

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος του Τμήματος
Διοίκησης Επιχειρήσεων

Ανδρέας Σ. Αλεξόπουλος

**Ο ρόλος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και
Επικοινωνιών στην άμβλυση των περιφερειακών
ανισοτήτων και στη βιώσιμη ανάπτυξη των
απομονωμένων περιοχών.**

Συμβουλευτική Επιτροπή:

Επταμελής Επιτροπή:

Βασίλης Αγγελής

Καθηγητής
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Βασίλης Αγγελής

Καθηγητής
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Δημήτρης Λαγός

Αναπληρωτής Καθηγητής
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Αθανάσιος

Παπαδασκαλόπουλος
Καθηγητής
Τμήματος Οικονομικής και
Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ελένη Γάκη

Λέκτορας
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Δημήτρης Λαγός

Αναπληρωτής Καθηγητής
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Κωνσταντίνος Κούτσικος

Επίκουρος Καθηγητής
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μαρία Λάμπρου

Επίκουρη Καθηγήτρια
Τμήματος Ναυτιλίας &
Επιχειρηματικών Υπηρεσιών
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Ελένη Γάκη

Λέκτορας
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μαρία Μαύρη

Λέκτορας
Τμήματος Διοίκησης
Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Στην Αθηνά

Πρόλογος

Με την προσδοκία ότι η παρούσα διατριβή μπορεί να συνεισφέρει, έστω και κατ' ελάχιστο στην πρόοδο και στην εξέλιξη της επιστήμης, επιχειρώντας να απαντήσει αλλά και παράλληλα να προβληματίσει σε μια σειρά θέματα, σχετικά με το αντικείμενο μελέτης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλλαν άμεσα ή έμμεσα στην ολοκλήρωση της. Καθοριστική ήταν η συμβολή του επιβλέποντα καθηγητή μου κυρίου Βασίλη Αγγελή τον οποίο θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα γιατί πέρα από την επιστημονική του συνεισφορά η συνολική του υποστήριξη, σε όλα τα επίπεδα, ήταν και παραμένει τεράστια. Επίσης, σημαντικές ήταν για την ολοκλήρωση της διατριβής οι παρατηρήσεις που έγιναν από τα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής, κύριο Δημήτρη Λαγό και κυρία Ελένη Γάκη αλλά και της κυρίας Μαρίας Μαύρης, τους οποίους και ευχαριστώ. Συνολικά για τη μέχρι σήμερα υποστήριξη τους θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κυρίους Θεόδωρο Παπαηλία, Βασίλειο Πανάγου και Ανδρέα Πανταζόπουλο. Ειδική αναφορά θα ήθελα να κάνω στην οικογένεια μου, η οποία μου συμπαραστάθηκε με κάθε τρόπο μέχρι την ολοκλήρωση της διατριβής και στην οποία οφείλω τόσα πολλά. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους οι οποίοι με οποιοδήποτε τρόπο συνέβαλλαν και οι οποίοι δεν είναι δυνατόν να αναφερθούν ονομαστικά σε μια τόσο σύντομη αναφορά.

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	16
1.1 Αντικείμενο -- Βασικές Υποθέσεις	16
1.1.1 Σκοπός και Αντικείμενο Μελέτης	16
1.1.2 Βασικές Υποθέσεις Εργασίας.....	21
1.2. Δομή και Διάρθρωση	25
1.3. Μεθοδολογικό Πλαίσιο	27
Ενότητα Α :Θεωρητικό Υπόβαθρο- Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	36
Εισαγωγή Ενότητας.....	37
Κεφάλαιο 2 : Η έννοια των ανισοτήτων και της ανάπτυξης: Φιλοσοφική αναζήτηση ή τεχνοκρατικός προσδιορισμός.....	38
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	38
2.1 Διερεύνηση της έννοιας των ανισοτήτων στο χώρο και το χρόνο	39
2.1.1 Προσδιοριστικοί Παράγοντες σχηματισμού των ανισοτήτων και η μελέτη του φαινομένου στο χώρο.	39
2.1.2 Ανισότητες και κοινωνική συνοχή στο πλαίσιο του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού περιβάλλοντος.....	42
2. 2 Η έννοια και το περιεχόμενο της ανάπτυξης: Μια διερευνητική προσέγγιση	47
2.2.1 Διερευνώντας την έννοια της Ανάπτυξης	47
2.2.2 Η ανάγκη μετασχηματισμού της ανάπτυξης με όρους βιωσιμότητας.....	50
2.2.3 Ενδογενής Ανάπτυξη: Μια βιώσιμη μορφή ανάπτυξης των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών ή μια έννοια ουτοπική	55
2.3 Το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων στον Ευρωπαϊκό και Εθνικό χώρο .	60
2.3.1 Οι περιφερειακές ανισότητες στα κράτη της Ε.Ε.	60
2.3.2 Οι ανισότητες στον Ελληνικό χώρο	66
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	72
Κεφάλαιο 3: Το πλαίσιο της Τεχνολογίας	73
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	73
3.1 Τεχνολογία και η αναπτυξιακή της διάσταση	73
3.1.1 Η έννοια της τεχνολογίας	73
3.1.2 Η σημασία της τεχνολογίας στο σύγχρονο οικονομικό σύστημα	78
3.2 Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών: Διαμορφώνοντας το σύγχρονο τεχνολογικό περιβάλλον.....	83
3.2.1 Η εξέλιξη της τεχνολογίας προς τις ΤΠΕ	83
3.2.2 Οι Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών ως παράγοντας διαμόρφωσης ενός ενάρετου κύκλου.....	86
3.2.3 Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών ως παράγοντας ανάπτυξης .	88
3.2.4 Οι επιπτώσεις των ΤΠΕ σε σχέση με τους πυλώνες βιώσιμης ανάπτυξης.....	90
3.2.5 Ψηφιακές Κοινότητες	102
3.3. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών ως Τομέας της Οικονομίας	107
3.3.1 Ο τομέας των ΤΠΕ.....	107
3.3.2 Τα προϊόντα / υπηρεσίες ΤΠΕ	116
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	122
Κεφάλαιο 4: Το ευρύτερο πλαίσιο των πολιτικών και των στρατηγικών ΤΠΕ	124
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	124
4.1 Το πλαίσιο και η εξέλιξη των Στρατηγικών σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο	125
4.1.1 Πρωτοβουλία eΕυρώπη - Μια κοινωνία των πληροφοριών για όλους.....	125
4.1.2 Σχέδιο Δράσης eEurope 2002.....	128
4.1.3 Το σχέδιο δράσης eEurope 2005.....	130
4.1.4 Ευρωπαϊκή Στρατηγική i2010	134

4.1.5 Η πρωτοβουλία Digital Agenda for Europe	136
4.2 Οι Ψηφιακές Στρατηγικές στον Ελληνικό χώρο	139
4.2.1 Οι στρατηγικές προ του 2000	139
4.2.2 Το Λευκό Βιβλίο για την Κοινωνία της Πληροφορίας	143
4.2.3 Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Κοινωνία της Πληροφορίας".....	145
4.2.4 Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013	153
4.2.5 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση 2007-2013	155
4.2.6 Μια κριτική αποτίμηση από τους υπεύθυνους λήψης των στρατηγικών	159
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	166
Ενότητα Β: Η ψηφιακή διείσδυση στον Ελληνικό χώρο	168
Εισαγωγή Ενότητας.....	169
Κεφάλαιο 5: Η ψηφιακή διείσδυση στα νοικοκυριά	170
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	170
5.1. Βαθμός χρήσης Η/Υ.....	170
5.2 Βαθμός πρόσβασης νοικοκυριών στο Διαδίκτυο	173
5.2.1 Επίπεδο διαδικτυακής πρόσβασης νοικοκυριών	173
5.2.2 Η διαδικτυακή πρόσβαση των νοικοκυριών σε περιφερειακό επίπεδο	174
5.2.3 Σύνδεση εκτός κατοικίας	176
5.3 Χρήστες Διαδικτύου	178
5.3.1 Ο βαθμός χρήσης του Διαδικτύου	178
5.3.2 Η χρήση του Διαδικτύου σε περιφερειακό επίπεδο	179
5.3.3 Χρήση και Αστικότητα	181
5.3.4 Η σύνδεση σε σχέση με το κόστος	184
5.3.5 Η χρήση του διαδικτύου ανά ηλικιακή ομάδα πληθυσμού	187
5.3.6 Εκπαιδευτικό επίπεδο πληθυσμού και χρήση του διαδικτύου	190
5.3.7 Η χρήση του διαδικτύου σε σχέση με τα Φύλο	192
5.3.8 Η χρήση του Διαδικτύου ανά κατηγορία ασχολίας	193
5.4. Ευρυζωνικές Συνδέσεις και Υποδομές.....	195
5.4.1 Επίπεδο Ευρυζωνικής Πρόσβασης Νοικοκυριών	195
5.4.2 Η ευρυζωνικότητα σε περιφερειακό επίπεδο.....	199
5.5 Άλλες Μορφές Πρόσβασης.....	210
5.5.1 Η πρόσβαση μέσω κινητής τηλεφωνίας.....	210
5.5.2 Η πρόσβαση μέσω χρήσης τεχνολογιών άλλου τύπου	212
5.6 Ηλεκτρονικές Συναλλαγές.....	213
5.6.1. Συναλλαγές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.....	214
5.7 Οι ψηφιακές εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές	220
5.7.1 Ψηφιακές αγορές και παραγγελίες.....	220
5.8 Βασικοί λόγοι χρήσης του διαδικτύου.....	224
5.8.1 Κατηγορίες διαδικτυακών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τους λόγους χρήσης.....	224
5.8.2 Η αξιολόγηση των κατηγοριών.....	225
5.8.3 Οι λόγοι χρήσης του διαδικτύου σε περιφερειακό επίπεδο	226
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	227
Κεφάλαιο 6: Η διείσδυση των ΤΠΕ στο Επιχειρηματικό πεδίο.....	229
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	229
6.1 Ο Βαθμός ενσωμάτωσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις σε εθνικό επίπεδο	229
6.2 Ο βαθμός ενσωμάτωσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις σε περιφερειακό επίπεδο.....	232
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	235
Κεφάλαιο 7: Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην Ελληνική Οικονομία.....	237
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	237
7.1 Ο τομέας των ΤΠΕ στην Ελλάδα.....	237

7.1.1 Η εθνική και περιφερειακή διάσταση του τομέα, μέσω της μελέτης του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου των εργασιών τους, συνολικά	237
7.1.2 Η εθνική και περιφερειακή διάσταση του τομέα μέσω της μελέτης του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου των εργασιών τους, ανά κλάδο ΤΠΕ.....	253
7.1.2 Η σύγχρονη αποτύπωση του τομέα ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο.....	259
7.2.1. Η σχέση με την Απασχόληση.....	262
7.2.2 Οι ΤΠΕ ως ρυθμιστικός παράγοντας του διαθέσιμου εισοδήματος.....	268
7.2.3 Η Συμβολή των ΤΠΕ στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας	270
7.2.4 Οι διαθέσιμες Επενδύσεις για τον τομέα ΤΠΕ	274
7.2.5 Εξωτερικό εμπόριο και ΤΠΕ	275
7.2.6 Η περιφερειακή κατανομή των δημόσιων Δαπανών σε ΤΠΕ όπως προκύπτει από την κατανομή του ΕΠ ΚτΠ.....	281
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	293
Κεφάλαιο 8: Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία των περιφερειών της Ελλάδος.....	295
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	295
8.1 Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.....	295
8.2 Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.....	300
8.3 Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.....	304
8.4 Περιφέρεια Θεσσαλίας.....	308
8.5 Περιφέρεια Ηπείρου.....	312
8.6 Περιφέρεια Ιονίων Νήσων.....	317
8.7 Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	321
8.8 Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας.....	325
8.9 Περιφέρεια Πελοποννήσου	329
8.10 Περιφέρεια Αττικής.....	333
8.11 Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.....	338
8.12 Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	341
8.13 Περιφέρεια Κρήτης	345
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	349
Ενότητα Γ: Περιφερειακή Ψηφιακή Ετοιμότητα- Συμπεράσματα.....	352
Εισαγωγή Ενότητας.....	353
Κεφάλαιο 9: Η Ψηφιακή Ετοιμότητα των περιφερειών	354
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	354
9.1 Το πλαίσιο της μεθοδολογίας σύνθεσης του δείκτη.....	354
9.1.1 Η έννοια της Ψηφιακής ετοιμότητας και η θέση της Ελλάδος	354
9.1.2 Η μεθοδολογία σύνθεσης του Δείκτη Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας.....	358
9.2 Η διάρθρωση του Δείκτη	362
9.2.1. Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή.....	362
9.2.2 Οικονομικό- Επιχειρηματικό Περιβάλλον	363
9.2.3. Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον.....	365
9.2.4. Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	367
9.2.5. Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα	369
9.3 Η Χρήση του Κύριου Δείκτη Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας.....	376
9.3.1 Η διαμόρφωση του δείκτη το έτος 2007	376
9.3.2 Η διαμόρφωση του δείκτη το έτος 2003	388
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	401
Κεφάλαιο 10: Τελική Σύνθεση	402
10.1 Γενικά Συμπεράσματα	402
10.2 Προτάσεις Πολιτικών και Δράσεων	414
Βιβλιογραφία	420

Ηλεκτρονικές Πηγές	431
Παραρτήματα	434
Παράρτημα Ι	434
Παράρτημα ΙΙ	435
Παράρτημα ΙΙΙ	438
Παράρτημα ΙV	519

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1.1: Σύνδεση στόχων και υποθέσεων εργασίας	24
Πίνακας 3.1 Τομέας Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (βασισμένος στο ISIC rev3) και αντιστοίχιση κατά κλάδους NACE.....	114
Πίνακας 3.2: Αναθεωρημένος έκδοση του Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (βασισμένος στο ISIC rev4)	115
Πίνακας 3.3. Οι βασικές κατηγορίες αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών) ΤΠΕ	118
Πίνακας 4.1: Δράσεις β' ΚΠΣ στον τομέα της ΚτΠ.....	140
Πίνακας 4.2: Προϋπολογισμός Ε.Π. Κλεισθένης Β' ΚΠΣ.....	141
Πίνακας 4.3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας, Ανάλυση σε επίπεδο άξονα και μέτρο (σε εκ. ευρώ).....	147
Πίνακας 4.4: Γενικοί Στόχοι / Άξονες Προτεραιότητας, Ειδικό Στόχοι Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση	156
Πίνακας 4.5: Κατανομή Προϋπολογισμού ανά άξονα προτεραιότητας ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση (εκ ευρώ)	158
Πίνακας 5.1: Ποσοστιαία μεταβολή 2003-2007, χρήστες ανά περιφέρεια	181
Πίνακας 5.2: Ποσοστιαία σύνθεση πληθυσμού ως προς τους χρήστες ανά βαθμό αστικότητας (2005-2007)	184
Πίνακας 5.3: Ποσοστό Χρηστών και μη χρηστών του διαδικτύου που επικαλούνται το κόστος ως αιτία μη σύνδεσης από την κατοικία τους (2003-2007)	185
Πίνακας 5.4: Ποσοστιαία Μεταβολή του πληθυσμού των χρηστών του διαδικτύου(εντός των ηλικιακών ομάδων) ανά ηλικιακή ομάδα για τα έτη 2003-2005	190
Πίνακας 5.5: Ετήσια αύξηση ευρυζωνικών συνδέσεων στα νοικοκυριά, σε επίπεδο χώρας (2003-2007)	196
Πίνακας 5.6: Ευρυζωνικά κέντρα ανά πάροχο και Περιφέρεια 4/2009	203
Πίνακας 5.7 :Ευρυζωνικά κέντρα ανά πάροχο και Περιφέρεια 1/2010	203
Πίνακας 5.8: Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού ευρυζωνικών κέντρων ανά περιφέρεια	204
Πίνακας 5.9 : Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού ευρυζωνικών κέντρων ανά πάροχο	205
Πίνακας 5.10: Ζώνες και προϋπολογισμοί ανάπτυξης ευρυζωνικών υποδομών και παροχή ευρυζωνικών υπηρεσιών	206
Πίνακας 5.11: Ποσοστιαία μεταβολή 2003-2007 στους επιμέρους λόγους χρήσης του διαδικτύου ανά περιφέρεια (ως προς τις απόλυτες τιμές των χρηστών)	227
Πίνακας 6.1: Εξέλιξη της χρήσης ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις 2005-2008	231
Πίνακας 6.2: Ποσοστιαία διείσδυση ΤΠΕ στις επιχειρήσεις άνω των 10 ατόμων ανά γεωγραφική ενότητα (2008)	232
Πίνακας 6.3: Βαθμός διείσδυσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις για το 2008	235
Πίνακας 7.1: Αριθμός Επιχειρήσεων ΤΠΕ και κύκλος Εργασιών Επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια και έτος (2000,2005).....	240
Πίνακας 7.2: Ποσοστιαία Συμμετοχή κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών ανά περιφέρεια και ποσοστιαία συμμετοχή αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων ανά περιφέρεια (2005).	245
Πίνακας 7.3: Ποσοστιαία Συμμετοχή κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών ανά περιφέρεια και ποσοστιαία συμμετοχή αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων ανά περιφέρεια (2000).	246
Πίνακας 7.4: Ποσοστιαία μεταβολή (2000-2005) συμμετοχής των επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο των επιχειρήσεων και της συμμετοχής κύκλου εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια.....	248
Πίνακας 7.5: Κύκλος Εργασιών τα έτη 2004 και 2005 ανά περιφέρεια και ποσοστιαία μεταβολή.....	249

Πίνακας 7.6: Κύκλος εργασιών και αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ αναλυτικά κατ' έτος και ανά περιφέρεια	250
Πίνακας 7.7: Κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά κλάδο για τα έτη 2000και 2005 με την ποσοστιαία μεταβολή.....	255
Πίνακας 7.8: Γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ	261
Πίνακας 7.9:Γεωγραφική Κατανομή ανά κατηγορία δραστηριότητας (2008)	262
Πίνακας 7.10: Περιφερειακή Διάρθρωση της Απασχόλησης στον Τομέα ΤΠΕ και το σύνολο των κλάδων για τα έτη 2007-2008.....	264
Πίνακας 7.11: Ποσοστιαία συμμετοχή ΤΠΕ στην εγχώρια απασχόληση.....	265
Πίνακας 7.12: Μέσο προσωπικό ανά μορφή επιχειρήσεων ΤΠΕ (2008).....	265
Πίνακας 7.13: Μέσο προσωπικό ανά κατηγορία δραστηριότητας ΤΠΕ (2008).....	266
Πίνακας 7.14: Αριθμός απασχολούμενων στις επιχειρήσεις του κλάδου 30,32,72 για τα έτη 2000 και 2005.....	266
Πίνακας 7.15: Αριθμός φοιτητών ανώτατης εκπαίδευσης στο αντικείμενο των ΤΠΕ (1993-2010).....	267
Πίνακας 7.16: Μέση ετήσια αμοιβή τομέα ΤΠΕ (σε χιλ. ευρώ), 2000-2006.....	269
Πίνακας 7.17: Μέση Αμοιβή ανά Απασχολούμενο 2000-2008 στους κλάδους 30, 32,78 (2000-2008)	269
Πίνακας 7.18: Συμμετοχή Τομέα ΤΠΕ στο ΑΕΠ της Ελλάδος	270
Πίνακας 7.19: Προστιθέμενη Αξία του τομέα ΤΠΕ και του συνόλου των κλάδων	272
Πίνακας 7.20: Ποσοστιαία συμμετοχή του τομέα των ΤΠΕ στην ακαθάριστη προστιθεμένη αξία στο σύνολο της.....	272
Πίνακας 7.21: προστιθέμενη αξία παραγωγής σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής τομέα ΤΠΕ και συνόλου χώρας 2000-2007	273
Πίνακας 7.22: Εξωτερικό εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ και συνόλου προϊόντων, Ελλάδα, 2000-2007 (χιλ ευρώ)	279
Πίνακας 7.23: Βασικά στοιχεία έργων (αριθμός, Προϋπολογισμός, Συμβάσεις, Δαπάνες) ανά χωροθέτηση	285
Πίνακας 7.24: Προτεραιότητες αναγκών κατά περιφέρεια με κριτήρια την αναπτυξιακή υστέρηση και την απομόνωση.....	287
Πίνακας 7.25: Σύνολο ενταγμένων έργων στο ΤΕΠ ΚτΠ ανά Περιφέρεια ΟΤΑ και Προϋπολογισμό έως 31.12.07	290
Πίνακας 7.26: Αριθμός έργων και προϋπολογισμός ανά κατηγορία, 01/09/2009	291
Πίνακας 7.27 Σύνολο ενταγμένων έργων ΟΤΑ στο ΤΕΠ ΚτΠ ανά Περιφέρεια, στοιχεία 19.03.10(Συμπεριλαμβάνονται Σχολικές Επιτροπές).....	292
Πίνακας 9.1: Η κατάταξη της Ελλάδος συγκριτικά με τα Κράτη-Μέλη του νότου και τα Κ –Μ με της Ε.Ε. με χαμηλότερη κατάταξη σύμφωνα με τον πίνακα Networked Readiness Index 2008-2009 (World Economic Forum).....	356
Πίνακας 9.2: Η κατάταξη της Ελλάδος συγκριτικά με τα Κ-Μ του νότου και τα Κ-Μ με χαμηλότερη κατάταξη σύμφωνα με τον πίνακα e-readiness rankings and scores, 2009 (The Economist).....	357
Πίνακας 9.3: Αναλυτική διάρθρωση του δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας. 371	
Πίνακας 9.4: Κύριος δείκτης περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας σε περιφερειακό επίπεδο, 2007.....	376
Πίνακας 9.5: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων	378
Πίνακας 9.6: Οι τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2007	381
Πίνακας 9.7: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων ανά δευτερεύοντα δείκτη382	
Πίνακας 9.8: Σταθμισμένες τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2007 382	
Πίνακας 9.9: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Συνδεσιμότητας και Τεχνολογικής Υποδομής.....	383

Πίνακας 9.10: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Οικονομικού -Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος	384
Πίνακας 9.11: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κοινωνικού και Πολιτιστικού Περιβάλλοντος	385
Πίνακας 9.12: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Διείσδυσης σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	386
Πίνακας 9.13: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα	387
Πίνακας 9.14: Κύριος δείκτης περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας σε περιφερειακό επίπεδο, 2003.....	388
Πίνακας 9.15: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων	390
Πίνακας 9.16: Οι τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2003	394
Πίνακας 9.17: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων ανά δευτερεύοντα δείκτη	395
Πίνακας 9.18: Σταθμισμένες τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2003	395
Πίνακας 9.19: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Συνδεσιμότητας και Τεχνολογικής Υποδομής.....	396
Πίνακας 9.20: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Οικονομικού -Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος	397
Πίνακας 9.21: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κοινωνικού και Πολιτιστικού Περιβάλλοντος	398
Πίνακας 9.22: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Διείσδυσης σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	399
Πίνακας 9.23: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα	400

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1: Αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην ΕΕ των 15 και στα νέα κράτη μέλη, 1996-2005	63
Διάγραμμα 3.1: Εξοικονόμηση κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων το 2020 (εκατ. ευρώ)	95
Διάγραμμα 3.2: Δικτυακός Αλφαριθμητισμός Ε.Ε. 27 (% πληθυσμού με μέτριες ή υψηλές δεξιότητες χρήσης του διαδικτύου).....	99
Διάγραμμα 3.3: Δικτυακή Ετοιμότητα και κατά κεφαλήν ΑΕΠ,2007.....	121
Διάγραμμα 4.1 :Συνολικός Προϋπολογισμός Ε.Π. Κοινωνίας της Πληροφορίας	151
Διάγραμμα 4.2 :Συνολική Δημόσια Δαπάνη Ε.Π. Κοινωνίας της Πληροφορίας.....	151
Διάγραμμα 4.3: Πορεία Υλοποίησης Δαπανών Ε.Π. ΚτΠ ανά άξονα προτεραιότητας (Δημόσια Δαπάνη, εκ ευρώ).....	152
Διάγραμμα 5.1: Ποσοστό Χρηστών Ηλεκτρονικού Υπολογιστή, Σύνολο Χώρας (2003 - 2007)	171
Διάγραμμα 5.2: Ποσοστό Χρηστών Ηλεκτρονικού Υπολογιστή, ανά Περιφέρεια (2003 - 2007).....	172
Διάγραμμα 5.3:Τοποθεσία Χρήσης Ηλεκτρονικού Υπολογιστή στο Σύνολο της Χώρας (2003 - 2007).....	173
Διάγραμμα 5.4 : Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν σύνδεση με το διαδίκτυο σε επίπεδο χώρας (2003-2007).....	174
Διάγραμμα 5.5: Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν σύνδεση στο διαδίκτυο ανά περιφέρεια (2003-2007)	175
Διάγραμμα 5.6: Ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των νοικοκυριών που διαθέτουν διαδικτυακή σύνδεση (2003-2007).....	176

Διάγραμμα 5.7: Ποσοστό μη σύνδεσης λόγω πρόσβασης από κάπου αλλού, Σύνολο Χώρας (2003 - 2007)	177
Διάγραμμα 5.8: Ποσοστό μη Σύνδεσης Λόγο Πρόσβασης από κάπου αλλού, ανά Περιφέρεια (2003 - 2007)	177
Διάγραμμα 5.9: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου ανά έτος στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)	179
Διάγραμμα 5.10: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού ανά περιφέρεια και έτη (2003 - 2007).....	180
Διάγραμμα 5.11 : Ποσοστιαία σύνθεση χρηστών ανά αστικότητα (έτη 2005,2006,2007).....	182
Διάγραμμα 5.12: Ποσοστό μη σύνδεσης Διαδικτύου από την κατοικία λόγω υψηλού κόστους, Σύνολο Χώρας (2003 - 2007).....	185
Διάγραμμα 5.13: Ποσοστό μη Σύνδεσης στο διαδίκτυο λόγω υψηλού κόστους, ανά Περιφέρεια (2003 - 2007)	186
Διάγραμμα 5.14 : Μεταβολή τιμών τριών πακέτων ευρυζωνικής πρόσβασης το διάστημα 2004-2009.....	187
Διάγραμμα 5.15: Ποσοστιαία σύνθεση χρηστών του διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και έτος στο σύνολο της χώρας	188
Διάγραμμα 5.16: Ποσοστιαία μεταβολή χρηστών διαδικτύου ανά ηλικιακή ομάδα στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)	188
Διάγραμμα 5.17: Ποσοστό χρηστών Διαδικτύου ανά Ηλιακή Ομάδα (2003-2007).....	189
Διάγραμμα 5.18: Σύνθεση Πληθυσμού της χώρας ανά χρήστες Διαδικτύου και Εκπαιδευτικό Επίπεδο	191
Διάγραμμα 5.19: Ποσοστό Χρηστών Διαδικτύου ανά εκπαιδευτικό επίπεδο	191
Διάγραμμα 5.20: Χρήση διαδικτύου ανά φύλο και έτος στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)	192
Διάγραμμα 5.21: Ποσοστό χρηστών ανά κατηγορία ασχολίας τα έτη 2005-2007.....	194
Διάγραμμα 5.22: Τοποθεσία Χρήσης Διαδικτύου στο Σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)..	195
Διάγραμμα 5.23: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)	197
Διάγραμμα 5.24:Βαθμός διείσδυσης και Πλήθος Ευρυζωνικών Συνδέσεων (2002-2010).....	198
Διάγραμμα 5.25: Εξέλιξη ευρυζωνικών γραμμών ανά τεχνολογία, σε επίπεδο χώρας (2005-2009).....	199
Διάγραμμα 5.26: Ποσοστό συνδέσεων στο διαδίκτυο τύπου ADSL ανά Περιφέρεια (2003 - 2007).....	200
Διάγραμμα 5.27: Ποσοστό χρηστών με σύνδεση στο διαδίκτυο, μέσω κινητού τηλεφώνου στο σύνολο της Χώρας (περιορισμένη συχνότητα, 2003 - 2007)	211
Διάγραμμα 5.28: Ποσοστό Χρήσης σύνδεσης στο διαδίκτυο, μέσω κινητού τηλεφώνου ανά Περιφέρεια (περιορισμένη συχνότητα, 2003 - 2007).....	211
Διάγραμμα 5.29: Κατανομή ευρυζωνικών γραμμών ανά τεχνολογία.....	212
Διάγραμμα 5.30:Ποσοστό συναλλασσόμενων στο σύνολο των χρηστών του διαδικτύου ανά επίπεδο Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και ανά έτος	215
Διάγραμμα 5.31: Ποσοστό συναλλασσόμενων στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας ανά Στάδια Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και ανά έτος.....	216
Διάγραμμα 5.32: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών του διαδικτύου με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2003 ανά περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών	217
Διάγραμμα 5.33: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2007 ανά περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών.....	217
Διάγραμμα 5.34: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2003 ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού.....	218
Διάγραμμα 5.35: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2007 ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού.....	219

Διάγραμμα 5.36: Ποσοστιαία μεταβολή συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες 2003- 2007, ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού.....	219
Διάγραμμα 5.37: Ποσοστό Χρηστών που πραγματοποίησαν Αγορές και Παραγγελίες Μέσω Διαδικτύου στη Χώρα σε σχέση με το σύνολο των χρηστών(2003 - 2007).....	221
Διάγραμμα 5.38: Ποσοστό Χρηστών που πραγματοποίησαν Αγορές και Παραγγελίες Μέσω Διαδικτύου στη Χώρα σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού(2003 - 2007)	221
Διάγραμμα 5.39: Συγκριτική παρουσίαση ποσοστού χρηστών στο σύνολο των χρηστών και στο σύνολο του πληθυσμού που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου στη χώρα (2003 - 2007).....	222
Διάγραμμα 5.40: Ποσοστό χρηστών ανά περιφέρεια που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού τους (2003,2007).....	222
Διάγραμμα 5.41: Ποσοστιαία μεταβολή χρηστών ανά περιφέρεια που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου για τα έτη 2003 - 2007 (στο σύνολο του πληθυσμού της περιφέρειας)	223
Διάγραμμα 5.42: Ποσοστό χρηστών που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω Διαδικτύου, ανά Περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών (2003 - 2007).....	224
Διάγραμμα 5.43: Λόγοι Χρήσεως Διαδικτύου ανά Έτος, στο Σύνολο τα Χώρας (2003 – 2007)	226
Διάγραμμα 6.1 :Χρήση ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις για τα έτη 2005-2008	231
Διάγραμμα 7.1: Ποσοστιαία Κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου εργασιών το έτος 2000 ανά περιφέρεια	241
Διάγραμμα 7.2: Ποσοστιαία Κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου εργασιών το έτος 2005 ανά περιφέρεια	241
Διάγραμμα 7.3: Αριθμός Επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005.....	242
Διάγραμμα 7.4:Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005.....	243
Διάγραμμα 7.5:Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού επιχειρήσεων και κύκλου εργασιών επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005	243
Διάγραμμα 7.6: Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το σύνολο των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια 2005	245
Διάγραμμα 7.7: Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ και συνολικός κύκλος εργασιών ανά περιφέρεια 2005	246
Διάγραμμα 7.8:Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το σύνολο των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια 2000	247
Διάγραμμα 7.9: Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ και συνολικός κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια 2000.....	247
Διάγραμμα 7.10: Κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ τα έτη 2000-2005 σε εθνικό επίπεδο	251
Διάγραμμα 7.11: Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ τα έτη 2000-2005 σε εθνικό επίπεδο.....	251
Διάγραμμα 7.12: Πληθυσμιακό μέγεθος περιφέρειας προς τον αριθμό επιχειρήσεων ΤΠΕ (2000,2005)	252
Διάγραμμα 7.13:Κατά κεφαλήν δαπάνες για ΤΠΕ ανά περιφέρεια (2000-2005)	253
Διάγραμμα 7.14: Ποσοστιαία Κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ το έτος 2000.....	254
Διάγραμμα 7.15: Ποσοστιαία Κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ το έτος 2005.....	254
Διάγραμμα 7.16: Κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ, απόλυτες τιμές για τα έτη 2000 και 2005.....	256
Διάγραμμα 7.17 Ποσοστιαία μεταβολή κύκλου εργασιών 2000-2005 ανά κλάδο ΤΠΕ....	256
Διάγραμμα 7.18: Μεταβολή της απασχόληση στους κλάδους 30,32,72 για την περίοδο 2000-2008.....	263
Διάγραμμα 7.19: Συνεισφορά των Επενδύσεων ΤΠΕ στην Αύξηση του ΑΕΠ	271

Διάγραμμα 7.20: Συνεισφορά της Προστιθέμενης Αξίας των ΤΠΕ στη Συνολική Προστιθέμενη Αξία του Τριτογενή Τομέα.....	274
Διάγραμμα 7.21: Προϋπολογισμός ενταγμένων έργων ΚτΠ ανά Περιφέρεια.....	281
Διάγραμμα 7.22: Κατά Κεφαλήν Δαπάνη προς ΚτΠ ανά Περιφέρεια	282
Διάγραμμα 7.23: Κατηγοριοποίηση με βάση το μέγεθος των έργων	283
Διάγραμμα 7.24: Κατηγοριοποίηση των έργων με βάση το είδος των τελικών δικαιούχων.....	284
Διάγραμμα 7.25: Κατηγοριοποίηση με βάση τη χωροθέτηση των έργων	285
Διάγραμμα 7.26: Κατηγοριοποίηση των έργων με βάση το είδος επένδυσης	286
Διάγραμμα 8.1: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (2003 – 2007)	298
Διάγραμμα 8.2: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (2003-2007)	299
Διάγραμμα 8.3: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (2003 – 2007)	303
Διάγραμμα 8.4: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (2003-2007)	303
Διάγραμμα 8.5: Ποσοστό χρηστών Διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (2003 – 2007).....	307
Διάγραμμα 8.6: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2003-2007)	307
Διάγραμμα 8.7: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Θεσσαλίας (2003 – 2007).....	311
Διάγραμμα 8.8: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Θεσσαλίας (2003-2007)	311
Διάγραμμα 8.9: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ηπείρου (2003 – 2007)	315
Διάγραμμα 8.10: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ηπείρου (2003-2007)	316
Διάγραμμα 8.11: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ιονίων Νήσων (2003 – 2007).....	319
Διάγραμμα 8.12: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων (2003-2007).....	320
Διάγραμμα 8.13: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος (2003 – 2007)	323
Διάγραμμα 8.14: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος (2003-2007)	324
Διάγραμμα 8.15: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος (2003 – 2007).....	327
Διάγραμμα 8.16: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος (2003-2007)	328
Διάγραμμα 8.17: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Πελοποννήσου (2003 – 2007).....	331
Διάγραμμα 8.18: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ηπείρου (2003-2007)	332
Διάγραμμα 8.19: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Αττικής (2003 – 2007)	336
Διάγραμμα 8.20: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Αττικής (2003-2007)	336
Διάγραμμα 8.21: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (2003 – 2007)	340

Διάγραμμα 8.22: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (2003-2007).....	340
Διάγραμμα 8.23: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (2003 – 2007).....	344
Διάγραμμα 8.24: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2003-2007)	344
Διάγραμμα 8.25: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης (2003 – 2007).....	348
Κεφάλαιο 9: Η Ψηφιακή Ετοιμότητα των περιφερειών	354
Εισαγωγή Κεφαλαίου.....	354
9.1 Το πλαίσιο της μεθοδολογίας σύνθεσης του δείκτη.....	354
Διάγραμμα 9.1: Ποσοτικοποιημένα επίπεδα της διεύθυνσης των ΤΠΕ.....	355
Διάγραμμα 9.2: Οι τιμές του κύριου δείκτη ΠΨΕ διαγραμματικά αποτυπωμένες.....	377
Διάγραμμα 9.3: Η συσχέτιση του δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο το2007.....	379
Διάγραμμα 9.4: Η συσχέτιση του δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ)σε περιφερειακό επίπεδο το 2007.....	380
Διάγραμμα 9.5: Οι τιμές του κύριου δείκτη ΠΨΕ διαγραμματικά αποτυπωμένες.....	390
Διάγραμμα 9.6: Η συσχέτιση του κύριου δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο το2003.....	391
Διάγραμμα 9.7: Η συσχέτιση του κύριου δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) σε περιφερειακό επίπεδο το2003	392
Διάγραμμα 9.8: Συγκριτική απεικόνιση των τιμών του κύριου δείκτη ΠΨΕ μεταξύ 2003 και 2007.....	393
Διάγραμμα 10.1 Συσχέτιση Ψηφιακών Υποδομών και Λειτουργιών με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο	409

Ευρετήριο Σχημάτων

Σχήμα 1.1: Ο κορμός της μεθοδολογικής προσέγγισης σε σχηματική απεικόνιση.....	34
Σχήμα 3.1: Ο ενάρετος κύκλος στην ψηφιακή οικονομία	87
Σχήμα 9.1:Τα επίπεδα διάθρωσης του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας.....	359

Ευρετήριο Χαρτών

Χάρτης 5.1 :Περιοχές που παρέχονται ευρυζωνικές υπηρεσίες	201
Χάρτης 5.2: Ο διαχωρισμός της Ελλάδος σε ζώνες.....	207
Χάρτης 9.1: Η περιφερειακή διάσταση της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας	377
Χάρτης 9.2: Η περιφερειακή διάσταση της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας το 2003	389

Λίστα Συντομογραφιών

ITU	INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION
OECD	ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT
ΑΕΠ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ
ΑΠΑ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ
Ε.Ε	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ε.Π.	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΔΕΤ	ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΕΤΤ	ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ
ΕΣΥΕ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕτΕ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΕΤΠΑ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΥΔ	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΙΟΒΕ	ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΚΕΠΕ	ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
Κ-Μ	ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ
ΚΠΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΚτΠ	ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
ΛΕΠ	ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΕΥΝΟΗΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
ΜΚΟ	ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
ΟΗΕ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΟΟΣΑ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΟΠΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΟΤΑ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
Π.Ε.Τ.Α	ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΠΨΕ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ
ΣΔΙΤ	ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΤΓΣ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ
ΤΠΕ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
ΥΠΟΙΟ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

1.1 Αντικείμενο -- Βασικές Υποθέσεις

1.1.1 Σκοπός και Αντικείμενο Μελέτης

Η μελέτη των ανισοτήτων όπως αυτές εκφράζονται από την κατανομή του πλούτου τόσο ως απόρροια των κοινωνικών και παραγωγικών σχέσεων όσο και των δυναμικών που διαμορφώνονται στο χώρο, αποτέλεσε ιστορικά κεντρικό αντικείμενο διερεύνησης και πολλές φορές αντιπαράθεσης, των εκπροσώπων των επιμέρους οικονομικών σχολών. Ιδιαίτερα την περίοδο που διανύει η ανθρωπότητα εν μέσω οικονομικής ύφεσης, της οποίας επισήμως η έναρξη σύμφωνα με του διεθνείς οργανισμούς χρονολογείται από το 2008 και με τις επιπτώσεις της να διαφοροποιούνται ως προς την ένταση και την έκταση τους ανά τον πλανήτη, η έννοια των ανισοτήτων αλλά και συνολικότερα η επαναοριοθέτηση του περιεχομένου της αναπτυξιακής διαδικασίας, αποκτούν μια διαφορετική σημασία. Η μελέτη και ερμηνεία των παραπάνω εννοιών, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανέκαθεν αποτελούσε ένα ιδιαίτερος σύνθετο εγχείρημα, του οποίου η διερεύνηση δεν περιορίζεται στο πεδίο της οικονομικής επιστήμης αλλά επεκτείνεται σε πεδία όπως η πολιτική και η φιλοσοφία.

Και ενώ το φαινόμενο των ανισοτήτων και της κατανομής του πλούτου απασχόλησε πολύ νωρίτερα τις επιμέρους οικονομικές σχολές, η διάσταση του χώρου μελετήθηκε εντατικά με την καθιέρωση της περιφερειακής επιστήμης. Αναφορικά με την παράμετρο του χώρου, η οποία αποτελεί και κεντρική μεταβλητή της παρούσας εργασίας, μπορεί να θεωρηθεί ότι η εντατικοποίηση της μελέτης της, πραγματοποιήθηκε από το 1940 και μεταγενέστερα, βασισμένη σε πολύ μεγάλο βαθμό στις προγενέστερες οικονομικές θεωρίες. Σε αυτό το πλαίσιο μελέτης, το φαινόμενο των ανισοτήτων επιχειρήθηκε να μην αντιμετωπιστεί ως αποτέλεσμα μιας μονοδιάστατης προσέλευσης, αλλά να διερευνηθεί ως μια σύνθετη μεταβλητή κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, περιβαλλοντικών, γεωγραφικών, ιστορικών και πολιτισμικών παραγόντων, όπως αυτοί διαμορφώνονται εντός των επιμέρους ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων.

Ο ίδιος ο χαρακτήρας του περιφερειακού προβλήματος εμπεριέχει μια δυναμική που τον διαφοροποιεί διαχρονικά ανάλογα με το εξωτερικό περιβάλλον, την οικονομική συγκυρία την αναπτυξιακή φάση που διανύει η κάθε χώρα ή περιφέρεια, αλλά και το πλέγμα των

πολιτικό-κοινωνικών συσχετισμών που διαμορφώνονται μέσα σε αυτήν. Η προσπάθεια ικανοποιητικής αντιμετώπισης ενός προβλήματος που χαρακτηρίζεται από έντονη μεταβλητότητα, προϋποθέτει τη χρήση και την προσαρμογή, τόσο στο χώρο όσο και στον χρόνο, των διαθέσιμων μέσων, των οποίων η συμβολή μπορεί να θεωρηθεί ότι θα συνεισφέρει ουσιαστικά. Ως τέτοιο μέσο είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Βασικός σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση του ρόλου των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, έτσι όπως διαμορφώνονται σε ένα περιβάλλον ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης των τελευταίων ετών, ως μέσου άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων και ως παράγοντα ικανού να συνεισφέρει στην τοπική αναπτυξιακή διαδικασία. Ο σκοπός αυτός αναλύεται σε επιμέρους στόχους, οι οποίοι έχουν ως εξής:

α) Η μελέτη της συμβολής των ΤΠΕ στην άμβλυνση της σημασίας της διάστασης του χώρου, όπως εκφράζεται από την απόσταση, το χρόνο, το κόστος, την προσβασιμότητα, την κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών, τις εξωτερικές οικονομίες και τις οικονομίες συγκεντρώσεων που αναπτύσσονται, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των βασικών γενεσιουργών αιτιών που παράγουν και αναπαράγουν την ανισότητα. Βασική επιδίωξη αποτελεί η διερεύνηση των χαρακτηριστικών που διαθέτουν οι συγκεκριμένες τεχνολογίες για την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος και κατ' επέκταση για την άμβλυνση των ανισοτήτων που παρατηρούνται μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Είναι δυνατή η συμβολή τους σε μια τέτοια φιλοσοφία ή απλά λειτουργούν ως ένας επιπλέον ενισχυτικός μηχανισμός της ανάπτυξης και της συσσώρευσης προς όφελος του κέντρου;

β) Η διερεύνηση και η αποτύπωση των χαρακτηριστικών του περιφερειακού προβλήματος, όπως καταγράφεται στον ελληνικό αλλά και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, η οριοθέτηση της έννοιας της ανάπτυξης και ο σαφής προσδιορισμός των ΤΠΕ σε όλες τους τις διαστάσεις, με στόχο την ανάδειξη των προοπτικών συμβολής τους στην αναπτυξιακή διαδικασία.

γ) Η μελέτη της διαμόρφωσης του κρίσιμου μεγέθους χρηστών, υποδομών, περιεχομένου στις τοπικές κοινωνίες, προκειμένου τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ, να λειτουργήσουν ενισχυτικά για την ενδογενή ανάπτυξη, κινητοποιώντας τους τοπικούς πόρους.

δ) Η διερεύνηση κοινωνικών οργανωσιακών αλλά και αξιακών ανακατατάξεων που ενδεχομένως προκαλούνται σε σχέση με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, με τον κίνδυνο αλλοτρίωσης των τοπικών κοινωνιών εφόσον επικρατήσουν ισοπεδωτικές αντιλήψεις.

ε) Η δυνατότητα αξιολόγησης των επιπτώσεων που προκαλούνται στην αναπτυξιακή διαδικασία από τη διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες. Η μελέτη των ενδεχόμενων πολλαπλασιαστικών τους αποτελεσμάτων, σε περιφερειακό επίπεδο, σε ολόκληρο το φάσμα του κοινωνικού, οικονομικού, περιβαλλοντικού και πολιτισμικού γίνεσθαι.

στ) Η αναζήτηση κριτηρίων, μηχανισμών αξιολόγησης για την τεκμηριωμένη μελέτη του επίπεδου διείσδυσης και ένταξης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες, μέσω της δυνατότητας ποσοτικοποιημένης επεξεργασίας των στοιχείων, για μια κατηγορία τεχνολογιών η οποία αποτελεί μια σύνθετη μορφή τεχνολογιών γενικού σκοπού.

ζ) Η διερεύνηση των προϋποθέσεων της διαμόρφωσης του ψηφιακού χάσματος και των συνεπειών του, στη διεύρυνση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, όπως εκφράζονται μεταξύ ατόμων, νοικοκυριών, ευρύτερων κοινωνικών ομάδων αλλά και διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται να απαντηθούν ορισμένα κρίσιμα ζητήματα, σε μια περίοδο κατά την οποία οι προβληματισμοί δεν περιορίζονται μόνο σχετικά με τις εννοιολογικές διατυπώσεις, τις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις ερευνητικές διαπιστώσεις, αλλά πολύ περισσότερο σε ένα πλαίσιο αμφισβήτησης και προβληματισμού σχετικά με την εγκυρότητα θεσμών και φορέων που αποτελούν την πρωτογενή πηγή της πληροφόρησης για την ακαδημαϊκή κοινότητα όπως είναι η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ¹).

Παρόλα αυτά, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι στο πλαίσιο της συγκεκριμένης περιόδου που διανύει η ανθρωπότητα, κατά την οποία πολλοί θεωρούν ότι έχει ξεσπάσει η εντονότερη οικονομική κρίση μετά από το 1929, ευνοήθηκε η ανάπτυξη ενός διαλόγου και μιας κριτικής σχετικά με το μοντέλο του σύγχρονου οικονομικού συστήματος, τη συσσώρευση του πλούτου και τη διαμόρφωση των ανισοτήτων όπως αυτές διακρίνονται τόσο μεταξύ των κοινωνικών ομάδων όσο και των επιμέρους χωρικών ενότητων. Στο διάλογο αυτό συμπεριλαμβάνονται απόψεις σχετικά με τα βαθύτερα ζητήματα της αλλοτρίωσης του αξιακού συστήματος, το οποίο επικράτησε στις δυτικές κοινωνίες και το οποίο άμεσα αποτυπώνεται και στην οργάνωση του οικονομικού μοντέλου της ελεύθερης αγοράς, όπως συναντάται με σημαντικές ατέλειες και στρεβλώσεις.

---

¹ Η Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών, καταργήθηκε, στα πλαίσια της προσπάθειας ενίσχυσης της διαφάνειας και διασφάλισης της αμεροληψίας των δημόσιων στατιστικών στοιχείων και αντικαταστάθηκε με τη σύσταση της *Ελληνικής Στατιστικής Αρχής* με τον Νόμο 3832/2010 (ΦΕΚ 38/9-3-2010, τευχ. Α') "*Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα (ΕΛ.Σ.Σ.). Σύσταση της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) ως Ανεξάρτητης Αρχής*", από τις διατάξεις του οποίου και διέπεται.

Σε αυτό το έντονα φορτισμένο πλαίσιο, ίσως και να ήταν αναπόφευκτες ορισμένες επιδράσεις κατά τη συγγραφή της εργασίας. Όμως δεδομένου ότι το βασικό πεδίο μελέτης επικεντρώνεται στη διερεύνηση των ανισοτήτων όπως διαμορφώνονται στο χώρο, δεν θα ήταν δυνατόν να αποκοπεί από το ευρύτερο γίνεσθαι και τις τρέχουσες κοινωνικό-οικονομικές εξελίξεις.

Η συμβολή της συγκεκριμένης μελέτης στοχεύει να καλύψει το ερευνητικό κενό στο πεδίο της διερεύνησης της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ, στην ανάπτυξη των περιφερειών και των ανισοτήτων που διαμορφώνονται σε αυτές. Παράλληλα, συμβάλλει στην κάλυψη του κενού που δημιουργεί η έλλειψη ενός μηχανισμού αξιολόγησης της ψηφιακής ετοιμότητας, μέσω του οποίου να αποτυπώνεται ο βαθμός διείσδυσης και οι προοπτικές ένταξης των ΤΠΕ στις περιφέρειες. Παρά το γεγονός ότι ανάλογη προσέγγιση συναντάται από διεθνείς οργανισμούς, όπως το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ ή ο Economist, η εφαρμογή της από τους οργανισμούς αυτούς αφορά στο επίπεδο εθνικών κρατών.

Η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση βασίστηκε στην καταγραφή και αξιολόγηση μιας σειράς παραμέτρων σχετικών με τη διείσδυση των ΤΠΕ, αλλά και του ευρύτερου οικονομικό-κοινωνικού περιβάλλοντος, στον ελληνικό χώρο, με την περιφερειακή του διάσταση, μέσω της επεξεργασίας πρωτογενών αλλά και δευτερογενών δεδομένων, για ένα διάστημα πενταετίας και σε κάποιες περιπτώσεις μακροσκελέστερο. Σε αυτό το πλαίσιο, επιχειρήθηκε όχι μόνο η καταγραφή, αλλά και η συσχέτιση της διείσδυσης των ΤΠΕ με τα επίπεδα ανάπτυξης που σημειώνονται στις περιφέρειες της Ελλάδος. Παράλληλα αναδείχθηκαν ευρύτεροι παράγοντες όπως το ΑΕΠ, η επιχειρηματικότητα, το μορφωτικό επίπεδο κλπ οι οποίοι διαμορφώνουν τις προοπτικές ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στις διάφορες τοπικές κοινωνίες. Αυτό το οποίο όμως κυρίως προέκυψε, ήταν η δημιουργία ενός μοντέλου, μέσω της σύνθεσης ενός πολυμεταβλητού δείκτη, στο οποίο αποτυπώνεται ο βαθμός ψηφιακής ετοιμότητας των περιφερειών της χώρας. Τα παραπάνω, τόσο ως προς τη μεθοδολογική προσέγγιση ανάλυσης και καταγραφής όσο και ως προς τη σύνθεση του δείκτη, μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν την καινοτομία της παρούσας διατριβής και τη βασική συμβολή της στην επιστήμη. Πιο συγκεκριμένα, τα βασικά στοιχεία πρωτοτυπίας μπορούν να κωδικοποιηθούν ως εξής:

α) Η μελέτη περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη καταγραφή της διείσδυσης των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η οποία τεκμηριώνεται από μια σειρά πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων. Ουσιαστικά θα μπορούσε να θεωρηθεί μια προσπάθεια σύνθεσης μεγάλου τμήματος των στοιχείων μελετών και ερευνών που έχουν

πραγματοποιηθεί στον ελληνικό χώρο και όχι μόνο, από διάφορους φορείς, κυρίως μετά το 2000.

β) Μέσω της συγκεκριμένης προσέγγισης, διερευνούνται πολυδιάστατα οι πτυχές των ΤΠΕ προκειμένου να αναδειχθεί με ολοκληρωμένο τρόπο η συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία. Η συνδυαστική μελέτη του αντικείμενου περιλαμβάνει, τόσο τη διερεύνηση του ως οικονομικού τομέα και παραγωγικού συντελεστή, όσο και ευρύτερα ως μέσου κοινωνικό-οικονομικού μετασχηματισμού.

γ) Κυριότερη πρωτοτυπία αποτελεί η σύνθεση του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, ενός σύνθετου δείκτη, του οποίου η καινοτομικότητα έγκειται στην εφαρμογή του σε περιφερειακό επίπεδο, προκειμένου να μελετηθεί ο υφιστάμενος βαθμός διείσδυσης των ΤΠΕ αλλά και οι δυνητικές προοπτικές που παρουσιάζονται σχετικά με τις δυνατότητες διείσδυσης σε μια χωρική ενότητα. Η συγκεκριμένη προσέγγιση, μεθοδολογικά εντάσσεται στην ευρύτερη φιλοσοφία αντίστοιχων μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς όπως το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ και ο Economist, για τη μελέτη της διείσδυσης των ΤΠΕ σε επίπεδο κρατών. Βασική όμως διαφοροποίηση της, αποτελεί το γεγονός ότι πρόκειται για μια πρώτη προσπάθεια στη διεθνή βιβλιογραφία που αποσκοπεί στη διερεύνηση και αξιολόγηση της διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ σε επίπεδο περιφερειών. Η σύνθεση του δείκτη και η επιλογή των μεταβλητών του, αποτελεί κατά ένα τμήμα αποτέλεσμα της προσαρμογής μεταβλητών των προαναφερόμενων μεθοδολογιών, σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ κατά το υπόλοιπο τμήμα το οποίο αποτελεί και τη σημαντική πλειοψηφία, περιλαμβάνει την επιλογή μεταβλητών που να ανταποκρίνονται στα δεδομένα του ελληνικού χώρου τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Έτσι ο δείκτης καθίσταται δυναμικός ώστε να αναπροσαρμόζεται όταν κρίνεται απαραίτητο στις μεταβολές που πραγματοποιούνται. Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με τη σύνθεση του δείκτη και τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε αναφέρονται στο κεφάλαιο 9.

Η βασική προσδοκία από τα αποτελέσματα της εργασίας, ως προς τη συμβολή της στην επιστήμη, έγκειται στη χρήση του δείκτη ως εργαλείου λήψης αποφάσεων σε περιφερειακό επίπεδο, προκειμένου μέσω της αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης να τεκμηριώνεται ή όχι η ανάγκη ενίσχυσης και επιλεκτικής παρέμβασης, με στόχο την προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ. Ως κύρια λοιπόν συμβολή της διατριβής μπορεί να χαρακτηριστεί η διαμόρφωση του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας και η δυνατότητα τεκμηρίωσης που αυτός παρέχει μέσω, τόσο της ποσοτικοποιημένης αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με το βαθμό διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ, όσο και της αξιολόγησης των προοπτικών διείσδυσης τους, με

απώτερο στόχο τη λήψη πολιτικών που θα συνδράμουν στην επίτευξη το δυνατόν σημαντικότερων πολλαπλασιαστικών ωφελειών για την τοπική κοινωνία.

1.1.2 Βασικές Υποθέσεις Εργασίας

Οι βασικές υποθέσεις της εργασίας διατυπώνονται στο πλαίσιο μιας φιλοσοφίας κατά την οποία επιχειρείται να διασυνδεθεί η διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ με την αναπτυξιακή διαδικασία σε περιφερειακό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα οι υποθέσεις αυτές διαμορφώνονται ως εξής:

- Η διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος στο χώρο και το χρόνο μπορεί να θεωρηθεί ότι εξαρτάται από ένα σύνολο μεταβλητών που αναδιαμορφώνονται διαμέσου των κοινωνικό-οικονομικών ζυμώσεων και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης. Η διάσταση της τεχνολογίας μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μια τέτοια μεταβλητή, αφού μέσα από τη ραγδαία εξέλιξη της δημιουργεί νέα δεδομένα τα οποία επαναοριοθετούν τη σημασία και το περιεχόμενο άλλων μεταβλητών, όπως ο χώρος, οι παραγωγικές σχέσεις, η κινητικότητα των συντελεστών ή οι εξωτερικές οικονομίες που αναπτύσσονται. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών μπορεί να υποστηριχθεί ότι σε μεγάλο βαθμό αποτελούν τον βασικό εκφραστή της τεχνολογικής εξέλιξης την περίοδο που διανύει η ανθρωπότητα. Με τη δυναμική που σταδιακά αποκτούν και με μια τάση περαιτέρω ενίσχυσης τους, μετά από τη διαμόρφωση του απαραίτητου κρίσιμου μεγέθους, επιτελούν ένα καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των ανισοτήτων σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικό οικονομικού γίνεσθαι. Η ένταξη τους άλλωστε στην ομάδα τεχνολογιών γενικού σκοπού από τους διεθνείς οργανισμούς, αναδεικνύει τη σημασία που τους προσδίδεται από την παγκόσμια κοινότητα. Σε αυτό το πλαίσιο θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι επιπτώσεις από το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ είναι δυνατόν να αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων ή και αντίστροφα.

Διατύπωση Υπόθεσης 1: Οι ΤΠΕ αποτελούν καθοριστική παράμετρο για τη σύγχρονη κοινωνικό-οικονομική οργάνωση, άμεσα συνδεδεμένη με τη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος.

- Για να γίνει δυνατή η διερεύνηση της παραπάνω υπόθεσης τα βασικά ερωτήματα που προκύπτουν, σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του ίδιου του περιφερειακού προβλήματος, όπως καταγράφεται στον ελληνικό, αλλά και ευρύτερα ευρωπαϊκό χώρο, την οριοθέτηση της έννοιας της ανάπτυξης, το σαφή προσδιορισμό των ΤΠΕ σε όλες τις διαστάσεις τους (οικονομικός κλάδος, παραγωγικός συντελεστής, μέσο κοινωνικής δικτύωσης κλπ), με τα

συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν, αλλά και τα μειονεκτήματα τα οποία είναι δυνατόν να τους αποδοθούν. Το βασικό ερώτημα που προκύπτει σχετίζεται με το εάν οι συγκεντρώσεις, όπως διαμορφώνονται στο χώρο, θα ευνοήσουν τη διείσδυση των ΤΠΕ σε ορισμένες περιοχές έναντι κάποιων άλλων, αναπαράγοντας και διευρύνοντας τις ανισότητες ή το εάν σταδιακά μέσω της επιτυχημένης εφαρμογής πολιτικών διάχυσης των ΤΠΕ σε περιφερειακό επίπεδο, είναι δυνατή η δημιουργία πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων για περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα απομόνωσης και αναπτυξιακής υστέρησης.

Διατύπωση Υπόθεσης II: Η διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος και οι ιδιομορφίες που καταγράφονται μεταξύ διαφορετικών περιφερειών, επιδρούν καθοριστικά στη διείσδυση των ΤΠΕ και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που αυτές επιφέρουν αμβλύνοντας ή διευρύνοντας περαιτέρω τις όποιες ανισότητες.

- Η διαμόρφωση του κρίσιμου μεγέθους, σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ (χρήστες, υποδομές, εξοπλισμός, περιεχόμενο) αποτελεί μια σημαντική παράμετρο προκειμένου οι πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις τους να γίνουν ορατές στις τοπικές κοινωνίες. Πως μπορεί να προσδιοριστεί το συγκεκριμένο μέγεθος και μάλιστα στις περιπτώσεις χωρικών εννοτήτων που εκ των πραγμάτων αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του κρίσιμου μεγέθους. Παράλληλα πως είναι δυνατόν να μελετηθεί και να αξιολογηθεί η χρονική υστέρηση η οποία συνήθως σχετίζεται με την εμφάνιση των συγκεκριμένων επιπτώσεων;

- *Διατύπωση Υπόθεσης III: Βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων στις τοπικές κοινωνίες, αποτελεί η διαμόρφωση ενός κατάλληλου κρίσιμου μεγέθους ένταξης των ΤΠΕ.*

- Ιδιαίτερα σημαντικό επίσης προβληματισμό αποτελεί το εάν οι ΤΠΕ θα αντιμετωπιστούν ως ένα μέσο ενίσχυσης της τοπικής ανάπτυξης, μέσω της διάχυσης της ανάπτυξης από εξωγενή κέντρα ή είναι δυνατόν να λειτουργήσουν και σαν μέσο κινητοποίησης του ενδογενούς δυναμικού που θα επιδράσει και θα αναμορφώσει ολόκληρη την τοπική παραγωγική διάρθρωση και την τοπική οικονομία. Παράλληλα, ερωτήματα προκαλούνται σχετικά με τη μορφή του μηχανισμού διάχυσης των ΤΠΕ, και πιο συγκεκριμένα ως προς το αν θα πρέπει να επιβληθεί μέσω της εφαρμογής κεντρικών κυβερνητικών πολιτικών ή πολιτικών τοπικού επιπέδου, όπως επίσης και το κατά πόσο οι λειτουργίες της αγοράς και των αναγκών της, θα καθορίσουν τη διαδικασία της παραπάνω διάχυσης.

Διατύπωση Υπόθεσης IV: Οι ΤΠΕ είναι δυνατόν με την προώθηση των κατάλληλων πολιτικών να λειτουργήσουν ως βασικός παράγοντας κινητοποίησης των τοπικών πόρων και ενίσχυσης της ενδογενούς ανάπτυξης.

▪ Οι τοπικές κοινωνίες με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαθέτουν έχουν ένα διαφορετικό βαθμό δεκτικότητας στις καινοτομίες και τις νέες μορφές οργάνωσης. Ποιες παράμετροι θα πρέπει να εξεταστούν για την επιτυχημένη διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες και την ενσωμάτωσή τους (ευρωπαϊκά, εθνικά, τοπικά προγράμματα, ιδιωτική πρωτοβουλία κτλ.); δεδομένου ότι η διείσδυση τους συνδέεται με μια σειρά σταδιακών κοινωνικών οργανωσιακών αλλά και αξιακών ανακατατάξεων. Οι συνθήκες ενός παγκόσμιου ενιαίου χώρου που προκαλούν οι ΤΠΕ δημιουργεί κινδύνους αλλοτρίωσης των τοπικών κοινωνιών εφόσον επικρατήσουν ισοπεδωτικές αντιλήψεις.

Διατύπωση Υπόθεσης V: Η διείσδυση των ΤΠΕ συνδέεται με μια σειρά σταδιακών κοινωνικών οργανωσιακών αλλά και αξιακών ανακατατάξεων που αντανakλούν τις τοπικές ιδιαιτερότητες δημιουργώντας παράλληλα κινδύνους αλλοτρίωσης των τοπικών κοινωνιών, εφόσον επικρατήσουν ισοπεδωτικές αντιλήψεις.

▪ Στο πλαίσιο της επιδίωξης βιώσιμων αναπτυξιακών στρατηγικών, αποτελεί προβληματισμό το εάν οι ΤΠΕ είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ως μέσο για την ουσιαστική ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης, με την ολοκληρωμένη της διάσταση, ή απλά θα αποτελέσουν έναν ακόμα μηχανισμό, μονοδιάστατα υποταγμένο στο πεδίο της οικονομικής μεγέθυνσης; Τι είδους επιπτώσεις προκαλούν εκτός από τον πυλώνα της οικονομίας στις κοινωνικές και πολιτιστικές δομές των περιφερειών και των τοπικών κοινωνιών; Πως μπορούν να συμβάλλουν σχετικά με τα φλέγοντα ζητήματα σχετικά με το περιβάλλον και την καταστροφή του;

Διατύπωση Υπόθεσης VI: Η διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες μπορεί να συνεισφέρει ουσιαστικά στην ανάπτυξη με όρους βιωσιμότητας ενισχύοντας και τους τρεις πυλώνες, της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας.

▪ Οι ΤΠΕ, όπως προαναφέρθηκε, αποτελούν μια σύνθετη μορφή τεχνολογιών γενικού σκοπού των οποίων οι επιπτώσεις θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ότι διαθέτουν οριζόντιο χαρακτήρα σε ολόκληρο το φάσμα του κοινωνικού, οικονομικού, πολιτισμικού πεδίου, ανεξαρτήτως χωρικού επιπέδου. Είναι δυνατή η αξιολόγηση του επιπέδου διείσδυσης και ένταξης τους, της συμβολής τους στην αναπτυξιακή διαδικασία και των

πολλαπλασιαστικών τους επιπτώσεων σε περιφερειακό επίπεδο σε όλους αυτούς τους τομείς και αν ναι με ποια κριτήρια; Είναι μια διαδικασία για την οποία οι συμβατικές προσεγγίσεις μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικές ή θα χρειαστεί να αναπτυχθούν νέοι μηχανισμοί αξιολόγησης και μελέτης τους;

Διατύπωση Υπόθεσης VII: Τα νέα μέσα είναι ιδιαίτερα σύνθετο να αξιολογηθούν τόσο σχετικά με το βαθμό διείσδυσης τους όσο και ως προς τη συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία, με τους συμβατικούς μηχανισμούς που χρησιμοποιούνταν μέχρι σήμερα δεδομένου ότι αποτελούν μια τεχνολογία γενικού σκοπού με οριζόντιες επιπτώσεις.

▪ Με τη σύνδεση της διείσδυσης των ΤΠΕ με την οικονομική ανάπτυξη δημιουργούνται μια σειρά από προϋποθέσεις για τη διεύρυνση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, των μη κατεχόντων τις σχετικές τεχνογνωσίες ή των μη εχόντων την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες. Οι έννοιες του ψηφιακού χάσματος και των δυσχερειών ψηφιακής ένταξης, εμπερικλείουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν, οι οποίοι παρόλα αυτά είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αντιμετωπισθούν λόγω της πολυσυνθετότητας τους, αφού σχετίζονται με μια σειρά από παράγοντες, όπως ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά (εκπαιδευτικό, ηλικιακό επίπεδο), γεωγραφικά χαρακτηριστικά, οικονομικά χαρακτηριστικά (επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης) κλπ. Είναι σημαντικό η μελέτη σχετικά με τη μετάβαση προς μια κοινωνία της πληροφορίας να συμπεριλαμβάνει και τους συγκεκριμένους κινδύνους και απειλές.

Διατύπωση Υπόθεσης VIII: Η σημασία της διείσδυσης των ΤΠΕ για την αναπτυξιακή διαδικασία, είναι δυνατόν να λειτουργήσει αντίστροφα, στο πλαίσιο της δημιουργίας του ψηφιακού χάσματος, διευρύνοντας τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες.

Στον πίνακα που ακολουθεί επιχειρείται μια σύνδεση στόχων και υποθέσεων εργασίας.

Πίνακας 1.1: Σύνδεση στόχων και υποθέσεων εργασίας

Στόχοι	Υποθέσεις Εργασίας
Στόχος α	Υπόθεση Εργασίας I
Στόχος β	Υπόθεση Εργασίας II
Στόχος γ	Υπόθεση Εργασίας III Υπόθεση Εργασίας IV
Στόχος δ	Υπόθεση Εργασίας V
Στόχος ε	Υπόθεση Εργασίας VI
Στόχος στ	Υπόθεση Εργασίας VII
Στόχος ζ	Υπόθεση Εργασίας VIII

1.2. Δομή και Διάρθρωση

Η μελέτη διαρθρώνεται από τρεις κύριες ενότητες: Την πρώτη ενότητα, η οποία αποτελεί και το κεντρικό θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, συνθέτουν τα τρία πρώτα κεφάλαια δύο, τρία και τέσσερα, (δεδομένου ότι το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την εισαγωγή). Πιο συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο δύο επιχειρείται η διερεύνηση της διαμόρφωσης και του περιεχομένου των ανισοτήτων, σε ένα σύστημα ισορροπίας, με τις σχέσεις που αναπτύσσονται σε παγκόσμιο επίπεδο να χαρακτηρίζονται κυρίως ως σχέσεις κυριαρχίας συγκεκριμένων κέντρων και πόλων. Στη συνέχεια, στο ίδιο κεφάλαιο επιχειρείται η οριοθέτηση και η μελέτη της έννοιας της ανάπτυξης, ενώ επίσης περιλαμβάνεται μια σύντομη επισκόπηση των ανισοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο, με τη μορφή που καταγράφονται, τόσο στο διεθνή (με επίκεντρο τον ευρωπαϊκό), όσο και στον ελληνικό χώρο. Βασική επιδίωξη αποτελεί η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και η μελέτη του φαινομένου όπως αυτό εμφανίζεται την τρέχουσα περίοδο.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας της τεχνολογίας, η ανάλυση της σημασίας της μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής, αλλά και η διερεύνηση της αναπτυξιακής διάστασης που αυτή διαθέτει. Στη συνέχεια, η μελέτη επικεντρώνεται στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ως το πλέον δυναμικό τμήμα της σύγχρονης τεχνολογίας, επιχειρώντας την οριοθέτηση του περιεχομένου τους τόσο ευρύτερα εννοιολογικά όσο και ως συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας. Στο ίδιο κεφάλαιο διερευνάται η συμβολή των ΤΠΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία και πιο συγκεκριμένα οι επιπτώσεις της διείσδυσης τους, σε σχέση με τους βασικούς πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ανάλυση περιστρέφεται στα θέματα γύρω από την οικονομική μεγέθυνση, το περιβάλλον και την κοινωνική συνοχή, ενώ σχετικά με την τελευταία γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην έννοια του ψηφιακού χάσματος.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την καταγραφή του πλαισίου των κομβικών πολιτικών, ευρωπαϊκών και εθνικών, σχετικά με την ενίσχυση της διείσδυσης και προώθησης των ΤΠΕ. Η αναφορά εμπερικλείει όλες τις βασικές δράσεις και στρατηγικές από το διάστημα προ του 2000 με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα μέχρι και την περίοδο την οποία διανύουμε, με το Ε.Π. της Ψηφιακής Σύγκλισης και το Ψηφιακό Θεματολόγιο (Digital Agenda). Τελευταίο τμήμα του κεφαλαίου αποτελεί το υλικό που συγκεντρώθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις δυο βασικών εκπροσώπων που συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το σχεδιασμό πολιτικών προώθησης των ΤΠΕ.

Η δεύτερη κύρια ενότητα περιλαμβάνει τη μελέτη περίπτωσης της εργασίας, όπου πραγματοποιείται η αποτύπωση και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, σε ότι αφορά το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ, στον ελληνικό χώρο. Η συγκεκριμένη ενότητα εκτείνεται από το πέμπτο έως και το όγδοο κεφάλαιο.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αποτυπώνεται η διείσδυση των ΤΠΕ στα νοικοκυριά όπως αυτή εκφράζεται από μια σειρά μεταβλητών σχετικών με τη χρήση των ΤΠΕ, αλλά και των διαθέσιμων υποδομών, όπως προέκυψαν κυρίως από την επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων της ΕΣΥΕ αλλά και από ορισμένες συμπληρωματικές δευτερογενείς πηγές.

Στο έκτο κεφάλαιο, η καταγραφή σχετικά με τη διείσδυση διευρύνεται και στο πεδίο των επιχειρήσεων μέσω της επεξεργασίας δευτερογενούς υλικού της ΕΣΥΕ αλλά και του παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Στο έβδομο κεφάλαιο της διατριβής επιχειρείται η διερεύνηση των ΤΠΕ στην Ελλάδα, τόσο ως ενός συνόλου οικονομικών κλάδων, όσο και ως παράγοντα διαμόρφωσης μακροοικονομικών μεγεθών όπως η ανεργία, το ΑΕΠ, το εξωτερικό εμπόριο κλπ.

Στο όγδοο κεφάλαιο η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης εστιάζεται στην ανάλυση, σε περιφερειακό επίπεδο, βασικών περιφερειακών χαρακτηριστικών τα οποία προσδίδουν μια σχετικά πληρέστερη εικόνα τόσο των αναπτυξιακών μεγεθών της κάθε περιφέρειας όσο και της ψηφιακής φυσιονομίας που αυτή διαθέτει. Τα στοιχεία αυτά θεωρήθηκε απαραίτητο να παρατεθούν προκειμένου να γίνει κατανοητή η μετάβαση στην επόμενη ενότητα και ιδιαιτέρως στη σύνθεση του κύριου δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας.

Η τρίτη βασική ενότητα αποτελείται από τα δύο τελευταία κεφάλαια, εννέα και δέκα. Στο κεφάλαιο εννέα περιλαμβάνεται η μεθοδολογία και σύνθεση του προαναφερόμενου δείκτη, για τα έτη 2003 και 2007, προκειμένου να αναδειχθούν τυχόν διαφοροποιήσεις σε επίπεδο πενταετίας, ως προς την κατάταξη και το εύρος των αποκλίσεων μεταξύ των περιφερειών. Στο κεφάλαιο δέκα παραθέτονται τα κεντρικά συμπεράσματα και οι βασικές κρίσεις, όπως προέκυψαν συνολικά από την επεξεργασία των στοιχείων, καθώς και μια σειρά από προτάσεις πολιτικών προκειμένου να αντιμετωπιστούν πολλά από τα βασικά ζητήματα τα οποία ανεδείχθησαν μέσω της ανάλυσης που προηγήθηκε.

1.3. Μεθοδολογικό Πλαίσιο

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε, περιλαμβάνει σε πρώτο επίπεδο τη διερεύνηση του φαινομένου της διαμόρφωσης των ανισοτήτων, τόσο στο χώρο, όσο και ευρύτερα. Για το λόγο αυτό, εξετάστηκαν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με έννοιες, όπως αυτή του περιφερειακού προβλήματος, της ανάπτυξης, αλλά και της δημιουργίας των ανισοτήτων, τόσο σε εθνικό, όσο και σε υπέρ εθνικό επίπεδο. Θεωρίες, όπως αυτές που διατυπώθηκαν από τους εκπροσώπους παλαιότερων σχολών, όπως της εξάρτησης, αλλά και νεοτέρων, όπως της νέας οικονομικής γεωγραφίας και της νέας περιφερειακότητας, αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο βασίστηκαν αρκετές από τις υποθέσεις εργασίας. Επιχειρώντας μια σύντομη αναφορά της σύνδεσης των παραπάνω θεωριών με τη μελέτη, μπορούν να ειπωθούν τα εξής:

Τα στοιχεία σχετικά με τις θεωρίες της εξάρτησης μπορεί να υποστηριχθεί ότι αποτελούν το υπόβαθρο, τόσο ως προς τη θεωρητική προσέγγιση της διατριβής, όσο και ως προς τη μελέτη περίπτωσης. Τα στοιχεία αυτά σχετίζονται με την αδυναμία αυτοδύναμης ανάπτυξης βασισμένης στην εγχώρια τεχνολογία, με την εξάρτηση από την εισαγωγή της τεχνολογίας, με τον καταμερισμό της εργασίας που προκαλείται ανάμεσα στην υψηλή τεχνολογία του κέντρου και τη χαμηλή τεχνολογία της περιφέρειας, με τη διαμόρφωση των σχέσεων μητρόπολης- δορυφόρων, αλλά και με την κυριαρχία των πολυεθνικών στο πεδίο της τεχνολογίας οι οποίες αφενός αναστέλλουν σε σημαντικό βαθμό την παραγωγή καινοτομίας ενώ παράλληλα προκαλούν σημαντικές απώλειες από τον εκπατρισμό των κερδών τους.

Σχετικά με τα στοιχεία τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ότι εντάσσονται στο πλαίσιο της νέας οικονομικής γεωγραφίας, αυτά είναι η ανάδειξη της σημασίας της τοπικής και περιφερειακής συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και η διαμόρφωση του κρίσιμου μεγέθους για τη δημιουργία εξωτερικών οικονομιών και τη διάχυση της τεχνολογίας. Επίσης στο πλαίσιο της συγκεκριμένης προσέγγισης διερευνάται και η εξειδίκευση των περιφερειών κυρίως ως προς τις ΤΠΕ, αλλά και η εξειδικευμένη εργασία.

Ως προς τη νέα περιφερειακότητα, τη διατριβή διατρέχουν βασικά στοιχεία της συγκεκριμένης προσέγγισης τα οποία σχετίζονται με τη διαμόρφωση των έντονων ανισοτήτων και ανισοροπιών που βασίζονται στις οικονομίες της γνώσης, με την ύπαρξη συστημάτων καινοτομίας που αναπτύσσονται στο χώρο, αλλά και με το ρόλο των πολιτιστικών παραγόντων, του κοινωνικού κεφαλαίου και της ευέλικτης εξειδίκευσης. Τα

συγκεκριμένα στοιχεία, αποτυπώνονται ακόμα πιο χαρακτηριστικά, ως μεταβλητές για τη σύνθεση του δείκτη.

Στη συνέχεια, επιχειρήθηκε η διερεύνηση της έννοιας των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), η εξέλιξη τους και ο ρόλος που μπορούν να επιτελέσουν ως μέσο στην επίλυση του περιφερειακού προβλήματος και της άμβλυνσης των ανισοτήτων όπως αυτές εμφανίζονται στο χώρο και το χρόνο. Η ανάλυση του περιεχομένου των ΤΠΕ επιδιώχθηκε να απαγκιστρωθεί από μονοδιάστατες προσεγγίσεις που αντιμετωπίζουν τα νέα μέσα εξολοκλήρου ως οικονομικού κλάδου ή αντίστοιχα ως παραγωγικού συντελεστή. Έτσι ενώ λαμβάνεται υπόψη η οικονομική διάσταση των ΤΠΕ, της οποίας η σημασία είναι αναμφισβήτητη, παράλληλα διερευνάται η δυναμική που ασκούν σε μια σειρά από άλλα πεδία, όπως οι κοινωνικές δομές και οι θεσμοί (παιδεία, απασχόληση), οι κοινωνικές συμπεριφορές και σχέσεις (κοινωνικά δίκτυα, διαπροσωπικές σχέσεις), οι αξίες (με νεοεισαγόμενες έννοιες όπως του αστό χωριάτη², ή της εικονικής πατρίδας³) ή ακόμα και θέματα σχετικά με το περιβάλλον.

Βασικό στοιχείο το οποίο χρήζει αναφοράς και το οποίο διαπιστώθηκε κατά την εκπόνηση της εργασίας, είναι η σημαντική δραστηριοποίηση, οργανισμών και φορέων, τόσο σε διεθνές, όσο και εθνικό επίπεδο, μέσω της έκδοσης μελετών και εκθέσεων, σχετικά με το περιεχόμενο αλλά και με τις επιπτώσεις των ΤΠΕ, ιδιαιτέρως μετά το 2000 (2000 για τους Διεθνείς οργανισμούς και μετά το 2004 για την Ελλάδα). Η δραστηριοποίηση αυτή τεκμηριώνεται πέρα από την προαναφερόμενη πληθώρα των δημοσιευμένων μελετών και εκθέσεων και από την παράλληλη σύσταση ειδικών τμημάτων ή ειδικών ομάδων εργασίας εντός των οργανισμών αυτών για τη μελέτη του αντικειμένου των ΤΠΕ. Σε κάθε περίπτωση όμως και παρά την όποια σχετική δραστηριοποίηση, η μελέτη της περιφερειακής διάστασης των επιπτώσεων των ΤΠΕ παρέμεινε σχετικά αδιερεύνητη.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι βασικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξοδική μελέτη των παραμέτρων που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως κομβικές σχετικά με τις ΤΠΕ και της συμβολής τους στην αναπτυξιακή διαδικασία, ήταν ποικίλες, τόσο με τη μορφή εκθέσεων

---

²Στην πρώτη περίπτωση όπως αναφέρει και ο Μ. Δερτούζος, (1998),Τι μέλλει γενέσθαι, Λιβάνης, Αθήνα, σ 516-518 οι άνθρωποι του 21^{ου} αιώνα θα βρεθούν να διάγουν κατά κάποιο τρόπο σχιζοφρενικό βίο που θα χαρακτηρίζεται από εικονική αστική ζωή και φυσικό επαρχιωτισμό. Παράλληλα ο αστοχωριάτης είναι πολύ πιθανό να ρυθμίσει εκ νέου τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι συναθροίζονται σε φυλές και στην κοινωνία γενικά.

³ Laubacher R., Malone T., (1997), "Two Scenarios for 21st Century Organizations: Shifting Networks of Small Firms or All- Encompassing «Virtual Countries»" . Η έννοια της εικονικής πατρίδας η οποία αναφέρεται, σε περιπτώσεις, όπου υπό τις κατάλληλες συνθήκες, είναι δυνατόν στο μέλλον ορισμένοι οργανισμοί δίκτυα να υποκαταστήσουν μέρος της έννοιας της πατρίδας αφού ο εργαζόμενος σε τέτοιου είδους δίκτυα θα βιώνει εντονότερα την ιδιότητα του ως μέλος του συγκεκριμένου οργανισμού παρά εκείνη ως πολίτης κάποιου κράτους.

και μελετών, όπως προαναφέρθηκαν, όσο και μέσω της επιστημονικής αρθρογραφίας, επίσης αυξανόμενης με την πάροδο του χρόνου. Ενδεικτικά, κύριες πηγές σε ότι αφορά καταρχάς τους διεθνείς οργανισμούς, αποτέλεσαν τόσο οι τακτικές όσο και ορισμένες ειδικές εκθέσεις και μελέτες που δημοσιεύουν φορείς όπως ο ΟΟΣΑ, τα Ηνωμένα Έθνη, η Ε.Ε., το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, κλπ.

Παράλληλα, για την ολοκληρωμένη προσέγγιση του αντικειμένου θεωρήθηκε σημαντική η σύντομη επισκόπηση του στρατηγικού πλαισίου αναφορικά με την εφαρμογή πολιτικών και στρατηγικών τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και εθνικό επίπεδο.

Σε εθνικό επίπεδο, καθοριστικής σημασίας ως πηγή πληροφόρησης σχετικά με το αντικείμενο των ΤΠΕ και των στρατηγικών που υλοποιήθηκαν, αποτέλεσε η μετά το 2004 ουσιαστική λειτουργία του παρατηρητηρίου⁴ για την Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ), η λειτουργία της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης⁵ (ΕΥΔ) του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνία της Πληροφορίας, καθώς και η λειτουργία της Κοινωνίας της Πληροφορίας ΑΕ⁶ (οι δύο τελευταίοι φορείς είχαν συσταθεί από το 2000). Οι τρεις παραπάνω φορείς, αποτέλεσαν στην ουσία τους βασικούς φορείς υλοποίησης του επιχειρησιακού προγράμματος ΚτΠ στο πλαίσιο του Γ ΚΠΣ, το οποίο και αποτέλεσε τη βασική στρατηγική για τη διάθεση των δημόσιων δαπανών, με στόχο την υλοποίηση δράσεων ΤΠΕ σε ολόκληρο το φάσμα των αντικειμένων του δημόσιου αλλά και ιδιωτικού τομέα για σχεδόν ολόκληρη τη δεκαετία (ως προς την υλοποίηση έργων κυρίως για την περίοδο 2003-2009)

---

⁴ Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη σελίδα του παρατηρητηρίου [www.observatory.gr / page/ default.asp? la=1&id=5](http://www.observatory.gr/page/default.asp?la=1&id=5) το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ αποτελεί τον πρώτο θεσμοθετημένο φορέα παρακολούθησης για την Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα. Βασικός στόχος του είναι να αποτελέσει κεντρική πηγή έγκυρης πληροφόρησης και βασικό φορέα διαμόρφωσης προτάσεων αναφορικά με τη συμβολή των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην πρόοδο της χώρας. Το Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας έχει σαν αποστολή: τη μέτρηση και αξιολόγηση της προόδου της χώρας αναφορικά με την πορεία προς την ΚτΠ και τη συμβολή στην προσπάθεια της χώρας για την επίτευξη των στόχων της ΚτΠ. Οι κύριοι τομείς δράσης του είναι στις θεματικές του eEurope/ i2010, στην Ανάπτυξη Δεξιοτήτων, στην Ευρυζωνικότητα, στο Ηλεκτρονικό Επιχειρείν, στην Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, στην Ασφάλεια Συστημάτων, στην Ηλεκτρονική Υγεία, στην Εξέλιξη του Κλάδου των ΤΠΕ, και στην Ηλεκτρονική Μάθηση. Η διοίκηση του οργανισμού ασκείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και το Γενικό Διευθυντή. Το διοικητικό συμβούλιο είναι πενταμελές και έχει οριστεί με απόφαση της Υπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.

⁵ Όπως για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, έτσι και για την Κοινωνία της Πληροφορίας ως διαχειριστική αρχή ορίστηκε η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης (ΕΥΔ), υπό την εποπτεία του πρώην Υπουργείου Οικονομίας & Οικονομικών, η οποία είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης και εφαρμογής του ΕΠ ΚτΠ.

⁶ Για την υποστήριξη της υλοποίησης των έργων που έχουν ενταχθεί στο ΕΠ Κοινωνία της Πληροφορίας έχει συσταθεί η εταιρία «Κοινωνία της Πληροφορίας Α.Ε. (ΚτΠΑΕ)» με οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, η οποία συνεργάζεται με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης.

Παρά το γεγονός ότι στην περίπτωση της Ελλάδος τα πρώτα στοιχεία αναφορικά με τις ΤΠΕ άρχισαν να συλλέγονται και να επεξεργάζονται από τους αρμόδιους φορείς (ΕΥΔ Κοινωνία της Πληροφορίας, Παρατηρητήριο, ΕΣΥΕ, ΚΕΠΕ, ΙΟΒΕ κλπ) σχετικά καθυστερημένα, κατά κύριο λόγο μετά το 2003, με τους ρυθμούς να επιταχύνονται μετά το 2004 και ιδιαιτέρως μετά την ουσιαστική λειτουργία του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ, τα πρώτα αποτελέσματα επιτρέπουν τη διαμόρφωση μιας πρώτης εικόνας αναφορικά με τις κοινωνικό-οικονομικές επιπτώσεις που προκαλούνται. Αυτό το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί σε κάθε περίπτωση, είναι ότι οι ΤΠΕ δεν αξιοποιήθηκαν στο βαθμό που ήταν δυνατόν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έως και το 2004, εξαιτίας της ύπαρξης σημαντικών προβλημάτων διαρθρωτικού χαρακτήρα που αντιμετώπιζε η χώρα, πολλά εκ των οποίων εξακολουθούν να μην έχουν αντιμετωπιστεί επαρκώς. Το συγκεκριμένο στοιχείο αποτυπώνεται τεκμηριωμένα σε πλήθος σύγχρονων μελετών και ερευνών που έχουν υλοποιηθεί σχετικά. Κομβικού χαρακτήρα διαδικασία για τη διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ελληνική κοινωνία αλλά και στις παραγωγικές δομές και διαδικασίες, αποτέλεσε η υλοποίηση του προαναφερόμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας για το οποίο εκτενέστερη αναφορά γίνεται σε επόμενο τμήμα της εργασίας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτέλεσε ένα από τα έντεκα συνολικά τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της τρίτης προγραμματικής περιόδου 2000-2006 (Γ ΚΠΣ). Η ουσιαστική εφαρμογή του μετά από το τρίτο έτος της τυπικής έναρξης του ΚΠΣ, σταδιακά διαμόρφωσε νέες συνθήκες για την διείσδυση των ΤΠΕ με δράσεις σε ολόκληρο το φάσμα του κοινωνικό οικονομικού γίνεσθαι της χώρας σε τομείς όπως η δημόσια διοίκηση, η παιδεία, η επιχειρηματικότητα, η υγεία, οι μεταφορές κλπ. Παράλληλα, το πρωτοφανές μέγεθος παρέμβασης για τα μέχρι τότε δεδομένα σχετικά με τις ΤΠΕ διαμόρφωσε και τις προοπτικές για την αξιολόγηση των επιπτώσεων των σχετικών έργων στους επιμέρους τομείς που προαναφέρθηκαν. Μεθοδολογικά παρόλα αυτά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το εγχείρημα της μελέτης εμπεριείχε σημαντικές δυσκολίες, κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι η υλοποίηση της πλειοψηφίας των έργων, πραγματοποιήθηκε αρκετά αργότερα από το δεύτερο μισό της προγραμματικής περιόδου⁷, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία αυτών να μην είναι λειτουργικά προκειμένου να γίνει εφικτή η αξιολόγηση των πρώτων επιπτώσεων τους. Σε ότι αφορά το σχετικά μικρό αριθμό των έργων τα οποία ολοκληρώθηκαν και τέθηκαν σε λειτουργία, θα πρέπει να ληφθή σοβαρά υπόψη το γεγονός της χρονικής υστέρησης των

---

⁷ Ενδεικτικά σύμφωνα και με τα τελευταία στοιχεία της ΕΥΔ ΚτΠ (http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_ylopoiisis/stoixeia_proodos_ergwn/OPS_21-06-2010.htm) μέχρι και το τέλος του 2006 το ποσό των συμβασιολογημένων έργων του επιχειρησιακού προγράμματος δεν υπερέβαινε το 50% του τελικού ποσού γεγονός το οποίο αναδεικνύει την καθυστέρηση στην υλοποίηση των έργων.

επιπτώσεων που προκαλούν, βασικό άλλωστε χαρακτηριστικό των ΤΠΕ. Συνολικά ολόκληρη η διαδικασία υλοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος αποτέλεσε σημαντική ευκαιρία για την ανάδειξη διαφορετικών πτυχών που σχετίζονται με την προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ και την εν δυνάμει σημασία τους στην αναπτυξιακή διαδικασία. Οι συγκεκριμένες πτυχές αφορούν μια σειρά παραμέτρων, όπως η πολιτική βούληση, ο ρόλος του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, το θεσμικό πλαίσιο, οι σχέσεις συντονισμού και συνέργειας που αναπτύσσονται μεταξύ των φορέων, οι μηχανισμοί και οι δομές διάχυσης αλλά και μια σειρά από άλλες παραμέτρους πολλές εκ των οποίων επιχειρείται να μελετηθούν κατά τη διάρκεια της εργασίας. Οι προβλεπόμενες διαδικασίες της υλοποίησης του Ε.Π, όπως για παράδειγμα ήταν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής παρακολούθησης⁸ ανά τακτά χρονικά διαστήματα και τα συμπεράσματα που προέκυπταν από το σύνολο των εκπροσώπων των φορέων που συμμετείχαν, επέτρεψαν, μέσω της παρακολούθησης τους, τη διαμόρφωση μιας σχετικά ολοκληρωμένης εικόνας σε ένα μεγάλο εύρος θεμάτων που αφορούσε τη διείσδυση των ΤΠΕ και τη συσχέτιση της με την αναπτυξιακή διαδικασία. Παράλληλα, σημαντικά στοιχεία προέκυψαν και από κείμενα σχετικά με το προαναφερόμενο πρόγραμμα (ΚτΠ), όπως το κείμενο της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης του, τόσο ως προς τα ίδια τα στοιχεία που παρείχαν ως δευτερογενείς πηγές (πορεία εξέλιξης έργων, προοπτικές ΕΠ, συνάψεις, συνέργειες κλπ), όσο και σχετικά με τη διαμόρφωση της μεθοδολογίας (ποσοτικοί δείκτες, πεδία παρέμβασης, συντελεστές περιφερειακής διάστασης κλπ).

Επιπλέον, σε συνεργασία με στελέχη της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης της Κοινωνία της Πληροφορίας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (όπως ήταν ακριβώς ο τίτλος του την συγκεκριμένη περίοδο) καταγράφηκαν και αποτιμήθηκαν τα ενταγμένα έργα καθώς και η κατανομή τους σε περιφερειακό επίπεδο. Το στοιχείο αυτό επέτρεψε την αποτύπωση μιας ακριβέστερης εικόνας σχετικά με την κατανομή του μεγαλύτερου τμήματος των δημοσίων δαπανών για ΤΠΕ ανά περιφέρεια, αναδεικνύοντας τυχόν ανισορροπίες.

Μεθοδολογικά, η μελέτη περίπτωσης περιλαμβάνει την επεξεργασία των στοιχείων που συνθέτουν την υφιστάμενη κατάσταση και διαρθρώνεται από δυο βασικά τμήματα:

---

⁸ Η Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π. συγκροτείται με απόφαση του υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών. Μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης είναι Γενικοί Γραμματείς διαφόρων υπουργείων καθώς και ο Ειδικός Γραμματέας για την Κοινωνία της Πληροφορίας, ο Προϊστάμενος της Διαχειριστικής Αρχής του Ε.Π. "ΚτΠ", ο Πρόεδρος της ΚτΠ Α.Ε., ο εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ και διάφοροι κοινωνικοί εταίροι.. Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τα μέλη είναι διαθέσιμες στο διαδικτυακό τόπο http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/Parakoloythish_ajiologish/EpitrophParakolouthishs/eppa_members/

Στο πρώτο τμήμα, περιλαμβάνεται η πολυδιάστατη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης σε σχέση με τη διείσδυση των ΤΠΕ, τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και περιφερειών (κεφ 5-7) ενώ στο δεύτερο τμήμα, η ανάλυση περιστρέφεται στην παρουσίαση της βασικής αναπτυξιακής φυσιογνωμίας των περιφερειών της χώρας όπως αυτή διαμορφώνεται από ευρύτερα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά (κεφ 8). Σε αυτό το πλαίσιο και κυρίως σε ότι αφορά το πρώτο τμήμα της ανάλυσης, χρησιμοποιήθηκαν τα πρωτογενή δεδομένα⁹ της ΕΣΥΕ όπως προκύπτουν από τις έρευνες¹⁰ που διεξάγει το τμήμα ειδικών ερευνών νοικοκυριών για τις χρήσεις τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας, για τα έτη 2003-2007¹¹, με ιδιαίτερη βαρύτητα να αποδίδεται στην περιφερειακή διάσταση των στοιχείων. Συμπληρωματικά, για την τεκμηρίωση πολλών δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές διαθέσιμες εκθέσεις και μελέτες φορέων όπως του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ, της ΕΕΤΤ, κλπ.

Δεύτερη βασική παράμετρο διερεύνησης, σχετικά με το πρώτο τμήμα της ανάλυσης, αποτέλεσε η μελέτη της διείσδυσης των ΤΠΕ στον τομέα των επιχειρήσεων. Για τη συγκεκριμένη διαδικασία χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο τα δευτερογενή στοιχεία της ψηφιακής βάσης δεδομένων που διαθέτει το Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας αλλά και ορισμένες άλλες μελέτες¹² που πραγματοποίησε ο ίδιος φορέας. Ταυτόχρονα ιδιαίτερα σημαντικά και αποκαλυπτικά σε ότι αφορά την αναλυτική περιφερειακή διάσταση της διείσδυσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις, όπως αποτυπώνεται μέσα από μια σειρά μεταβλητών, ήταν τα δευτερογενή στοιχεία της έρευνας χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις¹³ που διεξήγαγε η ΕΣΥΕ το 2008. Ο συνδυασμός της επεξεργασίας των στοιχείων των παραπάνω ερευνών, παρά το γεγονός της μεθοδολογικής διαφοροποίησής τους, απέδωσε αρκετά σημαντικά αποτελέσματα σχετικά με την καταγραφή και αξιολόγηση του βαθμού διείσδυσης των ΤΠΕ στο χώρο των επιχειρήσεων.

---

⁹ Τα οποία διατέθηκαν από την ΕΣΥΕ μετά την αγορά τους

¹⁰ Αναλυτικά στοιχεία σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από την ΕΣΥΕ στοιχεία σχετικά με το δείγμα αλλά και τα ερωτηματολόγια βρίσκονται στο παράρτημα V

¹¹ Παρά το γεγονός ότι την περίοδο κατά την οποία ολοκληρωνόταν η εργασία υπήρχαν διαθέσιμα και τα στοιχεία των ερευνών σχετικά με τη χρήση ΤΠΕ από τα νοικοκυριά του 2008 και 2009 κρίθηκε σκόπιμο δεδομένου ότι πολλά από τα υπόλοιπα στοιχεία (Μακροοικονομικά, Κοινωνικά κλπ) δεν ήταν διαθέσιμα μεταγενέστερα από το 2007, η περίοδος μελέτης να εστιαστεί στην πενταετία 2003-2007.

¹² Παρατηρητήριο για την ΚτΠ “Μελέτη για τη μέτρηση των δεικτών του σχεδίου δράσης i2010 για το έτος 2008”, www.observatory.gr/files/meletes/i2010_EA_Eπιχειρήσεις2008.pdf, σ42

¹³ Η συγκεκριμένη έρευνα διεξάγεται από το 2003 αλλά για λόγους μεγέθους δείγματος τα στοιχεία δεν ήταν διαθέσιμα στο επίπεδο των 13 περιφερειών μέχρι το 2008. Η έρευνα αφορά τις επιχειρήσεις άνω των δέκα απασχολούμενων

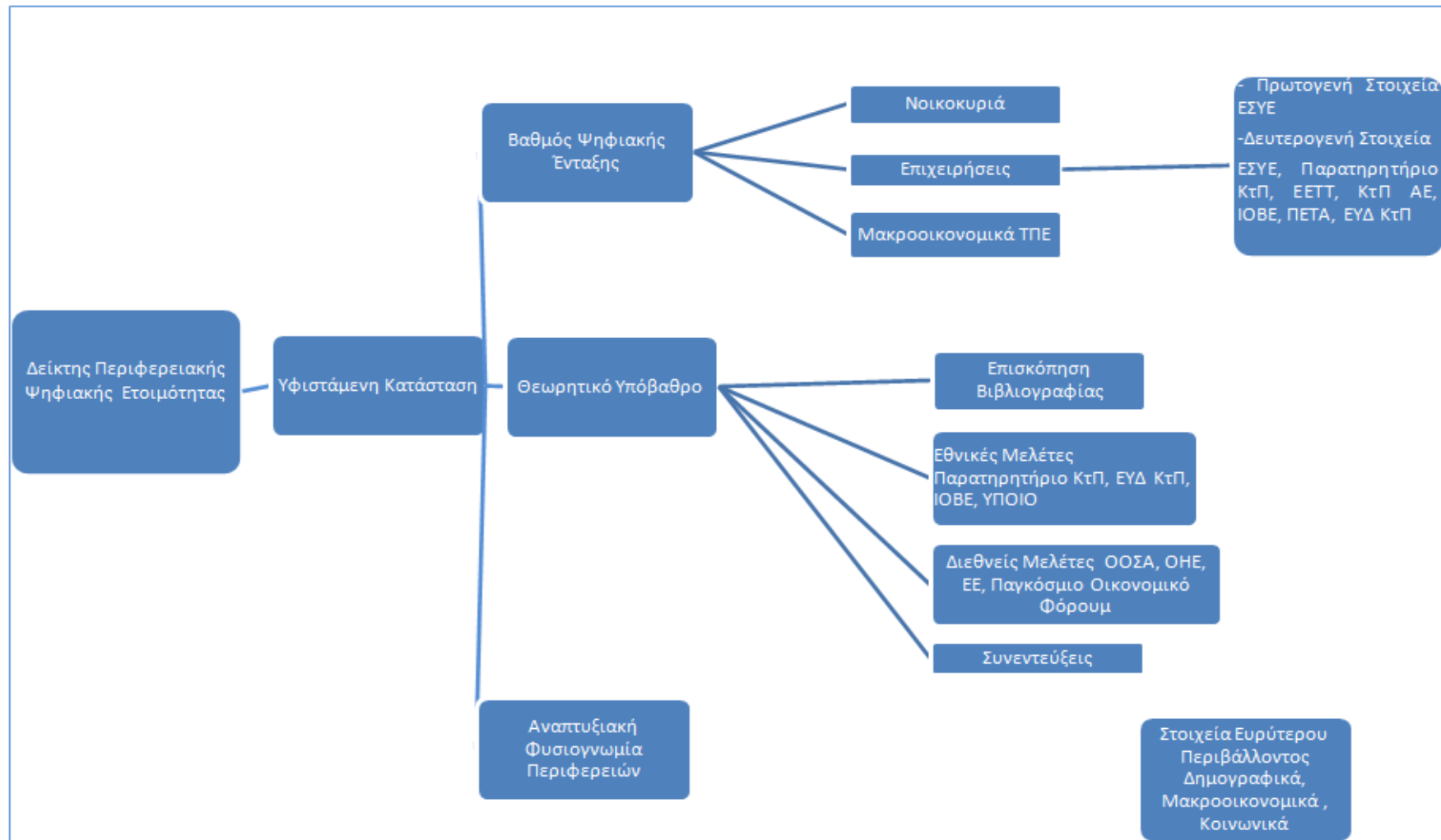
Η τρίτη βασική παράμετρος διερεύνησης ήταν οι ίδιες οι ΤΠΕ ως τομέας της ελληνικής οικονομίας, με την καταγραφή σε περιφερειακό επίπεδο του κύκλου εργασιών και του αριθμού των επιχειρήσεων που εντάσσονται στους σχετικούς με τις ΤΠΕ κλάδους, αλλά και με την ανάλυση της σύνδεσης των ΤΠΕ με μακροοικονομικά μεγέθη όπως η απασχόληση, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, το εξωτερικό εμπόριο, οι επενδύσεις και οι δημόσιες δαπάνες. Βασική πηγή πληροφορίας αποτέλεσε για ακόμα μια φορά η ΕΣΥΕ, παρά το γεγονός ότι ορισμένα από τα στοιχεία δεν ήταν ιδιαίτερα επικαιροποιημένα. Ιδιαίτερα σημαντικά ως προς τα μακροοικονομικά μεγέθη μπορούν να χαρακτηριστούν τα στοιχεία από σχετική μελέτη του IOBE που πραγματοποιήθηκε για το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, τους εθνικούς λογαριασμούς αλλά και ορισμένα στοιχεία από σχετική μελέτη που διεξήγαγε το ΚΕΠΕ.

Σχετικά με το δεύτερο τμήμα της ανάλυσης της μελέτης περίπτωσης, περιλαμβάνει την περιγραφή ευρύτερων αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των δεκατριών περιφερειών, με τη χρήση επιλεγμένων μεταβλητών, τόσο από δευτερογενής πηγές όπως οι περιφερειακοί λογαριασμοί, οι έρευνες εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ αλλά και τα διαθέσιμα στοιχεία της βάσης δεδομένων της Eurostat, όσο και από το επεξεργασμένο πρωτογενές υλικό της έρευνας χρήσης ΤΠΕ από τα νοικοκυριά της ΕΣΥΕ. Μέσω των παραπάνω στοιχείων επιδιώχθηκε εν συντομία να αποτυπωθούν, ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά τόσο της αναπτυξιακής όσο και αντίστοιχα της ψηφιακής φυσιογνωμίας των Ελληνικών περιφερειών. Τέλος, στην τελευταία ενότητα περιλαμβάνεται η σύνθεση και παρουσίαση του δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, για τον οποίο αναλυτική αναφορά σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε γίνεται στο κεφάλαιο εννέα. Η διατριβή ολοκληρώνεται στο κεφάλαιο δέκα με την σύνθεση των κεντρικών συμπερασμάτων και την παρουσίαση των προτεινόμενων πολιτικών, για την αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων που αναγνωρίστηκαν στο πλαίσιο της μελέτης.

Αναφορά θα πρέπει να γίνει σε μια σειρά από συνεντεύξεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής με πρόσωπα τα οποία είχαν άμεσα εμπλοκή με την υλοποίηση πολιτικών σχετικά με τις ΤΠΕ και τα οποία προέρχονταν από διαφορετικούς χώρους όπως εκπρόσωποι της Διαχειριστικής Αρχής ΚτΠ, του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ, του ακαδημαϊκού χώρου, αλλά και του κεντρικού επίπεδου λήψης αποφάσεων, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Στη συνέχεια επιχειρήται να αποτυπωθεί σχηματικά η δομή της μεθοδολογικής προσέγγισης που ακολουθήθηκε.

Σχήμα 1.1: Ο κορμός της μεθοδολογικής προσέγγισης σε σχηματική απεικόνιση

Ορισμένα διευκρινιστικά στοιχεία αναφορικά με τη μεθοδολογία μπορούν να θεωρηθούν τα εξής:

Η επιλογή της έρευνας σε επίπεδο περιφέρειας πραγματοποιήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, εξαιτίας της δυνατότητας πρόσβασης σε μια σειρά στατιστικών δεδομένων τα οποία κρίθηκαν απαραίτητα κατά το σχεδιασμό, αλλά και αντίστροφα, λόγω της έλλειψης στοιχείων που διαπιστώθηκε σε επίπεδο Νομών και Δήμων. Ιδιαίτερα για το επίπεδο των τοπικών κοινοτήτων ή των Δήμων, τα στοιχεία είναι ιδιαίτερα περιορισμένα και κυρίως προκύπτουν από τις απογραφές που πραγματοποιούνται ανά δεκαετία, ενώ σχετίζονται με συγκεκριμένους ευρύτερους τομείς όπως δημογραφικά, οικονομικά κλπ.

Έρευνες όπως αυτή της ΕΣΥΕ σχετικά με τη χρήση ΤΠΕ από τα νοικοκυριά, δεν ήταν δυνατόν, λόγω του περιορισμένου μεγέθους του δείγματος, να χρησιμοποιηθεί, τόσο σε επίπεδο δήμου, όσο και νομού, αφού για την πλειοψηφία των περιπτώσεων αποτελούσε κώλυμα σε ότι αφορά το στατιστικό απόρρητο, αλλά κυρίως λειτουργούσε αποτρεπτικά ως προς την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Οι εξελίξεις στο χώρο των ΤΠΕ είναι τόσο ραγδαίες ώστε σε πολύ μεγάλο βαθμό είναι αρκετά δύσκολο να συμπεριληφθούν με εκτενέστερη ανάλυση ιδιαίτερα σημαντικές, αλλά εν εξελίξει πρωτοβουλίες, όπως είναι το σχέδιο¹⁴ για την οπτική ίνα στο σπίτι (FTTH) σε δύο εκατομμύρια σπίτια και επιχειρήσεις στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη αλλά και σε 52 επιπλέον πόλεις, έργο ενδεικτικού προϋπολογισμού 2,1 δις ευρώ και μοντέλου χρηματοδότησης μέσω ΣΔΙΤ, το οποίο ουσιαστικά ενδέχεται να αναδιαμορφώσει το τοπίο ως προς τις ψηφιακές υποδομές στη χώρα αλλά ταυτόχρονα και τις μελλοντικές δυνατότητες που θα διαμορφωθούν όχι μόνο στο χώρο των ΤΠΕ αλλά και ευρύτερα.

---

¹⁴ Το οποίο αποτελεί πλέον και σχέδιο νόμου με τίτλο “Εγκατάσταση εθνικής υποδομής δικτύου οπτικών ινών ανοικτής πρόσβασης”

Ενότητα Α :Θεωρητικό Υπόβαθρο- Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Εισαγωγή Ενότητας

Στην πρώτη ενότητα η οποία ουσιαστικά αποτελεί και το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης επιχειρείται η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, με την οριοθέτηση και την ανάλυση βασικών εννοιών. Η συγκεκριμένη προσπάθεια περιστρέφεται τόσο γύρω από το σχηματισμό και τη λειτουργία των ανισοτήτων αλλά και του πλαισίου εντός του οποίου διαμορφώνονται, με βασική παράμετρο αυτή του χώρου. Η μελέτη δεν περιορίζεται μονοδιάστατα στην προσέγγιση του εθνικού επιπέδου η οποία σαφώς και αποτελεί το βασικό αντικείμενο της εργασίας, αλλά λαμβάνονται υπόψη τα ευρύτερα διεθνή δεδομένα με ιδιαίτερη βαρύτητα να αποδίδεται στον Ευρωπαϊκό χώρο. Βασική επιδίωξη αποτελεί η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και η μελέτη του φαινομένου, όπως αυτό εμφανίζεται την τρέχουσα περίοδο, με ορισμένες αναφορές σχετικά με την εξέλιξη του στο χρόνο.

Στη συνέχεια της ενότητας ακολουθεί η προσπάθεια ανάδειξης της σημασίας της τεχνολογίας στην αναπτυξιακή διαδικασία, με επίκεντρο τη συμβολή των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών οι οποίες και αποτελούν το πλέον δυναμικό τμήμα της σύγχρονης τεχνολογίας και κεντρικό αντικείμενο της μελέτης. Μέσω της προσέγγισης επιχειρείται η σύνδεση των ΤΠΕ με τους πυλώνες της βιωσιμότητας .

Επίσης περιλαμβάνεται και η αποτύπωση των κομβικών πολιτικών, Ευρωπαϊκών και εθνικών, σχετικά με την ενίσχυση της διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ, αναδεικνύοντας τις στρατηγικές κατευθύνσεις αλλά και τη σημασία που πρακτικά αποδίδεται σε αυτές. Η ενότητα ολοκληρώνεται με το υλικό των συνεντεύξεων δυο κεντρικών συμμετεχόντων στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το σχεδιασμό πολιτικών διείσδυσης των ΤΠΕ.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Η διαμόρφωση των ανισοτήτων στις ανθρώπινες κοινωνίες μπορεί να θεωρηθεί ότι ιστορικά συνδέεται με την ίδια την εξέλιξη των κοινωνιών, με τη μορφή τους να ποικίλει την κάθε περίοδο. Ο πυρήνας των ανισοτήτων, όσο γενική και αν θα μπορούσε να είναι μια τέτοια απόπειρα διατύπωσης, διαχρονικά συνδέεται με το επίπεδο ευημερίας που βιώνουν τα άτομα, το οποίο με τη σειρά του σε σημαντικό βαθμό, εντονότερα ίσως στις σύγχρονες κοινωνίες, σχετίστηκε με την κατανομή του πλούτου.

Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να θεωρηθεί ότι η προσπάθεια διερεύνησης του σχηματισμού των ανισοτήτων, έχει απασχολήσει διαχρονικά υπό διαφορετικό πρίσμα μελέτης, την ανθρώπινη σκέψη. Η συστηματικότερη και εγγύτερη στη σημερινή όμως προσέγγιση θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι συναντάται μετά το 18 αιώνα από τις διαφορετικές οικονομικέςσχόλες, ενώ η εντατικοποίηση της μελέτης της διάστασης του χώρου σε σχέση με τη διαμόρφωση του φαινομένου των ανισοτήτων συναντάται μετά το 1950 με την καθιέρωση της περιφερειακής επιστήμης. Στόχο του κεφαλαίου αποτελεί η διερεύνηση του σχηματισμού των ανισοτήτων, όπως διαμορφώνονται στο σύγχρονο περιβάλλον, των γενεσιουργών τους αιτίων καθώς και των σύγχρονων προσεγγίσεων αντιμετώπισης τους, μέσω της προώθησης αναπτυξιακών πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο, επιχειρείται να οριοθετηθεί το περιεχόμενο της ανάπτυξης ως μιας διαδικασίας κυρίως πολιτικό φιλοσοφικής και δευτερευόντως τεχνοκρατικής. Επιπλέον, στο παρόν κεφάλαιο διερευνάται η υφιστάμενη κατάσταση, ως προς το σχηματισμό του φαινομένου των ανισοτήτων και τη διαμόρφωση του αναπτυξιακού επιπέδου στον ευρωπαϊκό και κυρίως στον ελληνικό χώρο, προκειμένου τόσο η επεξεργασία των στοιχείων όσο και οι προτάσεις που θα προκύψουν (είτε με τη μορφή του δείκτη, είτε με τη μορφή πολιτικών) να βασίζονται και να απαντούν, με μεγαλύτερη ακρίβεια στα πραγματικά δεδομένα.

2.1 Διερεύνηση της έννοιας των ανισοτήτων στο χώρο και το χρόνο

2.1.1 Προσδιοριστικοί Παράγοντες σχηματισμού των ανισοτήτων και η μελέτη του φαινομένου στο χώρο.

Ο μετασχηματισμός του οικονομικό- κοινωνικού συστήματος¹⁵, αρχικά στις δυτικές κοινωνίες και στη συνέχεια σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι αυτός, ο οποίος θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι από την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, στα μέσα του 18^{ου} αιώνα συνέβαλε ουσιαστικά στο σύγχρονο εννοιολογικό προσδιορισμό των ανισοτήτων¹⁶. Η έννοια της ανισότητας, τουλάχιστον στην πλησιέστερη προς τη σημερινή της μορφή εκδοχή, απέκτησε ένα νέο περιεχόμενο στη βάση συγκριτικών στοιχείων όπως αυτά προέκυψαν από τον σχηματισμό νέων χωρικών οντοτήτων υπό τη μορφή των εθνικών κρατών¹⁷. Η δημιουργία των εθνικών κρατών κυρίως από το 16^ο αιώνα και μετά¹⁸, σε μεγάλο βαθμό

---

¹⁵ Ο μετασχηματισμός αυτός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως μια φυσική εξελικτική διαδικασία γραμμικού χαρακτήρα του ανθρώπινου είδους, θεμελιωμένη στη Δαρβίνειο θεωρία. Από την άλλη απόψεις όπως αυτή του Κ. Marx κάνουν αναφορά σε μεταβολές οι οποίες μπορούν να προέλθουν μέσω αλμάτων (Προφανώς επηρεασμένος από την αρχή της διαλεκτικής όπου, η θέση- αντίθεση- σύνθεση μέσα από μια μακρά διεργασία είναι δυνατόν να οδηγήσουν στο διαλεκτικό άλμα). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η άποψη του Θ. Παπαηλία (1999), *Οι προσδιοριστικοί παράγοντες δημιουργίας της παγκοσμιοποίησης: οι επιπτώσεις της και η αποτίμηση των μέτρων παρέμβασης*, 3^ο Διεθνές Συνέδριο Παγκοσμιοποίησης και Κοινωνικής Οικονομίας 22-24 Οκτωβρίου, Μεσολόγγι και στο Παπαηλίας Θ (2003) *Εμπειρικές μελέτες κατανομής εισοδήματος 1948-1988*, Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Τεύχος 3, ΤΕΙ Ηπείρου, σύμφωνα με την οποία τα παραδείγματα λειτουργίας των κοινωνιών όπως έχουν καταγραφεί στους ιστορικούς χρόνους είναι τρία: το παράδειγμα της νομαδικής ζωής, της πόλης –κράτους και της αυτοκρατορίας. Η παγκοσμιοποίηση ως έννοια στη σημερινή της μορφή εντάσσεται στην Τρίτη περίπτωση της αυτοκρατορίας, με δεδομένη την ύπαρξη του κυρίαρχου και την σταδιακή επιβολή αλλά και αποδοχή των χαρακτηριστικών του σε παγκόσμια κλίμακα. Η αναμφισβήτητη θέση των Η.Π.Α δημιουργεί τέτοιες συνθήκες στο πλαίσιο μιας σύγχρονης αυτοκρατορίας. (1999, 2003) σύμφωνα με την οποία τα παραδείγματα λειτουργίας των κοινωνιών όπως έχουν καταγραφεί στους ιστορικούς χρόνους είναι τρία: το παράδειγμα της νομαδικής ζωής, της πόλης –κράτους και της αυτοκρατορίας. Η παγκοσμιοποίηση ως έννοια στη σημερινή της μορφή εντάσσεται στην Τρίτη περίπτωση της αυτοκρατορίας, με δεδομένη την ύπαρξη του κυρίαρχου και την σταδιακή επιβολή αλλά και αποδοχή των χαρακτηριστικών του σε παγκόσμια κλίμακα.

¹⁶ Σύμφωνα με τους Γ.Πετράκο-Γ.Ψυχάρη (2004), Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα, σ23 τα τελευταία 10-15 χρόνια μέσα από τις μελέτες εκπροσώπων διαφορετικών σχολών προκύπτει το συμπέρασμα ότι είναι στη φύση του οικονομικού συστήματος της αγοράς να αναπαράγει οικονομικές ανισότητες σε διαφορετικά χωρικά επίπεδα. Το πρόβλημα των ανισοτήτων θεωρείται λοιπόν ως εγγενές στοιχείο του συστήματος το οποίο οφείλεται κυρίως στη συσσωρευτική διαδικασία, χωρίς μάλιστα να έχει όπως υποστήριζαν οι νεοκλασικοί παροδικό χαρακτήρα.

¹⁷ Συμπεριλαμβανομένου και των εσωτερικών χωρικών ενοτήτων όπως αυτές διαμορφώθηκαν σταδιακά στο καθένα από αυτά όπως για παράδειγμα οι νομοί, οι περιφέρειες, οι επαρχίες, κλπ

¹⁸ Νικολαΐδου Σ.,(1993) η Κοινωνική Οργάνωση του Αστικού Χώρου, Παπαζήσης, Αθήνα, σ60 σύμφωνα με την ίδια η αύξηση της γεωργικής παραγωγής ώθησε τους κατοίκους των πόλεων να μετακινηθούν εκτός των τειχών της μεσαιωνικής πόλης. Έτσι σταδιακά η πόλη αποδυναμώνεται και η προστασία των υπηκόων επιτελείται από μια κεντρική μορφή εξουσία η οποία σταδιακά επικρατεί με την επιβολή της στην αυτονομία των πόλεων.

αποτέλεσε απόρροια της κατάρρευσης της μεσαιωνικής οικονομίας¹⁹. Ο χώρος οριοθετήθηκε σε σημαντικό βαθμό, στη βάση των ιδιαίτερων εθνολογικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού κάθε περιοχής, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα προσδιοριστικά πολιτισμικά αλλά και κοινωνικό-οικονομικά στοιχεία που διέθετε η κάθε εθνότητα. Σε καμία περίπτωση στην παραπάνω διαδικασία δεν παραγνωρίζεται η σημασία των παρεμβάσεων των κυρίαρχων ιστορικά εθνών, με κριτήριο τους εκάστοτε γεωπολιτικούς συσχετισμούς προς το ίδιο όφελος τους. Οι παρεμβάσεις αυτές σε πολλές περιπτώσεις λειτούργησαν καθοριστικά στη διαμόρφωση, τόσο του χώρου, όσο και των ίδιων των εθνών.

Μετά τη βιομηχανική επανάσταση η εντατικοποίηση φαινομένων, όπως η συσσώρευση του κεφαλαίου και η αστικοποίηση, επέφεραν επιδείνωση στα επίπεδα ευημερίας σημαντικών τμημάτων του πληθυσμού, προκαλώντας εκτός από τις μαζικές εξεγέρσεις και τη δημιουργία νέων κοινωνικών κινημάτων, την ευαισθητοποίηση ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων²⁰ στα φαινόμενα της ένδειας και της υπανάπτυξης, φαινόμενα τα οποία εμφανίστηκαν εντονότερα σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ενότητες. Η δημιουργία της έννοιας του τρίτου κόσμου, λειτούργησε αποφασιστικά στην ευαισθητοποίηση για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων, συνδεδεμένη με τη χωρική διάσταση των φαινομένων.

Με τη σταδιακή διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου μελέτης, επιχειρήθηκε συστηματικά πλέον να διερευνηθούν οι ανισότητες, ως προς τα επίπεδα ευημερίας που απολάμβαναν οι πληθυσμοί που διαβίωναν στις επιμέρους περιοχές. Μέσω της συγκεκριμένης μελέτης αναδείχθηκαν οι έντονες ανισότητες που αναπτύσσονταν, τόσο σε εθνικό, όσο και υπέρ-εθνικό επίπεδο.

Η περαιτέρω ανάγκη εμπειριστωμένης διερεύνησης και μελέτης, τόσο των συγκεκριμένων φαινομένων, όσο και των γενεσιουργών αιτιών τους, ενισχύθηκε από τη σταδιακή διεύρυνση των ανισοτήτων, όπως αυτές εμφανίστηκαν στο χώρο, ιδιαίτερα και μετά τη λήξη του β' παγκόσμιου πολέμου. Υπό αυτές λοιπόν τις συνθήκες, η δημιουργία της περιφερειακής επιστήμης²¹ αποτέλεσε αναγκαία προϋπόθεση για την προσέγγιση των παραπάνω ζητημάτων.

---

¹⁹ Anderson P. (1974) Lineages of the absolutist state, Verso, London

²⁰ κυρίως στις Δυτικές Κοινωνίες, εξαιτίας της αυξημένης δυνατότητας πρόσβασης στην πληροφόρηση και στην ενημέρωση, του γεγονότος επίσης ότι οι συγκεκριμένες περιοχές αποτελούσαν και τα κέντρα λήψης των αποφάσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και ίσως και μιας μορφής ενοχοποίησης για την πρόκληση των δεινών που αντιμετώπιζαν πολλές κοινωνίες.

²¹ Βασικό χαρακτηριστικό της Περιφερειακής Επιστήμης ήταν η μελέτη των πολυσύνθετων προβλημάτων του χώρου. Τα φαινόμενα πλέον δεν αντιμετωπίστηκαν ως μονοδιάστατα αποτελέσματα μιας προσέλευσης αλλά εξετάστηκαν σαν ένα μίγμα κοινωνικών, οικονομικών,

Μέχρι τότε η νεοκλασική οικονομική σκέψη παραμέλησε τη χωρική διάσταση των φαινομένων, στηρίζοντας τις υποθέσεις της στην τέλεια κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής από περιοχή σε περιοχή. Η συνισταμένη του χώρου αντιμετωπίστηκε ως παράγοντας μηδενικής επίδρασης στις οικονομικές δραστηριότητες, μέσα σε ένα ευρύτερο οικονομικό σύστημα που ισορροπούσε εντός των μηχανισμών της αγοράς.

Στο παρελθόν, οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι των βασικών οικονομικών σχολών, όπως των κλασικών, των νεοκλασικών, των νεομαρξιστών και των νεοφιλελεύθερων, επιχείρησαν να διερευνήσουν τους προσδιοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης των συγκεκριμένων φαινομένων, καθένας μέσω της δικής του προσέγγισης. Κοινή συνισταμένη όμως, σχεδόν για όλες τις θεωρίες, αποτέλεσε η σημασία της μελέτης του συστήματος λειτουργίας των μηχανισμών της αγοράς. Οι μηχανισμοί αυτοί θεωρήθηκαν ότι ήταν αυτοί οι οποίοι σε πολύ μεγάλο βαθμό καθόριζαν, μέσα από σύνθετες διαδικασίες, το σχηματισμό των ανισοτήτων σε χωρικό επίπεδο.

Μέσω της περιφερειακής επιστήμης και των διαφορετικών θεωριών²² που διατυπώθηκαν από τους εκπροσώπους της (όπως αυτές διαμορφώθηκαν σε μεγάλο βαθμό υπό την επίδραση των παραπάνω βασικών οικονομικών σχολών), επιχειρήθηκε η διερεύνηση των προοπτικών εξομάλυνσης των ιδιαίτερα έντονων ανισοτήτων που διαμορφώνονταν σε υπερεθνικό, εθνικό, και ενδοπεριφερειακό επίπεδο, αποβλέποντας στη σύγκλιση των επιπέδων ευημερίας άλλοτε μεταξύ διαφορετικών περιοχών²³ και άλλοτε των ανθρώπων

πολιτικών, περιβαλλοντικών στοιχείων. Έτσι η μορφή της νέας αυτής επιστήμης απέκτησε ένα διεπιστημονικό χαρακτήρα και εντάχθηκε στο χώρο των κοινωνικών επιστημών.

²² Ο Κ. Χατζημιχάλης (1992) Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Εξάντας, Αθήνα, σ13 ταξινομεί τις θεωρίες της περιφερειακής ανάπτυξης σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Στις θεωρίες και πολιτικές της πρώτης γενιάς που χρονολογικά τοποθετούνται στην περίοδο του 1930-1960 και περιλαμβάνουν θεωρίες όπως αυτές της έλλειψης και αφθονίας φυσικών πόρων, της περιφερειακής ισορροπίας, τα μοντέλα Harrod-Domar, της πώλησης και της διάχυσης της ανάπτυξης.
- Στις θεωρίες και πολιτικές δεύτερης γενιάς που αναπτύχθηκαν την περίοδο 1968-1980 περιλαμβάνοντας τις απόψεις της σχολής της εξάρτησης, της εσωτερικής αποικιοκρατίας, της αγροτο-αστικής ανάπτυξης κ.α.
- Τέλος η τρίτη γενιά, που χρονολογικά τοποθετείται από το 1980 μέχρι σήμερα, χαρακτηρίζεται από θεωρίες σχετικές με την ολοκληρωμένη, ενδογενή ανάπτυξη, την “από τα κάτω” ανάπτυξη, τις τεχνολογίες και τα επιστημονικά πάρκα και την ευέλικτη εξειδίκευση.

Ενδιαφέρον επίσης αποτελεί η ταξινόμηση των θεωριών της περιφερειακής ανάπτυξης του S Holland (1976) στο Capital versus the region, Macmillan, London σε δύο κατηγορίες. Σύμφωνα με την προσέγγιση του αυτή την πρώτη κατηγορία αποτελούν οι θεωρίες της αυτοεξισορρόπησης ανάπτυξης και της ανισορροπίας υπανάπτυξης.

Μέσω των πιο σύγχρονων θεωρητικών προσεγγίσεων ερμηνείας των ανισοτήτων στο χώρο όπως η νέα οικονομική γεωγραφία επιχειρήθηκε η ανάδειξη της σημασίας της τοπικής και περιφερειακής συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων για την επίτευξη της ενδογενούς ανάπτυξης σε ένα πλαίσιο ατελούς ανταγωνισμού. Παράλληλα η λειτουργία των συγκεντρώσεων συνδέθηκε με την

που διαβιούν σε αυτές. Παρόλα αυτά, μπορεί να ειπωθεί ότι στο σύγχρονο οικονομικό σύστημα η έννοια της ευημερίας, κατ' ουσία, συνδέθηκε με την έννοια της ανάπτυξης,²⁴ η οποία με τη σειρά της ταυτίστηκε με το μοντέλο της απεριόριστης οικονομικής μεγέθυνσης. *“Το μοντέλο αυτό και η καταναλωτική ιδεολογία που το υποστηρίζει, δημιουργεί στον άνθρωπο ένα διαρκές σύνδρομο στέρησης και επιθυμίας. Αναπαράγοντας ακατάπαυστα καινούργια αγαθά η κοινωνία δεν ικανοποιεί ανάγκες (αφού τα ίδια τα παραγόμενα αγαθά στην πλειοψηφία τους έχουν ανταλλακτική αξία και όχι αξία χρήσης), αλλά ενδυναμώνει το στερητικό σύνδρομο διαιωνίζοντας την κοινωνική ανισότητα.”²⁵*

2.1.2 Ανισότητες και κοινωνική συνοχή στο πλαίσιο του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού περιβάλλοντος

Η επικράτηση του μοντέλου της ελεύθερης αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο και η συνεχή ενδυνάμωση του, μετά και την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, συνέβαλε καθοριστικά στην κυριαρχία των αρχών του καπιταλιστικού συστήματος με το μοντέλο της απορρύθμισης να ενισχύεται σημαντικά. Έννοιες όπως αυτές της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης, αποτέλεσαν τους βασικούς άξονες του νέου παγκοσμιοποιημένου οικονομικού συστήματος, το οποίο όπως αναφέρει και ο M. Albert²⁶ απλοποιημένα μπορεί να χαρακτηριστεί ένα σύστημα παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης πλούτου.

εξειδίκευση των περιφερειών. Σχετικά με τη συγκεκριμένη προσέγγιση υφίσταται μια συζήτηση σχετικά με το κατά πόσο αποτελεί θεωρία.

Στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων θα πρέπει επίσης να αναφερθεί εκείνη της νέας περιφερειακότητας, η οποία περιλαμβάνει τη μελέτη της διαμόρφωσης των έντονων ανισοτήτων και ανισορροπιών υπό το πρίσμα των οικονομικών γνώσης, των συστημάτων καινοτομίας, αναδεικνύοντας παραμέτρους όπως ο ρόλος των πολιτιστικών παραγόντων, του κοινωνικού κεφαλαίου και της ευέλικτης εξειδίκευσης και παράλληλα συνδυάζοντας θεωρητικές απόψεις της άνισης ανάπτυξης.

²³ Σύμφωνα με τους Πετρακο- Ψυχάρη, (οπ.π υπ 16), σ 193 οι περιφερειακές πολιτικές διαφοροποιούνται σε εκείνες που είναι σχεδιασμένες για τη βελτίωση της ευημερίας των ανθρώπων που βιώνουν σε προβληματικές περιοχές και σε εκείνες οι οποίες επιδιώκουν τη βελτίωση της ευημερίας των ίδιων των περιοχών. Οι δυο παραπάνω επιδιώξεις σύμφωνα με τους ίδιους δεν είναι ταυτόσημες.

²⁴ Σχετικά πρόσφατα αποδόθηκε στην έννοια της ανάπτυξης πληρέστερο περιεχόμενο. Το περιεχόμενο της ανάπτυξης αυτής συνδυάζει την κοινωνική συνοχή, την οικονομική μεγέθυνση και την περιβαλλοντική προστασία με σεβασμό πάντα στις επερχόμενες γενεές. Είναι η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης όπως αυτή αναφέρεται από την επιτροπή Brundtland το 1987 και η οποία αναλύεται σε επόμενο τμήμα της εργασίας. Το μέγεθος της ανάπτυξης είθισται να μετράται από μια σειρά δεικτών που επιχειρούν να αποτυπώσουν τα επίπεδα ευημερίας όπως αυτά καθορίζονται στο ευρύτερο κοινωνικό- οικονομικό-πολιτιστικό πλαίσιο κουλτούρας των δυτικών κοινωνιών.

²⁵ Νικολαΐδου Σ. οπ.π (υπ 18). σ 70

²⁶ Αλμπερτ Μ. (2003), Παρεκον, Η ζωή μετά τον καπιταλισμό, Παρατηρητής, Αθήνα, σ41

Στο σύστημα αυτό, η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών²⁷ συνέτεινε σε καθοριστικό βαθμό στην ενοποίηση και αλληλεξάρτηση των αγορών με παράλληλη αύξηση του ανταγωνισμού. Οι οικονομίες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της ΕΕ μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσαν τους τρεις σύγχρονους κυρίαρχους πόλους του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος²⁸, ενώ ανερχόμενες δυνάμεις, όπως η Κίνα, η Ινδία και άλλες αναδυόμενες οικονομίες σταδιακά διεκδικούν τη δική τους θέση στο παραπάνω σύστημα. Οι πολιτικές της ενίσχυσης της κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών και της πλήρους απελευθέρωσης τους, προέβλεπαν ως βασικές επιδιώξεις, οι οποίες εφαρμόστηκαν με μορφές, όπως αυτής της προσπάθειας οικονομικής ολοκλήρωσης που συναντάται στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της δημιουργίας ζωνών ελεύθερων συναλλαγών, ή ακόμα και μέσω της σύναψης διμερών συμφωνιών με προνομιακές συνθήκες²⁹. Η Ευρωπαϊκή Ένωση από τις ιδρυτικές της συνθήκες αποσκοπούσε στην απελευθέρωση των αγορών και στην κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών των Κρατών Μελών της, στοιχείο το οποίο αποτυπώνεται και σήμερα σχεδόν σε κάθε πολιτική της. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας συνδέθηκε στο πλαίσιο της Ένωσης³⁰ σε μεγάλο βαθμό με τη συνθήκη της Λισσαβόνας το 2000 αποτελώντας μια κυρίαρχη επιδίωξη.

Με απώτερο στόχο την επίτευξη της ευημερίας όπως αυτή εκφράζεται ποσοτικοποιήμενα συνήθως με μια σειρά από δείκτες³¹ όπως το ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν εισόδημα, η πρόσβαση στην παιδεία, την υγεία, η ύπαρξη βασικών υποδομών κλπ, το παγκοσμιοποιημένο σύστημα των αγορών μπορεί να θεωρηθεί ότι ευνόησε την παραγωγή πλούτου³², ο οποίος όμως σταδιακά συγκεντρώθηκε σε μικρές ομάδες του πληθυσμού που διέθεταν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Ο τρόπος λειτουργίας του συστήματος όπως διαμορφώθηκε, μπορεί να θεωρηθεί ότι ευνοεί τη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου

---

²⁷ Καστέλς Μ. (2001), Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα

²⁸ Amin S. (2004), Πέρα από το γερασμένο Καπιταλισμό, Λιβάνης, Αθήνα, σ13

²⁹ Πανάγου Β., Τσουντας Κ. (2004), Παγκοσμιοποίηση Ολοκλήρωση & Συνεργασία στη Σύγχρονη Διεθνή Κοινωνία, Εμανουηλίδης, σ27

³⁰ Παρά την ικανοποιητική επίδοση ορισμένων χωρών, ιδιαίτερα σε κάποιους συγκεκριμένους τομείς, η συνολική ανταπόκριση των κρατών μελών της ΕΕ στην επίτευξη των οριοθετημένων στόχων υπήρξε ανεπαρκής και αποσπασματική. Αρκετά σημαντικά γεγονότα παγκόσμιας εμβέλειας, από το 2000 και μετά, αλλά και η περιορισμένη συμβολή των κρατών μελών, δεν βοήθησαν στην επίτευξη αυτών των στόχων. Βασικοί παράμετροι για την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσης της Ε.Ε. όπως αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τα κριτήρια που η ίδια έχει θέσει αποτελούν:

- η οικονομική ανάπτυξη και
- η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης, για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

³¹ Η χρήση των δεικτών συνήθως διαφοροποιείται ανάλογα με τον φορέα αξιολόγησης

³² Η έννοια της ανάπτυξης σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως οικονομική μεγέθυνση. Το πλήρες περιεχόμενο της ανάπτυξης είναι εκείνο που συνδυάζει την κοινωνική συνοχή, την οικονομική μεγέθυνση και την περιβαλλοντική προστασία με σεβασμό πάντα στις επερχόμενες γενεές.

ενισχύοντας την άνιση (και κυρίως άδικη) κατανομή του πλούτου μέσω της συγκέντρωσης του σε μικρές ομάδες προνομιούχων, οι οποίες παράλληλα είναι οι ίδιες που στην ουσία ελέγχουν τόσο την αναπαραγωγή όσο και την κατανομή του. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του ΟΗΕ ³³ παρά τη βελτίωση στον αριθμό των ατόμων που σε παγκόσμιο επίπεδο ζουν με λιγότερα από 1,25 \$ ημερησίως, με τον αριθμό τους από 1,8 δις το 1990 να μειώνεται σε 1,4 δις το 2005 κατά κύριο λόγο εξαιτίας των έντονων αναπτυξιακών ρυθμών της Κίνας, αυτό το οποίο παρατηρείται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων σε ολόκληρο τον πλανήτη, είναι η διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων.

Ο φαύλος κύκλος που περιγράφηκε παραπάνω εντείνει τις ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο, συγκεντρώνοντας όλα εκείνα τα στοιχεία που αποτελούν τη σύγχρονη μορφή ισχύος όπως τον πλούτο ή τη δυνατότητα παρέμβασης στα κέντρα λήψης των αποφάσεων, σε συγκεκριμένες οντότητες που, είτε έχουν φυσική υπόσταση, είτε διαθέτουν κάποια άλλη μορφή, όπως για παράδειγμα η κάθε είδους πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η έμφαση στην ανταγωνιστικότητα και την απορρύθμιση, με βάση τις νέες τεχνολογίες και την κοινωνία της πληροφορίας, θέτει εν αμφιβόλο την «εκμηδένιση του χώρου»³⁴ ως προς την επίτευξη ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης. Αντίθετα και το νέο μοντέλο παραγωγής, σχετίζεται με την ύπαρξη άνισης χωρικής ανάπτυξης. Ένα αυξανόμενο τμήμα των επιχειρήσεων, οι ροές κεφαλαίου, οι αγορές εργασίας προϊόντων, πρώτων υλών, οργανώνονται ολόένα και περισσότερο σε παγκόσμια κλίμακα κατά τρόπο μη συμμετρικό στο χώρο, με αποτέλεσμα ορισμένες περιφέρειες να είναι περισσότερο ενσωματωμένες στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα και άλλες λιγότερο ή καθόλου³⁵. Η συγκεκριμένη κατάσταση θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι σε κάποιο βαθμό αποτελεί την τεκμηρίωση θέσεων³⁶ όπως αυτή του Α. Frank, εκπροσώπου της σχολής της εξάρτησης, σχετικά με το ότι η ανάπτυξη και η υπανάπτυξη αποτελούν τις δυο πλευρές του ίδιου νομίσματος. Η ανάπτυξη στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος είναι αδύνατον να υπάρξει χωρίς παράλληλα να προκαλείται η υπανάπτυξη. Τη σχέση αυτή ο Frank ονόμασε χαρακτηριστικά και με αρκετά εύστοχο τρόπο “ανάπτυξη της υπανάπτυξης”

Η συγκέντρωση των νέων ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων, στο πλαίσιο του σύγχρονου παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, συσχετίζεται με την συνύπαρξη ανισοτήτων τόσο

³³ United Nations(2010), World Economic and Social Survey, Retooling Global Development, pp6

³⁴ Ohmae K. (1990), The Borderless World, Harper Collins Publisher, New York

³⁵ Γετίμης Π. και Μαραβά Ν., Η θέση της Αθήνας/ Αττικής στο διεθνή /ευρωπαϊκό χώρο και η εμβέλεια ενός διεθνούς ρόλου της στο Ερευνητικό Κείμενο, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αθήνας-Αττικής, Σύνοψη, 2002.

³⁶ Λαγός Δ. (2007),Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης, Κριτική, Αθήνα,σ208

εντός των εθνικών συνόρων όσο και εντός των ενσωματωμένων στο παγκόσμιο σύστημα περιοχών (π.χ. παγκόσμιες πόλεις, Νέα Υόρκη, Λονδίνο, Τόκιο). Αυτό όμως το οποίο θα πρέπει να διευκρινιστεί είναι ότι η ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας και η οικονομική της ανάπτυξη δεν συμβαδίζει πάντοτε με την επίτευξη κοινωνικής συνοχής και ευμάρειας εντός των ορίων της.

Έτσι παρατηρούνται αντιφατικές και αμφίρροπες τάσεις και πολώσεις στο βαθμό που ταυτόχρονα με τη δυναμική και την καινοτομία, την ευημερία και την αξιοποίηση νέων ευκαιριών, εντείνονται τα προβλήματα των κοινωνικών και γεωγραφικών ανισοτήτων, καθώς και τα εσωτερικά προβλήματα των πόλεων (ανεργία, νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, προβλήματα διακρίσεων και βίας, προβλήματα ανισοτήτων πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση, προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής).

Αυτές οι εγγενείς αδυναμίες από την ίδια την πορεία οικονομικής αναδιάρθρωσης αναπαράγονται στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και πόλεων ή μεμονωμένων περιοχών³⁷ και διευρύνονται ακόμα περισσότερο από την παράλληλη κρίση του κοινωνικού κράτους. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, διατυπώνεται η πορεία αναδιάρθρωσης του έθνους –κράτους είτε με τη μορφή της «*απόσυρσης του κεντρικού κράτους*» (hollowing out thesis)³⁸ είτε με την έμφαση που δίνεται στην έννοια της τοπικότητας και της τοπικής κοινότητας στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία (glocalization)³⁹. Στα πλαίσια της τελευταίας προσέγγισης, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική αναπτυξιακή δυναμική, κυρίως μέσω των συζητήσεων για την ευέλικτη εξειδίκευση, τις έξυπνες περιφέρειες, τα τεχνολογικά κέντρα και τις τεχνοπόλεις κτλ.⁴⁰. Πολλές φορές η διαδικασία της ενδογενούς ανάπτυξης συνδέεται με την ύπαρξη κέντρων Έρευνας και Ανάπτυξης, τα οποία δραστηριοποιούνται στην έρευνα και στην προσαρμογή των νέων τεχνολογιών στις τοπικές μεθόδους παραγωγής και στα τοπικά προϊόντα, στη δημιουργία καινοτομιών, στην κατάρτιση του προσωπικού των τοπικών επιχειρήσεων και στη χρήση

---

³⁷ Castells M. (1994), "European Cities, the informational society and the global economy", in *New Left review*, No204

³⁸ Ohmae K. (1990), *The Borderless World*, Harper Collins Publisher, New York

³⁹ Swyngedouw E. (1998). 'The heart of the place. The resurrection of locality in an age of hyperspace' in *Geografiska Annaler*, 71b, pp. 31-42

⁴⁰ Γετίμης Π. και Καυκαλάς Γ.(2003) Οι ευρωπαϊκές Μητροπόλεις και το ζήτημα της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στο Μητροπολιτική Διακυβέρνηση. Διεθνής εμπειρία και ελληνική Πραγματικότητα, ΙΑΠΑΔ, Αθήνα, σ 27

νέων τεχνολογιών, επιφέροντας σημαντικά αποτελέσματα όπως αναφέρει και ο Barquero⁴¹ για την τοπική κοινότητα.

Η σημασία της τοπικής κοινότητας αντανακλά μια σειρά αξιών οι οποίες διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τις αξίες της παγκοσμιοποιημένης κοινότητας σε οικονομικό, πολιτικό και ιδεολογικό πεδίο. Προβάλλοντας το στοιχείο της διαφορετικότητας, της εγγύτητας, της επικοινωνίας αλλά και του λειτουργικού χώρου μέσα στον οποίον εξελίσσονται και αναπτύσσονται ανθρώπινες σχέσεις⁴², η τοπική κοινότητα, αντιπαραβάλλεται στην ισοπεδωτική λογική του νέου καθεστώτος της συγκέντρωσης και αναπαραγωγής του κεφαλαίου, το οποίο αναπαράγει κανόνες και συμπεριφορές και περιθωριοποιεί ότι βρίσκεται εκτός λογικής του. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει και ο Θ. Παπαηλιάς⁴³, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η τάση για παγκοσμιοποίηση είναι ενδογενής και αποτελεί τη συνέχεια του συστήματος της κοινότητας.

Η αναγνώριση της σημασίας της τοπικής κοινότητας ώθησε προς την πορεία της ενίσχυσης του τοπικού κράτους, το οποίο συμμετείχε στο δύσκολο ρόλο επίλυσης των εγγενών ανισορροπιών του οικονομικού συστήματος και την παράλληλη προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο. Οι εντεινόμενες εγγενείς αδυναμίες (δυσάριστος της εργασίας) των οικονομικών διαδικασιών των μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων και τα προβλήματα (φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός) που σχετίζονται με αυτές, προσδιόρισαν τα όρια δράσης των υφιστάμενων τοπικών αρχών. Οι νέες συνθήκες επιβάλλουν πολιτικούς μετασχηματισμούς με σαφή προσανατολισμό στην δημιουργία εταιρικών σχέσεων μεταξύ διαφορετικών πολιτικοδιοικητικών επιπέδων (υπερεθνικό, εθνικό, τοπικό) και διαφορετικών σφαιρών (δημόσιου –ιδιωτικού) καθώς και την ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας, με άλλα λόγια έμφαση στις νέες μορφές διακυβέρνησης⁴⁴.

Προφανώς, η χρήση της έννοιας της ανταγωνιστικότητας στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, επικεντρώνεται στη λειτουργία της ως μηχανισμού για την αύξηση των επιπέδων ευημερίας. Η αύξηση της ευημερίας όμως μπορεί να έχει ουσιαστικότητα μόνο όταν διαχέεται στο κοινωνικό σύνολο. Με όρους καθαρά της αγοράς, η διάχυση αυτή δεν πραγματοποιείται σε βαθμό ικανοποιητικό αλλά αντιθέτως αυτό που παρατηρείται είναι η συσσώρευση του πλούτου και ο έλεγχος της ίδιας της εξουσίας. Την τελευταία κυρίως

---

⁴¹Barquero A. (1991)Τοπική Ανάπτυξη, Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης, Παπαζήσης, Αθήνα .

⁴² Παπακωνσταντινίδης Λ. (2002), Ευαισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία, Τυπωθήτω, Αθήνα, σ 222

⁴³ Παπαηλιάς Θ. (2006), Παραδόσεις πολιτικής οικονομίας, Σταμούλης, Αθήνα, σ 397

⁴⁴ Swyngedouw, E. (1989)“The heart of the place. The resurrection of locality in an age of hyperspace” in Geografiska Annaler, 71b, pp. 31-42

δεκαετία με δεδομένα τα ζητήματα που προκάλεσε η λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος ως προς την άνιση κατανομή του πλούτου, σε ορισμένο βαθμό εξαιτίας της αποδυνάμωσης του ρόλου του κράτους ως παρεμβατικού μηχανισμού⁴⁵ έναντι των αγορών αλλά και λόγω της αντίστοιχης υπερβολικής ενδυνάμωσης των επιχειρήσεων, δημιουργήθηκε η απαίτηση για βελτίωση της συνεργασίας ανάμεσα στις δημόσιες αρχές και τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους, για την επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης.

2. 2 Η έννοια και το περιεχόμενο της ανάπτυξης: Μια διερευνητική προσέγγιση

2.2.1 Διερευνώντας την έννοια της Ανάπτυξης

Ιδιαίτερα σημαντικό σημείο στο πλαίσιο των ερωτημάτων που επιχειρούνται να απαντηθούν μέσω της συγκεκριμένης εργασίας, αποτελεί η προσπάθεια του προσδιορισμού της έννοιας της ανάπτυξης, προκειμένου να καθοριστεί το θεωρητικό υπόβαθρο που τεκμηριώνει τους βασικούς προβληματισμούς. Η συγκεκριμένη διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα σύνθετη αλλά ταυτόχρονα και προκλητική, ως προς την οριοθέτηση του περιεχομένου της, ενώ παράλληλα εμπεριέχει και αντανακλά προσωπικές θέσεις φιλοσοφικού και πολιτικού περιεχομένου. Σε κάθε περίπτωση, αυτό το οποίο θα μπορούσε να αναφερθεί για την έννοια⁴⁶ της ανάπτυξης είναι ότι περικλείει τη διαδικασία του κοινωνικοοικονομικού μετασχηματισμού στο χώρο και στο χρόνο. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής έχουν καταγραφεί διαφορετικά στάδια και φάσεις οι οποίες όμως έχουν κοινά χαρακτηριστικά για την πλειοψηφία των ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων στις οποίες αυτή παρατηρείται. Επίσης, αυτό το οποίο θα μπορούσε να ειπωθεί σχετικά με τη συγκεκριμένη διαδικασία είναι ότι στο πλαίσιο μιας ευρύτερης επικράτησης του δυτικού μοντέλου διαβίωσης, το οποίο σε μεγάλο βαθμό χαρακτηρίζεται από την υλιστική προσέγγιση που το διακρίνει, προσέγγιση άρρηκτα συνδεδεμένη άλλωστε με το μοντέλο της ελεύθερης αγοράς, τα κριτήρια αξιολόγησης της ανάπτυξης συνδέονται με τις

---

⁴⁵ Ο Θ. Παπαηλίας (2003), Εμπειρικές μελέτες κατανομής εισοδήματος 1948-1988, αναφέρει σχετικά ότι ο κρατικός παρεμβατισμός απότοκος της ύφεσης των ετών του 1929-1933, θεωρήθηκε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, ότι θα συρρίκνωνε τις ανισότητες. Η κυριαρχία της άποψης αυτής αποδεικνύεται διτώς: Αφ' ενός από τη διακυβέρνηση κάθε χώρας της Δύσης από τα εργατικά (σοσιαλδημοκρατικά) κόμματα, αφ' ετέρου και το σημαντικότερο από την κυριαρχία φαιβανών ιδεών. Ακόμα και όταν κυβερνούσαν οι συντηρητικοί (Χριστιανοδημοκράτες κλπ) το πνεύμα του κράτους πρόνοιας είχε διαποτίσει τα πνεύματα. Το κύριο αγαθό, αυτό που έδινε αξιοπρέπεια στο άτομο, που καταπολεμούσε τη δυστυχία και το έγκλημα ήταν η πλήρης απασχόληση, τα εκτεταμένα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης (πρόνοια, υγεία) και η δωρεάν εκπαίδευση.

⁴⁶ Thirlwall A.(2001), Μεγέθυνση και Ανάπτυξη, Παπαζήσης, σ20

μεταβλητές που έχουν υιοθετηθεί στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μοντέλου, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο την αναπτυξιακή διαδικασία για την πλειοψηφία των περιπτώσεων ετεροπροσδιοριζόμενη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόδοση της έννοιας της ανάπτυξης όπως προσδόθηκε από τον Goulet⁴⁷ το 1971, ο οποίος διακρίνει τρία βασικά συνθετικά μέρη ή τρεις αξίες, οι οποίες συναποτελούν τον πυρήνα της ανάπτυξης: τη διασφάλιση της ανθρώπινης ζωής, την αυτοπεποίθηση και την ελευθερία.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, η διασφάλιση της ανθρώπινης ζωής σχετίζεται με τη δυνατότητα πρόσβασης στα απαραίτητα για διαβίωση αγαθά τόσο υλικά όσο και άυλα. Η αυτοπεποίθηση εξασφαλίζεται από την καλλιέργεια του αυτοσεβασμού που μπορούν να αποκτήσουν τα άτομα μιας περιοχής μέσα από τη δυνατότητα τους να συμμετέχουν ισότιμα και διεκδικητικά στο οικονομικό σύστημα όπως αυτό διαμορφώνεται σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο χωρίς να βρίσκονται σε μια θέση εξάρτησης και υποτέλειας. Τέλος, η αίσθηση της ελευθερίας δημιουργείται, όπως ο ίδιος αναφέρει, από την απελευθέρωση από τα δεσμά της ένδειας στα όρια της επιβίωσης, της έλλειψης παιδείας και της αμάθειας.

Στο ίδιο μήκος κύματος ο A. Sen⁴⁸ σχετίζει την ανάπτυξη με τη διεύρυνση των δικαιωμάτων κτήσης αγαθών και την αύξηση των δυνατοτήτων. Η διεύρυνση των δικαιωμάτων κτήσης αγαθών συμβάλει στη διασφάλιση της ανθρώπινης ζωής και στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των ατόμων. Η αύξηση των δυνατοτήτων συμβάλει σημαντικά στη δημιουργία της αίσθησης ελευθερίας. Η κατοχή υλικών αγαθών και ο πλούτος μπορεί να μην οδηγούν απαραίτητα στην ευτυχία όμως σε μεγάλο βαθμό ενδυναμώνουν το δικαίωμα του ανθρώπου στην επιλογή. Η επιλογή αυτή αποτελεί μια σημαντική παράμετρος της ελευθερίας και της ευημερίας.

Με ίσως περισσότερο τεχνοκρατική προσέγγιση, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ορισμός⁴⁹ που αποδίδουν οι Pearce, Barbier και Markandya οι οποίοι θεωρούν την ανάπτυξη ως ένα διάλυμα επιθυμητών και κοινωνικών σκοπών και στοιχείων που μπορεί να περιλαμβάνουν:

- Αυξήσεις στο πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα
- Βελτιώσεις στο σύστημα υγείας και διατροφής
- Εκπαιδευτικά επιτεύγματα

---

⁴⁷ Goulet D. (1971), *The cruel choice: A new concept on the theory of development*, Athenaum, New York

⁴⁸ Sen A. (1983) "Development: which way now?" *Economic Journal*, December

⁴⁹ Μπίθας Κ. (2001), *Βιώσιμες Πόλεις, Θεωρία Πολιτική, τυπωθήτω, Αθήνα* σ118

- Πρόσβαση σε πηγές
- Δίκαιη διανομή του εισοδήματος
- Αυξήσεις στις βασικές ελευθερίες

Επιχειρώντας τη σύνδεση της έννοιας της ανάπτυξης με το τοπικό επίπεδο, μέσω της χρήσης του όρου της τοπικής ανάπτυξης, ο Λ. Παπακωνσταντίδης⁵⁰ αναφέρει ότι δεν μπορεί να αποδοθεί ένας δόκιμος όρο ο οποίος με απόλυτη ακρίβεια να περιλαμβάνει ολόκληρο το εύρος της συγκεκριμένης διαδικασίας. Με το παραπάνω σκεπτικό την περιγράφει ως *“όριο διαδικασίας ανάπτυξης και διαρθρωτικής αλλαγής ταυτόχρονα που επιδρά σε ένα χωρικά καθορισμένο και εντοπισμένο χώρο- τόπο και αποβλέπει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του”*.

Η έντονη σύνδεση της έννοιας της ανάπτυξης με τις παραμέτρους του χώρου και του χρόνου δεν επιτρέπουν καμία δογματική και μονοδιάστατη προσέγγιση, γεγονός που άλλωστε αποτυπώνεται και από το εύρος των ορισμών που έχουν αποδοθεί σχετικά.

Στο πλαίσιο της εντατικοποίησης της ευρύτερης αναζήτησης ενός περιεχομένου το οποίο να αντανακλά σε μεγαλύτερο βαθμό τις σύγχρονες ανάγκες και τα αιτήματα των κοινωνιών, η έννοια της ανάπτυξης απέκτησε πιο εξειδικευμένο περιεχόμενο ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες με τη χρήση σύνθετων όρων, όπως η τοπική ανάπτυξη, η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη, η ενδογενής ανάπτυξη κλπ.

Σε αυτό το πλαίσιο οι ορισμοί που έχουν χρησιμοποιηθεί μπορούν να αναζητηθούν τόσο από τη διεθνή όσο και την εγχώρια βιβλιογραφία. Οι Coffey-Polesse⁵¹ ορίζουν ως τοπική ανάπτυξη τη διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που οδηγεί σε βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης του τοπικού πληθυσμού και στην οποία μπορούν να διακριθούν δύο διαστάσεις: Η οικονομική, όπου οι τοπικοί επιχειρηματίες χρησιμοποιούν την ικανότητα τους για να οργανώσουν τους τοπικούς παραγωγικούς συντελεστές σε ικανοποιητικά επίπεδα παραγωγικότητας ώστε να είναι ανταγωνιστικοί στις αγορές και η κοινωνικοπολιτιστική, όπου οι αξίες, οι παραδόσεις και οι τοπικοί θεσμοί, αποτελούν τη βάση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σύμφωνα με τον W. Stohr⁵², η στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της μια επιπλέον διάσταση την πολιτικοδιοικητική, όπου οι χωρικές πολιτικές επιτρέπουν τη δημιουργία ενός τοπικού

⁵⁰ Παπακωνσταντινίδης Λ. (2007), Διαπραγμάτευση και Τοπική Ανάπτυξη, Gutenberg, Αθήνα, σ151

⁵¹ Coffey S, Polesse M (1985), Local Development, Conceptual Bases and Policy Implications, Regional Studies V 19-2,

⁵² Stohr W(1981) ,Development from bellow: the bottom up and periphery inward development paradigm in: Development from above or bellow? Willey and Sons ltd, Chichester από παρ. στο Χριστοφάκης Μ.(2001),Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική, Παπαζήση, Αθήνα, σ65.

ευνοϊκού οικονομικού πλαισίου, προστατεύοντας το από τις εξωτερικές επιδράσεις και προωθώντας την ανάπτυξη της τοπικής δυναμικής.

Η έννοια όμως η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει συνδεθεί όσο καμία άλλη με αυτήν της ανάπτυξης είναι η έννοια της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Οι σύγχρονες εξελίξεις κυρίως σχετικά με την εξάντληση των φυσικών πόρων και την ταυτόχρονη αλόγιστη καταστροφή του περιβάλλοντος εξαιτίας των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών, τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων πλέον οικονομιών, διαμόρφωσαν ένα ιδιαίτερα απειλητικό πλαίσιο για ολόκληρη την ανθρωπότητα και την ίδια της την ύπαρξη. Στο παραπάνω πλαίσιο, η διάσταση του περιβάλλοντος επιχειρήθηκε να αντιμετωπισθεί χωρίς τοπικό χαρακτήρα και με μια διαγενεακή προσέγγιση. Παρά τη σημασία του ως βασικού πυλώνα της έννοιας της βιωσιμότητας, δεν παραβλέφθηκαν οι παράμετροι της οικονομικής μεγέθυνσης και της κοινωνικής συνοχής, οι οποίοι και αποτελούν τους υπόλοιπους δύο εκ των τριών βασικών πυλώνων που συνιστούν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αναλύεται εκτενέστερα στο επόμενο τμήμα της εργασίας.

2.2.2 Η ανάγκη μετασχηματισμού της ανάπτυξης με όρους βιωσιμότητας

Όπως εμπειρικά τουλάχιστον μπορεί να αποδειχτεί, παρά τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις ως προς το περιεχόμενο της ανάπτυξης, ο όρος τις τελευταίες δεκαετίες ως επί το πλείστον ταυτίστηκε με την έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης. Η συγκεκριμένη προσέγγιση έχει προκαλέσει πλέον αποδεδειγμένα πολύ σημαντικά προβλήματα στην ίδια τη βιωσιμότητα του πλανήτη εξαιτίας της κατασπατάλησης των πόρων και της παράλληλης καταστροφής του περιβάλλοντος, ασχέτως της διαμάχης που πολλές φορές αναπτύσσεται ακόμα και εντός της επιστημονικής κοινότητας σχετικά με το μέγεθος και την ένταση των επιπτώσεων. Η πορεία αυτή, που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι σε σημαντικό βαθμό έμοιαζε να είναι προδιαγεγραμμένη και εν μέρει προβλέψιμη, τουλάχιστον από τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες, οδήγησε σε έναν ευρύτερο προβληματισμό σχετικά με το εννοιολογικό περιεχόμενο της ανάπτυξης και τα ζητήματα τα οποία θα έπρεπε να αντιμετωπισθούν. Δεδομένου, όμως του μεγέθους των διαρθρωτικών παρεμβάσεων που απαιτούνταν να πραγματοποιηθούν κυρίως ως προς την οργάνωση και λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και των οικονομικών συμφερόντων τα οποία θίγονταν, οι αποφάσεις οι οποίες λήφθηκαν το διάστημα αυτό κάθε άλλο παρά γενναίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν. Αυτό το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτούργησε καθοριστικά για όποιες θετικές εξελίξεις ήταν οι ίδιες οι κοινωνίες των πολιτών και οι

κινήσεις που διαμορφώθηκαν, η ενεργοποίηση πολλών ΜΚΟ και οι οργανωμένες αντιδράσεις ακτιβιστών με αποτέλεσμα να ασκηθούν σημαντικές πιέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στις κυβερνήσεις των κρατών, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να αγνοηθούν.

Στο παραπάνω πλαίσιο και επιχειρώντας να διερευνηθεί η έννοια της βιωσιμότητας στην αναπτυξιακή διαδικασία γίνεται μια σχετικά σύντομη αναφορά στο ιστορικό προέλευσης της αλλά και στο περιεχόμενο της.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έχει τις ρίζες της στην επιτροπή Brundtland⁵³ την οποία τυπικά αποτέλεσε η επιτροπή της Παγκόσμιας Επιτροπής Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης⁵⁴, που συγκλήθηκε το 1983 από το ΟΗΕ. Η επιτροπή συστάθηκε προκειμένου να επεξεργαστεί πολιτικές για την αντιμετώπιση των συνεπειών που προκαλούνται από την καταστροφή του περιβάλλοντος και την κατασπατάληση των πόρων τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική ανάπτυξη. Τα προβλήματα αυτά αναγνωρίστηκε ότι είχαν παγκόσμιο χαρακτήρα και αφορούσαν όλα τα έθνη, τα οποία προκειμένου να διαχειριστούν αποτελεσματικά τα νέα δεδομένα θα έπρεπε να υιοθετήσουν πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης. Η αναφορά της επιτροπής εκδόθηκε το 1987 όπου και έγινε αποδεκτή από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Στο κείμενο της διαπραγματεύεται την ανάγκη της διαμόρφωσης νέων πολιτικών προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Το περιεχόμενο που αποδόθηκε από την επιτροπή στη συγκεκριμένη έννοια είναι ευρέως γνωστό ως *“η ανάπτυξη που εκπληρώνει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς συμβιβασμούς εις βάρος της ικανότητας των μελλοντικών γενεών να εκπληρώσουν τις δικές τους ανάγκες”*⁵⁵

Μια προσπάθεια επαρκέστερου προσδιορισμού της έννοιας από την ίδια επιτροπή αποδόθηκε ως *“η διαδικασία μεταβολής κατά την οποία η εκμετάλλευση των πόρων, η κατανομή των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές, βρίσκονται σε μια αρμονική σχέση μεταξύ τους ενισχύοντας τις σύγχρονες και μελλοντικές δυνατότητες των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες και τις φιλοδοξίες τους”*

Στη διεθνή βιβλιογραφία, μετά την καθιέρωση του όρου έχουν επιχειρηθεί πολυάριθμοι ορισμοί προσαρμοσμένοι στην εκάστοτε επιστημονική προσέγγιση. Ενδιαφέρον αποτελούν ορισμένοι εξ αυτών, όπως αυτός που χρησιμοποιεί ο Pezzy⁵⁶ σύμφωνα με τον οποίο η βιώσιμη ανάπτυξη ταυτίζεται με το κριτήριο της μη φθίνουσας κατά κεφαλή ευημερίας στο

---

⁵³ Γνωστή από το όνομα του προέδρου της Gro Harlem Brundtland

⁵⁴ WCED-World Commission on Environment and Development

⁵⁵ WCED,(1987), The Report of the Brundtland Commission, *Our Common Future*, Oxford University Press, pp 24

⁵⁶ Pezzy J. (1989),“Economic analysis of sustainable growth and sustainable development”, Environmental Department working paper no 15, Environmental department, The word Bank, pp88

χρόνο, ένα κριτήριο προτεινόμενο ως βάση διαγενειακής ισότητας. Μια διαφορετική προσέγγιση⁵⁷ παρουσιάζεται από τους Van de Bergh και Nijkamp οι οποίοι αντιλαμβάνονται τη βιωσιμότητα ως τη δυναμική των οικονομικών δραστηριοτήτων, των ανθρώπινων αντιλήψεων και του μεγέθους του πληθυσμού, που εξασφαλίζει αποδεκτά επίπεδα διαβίωσης για κάθε ανθρώπινη ύπαρξη, μέσω της εξασφάλισης της διαθεσιμότητας των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων

Σημαντική ώθηση αναφορικά με την προώθηση των στρατηγικών της Βιώσιμης Ανάπτυξης δόθηκε μετά την παγκόσμια σύνοδο για το Περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, την οποία διοργάνωσε ο ΟΗΕ το 1992 στο Ρίο Ντε Τζανέιρο και στην οποία συμμετείχαν κεντρικοί φορείς, τοπικές αρχές, εκπρόσωποι του οικονομικού και επιστημονικού χώρου από 179 χώρες. Στο συνέδριο αυτό υπογράφηκαν διάφορα έγγραφα μεταξύ αυτών και εκείνο της Agenda 21. Το κείμενο του εγγράφου περιελάμβανε τα κεντρικά σημεία σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη και το περιβάλλον στον 21ο αιώνα, καθώς και τις μορφές δράσεις της διεθνούς κοινότητας ώστε να αντιμετωπισθούν τα κρίσιμα ζητήματα. Συμφώνα με τα διαθέσιμα στοιχεία⁵⁸ στον Ευρωπαϊκό χώρο παρατηρείται μια σταδιακή σημαντική δέσμευση των φορέων της αυτοδιοίκησης στο περιεχόμενο της Local Agenda 21, με τα ποσοστά συμμετοχής των ΟΤΑ στις δυτικές και σκανδιναβικές χώρες της ΕΕ να υπερβαίνει το 10%. Σε χώρες μάλιστα όπως την Γερμανία το ποσοστό υπερβαίνει το 20% με συνεχείς αυξητικές τάσεις.

Στην Ελλάδα αξιόλογη μπορεί να χαρακτηριστεί η κίνηση από τους 21 ΟΤΑ του Βόρειου και Ανατολικού Τομέα της Νομαρχίας Αθήνας⁵⁹, οι οποίοι διαθέτουν περισσότερους από 1 εκατομμύριο κατοίκους, ιδρύοντας τον Σύνδεσμο για την προώθηση των αρχών και των στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην προοπτική του 21ου αιώνα οι οποίοι υιοθέτησαν τους βασικούς άξονες δράσης για:

- την προστασία του περιβάλλοντος.
- την πρόβλεψη για το μέλλον
- την βελτίωση της ποιότητας ζωής και
- την επιδίωξη κοινωνικής δικαιοσύνης

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η προσπάθεια που ξεκίνησε ο Σύνδεσμος τον Δεκέμβριο του 2006 με την υλοποίηση του έργου με τίτλο «Ολοκληρωμένο πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης των Δήμων του Συνδέσμου των 21 ΟΤΑ Β.Α. Αθήνας με την εφαρμογή της

---

⁵⁷ Μπίθας Κ(2001), Βιώσιμες Πόλεις, Θεωρία Πολιτική, τυπωθήτω, Αθήνα, σ38

⁵⁸ <http://www.agenda21.gr/21greece.htm>

⁵⁹ Δήμοι όπως οι: Αγ Παρασκευή, Μαρούσι, Χολαργό, Ψυχικό, Ηράκλειο, Κηφισιά, Χαλάνδρι, Πεύκη, Φιλοθέη κλπ

Habitat Agenda – Αστικό Παρατηρητήριο». Η Habitat Agenda θέτει μια σειρά από αρχές, οι οποίες θα πρέπει να διέπουν όλες τις προσπάθειες για τη δημιουργία βιώσιμων ανθρώπινων οικισμών. Περιλαμβάνει στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης, ένα ευρύ φάσμα από τοπικές ομάδες και ανθρώπους που συμμετέχουν σύμφωνα με τα ταλέντα, τις ικανότητες ή τις αρμοδιότητες που μπορεί να διαθέτουν.

Ο θεσμός της αυτοδιοίκησης όντας ο εγγύτερος προς τον πολίτη θεσμός είναι εκείνος του οποίου οι παραγόμενες πολιτικές είναι σε πολύ μεγαλύτερο δυνατόν να εκφράζουν τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών ως προς τις αρχές της βιωσιμότητας. Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα αναγνωρίζει στους ΟΤΑ ένα ιδιαίτερα σημαντικό εύρος αρμοδιοτήτων σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Όμως αυτό το οποίο διαπιστώνεται είναι ότι η σχετική τους ευαισθητοποίηση μοιάζει να είναι περιορισμένη, με εξαίρεση κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις όπως η παραπάνω. Παρόλα αυτά, η προοπτική μπορεί να θεωρηθεί θετική, με την προϋπόθεση ότι θα δημιουργηθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί που θα ενισχύσουν μια τέτοια προσπάθεια από μέρους των ΟΤΑ της χώρας.

Σημαντικό επίσης γεγονός, αποτέλεσε η κίνηση της υπογραφής στο Aalborg της Δανίας το 1994, της χάρτας⁶⁰ για τη βιωσιμότητα, όπου μέχρι πρόσφατα 625 ΟΤΑ του Ευρωπαϊκού χώρου είχαν συνυπογράψει το σχετικό κείμενο της, αποδεχόμενοι τις αρχές της βιωσιμότητας.

Σε κεντρικό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά από μια αρχική δέσμευση την οποία έλαβε το 2001, υιοθέτησε οριστικά το 2006 μια αναθεωρημένη στρατηγική αειφορίας στην οποία αποτύπωνε το μακροπρόθεσμο όραμα τη Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδόθηκε⁶¹ ως *“η διαδικασία μεταβολής κατά την οποία η εκμετάλλευση των πόρων, η κατανομή των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές, βρίσκονται σε μια αρμονική σχέση μεταξύ τους ενισχύοντας τις σύγχρονες και μελλοντικές δυνατότητες των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες και τις φιλοδοξίες τους”*

Σε αυτό το πλαίσιο περιλαμβάνεται ένας σημαντικός αριθμός αρχών, οι οποίες έχουν *“διαγενεακό”* χαρακτήρα αναφορικά με τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών, όπως είναι η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη χωρίς να προκαλούνται επιπτώσεις στο περιβάλλον με παράλληλη υποβάθμιση των φυσικών πόρων, αντιμετώπιση της ένδειας και συμμετοχής στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Σε σχέση με τις αρχές αυτές θα πρέπει να αναφερθεί ότι η σύγχρονη προσέγγιση της έννοιας της βιωσιμότητας όπως γίνεται διεθνώς πλέον αποδεκτή,

⁶⁰ <http://sustainable-cities.eu/index.php>

⁶¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_SUSTDEVIND/PGE_DS_SUSTDEVI ND_01/TAB68079609/LISBON%20ISI%20AUG%202007%20REV2.PDF

περιλαμβάνει τρεις βασικούς πυλώνες, οι οποίοι κωδικοποιημένα διαμορφώνονται ως εξής:

- οικονομική μεγέθυνση
- κοινωνική συνοχή και
- περιβαλλοντική προστασία.

Σε αυτή τη φιλοσοφία το 2007, οι ευρωπαίοι υπουργοί συμφώνησαν, για πρώτη φορά, σε κοινές αρχές και στρατηγικές για την πολιτική αστικής ανάπτυξης, θέτοντας τις βάσεις για μια νέα αστική πολιτική στην Ευρώπη. Οι στρατηγικές αυτές ενσωματώθηκαν σε ένα κείμενο που τιτλοφορήθηκε ως η χάρτα της Λειψίας⁶².

Για την κατάρτιση και παρακολούθηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης από μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθοριστική μπορεί να θεωρηθεί η συμβολή της Eurostat, με την καθιέρωση μιας σειράς σχετικών δεικτών προκειμένου μέσω της ποσοτικοποίησης σχετικών στοιχείων να πραγματοποιηθεί η αξιολόγηση συγκεκριμένων πολιτικών που εφάρμοσαν τα κράτη μέλη. Με αυτόν τον τρόπο, τα στατιστικά στοιχεία αποτελούν χρήσιμο υλικό στη λήψη πολιτικών αποφάσεων που σχετίζονται με την βιωσιμότητα και την αειφορία. Η δημιουργία μιας πλατφόρμας δεικτών στο πλαίσιο της παραπάνω προσέγγισης περιλαμβάνει την επιλογή ποσοτικοποιημένων στοιχείων από μια σειρά κατηγοριών⁶³, που αντιπροσωπεύουν το εύρος των πεδίων τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να γίνει εφικτή η εις βάθος μελέτη του βαθμού ανάπτυξης με χαρακτηριστικά βιωσιμότητας.

Παρά το γεγονός ότι η έννοια της βιωσιμότητας αποτελεί πλέον μια ευρύτερη έννοια-στόχο, τουλάχιστον στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, η οποία μπορεί να υποστηριχθεί ότι

---

⁶² http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet158/158_07_el.pdf. Η χάρτα προβάλλει τον σημαντικό ρόλο των πόλεων, που φιλοξενούν ποσοστό μεγαλύτερο του 60 % των ευρωπαίων πολιτών και παράγουν το 75–85 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ, ενώ υπογραμμίζει την ανάγκη μεγαλύτερης υποστήριξης των πόλεων για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού, διαρθρωτικών αλλαγών, γήρανσης του πληθυσμού, κλιματικών αλλαγών και κινητικότητας.

⁶³ Όπως προκύπτει από τον διαδικτυακό τόπο της Eurostat και πιο συγκεκριμένα από το http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_SUSTDEVIND/PGE_DS_SUSTDEVIND_01/TAB68079609/LISBON%20ISI%20AUG%202007%20REV2.PDF, οι βασικές κατηγορίες δεικτών διαμορφώνονται ως εξής:

- Οικονομική Ανάπτυξη
- Ένδεια και κοινωνική απομόνωση
- Κοινωνία Ηλικιωμένων
- Δημόσια Υγεία
- Κλιματική Αλλαγή και Ενέργεια
- Παραγωγικά και Καταναλωτικά πρότυπα
- Διαχείριση φυσικών πόρων
- Μεταφορές
- Καλή Διακυβέρνηση
- Παγκόσμια Εταιρικότητα

διαθέτει, τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά χαρακτηριστικά, μετρήσιμα σε σημαντικό βαθμό, δεν είναι δυνατόν να αγνοηθεί ότι το περιεχόμενο της έννοιας οριοθετείται από μια σειρά παραμέτρων, όπως το οικονομικό επίπεδο, η κουλτούρα, οι αξίες, οι αντιλήψεις της εκάστοτε κοινωνίας σε συγκεκριμένες ιστορικά περιόδους. Η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου δεν περιορίζεται μονοδιάστατα από τις προτάσεις κάποιου συγκεκριμένου αναπτυξιακού προτύπου ή των θεωριών κάποιας συγκεκριμένης σχολής οικονομικής σκέψης. Παρόλα αυτά, πολύ συχνά οι σύγχρονες προσεγγίσεις αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και ιδιαίτερα μάλιστα όταν αναφέρεται σε περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά απομόνωσης, διασύνδεουν την επίτευξη της με την έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης, η οποία επιχειρείται να αναλυθεί στη συνέχεια.

2.2.3 Ενδογενής Ανάπτυξη: Μια βιώσιμη μορφή ανάπτυξης των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών ή μια έννοια ουτοπική

Την τελευταία περίοδο και ιδιαίτερα μετά από την εισαγωγή της έννοιας των μειονεκτικών περιοχών στην πολιτική⁶⁴, έχει επιχειρηθεί η ανάλυση και η μελέτη των συγκεκριμένων χωρικών ενότητων προκειμένου να γίνει εφικτή μια οργανωμένη αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων τους, μέσω της χάραξης των κατάλληλων αναπτυξιακών στρατηγικών. Οι περιοχές αυτές παρά το γεγονός ότι διαφοροποιούνται ως προς την ένταση του φαινομένου⁶⁵ και τα αίτια προέλευσης του, όπως αυτό παρατηρείται ανά περίπτωση, παρουσιάζουν υστέρηση σε μια σειρά κρίσιμες παραμέτρους που σχετίζονται με βασικά οικονομικά μεγέθη, όπως το κατά κεφαλή ΑΕΠ και το κατά κεφαλή εισόδημα, τις διαθέσιμες κοινωνικές υποδομές, τον κυρίαρχο οικονομικό κλάδο, το χαμηλό βαθμό προσέλευσης επενδύσεων, την απουσία δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογίας, την αδυναμία διάχυσης της γνώσης και της καινοτομίας, την ελλιπή διασύνδεση με τα κυρίαρχα αστικά κέντρα κλπ. Η έννοια των μειονεκτικών περιοχών, τα τελευταία χρόνια, διευρύνθηκε εκτός των στενών ορίων που συνδέονται μόνο με την ύπαρξη του αγροτικού τομέα. Συμπεριλαμβάνεται πλέον ο νησιωτικός χώρος, οι παράκτιες, οι αραιοκατοικημένες και οι ορεινές περιοχές. Στο πλαίσιο της Ε.Ε. γίνονται ειδικές αναφορές σε όλα τα επίσημα έντυπα

---

⁶⁴ Οδηγία 75/268/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19^{ης} Μαΐου 1975 περί της ορεινής και ημιορεινής γεωργίας και της γεωργίας σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, ΟJL 128 της 19.05.75

⁶⁵ Σύμφωνα τους Ι. Σπιλάνη, Α. Κίζο, Θ. Ιωσηφίδη (2004), Οικονομικές, Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές διαστάσεις της ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, Στρατηγικές Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές, Gutenberg, Αθήνα, σ14 γίνεται διαχωρισμός μεταξύ προβληματικών και μειονεκτικών περιοχών. Οι μεν πρώτες αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα ένταξης στο οικονομικό σύστημα ενώ για τις δεύτερες η αναπτυξιακή υστέρηση οφείλεται κατά κύριο λόγο σε φυσικά χαρακτηριστικά τα οποία λειτούργησαν ανασταλτικά ως προς την αναπτυξιακή διαδικασία.

για αυτού του είδους τις περιοχές και για τις προοπτικές ανάπτυξης τους. Σε μια από τις τελευταίες εκθέσεις⁶⁶ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με σχετική αναφορά στις περιοχές του νησιωτικού χώρου, αφού αναγνωρίζεται το ιδιαίτερο πρόβλημα της προσβασιμότητας, η Επιτροπή καταλήγει ότι το πρόβλημα αυτό δεν αποτελεί απροσπέλαστο εμπόδιο για την αναπτυξιακή διαδικασία τους. Κυρίως, η έκθεση εστιάζει σε έναν άλλο παράγοντα, αναφέροντας πιο συγκεκριμένα *“εκείνο που φαίνεται να καθορίζει τις μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές τους είναι το μέγεθος του πληθυσμού τους, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις είναι υπερβολικά μικρό για να στηρίξει ένα λογικό επίπεδο υποδομών και βασικών υπηρεσιών”*. Την ίδια στιγμή για τις ορεινές περιοχές, αναγνωρίζεται ότι παρά τα κοινά χαρακτηριστικά που διαθέτουν ως προς τις πιέσεις που υφίστανται αναφορικά με το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα, την προσβασιμότητα, τις υποδομές κλπ, παρουσιάζουν μια εξαιρετικά διαφοροποιημένη εικόνα σχετικά με τις κοινωνικό οικονομικές τάσεις και τις οικονομικές επιδόσεις τους.

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των φαινομένων της αναπτυξιακής υστέρησης που παρουσιάζουν αυτού του τύπου οι περιοχές, η μορφή ανάπτυξης η οποία έχει προβληθεί ως ενδεδειγμένη για τις συγκεκριμένες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες είναι αυτή της ενδογενούς ανάπτυξης. Ενδογενής ανάπτυξη σύμφωνα με τον Garofoli⁶⁷ μπορεί να προσδιοριστεί η ικανότητα να καινοτομεί κανείς σε τοπικό επίπεδο. Η έννοια της δεν ερμηνεύεται ως μια κλειστή οικονομία, παρά το γεγονός ότι έχουν αναπτυχθεί αρκετές απόψεις περί μιας τέτοιου είδους οικονομικής οργάνωσης. Η ενδογενής ανάπτυξη στην ουσία μπορεί να ερμηνευτεί ως: α) ικανότητα μετασχηματισμού του κοινωνικοοικονομικού συστήματος, β) ικανότητα αντίδρασης σε εξωτερικές προκλήσεις γ) προώθηση της κοινωνικής πληροφόρησης, δ) ικανότητα εισαγωγής ειδικών μορφών κοινωνικής ρύθμισης σε τοπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με τον Δ. Λαγό⁶⁸ η συγκεκριμένη έννοια ενισχύθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του 1970 και συνδέθηκε με τις εναλλακτικές στρατηγικές που προωθούν την απεξάρτηση από κεντρικού τύπου παρεμβάσεις, με παράλληλη ενδυνάμωση των πολιτικών ανάπτυξης από τα κάτω. Η προσέγγιση αυτή, σε αντιδιαστολή με την επικρατούσα έως τότε αντίληψη, προήγαγε την εξασθένιση των σχέσεων εξάρτησης των περιφερειών με αναπτυξιακή υστέρηση, από τις πολιτικές του κεντρικού σχεδιασμού. Οι προαναφερόμενες σχέσεις αντικαθίστανται όπως αναφέρει ο ίδιος *“από οριζόντιες χωρικές σχέσεις οι οποίες*

---

⁶⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), Αναπτυσσόμενες Περιφέρειες, αναπτυσσόμενη Ευρώπη, Τέταρτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή, σ47,57

⁶⁷ Garofoli G.(1992), Endogenous Development and Southern Europe, Athenaeum Press Ltd, Newcastl

⁶⁸ Λαγός Δ. (2007)Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης, Κριτική, Αθήνα, σ135-137

στηρίζονται στους ιστορικούς, γεωγραφικούς και συναισθηματικούς δεσμούς που συνδέουν τόσο τα μέλη μιας γεωγραφικά προσδιορισμένης χωρικής ενότητας μεταξύ τους όσο και με τη βάση τους με σκοπό την αυτό ανάπτυξη τους. Συνεπώς η θεωρία αυτή εισάγει την αντίθεση μεταξύ μιας ανάπτυξης του χώρου περιοχής και μιας λειτουργικής του χώρου". Χαρακτηριστικό για τον προσδιορισμό του περιεχομένου της έννοιας μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός που περιγράφει ο Λ. Παπακωνσταντινίδης⁶⁹ όταν το 1958 δυο σημαντικοί θεωρητικοί της επιστήμης της Περιφερειακής Ανάπτυξης Hirschman και Myrdal εξετάζοντας τις οικονομίες δυο κρατών της Λατινικής Αμερικής, Βολιβίας και Χιλής, οι οποίες παρουσίαζαν στοιχεία σημαντικής υστέρησης κατέληξαν στην εξής κοινή διαπίστωση: "δεν είναι η απουσία φυσικών πόρων, ούτε η έλλειψη κεφαλαίων υπεύθυνα της υπανάπτυξης των χώρων αυτών, αλλά, μάλλον η μη ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού που υπολανθάνει". Αυτή η θεώρηση αναδεικνύει τη σημασία του ενδογενούς δυναμικού ενός τόπου, συνδέοντας τον όρο της τοπικής ανάπτυξης πέρα από την χωρική του διάσταση, με τον τοπικό πληθυσμό. Η διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης προκύπτει μέσα από την αλληλεπίδραση ενός πλήθους τοπικών παραγόντων όπως η παραγωγική διάρθρωση, οι φυσικοί πόροι, η επιχειρηματικότητα, οι ιδιομορφίες των κοινωνικών και πολιτικών δομών, και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία μιας περιοχής. Η συγκεκριμένη διαδικασία σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι λειτουργεί αυτόνομα ή αποκομμένα από τους εξωγενείς παράγοντες όπως αυτοί διαμορφώνονται στον διεθνή χώρο.

Παρόλα αυτά, πολλές απόψεις από τον επιστημονικό χώρο⁷⁰, συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι "ο μικρός τόπος πρέπει να μείνει εκτός εξαρτήσεων της παγκοσμιοποίησης και ενισχύουν την ιδέα της προσδευτικής εγκαθίδρυσης ενός καινούργιου συστήματος παράλληλου της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, με εταιρικότητα όλων των μικρών, απομονωμένων τόπων υπαίθρου."

Ο Stohr⁷¹ επιχειρώντας να αναδείξει το σκοπό της συγκεκριμένης διαδικασίας ισχυρίζεται ότι η στρατηγική και οι πολιτικές ενδογενούς ανάπτυξης θα πρέπει να αποσκοπούν:

- Στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών της τοπικής κοινωνίας.
- Στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και γενικότερα της υπαίθρου.
- Στην στήριξη οικονομικών δραστηριοτήτων εντάσεως εργασίας.
- Στην προώθηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και έργων μεσαίας κλίμακας.

⁶⁹ Παπακωνσταντινίδης Λ. (2003), Στρατηγική Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Τυπωθήτω, Αθήνα, σ364-365

⁷⁰ Παπακωνσταντινίδης Λ οπ. π.υπ 69, σ 361-363 με αναφορά στους Doreen Massey, ο Arnaldo Bagnasco, ο γεωγράφος David Slater, η Μαρία Δεληθάνη- Νεγρεπόντη

⁷¹ Stohr W(1981), Development from bellow: the bottom up and periphery inward development paradigm in: Development from above or bellow ? Wiley and sons ltd, Chichester

- Στην ανάπτυξη της αντίστοιχής τεχνολογίας που θα επιτρέψει και θα διευκολύνει την πλήρη απασχόληση και εκμετάλλευση των φυσικών, ανθρώπινων και θεσμικών πόρων και δομών της περιοχής με σκοπό την χωρικά ολοκληρωμένη ανάπτυξη.

Κατά τον καθηγητή του UCLA, J. Friedman⁷² ο όρος ενδογενής ανάπτυξης είναι ένας πολιτικοποιημένος όρος που χρησιμεύει ως κριτική για τον τρόπο χρήσης των εργαλείων άσκησης της κρατικής πολιτικής και για τον λόγο αυτό ο ίδιος αντιπαραθέτει αντί αυτού τους όρους αυτοδύναμη ή αυτάρκης ανάπτυξη.

Εκτός από τους παραπάνω όρους, η συγκεκριμένη μορφή ανάπτυξης συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία και ως ολοκληρωμένη ανάπτυξη, από τη βάση ανάπτυξη (bottom up), ή εντόπια ανάπτυξη. Για τη μελέτη της αναπτύχθηκαν μια σειρά από διαφορετικά πρότυπα, κάθε ένα από τα οποία επικεντρώνεται στη διερεύνηση του περιφερειακού προβλήματος και της αναπτυξιακής διαδικασίας, σε συνάρτηση με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε χωρική ενότητα. Τα κυριότερα πρότυπα⁷³ τα οποία μπορούν να αναφερθούν είναι τα εξής :

- Το πρότυπο ανάπτυξης από τα κάτω των Stohr και Taylor (1981), το οποίο σχετίζεται με τον τρόπο όπου οι οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες κατανέμονται άνισα στο χώρο. Για την εφαρμογή του συγκεκριμένου προτύπου βασικές προϋποθέσεις θεωρούνται οι μεταρρυθμίσεις σε πολιτικό επίπεδο, οι παρεμβάσεις στο οικονομικό πεδίο με την οριοθέτηση μικροπεριφερειών προγραμματισμού καθώς και το πεδίο σύγχρονης τεχνολογίας και της καινοτομίας.
- Το πρότυπο της αγροαστικής ανάπτυξης των Friedman και Douglas (1978), επικεντρωμένο στις περιοχές της Ασίας με τη σημασία κατά κύριο λόγο να μετατοπίζεται στην αγροαστική ανάπτυξη, κατά την οποία η αγροτική ανάπτυξη λειτουργεί συμπληρωματικά της αστικής.
- Το πρότυπο της οικοανάπτυξης του Sachs (1978), το οποίο εντάσσεται στη φιλοσοφία της αειφορίας με τη σημασία να αποδίδεται στη διαχείριση και χρήση των πόρων συνδυάζοντας τις βασικές ανάγκες με την περιβαλλοντική προστασία.
- Τα πρότυπα ολοκληρωμένης ανάπτυξης του Richardson (1972) και von Boverter (1975), τα οποία επικεντρώνονται στη ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων μιας περιφέρειας με την αξιοποίηση όλων των τοπικών πλεονεκτημάτων διατηρώντας το μέγεθος των οικιστικών ιστών χωρίς τη δημιουργία υπερσυγκεντρώσεων.

⁷² Friedman J.(1979), Territory and Function, California Press

⁷³ Λαγός Δ. (2007)Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης, Κριτική, Αθήνα, σ139

- Το πρότυπο του Romer (1986), το οποίο αναφέρεται στη σημασία των οικονομιών συγκέντρωσης, συσσωρευτικά, για την αναπτυξιακή διαδικασία με ιδιαίτερη έμφαση να αποδίδεται στη γνώση και στις αύξουσες αποδόσεις κλίμακος που προκαλούν.
- Το πρότυπο του Porter (1990,1998), το οποίο εστιάζεται στη σημασία που επιτελεί ο βαθμός γεωγραφικής συγκέντρωσης της παραγωγής στη διαμόρφωση των κλάδων εκείνων που θα αποκτήσουν το συγκριτικό πλεονέκτημα στις διεθνείς αγορές, με ειδική σημασία να αποδίδεται στις επιχειρηματικές συγκεντρώσεις και τη δημιουργία επιχειρηματικών συστάδων (clusters).

Εν κατακλείδι, η ενδογενής ανάπτυξη αποτέλεσε μια διαφοροποιημένη σε σχέση με το παρελθόν προσέγγιση, βασισμένη σε μια από τα κάτω φιλοσοφία, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι και σήμερα, απαντά στις ανάγκες και τα αιτήματα των σύγχρονων κοινωνιών με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Το γεγονός ότι η αρχική εφαρμογή της συγκεκριμένης πολιτικής συνδέθηκε με περιοχές του πλανήτη που αντιμετώπιζαν προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης δεν αναιρεί σε καμία περίπτωση τη σημαντικότητα της για τις ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη. Η προσέγγιση των φαινομένων μέσω αυτής της μορφής πολιτικών, μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο ολοκληρωμένη, περιλαμβάνοντας εκτός από τη διερεύνηση και την ερμηνεία των παραγόντων ανισοκατανομής των πόρων μεταξύ των χωρικών ενοτήτων, μια σειρά άλλων σημαντικών παραμέτρων, όπως η αειφορία, οι οικονομίες συγκέντρωσης και γνώσης, η σημασία των γεωγραφικών συγκεντρώσεων της παραγωγής και οι σχέσεις ισορροπίας κατανομής αγροτικής και αστικής ανάπτυξης. Παρά τη σταδιακή ενίσχυση του προτύπου της ενδογενούς ανάπτυξης, όπως αναφέρει ο Α. Παπαδασκαλόπουλος⁷⁴ στην πράξη εξακολουθούν να συνυπάρχουν και οι πολιτικές που βασίζονται στο πολιτικό πρότυπο ανάπτυξης ανάλογα με την αναπτυξιακή φάση που διέρχεται κάθε χώρα.

⁷⁴ Παπαδασκαλόπουλος Α. (1995), Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης, Παπαζήσης, Αθήνα, σ33

2.3 Το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων στον Ευρωπαϊκό και Εθνικό χώρο

2.3.1 Οι περιφερειακές ανισότητες στα κράτη της Ε.Ε.

Οι ανισότητες που αναπτύσσονται στο χώρο, απασχόλησαν ουσιαστικά τις χώρες της Ευρώπης από τις αρχές της δεκαετίας του 1970⁷⁵, όταν με την είσοδο της Μεγάλης Βρετανίας στην ΕΟΚ το 1972 ασκήθηκαν πιέσεις για τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης⁷⁶(ΕΤΠΑ). Μέχρι τότε δεν υπήρχε κάποια σαφή αναφορά για την ανάγκη σύστασης Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής στις ιδρυτικές συνθήκες των κοινοτήτων και κυρίως σε εκείνη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας στη Ρώμη το 1957. Οι παρεμβάσεις περιφερειακού χαρακτήρα μπορεί να θεωρηθεί ότι περιορίζονταν στο πλαίσιο των ενισχύσεων της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, στην οποία άλλωστε κατευθύνονταν το μεγαλύτερο τμήμα του Ευρωπαϊκού Προϋπολογισμού⁷⁷ κατά την περίοδο εκείνη, αλλά και αποσπασματικά από τις χρηματοδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και τις ενισχύσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων οι οποίες αφορούσαν χρηματοδοτήσεις για την υλοποίηση δράσεων, με δάνεια και εγγυήσεις σχεδίων αξιοποίησης, στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. Στο προαναφερόμενο πλαίσιο, η διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής αποτέλεσε κυρίως αντικείμενο εθνικής πολιτικής⁷⁸, εξαιρώντας τις έμμεσες παρεμβάσεις που πραγματοποιούσε η κοινότητα, όπως προαναφέρθηκαν. Η πρώτη ουσιαστική ενέργεια για τη σύσταση περιφερειακής πολιτικής πραγματοποιήθηκε από την τροποποίηση της ιδρυτικής Συνθήκης με την Ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη⁷⁹ το 1986 και η ολοκλήρωση της επήλθε το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, όπου συγκεκριμενοποιήθηκε ως πολιτική με τον τίτλο της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής.

⁷⁵ Οι Παπαδασκαλόπουλος Α., Χριστοφάκης Μ. (2002) στο Περιφερειακός Προγραμματισμός, Παπαζήση, Αθήνα σ64, αναφέρουν ότι η ουσιαστική προσπάθεια για τη δρομολόγηση μιας αυτόνομης κοινοτικής πολιτικής είχε ξεκινήσει ήδη από το 1968 με την ίδρυση Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΟΚ.

⁷⁶ Η σύσταση του ΕΤΠΑ πραγματοποιήθηκε το 1975 με τον κανονισμό 724/75

⁷⁷ Ενδεικτικά αναφέρεται ο παρακάτω πίνακας

Χρονολογία	% ως προς τον συνολικό προϋπολογισμό της Ε.Ε.
1979	75%
1985	70%
1989	59%
1993	52%
1997	44%

Πηγή: Πανάγου Β, Τσουντας Κ.(2002), Διακρατική και Υπερεθνική Συνεργασία, Παπαπαζήσης, Αθήνα, σ 694

⁷⁸ Ανδρικοπούλου Ε.(1995), Οι Περιφέρειες στην ΕΕ, Θεμέλιο, Αθήνα, σ16

⁷⁹ Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη σύμφωνα με την Ε. Ανδρικοπούλου (οπ. π. υπ78) αποτελεί τη νομική και θεσμική έκφραση της νέας ισορροπίας που διαμορφώθηκε με την έγκριση της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής το 1985.

Μάλιστα, σύμφωνα με τους Πετράκο και Ψυχάρη⁸⁰ η Ε.Ε. αποτελεί τη μόνη προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης σε διεθνές επίπεδο που έχει θεσμική υποχρέωση να αντιμετωπίζει τις ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών τους .

Η ιστορική εξέλιξη της διαμόρφωσης της περιφερειακής πολιτικής και η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας ύπαρξης της, στο πλαίσιο της τότε ΕΟΚ και αργότερα Ευρωπαϊκής Ένωσης, ουσιαστικά αποτέλεσε απόρροια των έντονων ανισοτήτων⁸¹ που εντοπίζονταν στον Ευρωπαϊκό χώρο και οι οποίες αποτελούσαν πρόσχωμα για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στο πλαίσιο της κοινής Ευρωπαϊκής πορείας και ολοκλήρωσης (τουλάχιστον σε πρώτο επίπεδο σε ότι αφορούσε το οικονομικό πεδίο). Η διεύρυνση της τρίτης και τέταρτης φάσης με την είσοδο της Ελλάδας το 1981 καθώς και της Ισπανίας και Πορτογαλίας το 1986, αντίστοιχα, ενέτεινε την παραπάνω συνειδητοποίηση. Τα έντονα χαρακτηριστικά αναπτυξιακής υστέρησης που παρουσίαζαν σχεδόν στο σύνολο τους οι περιφέρειες των νεοεισερχόμενων, εκείνης της περιόδου κρατών μελών, λειτούργησαν καθοριστικά για την επιτάχυνση της λήψης αποφάσεων σχετικά με ένα ζήτημα που από καιρό προβλημάτιζε τους Ευρωπαίους εταίρους.

Η πρώτη σημαντική στοχευμένη δράση από πλευράς Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων μπορεί να θεωρηθεί ότι πραγματοποιήθηκε με την υλοποίηση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων⁸² (ΜΟΠ,)το 1986. Τα ΜΟΠ είχαν περιορισμένη έκταση εφαρμογής, ως προς το τότε σύνολο του Ευρωπαϊκού χώρου, αφού οι χρηματοδοτήσεις περιορίστηκαν στην Ελλάδα, την Ιταλία και τη Νότιο Γαλλία. Τα συγκεκριμένα προγράμματα αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό ένα αντισταθμιστικό μέτρο προκειμένου να μετριαστούν οι αντιδράσεις που προκαλούσαν οι φόβοι για τη συρρίκνωση των χρηματοδοτήσεων, εξαιτίας της εισόδου της Ισπανίας και της

---

⁸⁰ Πετράκος Ι.- Ψυχάρης Ι. οπ.π υπ 16

⁸¹ Οι ανισότητες αυτές σχετίζονταν με μια σειρά από παράγοντες όπως ήταν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά του κυρίαρχου τοπικού παραγωγικού συστήματος κάθε περιοχής στα Κ-Μ, η σταδιακή αντικατάσταση του φορντικού μοντέλου, η κρίση σε κομβικούς κλάδους της οικονομίας, αλλά και παράγοντες όπως οι πολιτικοί μετασχηματισμοί και ο ρόλος του κράτους και της παρέμβασης του.

⁸² Σύμφωνα τις αναφορές του Υπουργείου Οικονομικών στο <http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=3&L2=1> Τα Μ.Ο.Π. έθεσαν για πρώτη φορά το στόχο υλοποίησης μίας ολοκληρωμένης μεσοπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Με τα Μ.Ο.Π. προωθήθηκε η χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά περιφερειακά προγράμματα, τα οποία διαμορφώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Στην Ελλάδα καταρτίστηκαν 7 Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα: Κρήτης, Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδος, Αττικής και τέλος ένα θεματικό, το Μ.Ο.Π. Πληροφορικής. Η αρχική περίοδος εφαρμογής των Μ.Ο.Π. ήταν η περίοδος 1984-1989, αλλά επεκτάθηκε μέχρι το 1993. Ο συνολικός προϋπολογισμός τους σε τρέχουσες τιμές του 1986 ήταν 2.101.933

Πορτογαλίας. Εξάλλου, είχε ήδη προηγηθεί το 1982 μνημόνιο⁸³ της ελληνικής κυβέρνησης στις Βρυξέλλες στο οποίο αναφερόταν ότι θα έπρεπε να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για την Ελλάδα, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία διέθετε. Παράλληλα, στο ίδιο κείμενο γινόταν και αναφορά για ανεπάρκεια διαθέσιμων πόρων προς τις περιφέρειες της χώρας που παρουσίαζαν χαρακτηριστικά υστέρησης.

Παρά το γεγονός ότι τα ΜΟΠ ενίσχυσαν σε ένα βαθμό την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, εξαιτίας της μεγάλης διασποράς τους σε μεγάλο αριθμό έργων, θεωρήθηκε ότι είχαν περιορισμένες επιπτώσεις στην αναπτυξιακή διαδικασία στο σύνολο της Ελλάδος. Αυτό όμως το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί σχετικά, είναι ότι συνέβαλαν στη διαμόρφωση των συνθηκών για την οργανωμένη αντιμετώπιση των ανισοτήτων που εντοπίζονταν μεταξύ των περιφερειών του Ευρωπαϊκού χώρου. Η οργανωμένη αυτή προσπάθεια επήλθε με τη θεσμοθέτηση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης των οποίων η περίοδος εφαρμογής ξεκίνησε το 1989 και διήρκεσε έως και το 2006. Από το 2007 η έννοια των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης αντικαταστάθηκε από την έννοια του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, του οποίου η ισχύς εκτείνεται για ολόκληρη την προγραμματική περίοδο 2007-2013. Η διάθεση σημαντικών πόρων ολόκληρο το διάστημα, από την έναρξη των ΚΠΣ, μέσα από μια σειρά χρηματοδοτικών μηχανισμών όπως τα διαρθρωτικά ταμεία, το ταμείο συνοχής, η Ετε, και τα άλλα οικονομικά όργανα συνέβαλαν σημαντικά στην ενίσχυση περιφερειών της Ε.Ε. που αντιμετώπιζαν φαινόμενα αναπτυξιακής υστέρησης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸⁴ σχετικά με τις προαναφερόμενες ανισότητες, όπως τουλάχιστον ερμηνεύονται μέσα από κάποιους βασικούς δείκτες όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, καταγράφεται μια σχετική μείωση, αφού κατά την τελευταία δεκαετία οι αναπτυξιακοί ρυθμοί στις λιγότερο ευημερούσες περιφέρειες έχουν υπερβεί κατά πολύ τους αντίστοιχους των ανεπτυγμένων περιφερειών.

Για τη συγκεκριμένη εκτίμηση έχει αναπτυχθεί σημαντικός αντίλογος⁸⁵ από τμήμα του επιστημονικού χώρου με πολλές απόψεις να συγκλίνουν στο ότι η Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική έχει αντίθετα αποτελέσματα από τα επιθυμητά.

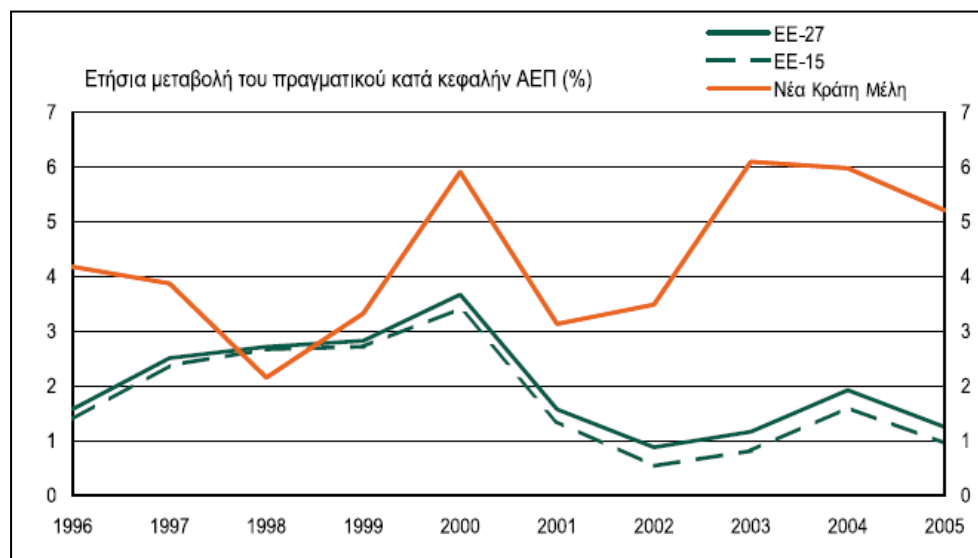
---

⁸³ Λύκος Μ.(2006)Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελληνική Περιφερειακή Ανάπτυξη, στο Μαραβέγιας Ν., Σακελλαρόπουλος Θ (2006), Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα :Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, (επιμ), Διόνικος., Αθήνα, σ162

⁸⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007),Αναπτυσσόμενες περιφέρειες αναπτυσσόμενη Ευρώπη, τέταρτη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, σ3

⁸⁵ Boldrin and Canova (2001), Cieslik and Rokicki (2010), de la Fuente (2002), Martin (1999), Midelfart-Knarvik and Overman (2002), παρ. από το Koufodontis I, Alexopoulos A, Gaki E (2010), European Regional Policy and Development in Greece:Do Statistics Justify the Investments? Proceedings, 50 th Anniversary European Congress of the Regional Science Association International, pp 5

Διάγραμμα 2.1: Αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην ΕΕ των 15 και στα νέα κράτη μέλη, 1996-2005

Πηγή: Eurostat

Σε κάθε περίπτωση αυτό το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί, παρά τα όποια θετικά στοιχεία, είναι ότι οι ανισότητες στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθούν να παραμένουν ιδιαίτερα έντονες, τόσο στο πλαίσιο του ιστορικά διαμορφωμένου προτύπου των ανισοτήτων μεταξύ κέντρου-περιφέρειας (ή Βορρά-Νότου), όσο και εξαιτίας των μεταγενέστερων διευρύνσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ένωση, με σημαντικότερη εκείνη του Μαΐου του 2004. Η συγκεκριμένη διεύρυνση αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της Ε.Ε., με δέκα νέα κράτη μέλη, των οποίων η ένταξη ενώ αύξησε κατά 20% τον πληθυσμό της Ε.Ε., η συμβολή τους στην ενίσχυση του ΑΕΠ της, ανήλθε μόλις στο 5%.

Σύμφωνα με όσα αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁸⁶ οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες παραμένουν σημαντικές ιδίως μετά τις πρόσφατες διευρύνσεις (συμπεριλαμβανομένης και εκείνης της Ρουμανίας με τη Βουλγαρία το 2007). Παράδειγμα αποτελεί το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα στο Λουξεμβούργο το οποίο παρουσιάζεται επτά φορές υψηλότερο από το αντίστοιχο που καταγράφεται στη Ρουμανία. Σε περιφερειακό επίπεδο, οι ανισότητες είναι εντονότερες. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν η πιο εύπορη περιφέρεια της Ευρώπης των 27 από τη μία, η οποία είναι εκείνη του Λονδίνου, με το κατά κεφαλή εισόδημα να ανέρχεται στο 290% σε σχέση το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο (100) ενώ στον αντίποδα συναντάμε την περίπτωση της

⁸⁶ European Commission, http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/history/index5_el.htm

βορειοανατολικής περιφέρειας στη Ρουμανία η οποία και αποτελεί τη φτωχότερη περιοχή της Ένωσης με 23% του μέσου ευρωπαϊκού όρου.

Γενικότερα στο χώρο της Ε.Ε. των 27, τα Κ-Μ είναι δυνατόν⁸⁷ να ομαδοποιηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα κράτη της βαλτικής, την Ουγγαρία, την Πολωνία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία δηλαδή τις αμιγώς χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ των οποίων ο πληθυσμός ανέρχεται στο 16% του πληθυσμού της Ε.Ε., με κατά κεφαλήν ΑΕΠ να ανέρχεται περίπου στο 55% του μέσου Ευρωπαϊκού όρου. Στη δεύτερη ομάδα μπορούν να συμπεριληφθούν κράτη, όπως η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Μάλτα, η Κύπρος, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Σλοβενία των οποίων ο πληθυσμός αποτελεί το 13% της Ένωσης και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κυμαίνεται γύρω από το 83% του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Στην τρίτη ομάδα τέλος, περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. των οποίων το συνολικό πληθυσμιακό μέγεθος ανέρχεται στο 71% του πληθυσμού της Ένωσης και των οποίων το ΑΕΠ κατά μέσο όρο αντιστοιχεί στο 120% του μέσου ευρωπαϊκού όρου.

Παρά τις σημαντικές αυτές αποκλίσεις οι νέες χώρες παρουσιάζουν ταχύτερους αναπτυξιακούς ρυθμούς από το μέσο ευρωπαϊκό όρο, γεγονός το οποίο μπορεί να θεωρηθεί και ως εντονότερη τάση σύγκλισης. Η επίτευξη αυτής της σύγκλισης, μοιάζει σχεδόν βέβαιο ότι θα αποτελέσει μια ιδιαίτερα μακροχρόνια και επίπονη διαδικασία, ειδικότερα διαμέσου της ύφεσης και των έντονων δημοσιονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν πολλά κράτη της Ε.Ε. και η οποία σχετίζεται, τόσο με την αναδιάρθρωση του αναπτυξιακού προτύπου της κάθε χώρας, όσο και με την έλλειψη ενιαίας οικονομικής διακυβέρνησης στον ευρωπαϊκό χώρο.

Ενδεικτικά, του μεγέθους των περιφερειακών ανισοτήτων που καταγράφονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με κριτήριο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, είναι τα αντίστοιχα στοιχεία⁸⁸ για τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Πιο συγκεκριμένα, ενώ στην Ε.Ε. διαπιστώνονται διαφορές μεταξύ της πρώτης και της τελευταίας περιφέρειας 8 φορές υψηλότερου κατά κεφαλή ΑΕΠ, η σημαντικότερη διαφορά που διαπιστώνεται μεταξύ των περιφερειών στις ΗΠΑ είναι της τάξεως των 2,5 φορών και στην Ιαπωνία μόλις 2.

Οι έντονες αυτές ανισότητες στο χώρο της Ε.Ε σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τους Πετράκο-Ψυχάρη⁸⁹ αποδίδονται : (α) στις ιδιαιτερότητες κάθε Κράτους Μέλους όπως

---

⁸⁷ Καραβέλη Ε. (2009), *Ανισότητες, Συγκεντρώσεις και Νέα Οικονομική Γεωγραφία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, σ29-37

⁸⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Αναπτυσσόμενες περιφέρειες αναπτυσσόμενη Ευρώπη, Τέταρτη Έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, σ5

⁸⁹ Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ. (2004), *οπ. π. υπ 16*, σ125

διαμορφώθηκαν από μια σειρά παραγόντων⁹⁰ οι οποίοι προϋπήρχαν πριν το σχηματισμό του οικονομικού πλαισίου που διαμορφώθηκε αρχικά στις κοινότητες και μετέπειτα στην Ε.Ε. (β)στις δυναμικές που διαμόρφωσε η πορεία της οικονομικής ολοκλήρωσης και η λειτουργία της αγοράς και (γ) στο μέγεθος, στη διάρκεια και στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών της Ε.Ε., σχετικά με την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Εάν στους παραπάνω παράγοντες συμπεριληφθούν και οι επιπτώσεις που προκαλούνται από το ευρύτερο παγκόσμιο οικονομικό κλίμα, για το οποίο οι απόψεις της επιστημονικής κοινότητας παρουσιάζονται σχετικά διχασμένες, αφού ένα τμήμα υποστηρίζει ότι σε περιόδους ύφεσης οι ανισότητες αυξάνονται⁹¹, ενώ σε περιόδους ανάκαμψης μειώνονται και ένα άλλο τμήμα τοποθετείται αντίστροφα⁹², γίνεται αντιληπτή η πολυπλοκότητα ερμηνείας του φαινομένου.

Συμπληρωματικά, μπορεί να αναφερθεί ότι το εξωτερικό περιβάλλον πέρα από την καθοριστική του επίδραση στη διαμόρφωση των ανισοτήτων, ουσιαστικά καθορίζει πολλές φορές και τις πολιτικές αντιμετώπισης τους. Σύμφωνα με τους Παπαδασκαλόπουλο-Χριστοφάκη⁹³, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, συνήθως το μοντέλο ανάπτυξης που επιλέγεται, είναι αυτό της ενδογενούς ανάπτυξης, μοντέλο το οποίο ευνοεί την προώθηση πολιτικών αποκέντρωσης και εκχώρησης αρμοδιοτήτων σε άλλα επίπεδα εξουσίας, αλλά και γενικότερα τις «από τη βάση» διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης αντίστροφα κυριαρχεί το πολιτικό μοντέλο, το οποίο ουσιαστικά περιλαμβάνει κυρίως συγκεντρωτικές πολιτικές οι οποίες προέρχονται «εκ των άνω».

---

⁹⁰ Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Κόνσολας Ν. Ι.,(1997), στο Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, σ53-60 τα αίτια των περιφερειακών ανισοτήτων θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στις εξής κατηγορίες:

- α. Γεωγραφικούς Παράγοντες
- β. Δομή της Οικονομίας των Περιφερειών
- γ. Σχετικά χαμηλή κινητικότητα εργασίας κεφαλαίου
- δ. Θεσμικοί Παράγοντες
- ε. Πολιτικοί Παράγοντες
- στ. Πολιτιστικοί Παράγοντες
- ζ. Εξωτερικές Οικονομίες
- η. Περιβαλλοντικοί Παράγοντες
- θ. Έλλειψη διάχυσης Καινοτομικών Δραστηριοτήτων
- ι. Εξωτερικός Έλεγχος
- ια. Περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία

⁹¹ Dunford M. (1993)“Regional disparities in the European Community: evidence from the REGIO Databank” Regional Studies, 27(8), 727-743

⁹² Οι Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Ι. (2004), οπ. π. υπ 16, σ 130 εκτιμώντας τις στατιστικές συσχετίσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι ανισότητες αυξάνονται σε περιόδους οικονομικής άνθησης και περιορίζονται σε περιόδους ύφεσης.

⁹³ Παπαδασκαλόπουλος Α, Χριστοφάκης Μ (2002), Περιφερειακός Προγραμματισμός, Παπαζήσης, Αθήνα, σ29-30

Παρόλα αυτά, η σταδιακή επικράτηση ενός παγκοσμιοποιημένου μοντέλου οικονομίας επέδρασε καθοριστικά και στη διαμόρφωση των πολιτικών, οι οποίες δεν είναι ευδιάκριτο πάντα σε ποια φιλοσοφία εντάσσονται και εάν τα κριτήρια επιλογής τους είναι ορθολογικά ή τα κατάλληλα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Αυτό το οποίο όμως είναι δυνατόν να υποστηριχθεί με σχετική ακρίβεια για το τελευταίο διάστημα, εν μέσω της συστημικής κρίσης που πλήττει τις οικονομίες της πλειοψηφίας των ανεπτυγμένων κρατών του πλανήτη, είναι η ρευστότητα και οι σημαντικές μεταβολές στις κοινωνικές δομές, μέσω μιας αναδιανομής του πλούτου προς όφελος των ισχυροτέρων .

2.3.2 Οι ανισότητες στον Ελληνικό χώρο

2.3.2.1 Το ευρύτερο πλαίσιο των ανισοτήτων

Η περίπτωση της Ελλάδος αποτελεί μια αρκετά ιδιάζουσα περίπτωση, ως προς τα χαρακτηριστικά τα οποία συναντώνται και τα οποία προκλήθηκαν από μια σειρά παραγόντων⁹⁴ που λειτούργησαν καθοριστικά στη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος και των ανισοτήτων στον ελληνικό χώρο.

Οι παράγοντες αυτοί συνδέονται σε πολύ μεγάλο βαθμό με συγκεκριμένες ιστορικές, πολιτικές, γεωμορφολογικές, πολιτιστικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες. Από τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους, μετά το 1828, οι συνεχείς διαφοροποιήσεις των ορίων της ελληνικής επικρατείας, οι σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμών με κυριότερη εκείνη του 1923 μετά τη Μικρασιατική καταστροφή αλλά και η συγκυρία της γειτνίασης με κράτη με τα οποία αναπτύχθηκε μια σημαντική αντιπαλότητα ως προς μια σειρά εδαφικών διεκδικήσεων, η πλειονότητα των οποίων στα βόρεια σύνορα της χώρας εντάχθηκε στη συνέχεια στο πρώην ανατολικό μπλοκ, προκάλεσαν βασικές στρεβλώσεις με κυριότερη την έντονη συγκέντρωση που αναπτύχθηκε στη μητρόπολη των Αθηνών.

Το φαινόμενο της δημιουργίας αυτών των συγκεντρώσεων δεν θα μπορούσε να αποδοθεί εξολοκλήρου σε ιστορικούς παράγοντες. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν επίσης η επίδραση της γεωμορφολογικής δομής της χώρας με τον έντονα νησιωτικό και ορεινό της χαρακτήρα αλλά και τη γεωγραφική θέση της στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, κυρίως μάλιστα σε σχέση με τα κράτη τα οποία μετά το 1952 συμμετείχαν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και αποτέλεσαν τον πυρήνα όπως μετεξελίχθηκε με τη σημερινή μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η γειτνίαση με τον ευρύτερο χώρο ο οποίος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως Ανατολή και οι μακράιωνες σχέσεις που αναπτύχθηκαν σε πολιτισμικό επίπεδο και όχι μόνο, προκάλεσαν μια μορφή σύγχυσης ως προς την πολιτισμική ταυτότητα

⁹⁴ Όπως αναφέρουν και οι Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ, οπ. π. υπ 16, σ104-114

και κουλτούρα των ελλήνων, σε σχέση με τα δυτικά πρότυπα και της δυτικές κοινωνίες, η οποία επέδρασε καθοριστικά σε βασικούς παράγοντες οικονομικό κοινωνικής οργάνωσης αλλά και στο πεδίο της πολιτικής. Αναφορικά με την πολιτική, σημαντική ιδιαιτερότητα για τη διαμόρφωση των μεταγενεστέρων ανισοτήτων που προκλήθηκαν αποτέλεσε ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας του νεοελληνικού κράτους, ο οποίος παγιώθηκε ουσιαστικά από τη σύσταση του και παραμένει έως σήμερα. Ενώ στα πρώτα χρόνια κάτι τέτοιο θα μπορούσε να θεωρηθεί βασισμένο σε αντικειμενικά ορθούς λόγους, όπως αναφέρει και ο Ν-Κ Χλέπας⁹⁵, στην πορεία, το πολιτικό και πιο συγκεκριμένα το κομματικό σύστημα δεν κατάφερε να απεγκλωβιστεί από τις πατερναλιστικές λογικές, οι οποίες τροφοδότησαν αυτόν τον συγκεντρωτισμό. Το αποτέλεσμα ήταν φορείς, όπως οι Οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης οι οποίοι αποτελούν τη θεσμοθετημένη μορφή έκφρασης των τοπικών κοινοτήτων για την παραγωγή και υλοποίηση τοπικών πολιτικών, να παραμείνουν ουσιαστικά αδύναμοι, αν όχι απολύτως ανίσχυροι, προκειμένου να συμβάλλουν ουσιαστικά στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιφέρειας. Με αυτόν τον τρόπο οι φορείς της αυτοδιοίκησης μέσω των εκπροσώπων τους, παρέμειναν εξαρτημένοι από την κεντρική εξουσία, αναπαράγοντας λογικές μανιχαϊστικού τύπου, όπου η πλευρά της κεντρικής εξουσίας ταυτίστηκε με το κακό ενώ οι ίδιοι με το καλό. Ανάλογα βεβαίως μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτούργησε και η κεντρική εξουσία, η οποία για πολλούς λόγους, που δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν, απαξιώνοντας το θεσμό της αυτοδιοίκησης συνέβαλλε στην αποδυνάμωση του.

Στο παραπάνω πλαίσιο, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ήταν κυρίως εξωγενείς παράγοντες όπως για παράδειγμα η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίοι λειτούργησαν ενισχυτικά για την ενδυνάμωση των αποκεντρωμένων φορέων στην άσκηση περιφερειακών πολιτικών. Αυτό κυρίως συνέβη μέσω των επιρροών και κατευθύνσεων για τη δημιουργία αποτελεσματικών δομών διοικητικής οργάνωσης αλλά και δομών προγραμματισμού στα πλαίσια της διαχείρισης κοινοτικών πόρων. Επιπροσθέτως, προωθήθηκε μια διαφορετικής φιλοσοφία σχετικά με τη διαμόρφωση των εταιρικών σχέσεων σε κάθετο και οριζόντιο επίπεδο⁹⁶. Η τάση για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και ενδυνάμωσης της συμμετοχής των τοπικών αρχών στη λήψη αποφάσεων, σχετικών με τη διαμόρφωση των

---

⁹⁵Χλέπας Ν-Κ (1999), Τοπική Διοίκηση στην Ελλάδα, Σάκκουλας Άθινα-Κομοτηνή, σ274. Όπως αναφέρει ο ίδιος στις περισσότερες περιπτώσεις οι ονομασίες αντικαταστάθηκαν από αρχαιοελληνικά ονόματα ενώ ακόμα και στα εμβλήματα χρησιμοποιήθηκαν παραστάσεις και σύμβολα από το «μακρινό αλλά ένδοξο παρελθόν» με εμφανή στόχο την ανάταση του εθνικού αισθήματος και το σχηματισμό μιας «από τα κάτω προς τα επάνω» συλλογικής ταυτότητας

⁹⁶ Στο πλαίσιο της συνεργασίας των διαφορετικών επιπέδων διοίκησης αλλά και της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων.

περιφερειακών πολιτικών, αποτυπώνεται με διάφορες μορφές, όπως για παράδειγμα η ίδρυση του ΕΤΠΑ ⁹⁷, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτονομίας⁹⁸, η συνθήκη του Μάαστριχτ και η δημιουργία της Επιτροπής των Περιφερειών ως επικουρικού οργάνου, καθώς και η υιοθέτηση αρχών όπως αυτή της επικουρικότητας ⁹⁹. Η ανομοιομορφία των τοπικών υποθέσεων στον Ευρωπαϊκό χώρο, καθιστούσε τη διαχείριση τους δύσκολη έως αδύνατη από μια ενιαία και συμπαγή κεντρική πολιτική προερχόμενη από τις Βρυξέλες. Η σταδιακή συνειδητοποίηση του προβλήματος από τα όργανα της Ε.Ε., επέτρεψε την ισχυροποίηση της συμμετοχής των τοπικών αρχών στη λήψη αποφάσεων με στόχο την αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών πολιτικών.

2.3.2.2 Η διερεύνηση των ανισοτήτων στον Ελληνικό χώρο

Οι ανισότητες στον ελληνικό χώρο, παρά το γεγονός ότι εμφανίζουν σημαντική ένταση, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν έχουν μελετηθεί εκτεταμένα, εάν εξαιρέσουμε ορισμένες περιπτώσεις.

Ο Β. Αγγελής, εισάγοντας την έννοια της βασικής εικόνας¹⁰⁰ μιας περιοχής, διερευνά μέσω της δημιουργίας ενός σύνθετου δείκτη, τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν σε μια περιοχή και οι οποίες εν πολλύς λειτουργούν ελκτικά ή

---

⁹⁷ Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης το οποίο ιδρύθηκε το 1975 και αποτέλεσε κύριο χρηματοδοτικό μέσο στα πλαίσια των διαρθρωτικών ταμείων για την χρηματοδότηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Ε.Ε. Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά στο http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60015_el.htm

⁹⁸ Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτονομίας είναι το πρώτο πολυμελές νομικό εργαλείο που προσδιορίζει και προστατεύει τις αρχές τις τοπικής αυτονομίας, είναι ένα από τα βήματα της δημοκρατίας, που το συμβούλιο της Ευρώπης, έχει αποστολή να υπερασπίσει και να προωθήσει. Κείμενο που κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος έχει υπέρτερη ισχύ από τους νόμους μετά τη κύρωση του από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με το νόμο 1850/89.

Σκοπός του Ευρωπαϊκού Χάρτη της τοπικής αυτονομίας είναι να αντισταθμίσει να καλύψει, τα ελλείμματα κοινών θεσμικών διατάξεων για την έκταση και την προστασία των δικαιωμάτων των ΟΤΑ (των τοπικών κοινοτήτων), που είναι οι πιο κοντινοί στον πολίτη και του δίνουν τη δυνατότητα να μετέχει ενεργά στη λήψη των αποφάσεων, που αφορούν την καθημερινή του ζωή και τον τόπο που ζει.

Οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται ο Χάρτης είναι:

- Η δυναμική συμβολή της τοπικής αυτονομίας της αυτοδιοίκησης στη δημοκρατία, σε μια αποτελεσματική διοίκηση και στην αποκέντρωση της εξουσίας.
- Ο σημαντικός ρόλος των τοπικών κοινοτήτων των ΟΤΑ στην οικοδόμηση της Ενωμένης Ευρώπης.
- Η ανάγκη, οι τοπικές κοινότητες, οι ΟΤΑ να έχουν ένα δημοκρατικό καθεστώς καταστατικά και να απολαμβάνουν την πιο πλατεία αυτονομία.

⁹⁹ Της αρχής σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις θα πρέπει να λαμβάνονται από το κοντινότερο προς τον πολίτη επίπεδο, από εκείνους που τους αφορούν οι αποφάσεις.

¹⁰⁰ Angelis V (1981), "Basic Image. A new approach in Modelling Growth and Decline in Industrial Cities", Proceedings Volume, Conference on Dynamic Non Linear Theory and General Urban/ Regional Systems, Organized by the U.S. National Science Foundation and the U.S. Department of Transportation, Washington D.C. USA (Invited Paper)

απωθητικά για τη συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας ή των ανθρώπινων πόρων, βασικών μεταβλητών ανάπτυξης μιας περιφέρειας. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της πιο πρόσφατης μελέτης¹⁰¹ του, διαπιστώνονται σημαντικές ανισότητες μεταξύ των δεκατριών περιφερειών της Ελλάδος, οι οποίες λειτουργούν προς όφελος των μητροπολιτικών περιφερειών (κατά κύριο λόγο Αττική και δευτερευόντως Κεντρική Μακεδονία). Παράλληλα, σημειώνονται και περιπτώσεις περιφερειών που λόγω των θετικών εξωτερικών οικονομιών που αναπτύσσονται, εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης και της γειννιάσης τους με την Αττική παρουσιάζουν θετική εικόνα, με χαρακτηριστική περίπτωση την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος.

Αντίστοιχα, σχετικά με τον Ελληνικό χώρο, σημαντικά είναι τα ευρήματα των Πετράκο – Ψυχάρη¹⁰², οι οποίοι επίσης μέσω της δημιουργίας του συνθετικού δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης στον Ελληνικό χώρο, διερευνούν το φαινόμενο των ανισοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά βασικές μεταβλητές που ξεφεύγουν από τη μονοδιάστατη προσέγγιση του ΑΕΠ και οι οποίες περιλαμβάνουν δημογραφικά και μακροοικονομικά στοιχεία, δείκτες γεωγραφίας και φυσικών πόρων καθώς και δείκτες παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών. Ως αποτέλεσμα της προσέγγισης τους, προκύπτει, τόσο η κυριαρχία του μητροπολιτικού κέντρου της χώρας, όσο και το σημαντικό εύρος των περιφερειακών ανισοτήτων, το οποίο οι ίδιοι αντιμετωπίζουν με ανησυχία.

Παρόλα αυτά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί αναφορικά με την περιφερειακή ανάπτυξη στον ελληνικό χώρο ότι καταγράφεται μια αναμφισβήτητη βελτίωση¹⁰³, η οποία σύμφωνα με τα στοιχεία αποτυπώνεται κυρίως με όρους οικονομικής μεγέθυνσης των ελληνικών περιφερειών. Συνέπεια αυτού μπορεί να θεωρηθεί ότι η σύγκλιση προς τον μέσο ευρωπαϊκό όρο εξελίσσεται σχετικά ικανοποιητικά (με διαφορετική ένταση για κάθε περιφέρεια). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Δ. Λαγός¹⁰⁴ τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει πλησιάσει τα επίπεδα των ανεπτυγμένων χωρών της Ένωσης, από μια μεταπολεμικά καθυστερημένη χώρα. Ταυτόχρονα όμως και ο ίδιος υπογραμμίζει τις έντονες ενδο κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες που συναντώνται στον ελληνικό χώρο.

Η αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων αποτελεί ιδιαίτερα απαιτητικό εγχείρημα, αφού σχετίζεται με τις έντονες συγκεντρώσεις σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες με κυρίαρχη

---

¹⁰¹ Alexopoulos A, Gaki E, Angelis V., Dimaki K, (2009) Information and Communication Technologies as Means of Bridging Regional Inequalities, Proceedings, 49 th European Congress of the *Regional Science Association International Conference : Territorial Cohesion of Europe and integrative planning*, Lodz, 25-29 August 2009 (proceedings available on the Regional Science Association's Site)

¹⁰² Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Ι. (2004), οπ. π. υπ 16, σ92

¹⁰³ Λύκος Μ. (2006), Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Ανάπτυξη, στο Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, (επιμ). Μαραβέγια Ν., Σακελλαρόπουλου Θ., εκδ Διόνικος, Αθήνα 167-170

¹⁰⁴ Λαγός Δ. (2007), Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης Κριτική, Αθήνα σ214

την περίπτωση της περιφέρειας Αττικής. Ενδεικτικά, στην προαναφερόμενη περιφέρεια για το έτος 2007 συγκεντρώνεται εκτός από το 36% του πληθυσμού της χώρας και το 49,7% της παραγωγής του ΑΕΠ, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης¹⁰⁵) στη συγκεκριμένη περιφέρεια αποτελεί το 164% το μέσου όρου των περιφερειών της χώρας.

Προς την ίδια κατεύθυνση, μπορούν να θεωρηθούν ότι εντάσσονται οι διαπιστώσεις που έγιναν στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάλυσης που εμπεριέχεται στο κείμενο του εθνικού στρατηγικού πλαισίου αναφοράς¹⁰⁶. Στο συγκεκριμένο κείμενο παρά το ότι γίνεται αναφορά σε μια γραμμική τάση μείωσης των διαπεριφερειακών ανισοτήτων στον ελληνικό χώρο και μια παράλληλη σύγκλιση των περιφερειών της χώρας σε σχέση με το σύνολο των περιφερειών της Ε.Ε., δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι η ένταση του φαινομένου εξακολουθεί να είναι σημαντική. Σύμφωνα με όσα διαπιστώνονται, τα διαρθρωτικά προβλήματα που σχετίζονται με τη διαθέσιμη κρίσιμη μάζα σε επίπεδο χωρικού, πληθυσμιακού, παραγωγικού και τεχνολογικού δυναμικού, με εξαίρεση τα δύο μητροπολιτικού χαρακτήρα κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης και ίσως τις περιοχές εγγύτερα σε αυτά, δεν επιτρέπουν υψηλότερες αναπτυξιακές επιδόσεις για τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ επιχειρήθηκε η αξιολόγηση των περιφερειών, με την ομαδοποίηση τους βάσει ορισμένων κοινών τους χαρακτηριστικών. Το Νότιο Αιγαίο, η Κρήτη αλλά και το Βόρειο Αιγαίο με κύριο προωθητικό παράγοντα τον τουρισμό, αξιολογήθηκαν θετικά όπως επίσης και η Αττική, εξαιτίας των οικονομικών υψηλής συγκέντρωσης που αναπτύσσονται. Σχετικά θετικές προϋποθέσεις διαπιστώθηκαν επίσης για την Κεντρική Μακεδονία, ως προς τις συγκεντρώσεις που διαμορφώνονται, με την επισήμανση ότι θα πρέπει να αντιμετωπισθούν προβλήματα σχετικά με τον παραγωγικό ιστό και τα ζητήματα εκσυγχρονισμού των παραγωγικών δομών. Για τις περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδος και της Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζονται κάποιες θετικές εκτιμήσεις, οι οποίες εστιάζονται στη γειτνίαση τους με τα μητροπολιτικά κέντρα αλλά και κάποιων

---

¹⁰⁵ Εκφράζοντας το ΑΕΠ σε ΜΑΔ (μονάδες αγοραστικής δύναμης) εξαλείφονται οι διαφορές στα επίπεδα τιμών μεταξύ των χωρών. Οι υπολογισμοί ανά κάτοικο επιτρέπουν τη σύγκριση των οικονομιών και των περιοχών με σημαντικά διαφορετικό απόλυτο μέγεθος. Σύμφωνα με τη Eurostat [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Purchasing_standard_\(PPS\)](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Purchasing_standard_(PPS)), οι μονάδες αγοραστικής δύναμης αποτελούν ένα τεχνητό νόμισμα. Θεωρητικά, με τη μια ΜΑΔ μπορεί να αγοραστεί η ίδια ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών σε κάθε χώρα. Ωστόσο, οι διαφορές τιμών μεταξύ των χωρών σημαίνει ότι ανάλογα με τη χώρα απαιτούνται διαφορετικά ποσά εθνικών νομισματικών μονάδων για τα ίδια αγαθά και υπηρεσίες. Η ΜΑΔ προκύπτει από τη διαίρεση οποιουδήποτε οικονομικού μεγέθους της χώρας, σε εθνικό νόμισμα, με τις αντίστοιχες ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης. Το ΑΕΠ ανά κάτοικο σε ΜΑΔ είναι η βασική μεταβλητή για τον καθορισμό της επιλεξιμότητας των περιφερειών NUTS 2, στο πλαίσιο της διαρθρωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁰⁶ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (2006), Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, σ51-54

ιδιαίτερων δεδομένων που επικρατούν. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη σημαντική βελτίωση της θέσης της Πελοποννήσου, καταγράφοντας έναν ήπιο μετασχηματισμό του παραγωγικού της μοντέλου, χωρίς ιδιαίτερες επιπτώσεις. Σχετικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες, παρά του ότι στο κείμενο αναγνωρίζεται η ανομοιομορφία ως προς το αναπτυξιακό τους επίπεδο, εντάσσονται στην ίδια κατηγορία με το κριτήριο της ανεπάρκειας ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού. Στο πλαίσιο αυτό, οι περιφέρειες της Δυτικής Ελλάδας, της Θεσσαλίας, της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, των Ιόνιων Νήσων και της Ηπείρου, παρά του ότι η τελευταία σημείωσε μεγάλα βήματα προόδου, αποτελούν τις περιφέρειες με τη μεγαλύτερη αναπτυξιακή υστέρηση στην Ελλάδα. Συμπερασματικά, σύμφωνα με την ανάλυση που εμπεριέχεται στο ΕΣΠΑ, διαπιστώνονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ελληνικών περιφερειών ως προς το επίπεδο και την εξέλιξη των αναπτυξιακών επιδόσεων τους.

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι βασικοί παράγοντες αναφορικά με τη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος στον ελληνικό χώρο, ερμηνεύονται σε σημαντικό βαθμό σύμφωνα με την προσέγγιση που χρησιμοποιεί ο Ν. Κόνσολας¹⁰⁷. Τον πρώτο παράγοντα αποτελούν οι μεταβολές στην αγορά εργασίας εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης και η ενίσχυση του δυισμού μεταξύ ειδικευμένου και ανειδίκευτου προσωπικού. Οι έντονες ανακατατάξεις της χωροθέτησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων εξαιτίας του έντονου ανταγωνισμού που αναπτύσσεται, αποτελούν τον δεύτερο παράγοντα, ενώ τα ζητήματα σχετικά με το περιβάλλον και την αειφορική διαχείριση των πόρων αποτελούν τον τρίτο παράγοντα, ο οποίος συνδέεται με μια οριζόντια προσέγγιση που προκαλεί προβληματισμούς πριν από κάθε δράση. Τέλος, ως τέταρτος παράγοντας, μπορεί να θεωρηθεί το ζήτημα της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, τόσο σε ότι αφορά το εξειδικευμένο δυναμικό, όσο τα συνολικότερα ζητήματα της μετανάστευσης, εσωτερικής και μη.

Η σημασία περαιτέρω μελέτης και διερεύνησης της διαμόρφωσης των περιφερειακών ανισοτήτων στον ελληνικό χώρο, των γενεσιουργών αιτιών τους, της αναπαραγωγής τους, είναι καθοριστική, κυρίως για το σχεδιασμό αποτελεσματικών πολιτικών αντιμετώπισης των φαινομένων. Οι λειτουργίες της αγοράς και του ίδιου του σύγχρονου οικονομικού συστήματος, σε μια λογική αιτιώδους συσώρευσης, μπορεί να θεωρηθεί ότι προκαλούν έντονους προβληματισμούς και αμφιβολίες, σχετικά με το κατά πόσο διασφαλίζουν την ανθρώπινη ευημερία ή ευνοούν τη συρρίκνωση της.

---

¹⁰⁷ Κόνσολας Ν. (1997), Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Παπαζήσης Αθήνα, σ316

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Όπως προέκυψε, τόσο μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε, όσο και από την αποτύπωση που επιχειρήθηκε ως προς την υφιστάμενη κατάσταση στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο, η διαμόρφωση των ανισοτήτων αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, του οποίου τα χαρακτηριστικά ως προς την ένταση αλλά και τη μορφή διαφοροποιούνται τόσο σε σχέση με το χώρο όσο και με το χρόνο. Οι προσπάθειες διερεύνησης και ερμηνείας του φαινομένου σε ότι αφορά την περιφερειακή του διάσταση όπως προσεγγίστηκε μέσω ποικίλων θεωριών από τις διαφορετικές οικονομικές σχολές δεν κατέστησε εφικτή την αντιμετώπιση του, προφανώς λόγω της πολυσυνθετότητας του. Η συσχέτιση του φαινομένου με την έννοια της ανάπτυξης και τις στρατηγικές για την επίτευξη της, ενδεχομένως σε αρκετές περιπτώσεις λειτούργησε αποτελεσματικά αμβλύνοντας τις εντάσεις. Παρόλα αυτά, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι το στοιχείο της ανισότητας αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό, τόσο του σύγχρονου οικονομικού μοντέλου οργάνωσης (με το σύστημα της αγοράς να αποτελεί ίσως περισσότερο βίαιη μορφή της συγκεκριμένης οργάνωσης) όπου η ίδια η ανάπτυξη αναπαράγει την υπανάπτυξη, όσο και της ίδιας της ανθρώπινης φύσης. Ως προς την υφιστάμενη κατάσταση, τουλάχιστον μέχρι το πρόσφατο προ κρίσεως παρελθόν, παρατηρείται μια βελτίωση των αναπτυξιακών μεγεθών στις περιφέρειες των Κ-Μ της Ευρώπης που αντιμετώπιζαν προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, με τις αντιπαραθέσεις να επικεντρώνονται στο βαθμό της πραγματοποιούμενης σύγκλισης. Η παραπάνω διαπίστωση σχετικά με τη βελτίωση των αναπτυξιακών μεγεθών δεν μπορεί να ερμηνευτεί, παρά την όποια σύγκλιση μεταξύ των περιφερειών και ως εξάλειψη των μεγάλων ανισοτήτων που παρουσιάζονται μεταξύ τους, τόσο εντός του ευρωπαϊκού όσο και εντός του εθνικού χώρου. Οι λειτουργίες των οικονομιών συγκέντρωσης μοιάζει να επιβεβαιώνονται, αναπαράγοντας την ύπαρξη των ανισοτήτων στο χώρο.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Η σημασία της τεχνολογίας απασχόλησε αρκετά την οικονομική σκέψη ως προς τη συμβολή της στην αναπτυξιακή διαδικασία. Οι θετικές επιπτώσεις που αυτή προκαλεί, αποτελούν πλέον μια κοινή, όχι άκριτα, παραδοχή. Στο κεφάλαιο τρία επιχειρείται να αναδειχθεί η σημασία αυτή, όπως τεκμηριώνεται βιβλιογραφικά, προκειμένου να διερευνηθούν εκείνα τα στοιχεία της που δυνητικά είναι δυνατόν να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας, με απώτερο στόχο την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων. Το παρόν κεφάλαιο, επικεντρώνεται στη μελέτη του βασικού εκφραστή της τεχνολογίας, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, οι οποίες στο σύγχρονο οικονομικό σύστημα αποτελούν με τη χρήση, παραγωγή και διάχυση τους, βασικό παράγοντα ενίσχυσης της αναπτυξιακής διαδικασίας σε ολόκληρο το φάσμα της κοινωνικό-οικονομικής οργάνωσης σε επίπεδο περιφερειών. Τέλος, κύρια επιδίωξη στο πλαίσιο του συγκεκριμένου κεφαλαίου αποτελεί η οριοθέτηση του περιεχομένου των ΤΠΕ, όπως προσδιορίζεται τόσο διεθνώς όσο και σε εθνικό επίπεδο.

3.1 Τεχνολογία και η αναπτυξιακή της διάσταση

3.1.1 Η έννοια της τεχνολογίας

Η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών τις τελευταίες δύο¹⁰⁸ (ίσως και τρεις) δεκαετίες και οι ταχύτατοι ρυθμοί εξέλιξης τους, σηματοδότησαν την ανάγκη συστηματικής μελέτης τους αναφορικά με τη σημασία τους, τις επιπτώσεις τους, τις προοπτικές περαιτέρω εξέλιξης τους, ενώ παράλληλα έθεσαν τη βάση για την ανάπτυξη πλήθους ερωτημάτων φιλοσοφικού, κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού αλλά και πολιτισμικού ενδιαφέροντος.

Από τα πρώτα βήματα της ύπαρξης του, τουλάχιστον όπως αυτή καταγράφεται ιστορικά, ο άνθρωπος επιχείρησε να εξελίξει τα μέσα με τα οποία η ζωή του θα μπορούσε να καταστεί περισσότερο εύκολη. Παράλληλα, επιχείρησε να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα τα οποία

---

¹⁰⁸ Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο κείμενο της Ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013, σ8 ο ΟΟΣΑ θεωρεί ότι η υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής, θα ακολουθήσει ένα πρότυπο εξέλιξης που ξεκινά το 1994 και θα φτάσει σε ικανοποιητικό σημείο το 2020,

τον αφορούσαν άμεσα και των οποίων το περιεχόμενο είχε περισσότερο φιλοσοφικό χαρακτήρα συνδεδεμένο με ευρύτερες έννοιες, όπως της ζωής, του θανάτου, της ηθικής κλπ. Στις διαφορετικές ιστορικές περιόδους της ανθρωπότητας, τόσο η ίδια η επιστήμη όσο και η τεχνολογική εξέλιξη ως μέρος αυτής, παρουσίασαν άλλοτε αξιοσημείωτη εξέλιξη, άλλοτε παρέμειναν στάσιμες ενώ κάποιες φορές θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι σημείωσαν παλινδρόμηση. Παρόλα αυτά όπως αναφέρει και ο Θ. Παπαηλίας¹⁰⁹, εάν επιχειρούσαμε να περιγράψουμε διαγραμματικά την κίνηση αυτή συνολικά, η κατεύθυνση την οποία θα διέγραφε θα ήταν θετική.

Ένα πρώτο ερώτημα που προκύπτει άμεσα, είναι εάν τελικά οι εξελίξεις και οι ανακαλύψεις αυτές καθόρισαν τις ευρύτερες ανάγκες αλλά και διαμόρφωσαν την ανθρώπινη κοινωνία ή συνέβη το αντίστροφο. Όπως αναφέρει ο M. Castels¹¹⁰, οι νέοι κοινωνικοί μετασχηματισμοί και διαδικασίες, δεν προκύπτουν ως συνέπεια των τεχνολογικών εξελίξεων αφού η τεχνολογία δεν καθορίζει την κοινωνία αλλά την εφοδιάζει, ενώ αντίστροφα η κοινωνία δεν καθορίζει την τεχνολογία αλλά τη χρησιμοποιεί. Μεταξύ των δύο υφίσταται μια διαλεκτική αλληλεπίδραση. Σύμφωνα με τον ίδιο, η τεχνολογία είναι τμήμα της κοινωνίας, ενώ η κοινωνία δεν μπορεί να γίνει κατανοητή χωρίς τα τεχνολογικά της μέσα.

Ο Κ. Μαρξ¹¹¹ αναφέρει ότι *“με την ταχύτατη βελτίωση όλων των εργαλείων παραγωγής και την απεριόριστη διευκόλυνση των επικοινωνιών, η αστική τάξη τραβά βίαια στον πολιτισμό όλα τα έθνη, ακόμα και τα πιο θάρβαρα”*. Για τον Μαρξ όπως αναφέρει και ο Ν. Βερναρδάκης¹¹² *“ο τεχνολογικός δυναμισμός συνδέεται άμεσα με την ανάδυση του καπιταλισμού. Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας όπου μια κοινωνική τάξη, η άρχουσα καπιταλιστική τάξη, εξαρτάται από την τεχνολογική αλλαγή, την επιζητεί και συμπορεύεται με αυτή αντί του status quo, διότι το συμφέρον της το επιβάλλει.”*

Ο Θ. Παπαηλίας¹¹³ αναφέρει σχετικά, ότι οι ανάγκες της κοινωνίας είναι αυτές οι οποίες σε μεγάλο βαθμό καθιστούν αναγκαίες τις εφευρέσεις και ανακαλύψεις, ενώ οι τελευταίες με τη σειρά τους δημιουργούν νέες ανάγκες στην κοινωνία, αναπτύσσοντας έτσι μεταξύ τους μια σχετικά αμφίδρομη σχέση. Πολλές μεγάλες εφευρέσεις σύμφωνα με τον ίδιο, έμειναν για πολλούς αιώνες ανεκμετάλλευτες, για ποικίλους λόγους, όπως ο νερόμυλος, το πετρέλαιο και το κάρβουνο των οποίων η χρηστική αξία ουσιαστικά έγινε αντιληπτή πολύ

¹⁰⁹ Παπαηλίας Θ. (2006), Παραδόσεις Πολιτικής Οικονομίας, Σταμούλης, Αθήνα,

¹¹⁰ Castels M. (1996) The rise of network society, Blackwell publishing, Malden, σ5

¹¹¹ Μαρξ Κ. –.Ενγκελς Φ (1999), Το μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος, Θεμέλιο, Αθήνα

¹¹² Βερναρδάκης Ν (2006)., Η Οικονομική της Τεχνολογίας, Τυπωθήτω, Αθήνα σ227

¹¹³ Παπαηλίας Θ.(2006), Παραδόσεις Πολιτικής Οικονομίας, Σταμούλης, Αθήνα σ 48-49

μεταγενέστερα σε άλλες περιόδους (πχ οι προαναφερθείσες κατά τη βιομηχανική επανάσταση).

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις των επιμέρους οικονομικών σχολών, αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί είναι η αναγνώριση της τεχνολογίας και ειδικότερα των τεχνολογικών αλλαγών ως βασικό αίτιο κοινωνικού και οικονομικού μετασχηματισμού. Όμως ενώ οι οικονομολόγοι του 19^{ου} αιώνα διέκριναν τη συμβολή της νέας τεχνολογίας και των μηχανών στην οικονομική μεγέθυνση, δεν επιχείρησαν να ερμηνεύσουν τη μορφή της συμβολής αυτής, με αποτέλεσμα οι μηχανές να γίνουν το σύμβολο ολόκληρης της διαδικασίας αντί ένα τμήμα της¹¹⁴. Ο Ricardo ήταν αυτός που στο περίφημο κεφάλαιο 'περί μηχανών'¹¹⁵ ισχυρίστηκε ότι η τεχνολογία είναι δυνατό να διατελέσει αρνητικό ρόλο στις κοινωνικές δομές, δημιουργώντας μάλιστα οξείες αντιεγκλήσεις μεταξύ των οικονομολόγων, οι περισσότεροι των οποίων δεν αποδέχθηκαν τις θέσεις αυτές.

Με μια διαφορετική προσέγγιση¹¹⁶, πολλοί κλασσικοί προμαρσαλιανοί οικονομολόγοι αλλά και οι επόμενοι υποστηρικτές τους (όπως οι Lewis, Rodan) αντιμετώπισαν την οικονομική ανάπτυξη σαν μια διαδικασία μεγέθυνσης, η οποία απαιτεί τη συστηματική ανακατανομή των συντελεστών παραγωγής από μια χαμηλής παραγωγικότητας, παραδοσιακής τεχνολογίας με φθίνουσες αποδόσεις δραστηριότητα όπως αυτή του πρωτογενή τομέα σε μια υψηλής παραγωγικότητας, σύγχρονης τεχνολογίας με αύξουσες αποδόσεις δραστηριότητα όπως εκείνη του βιομηχανικού τομέα.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η προσέγγιση του Schumpeter¹¹⁷, σε σχέση με τη σημασία του ρόλου της τεχνολογίας στην ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος, αφού ήταν εκείνος που αναφέρθηκε στον άνεμο δημιουργικής καταστροφής που προκάλεσε η τεχνολογική εξέλιξη, συμπαρασύροντας στην κρίση τις παλαιές βιομηχανικές δραστηριότητες και τα προϊόντα τους.

Αυτό το οποίο θα μπορούσε να ειπωθεί συνολικά, σε σχέση με το μεγαλύτερο μέρος των οικονομολόγων και τις θεωρίες που διατυπώθηκαν έως το 1950, ήταν ότι ενώ είχαν αναγνωρίσει και αποδεχτεί τη συμβολή της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη που συντελούταν, σε μεγάλο βαθμό την αντιμετώπισαν ως μια δεδομένη κατάσταση η οποία

---

¹¹⁴ Mathias P. (1984) *The Machine, Icon of Economic Growth* in S Macdonald, D Mandeville, and D Lamberton (eds), *The trouble with Technology*, Frances Printer, London με παραπομπή στο Βερναρδάκης Ν (2006)., *Η Οικονομική της Τεχνολογίας*, Τυπωθήτω, Αθήνα σ55

¹¹⁵ Ricardo (1817), *On the Principles of Political Economy and Taxation*, John Murray, London

¹¹⁶ Rahman H. (2007,) *Role of ICTs in Socioeconomic Development and Poverty Reduction in ICT'S for Economic and Regional Developments*, Idea Group Publishing, London pp181

¹¹⁷ Schumpeter J. (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper and Row, New York

δεν έχριζε περαιτέρω διερεύνησης. Αυτό πιθανώς να συνέβαινε για τους εξής λόγους¹¹⁸: 1) η επιστήμη και η τεχνολογία δεν αποτελούσαν πεδία του βασικού ενδιαφέροντος των οικονομολόγων και δεν αισθάνονταν άνετα στο να ασχοληθούν με τομείς που δεν γνώριζαν εις βάθος 2) δεν υπήρχαν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για τη συσχέτιση της συμβολής της τεχνολογία με την οικονομική μεγέθυνση 3) από την περίοδο της κρίσης του 1929, ήταν κυρίως απορροφημένοι με τα βασικά προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί και σχετίζονταν με τους επιχειρηματικούς κύκλους και την ανεργία.

Αργότερα, οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι χρησιμοποιώντας τη συνάρτηση Cobb-Douglas προσπάθησαν εμμέσως να εκτιμήσουν την τεχνολογική διαδικασία μέσω της υποκατάστασης εργασίας από το κεφάλαιο.

Το 1956 ο Abramowitz¹¹⁹ επιχείρησε να προσδιορίσει τους παράγοντες της ανάπτυξης, επιμερίζοντας ένα ποσοστό στο κεφάλαιο και ένα στην εργασία. Ένα υπόλοιπο της τάξης του 40-60% δεν ήταν δυνατόν να ενταχθεί σε αυτούς τους δυο παράγοντες, το οποίο έγινε γνωστό και ως «υπόλοιπο του Abramowitz»¹²⁰. Το 1957 ο Solow προσπάθησε να εκτιμήσει την συνεισφορά της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη. Η μέτρηση στην αύξηση της παραγωγικότητας υπεδείχθη τελικώς πλέον δύσκολη υπόθεση, αφού παράλληλα με την τεχνολογία μεταβάλλεται και η ποιότητα της εργασίας. Έτσι ακόμα και σήμερα δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ικανοποιητικός δείκτης που να μετρά την συνολική συνεισφορά της τεχνολογίας στην οικονομία¹²¹.

Ιδιαίτερα μετά το 1950 μπορεί να θεωρηθεί ότι για τις θεωρίες της ανάπτυξης αποτελεί μιας μορφής αξίωμα¹²², ότι οι βελτιώσεις στην τεχνολογία λειτουργούν ως πηγή της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης και ότι οι διαφορές στο επίπεδο της τεχνολογίας αποτελούν τον καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος μεταξύ

---

¹¹⁸ Βερναρδάκης Ν. (2006), η Οικονομική της Τεχνολογίας, Τυπωθήτω, Αθήνα σ54

¹¹⁹ Abramowitz, M. (1956) Resource and output trends in the United States since 1870 American Economic Review, τόμος 46 σσ 5-23

¹²⁰ Κατά άλλους το υπόλοιπο αυτό ονομάστηκε υπόλοιπο του Solow. Το 1957 ο Solow στο Technical Change and the Aggregate Production Function Review of Economics and Statistics vol39 pp 312-320 προσπάθησε να εκτιμήσει την εισφορά της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη. Η μέτρηση στην αύξηση της παραγωγικότητας υπεδείχθη τελικώς πλέον δύσκολη υπόθεση, αφού παράλληλα με την τεχνολογία μεταβάλλεται και η ποιότητα της εργασίας.

¹²¹ Βεβαίως έχουν γίνει πολλές προσπάθειες εκτίμησης διαφόρων δεικτών παραγωγικότητας ιδιαίτερα της εργασίας με αβέβαια αποτελέσματα.

¹²² Comin D., Hobijn B., Rovito E. (2006), "Five facts you need to know about technology diffusion", Working Paper 11928, National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w11928>, παραπέμποντας σε μια σειρά σημαντικών εκπροσώπων του επιστημονικού χώρου όπως οι Solow [1956], Romer [1990] και Howitt [1992], Klenow και Rodriguez-Clare [1997] και Hsieh και Klenow [2003].

διαφορετικών χωρών. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του S. Kuznets¹²³ ο οποίος πριν από 40 και πλέον έτη θεωρούσε ότι μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι μετά το δεύτερο μισό το 19^{ου} αιώνα η κύρια πηγή οικονομικής μεγέθυνσης των ανεπτυγμένων κρατών είναι βασισμένη στην επιστήμη και την τεχνολογία με μορφές όπως ο ηλεκτρισμός, οι μηχανές εσωτερικής καύσης, η ατομική ενέργεια κλπ.

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις διεύρυναν περαιτέρω τη μελέτη της συμβολής της τεχνολογίας και τις επιπτώσεις της στην οικονομική μεγέθυνση, όπως επίσης και άλλων παραγόντων, των οποίων ενώ η σημασία είχε διαπιστωθεί, οι επιπτώσεις τους είχαν διερευνηθεί σχετικά περιορισμένα. Τέτοιους παράγοντες μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσαν η πολιτική, το περιβάλλον, ο πολιτισμός κλπ. Αυτό, σε καμία περίπτωση δεν σήμαινε ότι παραβλέφθηκαν τα παραδοσιακά ζητήματα που απασχολούσαν έως τότε την οικονομική σκέψη, όπως η συγκέντρωση του κεφαλαίου, το εργατικό δυναμικό, οι παραγωγικές σχέσεις και δομές κλπ, τις οποίες ενδελεχώς είχαν αναλύσει οι σχολές του παρελθόντος.

Επιχειρώντας αρχικά μια προσέγγιση της έννοιας της τεχνολογίας, σύμφωνα με τον ΟΗΕ¹²⁴ ορίζεται ως ο τρόπος με τον οποίο οι εισροές κατά τη διαδικασία της παραγωγής μετατρέπονται σε εκροές (αγαθά και υπηρεσίες), και κυρίως γνώση. Η τεχνολογική πρόοδος είναι δυνατόν να πάρει, είτε τη μορφή της καινοτομίας προϊόντων η οποία αυξάνει την ποιότητα της παραγωγής, είτε τη μορφή της καινοτόμου διαδικασίας η οποία με τη σειρά της βελτιώνει την αποτελεσματικότητα στην παραγωγή. Άλλωστε, γενικότερα, η καινοτομία με την έννοια που έδινε ο Schumpeter, δεν συνιστάται μόνο στην παροχή ενός νέου προϊόντος, αλλά στην αναδόμηση όλου του τρόπου οργάνωσης της επιχείρησης του κράτους αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας. Η τεχνολογία μπορεί να ενσωματωθεί, είτε σε κεφαλαιουχικά αγαθά (όντας άμεσα μετρήσιμη), είτε σε ανθρώπινο κεφάλαιο (ως γνώση ή τεχνογνωσία ή οποία άλλοτε είναι εφικτό να κωδικοποιηθεί και άλλοτε όχι).

Με έναν διαφορετικό ορισμό¹²⁵ το περιεχόμενο που αποδίδεται στην έννοια της τεχνολογίας είναι οι γνώσεις που συνδέονται με μια τεχνική παραγωγής. Αυτό περιλαμβάνει, τόσο τις γνώσεις που είναι ενσωματωμένες στις τεχνικές και τα συγκεκριμένα στοιχεία που τη συνθέτουν, όσο και τις γνώσεις των επιστημονικών αρχών

---

¹²³ Kuznets S. (1966), *Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread*. New Haven: Yale University Press

¹²⁴ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)(2007), *Information Economy Report 2007-2008, Science and technology for development: the new paradigm of ICT* pp 3 (Introduction)

¹²⁵ Bell M. and Pavitt K. "Technological Accumulation and Industrial Growth: Contrast between Developed and Developing Countries" *Industrial and Corporate Change* vol2 pp 157-210 από παραπομπή στο Βερναρδάκης Ν.(2006), *Η οικονομική της τεχνολογίας*, Δαρδανός, Αθήνα, σ74

που βρίσκονται πίσω από τη δημιουργία μιας τεχνικής, καθώς και τις γνώσεις που απαιτούνται για τη βελτίωση και αλλαγή της τεχνικής.

Ενδιαφέρον αποτελεί επίσης, ο προσδιορισμός της ως μια ευρεία έννοια που αναφέρεται στη χρήση και γνώση εργαλείων και δεξιοτήτων από τα έμβια όντα καθώς και τον τρόπο με τον οποίο επιδρά στην ικανότητα τους να ελέγξουν και να προσαρμοστούν στο περιβάλλον τους. Ενώ, με μια γενικότερη προσέγγιση¹²⁶ προσδιορίζεται ως ο τρόπος εκπλήρωσης μιας αποστολής, ιδίως μέσω τεχνικών διαδικασιών, μεθόδων, ή της γνώσης.

Η σύγχρονη προσέγγιση σχετικά με τη σημασία που αποδίδεται στην τεχνολογία συνολικά ως παράγοντα κοινωνικό-οικονομικού μετασχηματισμού μοιάζει να έχει διαφοροποιηθεί αρκετά, σε σχέση με την αντίστοιχη του παρελθόντος, εξαιτίας ενός είδους τεχνολογικής κοινωνικοποίησης και ευρείας διείσδυσης της πέρα από τις παραδοσιακές λειτουργίες, στις καθημερινές λειτουργίες των νοικοκυριών και των ατόμων.

3.1.2 Η σημασία της τεχνολογίας στο σύγχρονο οικονομικό σύστημα

Ο μετασχηματισμός του οικονομικού συστήματος, μέσω της μετάβασης από το φορντικό μοντέλο οργάνωσης της παραγωγής, το οποίο σε μεγάλο βαθμό αντικατόπτριζε και την οργάνωση του οικονομικού συστήματος εκείνης της περιόδου (μετά το β παγκόσμιο πόλεμο και ως το 1970), προς το μοντέλο που επικράτησε στην επονομαζόμενη και ως μεταβιομηχανική κοινωνία, μπορεί να θεωρηθεί ότι δέχθηκε σημαντικές επιρροές από την εξέλιξη της τεχνολογίας η οποία επιτάχυνε τις όποιες ζυμώσεις. Η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογικής εξέλιξης ιδιαίτερος στον ευρύτερο τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, η πλήρης επικράτηση του μοντέλου της οικονομίας της αγοράς σε παγκόσμια κλίμακα, σε συνάρτηση με τα στάδια ωριμότητας¹²⁷ τα οποία διένυαν οι

---

¹²⁶ Σύμφωνα με το λεξικό the Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, <http://www.merriam-webster.com>

¹²⁷ Ο A.Hirschman (1958) στο *The Strategy of Economic Development*, New Heaven, Yale υποστήριξε ότι οι αναπτυξιακές ανισότητες αποτελούν αναπόφευκτο μέρος της αναπτυξιακής διαδικασίας. Στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης κυριαρχεί η πόλωση, η οποία όμως υποχωρεί σταδιακά όσο ωριμάζει η διαδικασία της ανάπτυξης παραχωρώντας την θέση της στη διάχυση προς τα μικρότερα κέντρα. Σύμφωνα με τον W. Rostow (1960) στο *The Stages of Economic Growth*, Palgrave Macmillan, New York η ανάπτυξη μια χώρα ακολουθεί τη διαδικασία της ανάπτυξης στα εξής στάδια (χωρίς να γίνεται λόγος σχετικά με τα μεταβατικά στάδια από το ένα στάδιο στο άλλο): α) της παραδοσιακής κοινωνίας, β) των προϋποθέσεων για την απογείωση γ) της απογείωσης δ) της ωριμότητας και ε) της μαζικής κατανάλωσης.

Ο J. Friedman (1979) στο *Territory and Function*, California Press, προτείνει τέσσερις φάσεις ανάπτυξης με κριτήριο τη συμμετοχή της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Οι φάσεις αυτές είναι οι εξής α) η προβιομηχανική φάση, με ποσοστό 0-10%, β) η μεταβατική με ποσοστό 10-25%, γ) η βιομηχανική, με ποσοστό 25-50% και δ) η μεταβιομηχανική, με ποσοστό 50% αλλά με τάση φθίνουσα

κλπ

επονομαζόμενες ανεπτυγμένες οικονομίες, αλλά και μια σειρά κοινωνικό-πολιτισμικού κυρίως περιεχομένου αλλαγές¹²⁸, αποτέλεσαν τα βασικά στοιχεία μετασχηματισμού τόσο του παραγωγικού μοντέλου¹²⁹ που επικράτησε, όσο και της ευρύτερης δομής των σύγχρονων κοινωνιών.

Η τεχνολογία μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε την ελπίδα των ανεπτυγμένων εθνών, ως μέσο διατήρησης της ηγεμονικής τους θέσης σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ παράλληλα αντιμετώπιστηκε και ως ελπίδα των αναπτυσσόμενων ή υποανάπτυκτων κρατών για τον απεγκλωβισμό τους από τις συνθήκες αναπτυξιακής υστέρησης¹³⁰. Παράλληλα, συνέτεινε σε καθοριστικό βαθμό στην ενοποίηση και την αλληλεξάρτηση των αγορών¹³¹, καθώς και στην αύξηση του ανταγωνισμού, μεταξύ των κυρίαρχων πόλων του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, όπως αυτοί έχουν ήδη αναφερθεί σε προγενέστερο τμήμα της εργασίας.

Στο νέο σύστημα, στη διαμόρφωση του οποίου οι τεχνολογικές εξελίξεις επέδρασαν καθοριστικά, η μαζική και τυποποιημένη παραγωγή αντικαταστάθηκε, σε μεγάλο βαθμό, από το διαφοροποιημένο και ποιοτικό προϊόν, οι οικονομίες κλίμακας σε μεγάλο βαθμό συμπληρώθηκαν με καθοριστικό τρόπο από τις οικονομίες σκοπού και τις οικονομίες γνώσης, η δυσκαμψία αντικαταστάθηκε από την ευελιξία σε ένα σαφώς ανταγωνιστικότερο, αλλά και αβέβαιο παράλληλα περιβάλλον, όπου νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας βασισμένες στη φιλοσοφία του just in time (για τότε που χρειάζεται), αντικατέστησαν τις κυρίαρχες αντιλήψεις του just in case (όταν χρειαστεί) που κυριαρχούσαν παλαιότερα. Οι ιεραρχικές δομές και οι καθετοποιημένοι γιγαντιαίοι οργανισμοί ανταγωνίζονται με μικρομεσαία επιχειρηματικά σχήματα τα οποία ανέπτυξαν μέσω της δημιουργίας δικτύων νέες μορφές εταιρικής ολοκλήρωσης, στη βάση ευέλικτων συνεργασιών.

---

¹²⁸ Σταύρου Π. (2002) στο Βιομηχανικά Δίκτυα και Clusters, ΙΑΠΑΔ Αθήνα, σ 46, όπου γίνεται αναφορά στην αυξανόμενη σημασία των ΜΜΕ στη διάδοση νέων συμπεριφορικών και καταναλωτικών προτύπων, στη διεθνοποίηση φολκλορικών στοιχείων των παραδοσιακών κοινωνιών, στην εμφάνιση των ιδεολογιών του κοινοτισμού, στη μεταμόρφωση του καταναλωτή σε χρήστη και στις απόψεις για την κοινωνικοποίηση του κοινωνικού κράτους.

¹²⁹ Στο νέο σύστημα η μαζική και τυποποιημένη παραγωγή αντικαταστάθηκε από το διαφοροποιημένο και ποιοτικό προϊόν, οι οικονομίες κλίμακας σε μεγάλο βαθμό συμπληρώθηκαν από τις οικονομίες σκοπού και τις οικονομίες γνώσης, η δυσκαμψία αντικαταστάθηκε από την ευελιξία σε ένα σαφώς ανταγωνιστικότερο αλλά και αβέβαιο παράλληλα περιβάλλον. Οι ιεραρχικές δομές και οι καθετοποιημένοι γιγαντιαίοι οργανισμοί μπορεί να ειπωθεί ότι τείνουν να αντικατασταθούν από μικρομεσαία επιχειρηματικά σχήματα τα οποία ανέπτυξαν μέσω της δημιουργίας δικτύων νέες μορφές εταιρικής ολοκλήρωσης στη βάση ευέλικτων συνεργασιών.

¹³⁰ Σε μεγάλο βαθμό η εικόνα αυτή προσεκτικά προωθήθηκε από τις δυτικές κοινωνίες με προφανή στόχο τη διεύρυνση του βαθμού εξάρτησης.

¹³¹ Καστέλς Μ.(2001), Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σχετικά με την απόπειρα διερεύνησης της σημασίας της τεχνολογίας και των επιπτώσεων που προκαλεί στην αναπτυξιακή διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν τα έξι μοντέλα που προτείνει ο C. Thomson¹³² και τα οποία έχουν ως εξής:

- i. Η θεωρία των παραγόντων χωροθέτησης, η οποία σχετίζεται με την επιλογή των κρίσιμων παραγόντων χωροθέτησης σε μια περιοχή και ανάλογα με τη μορφή βιομηχανικής δραστηριότητας διαχωρίζει τους ειδικούς τοπικούς παράγοντες από τους κύριους παράγοντες χωροθέτησης.
- ii. Η θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος, μέσω της οποίας προσδιορίζονται τέσσερα διαφορετικά στάδια εξέλιξης του, με την αλληλουχία των σταδίων να διαμορφώνεται, αρχικά με το νέο προϊόν, να συνεχίζει με την ανάπτυξη του προϊόντος, την ωρίμανση του και να ολοκληρώνεται με το στάδιο της παρακμής του. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία το κάθε στάδιο σχετίζεται και με διαφορετικές ανάγκες χωροθέτησης.
- iii. Η θεωρία των κύκλων Kondratieff (Long Wave Theory) στο πλαίσιο εξέλιξης της καπιταλιστικής οικονομίας αναγνωρίστηκαν πέντε κύκλοι μακράς διάρκειας (κατά μέσο όρο πενήντα έτη διάρκειας). Σε κάθε τέτοια περίοδο αναγνωρίστηκαν τέσσερις διακριτές φάσεις οι οποίες διαδέχονται η μία την άλλη τις οποίες ο Kondratieff περιέγραψε ως εξής: περίοδος πληθωριστικής αύξησης, περίοδος στασιμότητας, περίοδος αντιπληθωριστικής αύξησης και τέλος της μεγάλης ύφεσης. Οι τέσσερις προαναφερθείσες περιόδους παραλληλίζονται εύστοχα από τις τέσσερις εποχές του χρόνου με τα ανάλογα χαρακτηριστικά: Άνοιξη - Καλοκαίρι και Φθινόπωρο – Χειμώνας. Οι πέντε προαναφερόμενοι κύκλοι διαμορφώνονται ως εξής:
  - 1ος (1787-1842) εφαρμογές της ατμομηχανής στη βιομηχανία
  - 2ος (1843-1897): εφαρμογές της ατμομηχανής στους σιδηρόδρομους και στα πλοία
  - 3ος (1898-1940): Ηλεκτρισμός και χημεία
  - 4ος (1940-1990): Διαρκή καταναλωτικά αγαθά (αυτοκίνητα, ψυγεία, τηλεοράσεις, κλπ)
  - 5ος (1990-): Τεχνολογίες των Επικοινωνιών και της Πληροφορικής;
Βιοτεχνολογία

---

¹³²Thomson C.(1996), Θεωρίες Υψηλής Τεχνολογίας και Κρατική Πολιτική στο Ν. Κύλπαση-Μ. Νικηταρίδης, (επιμ), (1996), Τεχνοπόλεις, Νέο Μέσο της Περιφερειακής Πολιτικής, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα

- iv. Η θεωρία του κύκλου προϊόντος κέρδους, η οποία συνδέεται με την ανάπτυξη συγκεκριμένων βιομηχανιών, εξαιτίας της τεχνολογικής καινοτομίας που ενσωματώνουν. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση οι επιχειρήσεις διέρχονται από τέσσερα στάδια, το καινοτομικό, της διείσδυσης στην αγορά, της κορεσμένης αγοράς και του ορθολογισμού.
- v. Η θεωρία της οργάνωσης της παραγωγής, η οποία προέκυψε ως κριτική στους κύκλους Kondratieff και του κύκλου προϊόντος, από τους Scott και Storper το 1987. Η συγκεκριμένη προσέγγιση περιλαμβάνει την κατανομή της εργασίας στην παραγωγική διαδικασία, τη δομή των διεπιχειρησιακών συναλλαγών και τις διαφορετικές οικονομίες αστικής συγκέντρωσης που προκύπτουν από τις διαφορετικές τοπικές μορφές ανάπτυξης.
- vi. Η θεωρία του κοινωνικοχωρικού συστήματος που προτάθηκε από τον Castells το 1985 σχετικά με τον τεχνοοικονομικό μετασχηματισμό του κοινωνικού συστήματος σύμφωνα με τον οποίο προκύπτουν τρεις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών: α) δημιουργούν νέο χώρο παραγωγής, β) αλλάζουν τις εργασιακές πρακτικές με σημαντικές χωρικές επιπτώσεις και γ) αναμορφώνουν το καπιταλιστικό σύστημα μετά από την κρίση, δημιουργώντας ένα νέο διεθνή και διαπεριφερειακό καταμερισμό της εργασίας, όπου το κεφάλαιο μπορεί εύκολά να υποκινήσει την παραγωγή ώστε αυτή να εκμεταλλευτεί κατάλληλα την εργασία.

Ο Λ. Παπακωνσταντινίδης¹³³ στην πρόταση του σχετικά με την “ευαίσθητοποιημένη τοπική κοινωνία” αποδέχεται τον κομβικό ρόλο της τεχνολογικής προόδου για την ανθρώπινη κοινωνία, εστιάζοντας παράλληλα το ενδιαφέρον του στην φιλικότητα της τεχνολογικής εξέλιξης προς τον άνθρωπο. Εισάγει την ίδια στιγμή την έννοια της ευαίσθητοποίησης στη βίαιη τεχνολογική αλλαγή που συντελείται, μεταθέτοντας το πρόβλημα στην εσωτερικοποίηση της τεχνολογικής αλλαγής, του τρόπου δηλαδή με τον οποίο αυτή πραγματώνεται.

Στο έντονα ανταγωνιστικά πλέον παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον η προσαρμογή στις σύγχρονες τεχνολογίες αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών. Αναγκαία όμως συνθήκη για να γίνει εφικτή η μετατροπή της τεχνολογικής προόδου σε οικονομική ανάπτυξη είναι η διάχυση της τεχνολογικής γνώσης στους τοπικούς παραγωγικούς φορείς. Αυτού του τύπου η διάχυση αποτελεί μια χρονοβόρα διαδικασία που απαιτεί σημαντική περίοδο ωρίμανσης. Παράγοντες, όπως το

---

¹³³ Παπακωνσταντινίδης Λ. (2002)., Ευαίσθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία, Τυπωθήτω, Αθήνα, σ56

κόστος, ο επιχειρηματικό κίνδυνος, η έλλειψη τεχνογνωσίας αλλά και πολιτισμικοί ή θεσμικοί λόγοι, επιβραδύνουν σημαντικά τους ρυθμούς διάχυσης. Βασικό ερώτημα σχετικά με τη διαδικασία της ανάπτυξης αποτελεί ο προσδιορισμός της τεχνολογίας που επιτρέπει την αποτελεσματική χρήση των τοπικών πόρων. Σύμφωνα με τον Morawetz¹³⁴ σε κάθε στιγμή μιας αναπτυξιακής διαδικασίας μια οικονομία θα πρέπει να επιλέξει την κατάλληλη τεχνολογία για τα παραγωγικά της συστήματα. Σύμφωνα με τον ίδιο, υπάρχουν τρεις κύριες πιθανότητες:

- Να την εισάγει από άλλες οικονομίες μέσω της διάδοσης της τεχνολογίας
- Να την παράγει σε τοπικό επίπεδο
- Να προσαρμόσει την τεχνολογία που είναι διαθέσιμη σε άλλες περιοχές στις ιδιαίτερες ανάγκες της

Ο M. Storper¹³⁵, αναγνωρίζοντας τη σημασία της τεχνολογίας προτείνει την υιοθέτηση ενός ετερόδοξου παραδείγματος περιφερειακής ανάπτυξης που μπορεί να παρασταθεί γραφικά από το σχήμα ενός τριγώνου (holy trinity of the heterodox paradigm) του οποίου ακρογωνιαία συστατικά αποτελούν η τεχνολογία, οι οργανισμοί και οι περιοχές, μεταξύ των οποίων αναπτύσσονται δυναμικές και αμφίδρομες σχέσεις.

Μέσω των σύγχρονων προσεγγίσεων η τεχνολογία συνδέεται άμεσα με την ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης. Συμβάλλοντας στην αύξηση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου δημιουργούνται θετικές επιπτώσεις σε βασικές μεταβλητές όπως αυτή του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Η τεχνολογία ουσιαστικά μπορεί να θεωρηθεί ότι αναδεικνύεται ως ο μοναδικός παράγοντας ο οποίος τροφοδοτεί τη συνεχή οικονομική μεγέθυνση.

Στο νέο αυτό πλαίσιο η σημασία των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών μπορεί να χαρακτηριστεί καθοριστική σε μια αμφίδρομη σχέση επιρροής με το ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό γίνεσθαι, ενώ δεν θα αποτελούσε υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι σε μεγάλο βαθμό πλέον, ταυτίζονται με την ίδια την έννοια της τεχνολογίας.

---

¹³⁴ Morawetz D.(1974), "Employment implications of industrialization in Developing Countries: a survey" The Economic Journal, September

¹³⁵ Storper M (1997), The Regional World, the Guilford Press, New York pp26

3.2 Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών: Διαμορφώνοντας το σύγχρονο τεχνολογικό περιβάλλον

3.2.1 Η εξέλιξη της τεχνολογίας προς τις ΤΠΕ

Την περίοδο μετά το 1980, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι συνοδεύτηκε και από την επικράτηση του φιλελευθερισμού και τη σταδιακή απόσυρση του κράτους από την επιχειρηματική δραστηριότητα, ενισχύθηκε η διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών. Σε σημαντικό βαθμό, σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη εξέλιξη, ο κλάδος των τεχνολογιών της πληροφορικής και των επικοινωνιών αναπτύχθηκε ευρύτατα. Η διεύρυνση της παγκοσμιοποίησης αποτέλεσε τον ισχυρότερο προωθητικό παράγοντα. Τεράστιες επενδύσεις σε όλες τις χώρες υλοποιήθηκαν με τέτοιους ρυθμούς, που δόθηκε η εντύπωση μιας ανοδικής πορείας του πέμπτου κύκλου Kondratieff¹³⁶.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, με την εκρηκτική ανάπτυξη της πληροφορικής και των νέων δυνατοτήτων που αυτή προσέφερε για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης πολλών χωρών, δόθηκε υπόσταση σε αυτό που πολλοί έσπευσαν να χαρακτηρίσουν ως τέταρτο τομέα της οικονομίας, με τον τίτλο νέα οικονομία. Η συγκεκριμένη έννοια χρησιμοποιήθηκε κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες¹³⁷ κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν οι σημαντικοί ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης και της παραγωγικότητας, καθώς και η παράλληλη μείωση της ανεργίας συνδέθηκαν με τις σημαντικές επενδύσεις στις ΤΠΕ και το βαθμό διάχυσης τους στην κοινωνία. Η κομβική σημασία του ευρύτερου τομέα της πληροφορικής, ως ηγετικού τομέα για το σύνολο της οικονομικής ανάπτυξης, παραλληλίσθηκε από πολλούς με το ρόλο της βιομηχανίας αυτοκινήτου, κατά τις δεκαετίες 1950-1960.

Όπως αναφέρει ο Μ. Δερτούζος¹³⁸ « Η παραγωγικότητα είναι το μέτρο σύγκρισης με το οποίο μετριοούνται οι κοινωνικοοικονομικές επαναστάσεις . Τα αλέτρια πυροδότησαν την αγροτική επανάσταση βελτιώνοντας σημαντικά την παραγωγικότητα των αγροτών. Οι μηχανές, και αργότερα ο ηλεκτρισμός, πυροδότησαν τη βιομηχανική επανάσταση βελτιώνοντας την παραγωγικότητα των εργαζομένων σε βιομηχανία και μεταφορά. Αν πρόκειται να υπάρξει πραγματική πληροφοριακή επανάσταση, τότε οι υπολογιστές θα πρέπει να επαναλάβουν το υπόδειγμα με την πληροφορία και την πληροφοριακή εργασία»

Παρόλα αυτά, οι ενδείξεις των τελευταίων ετών μέσα από την κρίση που εμφάνισε ο χώρος της λεγόμενης νέας οικονομίας, δημιουργούν σκεπτικισμό και καταδεικνύουν ότι μια τέτοια

¹³⁶ Σος Kondratieff (1990-): Τεχνολογίες των Επικοινωνιών και της Πληροφορικής; Βιοτεχνολογία

¹³⁷ United Nations(UNCTAD) (2008), Information Economy Report 2007-2008, pp10

¹³⁸ Δερτούζος Μ. (1998) Τι μέλλει γενέσθαι, εκ Λιβάνης, Αθήνα, σ469

εκτίμηση πιθανόν να μην αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Ο R. Gordon¹³⁹ αναφέρει ότι η ευφορία, σύμφωνα με την οποία ιδιαίτερα η διαδικτυακή διάσταση του φαινομένου που αποκλήθηκε νέα οικονομία, θα μπορούσε να δώσει ώθηση ανάλογη με αυτή των τριών βιομηχανικών επαναστάσεων, δεν επαληθεύεται από τα εμπειρικά στοιχεία, και ότι η τάση αφομοίωσης της παραδοσιακής οικονομίας από τη νέα δεν διαφαίνεται στο άμεσο μέλλον. Ο Α. Κύρτσης¹⁴⁰ υποστηρίζει, ότι ενώ η τεχνολογία και η οργάνωση αποτελούν θεμέλια με μεγάλη σχετικά διάρκεια, η νέα οικονομία αποτελεί ένα πρόσκαιρο φαινόμενο που βρίσκεται στη δύση του, αν και με την κυκλικότητα των παραπλεύρων φαινομένων, με τα οποία αυτή σχετίζεται, μπορεί να εμφανιστεί στο προσεχές μέλλον με τη μορφή κάποιας άλλης παραλλαγής.

Οι συγκεκριμένες απόψεις, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αναφέρονται στη διάσταση των ΤΠΕ, ως οικονομικού τομέα ο οποίος περιλαμβάνει ένα σύνολο κλάδων το περιεχόμενο των οποίων θα εξεταστεί αναλυτικότερα στη συνέχεια. Εκτός όμως από αυτό, οι ΤΠΕ λειτουργούν ταυτόχρονα ως παραγωγικοί συντελεστές, οι οποίοι αναδιαμορφώνουν την παραγωγική διαδικασία και συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών, στη μείωση του κόστους, ενώ παράλληλα αποτελούν μέσο κοινωνικής δικτύωσης που επιδρά καθοριστικά στην κοινωνική οργάνωση σε ευρεία κλίμακα.

Ανεξάρτητα από τις θεωρήσεις των επιμέρους σχολών της οικονομικής αλλά και φιλοσοφικής σκέψης, διαχρονικά, ο ρόλος της τεχνολογίας με τη μορφή την οποία γινόταν αντιληπτός την κάθε ιστορική στιγμή, αποτέλεσε πεδίο μελέτης και διερεύνησης αναφορικά με όλες τις πτυχές του, είτε αυτές είχαν κοινωνικά, είτε οικονομικά χαρακτηριστικά.

Η ενίσχυση της τεχνολογικής διείσδυσης σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης κοινωνίας αποτέλεσε απόρροια των ιδίων της των επιτευγμάτων αλλά και πολύ περισσότερο των προσδοκιών που δημιουργήθηκαν.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αντιμετώπιστηκαν, την τελευταία κυρίως εικοσαετία, ιδιαίτερα από τις δυτικές κοινωνίες, ως μια ιδιαίτερα ελπιδοφόρα προοπτική, για την αντιμετώπιση μιας σειράς βασικών ζητημάτων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα στο σύνολο της, μεταξύ των οποίων και η αναπτυξιακή διαδικασία. Όπως αναφέρεται και σε σχετική με τις ΤΠΕ έκθεση του ΟΗΕ¹⁴¹, την τελευταία εικοσαετία, εξαιτίας των επιτευγμάτων στον τομέα των ΤΠΕ διαπιστώθηκε μια έκρηξη στην

¹³⁹ Gordon R. (2000), "Does the New Economy Measure Up to the Great Inventions of the Past?" Journal of Economic Perspectives, vol 14

¹⁴⁰ Κύρτσης Α(2002), Τεχνολογικός Σχεδιασμός και Κοινωνική Οργάνωση της Ψηφιακής Επιχείρησης, Μεταίχμιο, Αθήνα

¹⁴¹ United Nations(UNCTAD) (2008), Information Economy Report 2007-2008

παραγωγή γνώσης και καινοτομίας, μέσω της ενίσχυσης της μεταξύ τους αμφίδρομης σχέσης.

Οι ΤΠΕ διαμορφώνουν ένα νέο περιβάλλον για την αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων που σχετίζονται με την αναπτυξιακή διαδικασία σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, εθνικό, υπερεθνικό). Η σημαντική αυτή προσδοκία αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό με τον χαρακτηρισμό που αποδίδεται στις ΤΠΕ, από Διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΟΣΑ, κλπ με τον όρο του “*Νέου Παραδείγματος*” (*New Paradigm*). Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης προσέγγισης¹⁴² ως κύρια χαρακτηριστικά των ΤΠΕ αναφέρονται τα εξής:

- Η καθοριστική συμβολή τους στη διαδικασία της ανάπτυξης και ιδιαίτερα στην οικονομική μεγέθυνση, μέσω της δημιουργίας θετικών εξωτερικών οικονομιών και πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων σε όλους του κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Η συμβολή των ΤΠΕ, μέσω των παραπάνω πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, μπορεί να θεωρηθεί αρκετά σημαντικότερη από την άμεση συμβολή του ίδιου του κλάδου σε αυτό.
- Το γεγονός ότι οι ΤΠΕ επιδρούν ριζικά στις διαδικασίες της οργάνωσης, της παραγωγής και της κατανάλωσης, με κύριο αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους συναλλαγών, την αύξηση της παραγωγικότητας, την ταχύτερη και ποιοτικότερη επικοινωνία μεταξύ των οικονομικών μονάδων και των μεμονωμένων ατόμων.
- Ο ταχύς ρυθμός της ανάπτυξης καινοτομίας στον ίδιο τον κλάδο των ΤΠΕ, επέτρεψε τη σημαντική μείωση του κόστους πρόσβασης στις συγκεκριμένες τεχνολογίες, δημοκρατικοποιώντας κατ’ αυτό τον τρόπο τη χρήση τους για μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, ακόμα και των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων, προσδίδοντας τους με αυτόν τον τρόπο, τη δυνατότητα να επωφεληθούν των πλεονεκτημάτων που μπορούν να παρέχουν οι ΤΠΕ στους χρήστες τους. Παράλληλα, η χρήση τους υιοθετήθηκε και για την υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της φτώχειας.
- Οι ΤΠΕ αποτέλεσαν την κατάλληλη υποδομή, αλλά και σε μεγάλο βαθμό συνέβαλλαν καθοριστικά, για τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών δημιουργίας νέων υπηρεσιών, όπως είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, η τηλεκπαίδευση και αρκετές ακόμα, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι προκύπτουν διάφορα ερωτήματα αναφορικά με την ασφάλεια των συγκεκριμένων συναλλαγών σε μια σειρά από θέματα (όπως η διαδικτυακές

---

¹⁴² Οπ, π υπ 141, ρρΧΧV

απάτες, η ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων, η ηλεκτρονική εγκληματικότητα κλπ).

- Οι ΤΠΕ απαιτούν υψηλή εξειδίκευση και σε αυτό το πλαίσιο η σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, για τη δημιουργία μιας οικονομίας της γνώσης στην οποία οι ΤΠΕ αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση, ενισχύονται συνεχώς.
- Τέλος, οι ΤΠΕ αποτελούν την κατάλληλη πλατφόρμα για τη διαμόρφωση νέων μοντέλων διάχυσης και μεταφοράς της καινοτομίας και της γνώσης, μέσω των οποίων προωθείται η συλλογικότητα της παραγωγής ιδεών και της καινοτομίας. Αυτά τα ελεύθερα προσβάσιμα μοντέλα, είτε με τη μορφή του ανοιχτού λογισμικού, είτε με την οργάνωση συλλογικοτήτων που σχετίζονται με τη γνώση, μπορούν να αποτελέσουν τα κανάλια για τη διάχυση της γνώσης σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, είτε πρόκειται για το επίπεδο μιας χώρας, είτε για το επίπεδο μιας περιφέρειας ή περιοχής.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελεί πλέον κοινά αποδεκτό τόπο ότι οι ΤΠΕ μπορούν να ενταχθούν, ως προς τον αντίκτυπο που προκαλούν στην κοινωνία, στην ίδια ομάδα των τεχνολογικών επιτευγμάτων του παρελθόντος, τα οποία επέδρασαν καθοριστικά στον τρόπο διαβίωσης αλλά και στην αύξηση του επιπέδου της ευημερίας των ανθρώπων, όπως ήταν τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και των μεταφορών. Οι τεχνολογίες αυτές χαρακτηρίστηκαν ως τεχνολογίες γενικού σκοπού, έννοια η οποία αναλύεται εκτενέστερα στη συνέχεια της εργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο οι ΤΠΕ συμβάλλουν στο μετασχηματισμό του κοινωνικό οικονομικού συστήματος όχι μόνο ως παραγωγικός συντελεστής ή οικονομικός κλάδος, αλλά αναδιαμορφώνοντας την υπόσταση καθημερινών λειτουργιών σε επίπεδο ατόμων και νοικοκυριών.

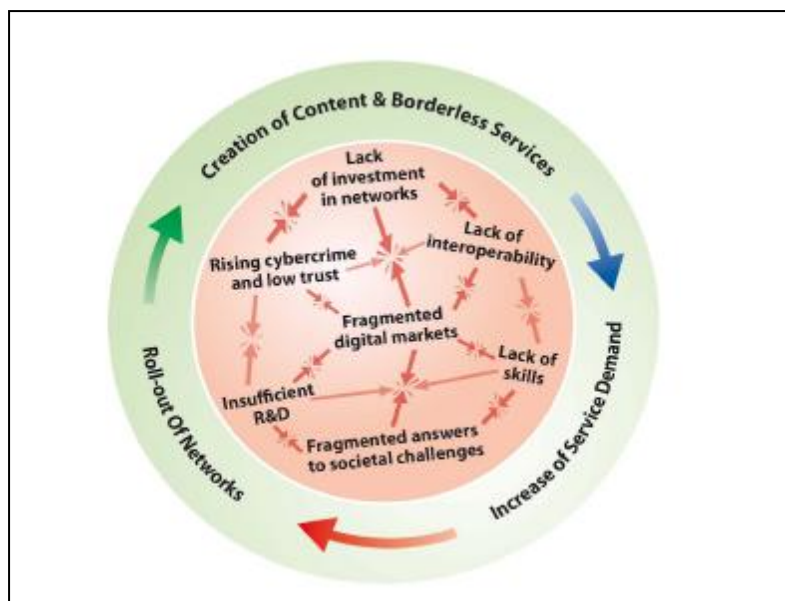
3.2.2 Οι Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών ως παράγοντας διαμόρφωσης ενός ενάρετου κύκλου

Διαμέσου της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης που παρατηρείται, οι υπηρεσίες σταδιακά αποκτούν ψηφιακή υπόσταση με τη δυνατότητα να παρασχεθούν από ένα μεγάλο εύρος συσκευών (PDAs, smartphones, mini laptops κλπ), οι οποίες εξαιτίας των εξελιγμένων τεχνολογικά χαρακτηριστικών που διαθέτουν αποτελούν πολυχρηστικά μέσα που επιτρέπουν πολλαπλές λειτουργίες.

Παράλληλα, όπως προβλέπεται και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της digital agenda¹⁴³ για την Ευρώπη (Ψηφιακό Θεματολόγιο), μέχρι το 2020 το ψηφιακό περιεχόμενο και οι εφαρμογές θα διανέμονται σχεδόν εξολοκλήρου διαδικτυακά.

Με αυτόν τον τρόπο αναμένεται σταδιακά να διαμορφωθεί, σε σχέση με τις ΤΠΕ, ένας ενάρετος κύκλος δραστηριοτήτων, αφού η ύπαρξη υποδομών θα επιτρέψει την δημιουργία περιεχόμενου, υπό τη μορφή των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε ένα διαλειτουργικό διαδικτυακό περιβάλλον χωρίς σύνορα. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να τονώσει τη ζήτηση για υψηλότερες ταχύτητες και χωρητικότητα, κάτι το οποίο με τη σειρά του θα δημιουργήσει επιχειρηματικό ενδιαφέρον για επενδύσεις σε ταχύτερα δίκτυα. Η εξάπλωση αυτής της μορφής των δικτύων, θα αποτελέσει το κίνητρο για τη δημιουργία καινοτόμων υπηρεσιών, προκειμένου να αξιοποιηθούν οι υψηλότερες ταχύτητες. Η διαδικασία αυτή όπως σχηματικά αποτυπώθηκε από τη επιτροπή απεικονίζεται στον εξωτερικό δακτύλιο του σχήματος 3.1

Σχήμα 3.1: Ο ενάρετος κύκλος στην ψηφιακή οικονομία

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁴⁴

Στο πλαίσιο του παραπάνω κύκλου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αναπτύσσεται μια ανατροφοδοτούμενη δυναμική, η οποία όμως για να λειτουργήσει προϋποθέτει τη διαμόρφωση της κρίσιμης μάζας. Για τη διαμόρφωση αυτή είναι σημαντική η υλοποίηση

¹⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2010)245, Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη, Ανακοίνωση της επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών.

¹⁴⁴ Από το κείμενο της Digital Agenda for Europe, σ5

πολιτικών και δράσεων από τους αρμόδιους φορείς, με το βαθμό συμμετοχής που αντιστοιχεί στον κάθε ένα, να αντιστοιχεί με το εύρος των αρμοδιοτήτων του, στο πλαίσιο της κάθετης εταιρικής σχέσης (εθνικό, ευρωπαϊκό, τοπικό επίπεδο).

Οι ανησυχίες που εκφράζονται από την επιτροπή, επικεντρώνονται κυρίως στην ενδεχόμενη διάψευση των προσδοκιών που δημιουργούν στους πολίτες οι ΤΠΕ, εξαιτίας των διαρθρωτικών δυσκολιών που αντικειμενικά θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στο συγκεκριμένο μεταβατικό στάδιο και οι οποίες σχετίζονται ως επί το πλείστον με ζητήματα που συνδέονται με την έννοια του ψηφιακού χάσματος. Πιο συγκεκριμένα, τα ζητήματα αυτά αφορούν στην περιορισμένη χρηστικότητα, στην απουσία σχετικών δεξιοτήτων, στην έλλειψη προσβασιμότητας για όλους αλλά και στην ιδιωτική ζωή και ασφάλεια.

Ανησυχίες¹⁴⁵ επίσης εκφράζονται εμμέσως αλλά και ευθέως για τις επιπτώσεις ενδεχόμενης υστέρησης της διείσδυσης των ΤΠΕ στην Ευρώπη, ως προς τα ζητήματα της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης αλλά και της ευρύτερης οικονομίας.

3.2.3 Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών ως παράγοντας ανάπτυξης

Η σημασία της χρήσης των ΤΠΕ και η συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί καθοριστική, ιδιαιτέρως στην περίοδο την οποία διανύουμε. Ο ρόλος των νέων μέσων έχει ένα πολλαπλό χαρακτήρα που επιδρά σε όλες τις πτυχές της παραπάνω διαδικασίας. Ως προς τη διάσταση της οικονομικής μεγέθυνσης, οι επιπτώσεις των ΤΠΕ εντοπίζονται στην αναδιαμόρφωση των τοπικών παραγωγικών δομών και συστημάτων, στον μετασχηματισμό των παραγωγικών σχέσεων και των μορφών απασχόλησης αλλά και κατ' επέκταση σε ολόκληρη την αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας.

Πριν περίπου δέκα χρόνια, οι περισσότεροι εμπλεκόμενοι, με την αναπτυξιακή διαδικασία, φορείς, οι αναλυτές αλλά και οι ίδιες οι κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών, αντιμετώπιζαν τις ΤΠΕ ως δευτερεύον σημασίας παράγοντα, αναφορικά με την επίτευξη βασικών στόχων, όπως η ανάπτυξη των εθνικών οικονομιών τους ή η αντιμετώπιση της φτώχειας. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, όπου παρατηρήθηκαν σημαντικές

---

¹⁴⁵ Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτονται στο κείμενο για το ψηφιακό θεματολόγιο, σ8 γίνεται αναφορά στις πρόσφατες επιτυχημένες επιχειρήσεις στο διαδίκτυο (όπως οι Google, eBay, Amazon και το Facebook) και στο γεγονός ότι προέρχονται εκτός Ευρώπης. Επίσης γίνεται επίκληση των πληροφοριών του κατάλογου Financial Times Global 500 σύμφωνα με τις οποίες μόνο μία από τις εννέα επιχειρήσεις εφαρμογών ΤΠΕ που υπάρχουν στον συγκεκριμένο κατάλογο είναι ευρωπαϊκή· όπως επίσης και στο γεγονός ότι μόνο τέσσερις από τις κορυφαίες 54 ιστοσελίδες από πλευράς επισκεψιμότητας σε όλη την Ευρώπη είναι ευρωπαϊκής προέλευσης.

παρεμβάσεις, αυτές περιορίστηκαν σε τομεακό χαρακτήρα, όπως στην υγεία, την εκπαίδευση, την παροχή υπηρεσιών, χωρίς όμως να υπάρχει ένας συνολικός σχεδιασμός. Σήμερα, οι ΤΠΕ θεωρούνται τόσο κομβικές για την αναπτυξιακή διαδικασία ώστε πολλές από τις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων κρατών έχουν καθιερώσει εθνικές ψηφιακές στρατηγικές, οι οποίες πολλές φορές ενθαρρύνονται και ενισχύονται από τα προγράμματα διαφόρων διεθνών οργανισμών. Παράλληλα, είναι εμφανής η διάσταση την οποία έχουν αποδώσει οι διεθνείς οργανισμοί σχετικά με τη σημασία διείσδυσης των ΤΠΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία, ανεξαρτήτως των ιδιαιτεροτήτων που εμπεριέχει κάθε περίπτωση. Το συγκεκριμένο συμπέρασμα προκύπτει με σχετική ευκολία από τη μελέτη των συγκεκριμένων οργανισμών, οι οποίοι πέραν από την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ίδια τους την παραγωγική λειτουργία, έχουν δημιουργήσει τις ανάλογες οργανικές δομές στο εσωτερικό τους (διευθύνσεις, τμήματα), προκειμένου να μελετήσουν και να επεξεργαστούν τις επιπτώσεις των ΤΠΕ εις βάθος, σε ολόκληρο το εύρος του κοινωνικό οικονομικού γίγνεσθαι.

Με αντίστοιχη σημασία μπορεί να υποστηριχθεί ότι αντιμετωπίζονται σταδιακά οι ΤΠΕ και σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Σε αυτήν την περίπτωση, οι βασικοί μηχανισμοί για την προώθηση και ενσωμάτωση τους, είναι κατά βάση οι κεντρικοί και περιφερειακοί (περιφέρειες-ΟΤΑ) φορείς οι οποίοι κυρίως αναλαμβάνουν να εντάξουν τη λειτουργία των ΤΠΕ στο πλαίσιο μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής, προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε γεωγραφικής ενότητας.

Ενδιαφέρον, με μια διαφορετική προσέγγιση αποτελεί η τοποθέτηση του J. Friedman¹⁴⁶ σε σχέση με τη διάσταση της πληροφόρησης στη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος. Αναφερόμενος στο περιφερειακό πρόβλημα εντοπίζει ως κύρια πηγή του προβλήματος τη σύγκρουση μεταξύ βιωμένου (κατοικία, γειτονιά, περιφέρεια, κράτος με ιστορία και συνέχεια) και οικονομικού χώρου (αόριστοι χώροι που μεταμορφώνονται αλλά βασικά παραμένουν αντιστοίχοι και παράγονται και ελέγχονται από επιχειρήσεις) αναγνωρίζοντας παράλληλα την σταδιακή υποταγή του βιωματικού στον οικονομικό χώρο. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, ο Friedman προτείνει “αντιστροφή του συσχετισμού κυριαρχίας μεταξύ βιωμένου και οικονομικού χώρου” μέσω της “ελεύθερης και δημιουργικής πληροφόρησης και κριτικής”. Οι ΤΠΕ στο πλαίσιο της συγκεκριμένης προσέγγισης θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι διαθέτουν μια ιδιαίτερη σημασία, ως προς τις δυνατότητες πληροφόρησης που μπορούν να παράσχουν στα άτομα και τις κοινωνίες, συμβάλλοντας στην προαναφερόμενη αντιστροφή όπως την προσδιορίζει ο Friedman. Την

---

¹⁴⁶ Friedman J., Weaver C(1979), Territory and Function, California Press

ίδια στιγμή ο M Castells¹⁴⁷ αναφέρει σχετικά με το διαδίκτυο ότι “αποτελεί μια τεχνολογία ελευθερίας, η οποία όμως είναι δυνατόν να απελευθερώσει τον ισχυρό για να καταπιέζει τον μη ενημερωμένο, μπορεί να οδηγήσει στο να αποκλειστούν από τους κατακτητές της αξίας οι άνθρωποι που η αξία τους υφίσταται υποτίμηση”. Με αυτήν την προσέγγιση, αναφέρει, ότι η κοινωνία δεν μοιάζει να έχει διαφοροποιηθεί ιδιαίτερα. Όμως παρόλα αυτά, ο ίδιος θεωρεί ότι τα άτομα για να επενεργήσουν πάνω στους εαυτούς τους, ατομικά και συλλογικά, για να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη της τεχνολογίας, για να βελτιώσουν την κοινωνία και να σεβαστούν τη φύση, πρέπει να τοποθετήσουν τη δράση τους στο συγκεκριμένο πλαίσιο της κυριαρχίας και της απελευθέρωσης στο οποίο ζουν.

3.2.4 Οι επιπτώσεις των ΤΠΕ σε σχέση με τους πυλώνες βιώσιμης ανάπτυξης

3.2.4.1. Επιπτώσεις στον πυλώνα της οικονομικής μεγέθυνσης

“Θα θέλατε να γνωρίζετε ποιά είναι η διαφορά που προκαλούν οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών; Προσπαθήστε να ζήσετε χωρίς αυτές.” Με αυτή τη σύντομη φράση η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών¹⁴⁸ προσπαθεί να συνοψίσει τις επιπτώσεις που προκαλούν οι ΤΠΕ σε ολόκληρο το φάσμα του κοινωνικό οικονομικού γίνεσθαι.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί πλέον κοινά αποδεκτό τόπο, από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς αλλά και την ακαδημαϊκή κοινότητα, η αναγνώριση των σημαντικών επιπτώσεων που προκαλούν οι ΤΠΕ στην κοινωνικοοικονομική οργάνωση των κρατών, σε παγκόσμια κλίμακα, ανεξαρτήτως του αναπτυξιακού τους επίπεδου. Παρόλα αυτά, οι οικονομικές επιπτώσεις από τη διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ, όπως έχει παρατηρηθεί μέχρι σήμερα, διαφοροποιείται αισθητά, τόσο μεταξύ των χωρών με ανάμοια χαρακτηριστικά, όσο και μεταξύ εκείνων με περισσότερα κοινά στοιχεία, όπως για παράδειγμα είναι τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ. Επίσης, αποτελεί κοινή παραδοχή η ύπαρξη σημαντικών διαφορών, ως προς τις παραγόμενες επιπτώσεις, όχι μόνο σε διακρατικό επίπεδο, αλλά αντίστοιχα σε διαπεριφερειακό ή και σε διακλαδικό επίπεδο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ για τα κράτη μέλη του, παρά τις παγκόσμιες δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, αυτό που διαπιστώνεται είναι η αύξηση της διείσδυσης των ΤΠΕ, η οποία συνεχίζεται ακόμα και το τελευταίο διάστημα. Όπως αναφέρει σχετική μελέτη του

---

¹⁴⁷ Καστέλς Μ. (2005), Ο Γαλαξίας του Διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα, σ311

¹⁴⁸ International Telecommunication Union (ITU) (2006), World Telecommunication/ICT Development Report (8th ed): Measuring ICT for Social and Economic Development, Geneva

Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ¹⁴⁹ σε μια περίοδο η οποία χαρακτηρίζεται από βαθιά οικονομική ύφεση και ενώ συνολικά η οικονομία των ΗΠΑ το 2009 αναμενόταν να συρρικνωθεί, οι δαπάνες σχετικά με τις ΤΠΕ προβλέπονταν να αυξηθούν κατά 0,9% (σύμφωνα με παλαιότερη πρόβλεψη η προσδοκώμενη αύξηση ήταν 4,2%). Επιπλέον, για κάποια προϊόντα τα οποία εντάσσονται στον τομέα των ΤΠΕ, όπως η κινητή τηλεφωνία, η αύξηση των πωλήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο αναμένονταν να αγγίξει το 6%.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό το οποίο θα πρέπει να διευκρινιστεί, είναι η διαφοροποίηση των επιπτώσεων που συναντώνται μεταξύ διαφορετικών περιοχών ανά τον πλανήτη, με τις ΗΠΑ, τη Νέα Ζηλανδία, την Αυστραλία, τις Σκανδιναβικές χώρες και την Ολλανδία, σύμφωνα με τα στοιχεία των διεθνών οργανισμών, να έχουν συνήθως τους υψηλότερους ρυθμούς διείσδυσης ΤΠΕ. Από αυτήν την άποψη, είναι σύνηθες να συναντώνται σημαντικότερες επιπτώσεις στις χώρες αυτές. Παρόλα αυτά ακόμα και σε περιπτώσεις όπου διαπιστώνονται παρόμοια επίπεδα διείσδυσης τις περισσότερες φορές οι επιπτώσεις διαφοροποιούνται μεταξύ τους.

Ο ΟΟΣΑ¹⁵⁰ επιχειρώντας να διερευνήσει τους παράγοντες οι οποίοι σε χώρες με την ίδια διείσδυση ΤΠΕ, διαμορφώνουν διαφορετικό βαθμό οικονομικών επιπτώσεων κατέληξε στους εξής βασικούς παράγοντες:

- Οι λόγοι που σχετίζονται με το άμεσο κόστος των ΤΠΕ όπως για παράδειγμα το κόστος εγκατάστασης ενός δικτύου, της εγκατάστασης μιας ευρυζωνικής σύνδεσης, της αγοράς software κλπ
- Η ύπαρξη εμποδίων, σε ότι αφορά στη δυνατότητα των επιχειρήσεων να ενσωματώνουν τις νέες τεχνολογίες, ώστε να επωφελούνται από τα πλεονεκτήματα που τις συνοδεύουν. Το συγκεκριμένο θέμα σχετίζεται με παράγοντες όπως η τεχνογνωσία, η εξειδίκευση του προσωπικού, η πρόθεση για οργανωσιακή αλλαγή αλλά και η ικανότητα ενός οργανισμού να καινοτομήσει
- Οι παράγοντες που συνδέονται με το ρίσκο και την αβεβαιότητα από τη χρήση των ΤΠΕ, όπως για παράδειγμα ο βαθμός ασφαλείας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.
- Οι παράγοντες που σχετίζονται με τη φύση των δραστηριοτήτων. Οι ΤΠΕ, παρά το γεγονός ότι όπως έχει ήδη αναφερθεί αποτελούν μια τεχνολογία γενικού σκοπού, είναι ευκολότερο να ενσωματωθούν σε κάποιες συγκεκριμένες δραστηριότητες παρά σε κάποιες άλλες.

¹⁴⁹ World Economic Forum (2009), The Global Information Technology Report 2008-2009, pp3

¹⁵⁰ OECD (2004), The economic impact of ICT, Diffusion in the OECD area - some conclusions, pp 33 -

- Οι λόγοι που σχετίζονται με τον ανταγωνισμό και το ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς. Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον είναι περισσότερο πιθανό, μια εταιρία να επενδύσει σε ΤΠΕ με στόχο την ενδυνάμωση της και προκειμένου να καταστεί βιώσιμη και ανταγωνιστική. Η ύπαρξη ενός υπερβολικού κανονιστικού πλαισίου στη λειτουργία της αγοράς, προκαλεί ενδοιασμούς στις επιχειρήσεις να επενδύσουν στις ΤΠΕ προκειμένου να αποκτήσουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

Συμπληρωματικά με τους παραπάνω λόγους, σημαντική παράμετρο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελεί η ύπαρξη πολιτικής βούλησης για την προώθηση πολιτικών ενίσχυσης των ΤΠΕ, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν τη δημιουργία ενός στρατηγικού σχεδίου που θα ευνοεί ευρύτερα τη διαμόρφωση συνεργιών και πολλαπλασιαστικών ωφελειών, το σχηματισμό νέων δικτύων συνεργασιών, τη θεσμοθέτηση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου και την υλοποίηση στοχευμένων δράσεων. Επιπλέον, σοβαρά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η κουλτούρα¹⁵¹ αλλά και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά του κάθε λαού, ως προς τη δεκτικότητα που είναι δυνατόν να επιδείξουν στην υιοθέτηση των σύνθετων στοιχείων που διαθέτουν οι ΤΠΕ. Ως στοιχείο αυτής της κουλτούρας, θα μπορούσε να θεωρηθεί και η ίδια η συσσωρευμένη διαχρονικά γνώση, την οποία μάλιστα ο Romer¹⁵² στο υπόδειγμα του εξετάζει ως μια σταθερά μεταβλητή, η οποία προσδιορίζεται ενδογενώς και η οποία εξαρτάται από το απόθεμα γνώσεων, αλλά και το ανθρώπινο κεφάλαιο το οποίο ασχολείται στην έρευνα.

Στο οικονομικό πεδίο σύμφωνα με τα στοιχεία¹⁵³ του ΟΟΣΑ οι ΤΠΕ προκαλούν στην οικονομική ανάπτυξη τρεις βασικές επιπτώσεις:

Πρώτον, οι επενδύσεις σε ΤΠΕ, με τη μορφή του παραγωγικού συντελεστή, συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Οι επενδύσεις σε ΤΠΕ αντιπροσώπευαν μεταξύ 0,3 και 0,8 ποσοστιαίες μονάδες αύξησης του ΑΕΠ ανά κάτοικο κατά την περίοδο 1995-2001. Χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Ολλανδία και η Αυστραλία επωφελήθηκαν περισσότερο, η Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο σε μικρότερο βαθμό, ενώ η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία υπολείπονταν ακόμα περισσότερο. Με τον τρόπο αυτό οι ΤΠΕ συμβάλλουν καθοριστικά στην υποκατάσταση της εργασίας από μηχανικές λειτουργίες,

¹⁵¹ Όπως διαμορφώνεται μέσα από ένα σύνθετο πλέγμα παραγόντων που περιλαμβάνει ιστορικές καταβολές αλλά και δημογραφικά στοιχεία όπως η γήρανση του πληθυσμού το επίπεδο εκπαίδευσης κλπ.

¹⁵² Romer P (1990) "Endogenous Technological Change" *Journal of Political Economy*, vol. 98 no5, part2 σελ 71-102 από παρ στο Ρέππας Π, (2002) Οικονομική Ανάπτυξη, Θεωρίες και Στρατηγικές σ483

¹⁵³ OECD(2003), *ICT and Economic Growth: Evidence from OECD Countries, Industries and Firms*, pp10

(του παγίου κεφαλαίου ανά απασχολούμενο, capital deepening) διαμορφώνοντας αποτελεσματικότερες συνθήκες παραγωγής και παράλληλη αύξηση της.

Δεύτερον, σε αρκετές από τις χώρες του ΟΟΣΑ οι σχετικοί με την παραγωγή προϊόντων ΤΠΕ κλάδοι, έχουν μια ιδιαίτερη σημασία, παρά το γεγονός είναι μικροί σε μέγεθος. Η ύπαρξη ενός κλάδου ΤΠΕ μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού χαρακτηρίζεται από ταχεία τεχνολογική ανάπτυξη με παράλληλη ισχυρή ζήτηση για τα συγκεκριμένα προϊόντα.

Τρίτον, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, υποστηρίζεται ότι η χρήση των ΤΠΕ σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας συμβάλλει στη βελτίωση της απόδοσης των επιχειρήσεων. Η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά για τις επιχειρήσεις προκειμένου να αυξήσουν τη συνολική τους αποτελεσματικότητα, τόσο συνδυάζοντας εργασία και κεφάλαιο, όσο και μέσω της Πολυσυντελεστικής Παραγωγικότητας¹⁵⁴ (ΠΣΠ ή MFP δηλ Multi Factor Productivity). Επιπλέον, σημαντική είναι η συμβολή της για τη διαμόρφωση χαμηλού κόστους συναλλαγών καθώς και για την παραγωγή καινοτομίας. Όπως αναφέρεται στην ίδια μελέτη, για χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αυστραλία, αναδεικνύεται ότι σε τομείς που έχουν επενδυθεί σημαντικότερα κεφάλαια στις ΤΠΕ, όπως το χονδρικό και το λιανικό εμπόριο, σημειώνεται ταχύτερη ανάπτυξη της Πολυσυντελεστικής Παραγωγικότητας.

Στο ίδιο συμπέρασμα, αναφορικά με τη σημαντική συμβολή των ΤΠΕ στη συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας, καταλήγει και σε σχετική μελέτη του ΚΕΠΕ¹⁵⁵ ο Θ Τερροβίτης. Στη μελέτη αυτή, αναδεικνύεται η σημασία τους, τόσο στον ίδιο τον κλάδο παραγωγής των ΤΠΕ, όσο και στην συγκριτικά υψηλότερη παραγωγικότητα των κλάδων που θεωρούνται εντατικοί χρήστες των ΤΠΕ¹⁵⁶.

Σε επίπεδο επιχειρήσεων, αναδεικνύεται επίσης, ότι η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να συμβάλει στη διεύρυνση του μεριδίου της αγοράς που διεκδικούν, μέσω της αύξησης της συνολικής τους παραγωγικότητας. Ταυτόχρονα, η χρήση τους δημιουργεί τις κατάλληλες

---

¹⁵⁴ Σύμφωνα με τον Θ. Τερροβίτη (2005) στο Παραγωγή και χρήση των ΤΠΕ στην Ελλάδα. Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, σ35η έννοια της πολυσυντελεστικής παραγωγικότητας αποτυπώνει το συσχετισμό του προϊόντος με έναν αριθμό – από το σύνολο- των συντελεστών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του. Ειδικότερα αντανακλά το μέρος της μεταβολής του προϊόντος που δεν ερμηνεύεται από τη συμβολή των δυο πρωτογενών συντελεστών παραγωγής (του κεφαλαίου και της εργασίας) και αποδίδεται στην αύξηση της παραγωγικότητας που οφείλεται στην τεχνολογία και τους άλλους συντελεστές παραγωγής που δεν λαμβάνονται ρητά υπόψη. Από αυτήν την άποψη η MFP εκτιμάται εξ υπολοίπου με την αφαίρεση δηλαδή της συμβολής του κεφαλαίου και της εργασίας από το ρυθμό του συνολικού προϊόντος.

¹⁵⁵ Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και Χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Αθήνα, σ155

¹⁵⁶ Στην ίδια μελέτη γίνεται αναφορά ότι η υψηλότερη παραγωγικότητα δεν αποδίδεται ευθέως στις ΤΠΕ, φαίνεται όμως να συμβαδίζει με το βαθμό αύξησης της διεξόδου τους.

προϋποθέσεις για την ταχύτερη προσαρμογή των παρεχόμενων εταιρικών υπηρεσιών στα νέα δεδομένα, ενώ συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη ανταπόκριση τους στη ζήτηση.

Αυτό το οποίο θα πρέπει να διευκρινιστεί είναι ότι οι επιπτώσεις των ΤΠΕ εξαρτώνται από συμπληρωματικές επενδύσεις, όπως στις κατάλληλες δεξιότητες, στις οργανωτικές αλλαγές, (πχ νέες στρατηγικές, νέες επιχειρησιακές διαδικασίες και νέες οργανωτικές δομές). Οι ΤΠΕ αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου φάσματος αλλαγών που συμβάλλουν, υπό συνθήκες, στη βελτίωση των επιδόσεων των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία¹⁵⁷ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον τομέα των ΤΠΕ οφείλεται το 5% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, του οποίου η αξία ερμηνεύεται σε 660 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως, με πολύ μεγαλύτερη όμως συμβολή στην αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας, η οποία εκτιμάται, σε 20% απευθείας από τον τομέα των ΤΠΕ και κατά 30% από τις επενδύσεις ΤΠΕ. Οι επιπτώσεις αυτές σε μεγάλο βαθμό είναι δυνατόν να αποδοθούν στην υψηλή καινοτομία που διαθέτει ο τομέας, καθώς και στη δυναμική που ασκεί στο μετασχηματισμό της μορφής των συναλλαγών σε άλλους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα, ο κοινωνικός αντίκτυπος των ΤΠΕ έχει καταστεί ιδιαίτερα σημαντικός, έχοντας μεταβάλει καθοριστικά τον τρόπο διαβίωσης, αφού περισσότεροι από 250 εκατομμύρια Ευρωπαίοι αποτελούν καθημερινά χρήστες του διαδικτύου, ενώ σχεδόν όλοι οι Ευρωπαίοι διαθέτουν κινητά τηλέφωνα.

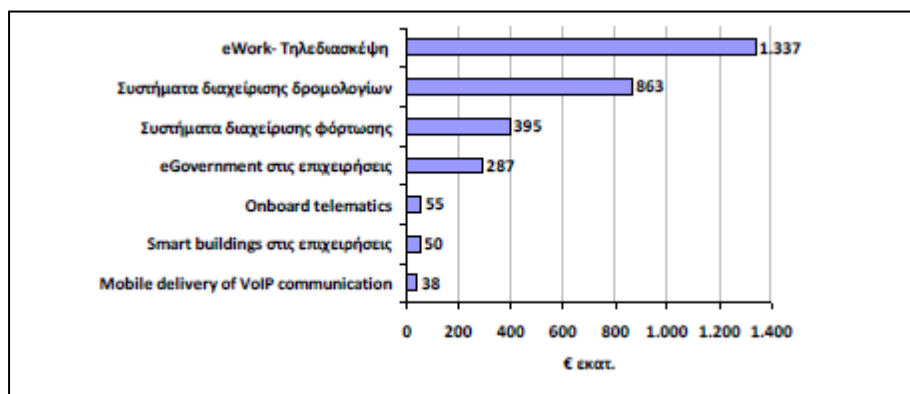
Σε ότι αφορά τον Ελληνικό χώρο, χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα μελέτης¹⁵⁸ του IOBE σχετικά με ένα επιμέρους τμήμα των ΤΠΕ, τις κινητές επικοινωνίες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν, με βάση συγκεκριμένες υποθέσεις για την πορεία ενσωμάτωσης επιλεγμένων εφαρμογών κινητής επικοινωνίας σε διάφορους τομείς, εκτιμάται ότι η μείωση του λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων μέχρι το 2020, σωρευτικά, μπορεί να διαμορφωθεί στα €23,7 δισ. Η σταδιακή ωρίμανση της ενσωμάτωσης μπορεί να οδηγήσει σε ετήσια μείωση του κόστους, της τάξης των €3 δισ. το 2020. Ως μέτρο σύγκρισης, αυτό το ποσό αντιστοιχεί στο 1% περίπου του αναμενόμενου ΑΕΠ. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της προαναφερόμενης μελέτης, η εξοικονόμηση αναμένεται να προέλθει το 2020 όπως διαγραμματικά αποτυπώνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

---

¹⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2010)245, Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη, Ανακοίνωση της επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών.

¹⁵⁸ IOBE (2010), Συνοπτική Επισκόπηση "Οι Κινητές Επικοινωνίες ως Καταλύτης στο Νέο Αναπτυξιακό Υπόδειγμα της Ελληνικής Οικονομίας", Αθήνα, σ10-11

Διάγραμμα 3.1: Εξοικονόμηση κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων το 2020 (εκατ. ευρώ)

Πηγή: IOBE,2010

Αναφορά θα πρέπει να γίνει στη διάκριση των επιπτώσεων, ως προς τη μικροοικονομική και τη μακροοικονομική διάσταση. Στο πρώτο επίπεδο τα αποτελέσματα είναι ορατά σε βραχύτερο χρονικό διάστημα μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας, της διεκδίκησης μεγαλύτερου μεριδίου της αγοράς, αλλά και γενικότερα από τη βελτίωση της απόδοσης ενός οργανισμού (ιδιωτικού ή δημόσιου). Σε εθνικό επίπεδο και εξετάζοντας τη μακροοικονομική διάσταση από τις επιπτώσεις της διείσδυσης των ΤΠΕ, σημαντική είναι η συμβολή από τα οφέλη που προκαλούνται μέσω της διαδικασίας η οποία περιγράφηκε παραπάνω στο πλαίσιο του μικροοικονομικού επιπέδου. Όμως η μακροοικονομική διάσταση είναι ευρύτερη και περιλαμβάνει τη δυναμική που διαμορφώνεται μέσα από τη δημιουργία δικτύων ΤΠΕ μεταξύ των επιμέρους οργανισμών (ιδιωτικού και δημόσιου τομέα), τη διαμόρφωση θετικών εξωτερικών οικονομιών, την παραγωγή καινοτομίας και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Τα στοιχεία αυτά είναι καθοριστικά για τη διαμόρφωση ενός κρίσιμου μεγέθους, αναφορικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ, το οποίο απαιτείται για την παραγωγή σημαντικών πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων για τις εθνικές οικονομίες. Η συγκεκριμένη αξία που δημιουργείται είναι τόσο σημαντική, ώστε πολλές φορές υποστηρίζεται¹⁵⁹ ότι η διάχυση και η χρήση των ΤΠΕ σε ολόκληρο το φάσμα της οικονομίας, είναι σημαντικότερη από την παραγωγή ΤΠΕ, για την αύξηση της παραγωγικότητας και την ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο.

Το στοιχείο το οποίο θα πρέπει να αναφερθεί σχετικά με τις επιπτώσεις που προκαλούν οι ΤΠΕ, είναι η σημαντική χρονική απόκλιση μεταξύ του χρονικού σημείου το οποίο πραγματοποιείται η επένδυση και του σημείου εκείνου στο οποίο τα αποτελέσματα γίνονται ορατά σε μια οικονομία. Για την κλιμάκωση και τη διάχυση των επιπτώσεων

¹⁵⁹ OECD (2004), ICTs and Economic Growth in Developing Countries, pp5

απαιτείται η διαμόρφωση του κρίσιμου μεγέθους (threshold effect), όπως το συνθέτουν μια σειρά παραγόντων όπως είναι η ένταση των επενδύσεων ΤΠΕ, οι πολλαπλασιαστικές διακλαδικές επιπτώσεις αλλά και ευρύτερες αλλαγές, όπως οργανωτικές ή αναδιάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος.

Αυτό το οποίο προκύπτει ως διαπίστωση από την επισκόπηση των μελετών και της βιβλιογραφίας σε ότι αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα, είναι η δυσανάλογη επικέντρωση στο πυλώνα της οικονομίας. Οι δύο υπόλοιποι πυλώνες που περιλαμβάνει ή έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή η περιβαλλοντική διάσταση και η κοινωνική συνοχή, υπολείπονται σημαντικά ως προς τη σημασία που τους έχει αποδοθεί. Το στοιχείο αυτό μάλλον δεν εκπλήσσει αλλά απλά επιβεβαιώνει την κυριαρχία του καταναλωτικού-υλιστικού προτύπου διαβίωσης το οποίο σχεδόν ταυτίζει τη δυνατότητα κατανάλωσης (αλόγιστης πολλές φορές δυστυχώς) με την επίτευξη της ευημερίας και το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του καπιταλιστικού συστήματος. Το συγκεκριμένο σύστημα μπορεί να θεωρηθεί ότι προωθήθηκε ιδεολογικά από τις δυτικές κοινωνίες και σε μεγάλο βαθμό επηβλήθηκε και στον υπόλοιπο πλανήτη.

Χωρίς να επιχειρείται να αναιρεθεί η θετική συσχέτιση μεταξύ του πλούτου και βασικών παραγόντων διαμόρφωσης της ανθρώπινης ευημερίας, όπως η υγεία, η πρόσβαση σε βασικά αγαθά, η εκπαίδευση κλπ, το κρίσιμο ερώτημα που τίθεται τελικά είναι εάν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί το βασικό σημείο ισορροπίας που διαχωρίζει την πραγματική ανάγκη από την υπερβολή¹⁶⁰ πέρα από υποκειμενικές προσεγγίσεις.

3.2.4.2 Οι επιπτώσεις στον πυλώνα του περιβάλλοντος

Αναφορικά λοιπόν με το περιβάλλον και διαμέσου των διαφωνιών που έχουν προκύψει σχετικά με το ποια είναι τα μέτρα τα οποία θα πρέπει να ληφθούν και πως θα πρέπει να γίνει ο επιμερισμός των ευθυνών μεταξύ των κρατών, σε ότι αφορά τα ζητήματα προστασίας και περιορισμού της καταστροφής του, ο πυρήνας της βασικής διαμάχης έχει και σε αυτήν την περίπτωση οικονομικά χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέονται με μια σειρά από σημαντικούς παράγοντες όπως η σταδιακή ενίσχυση των αναπτυσσόμενων οικονομιών και η διεκδίκηση από μέρους τους σημαντικού τμήματος της παγκόσμιας αγοράς, χωρίς το περιβάλλον να αποτελεί για αυτούς βασική

---

¹⁶⁰ Ενδιαφέρον ως προς αυτό το ερώτημα παρουσιάζει το άρθρο της εφημερίδας Καθημερινή (29/03/2007)η προσπάθεια που έγινε στο πανεπιστήμιο του Leicester για το σχεδιασμό του χάρτη της παγκόσμιας ευτυχίας στον οποίο προβάλλονται τα διεθνή επίπεδα της «υποκειμενικής καλής κατάστασης» των κατοίκων των χωρών του κόσμου. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία που προέκυψαν, διαπιστώνεται ότι οι κάτοικοι των χωρών που χαρακτηρίζονται από υψηλό κατά κεφαλή ΑΠΕ, πρόσβαση στην εκπαίδευση και σε υπηρεσίες υγείας συνήθως δήλωναν ευτυχισμένοι.

προτεραιότητα. Το επιχείρημα ότι η χώρας αυτές έχουν συμβάλει πολύ λιγότερο στην υφιστάμενη κατάσταση, σχετικά με τις αντίστοιχες ανεπτυγμένες είναι ένα σημαντικό επιχείρημα που χρησιμοποιείται κυρίως από τις ίδιες. Η στάση υπερδυνάμεων όπως η ΗΠΑ στο παρελθόν με την άρνηση τους να συνυπογράψουν βασικές συνθήκες για την περιβαλλοντική προστασία, όπως αυτή του Κιότο, αλλά και η πιο πρόσφατη αποτυχία όπως αποτυπώθηκε στη σύνοδο στην Κοπεγχάγη, στα τέλη του 2009, καταδεικνύουν το πρόβλημα αναφορικά με τη λήψη ουσιαστικών μέτρων. Δεδομένου όμως ότι τουλάχιστον η Ε.Ε. έχει επιδείξει μια περισσότερο συνεπή στάση απέναντι στα περιβαλλοντικά ζητήματα, δεσμευόμενη και στο παρελθόν αλλά και μελλοντικά για συγκεκριμένες ενέργειες¹⁶¹, εξακολουθούν να διακρίνονται ορισμένα μηνύματα αισιοδοξίας.

Σε αυτό λοιπόν το πλαίσιο, αναδεικνύονται και οι δυνατότητες που παρέχουν οι ΤΠΕ αναφορικά με παρεμβάσεις ευρείας κλίμακας στους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών, τομέων με καθοριστική συμμετοχή στην περιβαλλοντική επιβάρυνση. Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να εξοικονομηθεί σημαντική ενέργεια στα κτίρια αλλά και στα δίκτυα, ενώ παράλληλα σημαντική αναμένεται να είναι η συνεισφορά των ΤΠΕ στην εφαρμογή ευφυών συστημάτων στις μεταφορές. Συνολικά, θα μπορούσε ένα ειπωθεί ότι οι προσδοκίες κυρίως εστιάζονται στα χαρακτηριστικά εκείνα που ενσωματώνουν οι ΤΠΕ προκειμένου να παρέχουν, τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και αντίστοιχα σε επίπεδο φορέων και οργανισμών, τη δυνατότητα αξιόπιστης και συνεχούς καταγραφής αλλά και επεξεργασίας στοιχείων σε κρίσιμους τομείς, όπως για την περίπτωση του περιβάλλοντος αποτελεί το παραγόμενο αποτύπωμα άνθρακα. Επιπλέον, προσδίδουν μέσω της εφαρμογής ευφυών συστημάτων τα μέσα για την παρακολούθηση και τον έλεγχο, με δυνατότητες παρέμβασης, όταν θεωρηθεί απαραίτητο, συμβάλλοντας καθοριστικά, εφόσον χρησιμοποιηθούν σε ευρεία κλίμακα, στη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, η οποία και αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ενδιαφέρον αποτελούν τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη¹⁶² του IOBE σχετικά με τις άμεσες αναμενόμενες επιπτώσεις στον τομέα του περιβάλλοντος, μόνο από τη συμβολή της χρήσης των εφαρμογών κινητών επικοινωνιών στον ελληνικό χώρο. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία αυτά, εκτιμάται ότι το 2020 η μείωση των αερίων του θερμοκηπίου θα ανέλθει στους 4,9 εκατ. τόνους CO_{2eq}, μέγεθος που αντιστοιχεί σε 3,7% των εκπομπών της χώρας για

¹⁶¹ Όπως αναφέρεται στο Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη (βλ υποσημείωση 143), η ΕΕ έχει δεσμευθεί να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 20% έως το 2020 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 και να βελτιώσει την ενεργειακή απόδοση κατά 20%.

¹⁶² IOBE (2010), Συνοπτική Επισκόπηση “Οι Κινητές Επικοινωνίες ως Καταλύτης στο Νέο Αναπτυξιακό Υπόδειγμα της Ελληνικής Οικονομίας”, Αθήνα, σ12-13

το 2005 (4,6% των εκπομπών για το 1990). Με αυτόν τον τρόπο οι κινητές επικοινωνίες μπορούν να συνεισφέρουν κατά 15% στην απαιτούμενη μείωση των εκπομπών για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί για το 2020. Στη συνέχεια της μελέτης αναφέρεται ότι το ποσοστό αυτό είναι δυνατόν να διευρυνθεί περαιτέρω, αν επιτευχθεί ακόμα μεγαλύτερη διείσδυση των νέων τεχνολογιών στον πληθυσμό. Συνολικά, σύμφωνα με την εκτίμηση του IOBE, δύναται να επιτευχθεί περαιτέρω εξοικονόμηση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου της τάξης του 30%, που αντιστοιχεί σε εξοικονόμηση 6,3 εκατ. τόνους εκπομπών CO₂ το 2020. Στην αντίθετη περίπτωση αν η διάχυση και χρήση των ΤΠΕ και κατ' επέκταση των εφαρμογών κινητών επικοινωνιών στον πληθυσμό παραμείνει περιορισμένη, η εξοικονόμηση θα ανέλθει σε 3,8 εκατ. τόνους.

Σε ότι αφορά τις επιπτώσεις των ΤΠΕ στο πεδίο σχετικά με την κοινωνική συνοχή, πεδίο το οποίο αποτελεί και τον τρίτο βασικό πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης, η ανάλυση του ταυτίζεται με την αντίστοιχη ανάλυση που ακολουθεί στο πλαίσιο της έννοιας του ψηφιακού χάσματος.

3.2.4.3 Οι επιπτώσεις στον πυλώνα της κοινωνικής συνοχής :Η έννοια του ψηφιακού χάσματος

Η σταδιακή αναγνώριση των σημαντικών θετικών επιπτώσεων από τη διείσδυση των ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικό οικονομικό γίνεσθαι, δημιούργησε μια σειρά από προβληματισμούς για το τμήμα εκείνο του πληθυσμού το οποίο για διαφορετικούς λόγους δεν διέθετε τις προϋποθέσεις να επωφεληθεί των πλεονεκτημάτων τα οποία παρείχαν οι ΤΠΕ. Ο προβληματισμός αυτός, ο οποίος εντάθηκε από τα τέλη τις δεκαετίας του 1990 και τις αρχές της επόμενης, αποτέλεσε το έναυσμα για την εισαγωγή μιας νέας έννοιας, αυτής του ψηφιακού χάσματος, για την οποία σήμερα συναντάται πλήθος αναλύσεων και αναφορών στη διεθνή βιβλιογραφία.

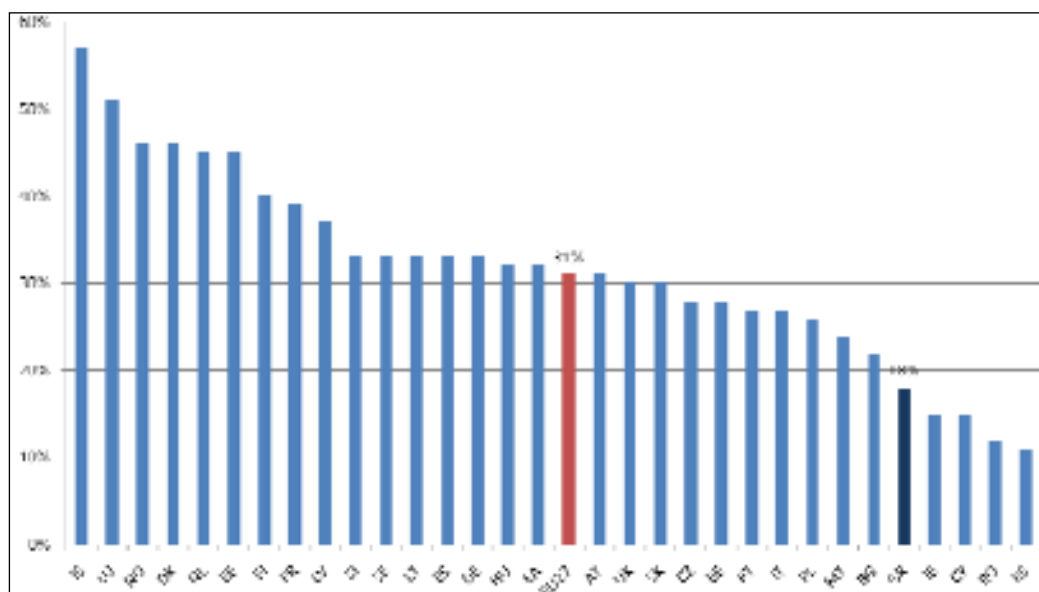
Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ¹⁶³, ο όρος «ψηφιακό χάσμα» δημιουργήθηκε για να περιγράψει την απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ ατόμων, νοικοκυριών, ευρύτερων κοινωνικών ομάδων αλλά και διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών (η χρήση του όρου αντανακλά πλήθος διαφορών, τόσο μεταξύ των κρατών, όσο και εντός αυτών), όσον αφορά στη δυνατότητα και τις ευκαιρίες πρόσβασης στις ΤΠΕ. Ο όρος περιλαμβάνει, τόσο θέματα φυσικής πρόσβασης σε σχετικό τεχνολογικό εξοπλισμό, όσο και θέματα που αφορούν σε πόρους και δεξιότητες χρήσης του εξοπλισμού αυτού. Περισσότερο εξαπλουστευμένα θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως το κενό μεταξύ εκείνων που έχουν και εκείνων που δεν έχουν.

¹⁶³ OECD(2001), Understanding the digital divide, <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf>- OECD (2009)Guide to measuring the information society

Ως πεδίο έρευνας, η έννοια του ψηφιακού χάσματος μπορεί να θεωρηθεί πολυδιάστατη, αφού συνδέεται με ένα σημαντικό εύρος ζητημάτων όπως η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης, το φύλο, η συμμετοχή στην εργασία, το παραγωγικό πρότυπο της κάθε περιοχής, ο βαθμός αστικοποίησης, αλλά και ευρύτερων παραμέτρων, όπως το πολιτικό όραμα και η ύπαρξη ή μη ψηφιακών στρατηγικών. Συνήθως, τα βασικά προβλήματα που διαπιστώνονται σχετίζονται με μια σειρά ανασταλτικών παραγόντων όπως η ανεπάρκεια υποδομών, η απουσία κινήτρων χρήσης ΤΠΕ (έλλειψη περιεχομένου), η περιορισμένη γνώση και εξοικείωση με τις ΤΠΕ, το υψηλό κόστος λόγω έλλειψης ανταγωνισμού.

Παρά το ότι αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι τουλάχιστον κατά την τελευταία δεκαετία η δυνατότητα πρόσβασης στις ΤΠΕ έχει αυξηθεί σημαντικά στην πλειοψηφία των ανεπτυγμένων κρατών του πλανήτη, μεταξύ των οποίων και τα κράτη μέλη της Ε.Ε., οι ανισότητες που παρατηρούνται εντός του ευρωπαϊκού χώρου εξακολουθούν να διατηρούνται. Στο διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα διαφορετικά επίπεδα δικτυακού αλφαριθμητισμού εντός του ευρωπαϊκού χώρου και οι ανισότητες που διαμορφώνονται μεταξύ των πολιτών των κρατών μελών. Το τμήμα του ελληνικού πληθυσμού το οποίο διαθέτει ικανοποιητικές δεξιότητες στη χρήση του διαδικτύου ανέρχεται στο 18,2% την ίδια στιγμή που ο αντίστοιχος μέσος Ευρωπαϊκός όρος ανέρχεται στο 31%.

Διάγραμμα 3.2: Δικτυακός Αλφαριθμητισμός Ε.Ε. 27 (% πληθυσμού με μέτριες ή υψηλές δεξιότητες χρήσης του διαδικτύου)

Πηγή: Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, 2009

Ήδη, σε πολιτικό επίπεδο οι ηγέτες της Ε.Ε. έθεσαν ως στόχο από τη σύνοδο κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Λισσαβόνα, τον Μάρτιο του 2000, η Ένωση να γίνει η πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης, έως το 2010. Στο πλαίσιο αυτού του στόχου, βασικές προτεραιότητες που τέθηκαν αποτέλεσαν η προώθηση της “Κοινωνίας της Πληροφορίας”, η οποία στην Ελλάδα αποτέλεσε βασικό άξονα προτεραιότητας στο πλαίσιο του Γ ΚΠΣ αλλά ταυτόχρονα και αυτόνομο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, προκειμένου να προωθηθεί η διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ, μέσω της υλοποίησης ψηφιακών δράσεων, ενταγμένων σε έναν συνολικό σχεδιασμό.

Στον αντίποδα του ψηφιακού χάσματος, προβάλλει η έννοια της ηλεκτρονικής ένταξης (e-Inclusion) η οποία σύμφωνα με το Παρατηρητήριο¹⁶⁴ για την ΚτΠ αναφέρεται στις δράσεις δημιουργίας μιας κοινωνίας της πληροφορίας, για κάθε άτομο που επιθυμεί να συμμετάσχει, χωρίς αποκλεισμούς, ανεξαρτήτως από τα ατομικά ή κοινωνικά μειονεκτήματά που ενδέχεται να διαθέτει. Η σημασία της ηλεκτρονικής ένταξης συνδέεται με τη διάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης όπως αυτή εκφράζεται από την ισότιμη πρόσβαση στην κοινωνία της γνώσης, με την οικονομική μεγέθυνση που προκαλείται διαμέσου της αύξησης της παραγωγικότητας, αλλά και με τη δημιουργία σημαντικών εμπορικών προοπτικών για τον κλάδο των ΤΠΕ. Σημαντική επίσης μπορεί να θεωρηθεί και η συμβολή της, ως προς τη διαμόρφωση ποιοτικότερων συνθηκών διαβίωσης των πολιτών, αφού όπως προκύπτει από μελέτες¹⁶⁵, όπως αυτή του IOBE, οι θετικές επιπτώσεις μιας τέτοιας μορφής ένταξης, εκτείνονται και σε άλλα πεδία, όπως είναι για παράδειγμα αυτό της εξοικονόμησης χρόνου.

Σε παρόμοια φιλοσοφία, εντάσσεται και η έννοια του ψηφιακού άλματος, η οποία ενσωματώθηκε στην ψηφιακή στρατηγική της χώρας για το 2006-2013 και η οποία αποσκοπεί στον περιορισμό και την αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος. Εκτενέστερη αναφορά σχετικά με τη συγκεκριμένη έννοια γίνεται σε επόμενο τμήμα της εργασίας.

Η έννοια του ψηφιακού χάσματος δεν είναι δυνατόν να οριοθετηθεί σε ένα πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει μόνο θέματα υποδομών πρόσβασης και τεχνολογικών δυνατοτήτων. Τα αίτια του φαινομένου είναι αρκετά πιο σύνθετα. Σαφώς, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης διερεύνησης των διαστάσεων του ψηφιακού χάσματος η ύπαρξη ή μη

---

¹⁶⁴ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2008) Ηλεκτρονική Ένταξη & Μέτρηση του Ψηφιακού Χάσματος, http://www.observatory.gr/files/meletes/INCL_A0907XX_TX_%CE%97%CE%BB.%20%CE%95%CE%BD%CF%83%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf

¹⁶⁵ Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης του IOBE (2010), Συνοπτική Επισκόπηση “Οι Κινητές Επικοινωνίες ως Καταλύτης στο Νέο Αναπτυξιακό Υπόδειγμα της Ελληνικής Οικονομίας”, Αθήνα, σ13, εκτιμάται ότι ένα άτομο μπορεί να εξοικονομήσει κατά μέσο όρο 234 ώρες ανά έτος. Αυτός ο χρόνος μεταφράζεται σε 2 χρόνια από τη ζωή ενός 75-χρονου ανθρώπου.

ψηφιακών υποδομών (όπως για παράδειγμα ευρυζωνικά δίκτυα με τη μορφή οπτικών ινών, αλλά και ασύρματων δικτύων κλπ) είναι καθοριστικού χαρακτήρα, όπως επίσης ιδιαίτερα σημαντική είναι και η διαθεσιμότητα του εξοπλισμού ΤΠΕ (υπολογιστές, περιφερειακά, λογισμικό, δίκτυα κλπ), αλλά και του περιεχομένου των εφαρμογών. Καθοριστική επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί και η διάσταση σχετικά με τα θέματα παιδείας, κατάρτισης και εξοικείωσης με τη χρήση των ΤΠΕ. Όμως η ικανότητα της χρήσης των ΤΠΕ και η κατανόηση της πολυδιάστατης σημασίας τους συνδέεται με μια συνολικότερη “τεχνολογική κουλτούρα”, όπως αυτή διαμορφώνεται σωρευτικά, από ένα σύνολο παραγόντων οι οποίοι σχετίζονται, τόσο με τα ίδια τα άτομα ως υποκείμενα, όσο και με μια σειρά εξωγενών παραμέτρων, όπως οι πολιτικές προώθησης των ΤΠΕ, οι πολιτισμικοί παράγοντες, το οργανωτικό επίπεδο κάθε κοινωνίας κλπ.

Ως προς τους πολιτισμικούς παράγοντες για παράδειγμα, η θρησκεία μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί καταλυτικό παράγοντα σε σχέση με τη διαμόρφωση του βαθμού δεκτικότητας της κοινωνίας στις καινοτομίες, με τις διαφορές να είναι εμφανείς σε θρησκείες όπως ο Προτεσταντισμός από τη μια ή ο Μουσουλμανισμός από την άλλη. Σημαντικός επίσης παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί το εκάστοτε κυρίαρχο πολιτικό σύστημα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Κίνας η οποία παρά το γεγονός ότι μέχρι και τον 15^ο αιώνα τεχνολογικά θεωρείτο πιο προηγμένη από τις Ευρωπαϊκές χώρες, η μετέπειτα κυριαρχία των Μανδαρινών¹⁶⁶ απέτρεψε την περαιτέρω εξέλιξη της τεχνολογίας.

Ταυτόχρονα, η γεωμορφολογία της κάθε περιοχής αποτελεί παράγοντα απομόνωσης και αποκλεισμού ο οποίος δεν λειτουργεί ανασταλτικά μόνο για την κατασκευή υποδομών αλλά πολλές φορές, στο εσωτερικό των τοπικών κοινωνιών, ευνοεί την καλλιέργεια εσωστρέφειας και φοβικών συνδρόμων απέναντι στη διαδικασία των αλλαγών.

Στοιχείο το οποίο επίσης θα πρέπει να αναδειχθεί, αποτελεί το γεγονός ότι στα κράτη με ισχυρό αναπτυξιακό επίπεδο διαμορφώνονται ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες για την εξάπλωση της διείσδυσης των ΤΠΕ και της διαμόρφωσης της κρίσιμης μάζας των χρηστών η οποία με τη σειρά της επιδρά καθοριστικά για την ενίσχυση των υποδομών, της λειτουργίας και του περιεχομένου των ΤΠΕ. Συνολικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η λειτουργία των ΤΠΕ είναι ενταγμένη στη φιλοσοφία του ευρύτερου παγκοσμιοποιημένου οικονομικού συστήματος των αγορών. Παράλληλα, στο κυρίαρχο αξιακό σύστημα των συγκεκριμένων κοινωνιών, μοιάζει, είτε μέσω συνειδητών, είτε ακόμα και ασυνείδητων διαδικασιών, να αφομοιώνεται η σημασία της τεχνολογίας, ως παράγοντας που προσδίδει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε επίπεδο, ατόμων, οργανισμών αλλά και κρατών, τουλάχιστον

---

¹⁶⁶ Λόγιοι γραφειοκράτες οι οποίοι επιλέγονται αξιοκρατικά αλλά εναντιώνονται στον πλουτισμό

σε ότι αφορά το οικονομικό πεδίο, χωρίς αυτό να είναι το μοναδικό. Πέρα λοιπόν από την αυξημένη δυνατότητα επενδύσεων και υλοποίησης υποδομών ΤΠΕ, ως απόρροια των ισχυρών οικονομιών τους, σε ατομικό επίπεδο, τα μέλη των συγκεκριμένων κοινωνιών αποδέχονται τη σημασία των σχετικών με τις ΤΠΕ δεξιοτήτων και επιζητούν να τις αποκτήσουν, για ένα πλήθος παραγόντων συνδεδεμένων τόσο με οικονομικά όσο και με κοινωνικά οφέλη. Η αυξανόμενη ζήτηση από την αγορά εργασίας για συγκεκριμένες δεξιότητες, παρέχει τα σχετικά κίνητρα στα άτομα να τις αποκτήσουν. Με τον τρόπο αυτό, ολόκληρη η διαδικασία, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια ιδιότυπη κοινωνικοποίηση των ΤΠΕ, η οποία αναπαράγεται και ταυτόχρονα ενισχύεται. Σε αυτήν την περίπτωση, οι κεντρικοί μηχανισμοί που λειτουργούν στο πλαίσιο του κοινωνικού συστήματος, όπως αυτός της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, ενσωματώνουν και προωθούν τη χρήση τους. Για την ενδεδειγμένη αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος, το οποίο απασχολεί εμφανώς τους φορείς που μελετούν τα θέματα σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ, τόσο η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και η Ελληνική κυβέρνηση στα πρόσφατα κείμενα σχετικά με την κατάρτιση της εθνικής στρατηγικής, προτείνουν δράσεις και πολιτικές αντιμετώπισης του. Σε αυτό το πλαίσιο άσκησης πολιτικών, που να ανταποκρίνονται στα πραγματικά δεδομένα, χρησιμοποιούνται διαφορετικές μεθοδολογίες¹⁶⁷ για την ακριβή διερεύνηση του φαινομένου, μέσω της προσπάθειας ποσοτικοποίησης του μεγέθους του, με συγκεκριμένους δείκτες.

Η σύγχρονη αναζήτηση της σημασίας διείσδυσης των ΤΠΕ και των επιπτώσεων της στην τοπική αναπτυξιακή διαδικασία, με βιώσιμα χαρακτηριστικά, οδήγησε στην ανάδειξη νέων εννοιών, όπως αυτή των ψηφιακών κοινοτήτων ή των ψηφιακών πόλεων, μέσω των οποίων επιχειρήθηκε να αποτυπωθούν, οι μετασχηματισμοί που προκαλούν οι ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης των τοπικών κοινωνιών.

3.2.5 Ψηφιακές Κοινότητες

Η έννοια των ψηφιακών κοινοτήτων αναφέρεται στην πολιτική ή στην τεχνολογική στρατηγική που επικεντρώνεται στην χρήση των ΤΠΕ από τις τοπικές κοινωνίες. Όπως σχετικά αναφέρει ο Gurstein¹⁶⁸, συνδέονται οι οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες που

---

¹⁶⁷ Μεθοδολογίες όπως η SIBIS, 2003 που προέρχεται από έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκοπός της οποίας είναι η ανάλυση και η σύγκριση των διαφόρων δεικτών σχετικά με το ψηφιακό (χάσμα), η DIDIX (Digital Divide Index), η DAI και του e-inclusion index, όπως αναφέρονται στη μελέτη του παρατηρητηρίου για την Ηλεκτρονική Ένταξη & Μέτρηση του Ψηφιακού Χάσματος, σ 15

¹⁶⁸ Gurstein M.(1999), "Flexible networking, information and communications technology and Local Economic Development", First Monday Vol.4, No 2., http://www.firstmonday.dk/issues/issue4_2/gurstein/index.html

προσφέρουν η ηλεκτρονική δημοκρατία, το ηλεκτρονικό εμπόριο, τα κοινοτικά - αστικά δίκτυα και τηλε-κέντρα, σε επίπεδο κοινότητας.

Οι υποστηρικτές της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ, ως αναπτυξιακό μέσο των τοπικών κοινοτήτων, θεωρούν ότι τα νέα μέσα μπορούν να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά σε όλα τα επίπεδα της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σε διεθνές επίπεδο όπου η χρήση τους είναι περισσότερο διαδεδομένη από ότι στον Ελληνικό χώρο, τα δίκτυα μεταξύ των κοινοτήτων παρέχουν ένα μεγάλο εύρος δυνατοτήτων σε επίπεδο γειτονιάς, πόλης, η ακόμα και ολόκληρης περιφέρειας. Πολλοί φορείς στις προαναφερόμενες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες που σχετίζονται με την αναπτυξιακή διαδικασία σε τοπικό επίπεδο, όπως είναι οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, δραστηριοποιήθηκαν έντονα αναπτύσσοντας δημοτικά δίκτυα πρόσβασης με σκοπό να βελτιώσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες, να αυξήσουν την συμμετοχή του πολίτη στην λήψη τοπικών αποφάσεων, αλλά και να τονώσουν την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα στο βαθμό που κάτι τέτοιο ήταν εφικτό.

Ως προς τη δραστηριοποίηση των φορέων αυτών, η παραπάνω τάση μοιάζει να έχει επεκταθεί και στην Ελλάδα όπως επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία¹⁶⁹ που δόθηκαν στην 3η Συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ψηφιακή Σύγκλιση», το οποίο και αποτελεί τον κύριο εκφραστή των δημόσιων δαπανών σχετικά με την υλοποίηση έργων ΤΠΕ. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, το 80% των κατατεθειμένων προτάσεων για ένταξη σχετικών έργων έχει κατατεθεί από τους ΟΤΑ της χώρας.

Η έννοια της ψηφιακής πόλης, πέρα από οποιαδήποτε στοιχεία υπερβολής τα οποία μπορεί να εμπεριέχει ως έννοια, αποτελεί πλέον ένα θέμα το οποίο απασχολεί την πλειοψηφία των τοπικών φορέων και στον ελληνικό χώρο, ακόμα και αν στην παρούσα περίοδο αποτελεί για πολλούς μια επιδίωξη, της οποίας η επίτευξη απαιτεί την αντιμετώπιση μιας σειράς διαρθρωτικών δυσκολιών.

Σύμφωνα με τον Ι. Καρυδά¹⁷⁰ τα πεδία στα οποία μπορούμε να αναζητήσουμε σημαντικές αλλαγές από την εφαρμογή του μοντέλου της ψηφιακής πόλης είναι:

- *στις Κοινωνικές και τεχνολογικές προβλέψεις για την κοινωνία των δικτύων και το Διαδίκτυο.*
- *στις προοπτικές για τα συστήματα της πολιτικής αναδιάρθρωσης και διακυβέρνησης, σε παγκόσμιο και τοπικό επίπεδο.*

¹⁶⁹ Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (2010), Παρουσίαση Ειδικού Γραμματέα στο πλαίσιο της 3^{ης} συνεδρίασης της επιτροπής παρακολούθησης του Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση, http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/newopis_digital/committee/deliberations/3heppa_digital.htm.

¹⁷⁰ Καρυδάς Ι (2007), Ψηφιακές πόλεις, Παπαζήσης, Αθήνα σελ 181.

- στη διαμόρφωση της «εικόνας» της πόλης και στη αξιολόγηση της εικονικότητας και επικοινωνιακής δυναμικής του αστικού σχεδιασμού.
- στην πύλη- πλατφόρμα της εικονικής πόλης στο διαδίκτυο στη μελέτη των νέων εννοιών δημόσιου ιδιωτικού, της συμμετοχής ή μη του συντηρητικού-προοδευτικού χαρακτήρα της πολιτικής ένωσης και του πολίτη στο Διαδίκτυο.
- στις μελλοντικές εξελίξεις στις αστικές λειτουργίες σε υπηρεσίες φυσικές και ψηφιακές.

Σύμφωνα και με τις πρακτικές οι οποίες έχουν παρατηρηθεί σε τοπικό επίπεδο, οι ΤΠΕ μπορεί να λειτουργήσουν με αποτελεσματικότητα προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις, οι κυριότερες εκ των οποίων μπορούν να θεωρηθούν οι εξής :

- Ηλεκτρονική Πολιτική(e-policy): πληροφόρηση του κοινού σχετικά με αποφάσεις δημόσιου ενδιαφέροντος
- Ηλεκτρονική Δημοκρατία(e-democracy):πολιτικός διάλογος με πολίτες και ομάδες
- Ηλεκτρονική Διοίκηση (e-management): βελτίωση της διοίκησης του ανθρώπινου δυναμικού, των οργανισμών και της διαχείρισης των πόρων
- Ηλεκτρονικές Υποδομές (e-infrastructure): δημιουργία και θεμελίωση των τεχνικών και λειτουργικών δομών για την παροχή όλων των παραπάνω
- Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες (e-service): η αλληλεπίδραση και η σχέση με τους πολίτες, επιχειρήσεις, οργανισμούς
- Ηλεκτρονικό Εμπόριο (e-commerce): χρηματικές συναλλαγές και προμήθειες

Σε αυτό το πλαίσιο, απαιτείται ο σχεδιασμός αναλυτικών στρατηγικών, βασισμένων σε επιστημονικά τεκμηριωμένα στοιχεία, προσαρμοσμένων στις τοπικές ιδιαιτερότητες, με απώτερο στόχο την επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης και ευημερίας. Οι φορείς του σχεδιασμού αναπτυξιακών πολιτικών, ανεξαρτήτως επιπέδου, δεν θα συνειδητοποιήσουν τα πλεονεκτήματα που μπορούν να αποκτήσουν μέσω των ΤΠΕ, για την προσφορά τους προς τις τοπικές κοινότητες, εάν τις αντιμετωπίσουν σαν ένα συμβατικό μέσο πληροφόρησης ή διαχείρισης και παροχής υπηρεσιών.

Οι κυριότερες συνιστώσες, όπως αναφέρουν οι Romm, Pliskin και Clarke¹⁷¹ (1997), για την επιτυχημένη ενσωμάτωση της χρήσης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινότητες μπορούν να θεωρηθούν οι εξής:

---

¹⁷¹ Romm C., Pliskin N., & Clarke R. (1997). "Virtual Communities and Society: Toward an Integrative Three Phase Model". International Journal of Information Management, 261-270.

- Τεχνολογία – Δεδομένου ότι είναι επιθυμητή η συμμετοχή ολόκληρης της κοινότητας, θα πρέπει να αξιολογηθεί η δυνατότητα πρόσβασης στις ΤΠΕ όλων των μελών της, ακόμα και εκείνων που είναι λιγότερο ή καθόλου εξοικειωμένοι μαζί τους. Επίσης, θα πρέπει να εξεταστεί ο βαθμός φιλικότητας που προσφέρουν τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα στον χρήστη.
- Κίνητρα – Ο βαθμός παροχής κινήτρων στο κάθε άτομο- μέλος της κοινότητας για την συμμετοχή του στα νέα προγράμματα καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία ή την αποτυχία του προγράμματος. Θα πρέπει λοιπόν να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην κατανόηση των κινήτρων για τις επιμέρους υποομάδες μέσα στην κοινότητα.
- Έργο- Αν τα οφέλη από τις ΤΠΕ δεν είναι ευδιάκριτα από τα μέλη της κοινότητας, τότε συνήθως δεν είναι διατεθειμένα να τις υιοθετήσουν. Από πρακτική άποψη θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην κατανόηση του ρόλου και του έργου που επιτελούν τα μέλη της κοινότητας και πώς οι νέες τεχνολογίες μπορούν να τα προωθήσουν.
- Πολιτική- Περιλαμβάνει το βαθμό στον οποίο η κοινότητα στο σύνολο της χαρακτηρίζεται από σχέσεις αρμονίας μεταξύ των μελών της. Επίσης συνδέεται και με το βαθμό διαθεσιμότητας των πολιτών να στηρίξουν τις αποφάσεις των τοπικών ηγετών τους σχετικά με την εισαγωγή των ΤΠΕ. Οι προσπάθειες θα πρέπει να επικεντρωθούν στη αποφυγή των συγκρούσεων στο εσωτερικό της κοινότητας για την ομαλή ενσωμάτωση και λειτουργία των νέων τεχνολογιών.
- Κουλτούρα, Τοπικές αξίες - Η κουλτούρα των μελών της κοινότητας θα πρέπει να είναι συμβατή με τη χρήση των νέων μέσων, προκειμένου οι στόχοι του εγχειρήματος να επιτευχθούν. Από αυτήν την άποψη θα πρέπει να προηγηθεί μια ανάλυση, τόσο των αξιών της κοινότητας, όσο και των αξιών που περιέχουν οι νέες τεχνολογίες που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν.

Οι παραπάνω διατυπώσεις μοιάζει να επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία σχετικής έρευνας¹⁷² που διεξήχθη στην Αυστραλία αναφορικά με τις βασικές παραμέτρους ένταξης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινότητες. Καταρχάς, σύμφωνα με το γενικό συμπέρασμα της έρευνας αυτής, αναφέρεται ότι οι ΤΠΕ μπορούν να συμβάλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη μιας τοπικής κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναδεικνύεται από τα ευρήματα, βασική προϋπόθεση για την επιτυχία ενός τέτοιου εγχειρήματος αποτελούν η ευκρίνεια των στόχων βιωσιμότητας που έχουν τεθεί η οποία προϋποθέτει την εμπλοκή των μελών της κοινότητας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, το σχεδιασμό και την αξιολόγηση.

¹⁷² Hearn G, Kimber M, Lennie J (2004), "ICT's and regional sustainability: a critique and a way forward" pp 19 Community Informatics Research Network 2004 Conference and Colloquium: Sustainability and community technology, September 29 – October 1, Prato, Tuscany.

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η δυνατότητα μάθησης από τη διεθνή εμπειρία και η αναζήτηση της κεφαλαιοποίησης καινοτόμων μοντέλων, προσαρμοσμένης στα τοπικά δεδομένα. Επιπλέον, αναφορά γίνεται και στη σημασία της προοπτικής εμπλοκής των μικρών τοπικών επιχειρήσεων.

Εξαιτίας της σταδιακής συνειδητοποίησης της σημασίας διείσδυσης των ΤΠΕ, όχι μόνο από εξειδικευμένους κεντρικούς ή ακαδημαϊκούς φορείς αλλά και από τους τοπικούς, σε ένα ευρύ φάσμα πεδίων μεταξύ των οποίων και η ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε τοπικό επίπεδο, η έννοια των ψηφιακών κοινοτήτων, μετά από το 2000, έχει τοποθετηθεί ψηλά στο θεματολόγιο σχετικά με την κοινωνία της πληροφορίας. Οι προσπάθειες για τη ανάδειξη αυτών των περιπτώσεων και των καλών πρακτικών συναντάται μέσω της σύστασης οργανισμών, όπως το Διεθνές Δίκτυο Ψηφιακών Κοινοτήτων (.i-nec)¹⁷³ το 2001 ή δράσεις που χρηματοδοτήθηκαν από την Ε.Ε., όπως αυτή των Ψηφιακών Πόλεων (Digital Cities)¹⁷⁴ στο πλαίσιο του προγράμματος εδαφικής συνεργασίας (INTEREG IVC). Ιδιαίτερη αναφορά στον Ελληνικό χώρο θα πρέπει να γίνει στην περίπτωση του Δήμου Τρικκαίων ο οποίος έχει δραστηριοποιηθεί αρκετά έντονα, συμμετέχοντας ως μέλος και στα δυο προαναφερόμενα δίκτυα, ενώ ο ίδιος πρωτοστατεί σε αντίστοιχη προσπάθεια για τη δημιουργία της πρώτης διευρυμένης ψηφιακής κοινότητας στον ελληνικό χώρο. Η προσπάθεια αυτή που υλοποιείται μέσω της ίδρυσης ανώνυμης εταιρίας, από τον Ιανουάριο του 2009, με τίτλο Ψηφιακές Πόλεις¹⁷⁵ Κεντρικής Ελλάδος, περιλαμβάνει τη συνεργασία έντεκα σημαντικών πόλεων της συγκεκριμένης γεωγραφικής ενότητας, με στόχο την ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ και την ανάπτυξη της μεταξύ τους διασύνδεσης. Παράλληλα, μέσω δομών που έχει αναπτύξει ο ίδιος ο Δήμος Τρικκαίων, όπως η Αναπτυξιακή Εταιρεία ΟΤΑ με τίτλο e-trikala¹⁷⁶ προωθεί σε όλα τα επίπεδα (υπηρεσιών, υποδομών, ευαισθητοποίησης) την ένταξη των ΤΠΕ στο τοπικό επίπεδο. Τις προσπάθειες αυτές ακολουθούν σταδιακά και άλλες πόλεις της χώρας, με τις ψηφιακές κοινότητες πλέον να ανέρχονται συμπεριλαμβανομένης και της προηγούμενης, σε τέσσερις. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για τη Διαδημοτική Εταιρία Ευρωζωνικών Δικτύων Νοτιοδυτικής Ελλάδος η οποία συστάθηκε με πρωτοβουλία της πόλης των Πατρών και στην οποία συμμετέχουν 24 σημαντικές πόλεις¹⁷⁷ της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, ενώ σημαντική

---

¹⁷³ <http://www.i-nec.com/>

¹⁷⁴ <http://www.digital-cities.eu/>

¹⁷⁵ www.lamia-city.gr/~lamiagr/media/files/PRESENTATION.ppt

¹⁷⁶ <http://www.e-trikala.gr/>

¹⁷⁷ Δήμοι: Αγρινίου, Αιγίου, Αμαλιάδας, Αργοστολίου, Άργους, Άρτας, Ζακυνθίων, Ηγουμενίτσας, Ι.Π. Μεσολογγίου, Καλαμάτας, Κερκυραίων, Κορινθίων, Λευκάδας, Μεσσήνης, Ναυπάκτου, Ναυπλίου, Ξυλοκάστρου, Οινιαδών, Πατρών, Πρεβέζης, Πύργου, Σικωνίων, Σπάρτης και Τρίπολης.

επίσης είναι η πρωτοβουλία του Δήμου Ηρακλείου για τη δημιουργία του δικτύου Ίκαρος¹⁷⁸ στο οποίο συμμετέχουν 15 Δήμοι της Κρήτης και ορισμένων νησιών του Αιγαίου. Σε αντίστοιχη κίνηση στην περιοχή της Βορείου Ελλάδος έχουν προβεί και ΟΤΑ από την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

3.3. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών ως Τομέας¹⁷⁹ της Οικονομίας

3.3.1 Ο τομέας των ΤΠΕ

Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών αποτελούν έναν τομέα ο οποίος αναμφισβήτητα απασχολεί ολοένα και εντονότερα τον επιστημονικό χώρο αναφορικά με το εύρος και τη σημασία των επιπτώσεων του. Παρά το γεγονός ότι μέχρι και τα μέσα του 1990, οι ΤΠΕ θεωρήθηκαν ως περιφερειακής σημασίας ζήτημα για την οικονομική ανάπτυξη¹⁸⁰, η μεταγενέστερη αναγνώριση των πολλαπλασιαστικών τους επιπτώσεων σε όλα τα πεδία της ευρύτερης κοινωνικό-οικονομικής οργάνωσης, συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση των κατάλληλων προϋποθέσεων για την περαιτέρω διερεύνηση τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η συγκέντρωση αξιόπιστων συγκριτικών στοιχείων, τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών μεταξύ των χωρών, ήταν καθοριστική σχετικά με τη μελέτη και τη διερεύνηση της διάστασης της έννοιας της Κοινωνίας της Πληροφορίας όπως διαμορφωνόταν κατά τόπου. Οι παραπάνω εξελίξεις επέδρασαν στη σταδιακή συνειδητοποίηση, των υπευθύνων λήψης των πολιτικών αποφάσεων, της ιδιαίτερης σημασίας των ΤΠΕ. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, τα συγκεκριμένα πρόσωπα επεδίωξαν να αποκτήσουν μια εικόνα σχετικά με το βαθμό διεύθυνσης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες, των αποτελεσμάτων της εφαρμογής τους, της ανάδειξης των καλών πρακτικών και της μελέτης των στρατηγικών και των μέσων με τα οποία οι πρακτικές αυτές θα ήταν δυνατό να υιοθετηθούν, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής.

---

¹⁷⁸<http://www.ikarosnetwork.gr/> Στο δίκτυο συμμετέχουν: Δήμος Αγ. Νικολάου Δήμος Βαθέος, Δήμος Ερμούπολης, Δήμος Ηρακλείου, Δήμος Ιεράπετρας, Δήμος Καλλιθέας Ρόδου, Δήμος Μυτιλήνης, Δήμος Νάξου, Δήμος Ν.Αλικαρνασού, Δήμος Πάρου, Δήμος Ρεθύμνης, Δήμος Ροδίων, Δήμος Σητείας, Δήμος Χανίων, Δήμος Χίου

¹⁷⁹Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η έννοια του τομέα που χρησιμοποιείται σε ότι αφορά την ελληνική οικονομία έχει άτυπο χαρακτήρα αφού σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ) δεν προσδιορίζεται επισήμως τέτοιος τομέας. Παρόλα αυτά σύμφωνα με τους κλάδους που σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ ταξινομούνται ως ΤΠΕ, μεθοδολογία διεθνώς αποδεκτή, οι συγκεκριμένοι κλάδοι επιλέχθηκαν από το ελληνικό σύστημα ταξινόμησης, συνιστώντας τον ευρύτερο τομέα των ΤΠΕ.

¹⁸⁰Rahman H.(2007,) Role of ICTs in Socioeconomic Development and Poverty Reduction in ICT'S for Economic and Regional Developments, Idea Group Publishing, London

Αυτό το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί είναι ότι οι παράγοντες που ουσιαστικά οδήγησαν στη διαμόρφωση του κλάδου των ΤΠΕ, αλλά και της ευρύτερης αναγνώρισης της σημασίας τους, σχετίζονται, τόσο με τα θεαματικά τεχνολογικά επιτεύγματα, όσο και με τις ευρύτερες μεταβολές του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος¹⁸¹. Επιπλέον, σε μεγάλο βαθμό οι ΤΠΕ αποτέλεσαν ένα εναλλακτικό υπόβαθρο προκειμένου να αντιμετωπιστούν σύγχρονες ανάγκες κοινωνικής οργάνωσης¹⁸² και δικτύωσης όπως αυτές διαμορφώθηκαν σε ένα πλέγμα αλληλεπίδρασης με τις ευρύτερες οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, πρωτίστως στις κοινωνίες του δυτικού κόσμου και δευτερευόντως στον υπόλοιπο πλανήτη. Σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί πλέον κοινά αποδεκτό τόπο ότι οι ΤΠΕ ανήκουν στην κατηγορία των Τεχνολογιών Γενικού Σκοπού¹⁸³ (ΤΓΣ), συγκρινόμενες με τεχνολογίες οι οποίες επέδρασαν καθοριστικά στην εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας όπως ήταν ο ηλεκτρισμός στον τομέα της ενέργειας ή το αυτοκίνητο στον τομέα των μεταφορών. Η συγκεκριμένη ομάδα τεχνολογικών επιτευγμάτων έχει ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις αναφορικά με μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι θα αναλυθούν στη συνέχεια. Οι ΤΓΣ σύμφωνα με τους Lipsey Bekar and Carlaw¹⁸⁴ διαθέτουν τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να διακριθούν σε κάθε περίπτωση και τα οποία είναι τα εξής :

1. Μεγάλα περιθώρια περαιτέρω εξέλιξης και ανάπτυξης
2. Εφαρμοσιμότητα σε ένα ευρύ φάσμα χρήσεων
3. Δυνατότητα χρήσης σε σημαντικό εύρος παραγωγής προϊόντων και πραγματοποίησης διαδικασιών
4. Ισχυρή συμπληρωματικότητα με υφιστάμενες και μελλοντικές νέες τεχνολογίες

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά συμβάλλουν καθοριστικά στην αύξηση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου αλλά και της εργασίας, με ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην οικονομία στο σύνολο της. Σημαντικά επίσης είναι τα αποτελέσματα σε σχέση με τις εξωτερικές οικονομίες και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που διαμορφώνονται για τους υπόλοιπους οικονομικούς κλάδους (διασύνδεση κλάδων), μέσω των επενδύσεων για έρευνα και ανάπτυξη αλλά και μέσω τη διάχυσης της καινοτομίας.

---

¹⁸¹Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και χρήση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ σ32

¹⁸² Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν οι νέες μορφές κοινωνικών δικτύων, συμμετοχικών διαδικασιών και ενεργοποίησης των πολιτών

¹⁸³United Nations (UNCTAD) (2007), Informations Economy Report, pp,8, OECD ,(2007), Measuring The Impacts of ICT using official statistics 2008, Partnership on Measuring ICT for Development, The Global Information Society a Statistical View, 2008,

¹⁸⁴Helpman E (ed.) (1998). General Purpose Technologies and Economic Growth, Cambridge, Mass. MIT Press.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών μπορεί να υποστηριχθεί ότι συγκριτικά με τις ΤΓΣ του παρελθόντος παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες κυρίως ως προς τις επιπτώσεις τους, πέρα του οικονομικού πεδίου και του χώρου παραγωγής (είτε αποτελούν συντελεστή παραγωγής, είτε αυτόνομο οικονομικό κλάδο, είτε ενδιάμεσα αγαθά)¹⁸⁵. Οι επιπτώσεις αυτές εντοπίζονται κυρίως στη διαμόρφωση νέων μορφών κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών, στο σχηματισμό νέου τύπου κοινωνικών δικτύων και διαύλων ανταλλαγής ιδεών αλλά και πληροφόρησης, στις αυξημένες δυνατότητες διάχυσης της γνώσης και της καινοτομίας στην κοινωνία, στη διαφοροποιημένη υπόσταση παροχής υπηρεσιών και γενικότερα εμπορικών συναλλαγών, στη μείωση του κόστους πρόσβασης στις ίδιες τις ΤΠΕ μέσω της καινοτομίας και της συνεχούς εξέλιξης, αλλά και στη διαμόρφωση ενός απαιτητικού περιβάλλοντος σε δεξιότητες και προσόντα ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την κοινωνία της γνώσης.

Από τη στιγμή που αναγνωρίστηκαν οι νέες προοπτικές, όπως διαμορφώθηκαν από τη ραγδαία ανάπτυξη των ΤΠΕ, ξεκίνησαν και οι πρώτες προσπάθειες συντονισμού των επιμέρους εθνικών προσεγγίσεων για την υιοθέτηση κάποιων κοινών μεθόδων και προδιαγραφών για την αξιολόγηση (ποιοτική και ποσοτική) της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί είναι ότι οι επιμέρους εθνικές προσεγγίσεις σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό, τόσο με τη δομή των εθνικών οικονομιών και τη διάρθρωση του παραγωγικού τους συστήματος, όσο και την ευρύτερη διεύθυνση των ΤΠΕ στις κοινωνικό-οικονομικές δραστηριότητες κάθε χώρας. Επιπλέον, σημαντικό στοιχείο αποτελεί ο διαφορετικός βαθμός δυνατότητας ως προς τη συγκέντρωση σχετικών ποσοτικοποιημένων δεδομένων¹⁸⁶ όπου αλλού επιτυγχάνεται με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και αλλού με μικρότερη, ενισχύοντας ή αποδυναμώνοντας αντίστοιχα την αξιοπιστία των εκτιμήσεων και ότι αυτό συνεπάγεται στη διαμόρφωση των πολιτικών. Πολλές φορές, η πολιτική αντιμετώπιση, ως προς το όραμα και τη δέσμευση, είναι αυτή που χαρακτηρίζει το βαθμό επιτυχίας διεύθυνσης των ΤΠΕ, χωρίς να λειτουργεί ανεξάρτητα από τις παραμέτρους που προαναφέρθηκαν δεδομένου ότι αναπτύσσεται μια δυναμική σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.

Στο πλαίσιο λοιπόν μιας κοινής προσπάθειας ομοιόμορφης αντιμετώπισης των ζητημάτων που προέκυψαν σχετικά με τη μελέτη των ΤΠΕ, οι διεθνείς οργανισμοί επιχείρησαν να προσεγγίσουν τα θέματα τα οποία σχετίζονται με τη συλλογή στατιστικών δεδομένων και

¹⁸⁵ Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και Χρήση ΤΠΕ στην Ελλάδα, ΚΕΠΕ, Αθήνα

¹⁸⁶ Στοιχείο το οποίο αντανάκλα κυρίως την οργάνωση και τη δυνατότητα των επιμέρους εθνικών στατιστικών υπηρεσιών

τις μεθόδους μέτρησης και αποτύπωσής τους, με τη διαμόρφωση μιας σχετικά κοινά αποδεκτής μεθοδολογίας.

Παρά το γεγονός ότι δεν έχει υιοθετηθεί ένας μοναδικός ορισμός για τις ΤΠΕ, οι διαφορετικές προσπάθειες που πραγματοποιήθηκαν, στην πλειοψηφία τους, διαθέτουν σημαντικά κοινά χαρακτηριστικά. Αυτό το οποίο μπορεί να επισημανθεί από τη μελέτη των επιμέρους ορισμών είναι ότι πολλές φορές η ερμηνεία του όρου σχετίζεται με τη φύση του ίδιου του φορέα ή του οργανισμού που τον χρησιμοποιεί και την ιδιαίτερη προσέγγιση του ως προς το θέμα.

Τα Ηνωμένα Έθνη λοιπόν, μέσω του Προγράμματος για την Ανάπτυξη¹⁸⁷, προσδιορίζουν ευρύτερα τις ΤΠΕ ως τις τεχνολογίες που διαμορφώνουν το κατάλληλο περιβάλλον για την ανάπτυξη φυσικών υποδομών, εφαρμογών, μετάδοσης, επεξεργασίας, αποθήκευσης και δημοσιοποίησης της πληροφορίας με όλες τις μορφές, συμπεριλαμβανομένου ήχου, κειμένου, δεδομένων, γραφικών και βίντεο. Οι ΤΠΕ, όπως αναφέρεται, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξη ενός κράτους, αφού έχουν ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών σε ένα πλήθος τομέων, όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση, οι εμπορικές συναλλαγές, η διακυβέρνηση κλπ.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁸⁸ ο όρος χρησιμοποιείται κυρίως για να υποδηλώσει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, εφαρμογών και τεχνολογιών οι οποίες χρησιμοποιούν διαφορετικούς τύπους εξοπλισμού και λογισμικών, τα οποία πολύ συχνά λειτουργούν μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η σημασία αναφορικά με τις ΤΠΕ δεν έγκειται στην ίδια την τεχνολογία αλλά στο γεγονός ότι διαθέτει τις λειτουργίες που επιτρέπουν πρόσβαση στη γνώση, την πληροφορία και την επικοινωνία: στοιχείο με συνεχώς αυξανόμενη σημασία για το οικονομικό και κοινωνικό πεδίο.

Πέρα των συγκεκριμένων ορισμών, ιδιαίτερα σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η μελέτη που εκπονήθηκε από τον ΟΟΣΑ, στο πλαίσιο της οποίας συμμετείχαν μέλη από τις πλέον έγκυρες ερευνητικές ομάδες διεθνώς και η οποία θεωρείται αντιπροσωπευτικότερη και σύμφωνη με τις διεθνείς πρακτικές, ενώ τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής έχουν γίνει αποδεκτά μεταξύ όλων των κρατών – μελών του παραπάνω οργανισμού. Ο ορισμός¹⁸⁹ με τον οποίο συναίνεσαν το 1998 οι χώρες του ΟΟΣΑ αναφέρει ότι “ο τομέας ΤΠΕ αποτελείται από τον συνδυασμό ομάδων επιχειρήσεων τόσο στον τομέα της μεταποίησης όσο και στον

---

¹⁸⁷ United Nations Development Programme(2002), Uganda ICT Policy Strategy, <http://www.sdn.org/per/ictd/ictd.cms.pl?do=edit&id=23>

¹⁸⁸ European Commission, com (2001) 770 final, Brussels, 14.12.2001

¹⁸⁹ OECD (1998) “The Information and Communication and Technology Sector: A definition”, (Ο ορισμός αυτός παρουσιάστηκε το 1998 και αναθεωρήθηκε το 2002, χωρίς να μεταβληθεί ουσιαστικά)

τομέα των υπηρεσιών που συλλέγουν, διαβιβάζουν και παρουσιάζουν στοιχεία και πληροφορίες ηλεκτρονικά". Ο συγκεκριμένος ορισμός διέπεται από δύο βασικές αρχές. Η πρώτη αρχή αναφέρεται στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση, των οποίων τα προϊόντα θα πρέπει να εκπληρώνουν τη λειτουργία της επεξεργασίας πληροφοριών και της επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της μετάδοσης και της απεικόνισής των αποτελεσμάτων των λειτουργιών αυτών. Επιπλέον, σχετικά με την ίδια αρχή, γίνεται αναφορά στην υιοθέτηση διαδικασιών ηλεκτρονικής επεξεργασίας για την ανίχνευση, τη μέτρηση ή / και την καταγραφή φυσικών φαινομένων ή τον έλεγχο μιας φυσικής διαδικασίας. Η δεύτερη αρχή αναφέρεται στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών και τα προϊόντα τους, τα οποία πρέπει να αποσκοπούν στη λειτουργία της επεξεργασίας πληροφοριών και στην επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα.

Αυτό που θα μπορούσε να ειπωθεί συνολικά, είναι ότι ο ορισμός του ΟΟΣΑ αποτελεί μια κοινή βάση¹⁹⁰ αναφορικά με το περιεχόμενο και τις λεπτομερείς προϋποθέσεις που θα πρέπει να διαθέτουν τα προϊόντα και οι υπηρεσίες, προκειμένου να ενταχθούν στους κλάδους των ΤΠΕ.

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση του προσδιορισμού της έννοιας των ΤΠΕ, αποσκοπεί στην πληρέστερη μελέτη των συνολικών επιπτώσεων τους στο κοινωνικο-οικονομικό πεδίο. Η διαδικασία αυτή είναι πολλές φορές πολυσύνθετη λόγω της έντονης, μεταβλητότητας του ίδιου του τομέα, αλλά και των επιπτώσεων που προκαλεί. Κύριο αίτιο των σημαντικών δυσκολιών στον προσδιορισμό αλλά και στην ποσοτική επεξεργασία των στοιχείων, σχετικά με τις ΤΠΕ, αποτελεί το γεγονός ότι εντάσσονται στην κατηγορία των τεχνολογιών γενικού σκοπού. Η συγκεκριμένη διάσταση τους αποδίδεται εξαιτίας των επιπτώσεων που προκαλούν οριζοντίως σε διαφορετικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας, μέσω της συμβολής τους στη διαμόρφωση μεγεθών όπως η παραγωγικότητά, η αποδοτικότητα, η εξοικονόμηση πόρων, η δομή της παραγωγής, στους τομείς αυτούς. Η επιμέρους επίπτωση που προκαλούν σε κάθε τομέα διαφοροποιείται σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του καθενός.

Επιπρόσθετα, τα ακριβή και αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία αποτελούν σημαντική προϋπόθεση, για τον επιτυχημένο σχεδιασμό και την υλοποίηση δημόσιων πολιτικών,

---

¹⁹⁰Όπως αναφέρεται και στη μελέτη Statistics Denmark (2000), *The ICT Sector in Nordic Countries*, δεν σημαίνει ότι δεν συναντώνται αμφισβητήσεις, όπως αυτή την οποία εξέφρασαν τα ινστιτούτα στατιστικής των σκανδιναβικών χωρών, στα οποία όταν τους ανατέθηκε από τις κυβερνήσεις των χωρών τους να αναπτύξουν στατιστικά στοιχεία για την κοινωνία της πληροφορίας θεώρησαν ότι ο ορισμός του ΟΟΣΑ ήταν ιδιαίτερα ευρύς και λειτούργησαν αυτόνομα για τη συλλογή λεπτομερέστερων στοιχείων.

προκειμένου να αναλυθούν σε όλο τους το εύρος οι επιμέρους διαστάσεις του νέου φαινομένου που έχει χαρακτηριστεί ως Κοινωνία της Πληροφορίας.

Όπως αναφέρεται και σε σχετική μελέτη που εκπονήθηκε από το IOBE¹⁹¹ για το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, ο ακριβής προσδιορισμός του εννοιολογικού περιεχομένου του τομέα των ΤΠΕ αποτελεί εξ' ορισμού μία δύσκολη εργασία. Σύμφωνα με τη μελέτη, το συγκεκριμένο γεγονός οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους: ο πρώτος σχετίζεται με την δυσκολία διάκρισης της δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα που παράγουν προϊόντα ΤΠΕ, καθιστώντας τις παραγωγούς και εντάσσοντας τις στη μεταποίηση, ενώ παράλληλα δραστηριοποιούνται ως πάροχοι υπηρεσιών προς άλλες επιχειρήσεις ή καταναλωτές, δραστηριότητα που τις κατατάσσει στον τριτογενή τομέα. Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με τη δημιουργία νέων προϊόντων/ υπηρεσιών, που απορρέουν από τις επιμέρους επιχειρηματικές δραστηριότητες, οι οποίες εξαιτίας της υψηλής καινοτομίας και των ταχύτατων τεχνολογικών εξελίξεων που χαρακτηρίζουν τον τομέα, προκαλούν μια σταδιακή σύγκλιση διαφορετικών τεχνολογιών, με αποτέλεσμα ορισμένες φορές να καθίσταται δυσδιάκριτη μία σαφή ένταξη του κάθε παραγόμενου προϊόντος ή δραστηριότητας σε συγκεκριμένους κλάδους με την αντίστοιχη κωδικοποίηση.

Σε αυτό το πλαίσιο, όπως διαμορφώνεται εν μέσω της αναγνώρισης των προαναφερόμενων δυσκολιών, η άτυπη ομαδοποίηση των επιχειρήσεων του τομέα, επιχειρήθηκε να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τα ευρύτερα χαρακτηριστικά τους, περιλαμβάνοντας την ευρύτερη ένταξη τους σε μια ομάδα επιχειρήσεων με τον τίτλο των “επιχειρήσεων της νέας οικονομίας”.

Οι δυσκολίες σχετικά με την οριοθέτηση των δραστηριοτήτων ΤΠΕ αποτυπώνονται και στις αναθεωρήσεις που πραγματοποιούνται από τον ΟΟΣΑ αναφορικά με τους κλάδους που συνθέτουν τον τομέα ΤΠΕ. Οι αναθεωρήσεις αυτές, επιλέγονται με βάση την κωδικοποίηση ICIC¹⁹² του ΟΗΕ η οποία θεωρείται η καταλληλότερη για την αντιστοίχιση με τα συστήματα κατηγοριοποίησης αρκετών κρατών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Η τελευταία

---

¹⁹¹ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ-IOBE (2006), Μελέτη των κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα: Κατάσταση και Προοπτικές

¹⁹² Το διεθνές πρότυπο βιομηχανικής ταξινόμησης (International Standard of Industrial Classification) όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων αναπτύχθηκε από τον ΟΗΕ ως μια συγκεκριμένη μορφή κατάταξης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Στους κωδικούς του ομαδοποιούνται από κοινού επιχειρήσεις, που παράγουν ομοειδή προϊόντα και υπηρεσίες ή εάν χρησιμοποιούν παρόμοιες μεθόδους (δηλαδή την ίδια πρώτη ύλη, τη διαδικασία της παραγωγής, των δεξιοτήτων και της τεχνολογίας). Το σύστημα ISIC χρησιμοποιείται σήμερα ευρέως από τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς ως ένας τρόπος κατηγοριοποίησης σύμφωνα με την οικονομική δραστηριότητα. Ο βασικός σκοπός της κωδικοποίησης είναι η τυποποίηση της συλλογής των δεδομένων και η προώθηση της διεθνούς συμβατότητας στη συγκρισιμότητα των στοιχείων.

ταξινόμηση με βάση την κωδικοποίηση ICIC (rev.4¹⁹³) όμως, διαφοροποιείται σημαντικά σχετικά με την κωδικοποίηση των κλάδων που συνθέτουν τον τομέα ΤΠΕ σε σχέση την αντίστοιχη που προηγήθηκε ICIC (rev.3) και με την οποία είναι εναρμονισμένο το Ευρωπαϊκό Σύστημα (NACE) .

Παρά την ενδεχομένως πιο σύγχρονη, ως προς την κάλυψη του εύρους των δραστηριοτήτων, προσέγγιση, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι εξακολουθεί να ισχύει η επισήμανση που καταγράφεται στη μελέτη του IOBE¹⁹⁴ σχετικά με την προγενέστερη μεθοδολογία, για την οποία σημειώνεται *“Όπως όλες οι κατηγοριοποιήσεις, έχει τους περιορισμούς της. Καθώς η παραγωγή προϊόντων / υπηρεσιών ΤΠΕ μπορεί να διεξάγεται σε πολλούς κλάδους, είτε ως βασική, είτε ως δευτερεύουσα δραστηριότητα, είτε ακόμα και σε κατηγορία μοναδικού προϊόντος, είναι σαφές ότι δεν εξαντλεί τον τομέα ΤΠΕ. Επίσης δεν περιλαμβάνονται σε αυτήν δραστηριότητες από τον χώρο της ανάπτυξης πληροφοριακού περιεχομένου. Από την άλλη πλευρά, οι χώρες είναι ελεύθερες σε εθνικό επίπεδο, να συμπεριλάβουν ενδεχομένως κάποιον ακόμα κλάδο σε οποιαδήποτε ανάλυση (αν και συνήθως τετραψήφια), εάν και εφόσον αυτός αφορά σε σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων που πραγματικά παράγουν / παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες ΤΠΕ”*.

Ενδεικτικά και με στόχο να αναδειχθεί το μέγεθος του προβληματισμού που προκαλεί η δυσκολία ταξινόμησης στον τομέα των ΤΠΕ αντιπαραβάλλονται οι δυο τελευταίες προσεγγίσεις. Πρώτη παρουσιάζεται η προηγούμενη ταξινόμηση (rev3)η οποία θεωρήθηκε αποτελεσματική ως προς την ένταξη μεγάλου μέρους των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, ενώ παράλληλα αποτέλεσε ενιαία πλατφόρμα για τη συλλογή αξιόπιστων στατιστικών συγκριτικών στοιχείων για τις χώρες του ΟΟΣΑ. Στη συνέχεια στον πίνακα 3.2 παρουσιάζεται ο αναθεωρημένος πίνακας που υιοθέτησε ο ΟΟΣΑ και ο οποίος βασίζεται στη νέα κωδικοποίηση και ταξινόμηση για τον κλάδο ΤΠΕ.

---

¹⁹³ Η ταξινόμηση ISIC Rev.4 επίσημα κυκλοφόρησε στις 11 Αυγούστου του 2008, [http://unstats.un.org/unsd/cr/ registry/isic-4.asp](http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/isic-4.asp)

¹⁹⁴ Οπ.π υπ 191

Πίνακας 3.1 Τομέας Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (βασισμένος στο ISIC rev3) και αντιστοίχιση κατά κλάδους NACE

ΤΟΜΕΑΣ ΤΠΕ	NACE (REV.3)
<u>Μεταποίηση</u>	
Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών	30
Κατασκευή μονωμένων συρμάτων και καλωδίων	31.3
Κατασκευή ηλεκτρονικών λυχνιών και λοιπών ηλεκτρονικών εξαρτημάτων	32.1
Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών πομπών και συσκευών για ενσύρματη τηλεφωνία και ενσύρματη τηλεγραφία	32.2
Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών δεκτών και συσκευών για ενσύρματη τηλεφωνία και ενσύρματη τηλεγραφία εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου ή εικόνας καθώς και τα σχετικά προϊόντα	32.3
Κατασκευή οργάνων και συσκευών μέτρησης, επαλήθευσης, δοκιμών, πλοήγησης και άλλων χρήσεων, με εξαίρεση τον εξοπλισμό ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής	33.2
Κατασκευή εξοπλισμού ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής	33.3
<u>Εμπόριο</u>	
Χονδρικό εμπόριο συσκευών, οικιακών, ηλεκτρικών – ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών	514.3
Χονδρικό εμπόριο μηχανών και εξοπλισμού γραφείου	516.4, 516.5*
<u>Υπηρεσίες</u>	
Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων και των Η/Υ	713.3
Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	72
Τηλεπικοινωνίες	64.2

Πηγή: Παρατηρητήριο για την ΚτΠ-IOBE

Στον πίνακα 3.2 παρουσιάζεται η αναθεωρημένη ταξινόμηση του ΟΟΣΑ όπως προκύπτει από το διεθνές πρότυπο βιομηχανικής ταξινόμησης των Ηνωμένων Εθνών (ISIC rev4), εμφανώς διαφοροποιημένη από την προηγούμενη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Η τελευταία προσέγγιση, επισήμως τέθηκε σε ισχύ από τις 11 Αυγούστου του 2008. Αναλυτικότερα στοιχεία για τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει ο κάθε κωδικός είναι δυνατόν να αναζητηθούν στη διεύθυνση στατιστικής των Ηνωμένων Εθνών¹⁹⁵. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή ο κλάδος των ΤΠΕ παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί:

¹⁹⁵ <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=27>

Πίνακας 3.2: Αναθεωρημένος έκδοση του Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (βασισμένος στο ISIC rev4)

Κλάδος ΤΠΕ	rev4
<u>Μεταποίηση</u>	
Κατασκευή ηλεκτρονικών εξαρτημάτων και πλακετών	2610
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιφερειακού εξοπλισμού	2620
Κατασκευή εξοπλισμού τηλεπικοινωνιών	2630
Κατασκευή ηλεκτρονικών ειδών ευρείας κατανάλωσης	2640
Κατασκευή μαγνητικών και οπτικών μέσων	2680
<u>Εμπόριο</u>	
Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού	4651
Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικού και τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και εξαρτημάτων	4652
<u>Υπηρεσίες</u>	
Έκδοση λογισμικού	5820
Ενσύρματες τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες	6110
Ασύρματες τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες	6120
Δορυφορικές τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες	6130
Άλλες τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες	6190
Δραστηριότητες προγραμματισμού Η/Υ	6201
Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Η/Υ και δραστηριότητες διαχείρισης συσκευών Η/Υ	6202
Άλλες δραστηριότητες Τεχνολογιών πληροφορικής και υπηρεσιών Η/Υ	6209
Επεξεργασία δεδομένων, διαδικτυακής φιλοξενίας και συναφών δραστηριοτήτων	6311
Δικτυακές Πύλες	6312
Επισκευή Η/Υ και περιφερειακού εξοπλισμού	9511
Επισκευή τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού	9512

Πηγή: ΟΟΣΑ¹⁹⁶

Έκτος από τους κλάδους ΤΠΕ, όπως αυτοί προσδιορίστηκαν από τους προαναφερόμενους φορείς με βασικό κριτήριο την παραγωγή ΤΠΕ, ενδιαφέρον αποτελεί και η προσέγγιση του καθορισμού των κλάδων εκείνων που αποτελούν τους βασικούς χρήστες των ΤΠΕ, χωρίς να είναι οι μόνοι φυσικά, και οι οποίοι όπως αναφέρει ο Π. Σακελάρης¹⁹⁷ ταξινομούνται ως εξής:

Χρήστες ΤΠΕ, Μεταποίηση:

- Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων (Κλάδος 24)
- Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών (Κλάδος 31)
- Κατασκευή ιατρικών οργάνων, οργάνων ακριβείας και οπτικών οργάνων - κατασκευή ρολογιών κάθε είδους (Κλάδος 33).

Χρήστες ΤΠΕ, Υπηρεσίες:

¹⁹⁶ <http://www.oecd.org/dataoecd/16/46/42978297.pdf>

¹⁹⁷ Σακελλάρης Π. (2006), "Οι επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην ελληνική οικονομία: ποια στοιχεία χρειάζονται, ποια υπάρχουν και πως να αναλυθούν;" σ 8

- Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων (Κλάδος 65)
- Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (Κλάδος 66)
- Δραστηριότητες συναφείς με αυτές των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών (Κλάδος 67)
- Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή - εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης (Κλάδος 71)
- Έρευνα και ανάπτυξη (Κλάδος 73)
- Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες (τμήμα μόνο του Κλάδου 74).

Όμως πέρα από τον προσδιορισμό σε κλαδικό επίπεδο του τομέα των ΤΠΕ, αυτό το οποίο πολλές φορές δημιουργεί δυσκολίες εξαιτίας της μεταβλητότητας που προκαλούν οι ταχύτερες τεχνολογικές εξελίξεις, είναι το ίδιο το περιεχόμενο των κλάδων αυτών, δηλαδή η οριοθέτηση των προϊόντων και των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στους κλάδους αυτούς. Αναλυτικότερη αναφορά σχετικά τόσο με την μεθοδολογία προσδιορισμού τους όσο και με τα βασικά ζητήματα που ανακύπτουν ακολουθεί στη συνέχεια.

3.3.2 Τα προϊόντα / υπηρεσίες ΤΠΕ

Όπως ήδη προαναφέρθηκε σχετικά με τη δυσκολία οριοθέτησης της έννοιας του τομέα των ΤΠΕ, καταλυτική σημασία για τη συγκεκριμένη διαδικασία, αποτελεί ο προσδιορισμός των προϊόντων / υπηρεσιών που μπορούν να θεωρηθούν ότι εντάσσονται στον τομέα αυτόν και πιο συγκεκριμένα στους επιμέρους κλάδους που αυτός περιλαμβάνει. Δεδομένου βέβαια των συνθηκών που επικρατούν, εξαιτίας των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων και της υψηλής καινοτομίας που αναπτύσσεται στο συγκεκριμένο τομέα, η σαφής κατηγοριοποίηση των νέων προϊόντων/ υπηρεσιών σε κάποιον από τους κλάδους του τομέα των ΤΠΕ, πολλές φορές αποτελεί μια πολύπλοκη και ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Η δυναμική που αναπτύσσεται στο χρόνο, καθιστά απαραίτητη τη μελλοντική αναθεώρηση του περιεχομένου του τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα όπως παρουσιάζονται την εκάστοτε χρονική περίοδο.

Η ταξινόμηση των προϊόντων/υπηρεσιών, μπορεί να θεωρηθεί ότι κυρίως συμβάλει στην ανάδειξη στατιστικών στοιχείων που σχετίζονται με τις ΤΠΕ και αφορούν το διεθνές εμπόριο, τις καταναλωτικές δαπάνες, τις δαπάνες των οικογενειακών προϋπολογισμών, τις

δημόσιες επενδύσεις και γενικότερα αποτυπώνει την εικόνα για τη ζήτηση προϊόντων / υπηρεσιών ΤΠΕ.

Ως συνέχεια του προσδιορισμού του τομέα ΤΠΕ, οι χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, μετά το 1998, κατέληξαν επίσης σε μία κοινώς αποδεκτή κατηγοριοποίηση ως προς τα προϊόντα ΤΠΕ. Αναλυτικότερα, αυτό το οποίο μέχρι πρόσφατα συνέβαινε σχετικά με την κωδικοποίηση των προϊόντων ΤΠΕ και το οποίο αναφέρεται στις σχετικές μελέτες του ΟΟΣΑ¹⁹⁸, ήταν η υιοθέτηση των εξαψήφιων κωδικών του Εναρμονισμένου Συστήματος Περιγραφής και Κωδικοποίησης Εμπορευμάτων (Harmonized System¹⁹⁹) που έχει καταρτίσει η Παγκόσμια Οργάνωση Τελωνείων για το εξωτερικό εμπόριο. Στο πλαίσιο αυτό είχαν προσδιοριστεί πέντε ευρείες κατηγορίες προϊόντων ΤΠΕ:

- α) τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός (ενδεικτικά περιλαμβάνει τηλεφωνικές συσκευές, τηλεομοιοτύπο, τηλέτυπα, συσκευές ραντάρ, κάμερες τηλεόρασης κλπ)
- β) εξοπλισμός Η/Υ και συναφών δραστηριοτήτων (όπου περιλαμβάνονται επιτραπέζιοι, φορητοί υπολογιστές, τα εξαρτήματά τους, τα σχετικά περιφερειακά κλπ)
- γ) ηλεκτρονικός εξοπλισμός (ημιαγωγοί, τυπωμένα κυκλώματα, καλώδια, καθοδικοί σωλήνες, κτλ)
- δ) εξοπλισμός ήχου και video (όπου περιλαμβάνονται μικρόφωνα, μεγάφωνα, μαγνητόφωνα, εξοπλισμός παραγωγής, μαγνητικοί δίσκοι κλπ)
- ε) άλλα αγαθά ΤΠΕ, όπως μηχανές ταμείου, ηλεκτρονικές αριθμομηχανές, ηλεκτρονικές συσκευές ιατρικού ενδιαφέροντος κλπ)

Σε κάθε περίπτωση αυτό το οποίο θα πρέπει να αναφερθεί είναι ότι οι επιχειρήσεις παραγωγοί των παραπάνω προϊόντων, δεν περιορίζονται μόνο στη συγκεκριμένη παραγωγή αλλά σε πολλές περιπτώσεις η δραστηριότητα τους επεκτείνεται στην παραγωγή συναφών μεν προϊόντων τα οποία όμως δεν ανήκουν στον κλάδο των ΤΠΕ. Το στοιχείο αυτό προκαλεί αρκετές φορές σύγχυση σχετικά με το διαχωρισμό των συγκεκριμένων προϊόντων. Σχετικά με την ταξινόμηση των υπηρεσιών ΤΠΕ, οι δυσκολίες είναι σαφώς πιο πολύπλοκες, αφού εξαιτίας του πλήθους των νέων υπηρεσιών που προκύπτουν από τις ταχύτερες εξελίξεις στο χώρο, οι υφιστάμενες κωδικοποιήσεις δεν επαρκούν προκειμένου να τις συμπεριλάβουν.

Παρά το γεγονός ότι για τις υπηρεσίες δεν υπήρχε αντίστοιχη συμφωνία με εκείνη στην οποία έχουν καταλήξει τα μέλη του ΟΟΣΑ σχετικά με τα προϊόντα, η επίσημη κωδικοποίηση που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή των Ηνωμένων Εθνών, με τον τίτλο Κεντρική Ταξινόμηση

¹⁹⁸ OECD (2005), Guide to Measuring the Information Society, pp 92-97

¹⁹⁹ Η κωδικοποίηση HS αναφέρεται κυρίως σε αγαθά που έχουν υλική διάσταση και όχι άυλα (με εξαίρεση το ηλεκτρικό ρεύμα) και κατηγοριοποιεί το περιεχόμενο κυρίως με τη μέθοδο διανομής του

Προϊόντων (Central Product Classification, CPC), η οποία όμως σε μεγάλο βαθμό αντιμετωπίστηκε ως προσωρινή.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση²⁰⁰ οι σχετικές υπηρεσίες ομαδοποιήθηκαν ως εξής:

- Συμβουλευτικές υπηρεσίες που σχετίζονται με την εγκατάσταση ηλεκτρομηχανολογικού υλικού του υπολογιστή
- Υπηρεσίες υλοποίησης Λογισμικού
- Υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων
- Υπηρεσίες βάσης δεδομένων
- Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής των μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, συμπεριλαμβανομένων υπολογιστών
- Άλλες υπηρεσίες πληροφορικής

Στο πλαίσιο μιας ενοποιημένης αντιμετώπισης, ο ΟΟΣΑ υιοθέτησε τη χρήση της αναθεωρημένης Κεντρικής Ταξινόμησης Προϊόντων των Ηνωμένων Εθνών (CPC ver 2)²⁰¹ η οποία ολοκληρώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου του 2008 και συνδέεται με την ταξινόμηση του τομέα των ΤΠΕ (ISIC ver4), όπως προαναφέρθηκε. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση οι βασικές κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ ταξινομούνται ως εξής²⁰².

Πίνακας 3.3. Οι βασικές κατηγορίες αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών) ΤΠΕ

Κατηγορίες αγαθών ΤΠΕ	Αριθμός υποκατηγοριών Κεντρικής Ταξινόμησης (Προϊόντων)
Η/Υ και περιφερειακός εξοπλισμός	19
Τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός	8
Ηλεκτρονικός εξοπλισμός ευρείς κατανάλωσης	11
Διάφορα εξαρτήματα και αγαθά ΤΠΕ	14
Υπηρεσίες κατασκευής εξοπλισμού ΤΠΕ	5
Επιχειρηματικό Λογισμικό, Λογισμικό Παραγωγής και υπηρεσίες αδειών	11
Συμβουλευτική και υπηρεσίες Τεχνολογιών Πληροφορικής και	10
Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες	12
Υπηρεσίες χρονομίσθωσης ή ενοικίασης ΤΠΕ	3
Άλλες υπηρεσίες ΤΠΕ	6
Σύνολο	99

Πηγή: ΟΟΣΑ

²⁰⁰ <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcs.asp?Cl=9&Lg=1&Co=84>

²⁰¹ OECD (2009), Guide to measuring the information society, p92

²⁰² OECD (2009), Guide to measuring the information society, p20

Ενδεικτική επίσης, σχετικά με την αντιμετώπιση των ζητημάτων ταξινόμησης που προαναφέρθηκαν, είναι η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της μελέτης που εκπόνησε το IOBE για το παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας. Η σχετικά σύνθετη προσέγγιση²⁰³ που ακολουθήθηκε προκειμένου να προσδιοριστεί ο εγχώριος τομέας των ΤΠΕ στην Ελλάδα, ενώ διατηρεί τις κεντρικές κατευθύνσεις όπως καθορίζονται από τον ΟΟΣΑ, παράλληλα λειτουργεί με μια ευελιξία προκειμένου να καταστεί αντιπροσωπευτικότερη και ακριβέστερη η διάσταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σχετικά με τις ΤΠΕ στον Ελληνικό χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο συμπεριελήφθησαν επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε άλλους κλάδους πέραν αυτών που προσδιορίζει ο ΟΟΣΑ, αλλά στην ουσία σχετίζονται με την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών ΤΠΕ, ενώ αντίστοιχα εξαιρέθηκαν επιχειρήσεις οι οποίες εντάσσονταν σε σχετικούς κλάδους των οποίων όμως η δραστηριότητα δεν σχετίζονταν με τις ΤΠΕ. Έτσι, συμπληρωματικά με τον πίνακα 3.1, ο οποίος απεικόνιζε τον τομέα των ΤΠΕ σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (ISIC rev3) συμπεριελήφθησαν και οι δυο παρακάτω κατηγορίες επιχειρήσεων.

1) Επιχειρήσεις με δύο δευτερεύουσες δραστηριότητες στους κλάδους του ΟΟΣΑ²⁰⁴

2) Επιλεγμένες επιχειρήσεις με βασική δραστηριότητα στους κλάδους:

- Λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών, μουσικών οργάνων και συναφών ειδών. (524.5)
- Λιανικό εμπόριο Η/Υ και περιφερειακού εξοπλισμού (525.1)
- Λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού (525.6)

Παρομοίως, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση της ακολουθούμενης μεθοδολογίας σε σχέση με εκείνη την οποία έγινε κοινά αποδεκτή σε παγκόσμιο επίπεδο (όπως προαναφέρθηκε στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ). Βασικό εκφραστή αυτής της εναλλακτικής προσπάθειας αποτελεί το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΕΙΤΟ²⁰⁵) το οποίο έχει υιοθετήσει μια ιδιαίτερη προσέγγιση η οποία δεν συμπεριλαμβάνει την ταξινόμηση των επιχειρήσεων ΤΠΕ, αλλά επικεντρώνεται μόνο στις υπηρεσίες και τα αγαθά, χρησιμοποιώντας μάλιστα δική του κωδικοποίηση²⁰⁶.

²⁰³ Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία συμπεριελήφθησαν: α) Τα μέλη του ΣΕΠΕ και ΣΕΠΒΕ β) Επιχειρήσεις με κύρια δραστηριότητα που περιλαμβάνεται στις δραστηριότητες του ΟΟΣΑ, εξαιρώντας ενδεχομένως εκείνες τις ελληνικές επιχειρήσεις που μόνο κατά ένα μικρό μέρος παράγουν / διανέμουν / παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ, γ) Επιχειρήσεις που δηλώνουν τουλάχιστον δύο δευτερεύουσες δραστηριότητες από τις δραστηριότητες του ΟΟΣΑ.

²⁰⁴ Όπως αναφέρονται στον πίνακα 3.1

²⁰⁵ European Information Technology Observatory, <http://www.eito.com/>

²⁰⁶ Η συγκεκριμένη κωδικοποίηση βασίζεται στο διαχωρισμό της πληροφορικής από εκείνων των τηλεπικοινωνιών. Στην πρώτη κατηγορία οι δραστηριότητες ομαδοποιούνται στις εξής ομάδες:

Από τα προαναφερόμενα, καταρχάς συνάγεται το συμπέρασμα ότι η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ στις σύγχρονες κοινωνίες, είναι αυτή που δημιούργησε τις συνθήκες για την κινητοποίηση της πλειοψηφίας των φορέων σε υπερεθνικό, εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο (ο καθένας σύμφωνα με τις δυνατότητες τις οποίες διέθετε και στο πλαίσιο του εύρους των αρμοδιοτήτων του), προς την κατεύθυνση της αναλυτικής μελέτης των διαστάσεων του τομέα. Απαραίτητα συστατικά για τη συγκεκριμένη μελέτη, αποτέλεσαν και αποτελούν ο εννοιολογικός προσδιορισμός και η οριοθέτηση των σχετικών εννοιών προκειμένου να καταστεί εφικτή η ποσοτικοποίηση των δεδομένων, η δημιουργία μηχανισμών επεξεργασίας αλλά και ο συντονισμός και εναρμονισμός των επιμέρους προσεγγίσεων και μεθοδολογιών.

Για το λόγο αυτό, στην πλειοψηφία τους οι διεθνείς οργανισμοί και ιδιαίτερα εκείνοι οι οποίοι εμπλέκονται με την αναπτυξιακή διαδικασία όπως ο ΟΟΣΑ, ο ΟΗΕ, η Παγκόσμια Τράπεζα, αλλά και αρκετοί άλλοι²⁰⁷ προέβησαν σε μια σειρά από ενέργειες όπως τη σύσταση και λειτουργία ειδικών Μονάδων/Διευθύνσεων στο εσωτερικό τους, με στόχο τη συλλογή και επεξεργασία των σχετικών δεδομένων, την έκδοση ετησίων εκθέσεων σχετικά με τις ΤΠΕ, τη διοργάνωση συνεδρίων και συναντήσεων, αλλά και άλλων αντίστοιχων δράσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην εμπειριστατωμένη αξιολόγηση και διάδοση της κοινωνίας της πληροφορίας και των ΤΠΕ. Αντίστοιχη, μπορεί να χαρακτηριστεί η κινητοποίηση που διαπιστώνεται σε επίπεδο κεντρικών κυβερνήσεων, από το σύνολο των ανεπτυγμένων κρατών ανά τον πλανήτη, ενώ αρκετές είναι και οι περιπτώσεις των κυβερνήσεων κρατών με αναπτυξιακή υστέρηση, οι οποίες έχουν επιδείξει έντονο ενδιαφέρον για την υλοποίηση σχετικών πολιτικών. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ²⁰⁸ *“μια από τις πιο συναρπαστικές εξελίξεις στο πεδίο της κοινωνίας της πληροφορίας είναι η διεύρυνση του ενδιαφέροντος σε παγκόσμια κλίμακα. Τα οφέλη από τη διασύνδεση μεταξύ ΤΠΕ και*

εξοπλισμός ΤΠΕ, Προϊόντα Λογισμικού και Υπηρεσίες Πληροφορικής ενώ τη δεύτερη αποτελούν ο εξοπλισμός επικοινωνιών και οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών. (Αναλυτικότερα στοιχεία για τις δραστηριότητες που εμπεριέχονται σε κάθε ομάδα στο <http://www.eito.com/definitionsICT.htm#CarrierServices>)

²⁰⁷ Οι οργανισμοί αυτοί όπως τους καταγράφει ο ΟΟΣΑ στο Guide to measuring the information society (2009), p194 είναι οι εξής:

- European Commission – DG Eurostat
- International Telecommunication Union (ITU)
- UNESCO Institute for Statistics (UIS)
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
- UN ICT Task Force
- United Nations Economic Commission for Africa (UNECA)
- United Nation Economic Commission for Latin America and the Caribbean (UNECLAC)
- United Nations Economic and Social Commission for Western Asia (UNESCWA)
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP)

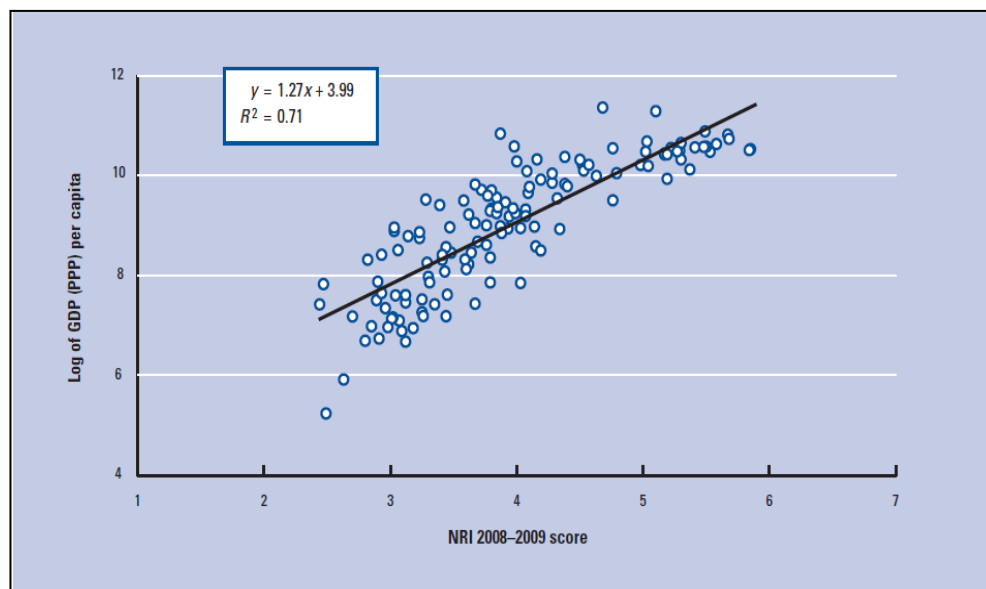
²⁰⁸ OECD (2009), Guide to measuring the information society, pp78

οικονομικής ανάπτυξης αποτελούν κεντρική προτεραιότητα όχι μόνο για τις ανεπτυγμένες χώρες αλλά για πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες, δωρητές και διεθνείς οργανισμούς.”

Σε παρόμοιο μήκος κύματος, αλλά με μια ευρύτερη διαπίστωση για το σύνολο των κρατών, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ αναφέρει σε σχετική μελέτη²⁰⁹ του 2008-2009, ότι αρκετά κράτη στον πλανήτη χρησιμοποίησαν τις δυνατότητες που παρέχουν οι ΤΠΕ, ως κεντρικό μοχλό μετασχηματισμού, εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας τους, αναδεικνύοντας περιπτώσεις όπως η Κορέα, η Σιγκαπούρη, το Ισραήλ, η Φιλανδία και η Εσθονία. Τα κράτη αυτά, βελτίωσαν τη διεθνή ανταγωνιστική τους θέση, τοποθετώντας τις ΤΠΕ στο επίκεντρο τόσο της εθνικής τους πολιτικής για την καινοτομία όσο και της ευρύτερης αναπτυξιακής τους στρατηγικής. Στην ίδια μελέτη οι αναφορές επεκτείνονται σε περιοχές της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας, σύμφωνα με τις οποίες η πρόσβαση σε ΤΠΕ αύξησε σημαντικά τη δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία, στοιχείο το οποίο με τη σειρά του, συντέλεσε καθοριστικά στη μετάλλαξη των κοινωνικών σχέσεων, στην μείωση της φτώχειας και στη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών.

Ενδεικτικά, από την ίδια μελέτη παρουσιάζεται το διάγραμμα στο οποίο είναι εμφανής η θετική συσχέτιση της επίδοσης δικτυακής ετοιμότητας²¹⁰ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών που μελετώνται.

Διάγραμμα 3.3: Δικτυακή Ετοιμότητα και κατά κεφαλήν ΑΕΠ,2007

Πηγή: World Economic Forum: IMF, 2008

²⁰⁹ World Economic Forum, The Global Information Technology Report 2008-2009 , pp4

²¹⁰ Πρόκειται για έναν σύνθετο δείκτη που περιλαμβάνει περί τους 70 επιμέρους δείκτες με στόχο να αποτυπωθεί το επίπεδο της ψηφιακής ετοιμότητας. Τα στοιχεία που συγκεντρώνονται αφορούν 134 οικονομίες του πλανήτη.

Επιπροσθέτως, ένα βασικό στοιχείο διαφοροποίησης²¹¹ των ΤΠΕ συγκριτικά με άλλες τεχνολογίες του παρελθόντος οι οποίες έχουν των χαρακτήρα των Τεχνολογιών Γενικού Σκοπού (πχ Ηλεκτρισμός), είναι ότι για τη χρήση τους σε μια χώρα δεν απαιτείται η ύπαρξη του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής. Συνεπώς οι συγκεκριμένες τεχνολογίες είναι δυνατόν να ενσωματωθούν στο παραγωγικό σύστημα, χωρίς τέτοιου είδους περιορισμούς, συμβάλλοντας θετικά στην παραγωγικότητα και άλλων κλάδων.

Σε αυτό το πλαίσιο και προκειμένου να προωθηθεί η διείσδυση των ΤΠΕ σε όλα τα σημεία του πλανήτη και ιδιαίτερα σε περιοχές με αναπτυξιακή υστέρηση, συστάθηκε ως πρωτοβουλία, η σύμπραξη για τη μέτρηση των ΤΠΕ για την ανάπτυξη²¹², στην οποία συμμετέχουν οι φορείς που αναφέρθηκαν παραπάνω. Παράλληλα, στις συναντήσεις που διοργανώνονται μεταξύ των μελών και με στόχο την ανταλλαγή της τεχνογνωσίας, συμμετέχουν αντιπροσωπείες από διάφορες εθνικές στατιστικές υπηρεσίες οι οποίες έχουν αναπτύξει σχετικές μεθοδολογίες. Βασική επιδίωξη της σύμπραξης αποτελεί η αξιολόγηση του επιπέδου της κοινωνίας της πληροφορίας μέσω της χρήσης εναρμονισμένων δεικτών και της υιοθέτησης κοινών μεθοδολογιών, με απώτερο στόχο την καλλιέργεια κατάλληλων συνθηκών για τη διαμόρφωση πολιτικών που θα ενισχύουν την κοινωνία της πληροφορίας, αντιμετωπίζοντας καίρια θέματα όπως το ψηφιακό χάσμα, η πρόσβαση στη γνώση, η ανάπτυξη της καινοτομίας, αλλά και μια σειρά σχετικών ζητημάτων τα οποία ουσιαστικά αποτελούν προωθητικούς παράγοντες ανάπτυξης.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Η συμβολή της τεχνολογίας σε σχέση με την οικονομική μεγέθυνση αποτέλεσε ένα αντικείμενο του οποίου η σημασία αναγνωρίστηκε νωρίς και μελετήθηκε συστηματικά, προκειμένου τα αποτελέσματα της να συγκεκριμενοποιηθούν και να ποσοτικοποιηθούν, στο βαθμό που κάτι τέτοιο ήταν εφικτό. Όπως αναδείχθηκε στην ανάλυση του κεφαλαίου που προηγήθηκε, οι ΤΠΕ αντιμετωπίστηκαν ως ο βασικός εκφραστής των σύγχρονων τεχνολογικών επιτευγμάτων και για το λόγο αυτό άλλωστε αναγνωρίστηκαν από πλήθος διεθνών οργανισμών ως τομέας που αποτελείται από μια σειρά οικονομικών κλάδων. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ποσοτικοποίηση και διερεύνηση των επιπτώσεων τους σε ολόκληρο το φάσμα του κοινωνικό-οικονομικού γίνεσθαι μέσω της έκδοσης τακτικών και

---

²¹¹ Θ. Τερροβίτης (2005), Παραγωγή και Χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Αθήνα, σ155

²¹² <http://www.itu.int/ITU-D/ict/partnership/>

όχι μόνο, εκθέσεων και μελετών. Οι σύγχρονες προσεγγίσεις δεν περιορίζονται σε μονοδιάστατες ερμηνείες των επιπτώσεων που αφορούν μόνο στην οικονομική μεγέθυνση, αλλά η πλειοψηφία τους λαμβάνει υπόψη και τους υπόλοιπους πυλώνες που εντάσσονται στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης όπως η κοινωνική συνοχή και το περιβάλλον. Τα στοιχεία που παρατέθηκαν μπορούν να θεωρηθούν ενθαρρυντικά ως προς την επίπτωση των ΤΠΕ σε μια σειρά μεταβλητών όπως η παραγωγικότητα, το ΑΕΠ, η ανταγωνιστικότητα, οι δεξιότητες, οι ευκαιρίες πρόσβασης στην κοινωνία της γνώσης, η σταδιακή αντιμετώπιση κρίσιμων περιβαλλοντικών ζητημάτων κλπ. Ταυτόχρονα, επιχειρήθηκε να παρουσιαστούν οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν σε σχέση με ενδεχόμενους αποκλεισμούς που μπορεί να προκληθούν, υπό τη μορφή του ψηφιακού χάσματος. Οι προοπτικές μοιάζουν αρκετά θετικές, υπό την προϋπόθεση ότι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, με ιδιαίτερη ευαισθησία, όλες οι πτυχές των επιπτώσεων της διείσδυσης και ένταξης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Το θεσμικό πλαίσιο το οποίο διαμορφώθηκε στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο για την ενίσχυση των δράσεων, σχετικά με τη διείσδυση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, ουσιαστικά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα πλέγμα που δημιουργήθηκε, πρωτίστως από τις Ευρωπαϊκές στρατηγικές (eEurope), μέσω των οποίων τέθηκαν οι βασικές κατευθύνσεις και δευτερεύοντος από τις αντίστοιχες εθνικές (Λευκή Βίβλος, Ψηφιακή Στρατηγική), η υλοποίηση των οποίων κατά κύριο λόγο βασίστηκε στις ευρωπαϊκές ενισχύσεις (μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, με κύριους εκφραστές τα προγράμματα Κοινωνία της Πληροφορίας και Ψηφιακή Σύγκλιση). Καθοριστικής σημασίας επίσης ήταν οι κατευθύνσεις που διαμορφώθηκαν από ευρύτερες στρατηγικές, όπως αυτή της Λισσαβόνας²¹³ το 2000, αλλά και της αναθεώρησης²¹⁴ της οποίας αυτή υπέστη λίγα χρόνια αργότερα (2005). Παράλληλα, προγράμματα της Ε.Ε., όπως το 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη²¹⁵, προσέφεραν συμπληρωματική ώθηση για τις ΤΠΕ.

Σε εθνικό επίπεδο αντίστοιχα, μετά το 2005 το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων²¹⁶, ήταν αυτό, μέσω του οποίου καθορίστηκαν οι γενικές κατευθύνσεις, προσαρμοσμένες στα

---

²¹³ Κύριο στόχο της στρατηγικής της Λισσαβόνας αποτελεί να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση η δυναμικότερη και πιο ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης μέχρι το 2010.

²¹⁴ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/c11325_el.htm, Σύμφωνα με όσα αναφέρει η Επιτροπή τα πρώτα αποτελέσματα από την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας δεν προσέγγισαν τους στόχους τους. Προκειμένου να δοθεί νέα ώθηση στην στρατηγική, προτάθηκε οι προσπάθειες να εστιάστούν στα εθνικά σχέδια δράσης (ΕΣΔ) απλουστεύοντας τη διαδικασία συντονισμού. Παύει να δίνεται πλέον έμφαση στους αριθμητικούς στόχους και διατηρείται μόνο ο στόχος του 3% του ΑεγχΠ έως το 2010 για την έρευνα και την ανάπτυξη. Επίσης το κέντρο βάρους μετατοπίζεται από τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους στις επείγουσες ενέργειες που πρέπει να εφαρμοστούν στα κράτη μέλη.

²¹⁵ Το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο αποτελεί το σχέδιο για την ενίσχυση της διεξαγωγής έρευνας αιχμής, της παραγωγής καινοτόμων ερευνητικών αποτελεσμάτων καθώς και της ανάδειξης της αριστείας που διαθέτουν τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα, αποσκοπώντας στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας. Διαρθρώνεται σε πέντε ειδικά προγράμματα: τέσσερα κύρια ειδικά προγράμματα – “Συνεργασία”, “Ιδέες”, “Ανθρωποι” και “Ικανότητες” – καθένα από τα οποία αντιστοιχεί σε έναν κύριο στόχο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την έρευνα- συν ένα άλλο ειδικό πρόγραμμα που αφορά τις άμεσες δράσεις του Κοινού Κέντρου Ερευνών Οι ΤΠΕ αποτελούν έναν από τους εννιά θεματικούς τομείς του σκέλους “συνεργασία”. Περισσότερα στοιχεία σχετικά με το πρόγραμμα στο http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID=4890.

²¹⁶ ΥΠΟΙΟ (2005), Εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008.

εθνικά δεδομένα και οι οποίες αποτέλεσαν την πλατφόρμα για τη διαμόρφωση των εθνικών ψηφιακών στρατηγικών.

Τα θέματα σχετικά με τη διείσδυση και τη χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, κυρίως κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες (με μια σταδιακή κλιμάκωση) αποτέλεσαν ένα από τα βασικά ζητήματα τα οποία απασχόλησαν τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε μια σειρά από στοχευμένες στρατηγικές, με στόχο τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών, σε όλα τα επίπεδα, για την προώθηση των ΤΠΕ στον Ευρωπαϊκό χώρο (Ε.Ε.) μεταξύ του οποίου και η Ελλάδα. Καθώς λοιπόν μέχρι και τα τέλη τις δεκαετίας του 1990, αυτό που διέκρινε τις σχετικές παρεμβάσεις ήταν η αποσπασματικότητα των δράσεων και η έλλειψη ολοκληρωμένου χαρακτήρα προσέγγισης, μετά το 2000 η συνειδητοποίηση της σημασίας των κοινωνικό οικονομικών επιπτώσεων που προκαλούσαν οι ΤΠΕ, αλλά και η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, επέβαλαν ουσιαστικά στα όργανα της Ε.Ε. αλλά και στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, τη συγκρότηση συγκεκριμένων στρατηγικών οι οποίες παρουσιάζονται στη συνέχεια. Βασική επιδίωξη στο παρόν κεφάλαιο αποτελεί η παρουσίαση των συγκεκριμένων πολιτικών, τόσο σε Ευρωπαϊκό, όσο και εθνικό επίπεδο, αναδεικνύοντας τις βασικές προτεραιότητες που τέθηκαν σχετικά με τις ΤΠΕ, με στόχο τη συνολική τους μελέτη ως ενισχυτικούς παράγοντες της αναπτυξιακής διαδικασίας. Επίσης, παραθέτονται τα στοιχεία που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις με συμμετέχοντες στη χάραξη σχετικών με τις ΤΠΕ πολιτικών, προκειμένου να αναζητηθεί ο βαθμός πραγματικής εφαρμογής τους και οι ουσιαστικές προτεραιότητες που έχουν τεθεί.

4.1 Το πλαίσιο και η εξέλιξη των Στρατηγικών σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

4.1.1 Πρωτοβουλία eΕυρώπη - Μια κοινωνία των πληροφοριών για όλους

Το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συνειδητοποιώντας τις νέες συνθήκες στις οποίες θα έπρεπε να ανταποκριθούν τα Κ-Μ της Ε.Ε. σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ, εισήγαγε την πρωτοβουλία eEurope²¹⁷. Επιδίωξη της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας αποτέλεσε η ευρύτερη δυνατή διάδοση των ΤΠΕ, με στόχο να αποτελέσουν ισχυρό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, καθώς και η μεγιστοποίηση

---

²¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM (1999) 687 τελικό, eΕυρώπη- Η κοινωνία των πληροφοριών για όλους, Ανακοίνωση της 8ης Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με πρωτοβουλία της Επιτροπής για το έκτακτο ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας στις 23 και 24 Μαρτίου 2000.

της συμβολής τους στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Το κύριο γνώρισμα σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέχρι και την έναρξη της πρωτοβουλίας eEurope ήταν η λήψη μιας σειράς μέτρων, σχετικών με την ενίσχυση της κοινωνίας της πληροφορίας όπως η απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, η συγκρότηση νομικού πλαισίου για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η υποστήριξη της σχετικής βιομηχανίας καθώς και η ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά όπως έχει ήδη αναφερθεί, διέθεταν ένα σχετικά αποσπασματικό χαρακτήρα, χωρίς να εντάσσονται σε μια συνολικότερη στρατηγική όπως αυτή που δρομολογήθηκε με την eEurope.

Οι στόχοι που τέθηκαν μέσω της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας ήταν οι εξής²¹⁸:

α) Η συμμετοχή κάθε πολίτη, κάθε οικογένειας, κάθε σχολείου, κάθε επιχείρησης και κάθε μορφής διοίκησης στην ψηφιακή εποχή και στην αμφίδρομη ηλεκτρονική επικοινωνία.

β) Η δημιουργία μιας πρωτοπόρου Ευρώπης στον τομέα του ψηφιακού πολιτισμού, με την υποστήριξη μιας επιχειρηματικής παιδείας που να προωθεί τη χρηματοδότηση και την ανάπτυξη νέων ιδεών.

γ) Η καταβολή κάθε δυνατής προσπάθειας ώστε η διαδικασία αυτή να καλύπτει και την κοινωνική διάσταση, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και εξασφαλίζοντας την εμπιστοσύνη του καταναλωτή.

Η Επιτροπή στο πλαίσιο της επίτευξης των παραπάνω στόχων παρουσίασε δέκα δράσεις προτεραιότητας, οι οποίες όπως προτάθηκε, θα έπρεπε να υλοποιηθούν με την από κοινού δράση της Επιτροπής, των κρατών μελών, των επιχειρήσεων και των πολιτών της Ευρώπης.

Οι δράσεις αυτές συνοπτικά ήταν οι εξής:

1. *Η είσοδος της ευρωπαϊκής νεολαίας στην ψηφιακή εποχή.* Θεωρήθηκε καθοριστικής σημασίας η διείσδυση του Διαδικτύου και των σχετικών μέσων στα σχολεία με αντίστοιχη προσαρμογή ολόκληρου του συστήματος της παιδείας, στα νέα δεδομένα που δημιουργούνται.

2. *Η Οικονομικά προσιότερη πρόσβαση στο Διαδίκτυο.* Προωθήθηκε η ενδυνάμωση του ανταγωνισμού, προκειμένου να εξασφαλιστεί η μείωση των τιμών και να διευρυνθούν οι επιλογές που προσφέρονται στους καταναλωτές. Επίσης, επιχειρήθηκε η ενίσχυση της απελευθέρωσης των αγορών των υποδομών και των υπηρεσιών των τηλεπικοινωνιών²¹⁹.

²¹⁸http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l24221_el.htm

²¹⁹ Αναφορικά με τους φορείς εκμετάλλευσης αναφέρθηκε ότι θα πρέπει να προβούν σε αποδιάρθρωση του τοπικού βρόχου προκειμένου να επιτραπεί σε όλους τους φορείς εκμετάλλευσης να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά.

3. *Η Επιτάχυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου.* Επιχειρήθηκε η επιτάχυνση της ανάπτυξης του ηλεκτρονικού εμπορίου, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
4. *Η Ταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο για τους ερευνητές και τους φοιτητές.* Τέθηκε ως βασικός στόχος για όλα τα άτομα που σχετίζονται με την παιδεία και την έρευνα, η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο με την παραπάνω μορφή.
5. *Η Ασφαλής ηλεκτρονική πρόσβαση χάρις στις ηλεκτρονικές κάρτες με μικροκύκλωμα.* Απαιτήθηκε η δημιουργία μιας νέας υποδομής, μέσω της οποίας θα καθίστατο δυνατή η λειτουργία ηλεκτρονικών καρτών με μικροκύκλωμα οι οποίες θα εξασφάλιζαν πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες, δυνατότητες ηλεκτρονικής πληρωμής, κινητή πρόσβαση στο διαδίκτυο, πρόσβαση στις δημόσιες μεταφορές, επί πληρωμή τηλεόραση κ.λπ.
6. *Η Διάθεση κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που ασχολούνται με την υψηλή τεχνολογία.* Επιχειρήθηκε να εξασφαλιστούν οι συνθήκες που θα καθιστούσαν δυνατή την ανάπτυξη ιδεών για εμπορική εκμετάλλευση και τη χρηματοδότηση τους, ώστε να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου που είναι διαθέσιμα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας.
7. *Η Ηλεκτρονική συμμετοχή ατόμων με ειδικές ανάγκες.* Τέθηκε ως στόχος της Επιτροπής, στο πλαίσιο υλοποίησης της κοινωνίας της πληροφορίας, να ληφθούν πλήρως υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
8. *Η Ηλεκτρονική ιατροφαρμακευτική μέριμνα.* Προωθήθηκαν πρακτικές μέσω των οποίων θα ήταν εφικτή η ουσιαστική βελτίωση της αποδοτικότητας των υγειονομικών υπηρεσιών, όπως η αξιοποίηση ευφυών δικτύων και τεχνικών για την παρακολούθηση της υγείας, την πρόσβαση στις πληροφορίες και την μέριμνα ιατροφαρμακευτικού χαρακτήρα .
9. *Οι ευφυείς μεταφορές.* Προωθήθηκε η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών προκειμένου να καταστεί δυνατή η επίτευξη ασφαλών μεταφορών και να βελτιωθεί η ποιότητα των δημόσιων μεταφορών.
10. *Η ηλεκτρονική σύνδεση με τους φορείς των κυβερνήσεων.* Προτάθηκε η ενίσχυση της πρόσβασης, τόσο των πολιτών, όσο και των επιχειρήσεων στις πληροφορίες του δημοσίου. Σε αυτήν την φιλοσοφία η δημόσια διοίκηση κλήθηκε να διευκολύνει την ηλεκτρονική πρόσβαση στις πληροφορίες, τις υπηρεσίες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της διοίκησης για όλους τους πολίτες.

4.1.2 Σχέδιο Δράσης eEurope 2002

Δεδομένου ότι η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη διαμόρφωσε νέες συνθήκες, η Επιτροπή κατέθεσε το επόμενο σχέδιο δράσης με τίτλο eEurope 2002²²⁰ το οποίο ουσιαστικά εντασσόταν άμεσα στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Κύριο στόχο του συγκεκριμένου σχεδίου αποτέλεσε η επέκταση των διαδικτυακών συνδέσεων στην Ευρώπη, το άνοιγμα όλων των δικτύων επικοινωνιών στον ανταγωνισμό και η ενίσχυση της χρήσης του διαδικτύου, με έμφαση στην επιμόρφωση και την προστασία των καταναλωτών.

Οι δράσεις διαρθρώθηκαν με άξονες τρεις επιμέρους στόχους και ορίζοντα επίτευξης το τέλος του 2002. Οι στόχοι αυτοί διαμορφώθηκαν ως εξής:

α) Φθηνότερο, ταχύτερο και ασφαλές διαδίκτυο

Σχετικά με τον πρώτο στόχο τα κύρια ζητήματα που προέκυψαν ήταν τα εξής:

I. Φθηνότερη και ταχύτερη πρόσβαση στο διαδίκτυο

Προκειμένου να αυξηθεί η διαδικτυακή πρόσβαση με υψηλή ταχύτητα, θεωρήθηκε απαραίτητη η μείωση των τελών και η αύξηση του ανταγωνισμού (στην κατηγορία των τοπικών κλήσεων).

II. Ταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο για ερευνητές και φοιτητές

Δόθηκε προτεραιότητα στη βελτίωση της χρήσης των ηλεκτρονικών δικτύων από τις επιστημονικές κοινότητες, μέσω της διάθεσης κατάλληλων χρηματοδοτικών μέσων, μέσω της παροχής ταχείας πρόσβασης στο διαδίκτυο και ενδοδικτύων υψηλής ταχύτητας-αλλά και μέσω της προώθησης ειδικών μορφών τεχνολογίας (όπως του *World Wide Grid*)

III. Ασφαλή δίκτυα και έξυπνες κάρτες

Πρωθήθηκε η ασφάλεια των δικτύων και της πρόσβασης σ' αυτά, κυρίως με τη χρήση έξυπνων καρτών, με βασικό στόχο την εδραίωση της εμπιστοσύνης των χρηστών στο ηλεκτρονικό εμπόριο.

β) Επένδυση σε άτομα και δεξιότητες

Στα πλαίσια του δεύτερου στόχου αναφέρθηκαν τα εξής:

I. Είσοδος της νεολαίας στην ψηφιακή εποχή

Αναγνωρίστηκε η σημαντική πρόοδος που είχε σημειωθεί όσον αφορά τη σύνδεση των σχολείων με το διαδίκτυο, ενώ παράλληλα διατυπώθηκε σύσταση για ένταση των προσπαθειών στο συγκεκριμένο πεδίο, με δράσεις όπως η σύνδεση των

²²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) τελικό, eEurope 2002: Συνέπειες και Προτεραιότητες, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο -. Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, 23-24 Μαρτίου 2001 http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/124226a_el.htm

σχολείων με τα δίκτυα έρευνας, η παροχή εύκολης πρόσβασης στο διαδίκτυο και στις υπηρεσίες πολυμέσων, η διάθεση δικτυακών εκπαιδευτικών υπηρεσιών, η κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις ψηφιακές τεχνολογίες και η προσαρμογή των σχολικών προγραμμάτων, ώστε να ενσωματωθούν σ' αυτά οι νέες μέθοδοι μάθησης και η χρήση των ΤΠΕ.

II. Η εργασία στην οικονομία της γνώσης

Πρωτοήθηκε, μέσω των κρατών μελών και των κοινωνικών εταίρων, η εξασφάλιση της απασχολησιμότητας και της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων στη νέα οικονομία, μεριμνώντας, μεταξύ άλλων, για την απόκτηση των αναγκαίων δεξιοτήτων και για την προσαρμογή της οργάνωσης της εργασίας.

III. Συμμετοχή όλων των πολιτών στην οικονομία της γνώσης

Επιδιώχθηκε η εξασφάλιση πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφορικής για τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό πολιτών και ιδιαίτερα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων με στόχο την καταπολέμηση του «ψηφιακού αποκλεισμού», την αύξηση της απασχολησιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τη βελτίωση της προσβασιμότητας για τους δημόσιους δικτυακού τύπου.

γ) Τόνωση της χρήσης του διαδικτύου

Ο τρίτος στόχος περιελάμβανε τα εξής βασικά ζητήματα:

I. Επιτάχυνση της διάδοσης του ηλεκτρονικού εμπορίου

Επιδιώχθηκε η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, μέσω της δημιουργίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρονικών εμπορικών συναλλαγών, της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και της ηλεκτρονικής σύναψης σημαντικού μέρους των δημοσίων συμβάσεων.

II. Ηλεκτρονική πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες

Πρωτοήθηκε η εξασφάλιση ευρείας ηλεκτρονικής πρόσβασης σε όλες τις βασικές δημόσιες υπηρεσίες μέχρι το 2003, μέσω της συντονισμένης προσέγγισης για την παροχή πληροφοριών στο δημόσιο τομέα, της προώθησης της χρήσης ελεύθερων λογισμικών στις δημόσιες υπηρεσίες και της απλούστευσης των δικτυακών διοικητικών διαδικασιών για τις επιχειρήσεις.

III. Ηλεκτρονική υγειονομική περίθαλψη

Προτάθηκε, μέχρι το τέλος του 2002, η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής τηλεματικής, με παράλληλο καθορισμό ποιοτικών κριτηρίων για τους δικτυακούς τύπους με περιεχόμενο σχετικό με την υγεία και δημιουργία δικτύων αξιολόγησης των τεχνολογιών και των δεδομένων υγείας.

IV. Ψηφιακό περιεχόμενο για τα παγκόσμια δίκτυα

Προτάθηκε η κατάρτιση προγράμματος για την ανάπτυξη ευρωπαϊκού ψηφιακού περιεχομένου (e-eContent) και τη χρήση του στα παγκόσμια δίκτυα.

V. Νοήμονα συστήματα μεταφορών

Επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης και ασφάλειας των μεταφορών, μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνολογικών λύσεων όπως η υποδομή Galileo.

Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην ανακοίνωση της επιτροπής²²¹ για την αξιολόγηση του eEurope 2002 συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι βασικοί στόχοι του σχεδίου δράσης επιτεύχθηκαν. Σημειώθηκε ιδιαίτερα σημαντική αύξηση της προσβασιμότητας στο διαδίκτυο τόσο σε ότι αφορά τους πολίτες όσο και τις επιχειρήσεις. Παράλληλα, όπως ανέφερε η επιτροπή, θεσπίστηκε το νομικό πλαίσιο που ευνοούσε την ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης. Σχετικά με το στόχο παροχής βασικών διοικητικών υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου, αναφερόταν ότι όλα τα κράτη μέλη παρείχαν, τουλάχιστον ως ένα βαθμό, υπηρεσίες αυτού του είδους.

4.1.3 Το σχέδιο δράσης eEurope 2005

Στο πλαίσιο της ευρύτερης ψηφιακής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η επόμενη ενέργεια που υλοποιήθηκε ήταν το σχέδιο δράσης eEurope 2005²²², το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης τον Ιούνιο του 2002 και ουσιαστικά πρόκειται για το διάδοχο σχέδιο δράσης του 2002. Το νέο σχέδιο, βασισμένο στη διεύρυνση των δυνατοτήτων σύνδεσης στο διαδίκτυο, μέσω των υποδομών που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του eEurope 2002, εστιάσθηκε στην αύξηση της παραγωγικότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών, με κριτήριο το όφελος των ευρωπαίων πολιτών. Κομβικό σημείο αποτέλεσε η δημιουργία ασφαλούς υποδομής ευρυζωνικών επικοινωνιών, διαθέσιμη στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό πολιτών²²³.

---

²²¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2003)66, eEurope 2002, Τελική Έκθεση της 11ης Φεβρουαρίου 2003, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0066:FIN:EL:PDF>

²²²http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l24226_el.htm

²²³Στο ίδιο κείμενο αναφέρεται επίσης ότι ο οριζόντιος στόχος της καθολικής πρόσβασης προστίθεται για να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός, ανεξαρτήτως του εάν αυτός οφείλεται σε ιδιαίτερες ανάγκες, στην ηλικία, σε αναπηρίες ή σε ασθένειες.

Οι βασικοί στόχοι, τους οποίους επιδίωξε να επιτύχει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του eEurope 2005, είναι:

α) Σύγχρονες Δικτυακές Δημόσιες Υπηρεσίες

I. Ηλεκτρονική διακυβέρνηση (e-government)

Αποφασίστηκε ότι για τη λειτουργία σύγχρονων δικτυακών δημοσίων υπηρεσιών, είναι απαραίτητη η εξασφάλιση ευρυζωνικής σύνδεσης με όλες τις δημόσιες διοικήσεις μέχρι το 2005. Βασικούς στόχους αποτέλεσαν η θέσπιση από την Επιτροπή πλαισίου διαλειτουργικότητας, η ύπαρξη δημοσίων υπηρεσιών διαθέσιμων σε όλους μέσω ευρυζωνικών δικτύων και πολυπλατφορμικής πρόσβασης (τηλέφωνο, τηλεόραση, υπολογιστής κλπ.), η δυνατότητα ηλεκτρονικής σύναψης του μεγαλύτερου μέρους των δημοσίων συμβάσεων και η λειτουργία δημοσίων σημείων πρόσβασης στο διαδίκτυο, προσιτών σε όλους τους πολίτες.

II. Ηλεκτρονική μάθηση (e-learning)

Πρωθώθηκε η χρήση της πληροφορικής στην εκπαίδευση, με ευρυζωνική πρόσβαση στο διαδίκτυο για όλα τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, με δράσεις έρευνας για την εξάπλωση δικτύων και πλατφορμών και με δράσεις επιμόρφωσης και κατάρτισης ενηλίκων.

III. Ηλεκτρονικές υπηρεσίες υγείας (e-health)

Επιχειρήθηκε η εισαγωγή ηλεκτρονικών υπηρεσιών υγείας που θα προσδώσουν τη δυνατότητα όχι μόνο μείωσης των διοικητικών δαπανών, αλλά και παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως υγειονομικής περίθαλψης καθώς και ιατρικής πληροφόρησης και πρόληψης. Προτάθηκαν υπηρεσίες όπως η καθιέρωση ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης υγείας, η εγκατάσταση από τα κράτη μέλη δικτύων πληροφοριών υγείας μεταξύ των σημείων περίθαλψης (νοσοκομεία, εργαστήρια και κατοικίες) και η παροχή στους πολίτες δικτυακών υπηρεσιών υγείας (π.χ. ηλεκτρονικοί ιατρικοί φάκελοι, ιατρική επίσκεψη εξ αποστάσεως, ηλεκτρονική επιστροφή εξόδων ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης).

β) Δυναμικό περιβάλλον για το ηλεκτρονικό επιχειρείν (e-business)

Περιλήφθηκαν οι διαδικασίες του ηλεκτρονικού εμπορίου (δικτυακές αγορές και πωλήσεις) και η αναδιάρθρωση των επιχειρηματικών διεργασιών. Πιο συγκεκριμένα επιχειρήθηκε, η ανασκόπηση της σχετικής νομοθεσίας προκειμένου να προσδιοριστούν και να εξαλειφθούν τυχόν ανασταλτικοί παράγοντες, η εγκατάσταση ευρωπαϊκού δικτύου υποστήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (MME) στο πεδίο του ηλεκτρονικού επιχειρείν με σκοπό την ενίσχυση και τον συντονισμό των σχετικών δράσεων χρηματοδοτικής στήριξης.

Παράλληλα προωθήθηκε η ανάπτυξη από τον ιδιωτικό τομέα διαλειτουργικών λύσεων για τις συναλλαγές, την ασφάλεια, τις προμήθειες και τις πληρωμές, στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού επιχειρείν.

γ) Ασφαλής υποδομή πληροφοριών

Προβλέφθηκε η σταδιακή εγκατάσταση ασφαλούς υποδομής πληροφοριών μέσω της συγκρότησης επιχειρησιακής ομάδας για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, προκειμένου να διασφαλίζονται οι ηλεκτρονικές συναλλαγές .

δ) Γενικευμένη διάθεση ευρυζωνικής πρόσβασης

Προτάθηκε η τόνωση της καινοτομίας και η ανάπτυξη χρήσεων και επενδύσεων στον τομέα των ευρυζωνικών επικοινωνιών²²⁴. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση προωθήθηκαν η διαμόρφωση νέου πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων, η στήριξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες, η διεύρυνση του περιεχομένου των δημοσίων υπηρεσιών και η επιτάχυνση της μετάβασης στην ψηφιακή τηλεόραση.

ε) Συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking)

Προβλέφθηκε η ανάλυση, η καταγραφή και η διάδοση καλών πρακτικών, κυρίως μέσω διασκέψεων και δικτύων υποστήριξης.

Τα στοιχεία που προέκυψαν μέσω της σχετικής έκθεσης αξιολόγησης²²⁵ ανέδειξαν ορισμένα θετικά αποτελέσματα, κυρίως σχετικά με τη σύνδεση σε υψηλές ταχύτητες αλλά και με την ενίσχυση των σχετικών με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, στον Ευρωπαϊκό χώρο καταγράφηκε σημαντική αύξηση του ποσοστού των διαθέσιμων βασικών διοικητικών υπηρεσιών²²⁶ στο διαδίκτυο, όπως επίσης αντίστοιχη ήταν και η ενίσχυση του αριθμού των συνδέσεων υψηλής ταχύτητας, ο οποίος σχεδόν διπλασιάστηκε μεταξύ 2002 και 2003.

Στην έκθεση παρά τα ενθαρρυντικά σημεία τα οποία διαπιστώθηκαν, αναδείχθηκαν και ορισμένα κρίσιμα σημεία τα οποία ομαδοποιήθηκαν σε επτά βασικούς τομείς, οι οποίοι είχαν ως εξής :

---

²²⁴ Σύμφωνα με τον ορισμό όπως αποδίδεται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης για την ΚτΠ, http://www.infosoc.gr/infosoc/el-gr/specialreports/broadband_plan, η «ευρυζωνικότητα» ορίζεται ως:

- Υποδομή σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών για την ταχύτατη μεταφορά δεδομένων, πληροφορίας και γνώσης, με πολύ χαμηλό κόστος.
- Παροχή πολύ γρήγορων συνδέσεων στο Διαδίκτυο (Internet) σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού, με ανταγωνιστικές τιμές, με τη μορφή καταναλωτικού αγαθού

²²⁵ Όπως προκύπτει με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 18ης Φεβρουαρίου 2004, σχετικά με την eEurope 2005 (ηλεκτρονική Ευρώπη 2005): ενδιάμεση επανεξέταση COM(2004) 108 τελικό

²²⁶ Το ποσοστό από το 17 % τον Οκτώβριο του 2001 στο 43 % τον Οκτώβριο του 2003.

- Ηλεκτρονική διακυβέρνηση: («e-government»): Αναφορικά με την ποικιλία των παρεχόμενων υπηρεσιών συνεχίστηκαν να παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, παρά της σημαντικής προόδου που καταγράφηκε.
- Ηλεκτρονική μάθηση: Τα στοιχεία ανέδειξαν ότι όλα σχεδόν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα κατάρτισης ήταν συνδεδεμένα στο διαδίκτυο. Προτάθηκε η επανεξέταση του προγράμματος δράσης, προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα που προέκυψαν από όλες τις πρωτοβουλίες και τις δράσεις δοκιμαστικής εφαρμογής.
- Ηλεκτρονικές υπηρεσίες υγείας: Διαπιστώθηκε ότι ο μετασχηματισμός και η διεύρυνση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών υγείας (ηλεκτρονικές κάρτες υγείας, υπηρεσίες υγείας στο διαδίκτυο και δίκτυα υγειονομικής πληροφόρησης) αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο της υγειονομικής πολιτικής σε περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Ηλεκτρονικό εμπόριο: Αναγνωρίστηκε η συνεχής αύξηση των εμπορικών συναλλαγών (αγοραπωλησιών) στο διαδίκτυο, διαπιστώθηκαν όμως θέματα σχετικά με την έλλειψη διαλειτουργικότητας των εφαρμογών στις επιχειρήσεις και την υιοθέτηση αποτελεσματικών και ασφαλών διαδικασιών για τα συστήματα πληρωμών.
- Υψηλές ταχύτητες: Διαπιστώθηκε ότι η αγορά των υψηλών ταχυτήτων εξαπλώθηκε ιδιαίτερα ικανοποιητικά. Ωστόσο, εντοπίστηκε δυσλειτουργία αναφορικά με τα ιδιωτικά κεφάλαια, τα οποία απέφευγαν τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, λόγω της απουσίας πιθανής απόδοσης της επένδυσης. Επίσης, σχετικό πρόβλημα παρουσιάστηκε με τη μειωμένη ζήτηση για σύνδεση σε υψηλές ταχύτητες σε σχέση με την προσφορά σε όλα τα κράτη μέλη.
- Ασφάλεια: Ως κεντρικού χαρακτήρα προτεραιότητα τέθηκε η ταχεία υιοθέτηση του κανονισμού για τη σύσταση της ευρωπαϊκής υπηρεσίας για την ασφάλεια των δικτύων και της πληροφορίας. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία για τη συγκεκριμένη περίοδο το 80 % των ευρωπαίων πολιτών δίσταζαν να πραγματοποιήσουν αγορές στο διαδίκτυο, ενώ μόνο το 54 % των επιχειρήσεων διέθεταν επίσημη πολιτική στον τομέα της ασφάλειας.
- Ψηφιακή παρέμβαση: η συγκεκριμένη παρέμβαση είχε οριζόντιο χαρακτήρα και διέτρεχε όλους τους τομείς του προγράμματος δράσης eEurope 2005. Επιδιώχθηκε να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη βαρύτητα η καθιέρωση ευρωπαϊκών προτύπων στον τομέα της πρόσβασης του δικτύου, η δημιουργία κατευθυντήριων γραμμών

για την πρωτοβουλία πρόσβασης ιστού και η υιοθέτηση κανόνων για κοινή επισήμανση των προσπελάσιμων ιστοσελίδων. Επίσης, προωθήθηκε η πολυπλατφορμική πρόσβαση (υπολογιστής, ψηφιακή τηλεόραση, κινητά τηλέφωνα τρίτης γενεάς κ.λπ.) προκειμένου να βελτιωθεί η προσπελασιμότητα για μειονεκτικές ομάδες και λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

4.1.4 Ευρωπαϊκή Στρατηγική i2010

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική i2010²²⁷, αποτέλεσε ένα πιο εξελιγμένο στρατηγικό πλαίσιο, όπως καταρτίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του οποίου επιχειρήθηκε να καθοριστούν οι γενικές πολιτικές κατευθύνσεις για την κοινωνία της πληροφορίας²²⁸ αλλά και τα μέσα ενημέρωσης. Μέσω της συγκεκριμένης πολιτικής επιδιώχθηκε η ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας, ώστε να ενισχυθεί η ανάπτυξη καθώς και η δημιουργία περισσότερων και υψηλότερης ποιότητας θέσεων απασχόλησης. Εντάχθηκε στο πλαίσιο της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισαβόνας.

Μέσω της στρατηγικής i2010 επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστούν, στον Ευρωπαϊκό χώρο, κατά ενοποιημένο τρόπο θέματα που άπτονται της κοινωνίας της πληροφορίας και των πολιτικών σχετικά με τον οπτικοακουστικό τομέα. Βασικό σκοπό αποτέλεσε ο συντονισμός της δράσης των κρατών μελών, προκειμένου να επιτευχθούν, τόσο η ψηφιακή σύγκλιση, όσο και οι ευρύτερες προκλήσεις που συνδέονται με την κοινωνία της πληροφορίας.

Οι στόχοι προτεραιότητας που προτάθηκαν ήταν τρεις, με βασική επιδίωξη την επίτευξη τους πριν από το 2010, στους τομείς της κοινωνίας της πληροφορίας και των μέσων

---

²²⁷ http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/c11328_el.htm

²²⁸ Σύμφωνα με τη διατύπωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. http://europa.eu/scadplus/glossary/information_society_el.htm “η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας είναι συνώνυμη με τον όρο «Νέες Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών» (ΝΤΠΕ). Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι ΝΤΠΕ γνωρίζουν θεαματική ανάπτυξη, η οποία εκδηλώνεται με τη γενίκευση της ηλεκτρονικής ανταλλαγής πληροφοριών, τη σύγκλιση προς τις ψηφιακές τεχνολογίες, τη ραγδαία εξάπλωση του Διαδικτύου και με την ελευθέρωση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Η κοινωνία της πληροφορίας προσφέρει πρωτοφανείς προοπτικές σε πολλά πεδία της καθημερινής ζωής, όπως η πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη γνώση (εκπαίδευση εξ αποστάσεως, ηλεκτρονική μαθητεία), η οργάνωση της εργασίας και η κινητοποίηση δεξιοτήτων (τηλεργασία, εικονικές επιχειρήσεις), οι πρακτικές πτυχές (ηλεκτρονικές υπηρεσίες υγείας) και η ψυχαγωγία. Παρέχει επίσης νέες δυνατότητες συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων, διευκολύνοντας την έκφραση της γνώμης και των απόψεών τους. Παράλληλα όμως με αυτές τις θετικές εξελίξεις, ανακύπτουν και νέα προβλήματα: η μαζική χρήση του Διαδικτύου, λόγω χάριν, επιβάλλει να αντιμετωπιστούν οι νέες μορφές εγκληματικότητας, η πειρατεία, τα ζητήματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και πνευματικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον, η κοινωνία της πληροφορίας μπορεί να συντελέσει στην περιθωριοποίηση ορισμένων κοινωνικών ομάδων, οξύνοντας τις κοινωνικές ανισότητες.”

ενημέρωσης. Οι στόχοι αυτοί όπως τους έθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαμορφώθηκαν ως εξής:

α) Ολοκλήρωση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου πληροφοριών

Στο συγκεκριμένο στόχο, προωθήθηκε η ενίσχυση μιας ανοικτής και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς για την κοινωνία της πληροφορίας και των μέσων ενημέρωσης. Επιδιώχθηκε η δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου πληροφοριών που θα παρέχει προσιτές και ασφαλείς επικοινωνίες με υψηλές ταχύτητες, διαφοροποιημένο και υψηλής ποιότητας περιεχόμενο και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες. Παράλληλα, προέβλεπε την προώθηση εξοπλισμού και πλατφορμών συμβατών μεταξύ τους, ενώ αναφορά έκανε στη διαμόρφωση του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου και την παροχή συνεχούς στήριξης.

β) Ενίσχυση της καινοτομίας και των επενδύσεων στην έρευνα για τις ΤΠΕ

Μέσω του συγκεκριμένου στόχου επιδιώχθηκε η ενίσχυση της καινοτομίας και των επενδύσεων στην έρευνα για τις ΤΠΕ, με στόχο τη μείωση της απόστασης της Ευρώπης από τους κύριους ανταγωνιστές της. Για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου προτάθηκαν ως βασικές ενέργειες: η αύξηση κατά 80% έως το 2010 στη στήριξη της έρευνας στον τομέα των ΤΠΕ²²⁹, η απόδοση προτεραιότητας στους κυριότερους τεχνολογικούς πυλώνες του 7ου προγράμματος πλαισίου για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, η δρομολόγηση πρωτοβουλιών έρευνας και εγκατάστασης για να εξαλειφθούν τα κυριότερα σημεία συμφόρησης σε πεδία, όπως η διαλειτουργικότητα, η ασφάλεια και η αξιοπιστία. Ταυτόχρονα στο πλαίσιο του συγκεκριμένου στόχου συμπεριλήφθηκαν ο προσδιορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία στον τομέα των ΤΠΕ (2006), ο προσδιορισμός πολιτικών στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου, με ιδιαίτερη εστίαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), και τέλος η ανάπτυξη εργαλείων για την υποστήριξη νέων μοντέλων εργασίας, τα οποία να ευνοούν την καινοτομία στις επιχειρήσεις και την προσαρμογή στις νέες ανάγκες όσον αφορά τις δεξιότητες.

γ) Κοινωνική ένταξη, βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών και της ποιότητας ζωής

Ο στόχος αυτός συνδέθηκε με τη βελτίωση της λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών και της ποιότητας ζωής, ενώ παράλληλα προωθήθηκε η στήριξη της ανάπτυξης και της απασχόλησης, με αειφορικά χαρακτηριστικά. Για την επίτευξη του στόχου, προβλέφθηκε η διάδοση ηλεκτρονικής προσβασιμότητας προκειμένου να διευκολυνθεί η χρήση των συστημάτων ΤΠΕ από μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, η προσπάθεια εξάλειψης του ψηφιακού

²²⁹ Η αύξηση προβλέπεται σε κοινοτικό επίπεδο ενώ η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να πράξουν το ίδιο.

χάσματος και του ηλεκτρονικού αποκλεισμού, η έγκριση σχεδίου δράσης για την ενίσχυση της ηλεκτρονικής δημόσιας διοίκησης, η δρομολόγηση στοχευμένων δράσεων για την ποιότητα ζωής με δράσεις για την περίθαλψη ατόμων σε μια γηράσκουσα κοινωνία, για τις μεταφορές αλλά για τις ψηφιακές βιβλιοθήκες.

Η Επιτροπή²³⁰, όπως αποτυπώθηκε και στην ενδιάμεση αξιολόγηση, διαπίστωσε να σημειώνεται έντονη ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας εντός του Ευρωπαϊκού χώρου²³¹. Ωστόσο, πέρα από τη διαπίστωση αυτή, η έκθεση έδωσε επίσης έμφαση σε συγκεκριμένες προτάσεις αναπροσανατολισμού της πρωτοβουλίας i2010 για την περίοδο 2008-2010, με στόχο, τόσο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των πλέον προηγμένων χωρών, όσο και ταυτόχρονη μείωση των αποκλίσεων μεταξύ των κρατών μελών. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή επεδίωξε να δοθεί ώθηση στις κοινές τεχνολογικές πρωτοβουλίες ώστε να προαχθεί η έρευνα στο πλαίσιο των ΤΠΕ. Παράλληλα, κεντρικό ζήτημα αποτέλεσε η προώθηση της χρήσης νέων διαδικτυακών τεχνολογιών και της αντιμετώπισης του ψηφιακού χάσματος μεταξύ των κρατών μελών, ενώ επίσης ως στόχος τέθηκε η ανάπτυξη πανευρωπαϊκών δημόσιων υπηρεσιών, όπως η πρωτοβουλία για την ηλεκτρονική ταυτότητα ή την ηλεκτρονική υπογραφή.

4.1.5 Η πρωτοβουλία Digital Agenda for Europe

Η πιο πρόσφατη παρέμβαση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με τις ΤΠΕ πραγματοποιήθηκε στα μέσα του 2010 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ως τμήμα της στρατηγικής που δρομολογήθηκε το Μάρτιο 2010, με τίτλο *Ευρώπη 2020*²³², προκειμένου να τεθούν οι βάσεις, τόσο για την αντιμετώπιση και έξοδο από την κρίση, όσο παράλληλα και για την προετοιμασία της οικονομίας της Ένωσης για τις προκλήσεις της επόμενης δεκαετίας. Το τμήμα της συγκεκριμένης στρατηγικής έχει τον τίτλο ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη και όπως χαρακτηρίζεται στα κείμενα της Επιτροπής αποτελεί μία από τις επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες της στρατηγικής *Ευρώπη 2020*.

²³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2008) 199, Προετοιμασία του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης- Ενδιάμεση αξιολόγηση της στρατηγικής i2010, Ανακοίνωση της 17ης Απριλίου 2008 προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

²³¹ Όπως αναφέρεται συγκεκριμένα περισσότεροι από τους μισούς Ευρωπαίους (250 εκατομμύρια άνθρωποι) αποτελούν πλέον τακτικούς χρήστες του διαδικτύου με τους ρυθμούς αυτούς συνεχώς να αυξάνονται. Περίπου 40 εκατομμύρια νέοι χρήστες κατεγράφησαν το 2007. Οι δημόσιες υπηρεσίες, στις οποίες περιλαμβάνεται το 96 % των σχολείων και το 57 % των γιατρών, χρησιμοποιούν όλο και πιο συχνά ευρυζωνικές συνδέσεις. Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, ποσοστό 77 % διέθεταν ευρυζωνικές συνδέσεις.

²³² Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2010) 2020, *Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο σχετικό κείμενο²³³ ο γενικός στόχος του ψηφιακού θεματολογίου είναι *“να αποκομισθούν βιώσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από μια ενιαία ψηφιακή αγορά που θα βασίζεται σε διαδίκτυο μεγάλης και πολύ μεγάλης ταχύτητας και σε διαλειτουργικές εφαρμογές.”*

Τα πεδία δράσης του ψηφιακού θεματολογίου επικεντρώνονται κυρίως στις εξής θεματικές:

α) Στην αναδιαμόρφωση της ενιαίας αγοράς προσδίδοντας της ψηφιακή υπόσταση. Για την επίτευξη αυτού του στόχου θα πρέπει να προωθηθούν διαδικασίες όπως η ενίσχυση του διαδικτυακού περιεχομένου, η απλοποίηση των ηλεκτρονικών και διασυνοριακών συναλλαγών, η οικοδόμηση ψηφιακής εμπιστοσύνης και η ενίσχυση της ενιαίας αγοράς τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, έτσι ώστε να γίνει εφικτή η χρήση των πλεονεκτημάτων που προσδίδει η διεύρυνση των ΤΠΕ.

β) Στην προώθηση της διαλειτουργικότητας και των προτύπων, ώστε να ακολουθούν τις εξελίξεις όπως διαμορφώνονται με τα σύγχρονα δεδομένα της αγοράς, αλλά και στην ενδυνάμωση των δράσεων βελτίωσης και συντονισμού.

γ) Στην ενίσχυση της ασφάλειας και τη διαμόρφωση ενός πλαισίου εμπιστοσύνης που θα επιτρέψει στους πολίτες να υιοθετήσουν στον υψηλότερο δυνατό βαθμό τη χρήση των ΤΠΕ.

δ) Στις υψηλές ταχύτητες πρόσβασης στο διαδίκτυο, μέσω των εγγυήσεων που θα παράσχουν, τόσο η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και οι κυβερνήσεις των Κ-Μ για καθολική ευρυζωνική πρόσβαση του ευρωπαϊκού πληθυσμού σε όλες τις περιοχές. Επίσης, προωθούνται τα ευρυζωνικά δίκτυα πρόσβασης νέας γενιάς (NGA) όπως η κατασκευή δικτύων οπτικής ίνας στο σπίτι (FTTH), ενώ παράλληλα προωθείται η έννοια των ανοικτών και ουδέτερων δικτύων, ως προς τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των χρηστών στην πρόσβαση και τη διανομή διαδικτυακής πληροφορίας και τη διαφάνεια σχετικά με τη διαχείριση της πληροφορίας.

ε) Στην ενίσχυση της έρευνας και της τεχνολογίας, μέσα από στρατηγικές όπως η «Ένωση καινοτομίας» προκειμένου να αξιοποιηθούν τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ε.Ε., ή μέσω συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αλλά και άλλων εμπλεκόμενων φορέων σε ένα πλαίσιο εταιρικής σχέσης. Σημαντική επίσης είναι και η συμβολή των ίδιων των κλαδικών πρωτοβουλιών, με στόχο πρότυπα και ανοιχτές πλατφόρμες για νέα καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

---

²³³European Committee, COM(2010)245, A Digital Agenda for Europe Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions.

στ) Στη βελτίωση του ψηφιακού γραμματισμού, της ενίσχυσης των δεξιοτήτων και της κοινωνικής ένταξης, αντιμετωπίζοντας την έλλειψη προσόντων που εμποδίζουν την πρόσβαση στα πλεονεκτήματα που παρέχουν οι ΤΠΕ. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στην προώθηση της ευρυζωνικότητας για όλους του πολίτες, συμπεριλαμβανομένου τα άτομα μέλη ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

ζ) Στα οφέλη για την Ευρωπαϊκή κοινωνία από τη διείσδυση των ΤΠΕ τα οποία συνδέονται:

- με το περιβάλλον, ως προς τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου αλλά και της ενεργειακής απόδοσης.
- με την αειφόρο υγειονομική περίθαλψη και υποστήριξη με ΤΠΕ αξιοπρεπούς και ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων, μειώνοντας το κόστος περίθαλψης και προσφέροντας τη δυνατότητα παροχής ποιοτικών υπηρεσιών ακόμα και σε απομονωμένες περιοχές.
- με την προώθηση πολιτιστικής ποικιλομορφίας και δημιουργικού περιεχομένου, εξαιτίας της δυνατότητας πρόσβασης με χαμηλό κόστος και υψηλών ταχυτήτων, τόσο από πλευρά των δημιουργών, όσο και του κοινού.
- με την αποδοτικότερη παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης για την καλύτερη εξυπηρέτηση κάθε πολίτη και επιχείρησης, όπως επίσης και για τη διαμόρφωση μιας συμμετοχικής, ανοιχτής και διαφανούς διακυβέρνησης.
- με την προώθηση των ευφών συστημάτων μεταφορών (ITS) τα οποία καθιστούν αποδοτικότερες, ταχύτερες, ευκολότερες και περισσότερο αξιόπιστες τις μεταφορές. Τα συγκεκριμένα συστήματα εστιάζονται σε έξυπνες διατροφικές λύσεις για τη διαχείριση ροών επιβατών και εμπορευμάτων αντιμετωπίζοντας προβλήματα σχετικά με τη συμφόρηση.
- με τη διαμόρφωση της διεθνούς διάστασης των πτυχών του ψηφιακού θεματολογίου και της ανάδειξης της Ε.Ε. ως δύναμη ευφούς και αειφόρου ανάπτυξης, χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Στο παραπάνω πλαίσιο, όπως διαμορφώνεται από τους επτά πυλώνες, είναι εμφανής η πρόθεση από πλευράς Ευρωπαϊκής Επιτροπής της περαιτέρω προώθησης της διείσδυσης των ΤΠΕ στο ευρωπαϊκό κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι, αναγνωρίζοντας σαφώς τη σημασία τους, αλλά και τις προοπτικές εφαρμογής τους.

4.2 Οι Ψηφιακές Στρατηγικές στον Ελληνικό χώρο

Η διαμόρφωση του πλαισίου των στρατηγικών σχετικά με την προώθηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στην Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μελετηθεί ανεξάρτητα από τις σχετικές στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως προαναφέρθηκαν). Μάλιστα, δεν θα αποτελούσε υπερβολή η διατύπωση ότι οι στρατηγικές στον ελληνικό χώρο ουσιαστικά απέκτησαν υπόσταση μέσω του πλαισίου που διαμορφώθηκε στον Ευρωπαϊκό χώρο. Παράλληλα, η δυνατότητα υλοποίησης των στρατηγικών αυτών, διαμέσου της χρηματοδότησης των δράσεων από τα χρηματοδοτικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης²³⁴, όπως προβλέπονταν στα Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ε.Π.), των επιμέρους Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, ώθησαν τις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες να καταρτίσουν τις συγκεκριμένες ψηφιακές στρατηγικές.

4.2.1 Οι στρατηγικές προ του 2000

Οι πρώτες σημαντικές προσπάθειες για την ενίσχυση της διείσδυσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στον Ελληνικό χώρο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι χρονολογούνται από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, μέσω των χρηματοδοτήσεων της Ε.Ο.Κ. και πιο συγκεκριμένα μέσω της χρηματοδότησης της χώρας μας από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), το 1986. Οι συγκεκριμένες προσπάθειες χαρακτηρίστηκαν από αποσπασματικότητα, η οποία σε συνδυασμό με μια σειρά από διαρθρωτικά προβλήματα όπως η έλλειψη τεχνολογικής κουλτούρας στη δημόσια διοίκηση, η έλλειψη κεντρικού συντονισμού και οράματος αναφορικά με τη διείσδυση των τεχνολογιών, η απουσία σαφούς και συγκροτημένου σχεδίου ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, αλλά και το μικρός μέγεθος και η εμβέλεια των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν την περίοδο εκείνη στον χώρο των ΤΠΕ, δεν επέφεραν ουσιαστικές αλλαγές αναφορικά με την ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο .

Η πρώτη σχετικά σοβαρή προσπάθεια με μια αρκετά οργανωμένη μορφή καταγράφηκε κατά τη Β' προγραμματική περίοδο (Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1995-1999). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία²³⁵ οι πόροι που μπορεί να θεωρηθεί ότι διατέθηκαν για τον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας, με την ευρεία του έννοια, ανήλθαν συνολικά στο ύψος των 620 δις δρχ. ή 1.819,5 Μ€. Η χρηματοδότηση αυτή σύμφωνα με τα στοιχεία της

²³⁴ Με βασικότερο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

²³⁵ Όπως αυτά παρουσιάζονται στην Ενδιάμεση Αξιολόγηση της ΚτΠ με παραπομπή Ex ante Αξιολόγηση Ε.Π. ΚτΠ

ενδιάμεσης αξιολόγησης²³⁶ κατανεμήθηκε σε 13 κατηγορίες δράσεων και αντίστοιχα επιχειρησιακά προγράμματα τα οποία αναλύονται στον πίνακα 4.1.

Πίνακας 4.1: Δράσεις β' ΚΠΣ στον τομέα της ΚτΠ

Επιχειρησιακό πρόγραμμα, κατηγορία δράσεων	Μ€
Τηλεπικοινωνίες	378,6
Βιομηχανία & υπηρεσίες	346,3
Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης	261,2
Εκπαίδευση & αρχική κατάρτιση	246,5
Περιβάλλον	161,4
Έρευνα & Τεχνολογία	146,7
Συνεχιζόμενη κατάρτιση	117,4
Προσβάσεις & οδικοί άξονες	76,3
Ενέργεια	32,3
Υγεία & κοινωνική πρόνοια	26,4
Τουρισμός – πολιτισμός	11,7
Ταχυδρομεία	8,8
Σιδηροδρομικά δίκτυα	5,9
Σύνολο	1.819,5

Πηγή: Ex ante Αξιολόγηση Ε.Π. ΚτΠ

Όπως αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα είναι εμφανής η βαρύτητα των δράσεων στις τηλεπικοινωνίες οι οποίες αποτελούν το 20,8% του συνόλου των δαπανών, τη Βιομηχανία και τις υπηρεσίες με 19,3%, τον Εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης με 14,3% και την Εκπαίδευση και Αρχική Κατάρτιση με 13,5%. Η ανισοκατανομή μεταξύ των 13 κατηγοριών είναι ιδιαίτερα έντονη, αφού οι τέσσερις πρώτες, παρά την ειδική βαρύτητα τους, συγκέντρωσαν το 70% του συνολικού ποσού που διατέθηκε.

Η κατηγοριών δράσεων, *Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης*²³⁷, αποτέλεσε το μοναδικό αντικείμενο του Ε.Π. ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ το οποίο και αποτελεί το πλέον συγκρίσιμο πρόγραμμα με το μεταγενέστερο Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ).

Συνεπώς, η εμπειρία από το Ε.Π. ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ και τα συμπεράσματα που αντλήθηκαν από την εφαρμογή του στο Β' ΚΠΣ θεωρήθηκαν ιδιαίτερος σημαντικά ως προς την αξιοποίηση τους, στο πλαίσιο της υλοποίησης του Γ' ΚΠΣ και πιο συγκεκριμένα αναφορικά με τις δράσεις ηλεκτρονικής διακυβέρνησης του Ε.Π. ΚτΠ.

Το Ε.Π. ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ με συνολικό προϋπολογισμό 89 δις δρχ. ή 261,2 Μ€ συγκροτήθηκε από 4 υποπρογράμματα και 13 μέτρα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.2 που ακολουθεί.

²³⁶ ΥΠΟΙΟ- Prisma (2004), Ενδιάμεση Αξιολόγηση Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, σ 47.

²³⁷ Η αντιστοίχιση του θα μπορούσε να εντοπιστεί στις δράσεις ηλεκτρονικής κυβέρνησης που χρηματοδοτούνται στο Ε.Π. ΚτΠ από τον Άξονα 2, *Εξυπηρέτηση του πολίτη και ποιότητα ζωής*, αλλά και σε μικρό βαθμό από δράσεις του Άξονα 3, *Ανάπτυξη και απασχόληση στην ψηφιακή οικονομία*, και του Άξονα 5, *Τεχνική Βοήθεια*.

Πίνακας 4.2: Προϋπολογισμός Ε.Π. Κλεισθένης Β' ΚΠΣ

Υποπρογράμματα και μέτρα	Μ€
Υποπρόγραμμα 1	37,6
1.1. Συνεχιζόμενη κατάρτιση στελεχών δημόσιας διοίκησης	19,0
1.2. Προεισαγωγική εκπαίδευση στελεχών δημόσιας διοίκησης	15,4
1.3. Κατάρτιση στελεχών του συστήματος αναπτυξιακού προγραμματισμού περιφερειακής διοίκησης και νομαρχιακής τοπικής αυτοδιοίκησης	3,2
Υποπρόγραμμα II	59,1
2.1 Εκσυγχρονισμός τομέων οικονομικής ανάπτυξης	22,0
2.2 Εκσυγχρονισμός διοικητικού τομέα	11,4
2.3 Ειδικές τράπεζες πληροφοριών και δικτυακή υποδομή	20,8
2.4 Εκσυγχρονισμός περιφερειακής διοίκησης και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης	4,0
2.5 Κατάρτιση χρηστών υποπρογράμματος II.	0,9
Υποπρόγραμμα III	178,0
3.1 Δημοσιονομικά συστήματα	116,5
3.2 Συστήματα κοινωνικής ασφάλισης	22,6
3.3 Περιφερειακά στατιστικά συστήματα	25,8
3.4 Κατάρτιση χρηστών	13,3
Υποπρόγραμμα IV	7,4
4.1 Τεχνική βοήθεια	7,4
Σύνολο	282,1

Πηγή: Ex ante Αξιολόγηση Ε.Π. ΚτΠ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την αξιολόγηση του Ε.Π. Κλεισθένης²³⁸, αναδείχθηκαν ορισμένα στοιχεία όπως:

- η συμβολή του σε μια μαζική και συστηματική προσπάθεια εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης με αιχμή την εισαγωγή της πληροφορική.
- η δημιουργία μιας μεταρρυθμιστικής δυναμικής στο εσωτερικό της δημόσιας διοίκησης μέσω των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν και το μέγεθος ορισμένων έργων που εκτελέστηκαν.
- η συνειδητοποίηση των δημόσιων φορέων και υπηρεσιών μέσω της συμμετοχής τους στο Πρόγραμμα για την ανάγκη ενός άλλου ρόλου της δημόσιας διοίκησης.

Ως τελικά θετικά αποτελέσματα του συγκεκριμένου Επιχειρησιακού Προγράμματος σύμφωνα με την αξιολόγηση προέκυψαν τα εξής:

- Η ενίσχυση της τεχνογνωσίας σε ένα σημαντικό τμήμα της Δημόσιας Διοίκησης, και

²³⁸ Όπως αναφέρονται στην ενδιάμεση αξιολόγηση του Ε.Π. ΚτΠ, σ8

ιδιαίτερως, εξαιτίας της υλοποίησης του έργου TAXIS²³⁹, στον χώρο του Υπουργείου Οικονομικών.

- Η δημιουργία πλατφόρμας που επέτρεψε τη διαμόρφωση των κατάλληλων προϋποθέσεων για ένα νέο μεταρρυθμιστικό κύκλο αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης.
- Η ανάπτυξη της αγοράς ειδικών υπηρεσιών πληροφορικής καθώς και η διεύρυνση του συνολικού μεγέθους.

Το Ε.Π. Κλεισθένης, παρά την γενική συμβολή του, παρουσίασε σοβαρά προβλήματα με την μορφή αστοχιών έναντι του προγραμματισμού, ανισομέρεια προόδου μεταξύ μέτρων και κατηγοριών δράσεων και σημαντικές καθυστερήσεις. Τα κύρια προβλήματα κατά τη διάρκεια της Β προγραμματικής περιόδου (1999-2004) αναφορικά με την υλοποίηση δράσεων, σχετικών με την κοινωνία της πληροφορίας, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Στην πολυδιάσπαση των χρηματοδοτήσεων από 13 διαφορετικά επιχειρησιακά προγράμματα με αποτέλεσμα την έλλειψη ενιαίας και ολοκληρωμένης αντιμετώπισης των σχετικών αναγκών.
- Στην έλλειψη τεχνογνωσίας, εμπειρίας αλλά και τεχνολογικής κουλτούρας, στοιχεία τα οποία επέδρασαν καθοριστικά στην ύπαρξη σημαντικών καθυστερήσεων τόσο στις διαδικασίες ένταξης όσο και σε αυτές της συμβασιοποίησης.
- Στην έλλειψη οργανωσιακής κουλτούρας, η οποία αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη λειτουργία των οργανισμών.
- Στα πολυσύνθετα θεσμικά και οργανωτικά εμπόδια που σχετίζονται με μια σειρά παραγόντων όπως οι γραφειοκρατικές δυσκαμψίες του δημόσιου, το οργανωτικό έλλειμμα σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης αναφορικά με τις διαδικασίες παρακολούθησης καθώς και η αναποτελεσματικότητα στη συνεργασία με φορείς της αγοράς.
- Στην υποτίμηση της ανάγκης κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού σε ότι αφορά τόσο τους χρήστες των συστημάτων όσο και το ευρύτερο δυναμικό της δημόσιας διοίκησης.

---

²³⁹ Το TAXIS, όπως αναφέρεται για την περίοδο που καλύπτει η ενδιάμεση αξιολόγηση, σε αντίθεση με πολλά από τα άλλα πληροφοριακά συστήματα εθνικής εμβέλειας που είτε ματαιώθηκαν οριστικά, είτε μετατέθηκαν χρονικά, αποτέλεσε το μόνο μεγάλο έργο εθνικής εμβέλειας το οποίο προχώρησε μεν με αργούς ρυθμούς αλλά σχετικά ικανοποιητικά ως προς το τελικό αποτέλεσμα και τελικά προσέγγισε το 50% του προϋπολογισμού του Ε.Π. ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ έναντι 37% στην αρχική κατανομή του προϋπολογισμού.

- Στην ένταξη των συγκεκριμένων δράσεων σε μια ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική η οποία θα προωθούσε την ΚτΠ σε όλα τα πεδία του κοινωνικό οικονομικού γίνεσθαι της χώρας.
- Στην έλλειψη δημιουργίας δομών και διαδικασιών²⁴⁰ για την υποστήριξη και προώθηση των αναγκαίων οργανωτικών αλλαγών στο εσωτερικό των φορέων και την ανάδειξη του τομέα της ΚτΠ ως κεντρικού στοιχείου για τον εκσυγχρονισμό της οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών.
- Στην αδυναμία του ιδιωτικού χώρου στον τομέα των ΤΠΕ, που εξαιτίας του μικρού του μεγέθους, αλλά ενδεχομένως και της έλλειψης τεχνογνωσίας, δεν ήταν σε θέση να λειτουργήσει ενισχυτικά, τουλάχιστον στον απαιτούμενο βαθμό, για το δημόσιο τομέα σε μια σειρά δράσεων σχετικών με τις ΤΠΕ.
- Στην αναποτελεσματική αντιμετώπιση της περιφερειακής διάστασης του προγράμματος, με την ματαίωση των έργων που αφορούσαν την περιφερειακή διοίκηση, τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, επήλθε σημαντική αλλοίωση η οποία αποδυνάμωσε της προοπτικές διεξόδου στην περιφέρεια με ότι συνέπειες αυτό επιφέρει στην επιδείνωση των περιφερειακών ανισοτήτων.
- Στην αδυναμία των δημοσίων φορέων που επιτελούν ρόλο προγραμματισμού, σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης και αποτελούν τους κύριους τελικούς δικαιούχους του Ε.Π., να εντάξουν έργα, εξαιτίας της ανεπάρκειας των εσωτερικών τους δομών και της έλλειψης σχετικής τεχνογνωσίας.

4.2.2 Το Λευκό Βιβλίο για την Κοινωνία της Πληροφορίας

Το πρώτο κείμενο το οποίο ουσιαστικά επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας στον Ελληνικό χώρο με μια περισσότερο ολοκληρωμένη προσέγγιση ήταν το Λευκό Βιβλίο για την ΚτΠ. Το κείμενο αυτό τιτλοφορήθηκε ως “Η Ελλάδα στην κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγικές και Στόχοι” .

Στο Λευκό Βιβλίο²⁴¹, συμπεριελήφθη η συνολική στρατηγική, όπως δομήθηκε μέσα από μια σειρά προτεραιοτήτων, στόχων, και μηχανισμών για την επίτευξη τους. Το κείμενο παρουσιάστηκε στην αρχική του μορφή στο Υπουργικό Συμβούλιο το 1999, ενώ

²⁴⁰ Δομές όπως αυτές που συστήθηκαν στο πλαίσιο της επόμενης προγραμματικής περιόδου όπως το Παρατηρητήριο της ΚτΠ, τα επιχειρησιακά σχέδια υπουργείων και περιφερειών, οι θεματικές επιτροπές και τα τομεακά fora δημόσιας διαβούλευσης.

²⁴¹ Λευκό Βιβλίο (2002), Η Ελλάδα στην κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγικές και Στόχοι

επικαιροποιήθηκε κατά τη διάρκεια του 2000 και 2001, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις εκείνης της περιόδου.

Πιο συγκεκριμένα, συμπεριλήφθηκαν οι βασικοί άξονες και οι επιμέρους δράσεις και στόχοι, σε τομείς που κρίθηκε ότι συνδιαμορφώνουν το ευρύτερο πλαίσιο, στο κοινωνικο οικονομικό γίνεσθαι της χώρας. Στους τομείς αυτούς εντάσσονταν: η δημόσια διοίκηση, η παιδεία, η οικονομία και η απασχόληση, η υγεία και η πρόνοια, το περιβάλλον, οι μεταφορές, ο πολιτισμός, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η τηλεπικοινωνιακή υποδομή, και η περιφερειακή ανάπτυξη.

Επίσης, όπως προκύπτει από το κείμενο, στο πλαίσιο διαμόρφωσης της στρατηγικής, επιδιώχθηκε η πρόκληση ενός δημόσιου διάλογου σχετικά με την πορεία της Ελλάδας προς την κοινωνία της πληροφορίας, μέσω του οποίου, θα ήταν δυνατή η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών, σχετικά με τις επερχόμενες ευκαιρίες και τους ενδεχόμενους κινδύνους. Παράλληλα, αποσκοπούσε στο να αποτελέσει σημείο αναφοράς και βάση για τις μελλοντικές δράσεις και πρωτοβουλίες από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα στα επόμενα χρόνια.

Η στρατηγική σχετικά με την Κοινωνία της Πληροφορίας περιελάμβανε ορισμένες βασικές αρχές όπως: ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση για όλους, δημιουργία περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας και την άνθηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, διαφύλαξη ατομικών ελευθεριών και λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών.

Οι στόχοι που είχαν τεθεί στο Λευκό Βιβλίο για την ΚτΠ διαμορφώνονταν ως εξής:

- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις, με παράλληλη διαφάνεια, μέσω του εκσυγχρονισμού της λειτουργίας του κράτους, από τη διεύθυνση των ΤΠΕ.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής, από τη χρήση εφαρμογών ΤΠΕ σε βασικούς τομείς όπως η υγεία και πρόνοια, το περιβάλλον και οι μεταφορές.
- Προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος και της έρευνας, στα δεδομένα της ψηφιακής εποχής, με δράσεις που περιελάμβαναν εκπαίδευση με νέες τεχνολογίες, δικτύωση σχολείων και Πανεπιστημίων.
- Δυναμική οικονομική ανάπτυξη, μέσω της συμβολής των ΤΠΕ στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, καθώς και στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και στην ανάδυση νέων κλάδων.
- Αύξηση της απασχόλησης, μέσω των νέων μορφών εργασίας όπως είναι η τηλεργασία αλλά και μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στον ίδιο τον τομέα των ΤΠΕ.

Ταυτόχρονη, βελτίωση και προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στις νέες ανάγκες της αγοράς εργασίας.

- Ανάδειξη του ελληνικού πολιτισμού, μέσω των δυνατοτήτων που παρέχουν οι ΤΠΕ με δράσεις όπως η τεκμηρίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η προστασία της ελληνικής γλώσσας και η επαφή με την ομογένεια.
- Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, με τη δημιουργία του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου, αλλά και τη διασφάλιση πολυφωνίας και ελεύθερης έκφρασης.
- Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών, μέσω της ενίσχυσης της περιφερειακή διάστασης αναφορικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ.
- Ανάπτυξη εθνικής υποδομής επικοινωνιών, με την ανάληψη πρωτοβουλιών και την προώθηση πολιτικών αναπτυξιακού χαρακτήρα και με την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών.
- Ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων του πολίτη και του καταναλωτή, διαφύλαξη συνθηκών ανταγωνισμού, και άσκηση δημοκρατικού ελέγχου στην ψηφιακή εποχή.

Το Λευκό Βιβλίο αποτέλεσε τη βάση για την πρόταση σχετικά με την Κοινωνία της Πληροφορίας στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006, όπως αντίστοιχα λειτούργησε και για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ' ΚΠΣ, το οποίο ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2000.

4.2.3 Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Κοινωνία της Πληροφορίας"

Με την έναρξη της τρίτης προγραμματικής περιόδου (2000-2006, Γ ΚΠΣ), οι επιδράσεις των κατευθύνσεων και στρατηγικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁴², οι προτεραιότητες των εθνικών πολιτικών, αλλά και παράγοντες όπως οι ραγδαίες εξελίξεις στο πεδίο των ΤΠΕ, διαμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό τις κατάλληλες συνθήκες για τη σημαντική προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Το στοιχείο αυτό, αποτυπώνεται τόσο από την ανάδειξη της ΚτΠ ως ενός εκ των αξόνων προτεραιότητας του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης όσο και από την ύπαρξη της ενός εκ των έντεκα τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων που προβλέπονταν στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΚΠΣ²⁴³.

²⁴² Κυρίως τα σχέδια δράσης eEurope, eEurope2002, eEurope2005.

²⁴³ Παράλληλα θα πρέπει να αναφερθεί ότι μια σειρά από δράσεις σχετικές με την ΚτΠ υλοποιήθηκαν μέσα από την πλειοψηφία των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων . αλλά και τομεακών όπως αυτά της ανταγωνιστικότητας, της αγροτικής ανάπτυξης.

Βασική επιδίωξη, κατά τον σχεδιασμό του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνία της Πληροφορίας, ήταν να αποτελέσει ένα σύνολο ολοκληρωμένων και συμπληρωματικών παρεμβάσεων σε μια σειρά από τομείς. Για το λόγο αυτό, το συγκεκριμένο πρόγραμμα χαρακτηρίστηκε και ως πολυθεματικό με οριζόντιο χαρακτήρα.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα εγκρίθηκε μετά από σχετική Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁴⁴ στις 14-3-2001 με προϋπολογισμό συνολικού κόστους 2.839 Μ€ και δημόσιας δαπάνης 2.269 Μ€. Στις 12-12-2008 κατόπιν της σχετικής απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το πρόγραμμα αναθεωρήθηκε²⁴⁵.

Όπως και σε όλα τα αντίστοιχα επιχειρησιακά προγράμματα, είτε πρόκειται για τομεακά, είτε για περιφερειακά, η διάρθρωση του προγράμματος ήταν κοινή, περιλαμβάνοντας τους γενικούς του στόχους, τους άξονες προτεραιότητας και τους ειδικούς τους στόχους, οι οποίοι εξειδικεύονταν μέσα από έναν αριθμό μέτρων. Παράλληλα περιελάμβανε τα χρηματοδοτικά μέσα αλλά και τις κατανομές των χρηματοδοτήσεων ανά άξονα και μέτρο.

Στο Ε.Π²⁴⁶ τέθηκαν δύο στρατηγικοί στόχοι για την περίοδο 2000-2006:

α) *Η Εξυπηρέτηση του Πολίτη και η Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής.* Ο στόχος αυτός αναφέρονταν σε παρεμβάσεις μέσω ολοκληρωμένων συστημάτων πληροφορικής και επικοινωνιών, σε κρίσιμους τομείς δημόσιας δράσης και πολιτικής, όπως η δημόσια διοίκηση, η υγεία, οι μεταφορές, το περιβάλλον και ο πολιτισμός, επιδιώκοντας τη βελτίωση της καθημερινής ζωής του πολίτη.

β) *Η Ανάπτυξη και το Ανθρώπινο Δυναμικό.* Ο δεύτερος στόχος, περιελάμβανε τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών, με άξονες την τεχνολογία και τη γνώση, για την ενίσχυση της διαδικασίας οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, μέσω της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας, των εισοδημάτων, της απασχόλησης και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Οι δράσεις που εμπεριείχε σχετίζονταν με την ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών υποδομών, την ενίσχυση της απασχόλησης με τη χρήση των ΤΠΕ, τη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και με την προβολή του ελληνικού πολιτισμού.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα οι δύο παραπάνω στρατηγικοί στόχοι εξειδικεύτηκαν σε τέσσερις ειδικούς στόχους²⁴⁷, οι οποίοι διαμορφώνονταν ως εξής:

---

²⁴⁴ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα εγκρίθηκε με την Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2000/GR/16/1/PO/23 της 14-3-2001 η οποία τροποποιήθηκε με την Απόφαση C/2001/2010/26-7-2001.

²⁴⁵ Σύμφωνα με την απόφαση έγκρισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής E8832/ 19-12-2008.

²⁴⁶ ΥΠΟΙΟ -ΥΠΕΣ(2008), Αναθεωρημένη έκδοση Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνία της Πληροφορίας, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2001), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας, http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/priority_actions/default111.htm.

- I. *Παιδεία και Πολιτισμός*. Εξοπλισμός, δικτύωση, κατάρτιση εκπαιδευτικών και ψηφιακό περιεχόμενο για την δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος για τον 21^ο αιώνα. Ταυτόχρονα, προβλέπονταν η χρήση νέων τεχνολογιών για τεκμηρίωση και προβολή του Ελληνικού πολιτισμού.
- II. *Εξυπηρέτηση του πολίτη και βελτίωση της ποιότητας ζωής*. Χρήση ΤΠΕ για καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη σε κρίσιμους τομείς της δημόσιας διοίκησης, βελτίωση της ποιότητας ζωής με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην υγεία και πρόνοια, στο περιβάλλον και στις μεταφορές.
- III. *Ανάπτυξη και απασχόληση στην ψηφιακή οικονομία*. Δημιουργία συνθηκών για την μετάβαση στην "νέα οικονομία", με την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου, της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας, της έρευνας και της διασύνδεσής της με την παραγωγή, της κατάρτισης στις νέες τεχνολογίες, της απασχόλησης και της τηλεεργασίας.
- IV. *Επικοινωνίες*. Στήριξη της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς, δράσεις ανάπτυξης της τηλεπικοινωνιακής υποδομής σε απομακρυσμένες περιοχές για παροχή προηγμένων υπηρεσιών σε χαμηλό κόστος και δημιουργία σημείων πρόσβασης για τους πολίτες με έμφαση στις ευρυζωνικές υπηρεσίες.

Το Ε.Π. διαρθρώθηκε σε πέντε άξονες και εικοσιπέντε συνολικά μέτρα, με βάση αυτούς τους τέσσερις ειδικούς στόχους. Πιο συγκεκριμένα, οι άξονες, τα μέτρα καθώς και η χρηματοδοτική κατανομή του προγράμματος μετά από τη λήξη του, παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 4.3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας, Ανάλυση σε επίπεδο άξονα και μέτρο (σε εκ. ευρώ)

Άξονας / Μέτρο	Άξονας / Μέτρο	Συνολικό Κόστος	Δημόσια Δαπάνη	Αριθμός Έργων	Π/Υ Ένταξης (ΣΚ)	Π/Υ Ένταξης (ΔΔ)	Ποσό Σύμβασης (ΣΚ)	Ποσό Σύμβασης (ΔΔ)	Δαπάνες (ΣΚ)	Δαπάνες (ΔΔ)
	ΣΥΝΟΛΙΚΟ Ε.Π.	2.675,97	2.167,47	6337	3.677,29	3.089,16	3.514,15	2.949,32	2.866,21	2.418,20
A1	ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	382,80	368,99	3617	524,63	518,76	501,35	495,60	448,40	444,07
M1.1	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΗΣ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΕΤΠΑ)	123,28	123,28	3228	147,32	147,32	146,43	146,43	141,85	141,85
M1.2	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΕΚΤ)	181,60	181,60	145	251,97	251,97	249,05	249,05	213,10	213,10

²⁴⁷ Οπ π. υπ238

M1.3	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (ΕΤΠΑ)	77,91	64,10	244	125,34	119,46	105,87	100,12	93,46	89,13
A2	ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	866,11	831,71	1623	1.212,48	1.200,11	1.122,27	1.109,99	899,15	889,33
M2.1	«ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΣΧΕΔΙΑ, ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΠΙΛΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑ (ΕΤΠΑ)	23,79	23,79	71	27,72	27,72	25,80	25,80	21,30	21,30
M2.2	«ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ (ΕΤΠΑ)	423,02	423,02	523	621,26	621,26	584,46	584,46	497,10	497,10
M2.3	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΘΩΡΩΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ (ΕΤΠΑ)	28,13	28,13	89	49,90	49,90	49,46	49,46	21,76	21,76
M2.4	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ (ΕΤΠΑ)	104,67	82,55	774	132,38	132,38	121,67	121,67	80,01	80,01
M2.5	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΕΚΤ)	73,52	73,52	75	133,53	133,53	114,20	114,20	77,84	77,84
M2.6	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ (ΕΤΠΑ)	59,47	55,07	30	83,59	79,74	78,60	74,69	62,58	59,29
M2.7	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ (ΕΚΤ)	10,84	10,84	19	5,48	5,48	4,67	4,67	3,13	3,13
M2.8	ΕΥΦΥΕΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	63,00	55,13	33	78,07	69,55	63,11	54,75	55,13	48,60
M2.9	ΥΠΟΔΟΜΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΓΙΑ ΈΝΑ ΣΥΝΧΡΟΝΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	79,67	79,67	9	80,55	80,55	80,30	80,30	80,30	80,30
A3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	870,60	548,81	107	1.232,36	799,07	1.198,20	789,68	968,69	639,17
M3.1	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΝΟΪΚΟΥ «ΨΗΦΙΑΚΟΥ» ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ (ΕΤΠΑ)	20,66	20,00	58	35,95	35,65	32,91	32,63	27,96	27,69
M3.2	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ	449,55	198,03	11	711,70	324,72	652,96	291,98	529,67	238,93

	ΨΗΦΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΕΤΠΑ)									
M3.3	ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΕΤΠΑ)	118,71	89,67	10	131,05	105,34	132,75	107,05	123,79	101,02
M3.4	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΚΤ)	184,35	146,61	13	216,09	196,50	219,14	197,92	192,65	177,06
M3.5	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΕΚΤ)	97,32	94,51	15	137,57	136,86	160,43	160,11	94,63	94,47
A4	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	471,97	336,66	625	597,84	464,44	584,95	449,86	448,09	346,95
M4.1	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ (ΕΤΠΑ)	27,80	27,33	11	25,13	25,13	21,53	21,53	20,39	20,39
M4.2	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ (ΕΤΠΑ)	231,43	140,60	412	318,83	232,17	313,97	225,62	250,49	168,55
M4.3	ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	136,50	92,49	194	175,13	128,40	171,08	124,35	99,43	80,22
M4.4	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΑΧΥ-ΔΡΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΑΧΥ-ΔΡΟΜΙΚΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΣΕ ΠΟΛΥΔΥΝΑΜΑ ΚΕΝΤΡΑ (ΕΤΠΑ)	68,44	68,44	5	72,98	72,98	72,79	72,79	72,30	72,30
M4.5	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΕΚΤ)	2,67	2,67	1	0,60	0,60	0,42	0,42	0,32	0,32
M4.6	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΩΝ ΕΛΤΑ (ΕΚΤ)	5,14	5,14	2	5,16	5,16	5,16	5,16	5,16	5,16
A5	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	84,50	81,30	365	109,98	106,78	107,38	104,18	101,88	98,68
M5.1	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΕΚΤ	35,65	32,45	296	45,79	42,59	44,53	41,33	41,25	38,05
M5.3	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΕΤΠΑ	48,85	48,85	69	64,19	64,19	62,86	62,86	60,63	60,63

Πηγή: ΟΠΣ²⁴⁸, 17/05/2010

²⁴⁸ http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_ylpoyiisis/stoixeia_proodou_ergwn/OPS_15-07-2010.htm, με παραπομπή στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα από το διαδικτυακό τόπο της Κοινωνίας της πληροφορίας.

Συμπερασματικά²⁴⁹, ως κύρια στοιχεία του προγράμματος θα μπορούσαν να αναφερθούν συνοπτικά τα εξής:

- Το σημαντικό εύρος του, το οποίο διέτρεξε μεγάλο τμήμα των δημοσίων δράσεων και πολιτικών, τόσο σε κεντρικό όσο και περιφερειακό επίπεδο.
- Η πολλαπλότητα των στόχων που υποστηρίχθηκε μέσω του προγράμματος αναφορικά με την ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.
- Ο υψηλός βαθμός καινοτομίας σε ότι αφορά τις τεχνολογικές παρεμβάσεις και τις επιπτώσεις τους στην κοινωνικό-οικονομική του διάσταση.
- Η εμπλοκή στον σχεδιασμό και την υλοποίησή δράσεων, ενός μεγάλου τμήματος των φορέων του Δημόσιου τομέα κυρίως σε κεντρικό και δευτερευόντως σε περιφερειακό επίπεδο²⁵⁰.
- Η δημιουργία προϋποθέσεων συνεργασίας φορέων μεταξύ Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα με πολλαπλά οφέλη, τόσο για την ίδια την αγορά, όσο και για την ανταλλαγή της τεχνογνωσίας. Παρόλα αυτά, σε αρκετές περιπτώσεις, η έντονη εμπλοκή των εκπροσώπων του ιδιωτικού τομέα σε όλα τα επίπεδα λήψης των αποφάσεων προκάλεσε προβληματισμούς σχετικά με τα θέματα διαφάνειας και την κατανομή των έργων.
- Η προσπάθεια ανταπόκρισης του προγράμματος, σε σημαντικό βαθμό, αναφορικά με τους στόχους που τέθηκαν τόσο σε Ευρωπαϊκό (eEurope) όσο και εθνικό επίπεδο (Λευκό Βιβλίο).
- Η αδυναμία που παρουσίασε, ως προς την επιλεκτικότητα των παρεμβάσεων, με κριτήριο τις περιφερειακές ανισότητες. Η συγκεκριμένη αδυναμία εκφράζεται τόσο μέσω της έλλειψης προνομιακών χρηματοδοτήσεων υπέρ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών(εκτός ορισμένων αποσπασματικών περιπτώσεων) όσο και μέσω της απουσίας παρεμβάσεων ολοκληρωμένου διαρθρωτικού χαρακτήρα προσαρμοσμένων στα χαρακτηριστικά των περιφερειών αυτών.
- Η σχετική σύγχυση που προκάλεσαν οι μη στοχευμένες προσκλήσεις για τη χρηματοδότηση έργων με αποτέλεσμα ανομοιόμορφοι φορείς να συγκρίνονται μεταξύ τους για ανομοιόμορφα έργα.
- Η αδυναμία της διαδικασίας αξιολόγησης, ως προς την αντικειμενικότητα των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν και ο βαθμός διαφάνειας με τον οποίο υλοποιήθηκε. Αποτέλεσμα,

---

²⁴⁹ Σύμφωνα και με τις διαπιστώσεις του κειμένου της ενδιάμεσης αξιολόγησης σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος αλλά και μεταγενέστερων τοποθετήσεων της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Ε.Π.

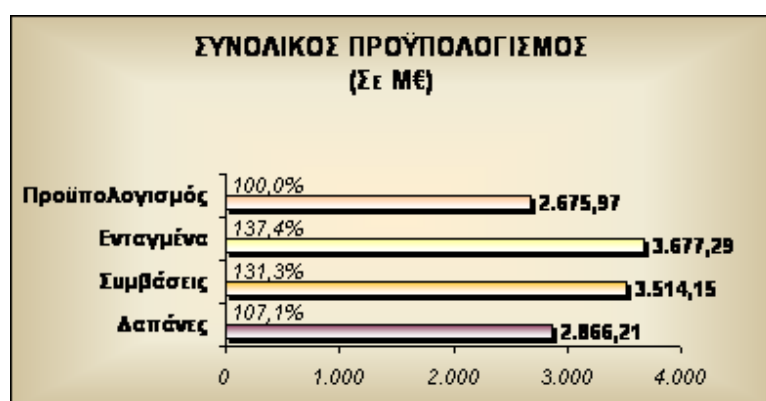
²⁵⁰ Κυρίως εξαιτίας εγγενών αδυναμιών των περιφερειακών φορέων να επωφεληθούν των δράσεων του προγράμματος και όχι της ίδιας της δομής του προγράμματος.

πολλές φορές ήταν η ένταξη υπερκοστολογημένων έργων με αποτέλεσμα σημαντική σπατάλη των δημοσίων πόρων.

- Η πλειοψηφία των φορέων της δημόσιας διοίκησης, όπως προέκυψε κατά την περίοδο εφαρμογής του προγράμματος, δεν διέθεταν τις κατάλληλες προϋποθέσεις τόσο ως προς την ίδια τους την οργανωτική δομή όσο και ως προς το επίπεδο ωριμότητας για να υλοποιήσουν αλλά και να επωφεληθούν των έργων.

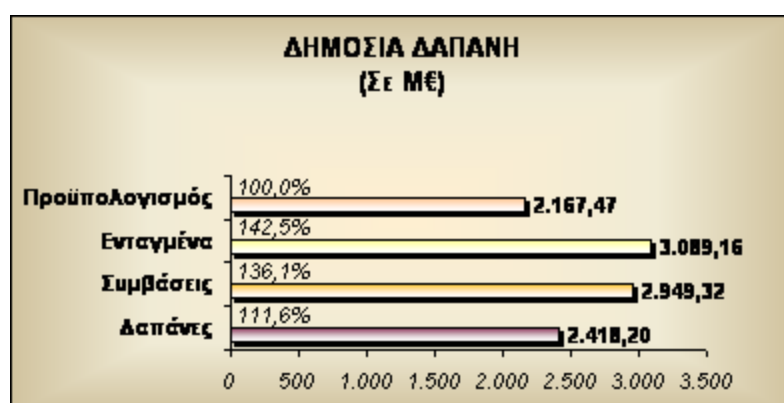
Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του προγράμματος Κοινωνία της Πληροφορίας, 6 περίπου μήνες μετά την οριστική λήξη του συγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος, μια συνολικότερη εικόνα αποτυπώνεται στα διαγράμματα που ακολουθούν:

Διάγραμμα 4.1 :Συνολικός Προϋπολογισμός Ε.Π. Κοινωνίας της Πληροφορίας

Πηγή²⁵¹: ΕΥΔ Κοινωνία της Πληροφορίας (στοιχεία έως 17/05/2010)

Διάγραμμα 4.2 :Συνολική Δημόσια Δαπάνη Ε.Π. Κοινωνίας της Πληροφορίας

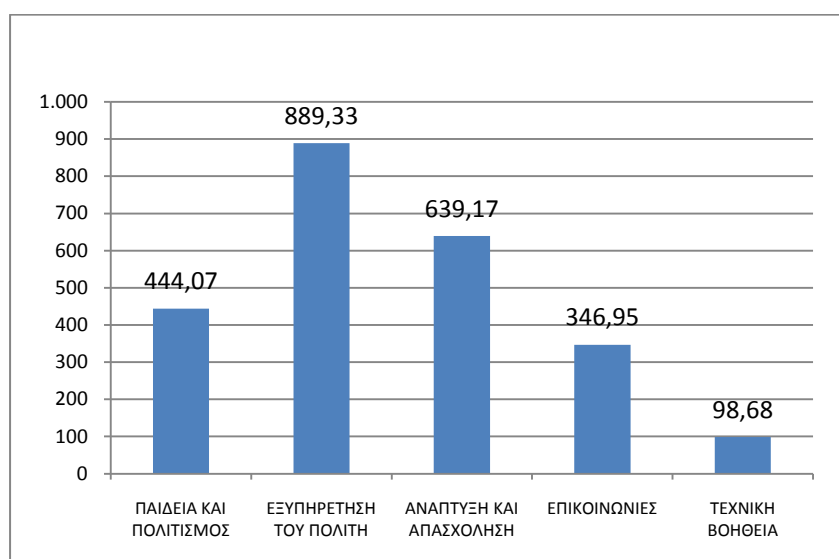

Πηγή²⁵²: ΕΥΔ Κοινωνία της Πληροφορίας (στοιχεία έως 17/05/2010)

²⁵¹ Για αναλυτικότερες πληροφορίες http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_yloroiisis/stoixeia_proodou_ergwn/

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω διαγράμματα ο προϋπολογισμός των συμβασιοποιημένων έργων έχει υπερβεί κατά πολύ (31,3%) τον αρχικό προϋπολογισμό του προγράμματος στοιχείο το οποίο αναδεικνύει και τη σημασία που αποδόθηκε στην προώθηση των δράσεων σχετικών με την κοινωνία της πληροφορίας. Οι δαπάνες υστερούν συνολικά σε σχέση με τα συμβασιοποιημένα έργα, στοιχείο το οποίο για αρκετά έργα εμπεριέχει τον κίνδυνο να απένταξης τους λόγω καθυστερήσεων στην υλοποίησή τους.

Διάγραμμα 4.3: Πορεία Υλοποίησης Δαπανών Ε.Π. ΚτΠ ανά άξονα προτεραιότητας (Δημόσια Δαπάνη, εκ ευρώ)

Πηγή²⁵³: ΕΥΔ Κοινωνία της Πληροφορίας (στοιχεία έως 17/05/2010)

Αναφορικά με τη σημαντικότητα των αξόνων προτεραιότητας με κριτήριο την κατανομή των δημοσίων δαπανών είναι ευδιάκριτη η βαρύτητα του δεύτερου άξονα, ο οποίος σχετίζεται με την υλοποίηση δράσεων σχετικών με την εξυπηρέτηση του πολίτη, ενώ ακολουθούν ο τρίτος άξονας που αναφέρεται στην ανάπτυξη και την απασχόληση, ο πρώτος της παιδείας και του πολιτισμού και έπεται ο άξονας των επικοινωνιών. Η χρηματοδοτική κατανομή ανά άξονα είναι δυσδιακριτο σε ποιο βαθμό διαμορφώνεται, εξαιτίας αυξημένων αναγκών που αναγνωρίστηκαν στα αντικείμενα που περιλαμβάνει κάθε άξονας ή εξαιτίας της βούλησης για επιλεκτική τους ενίσχυση λόγω στοχευμένων πολιτικών με αναμενόμενα πολλαπλασιαστικά οφέλη, είτε εξαιτίας λόγω ώριμων συνθηκών σε κάποιους τομείς ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο.

²⁵² Για αναλυτικότερες πληροφορίες http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_yloroiisis/stoixeia_proodos_ergwn/

²⁵³ Για αναλυτικότερες πληροφορίες στο http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_yloroiisis/stoixeia_proodos_ergwn/

4.2.4 Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013

Τα νέα δεδομένα, αλλά και παράλληλα οι νέες ανάγκες σχετικά με την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο, οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας νέας στρατηγικής με τον τίτλο Ψηφιακή Στρατηγική. Η στρατηγική καταρτίστηκε το 2005 από την Επιτροπή Πληροφορικής²⁵⁴, με περίοδο διάρκειας το 2006-2013. Η συγκεκριμένη στρατηγική, ουσιαστικά αποτελεί τη συνέχεια της «Λευκή Βίβλου» για την Κοινωνία της Πληροφορίας. Η κατάρτιση της διευκόλυνε την αναθεώρηση των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ ενώ ταυτόχρονα ενσωμάτωσε μεγάλο μέρος των κατευθύνσεων της Δ' Προγραμματικής Περιόδου (2007-2013). Ιδιαίτερη σημασία φαίνεται να αποδόθηκε στο βαθμό ανταπόκρισης στις ευρύτερες κοινωνικό οικονομικές ανάγκες. Εξαιτίας του εύρους των πεδίων εφαρμογής, δημιουργήθηκε ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός παρεμβάσεων οι οποίες είναι δυνατό να ομαδοποιηθούν σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις εκείνες οι οποίες δεν προϋποθέτουν ευρύτερες διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να υλοποιηθούν και εντάσσονται στο πλαίσιο υφιστάμενων προγραμμάτων και πολιτικών. Η δεύτερη, αφορά παρεμβάσεις των οποίων η υλοποίηση προϋποθέτει την προγενέστερη αντιμετώπιση θεσμικών και διαρθρωτικών ζητημάτων, τα οποία όμως απαιτούν χρονοβόρες διαδικασίες για να επιλυθούν.

Η Ψηφιακή Στρατηγική της χώρας, ουσιαστικά επιχειρήθηκε να αποτελέσει το πλαίσιο μιας συνεκτικής πολιτικής για την προώθηση της διείσδυσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Παρά το γεγονός ότι πρόκειται για ένα κείμενο στρατηγικού χαρακτήρα, επιδιώχθηκε να μην περιοριστεί στη γενική διατύπωση στόχων

---

²⁵⁴ Την άνοιξη του 2004, συστάθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο η Επιτροπή για τον καθορισμό της στρατηγικής και την ανάπτυξη της Πληροφορικής, η οποία αποτέλεσε ενιαίο κέντρο πολιτικού σχεδιασμού, συντονισμού, ελέγχου και ανάπτυξης της πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο και ειδικότερα στο Δημόσιο Τομέα. Η Επιτροπή Πληροφορικής, επιφορτίστηκε με την κατάρτιση της Ψηφιακής Στρατηγικής της Ελλάδας για την περίοδο 2006-2013, με την παρακολούθηση της υλοποίησης της, καθώς και με το συντονισμό όλων των δράσεων και παρεμβάσεων των δημόσιων φορέων που σχετίζονται με την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για την πραγματοποίηση ενός «Ψηφιακού Άλματος». Η Επιτροπή απαρτιζόταν από: τον Ειδικό Γραμματέα Ψηφιακού Σχεδιασμού του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, ο οποίος έχει το ρόλο του Συντονιστή, τον Γενικό Γραμματέα Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, τον Γενικό Γραμματέα Πληροφοριακών Συστημάτων του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, τον Γενικό Γραμματέα Έρευνας και Τεχνολογίας του υπουργείου Ανάπτυξης, τον Πρόεδρο της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία "Κοινωνία της Πληροφορίας ΑΕ", www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/sthnellada/committee/default.htm

και αρχών, αλλά όπως αναφέρεται και στο ίδιο το κείμενο, “εστιάζοντας στο αποτέλεσμα η Ψηφιακή Στρατηγική προτείνει ήδη πρακτικές παρεμβάσεις”.

Η στρατηγική διαπνέονταν από τις κατευθύνσεις που καθορίζαν η ευρωπαϊκή πολιτική για την Κοινωνία της Πληροφορίας «i2010» και το σχέδιο δράσης «Jobs & Growth» που καταρτίσθηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2005. Μέσω της στρατηγικής αυτής επιδιώχθηκε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την πραγματοποίηση της διαδικασίας, η οποία στο κείμενο χαρακτηρίζεται ως «Ψηφιακό Άλμα».

Η έννοια του άλματος συνδέθηκε τόσο με το διαπιστωμένο χαμηλό σημείο εκκίνησης σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο, όσο και με τα διαρθρωτικού χαρακτήρα ζητήματα τα οποία έπρεπε να αντιμετωπιστούν.

Στο κείμενο της ψηφιακής στρατηγικής μέσω του άλματος επιδιώχθηκαν :

- α. η βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της τεχνολογίας και
- β. η βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής των πολιτών

Για την επίτευξη του «Ψηφιακού Άλματος», η Επιτροπή έθεσε έξι συγκεκριμένους στόχους²⁵⁵, οι οποίοι ομαδοποιήθηκαν σε σχέση με τις δύο προαναφερόμενες επιδιώξεις, σε δύο ομάδες. Για την πρώτη ομάδα, η οποία συνδέθηκε με τη βελτίωση της παραγωγικότητας, όπου στόχο αποτέλεσαν:

1. Η προώθηση της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής στις επιχειρήσεις ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα τους και κατ' επέκταση η παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας.
2. Η ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ στον δημόσιο τομέα, προκειμένου να αναδιαμορφωθούν αποτελεσματικότερα οι εσωτερικές του διαδικασίες και η οργάνωση του, ενώ παράλληλα να παραχθούν αποδοτικές ψηφιακές υπηρεσίες που διευκολύνουν τη λειτουργία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας.
3. Η βελτίωση της εξωστρέφειας του κλάδου πληροφορικής και επικοινωνιών της χώρας και η υποστήριξη του ώστε να συμβάλει περισσότερο στο ΑΕΠ της χώρας.
4. Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και ιδιαίτερα στους κλάδους που παράγουν τεχνολογία, και στους κλάδους που χρησιμοποιούν δυναμικά την τεχνολογία.

Η δεύτερη ομάδα στόχων εντάχθηκε στην κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, αποτελούμενη από:

5. Τη δυναμικότερη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών από τους πολίτες σε καθημερινό

---

²⁵⁵ Όπως αναφέρονται στο κείμενο της Ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013 το οποίο εκπονήθηκε από την Επιτροπή Πληροφορικής.

επίπεδο.

6. Την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών οι οποίες εξοικονομούν χρόνο και προσφέρουν νέες δυνατότητες αντιμετώπισης της γραφειοκρατίας από τους πολίτες.

Οι παραπάνω στόχοι της Ψηφιακής Στρατηγικής ουσιαστικά συνδέονται άρρηκτα με τις βασικές αρχές της, οι οποίες στο κείμενο αναφέρονται ως εξής:

α. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αντιμετωπίζονται ως ένα μεταρρυθμιστικό εργαλείο, το οποίο είναι δυνατόν να ασκήσει θετικές επιδράσεις με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε όλο το εύρος της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας.

β. Οι ικανότητες και οι ιδιαίτερες δεξιότητες, τόσο των πολιτών, όσο και των επιχειρήσεων μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη της χώρας. Σημαντικό σημείο που αναδεικνύεται στο κείμενο αποτελεί η παροχή ίσων ευκαιριών, σε ένα πλαίσιο όπου γίνεται αποδεκτή η διαφορετικότητα τους.

γ. Η διείσδυση των ΤΠΕ στο δημόσιο τομέα θα πρέπει συνολικά να διαπνέεται από μια πολιτοκεντρική προσέγγιση, όπου η εξυπηρέτηση των πολιτών και των επιχειρήσεων, θα αποτελεί την βασική προτεραιότητα, με τρόπους πρακτικούς και ορατούς.

δ. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών θα πρέπει να συνδέεται με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις οι οποίες δεν θα είναι ενταγμένες στη φιλοσοφία της αποσπασματικότητας και της υλοποίησης «πιλοτικών έργων» μικρής κλίμακας στο δημόσιο.

ε. Η ενίσχυση της διαφάνειας, είναι δυνατόν να επιτευχθεί μέσω της χρήσης των ΤΠΕ, μεταλλάσσοντας παγιωμένες νοοτροπίες και κουλτούρες.

4.2.5 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση 2007-2013

Στο πλαίσιο της Δ' προγραμματικής περιόδου 2007-2013, η σημασία των στρατηγικών κατευθύνσεων όπως αποτυπώθηκαν στο προαναφερόμενο ελληνικό κείμενο της Ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013, ήταν καθοριστική για την κατάρτιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ψηφιακή Σύγκλιση. Στόχο του συγκεκριμένου προγράμματος αποτέλεσε η ανάδειξη των αναπτυξιακών κατευθύνσεων και η εξειδίκευση της στρατηγικής, των μέσων και των παρεμβάσεων για την αποδοτική και βιώσιμη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία. Η αναγκαιότητα του προγράμματος ενισχύθηκε και από το γεγονός της υστέρησης που παρουσίαζε η Ελλάδα σχετικά με το βαθμό της διείσδυσης των ΤΠΕ, σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης εκείνης της περιόδου,

συγκρινόμενη, τόσο με τις χώρες της ΕΕ-25, όσο και παγκοσμίως (κυρίως σε σχέση με τις χώρες του ΟΟΣΑ).

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση²⁵⁶, εγκρίθηκε στις 26-10-2007²⁵⁷ και παρά το γεγονός ότι χρηματοδοτικά εστιάζεται στις 8 περιφέρειες αμιγούς στόχου σύγκλισης, συνολικά προωθεί την διείσδυση των ΤΠΕ και στις 13 Περιφέρειες της χώρας

Στο πλαίσιο της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής 2007-2013, όπως αυτή αποτυπώνεται στο ΕΣΠΑ, η Ψηφιακή Σύγκλιση συμβάλει κατά κύριο λόγο στον 6° Γενικό Στόχο²⁵⁸, ενώ εντάσσεται στη 2^η θεματική προτεραιότητα που αφορά στην Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομίας, στοχεύοντας στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Ως Στρατηγικός Στόχος για το Ε.Π. περιγράφεται η «Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ΕΕ αξιοποιώντας τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ)». Παράλληλα, επαναλαμβάνεται η έννοια του ψηφιακού άλματος, όπως προσδιορίζεται στο κείμενο της ελληνικής Ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013, ενώ το ίδιο ισχύει και αναφορικά με τη διαμόρφωση των γενικών στόχων, οι οποίοι αποτελούνται από το γενικό στόχο 1, ο οποίος αναφέρεται στη βελτίωση της παραγωγικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ και το γενικό στόχο 2 ο οποίος αφορά τις ΤΠΕ και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Οι δύο γενικοί στόχοι που ουσιαστικά ταυτίζονται με τους δύο βασικούς Άξονες Προτεραιότητας (σε αυτούς προστίθεται και ο Άξονας για την Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής), εξειδικεύονται σε ειδικούς στόχους ως εξής.

Πίνακας 4.4: Γενικοί Στόχοι / Άξονες Προτεραιότητας, Ειδικοί Στόχοι Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση

Γενικός Στόχος 1/ Άξονας Προτεραιότητας 1 Βελτίωση της παραγωγικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ	<ul style="list-style-type: none"> • Ειδικός Στόχος 1.1: Προώθηση χρήσης ΤΠΕ σε επιχειρήσεις, • Ειδικός Στόχος 1.2: Παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις & βελτίωση αποτελεσματικότητας Δημοσίου τομέα με χρήση ΤΠΕ, • Ειδικός Στόχος 1.3: Ενίσχυση της συμβολής του κλάδου των ΤΠΕ στην Ελληνική Οικονομία, και • Ειδικός Στόχος 1.4: Προώθηση της επιχειρηματικότητας σε τομείς που αξιοποιούν ΤΠΕ.
Γενικός Στόχος 2/ Άξονας Προτεραιότητας 2 ΤΠΕ και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Ειδικός Στόχος 2.1: Βελτίωση της καθημερινής ζωής μέσω ΤΠΕ – Ισότιμη συμμετοχή των πολιτών στην Ψηφιακή Ελλάδα, και • Ειδικός Στόχος 2.2: Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών Δημόσιας διοίκησης για τον πολίτη.
Άξονας 3 Τεχνική Βοήθεια	

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση

²⁵⁶ ΥΠΟΙΟ- ΥΠΕΣ (2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση

²⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), Απόφαση. (Κωδικός CCI 2007GR161PO002) σύμφωνα με την αρ. C(2007) 5339/26.10.07

²⁵⁸ Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης.

Κεντρική φιλοσοφία του προγράμματος αποτελεί η σχεδίαση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων που αποτελούνται από σύνολα δράσεων τα οποία ονομάζονται «νήματα δράσεων». Η συγκεκριμένη προσέγγιση θεωρήθηκε αποτελεσματικότερη για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν πολίτες και επιχειρήσεις σε καθημερινή βάση.

Τα Νήματα²⁵⁹ όπως καθορίστηκαν από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης περιλαμβάνουν δράσεις που σχετίζονται με τα πρακτικά ζητήματα της καθημερινότητας και διακρίνονται σε εννέα κατηγορίες:

1ο νήμα – Ψηφιακή Γνώση: αυξημένη πρόσβαση στη γνώση, βάση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι ΤΠΕ, χωρίς να περιορίζεται εντός της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

2ο νήμα – Ψηφιακός καταναλωτής: προώθηση των ηλεκτρονικών αγορών με στόχο την ποιοτική και οικονομική επιλογή του καταναλωτή. Δράσεις ηλεκτρονικού εμπορίου για επιχειρήσεις, ΜΚΟ και φορείς του δημοσίου, για την πληρέστερη ενημέρωση και προστασία του καταναλωτή.

3ο νήμα - Ψηφιακή προστασία του φυσικού περιβάλλοντος: ενίσχυση των ψηφιακών δράσεων για την πρόληψη καταστροφών, για την εξοικονόμηση ενέργειας, για την παρακολούθηση της ενεργειακής απόδοσης, για την πολιτική προστασία κλπ.

4ο νήμα – Ψηφιακή Ασφάλεια: Ανάδειξη της ψηφιακής ασφάλειας σε σχέση με τη χρήση των νέων μέσων, για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης πολιτών και επιχειρήσεων.

5ο νήμα – Ψηφιακή Υποστήριξη της Εργασίας: Ψηφιακές λύσεις για την ενδυνάμωση της απασχόλησης μέσω της ενίσχυσης των διαδικασιών ζήτησης και προσφοράς της εργασίας και της υποστήριξης των μεταφορών από και προς τους χώρους εργασίας.

6ο νήμα – Ψηφιακή Υποστήριξη του Έυ ζην': Βελτίωση του επιπέδου ποιότητας ζωής μέσω της συμβολής των ΤΠΕ σε τομείς όπως η ψυχαγωγία, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, ο τουρισμός, η υγεία κλπ

7ο νήμα - Ψηφιακή Υποστήριξη της κοινωνικής και οικονομικής ενσωμάτωσης και της συμμετοχής: ενίσχυση της ένταξης μη-προνομιούχων κοινωνικών ομάδων αλλά και ενεργοποίηση των ατόμων για να λάβουν μέρος σε συμμετοχικές διαδικασίες.

8ο νήμα – Ψηφιακή Υποστήριξη της Εξωστρέφειας: ενίσχυση της επιχειρηματικής εξωστρέφειας τόσο σχετικά με νέα πεδία δραστηριοποίησης όσο και σε νέες περιοχές του διεθνούς χώρου. Παράλληλα, προβλέπεται η ενδυνάμωση της δικτύωσης και της επικοινωνίας με τους Έλληνες της διασποράς.

---

²⁵⁹ ΕΥΔ Ε.Π. Ψηφιακής Σύγκλισης (Ιούνιος 2009)Ετήσια Έκθεση Υλοποίησης 2008 Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση

9ο νήμα – Ψηφιακή Περιφέρεια: ανάδειξη τοπικών ιδιαιτεροτήτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων μέσω των ΤΠΕ.

Ο προϋπολογισμός της συνολικής δημόσιας δαπάνης του προγράμματος ανήλθε στο ποσό των 1.147 εκ €, (κοινοτική συνδρομή Κ.Σ. της τάξη 860,0 εκ €) και προβλέφθηκε να συγχρηματοδοτήσει παρεμβάσεις με πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και εθνικούς πόρους στις 8 Περιφέρειες αμιγούς στόχου σύγκλισης. Συνολικά με τη μόχλευση των ιδιωτικών πόρων αναμένεται να προσεγγίσει τα 2.000²⁶⁰ εκ €, τα οποία κατανέμονται ανά Άξονα ως εξής:

Πίνακας 4.5: Κατανομή Προϋπολογισμού ανά άξονα προτεραιότητας ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση (εκ ευρώ)

Άξονες Προτεραιότητας	Προϋπολογισμός (εκ.€)	%
1.Βελτίωση της παραγωγικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ	402,00	46,70%
2.ΤΠΕ και βελτίωση της ποιότητας ζωής	442,00	51,40%
3.Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής	16,00	1,90%
Σύνολο	860,00	100,00%

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση

Βασική επιδίωξη που αποτυπώνεται μέσω του Ε.Π., αποτελεί η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών, μέσω της χρήσης των ΤΠΕ, για την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών περιφερειών. Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο κείμενο του προγράμματος, η στόχευση της ενίσχυσης στις περιφέρειες αμιγούς στόχου σύγκλισης σε μεγάλο βαθμό επιβεβαιώνει την περιφερειακή διάσταση του προγράμματος, ενώ παράλληλα αναπτύσσονται συνέργειες με τις 5 περιφέρειες μεταβατικής στήριξης.

Συμπληρωματικά των προαναφερόμενων οικονομικών στοιχείων και προκειμένου για την άμεση ενεργοποίηση του Ε.Π. εκχωρήθηκαν από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) για τις περιφέρειες μεταβατικής στήριξης, αρμοδιότητες διαχείρισης και χρηματοδοτήσεων στην ΕΥΔ Ψ.Σ.. Το συνολικό ποσό των εγκεκριμένων χρηματοδοτήσεων εκχώρησης είναι περίπου 500Μ€.

Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι για την περίοδο 2007-2013, από το Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδος εκχωρήθηκαν για δράσεις ανάπτυξης υποδομών ευρυζωνικής πρόσβασης σε αγροτικές περιοχές στην ΕΥΔ Ψηφιακή Σύγκλιση 50,28 εκκ ευρώ

²⁶⁰ http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/4thperiod/newopis_digital/

Τέλος, στις δράσεις σχετικά με την ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ αναφορικά με το χώρο της δημόσιας διοίκησης αναμένεται στο πλαίσιο της Δ' Προγραμματική περιόδου να συνεισφέρει σημαντικά η εφαρμογή του τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Διοικητική Μεταρρύθμιση.

4.2.6 Μια κριτική αποτίμηση από τους υπεύθυνους λήψης των στρατηγικών

Στο πλαίσιο της έρευνας και προκείμενου να αποκρυσταλλωθεί μια πληρέστερη εικόνα σχετικά με τον τρόπο τον οποίο αντιλαμβάνονται τη διαδικασία της ψηφιακής διείσδυσης και ένταξης, άτομα τα οποία συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων σχετικά με την προώθηση των ΤΠΕ και τη διαμόρφωση σχετικών πολιτικών, πραγματοποιήθηκαν κατά την ολοκλήρωση της εργασίας δύο συνεντεύξεις. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία τα οποία προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις αυτές, με τους κυρίους Γιάννη Καλογήρου²⁶¹ και Θεόδωρο Καρούνο²⁶².

Ο κος Καλογήρου προσδιορίζει σχετικά με την εξέλιξη της διείσδυσης των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο, ως πρώτο καθοριστικό χρονικά σημείο την απόφαση του 1977 σχετικά με την ψηφιοποίηση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου, μια απόφαση της οποίας η υλοποίηση ξεκίνησε με καθυστέρηση 13 ετών και πιο συγκεκριμένα το 1990. Επίσης καθοριστικό σε σχέση με τη διείσδυση της πληροφορικής χαρακτηρίζεται, το διάστημα 1995-1998, στο οποίο περιλαμβάνονται η εκπόνηση της Λευκής Βίβλου αλλά και οι στρατηγικές που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο της προετοιμασίας για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Θεωρεί βασική προϋπόθεση επιτυχίας για τη διείσδυση των ΤΠΕ, την αντιμετώπιση τους ως μη συμβατικού τύπου επενδύσεων και ως στοιχείου ενταγμένου στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό και πολιτισμικό γίνεσθαι.

Η διαμόρφωση της κρίσιμης μάζας ως προς τις υποδομές, τις υπηρεσίες αλλά και τις δεξιότητες αποτέλεσε, όπως αναφέρει ο ίδιος, βασική επιδίωξη προκειμένου η διείσδυση των ΤΠΕ να πραγματοποιηθεί σε οριζόντιο επίπεδο σε σχέση με μια σειρά τομέων όπως η παιδεία, η δημόσια διοίκηση, ο πολιτισμός. Ως παράδειγμα, αναφέρθηκε στη δημιουργία του ΕΔΕΤ, το οποίο αποτέλεσε τη βασική υποδομή των ανωτάτων ιδρυμάτων και ερευνητικών κέντρων δημιουργώντας μια περαιτέρω δυναμική για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στον ακαδημαϊκό χώρο. Ως κύρια αδυναμία σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ στον

²⁶¹ Καθηγητή ΕΜΠ, Πρόεδρο Γνωμοδοτικού συμβουλίου της Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων (ΥΑΠ), πρώην Ειδικός Γραμματέας για την Κοινωνία της Πληροφορίας, συνέντευξη στις 20/07/2010

²⁶² Σύμβουλο του Πρωθυπουργού σε θέματα Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, συνέντευξη στις 06/07/2010

ελληνικό χώρο διαπιστώνει ότι παρά την υιοθέτηση πολλών καλών πρακτικών από το διεθνή χώρο, συνήθως αντιμετωπίζονται σημαντικές δυσκολίες στην υλοποίηση τους. Επιχειρώντας μια ερμηνεία των γενεσιουργών αιτιών των παραπάνω δυσκολιών, συνδέει την πορεία ενσωμάτωσης των ΤΠΕ με την πραγματοποίηση ευρύτερων μετασχηματισμών και αναδιαρθρώσεων, για τις οποίες στην Ελλάδα διαπιστώνεται συχνά μια δυσκαμψία και σχετική απροθυμία, παρά τις όποιες μεμονωμένες εξαιρέσεις. Σε πολιτικό επίπεδο, διακρίνει μια σταδιακή συνειδητοποίηση της σημασίας των ΤΠΕ, η οποία σύμφωνα με τον ίδιο δεν θα πρέπει να είναι επικεντρωμένη μονομερώς θεσμικά αλλά κυρίως σε προγράμματα δράσης. Σε επίπεδο κεντρικού σχεδιασμού, διαπιστώνει ότι λαμβάνει τη μορφή μιας γενικής κατεύθυνσης, χωρίς να γίνεται ευκρινώς μια κατανομή των ρόλων και των δράσεων μεταξύ των φορέων, εντοπίζοντας μια δυσκολία στην σχεδιασμένη υλοποίηση του. Εστιάζοντας σε τοπικό επίπεδο, αποδίδει την ύπαρξη αδυναμιών, τόσο στο έλλειμμα εξειδικευμένων, σχετικών με τις ΤΠΕ, στελεχών όσο και στο έλλειμμα δημιουργικότητας και φαντασίας του τομέα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο των ΤΠΕ. Ο χρήστης θα πρέπει να αποτελεί στοιχείο του σχεδιασμού και της υλοποίησης μιας επένδυσης, χαρακτηρίζοντας το πεδίο των ΤΠΕ ως ένα γνωσιακό πεδίο στο οποίο πολλές φορές το τελικό προϊόν προκύπτει μέσω ενός πειραματισμού, στοιχείο το οποίο προϋποθέτει τη διαμόρφωση δημιουργικών συνεργασιών, πέρα από τις συμβατικές και τυπικές υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων πλευρών. Η δημόσια διοίκηση σε αυτό το πλαίσιο δεν διαθέτει τα κατάλληλα στελέχη που θα συμμετείχαν σε μια τέτοιας μορφής συνεργασία αλλά και οι εταιρείες στην πλειοψηφία τους, λειτούργησαν ικανοποιημένες εντός μιας συμβατικής αντιμετώπισης των συνεργασιών, αναπαράγοντας τη συγκεκριμένη κατάσταση, χωρίς να παρέχουν ουσιαστικές λύσεις.

Ο κύριος Καλογήρου εστιάζει στη δυνατότητα συμβολής του νέου στελεχιακού δυναμικού και των μικρών επιχειρήσεων τοπικού χαρακτήρα στη υλοποίηση έργων ΤΠΕ αλλά και στην υιοθέτηση ανοικτών λογισμικών που θα διευκολύνουν την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί, μειώνοντας παράλληλα το κόστος. Θεωρεί ότι το διαδίκτυο με τις δυνατότητες που παρέχει, είναι δυνατόν να συμβάλει καθοριστικά στην αναδιαμόρφωση όλων των δεδομένων, κάτι το οποίο σταδιακά συνειδητοποιείται, αν και με σχετική καθυστέρηση στην Ελλάδα. Εξαιρέση, αποτελεί ο ακαδημαϊκός χώρος όπου η σημασία των ΤΠΕ και των δυνατοτήτων που παρέχουν, έχει αναγνωρισθεί αρκετά νωρίτερα. Ταυτόχρονα, χωρίς να υποτιμά τις καθυστερήσεις που έχουν σημειωθεί στον Ελληνικό χώρο, επικαλείται το γεγονός ότι οι ΤΠΕ ως τεχνολογίες γενικού σκοπού απαιτούν ένα σημαντικό χρονικό διάστημα προκειμένου να ενσωματωθούν στις λειτουργίες μιας κοινωνίας.

Σχετικά με την αποκέντρωση, τη διάχυση και την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην κοινωνία, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο ρόλο των ΟΤΑ, τόσο σε επίπεδο υποδομών και υπηρεσιών όσο και της ίδιας τους της εσωτερικής οργάνωσης. Λόγω της εγγύτητας τους με τους πολίτες, οι ΟΤΑ της χώρας, μπορούν να αποτελέσουν το μηχανισμό εκείνον, που θα λειτουργήσει αποτελεσματικότερα για τη διαδικασία της ψηφιακής ένταξης των τοπικών κοινωνιών. Είναι βέβαιο, ότι όπως προαναφέρθηκε μια τέτοια διαδικασία κάθε άλλο από απλή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, δεδομένων των ιδιαίτερων δυσκολιών που συνδέονται με τη μεταβλητότητα που χαρακτηρίζει το πεδίο των ΤΠΕ. Εκτιμά ότι όσοι δεν κινούνται σε αντίστοιχους ρυθμούς, υπολείπονται σημαντικά των εξελίξεων και στην πραγματικότητα αδυνατούν να συγκλίνουν.

Ο κύριος Καλογήρου, παρά τις δυσκολίες, εκφράζει τη συγκρατημένη αισιοδοξία του ως προς την αύξηση των επιπέδων της διείσδυσης και ένταξης των ΤΠΕ στην ελληνική κοινωνία, όχι μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι οι συνθήκες πλέον είναι περισσότερο ώριμες από ότι στο παρελθόν, αλλά και εξαιτίας των αλλαγών και μεταρρυθμίσεων που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν στη χώρα, υπό την πίεση εξωγενών παραγόντων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν με εξορθολογικό τρόπο μια σειρά από βασικά ζητήματα, όπως η εξοικονόμηση πόρων και δαπανών, η αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κλπ. Χαρακτηρίζει την πτυχή των ανθρωπίνων πόρων και του εξειδικευμένου δυναμικού καθοριστικό για την επιτυχία της διαδικασίας, όπως επίσης αντίστοιχα αξιολογεί και τη σημασία της συνειδητοποίησης σε πολιτικό επίπεδο, της σοβαρότητας των επιπτώσεων της διείσδυσης των ΤΠΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία. Στο ίδιο πλαίσιο, θεωρεί ότι και οι εταιρείες του τομέα θα πρέπει να διαφοροποιήσουν ευρύτερα τη στάση που μέχρι σήμερα τηρούσαν και να προσανατολιστούν σε μια ουσιαστικότερη και με χαμηλότερες οικονομικές απαιτήσεις συνεργασία. Αναγνωρίζει τη βελτίωση που έχει πραγματοποιηθεί σχετικά με το επίπεδο των ψηφιακών υποδομών, σε διαφορετικό βαθμό ανά τομέα (εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση, κλπ) ενώ επικεντρώνεται στη σημασία της ύπαρξης περιεχομένου. Εκφράζει παράλληλα ένα προβληματισμό για τα βασικά αίτια της σχετικής καθυστέρησης που έχουν σημειωθεί στον ελληνικό χώρο και τα οποία αποδίδει σε ένα συνδυασμό όλων των προαναφερόμενων παραγόντων. Για την επαρκέστερη αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και την επιτάχυνση των ρυθμών, θεωρεί ότι η δημιουργία πυρήνων ακόμα και σε μικρότερη κλίμακα ή τοπικό επίπεδο, είναι δυνατόν να συμβάλουν καθοριστικά στην προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ.

Ως προς τη συμβολή των ΤΠΕ στην αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων, θεωρεί ότι τυχόν μη ενσωμάτωση ή μειωμένος βαθμός διείσδυσης τους, αναμφισβήτητα θα

λειτουργήσει επιβαρυντικά στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων, χαρακτηρίζοντας μάλιστα κάτι τέτοιο ως καταστροφή. Διαχωρίζει το βαθμό της ψηφιακής ένταξης στα αστικά κέντρα, όπου οι ρυθμοί είναι σαφώς υψηλότεροι από τις αγροτικές περιοχές, ενώ διασυνδέει τη διείσδυση των ΤΠΕ σε περιφερειακό επίπεδο με ιδιαίτερα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά όπως μέχρι πρότινος η ηλικία ή το φύλο αλλά και άλλων που εξακολουθούν να ισχύουν, όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο. Αναφερόμενος σε ορισμένες καλές πρακτικές επικαλείται περιπτώσεις του Σκανδιναβικού χώρου αναδεικνύοντας την επιτυχημένη εφαρμογή τους. Σχετικά με την αξιολόγηση της αναπτυξιακής υστέρησης ή απομόνωσης περιοχών του ελληνικού χώρου, ως κριτηρίου για τη λήψη των αποφάσεων προώθησης των ΤΠΕ, θεωρεί ότι πραγματοποιήθηκαν αρκετές δράσεις με αυτό το κριτήριο, τονίζοντας όμως ότι η βασική παράμετρος δεν θα πρέπει να είναι γενικά η κατασκευή υποδομών αλλά κυρίως η δυνατότητα λειτουργικής αξιοποίησης τους.

Το βασικό μήνυμα του κυρίου Καλλογήρου είναι μια μεταστροφή της εμπιστοσύνης στους νέους ως προς το ρόλο που είναι δυνατόν να επιτελέσουν στην προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο, διευκρινίζοντας ωστόσο ότι πρόκειται για μια διαδικασία με οριζόντιο χαρακτήρα και δεν αποτελεί υπόθεση εμπλοκής μόνο των επιστημόνων της πληροφορικής αλλά όλων των ειδικοτήτων, δεδομένου μάλιστα ότι η πλειοψηφία των νεότερων γενεών είναι εξοικειωμένη με τις ΤΠΕ. Εξίσου σημαντική επίσης χαρακτηρίζεται και η ένταξη των ΤΠΕ, ως υψηλά ιεραρχημένων προτεραιοτήτων στην ατζέντα των πολιτικών αποφάσεων, κάτι το οποίο προϋποθέτει μια διαφορετική αντίληψη και πολιτική κουλτούρα, σε σχέση με το παρελθόν. Συνδέοντας ιστορικά στοιχεία της ελληνικής κουλτούρας, αναφορικά με τη δημιουργικότητα και την υιοθέτηση πρακτικών που δεν απαιτούσαν ιδιαίτερη πειθαρχία, θεωρεί ότι ο τομέας των ΤΠΕ διαπνέεται από μια φιλοσοφία μεγαλύτερης ευελιξίας που ενδεχομένως να συνάδει περισσότερο με τα χαρακτηριστικά των Ελλήνων. Αναγνωρίζοντας τον κίνδυνο που διατρέχουν την τρέχουσα περίοδο της οικονομικής κρίσης, πολλοί νέοι πυρήνες προώθησης και παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών σχετικών με τις ΤΠΕ, υπό τη μορφή νεοσύστατων επιχειρήσεων, με τη συμμετοχή κυρίως νέων ανθρώπων, προτείνει την αλλαγή της λειτουργίας του κράτους κυρίως ως προς τις διαδικασίες διαγωνισμών αλλά και πληρωμών, προκειμένου πολλοί από αυτούς τους πυρήνες που διαθέτουν υγιή χαρακτηριστικά να διασωθούν. Καταλήγοντας, αναφέρει ότι πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στο χώρο των ΤΠΕ δεν προέρχονται από την έλλειψη ιδεών, αλλά κυρίως από τη μη αξιοποίηση των ευκαιριών που προκαλούν οι μεταβαλλόμενες εξωτερικές συνθήκες του περιβάλλοντος, μέσω των οποίων δημιουργείται μια πίεση για την ικανοποίηση σύνθετων απαιτήσεων, στις

οποίες οι ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παροχή αποτελεσματικών λύσεων. Παράλληλα, επανέρχεται στη σημασία των επιχειρήσεων του τομέα και την ανάγκη απαγκίστρωσης τους από τις λογικές της εσωστρέφειας και της εξάρτησης από τις δημόσιες δαπάνες, προς μια φιλοσοφία καινοτομικότητας και γνώσης που θα τις οδηγήσει στην εξωστρέφεια και στη διεθνή αγορά.

Ιδιαίτερο επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία τα οποία προέκυψαν από τη συνέντευξη με τον Θόδωρο Καρούνο, σύμφωνα με τον οποίο, γίνεται αναφορά σε ορισμένα συγκεκριμένα ιστορικά χαρακτηριστικά του ελληνικού χώρου, από τα οποία δεν θα ήταν δυνατόν να μελετηθεί αποκομμένα η διείσδυση των ΤΠΕ στη χώρα. Ο κύριος Καρούνος αναφέρει, ότι ο βαθμός διείσδυσης των ΤΠΕ, σε μεγάλο βαθμό, προϋποθέτει την ύπαρξη μιας οργανωσιακής κουλτούρας, τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων όσο και δημόσιων οργανισμών. Στην Ελλάδα, η συγκεκριμένη κουλτούρα δεν αναπτύχθηκε ιδιαίτερα, λόγω κυρίως της ανυπαρξίας ιδιαίτερα μεγάλων οργανισμών αλλά και πολλών προβλημάτων δομικού χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα η εσωστρέφεια της επιχειρηματικότητας η οποία δεν επέτρεψε στις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πρακτικές του διεθνή χώρου που θα τις καθιστούσαν ανταγωνιστικότερες. Εμφανές παράδειγμα, αποτελεί το γεγονός ότι συνήθως οι κλάδοι στους οποίους διαπιστώνεται σημαντική διείσδυση των ΤΠΕ είναι οι κλάδοι που έχουν ενταχθεί εντονότερα στις συνθήκες του διεθνή ανταγωνισμού και αναγκάστηκαν να αναπτύξουν σημαντικές οργανωτικές δομές. Τέτοιους κλάδους χαρακτηρίζει τον τραπεζικό, τη ναυτιλία, τα τρόφιμα κλπ, οι οποίοι κατάφεραν με τη διαθέσιμη τεχνολογία, να παρέχουν σχετικές υπηρεσίες, χρησιμοποιώντας με αρκετή αποτελεσματικότητα τις ΤΠΕ ως παραγωγικό συντελεστή. Στον αντίποδα, ειδική αναφορά για τις χαμηλές επιδόσεις που παρατηρούνται, γίνεται για τον κλάδο της δημόσιας διοίκησης, ο οποίος δεν επιδέχθηκε σημαντικές επιρροές, παρά το πλαίσιο των στόχων και των προσπαθειών που υλοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σημαντικό ζήτημα το οποίο ο ίδιος θέτει, αποτελεί η επιφανειακή σχέση της ελληνικής κοινωνίας με την τεχνολογία η οποία περιορίζεται σε πρώτου επιπέδου υπηρεσίες (κυρίως πληροφόρησης δηλαδή) συνδέοντας τη συγκεκριμένη σχέση, με την έλλειψη βιομηχανικής παράδοσης η οποία ιστορικά παραπέμπει σε πιο σύνθετες μορφές αξιοποίησης της τεχνολογίας.

Σχετικά με την ελληνική επιχειρηματικότητα στον τομέα των ΤΠΕ διαπιστώνει μια δραστηριοποίηση κυρίως ως προς τις υποστηρικτικές υπηρεσίες και ως προς την ανάπτυξη δευτερογενών υπηρεσιών στην κινητή τηλεφωνία. Αντίθετα, δεν διακρίνει ανάλογη επιτυχημένη διασύνδεση των επιχειρήσεων ΤΠΕ, μέσω της ανάπτυξης σχετικών προϊόντων

και υπηρεσιών, με τους τομείς της οικονομίας που θεωρούνται ισχυροί (τουρισμός, ναυτιλία κλπ).

Σημαντικό, επίσης θέμα που τέθηκε και σε αυτήν την συνέντευξη, αποτέλεσε η δημιουργία του κρίσιμου μεγέθους των χρηστών και των υποδομών, σε περιφερειακό επίπεδο, το οποίο θα προκαλέσει σημαντικές πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στη δημιουργία υποστηρικτικών υπηρεσιών ΤΠΕ. Ως προς τις ψηφιακές υποδομές ο Θ. Καρούνος αξιολογεί ότι η χώρα δεν βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο, ενώ εντοπίζει το μεγαλύτερο πρόβλημα στην απουσία μεγάλων δράσεων που λειτουργούν πολλαπλασιαστικά από τα κάτω, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, ενώ για αρκετές άλλες δράσεις θεωρεί ότι πραγματοποιήθηκαν απλώς σε μια φιλοσοφία ανακύκλωσης των χρηματοδοτήσεων, για τις επιχειρήσεις. Οι συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις πολλές φορές αντί να λειτουργήσουν ως κίνητρο για την επένδυση, αντιμετωπίζονται οι ίδιες ως ο τελικός στόχος, χωρίς να έχουν το αναμενόμενο αποτέλεσμα, τόσο ως προς τις ανάγκες τις οποίες αποσκοπούν να καλύψουν, όσο και σε σχέση με το κόστος που έχει δαπανηθεί για την υλοποίησή τους. Με αυτόν τον τρόπο, πολλές δράσεις αναλώθηκαν στην επέκταση του κύκλου των εργασιών των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου των ΤΠΕ χωρίς να έχουν ουσιαστικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα για τον πληθυσμό στόχο στον οποίο απευθύνονταν (περίπτωση μαθητικού υπολογιστή). Σε σχέση με την ύπαρξη ή μη περιεχομένου υπηρεσιών, ο κύριος Καρούνος θεωρεί ότι ιστορικά για όλες τις τεχνολογίες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως γενικού σκοπού, βασική προϋπόθεση αποτελεί η κατασκευή των υποδομών και κατόπιν σταδιακά προκαλείται η ζήτηση για την ανάπτυξη υπηρεσιών.

Καθοριστική παράμετρο, για τη διείσδυση των ΤΠΕ σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο θεωρεί τη συμβολή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την ύπαρξη μιας αναπτυξιακής στρατηγικής που είναι απαραίτητο να έχουν εκπονήσει και η οποία θα περιλαμβάνει συγκεκριμένα την ένταξη των ΤΠΕ στις λειτουργίες της τοπικής κοινωνίας. Όπως μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά για τους ΟΤΑ, εάν δεν μπορέσουν αυτοί δεν θα μπορέσει κανείς, αφού το κεντρικό κράτος πέρα από κάποιες κεντρικού χαρακτήρα δράσεις και υποδομές είναι αδύνατο να καταφέρει να παρέμβει αποτελεσματικά σε τοπικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο και με δεδομένη την αδυναμία που τουλάχιστον μέχρι σήμερα διαπιστώνεται για την πλειοψηφία των ΟΤΑ, ως προς τις δομές που διαθέτουν και τις πολιτικές που υλοποιούν σχετικά με την προώθηση των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες, η εφαρμογή του Καλλικράτη ενδεχομένως να αντιμετωπίσει μερικώς κάποια προβλήματα. Την ίδια στιγμή εκφράζει την ανησυχία του για την μετατόπιση των ανισοτήτων σε τοπικό επίπεδο, με την ενίσχυση της έδρας των νέων ΟΤΑ και την αποδυνάμωση των

διαμερισμάτων τους. Η τοπική διάσταση σύμφωνα με τον ίδιο έχει ιδιαίτερη σημασία αφού η τοπική οικονομική δραστηριότητα μπορεί να χαρακτηριστεί ότι διαθέτει μεγαλύτερες πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις (ενδεχομένως και τετραπλάσιες) από την αντίστοιχη κεντρική αναπτυξιακή παρέμβαση που υλοποιείται σε εθνικό επίπεδο, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η βιώσιμη τοπική ανάπτυξη δεν μπορεί να αποτελέσει ζήτημα του κεντρικού κράτους. Εξάλλου στο πλαίσιο αρκετών δράσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου αναδείχθηκε η αδυναμία τόσο των ελεγκτικών μηχανισμών όσο και των μηχανισμών σχεδιασμού, οι οποίοι οργανώθηκαν σε κεντρικό επίπεδο.

Σχετικά με τη στοχευόμενη από το κεντρικό επίπεδο παρέμβαση, με κριτήριο το μέγεθος των περιφερειακών ανισοτήτων, κάτι τέτοιο σύμφωνα με την άποψη του δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι επαληθεύεται, τουλάχιστον σε ότι αφορά την περίοδο 2000-2008. Σχετικά με την τρέχουσα περίοδο, ο σχεδιασμός περιλαμβάνει την ισοκατανομή των επενδύσεων ΤΠΕ μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, εκφράζοντας την επιφύλαξη όμως της δυνατότητας απορρόφησης από την περιφέρεια του προγραμματισμένου προϋπολογισμού. Τα οφέλη από τη διείσδυση των ΤΠΕ σύμφωνα με τον Θ. Καρούνο θα πρέπει να αναμένονται σε ορίζοντα δεκαετίας. Η διαμόρφωση της κρίσιμης μάζας και η δημιουργία της αντίστοιχης ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ σε ένα υγιές και όχι τεχνητό πλαίσιο, είναι δυνατόν να ενισχύσουν και τον τομέα της εγχώριας παραγωγής ΤΠΕ, στο βαθμό του εφικτού, ακόμα και σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπλέον, με τη δυναμική που διαθέτουν οι ΤΠΕ με βασικό εκφραστή το διαδίκτυο, πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις μπορούν να είναι ταυτόχρονα και τοπικές αλλά και παγκόσμιες, διευρύνοντας τη δραστηριότητα τους και τον κύκλο εργασιών τους εκτός συνόρων, σε εξειδικευμένες υπηρεσίες (με υποθετική αναφορά να γίνεται στη δημιουργία τεχνογνωσίας στην πληροφοριακή υποστήριξη και οργάνωση του κύκλου παραγωγής ενός οιοποιείου). Χαρακτηρίζει ως μεγάλη πρόκληση τη δυνατότητα διεύρυνσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών με τη δημόσια διοίκηση και την παροχή ψηφιακών υπηρεσιών μέσω των ΚΕΠ, αλλά και με ευφυέστερους τρόπους, στους οποίους η εμπλοκή του πολίτη πλέον ενδεχομένως να μην είναι καθόλου αναγκαία.

Ειδική αναφορά, ως προς την αναγκαιότητα της διείσδυσης των ΤΠΕ, γίνεται σχετικά με την ευρύτερη οικονομική κρίση, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό εξωγενή παράγοντα που επηρεάζει καθοριστικά τις εξελίξεις σε όλα τα επίπεδα.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Η συνειδητοποίηση της σημασίας μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αντιμετώπισης για την αποτελεσματική προώθηση των ΤΠΕ στα κράτη μέλη, ασχέτως εάν για την πλειοψηφία των χωρών της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης αποτελούσε ήδη μια πραγματικότητα, οδήγησε στη διαμόρφωση μιας σειράς στρατηγικών οι οποίες κατά κύριο λόγο υλοποιήθηκαν την τελευταία δεκαετία. Το πλαίσιο που δημιουργήθηκε μέσω αυτών των στρατηγικών, επέδρασε καθοριστικά και σε εθνικό επίπεδο, σχετικά με το σχεδιασμό μιας σειράς εθνικών πολιτικών, καθώς και της εφαρμογής διαφορετικών προγραμμάτων προώθησης των ΤΠΕ. Όπως αποτυπώθηκε και στην ανάλυση που προηγήθηκε αλλά και όπως προέκυψε από τα στοιχεία των συνεντεύξεων, ο βασικός στόχος των παραπάνω πολιτικών ήταν η δημιουργία της κρίσιμης μάζας σε επίπεδο χρηστών, υποδομών και περιεχομένου ώστε να προκληθούν συγκεκριμένα πολλαπλασιαστικά οφέλη που να διαχέονται στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό γίγνεσθαι. Οι στρατηγικές αυτές, σύμφωνα και με τα στοιχεία των αξιολογήσεων που μελετήθηκαν, μοιάζει σε πρώτο επίπεδο να έχουν αρχίσει να αποδίδουν τα πρώτα οφέλη, με αποτέλεσμα σε χώρες όπως η Ελλάδα στις οποίες είχε παρατηρηθεί σημαντική υστέρηση ως προς την διείσδυση και ένταξη των ΤΠΕ, να σημειώνονται σημαντικοί ρυθμοί σύγκλισης σε σχέση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Σε ότι αφορά περισσότερο συγκεκριμένα τον ελληνικό χώρο, το πρόγραμμα εκείνο το οποίο πραγματικά σηματοδότησε την εντατικοποίηση της διείσδυσης των ΤΠΕ, μπορεί να θεωρηθεί ότι ήταν αυτό της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Μέσω του προγράμματος αυτού, χρηματοδοτήθηκε με σημαντικά κονδύλια ένας μεγάλος αριθμός δράσεων σε νευραλγικούς τομείς όπως η δημόσια διοίκηση, η παιδεία, η υγεία, ο πολιτισμός, οι επιχειρήσεις κλπ. Σημαντικούς συντελεστές συνέχισης της παρακαταθήκης που μπορεί να θεωρηθεί ότι άφησε το προαναφερόμενο πρόγραμμα, αποτελούν τα επιχειρησιακά προγράμματα κυρίως της Ψηφιακής Σύγκλισης και δευτερευόντως της Διοικητικής Μεταρρύθμισης τα οποία και έχουν τεθεί σε ισχύ έως το 2013. Εν κατακλείδι, αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί είναι ότι το πλαίσιο των ψηφιακών στρατηγικών, κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λειτούργησε ενισχυτικά για τη διείσδυση των ΤΠΕ, ιδιαίτερα στις χώρες στις οποίες δεν είχε συνειδητοποιηθεί η σημασία ενσωμάτωσης τους και των πολλαπλασιαστικών ωφελειών που προκαλούν.

Ενότητα Β: Η ψηφιακή διείσδυση στον Ελληνικό χώρο

Εισαγωγή Ενότητας

Η συγκεκριμένη ενότητα, όπως έχει ήδη αναφερθεί και στο τμήμα της μεθοδολογίας, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελείται από δύο βασικά τμήματα. Στο πρώτο τμήμα, το οποίο αποτελείται από τα κεφάλαια 5-7, περιλαμβάνεται η επεξεργασία και η παράθεση των στοιχείων, σε τρία επίπεδα όπως αυτά αναλύονται στη συνέχεια, με την επεξεργασία να επικεντρώνεται, τόσο σε εθνικό, όσο και περιφερειακό επίπεδο. Στο δεύτερο τμήμα, το οποίο αποτελείται από το κεφάλαιο 8, η ανάλυση επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην περιφερειακή διάσταση των στοιχείων, με τη μελέτη να εστιάζεται σε κάθε μια από τις 13 περιφέρειες της χώρας.

Σχετικά με το πρώτο τμήμα και στο πλαίσιο της διερεύνησης του επιπέδου διείσδυσης των ΤΠΕ στη χώρα, επιχειρήθηκε η επεξεργασία μιας σειράς βασικών μεταβλητών, οι οποίες παράλληλα αποτέλεσαν και επιμέρους δείκτες που συνέβαλαν στη δημιουργία του σύνθετου δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, με στόχο την αντικειμενικότερη αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης. Η ανάλυση των στοιχείων διενεργήθηκε σε τρία επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο το πεδίο της μελέτης επικεντρώθηκε στα ελληνικά νοικοκυριά, στο δεύτερο, στον επιχειρηματικό χώρο και στο τρίτο, στην ευρύτερη ελληνική οικονομία, με μια περισσότερο μακροοικονομική προσέγγιση.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η επεξεργασία της ανάλυσης των πρωτογενών στοιχείων των ερευνών της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας²⁶³, σχετικά με τη χρήση των ΤΠΕ από τα νοικοκυριά κατά το διάστημα 2003-2007. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκαν και ορισμένα δευτερογενή στοιχεία από πηγές όπως η ΕΕΤΤ, η ΚτΠ Α.Ε. και άλλοι σχετικοί φορείς, προκειμένου να παρουσιαστεί με μεγαλύτερη επάρκεια η υφιστάμενη κατάσταση. Η επεξεργασία και παράθεση των στοιχείων αποσκοπεί στη διερεύνηση του βαθμού διείσδυσης των ΤΠΕ στα νοικοκυριά τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η μελέτη του βαθμού της ψηφιακής ένταξης (e-inclusion) αποτελεί και κομβική παράμετρο για το εύρος των επιπτώσεων τους στο κοινωνικό οικονομικό γίνεσθαι. Αρκετά από τα στοιχεία τα οποία αναλύονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, εκτός από τη συμβολή τους στην αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, αποτελούν και βασικές μεταβλητές για τη σύνθεση του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας. Τα πεδία τα οποία επιχειρούνται να διερευνηθούν σε σχέση με τη διείσδυση των ΤΠΕ σε επίπεδο νοικοκυριών σχετίζονται με παράγοντες, όπως η χρήση, οι υποδομές και η ψηφιακή κουλτούρα που διαθέτουν τα νοικοκυριά, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα, επιχειρείται η συσχέτιση των παραπάνω μεγεθών με βασικές δημογραφικές μεταβλητές όπως η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, ο βαθμός αστικότητας κλπ. Πιο συγκεκριμένα, η κατάσταση στον ελληνικό χώρο αναλύεται στη συνέχεια του κεφαλαίου.

5.1. Βαθμός χρήσης Η/Υ

Η πρώτη βασική μεταβλητή που αναλύεται είναι η καταγραφή των χρηστών Η/Υ σε επίπεδο χώρας. Με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται σε ένα πρώτο επίπεδο να αποτυπωθεί η εξοικείωση του πληθυσμού στη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών²⁶⁴. Η συγκεκριμένη μεταβλητή μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα σημαντική και κομβικού χαρακτήρα, για τη δυναμική σχέση του πληθυσμού με τις ΤΠΕ, αφού αποτελεί το πρώτο στάδιο και βασική

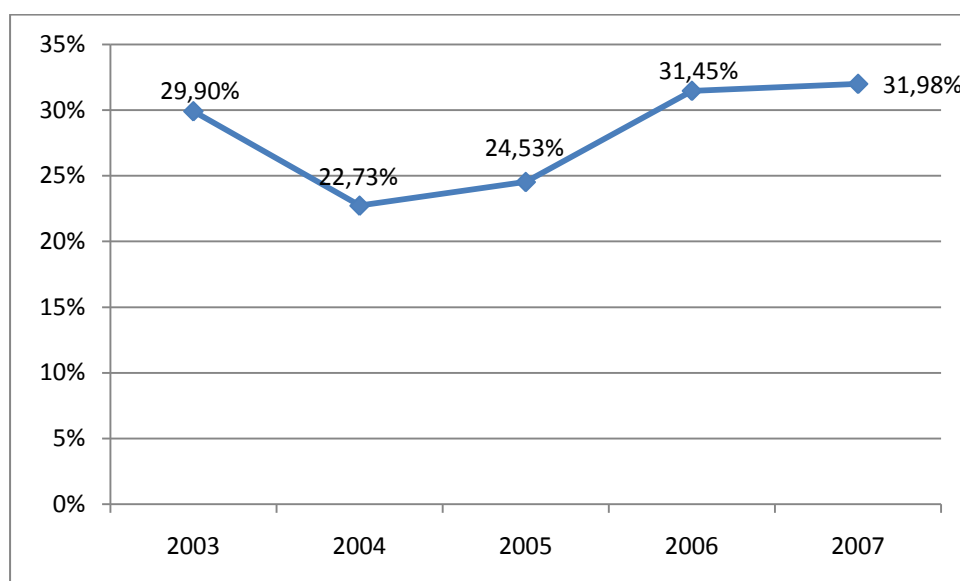
²⁶³

²⁶⁴ Χωρίς να καταγράφεται όμως ο βαθμός της εξοικείωσης αυτής

προϋπόθεση, προκειμένου τα άτομα να επωφεληθούν των δυνατοτήτων που παρέχουν οι ΤΠΕ.

Συμφώνα λοιπόν με την επεξεργασία των στοιχείων, το διάστημα της πενταετίας 2003-2007 καταγράφεται μια σχετικά ήπια αυξητική πορεία που αγγίζει τις 7 ποσοστιαίες μονάδες, με ορισμένες αυξομειώσεις και σχετικά σημαντική πτώση για τα έτη 2004 και 2005. Ο πληθυσμός που χρησιμοποιεί Η/Υ το 2003 ανέρχεται στο 29,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, ενώ για το 2007 το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώνεται στο 31,98%.

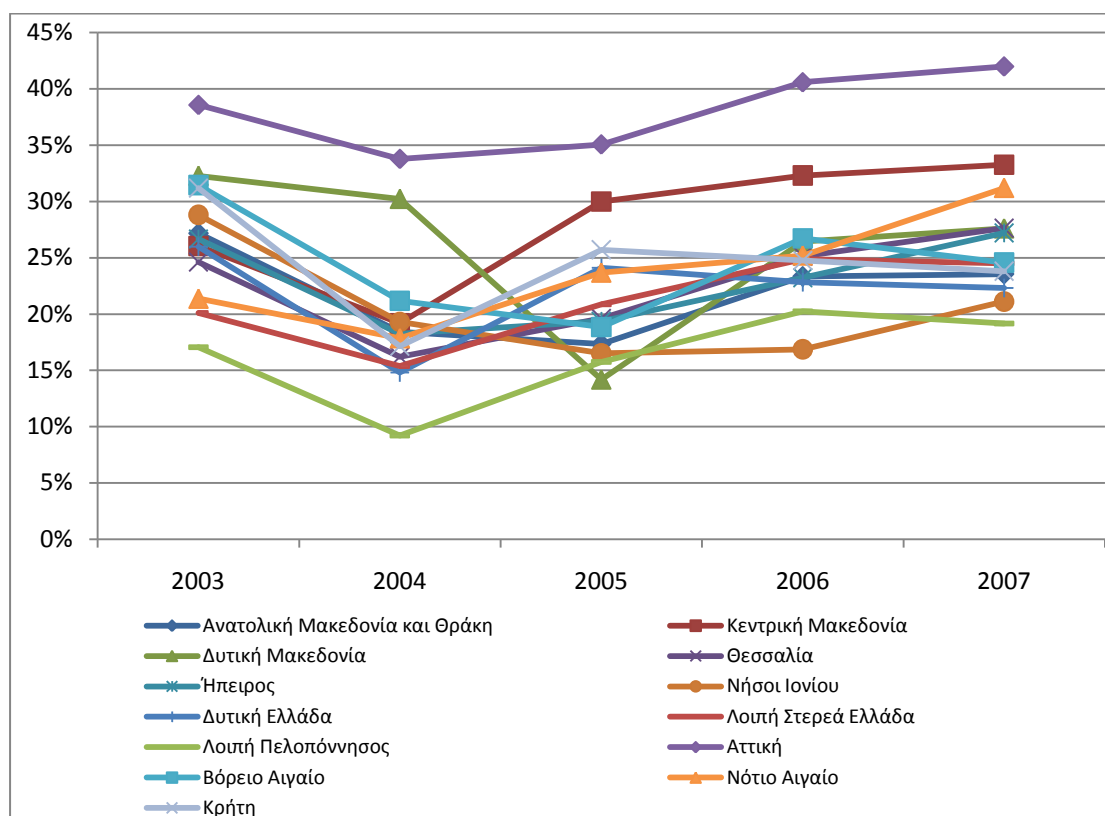
Διάγραμμα 5.1: Ποσοστό χρηστών ηλεκτρονικού υπολογιστή, σύνολο χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Κυρίαρχη θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας, σχετικά πάντα με το ποσοστό του πληθυσμού που αποτελούν χρήστες Η/Υ, κατέχουν οι περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας, όπου για το 2007 το 42% και το 33,26% του πληθυσμού τους, αντίστοιχα, εντάσσεται στη συγκεκριμένη κατηγορία. Ουραγοί μπορούν να χαρακτηριστούν οι πληθυσμοί στις περιφέρειες της Πελοποννήσου, των Ιονίων Νήσων και της Δυτικής Ελλάδος με 19,2%, 21,1% και 22,3%, αντίστοιχα (σύμφωνα και με το Διάγραμμα 5.2). Το εύρος των αποκλίσεων που παρατηρείται μεταξύ του ποσοστού των χρηστών διαφορετικών περιφερειών, αποτελεί ένα πρώτο στοιχείο που αποκαλύπτει τη διάσταση του ψηφιακού χάσματος, σε επίπεδο γεωγραφικών ενοτήτων.

Διάγραμμα 5.2: Ποσοστό χρηστών ηλεκτρονικού υπολογιστή, ανά περιφέρεια (2003 - 2007)

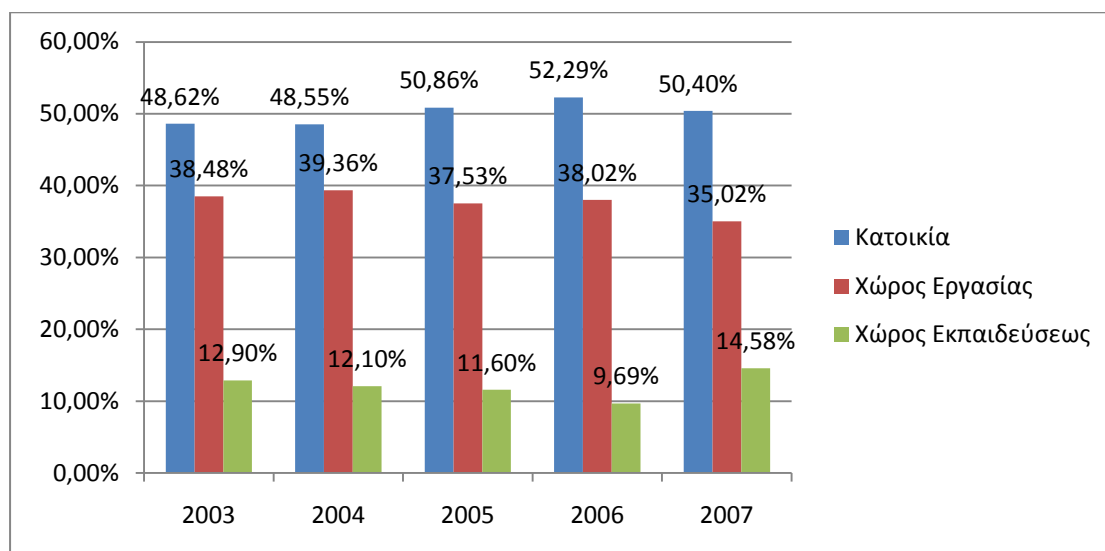
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Το σημαντικότερο ποσοστό του πληθυσμού και για τα πέντε έτη, δηλώνει ότι χρησιμοποιεί τον Η/Υ από το χώρο κατοικίας, ενώ πολλοί εξ αυτών παράλληλα κάνουν χρήση και από το χώρο εργασίας. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει τη σημασία των Η/Υ πέρα από το επαγγελματικό πεδίο και σε προσωπικό επίπεδο, όπου πλέον αποτελεί ένα μέσο κάλυψης ατομικών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών αναγκών. Η χρήση από χώρους εκπαίδευσης, σύμφωνα με την επεξεργασία των δεδομένων υπολείπεται συγκριτικά, κάτι το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί εν μέρει ότι οφείλεται και στη σύνθεση του δείγματος της ΕΣΥΕ²⁶⁵. Παρόλα αυτά, σε επίπεδο πενταετίας παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση στα άτομα τα οποία δηλώνουν ότι έκαναν χρήση Η/Υ από κάποιο χώρο εκπαίδευσης, η οποία ανέρχεται σε 13%. Το συγκεκριμένο στοιχείο, όπως αναλύεται και στη συνέχεια, συνάδει και με τη βελτίωση η οποία έχει επιτελεσθεί το τελευταίο διάστημα σχετικά με τον εξοπλισμό και τις υποδομές των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ως προς τις ΤΠΕ. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι για την ηλικιακή ομάδα 16-24 η οποία και αποτελείται

²⁶⁵ Η έρευνα της ΕΣΥΕ απευθυνόταν σε ηλικίες 16-74 ετών. Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με τη γενικότερη μεθοδολογία στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1901

από άτομα τα οποία σύμφωνα με την ηλικία τους έχουν τις περισσότερες πιθανότητες να εμπλέκονται με κάποιο τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία, το 82,2 % δηλώνουν τακτικοί χρήστες ενώ επίσης το 53,6% δηλώνει ότι χρησιμοποιεί Η/Υ από κάποιο χώρο εκπαίδευσης (χωρίς αυτό να αποκλείει και άλλους χώρους από τους οποίους κάνει παράλληλα χρήση).

Διάγραμμα 5.3: Τοποθεσία χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή, στο σύνολο της χώρας (2003 - 2007)

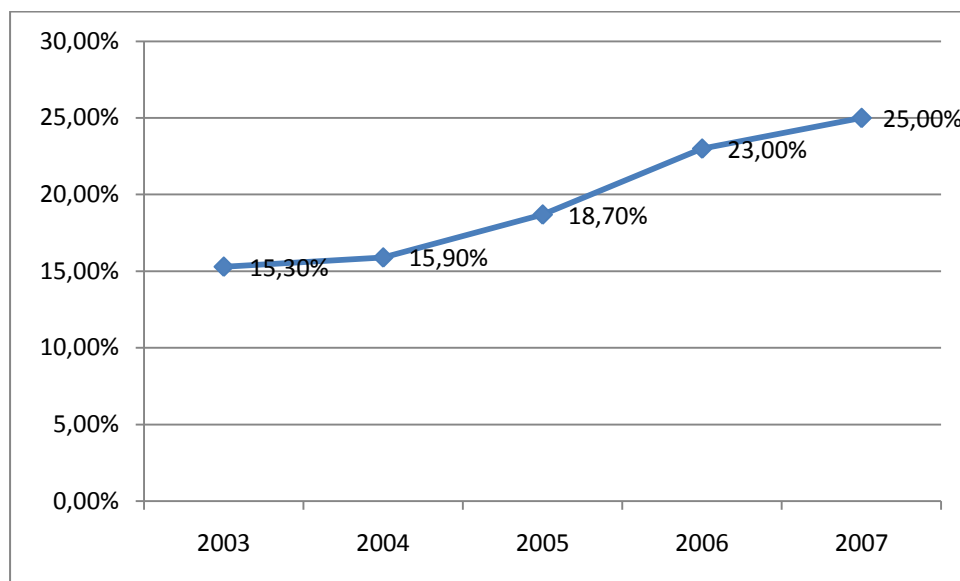
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.2 Βαθμός πρόσβασης νοικοκυριών στο Διαδίκτυο

5.2.1 Επίπεδο διαδικτυακής πρόσβασης νοικοκυριών

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, στο πλαίσιο διερεύνησης ενός επόμενου επιπέδου της ψηφιακής ένταξης, αποτελεί το ποσοστό των νοικοκυριών που σε επίπεδο χώρας διαθέτουν διαδικτυακή σύνδεση(ανεξαρτήτως μορφής) και το οποίο όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 5.4 αυξάνεται διαρκώς, σε επίπεδο πενταετίας. Συγκεντρωτικά, σε επίπεδο χώρας, η ποσοστιαία μεταβολή για το συγκεκριμένο διάστημα ανέρχεται σε 63,4%, αναδεικνύοντας την ισχυρή δυναμική που αναπτύσσεται. Έτσι ενώ το 2003 σύνδεση στο διαδίκτυο διέθετε το 15,3% των νοικοκυριών, το αντίστοιχο ποσοστό το 2007 ανήλθε στο 25%.

Διάγραμμα 5.4 : Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν σύνδεση με το διαδίκτυο σε επίπεδο χώρας (2003-2007)

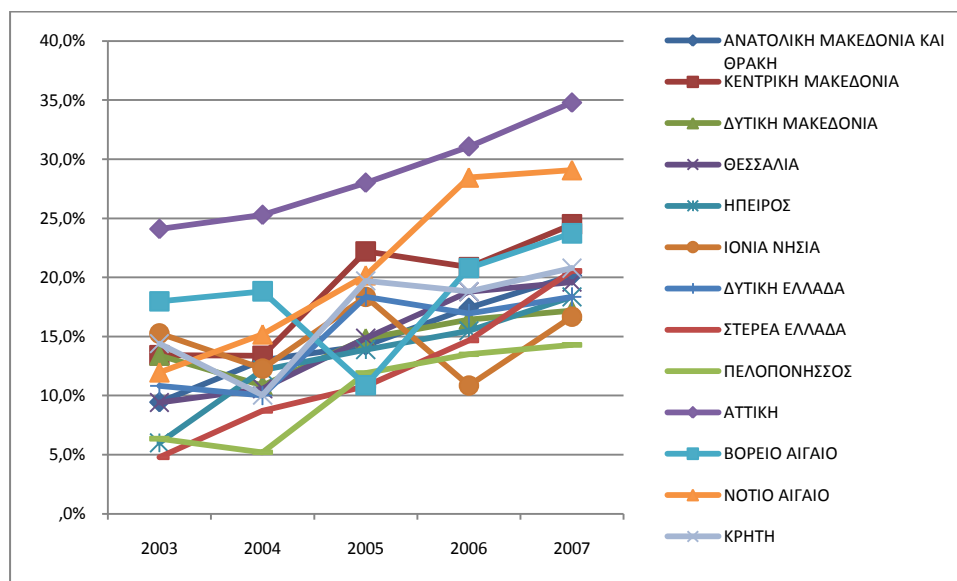

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.2.2 Η διαδικτυακή πρόσβαση των νοικοκυριών σε περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο, όπως γίνεται ευδιάκριτο από το διάγραμμα 5.5, παρατηρείται ένα συγκριτικά ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό πρόσβασης στην Αττική, σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας, τόσο για το 2003 όσο και για το 2007. Ιδιαίτερα για το 2007, με εξαίρεση το Νότιο Αιγαίο, η απόκλιση του ποσοστού των νοικοκυριών της Αττικής με πρόσβαση στο διαδίκτυο, από τις υπόλοιπες περιφέρειες είναι μεγαλύτερη των δέκα ποσοστιαίων μονάδων. Το στοιχείο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι αναδεικνύει μια διαφορετική διάσταση συγκεντρώσεων στο μητροπολιτικό κέντρο. Πρόκειται για μια συγκέντρωση που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ανήκει στο πεδίο της τεχνολογικής ένταξης.

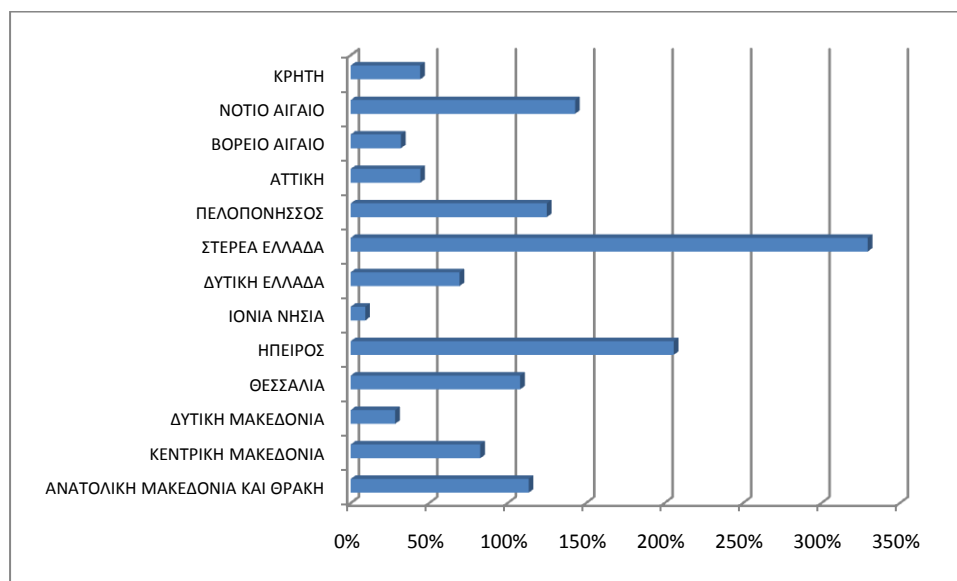
Διάγραμμα 5.5: Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν σύνδεση στο διαδίκτυο ανά περιφέρεια (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Παρά την προαναφερόμενη συγκέντρωση και όπως τεκμηριώνεται και από το διάγραμμα 5.6, διακρίνεται μια ιδιαίτερα σημαντική αύξηση των νοικοκυριών με πρόσβαση στο διαδίκτυο, σε επίπεδο πενταετίας, στην πλειοψηφία των περιφερειών. Ιδιαίτερο στοιχείο αναφοράς αποτελεί το γεγονός, ότι σε έξι από τις δεκατρείς περιφέρειες η ποσοστιαία θετική μεταβολή υπερβαίνει το 100%, εκ των οποίων σε μια υπερβαίνει το 300% και σε κάποια άλλη το 200%. Πρόκειται μάλιστα για περιοχές, όπου τα νοικοκυριά των οποίων στο παρελθόν παρουσίαζαν σημαντική υστέρηση ως προς την πρόσβαση. Χωρίς να υποβαθμίζονται οι σημαντικές ανισότητες που εξακολουθούν να καταγράφονται κυρίως ως προς τη θέση του μητροπολιτικού κέντρου, υπό συγκεκριμένες συνθήκες και εφόσον η δυναμική αυτή διατηρηθεί, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι διακρίνεται μια τάση σύγκλισης σε περιφερειακό επίπεδο σχετικά με τη συγκεκριμένη παράμετρο.

Διάγραμμα 5.6: Ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των νοικοκυριών που διαθέτουν διαδικτυακή σύνδεση (2003-2007)

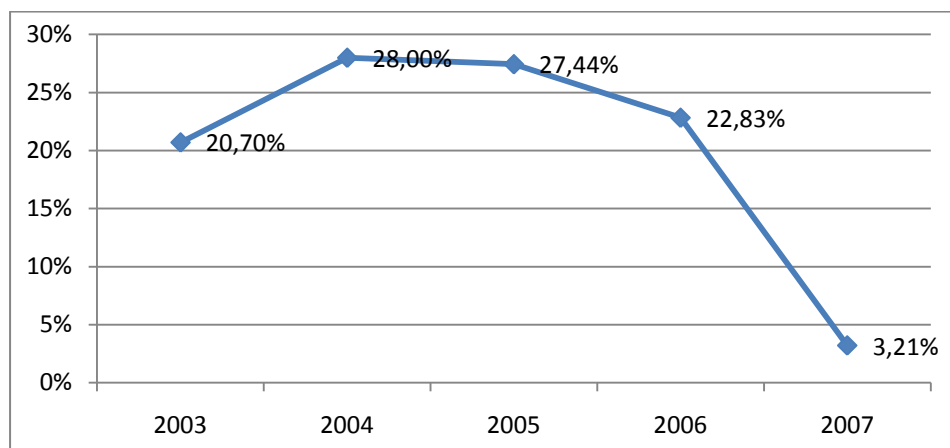

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.2.3 Σύνδεση εκτός κατοικίας

Σε συνάρτηση με όσα έχουν ήδη αναφερθεί, παράλληλα με τη μείωση της σημασίας του κόστους για τη σύνδεση με το διαδίκτυο, σημαντική είναι και η μείωση εκείνων οι οποίοι λόγω σύνδεσης από κάπου άλλου δεν διέθεταν σύνδεση στην κατοικία τους. Προφανώς τα δυο δεν είναι άσχετα μεταξύ τους αφού η σημαντική μείωση του κόστους επέτρεψε σε ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού να αποκτήσει σύνδεση στην κατοικία του. Ένα ποιοτικό στοιχείο το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως υπόθεση, είναι η ανάπτυξη μιας σχέσης εξάρτησης ή χρηστικής αναγκαιότητας που δημιουργείται στο χρήστη του διαδικτύου, χωρίς να τον ικανοποιεί η δυνατότητα πρόσβασης για περιορισμένο διάστημα της ημέρας σε έναν χώρο εκτός της κατοικίας του (πχ ωράριο εργασίας ή το διάστημα που παραβρίσκεται σε έναν ακαδημαϊκό χώρο). Σαφώς η σχέση αυτή διαμορφώνεται σε συνάρτηση με το οριακό κόστος της πρόσβασης. Η μείωση η οποία καταγράφεται σε επίπεδο πενταετίας ανέρχεται σε 82,5 % και ενώ το 2003 το 20,7% των χρηστών δήλωνε ότι δεν διέθετε πρόσβαση από την κατοικία του λόγω πρόσβασης από κάπου αλλού, το ποσοστό αυτό μειώνεται κατακόρυφα στο 3,21% το 2007.

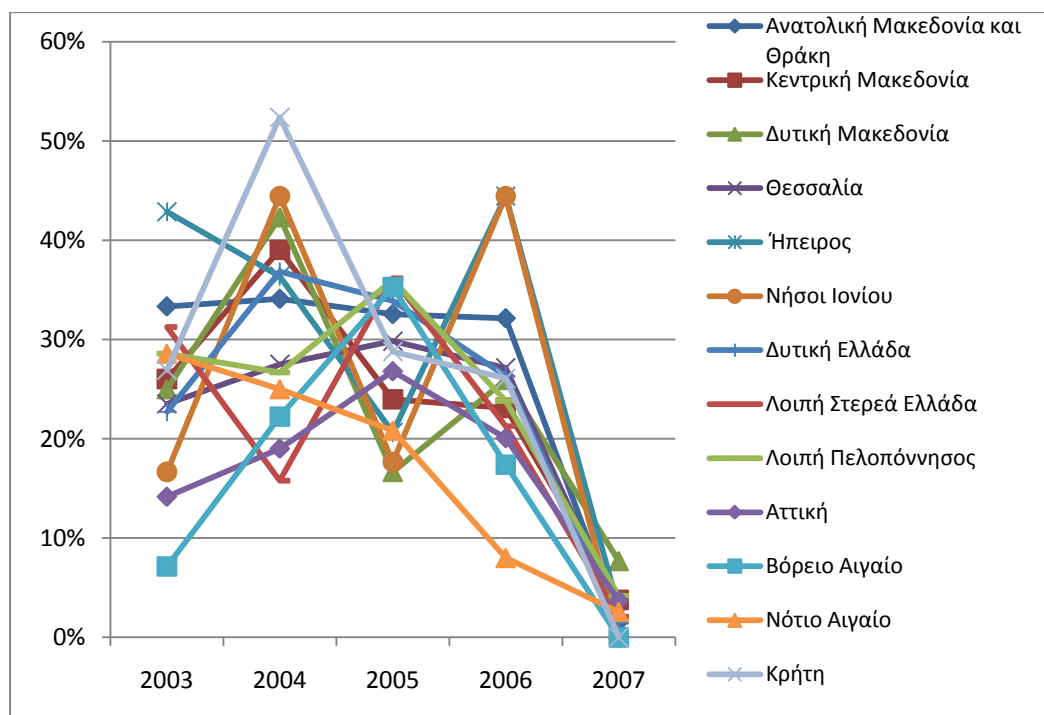
Διάγραμμα 5.7: Ποσοστό μη σύνδεσης λόγω πρόσβασης από κάπου αλλού, σύνολο χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σε περιφερειακό επίπεδο, όπως καταγράφεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί, διαπιστώνεται η αντίστοιχη με το εθνικό επίπεδο τάση, με αποτέλεσμα το 2007 σε καμία περιφέρεια, ο πληθυσμός των χρηστών που δεν διαθέτουν πρόσβαση από το χώρο της κατοικίας λόγω πρόσβασης από κάπου αλλού να μην υπερβαίνει το 7,69% (Δυτική Μακεδονία)

Διάγραμμα 5.8: Ποσοστό μη σύνδεσης λόγω πρόσβασης από κάπου αλλού, ανά περιφέρεια (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.3 Χρήστες Διαδικτύου

5.3.1 Ο βαθμός χρήσης του Διαδικτύου

Επόμενη βασική μεταβλητή προς διερεύνηση αποτελούν οι χρήστες του διαδικτύου, σε επίπεδο πενταετίας. Η χρήση του διαδικτύου θα μπορούσε να θεωρηθεί ως το επόμενο, μετά τη χρήση Η/Υ, στάδιο εξέλιξης του ατόμου-χρήστη στο πλαίσιο της διαδικασίας χρήσης των ΤΠΕ, σε μια λογική αλληλουχία, η οποία και μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια διαδικασία ωρίμανσης των τεχνολογικών δεξιοτήτων. Το διαδίκτυο αποτελεί το μέσο που σε μεγάλο βαθμό συνδέει την τεχνολογία με τις κοινωνικό οικονομικές ανάγκες των ατόμων. Για το λόγο αυτό, μπορεί να υποστηριχθεί, ότι παρά το ότι αποτελεί το δεύτερο στάδιο στη διαδικασία ωρίμανσης τεχνολογικών δεξιοτήτων, πολλές φορές είναι το κυρίαρχο αίτιο μύησης των ατόμων στις ΤΠΕ.

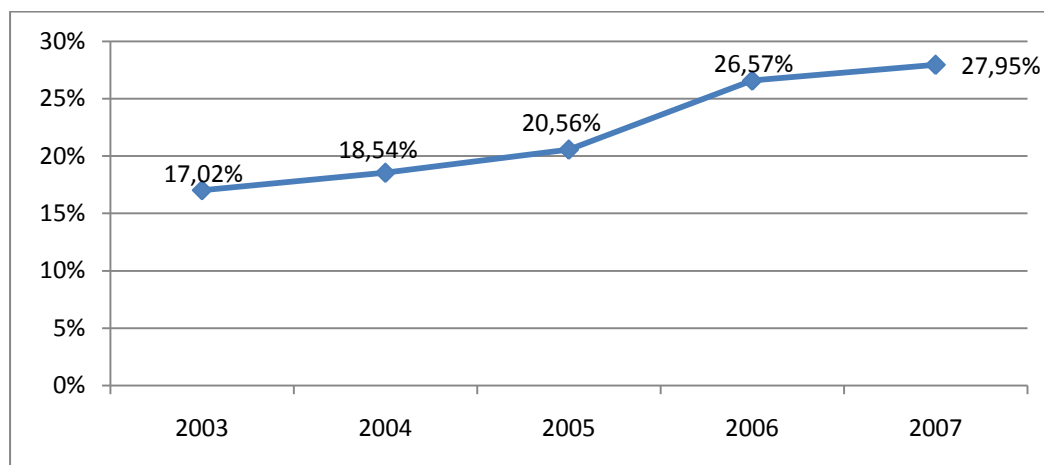
Σύμφωνα λοιπόν με την επεξεργασία των στοιχείων, στον ελληνικό χώρο και για το διάστημα 2003-2007 καταγράφεται μια συνεχής αύξηση, η οποία συνολικά ανήλθε σε 64,2 %, με συνέπεια ο πληθυσμός των χρηστών από το 17,02% του πληθυσμού το 2003 να διαμορφώνεται στο 27,95% το 2007. Ιδιαίτερα σημαντική χαρακτηρίζεται η αύξηση που σημειώνεται μετά το 2006 διάστημα κατά το οποίο όπως θα παρουσιαστεί και στη συνέχεια της εργασίας, λόγω του νέου θεσμικού πλαισίου²⁶⁶, εντατικοποιείται η δραστηριοποίηση των εναλλακτικών παρόχων (εκτός ΟΤΕ) μέσω της παροχής ευρυζωνικών υπηρεσιών πρόσβασης, καθώς και της μείωσης του κόστους σύνδεσης.

---

²⁶⁶ Το 2006 ψηφίστηκε ο νέος νόμος 3431 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ο οποίος προέβλεπε καθοριστικές διαφοροποιήσεις ως προς την εφαρμογή μιας ρυθμιστικής πολιτικής με ιδιαίτερα σημαντικές συνέπειες στη λειτουργία της αγοράς.

Σύμφωνα με το κείμενο της ρυθμιστικής στρατηγικής 2008-2011 της ίδιας της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) στο http://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/Electronic_Communications/Strategy/ οι δράσεις της ως Εθνικού Ρυθμιστή Τηλεπικοινωνιών για την συνεγκατάσταση και απελευθέρωση του Τοπικού Βρόχου, ενίσχυσαν τον ανταγωνισμό και έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας, με σημαντικά οφέλη για τον καταναλωτή (νέα, καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, με μεγαλύτερη ευρυζωνική ταχύτητα και σε χαμηλότερες τιμές).

Διάγραμμα 5.9: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου ανά έτος στο σύνολο της χώρας (2003 - 2007)

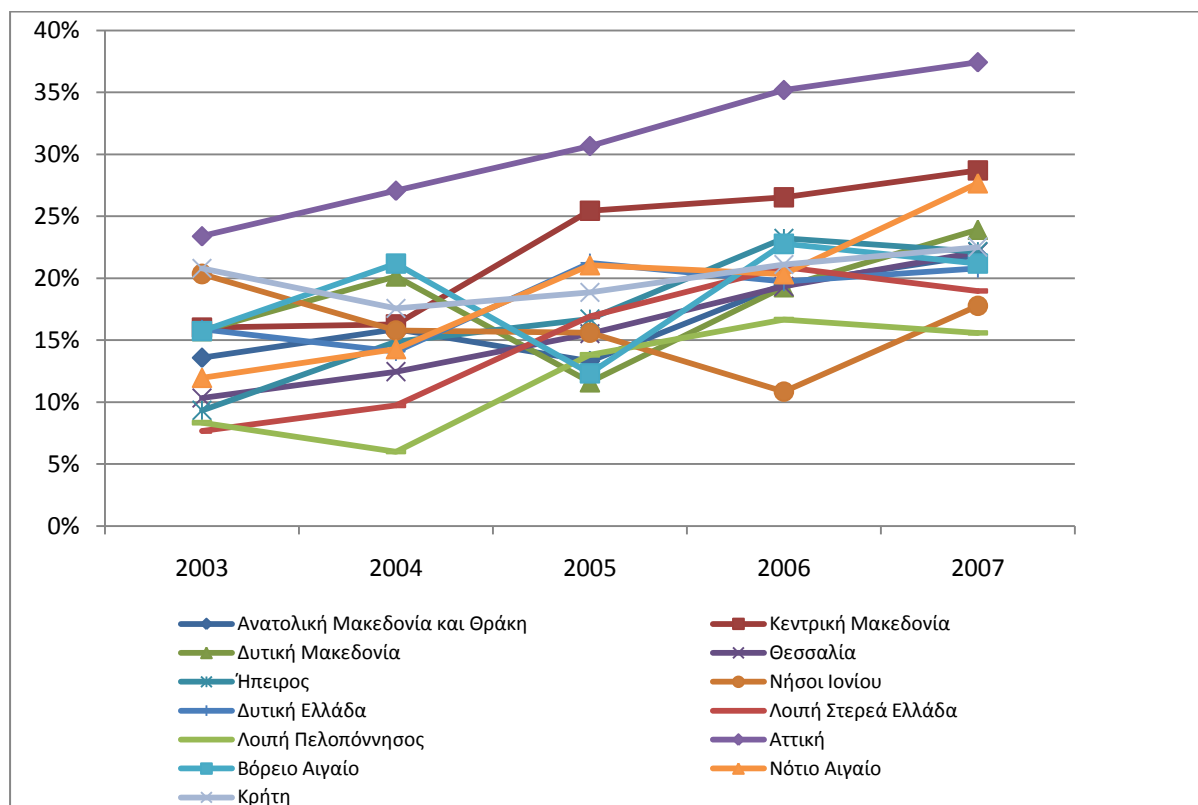

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.3.2 Η χρήση του Διαδικτύου σε περιφερειακό επίπεδο

Επιχειρώντας την ανάλυση σε περιφερειακό επίπεδο, προκύπτει το συμπέρασμα ότι για τις περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας, στις οποίες εντάσσονται τα δύο μητροπολιτικά κέντρα Αθηνών και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα, καταγράφονται σημαντικά ποσοστά χρηστών του διαδικτύου μεταξύ του πληθυσμού τους τα οποία για το έτος 2007 διαμορφώνονται σε 37,44% και 28,71% αντίστοιχα, όταν η μέση τιμή και για τις 13 περιφέρειες της χώρας μόλις που υπερβαίνει το 23%. Στην αντίπερα όχθη, οι χρήστες των περιφερειών της Στερεάς Ελλάδος, των Ιονίων Νήσων και της Πελοποννήσου, υπολείπονται σημαντικά σε σχέση με τους πληθυσμούς των χρηστών των παραπάνω περιφερειών, με τα ποσοστά τους να ανέρχονται σε 18,97%, 17,78% και 15,58%, αντίστοιχα (βλ. διάγραμμα 5.10). Αξιοσημείωτη παρόλα αυτά είναι η αύξηση της μέσης τιμής του ποσοστού των χρηστών του διαδικτύου που καταγράφεται σε όλες τις περιφέρειες της χώρας το διάστημα της εξεταζόμενης πενταετίας. Έτσι, ενώ το 2003 η μέση τιμή εμφανίζεται να είναι 14,54%, το 2007 ανέρχεται σε 23,23% σημειώνοντας αύξηση 59,7% και αναδεικνύοντας τη δυναμική διεύρυνση του διαδικτύου στον πληθυσμό, με τις διαφοροποιήσεις που καταγράφηκαν νωρίτερα.

Διάγραμμα 5.10: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού ανά περιφέρεια και έτη (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με την προαναφερόμενη δυναμική, σημαντικό στοιχείο ανάδειξης της, αποτελεί η θετική ποσοστιαία μεταβολή των χρηστών του διαδικτύου, η οποία καταγράφηκε (πίνακας 5.1) για τους πληθυσμούς όλων των περιφερειών της χώρας, το διάστημα 2003-2007, με εξαίρεση τους Ιόνιους Νήσους και η οποία σε αρκετές περιπτώσεις ήταν ιδιαίτερα έντονη. Θετική εξέλιξη, μπορούν να θεωρηθούν τα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των χρηστών στις περιφέρειες Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδος, στις οποίες ενώ τα επίπεδα διείσδυσης κυμαινόταν χαμηλά, σε επίπεδο πενταετίας διαπιστώθηκε μια ισχυρή τάση αύξησης του ποσοστού τους. Αντιθέτως, η περίπτωση των Ιονίων Νήσων αποτέλεσε μια ιδιαίτερη περίπτωση της οποίας ενώ ο πληθυσμός το 2003 εμφάνισε ικανοποιητικά επίπεδα διείσδυσης στη συνέχεια διαπιστώθηκε μια μείωση της τάξεως του 12,6%, στοιχείο το οποίο όμως ενδέχεται να παρουσιάζει στρεβλώσεις εξαιτίας του μεγέθους του δείγματος.

Πίνακας 5.1: Ποσοστιαία μεταβολή 2003-2007, χρήστες ανά περιφέρεια

Στερεά Ελλάδα	147,83%
Ήπειρος	137,34%
Νότιο Αιγαίο	131,16%
Θεσσαλία	113,95%
Λοιπή Πελοπόννησος	87,01%
Κεντρική Μακεδονία	79,27%
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	60,79%
Αττική	60,01%
Δυτική Μακεδονία	51,93%
Βόρειο Αιγαίο	34,69%
Δυτική Ελλάδα	30,91%
Κρήτη	8,23%
Νήσοι Ιονίου	-12,59%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.3.3 Χρήση και Αστικότητα

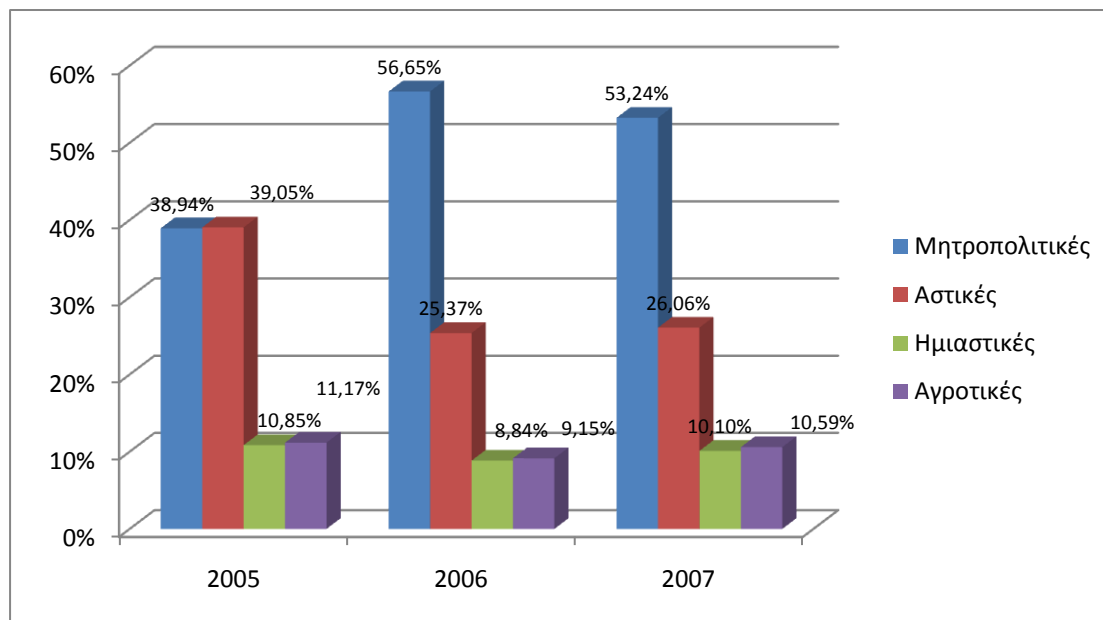
Σχετικά με την αστικότητα²⁶⁷ των χρηστών του διαδικτύου σε επίπεδο χώρας για τα έτη 2005-2007²⁶⁸ είναι εμφανές (διάγραμμα 5.11) ότι συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο στα δύο μητροπολιτικά κέντρα των Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Βεβαίως μια πρώτη σχετική ερμηνεία θα μπορούσε να αποδοθεί στο ούτως ή άλλως δυσανάλογα υψηλό ποσοστό συγκέντρωσης του πληθυσμού στα συγκεκριμένα κέντρα σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού. Από όσους δηλώνουν χρήστες του διαδικτύου στον Ελληνικό χώρο το 2005, το 39% είναι κάτοικοι κάποιου εκ των δύο μητροπολιτικών κέντρων. Το 2006 το αντίστοιχο ποσοστό αυξάνεται στο 56,6% ενώ το 2007 σημειώνει μια ήπια μείωση με το ποσοστό να ανέρχεται σε 53,24%. Εάν στα παραπάνω ποσοστά συμπεριληφθεί και ο πληθυσμός των χρηστών στα αστικά κέντρα, τότε το συγκεντρωτικό ποσοστό των χρηστών (μητροπολιτικά- αστικά) όπως διαμορφώνεται, κυμαίνεται και για τα τρία έτη 2005-2007 περί του 80% των χρηστών της χώρας, αναδεικνύοντας τη θετική σχέση χρήσεως διαδικτύου και επιπέδου αστικότητας. Η θετική σχέση μεταξύ αστικότητας και της χρήσης του διαδικτύου αναλύεται

²⁶⁷ Σύμφωνα με την μεθοδολογία της ΕΣΥΕ τα επίπεδα αστικότητας περιλαμβάνουν ως Αστικές Περιοχές τα Πολεοδομικά Συγκροτήματα και Δήμους με 10.000 και άνω κατοίκους, Ημιαστικές τους Δήμους και Κοινότητες με 2.000 έως 9.999 κατοίκους και τέλος Αγροτικές τους ΟΤΑ με μέχρι 1.999 κατοίκους.

²⁶⁸ Για τα έτη 2003 και 2004 η μεθοδολογία της στατιστικής υπηρεσίας δεν περιελάμβανε το μητροπολιτικό επίπεδο και για το λόγο αυτό δεν έχουν συμπεριληφθεί τα συγκεκριμένα έτη.

παραστατικότερα στον πίνακα που ακολουθεί στον οποίο παρουσιάζεται το ποσοστό των χρηστών ανά επίπεδο αστικότητας.

Διάγραμμα 5.11 : Ποσοστιαία σύνθεση χρηστών ανά αστικότητα (έτη 2005,2006,2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Στις μητροπολιτικές περιοχές διακρίνονται ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά χρηστών σε σχέση με τα αντίστοιχα που καταγράφονται στα υπόλοιπα επίπεδα και κατά κύριο λόγο στις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές. Το συγκεκριμένο γεγονός έχει βαρύνουσα σημασία, στο πλαίσιο της αναζήτησης της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, αφού μια βασική παράμετρο, όπως είναι η προσβασιμότητα εμφανίζεται άμεσα συνδεδεμένη με το βαθμό αστικότητας. Η ερμηνεία που θα μπορούσε να αποδοθεί είναι πολυσύνθετη και σχετίζεται με μια σειρά από παράγοντες όπως είναι:

- Η διαθεσιμότητα των υποδομών σε ολόκληρο το εύρος της ελληνικής επικράτειας, παράγοντας ο οποίος σχετίζεται με την εμπλοκή των εναλλακτικών παρόχων, το κρίσιμο μέγεθος της αγοράς ανά περιφέρεια, αλλά και την ύπαρξη κινήτρων επενδύσεων.
- Τα επίπεδα ανταγωνισμού και το ύψος του κόστους που διαμορφώνεται.
- Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού ανά βαθμό αστικότητας όπως είναι τα δημογραφικά (η ηλικιακή σύνθεση), τα κοινωνικά (η εκπαίδευση), τα οικονομικά (ο κυρίαρχος τομέας παραγωγής), αλλά και ορισμένα πολιτισμικού περιεχομένου και τοπικής κουλτούρας.

- Οι δυναμικές που αναπτύσσονται στα μητροπολιτικά και αστικά κέντρα ως ένα σύνολο αναπαραγόμενων πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων που προκύπτουν από τις οικονομίες συγκέντρωσης. Οι δυναμικές αυτές δεν περιορίζονται στο οικονομικό πεδίο παρά την καθοριστική του σημασία, αλλά επεκτείνονται στην πολιτική, στον πολιτισμό, την έρευνα και την τεχνολογία κλπ.

Όπως σχετικά αναφέρει ο M. Castells²⁶⁹ διαπιστώνεται ισχυρή συσχέτιση ανάμεσα στη μητροπολιτική κυριαρχία και την πρώιμη χρήση του διαδικτύου. Εντός της κάθε χώρας η διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ εμφανίζει σημαντικές διαφορές με τις αστικές περιοχές (τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες) να κυριαρχούν σε σχέση με τις αγροτικές περιοχές και την ευρύτερη περιφέρεια²⁷⁰. Ο ίδιος συμπεραίνει ότι ενώ η οικονομία και η κοινωνία οικοδομούνται γύρω από αποκεντρωμένα δίκτυα αλληλεπίδρασης, το χωρικό μοντέλο των ανθρώπινων οικισμών χαρακτηρίζεται από την πρωτοφανή εδαφική συγκέντρωση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων.

Έτσι, η διάδοση του διαδικτύου προχωρά άνισα στο χώρο και στο χρόνο με διαδοχικά στρώματα ενσωμάτωσης που μπορεί στο μέλλον να συμβάλλουν στη διαμόρφωση ποικιλίας κοινωνικών γεωγραφιών.

Την ίδια στιγμή ο M. Αγγελίδης²⁷¹ υποστηρίζει ότι οι μητροπόλεις συγκεντρώνουν δραστηριότητες στρατηγικής σημασίας που αφορούν, είτε σε ορισμένες λειτουργίες, όπως είναι η πληροφορική, η έρευνα, κλπ, είτε σε ορισμένους τομείς δραστηριότητας, όπως ο τομέας των ΤΠΕ για τον οποίο αναλυτική αναφορά γίνεται στη συνέχεια της εργασίας.

Στην περίπτωση της μελέτης ενδιαφέρον προκαλεί η δυναμική που αναπτύσσεται την τελευταία τριετία αναφορικά με τη χρήση του διαδικτύου από τους πληθυσμούς ημιαστικών και αγροτικών περιοχές, οι οποίοι αν και χαρακτηρίζονταν από σημαντική υστέρηση, μοιάζει να επιταχύνουν τους ρυθμούς τους προς μια μορφή ψηφιακής σύγκλισης με τις αστικές περιοχές και τα μητροπολιτικά κέντρα. Η ποσοστιαία αύξηση σε επίπεδο τριετίας που καταγράφεται στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές αγγίζει το 80% και 40,3%, αντίστοιχα.

---

²⁶⁹ M. Καστελς (2005), Ο Γαλαξίας του Διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα, 261-262

²⁷⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Κίνα με το 60% των χρηστών του Διαδικτύου να συγκεντρώνονται στις τρεις μεγαλύτερες πόλεις Πεκίνο, Σαγκάη και Καντόνα ενώ η περιφέρεια να συγκεντρώνει ένα ποσοστό της τάξεως μόλις 2%

²⁷¹ Αγγελίδης Μ., (2000), Χωροταξικός σχεδιασμός και βιώσιμη ανάπτυξη, Συμμετρία, Αθήνα, σ 114

Πίνακας 5.2: Ποσοστιαία σύνθεση πληθυσμού ως προς τους χρήστες, ανά βαθμότητα (2005-2007)

	2005	2006	2007	% Μεταβολή 2005-2007
Μητροπολιτικές	34,42%	37,79%	39,59%	15,01%
Αστικές	24,62%	27,57%	29,11%	18,20%
Ημιαστικές	13,04%	18,64%	22,55%	72,96%
Αγροτικές	8,49%	10,51%	11,91%	40,29%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

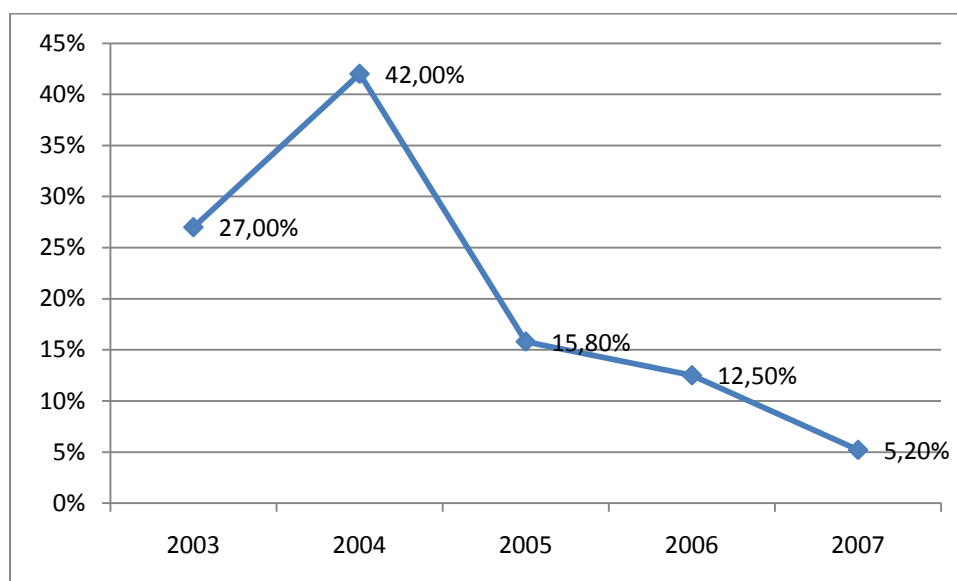
5.3.4 Η σύνδεση σε σχέση με το κόστος

Σημαντικό στοιχείο στο πλαίσιο της μελέτης, αποτελεί η παράμετρος του κόστους της σύνδεσης, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη χρήση του διαδικτύου. Όπως γίνεται εμφανές και από το διάγραμμα 5.12 για τα έτη 2003 και 2004 το υψηλό κόστος²⁷², τόσο αναφορικά με το κόστος του εξοπλισμού όσο και με αυτό της σύνδεσης, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα σύνδεσης, αφού από το σύνολο των ερωτηθέντων το 27% και το 42%, αντίστοιχα, το επικαλούνται ως αιτία²⁷³. Από το 2005 όμως, καταγράφεται μια κατακόρυφη μείωση του συγκεκριμένου ποσοστού, η οποία σε επίπεδο έτους είναι της τάξεως του 62,3% και η οποία συνεχίζεται έως και το 2007. Η σημαντική μείωση των ποσοστών του πληθυσμού που θεωρούν το κόστος ως αποτρεπτική αιτία σύνδεσης με το διαδίκτυο από το χώρο κατοικίας τους, σχετίζεται άμεσα όπως έχει ήδη προαναφερθεί με το σταδιακό άνοιγμα της αγοράς των τηλεπικοινωνιών και τη συνεπακόλουθη μείωση των τιμών εξαιτίας του ανταγωνισμού. Παράλληλα, μπορεί να υποστηριχθεί ότι μετά από τη διαμόρφωση ενός κρίσιμου μεγέθους χρηστών του διαδικτύου, οι θετικές επιπτώσεις του, σε μια σειρά θεμάτων πολλά εκ των οποίων άπτονται και της καθημερινότητας, έγιναν πιο άμεσα ορατές στην ευρύτερη κοινωνία. Το αποτέλεσμα ήταν η σταδιακή αποδοχή του από μεγάλο τμήμα της κοινωνίας ως ένα απαραίτητο μέσο για το οποίο η σχέση οφέλους κόστους αναθεωρήθηκε.

²⁷² Με τα υποκειμενικά στοιχεία τα οποία διαμορφώνουν μια τέτοια κρίση όπως το οικονομικό επίπεδο του ερωτηθέντος όσο και η αναγκαιότητα του αγαθού (σχέση κόστους οφέλους).

²⁷³ Μια μεθοδολογική παρατήρηση που θα πρέπει να γίνει είναι ότι η ΕΣΥΕ στις έρευνες από το 2003 έως και το 2006 διαχωρίζει την ερώτηση σχετικά με το κόστος μέσω δύο επιλογών. Η πρώτη θέτει το ζήτημα του εξοπλισμού ενώ η δεύτερη σχετίζεται με το κόστος σύνδεσης. Από το 2007 τα παραπάνω ερωτήματα ενοποιούνται σε ένα κοινό που αφορά γενικά το κόστος σύνδεσης.

Διάγραμμα 5.12: Ποσοστό μη σύνδεσης διαδικτύου από την κατοικία λόγω υψηλού κόστους, σύνολο χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Κομβικού χαρακτήρα σημασίας, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί η παράμετρος του κόστους, για τα άτομα τα οποία δεν αποτελούν χρήστες του διαδικτύου, σε σχέση με τη μη σύνδεση από την κατοικία τους. Όπως λοιπόν προκύπτει σχετικά με τη συγκεκριμένη κατηγορία ατόμων, ενώ μέχρι το 2005 το κόστος αποτελούσε σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα, με τη σταδιακή μείωση των τιμών, επικαλούνται άλλους λόγους. Παράλληλα, αρκετά σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας μοιάζει να είναι το κόστος και για αυτούς που παρουσιάζονται ως χρήστες, με τα ποσοστά τους να αποτυπώνονται στον πίνακα 5.3 και οι οποίοι προφανώς χρησιμοποιούν το διαδίκτυο είτε από το χώρο της εργασίας τους είτε από το χώρο κάποιου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Πίνακας 5.3: Ποσοστό χρηστών και μη χρηστών του διαδικτύου που επικαλούνται το κόστος ως αιτία μη σύνδεσης από την κατοικία τους (2003-2007)

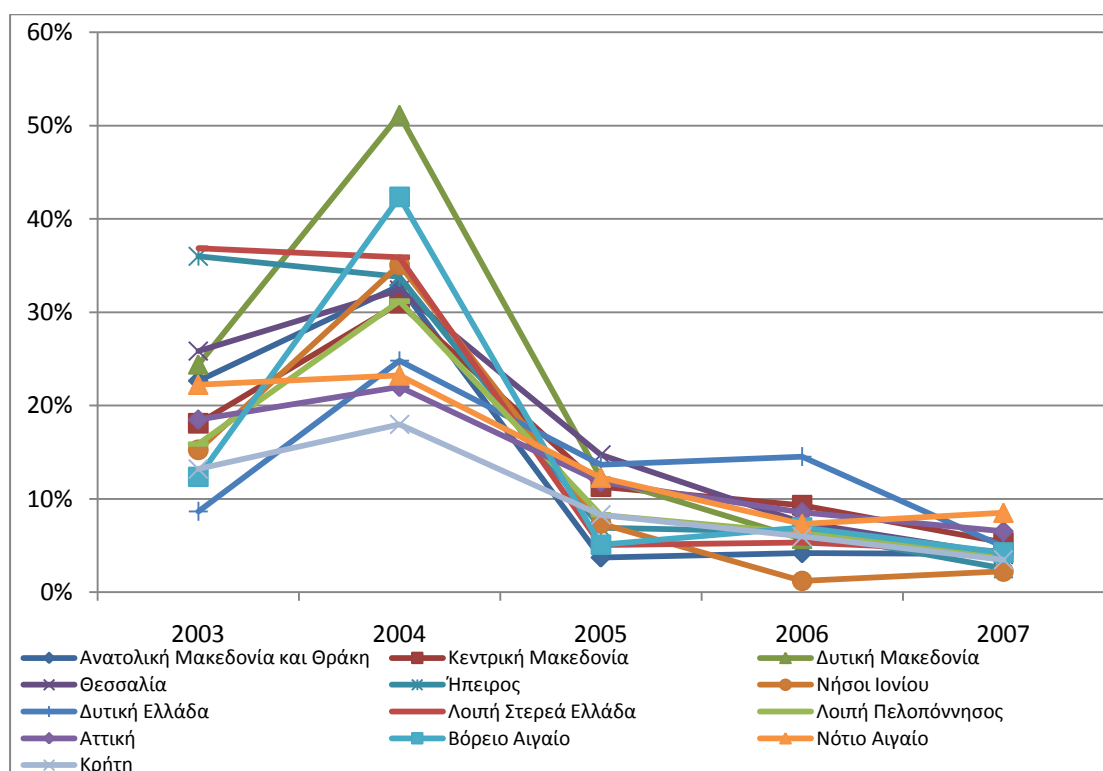
	Χρήστες	Μη Χρήστες
2003	13,9%	33,5%
2004	20,3%	42,3%
2005	9,7%	19,0%
2006	13,8%	14,0%
2007	10,8%	3,0%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ενδιαφέρον σχετικό στοιχείο αναφορικά με την περιφερειακή διάσταση του θέματος, αποτελεί η μέση ποσοστιαία μείωση κατά 75%, όσων επικαλέστηκαν το υψηλό κόστος, ως βασική αιτία μη σύνδεσης με το διαδίκτυο, μεταξύ του πληθυσμού και των 13 περιφερειών της χώρας, για την περίοδο 2003-2007.

Διάγραμμα 5.13: Ποσοστό μη σύνδεσης στο διαδίκτυο λόγω υψηλού κόστους, ανά περιφέρεια (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Προκειμένου να διερευνηθούν σε μεγαλύτερο εύρος τα παραπάνω στοιχεία αναζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με το κόστος των συνδέσεων το αντίστοιχο διάστημα μελέτης. Αυτό το οποίο προέκυψε σύμφωνα με στοιχεία²⁷⁴ του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ σχετίζεται με τα πακέτα προσφορών ευρυζωνικής πρόσβασης τα οποία ομαδοποιήθηκαν σε 3 ομάδες, με βάση το εύρος των ονομαστικών ταχυτήτων καταβίβασης²⁷⁵. Η βασική πρόσβαση περιελάμβανε τα πακέτα έως και 2 Mb/s, η μέση πρόσβαση τα πακέτα έως και 8 Mb/s και η υψηλή πρόσβαση τα πακέτα έως και 24 Mb/s. Η πτώση του λιανικού κόστους για την

²⁷⁴ Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας (2009), 9η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα, http://www.observatory.gr/files/meletes/0909_Broadband.pdf

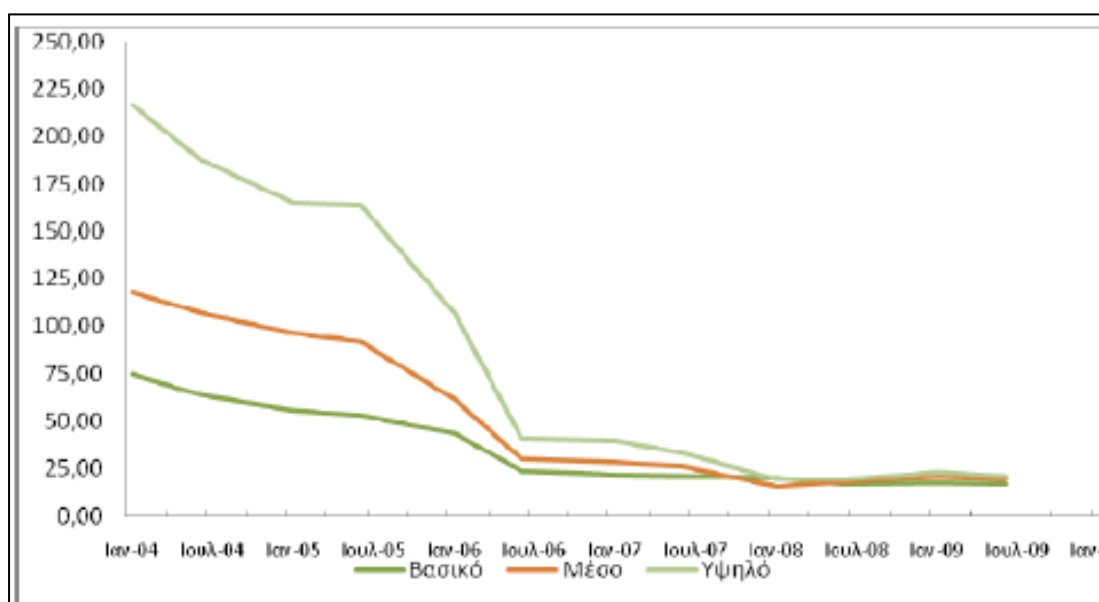
²⁷⁵ Η ομαδοποίηση βάση του συγκεκριμένου κριτηρίου προσαρμόζεται στις διαθέσιμες από τους παρόχους ταχύτητες όπως προκύπτουν από την εξέλιξη των τεχνολογικών τους δυνατοτήτων. Έτσι στην αντίστοιχη αναφορά του 2005 η βασική πρόσβαση αποτελούνταν από οποιαδήποτε μορφή σύνδεσης θεωρείτο εκείνη την περίοδο ευρυζωνική.

περίοδο 2004-2009 ανήλθε σε 90% για το υψηλό πακέτο, στο μέσο πακέτο προσεγγίζει το 80% και στο βασικό γύρω στο 70%.

Όπως προκύπτει και από το διάγραμμα 5.14, το κόστος των τριών πακέτων διαμορφώνεται πλέον σε παρόμοια επίπεδα, καθιστώντας το πακέτο υψηλής πρόσβασης ιδιαίτερα ανταγωνιστικό. Σύμφωνα με την εκτίμηση του παρατηρητηρίου, σύντομα προβλέπονται ακόμη χαμηλότερα επίπεδα, καθώς διαπιστώνονται έντονες τιμολογιακές αποκλίσεις μεταξύ των παρόχων.

Σημαντική επίσης διαπίστωση, από την ίδια πηγή, αποτελεί το γεγονός ότι για το α' εξάμηνο του 2009, στο βασικό και μέσο πακέτο ευρυζωνικής πρόσβασης συγκεντρώνεται περίπου το 60% των ενεργών συνδέσεων, ενώ στο υψηλό πακέτο πρόσβασης συγκεντρώνεται το 40% .

Διάγραμμα 5.14 : Μεταβολή τιμών τριών πακέτων ευρυζωνικής πρόσβασης το διάστημα 2004-2009

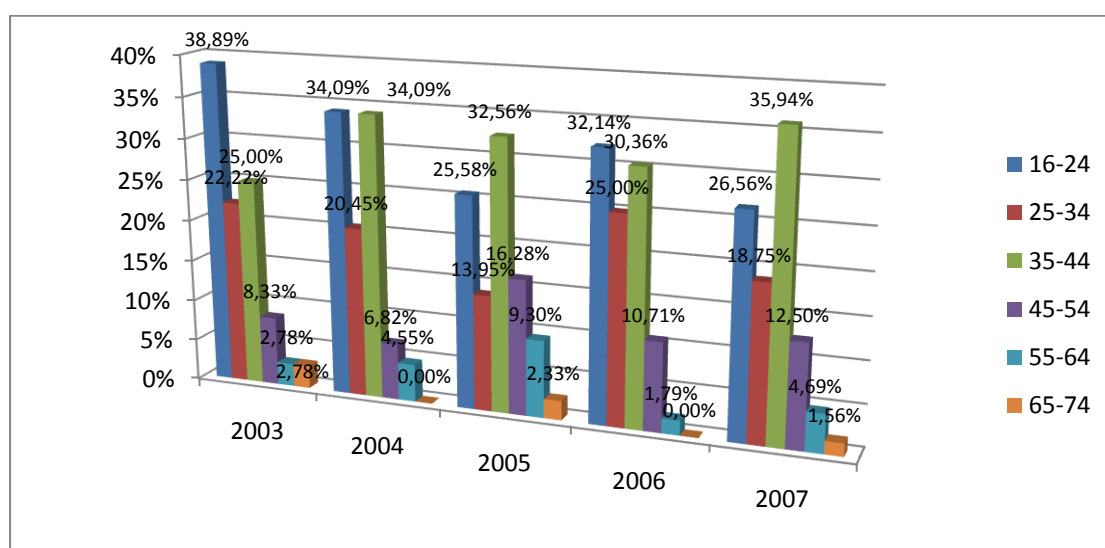
Πηγή: Παρατηρητήριο της ΚτΠ (9η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα, 2009)

5.3.5 Η χρήση του διαδικτύου ανά ηλικιακή ομάδα πληθυσμού

Όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 5.15, ο πληθυσμός των χρηστών του διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού, είναι σημαντικός στις ηλικιακές ομάδες έως 44 ετών (με σημαντική συγκέντρωση να παρατηρείται στις ομάδες 16-24 και 35-44), ενώ στις μεγαλύτερες ηλικίες παρουσιάζει κατακόρυφη πτώση (παρά το γεγονός ότι διαχρονικά στις συγκεκριμένες ηλικίες καταγράφεται σημαντική βελτίωση). Σαν υπόθεση εργασίας, για τις δυο ηλικιακές ομάδες με τα ισχυρά ποσοστά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η μεν πρώτη ομάδα

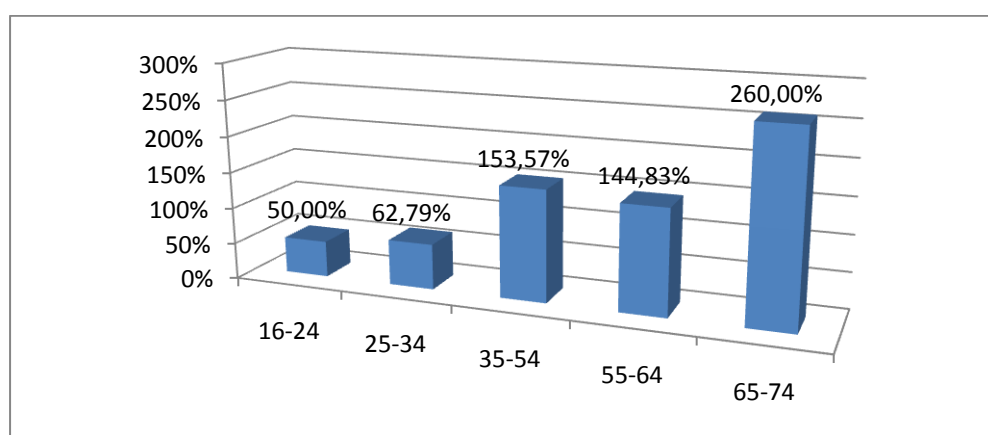
περιλαμβάνει τα νεαρά άτομα που πλέον έχουν διαμορφώσει μια τεχνολογική κουλτούρα, στην οποία είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι ενσωματώνονται βασικές ανθρώπινες λειτουργίες όπως η διασκέδαση και αναψυχή, η κοινωνική δικτύωση, η εκπαίδευση και επιμόρφωση, η πληροφόρηση κλπ. Για τη δεύτερη ομάδα αυτό το οποίο κυρίως θα μπορούσε να υποστηριχθεί, χωρίς να αναιρούνται όσα προαναφέρθηκαν για την προηγούμενη ομάδα, είναι επιπροσθέτως με αυξημένη βαρύτητα, οι επαγγελματικές απαιτήσεις στις οποίες τα άτομα θα πρέπει να ανταπεξέλθουν μέσω της χρήσης των ΤΠΕ.

Διάγραμμα 5.15: Ποσοστιαία σύνθεση χρηστών του διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και έτος, στο σύνολο της χώρας

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

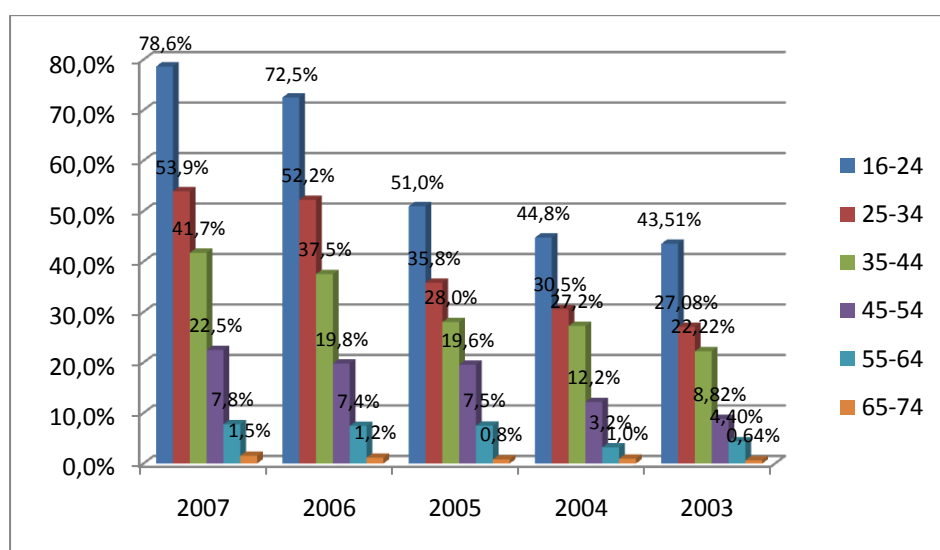
Διάγραμμα 5.16: Ποσοστιαία μεταβολή χρηστών διαδικτύου ανά ηλικιακή ομάδα στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Αυτό όμως το οποίο είναι σημαντικό και θα πρέπει να αναφερθεί, είναι ότι η συγκεκριμένη προσέγγιση επεξεργασίας των στοιχείων στο σύνολο του πληθυσμού, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι μερικώς στρεβλώνει την πραγματική εικόνα και αυτό εξαιτίας κυρίως της ανομοιομορφίας, ως προς το μέγεθος συμμετοχής των επιμέρους ηλικιακών ομάδων (στοιχείο το οποίο ενδεχομένως μπορεί να αποδοθεί στην αλλοίωση της ηλικιακής πυραμίδας που παρατηρείται συνολικά σε επίπεδο χώρας εις βάρος του νεανικού πληθυσμού, λόγω της υπογεννητικότητας αλλά και εξαιτίας της μεθοδολογίας επιλογής του δείγματος). Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος, η επεξεργασία επικεντρώθηκε στους χρήστες όπως καταγράφονται εντός των επιμέρους ηλικιακών ομάδων. Τα αποτελέσματα είναι σημαντικά και αναδεικνύουν την παραπάνω στρέβλωση. Όπως γίνεται εμφανές στο διάγραμμα 5.17, η διείσδυση που καταγράφεται στην ηλικιακή ομάδα των 16-24 είναι αναμφισβήτητα ιδιαίτερα σημαντική, αφού για το 2007 παρουσιάζει ποσοστό της τάξεως του 78,6%, με σημαντική διαφορά από τη δεύτερη σε ποσοστό διείσδυσης ηλικιακή ομάδα των 25-34 ετών, της ως οποίας χρήστες εμφανίζονται το 53,9%. Η συγκεκριμένη διαπίστωση παρατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια της πενταετίας, σε ηπιότερο ίσως βαθμό. Απογοητευτική είναι η εικόνα για τις ηλικιακές ομάδες άνω των 55 ετών όπου τα ποσοστά του πληθυσμού, παρά το γεγονός ότι διαπιστώνεται μια έντονα αυξητική τάση σε επίπεδο πενταετίας, εξακολουθούν να βρίσκονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα (για το 2007 ανέρχονται σε 1,5 % ενώ το 2003 μόλις σε 0,64%). Το παραπάνω στοιχείο μπορεί να θεωρηθεί ότι αποκαλύπτει ιδιαίτερα ενδεικτικά μια από τις βασικές παραμέτρους διαμόρφωσης του ψηφιακού χάσματος.

Διάγραμμα 5.17: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου ανά ηλικιακή ομάδα (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελούν οι σημαντικές θετικές μεταβολές που καταγράφονται για όλες τις ηλικιακές ομάδες σε επίπεδο πενταετίας. Υψηλότερη θετική ποσοστιαία μεταβολή παρουσιάζεται στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες των 45-54 και 65-74, ομάδες στις οποίες ο αριθμός των χρηστών ήταν αξιοσημείωτα χαμηλός (και παρόλα αυτά εξακολουθεί να παραμένει). Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι μεταβολές όλων των ηλικιακών ομάδων

Πίνακας 5.4: Ποσοστιαία Μεταβολή του πληθυσμού των χρηστών του διαδικτύου(εντός των ηλικιακών ομάδων) ανά ηλικιακή ομάδα για τα έτη 2003-2005

16-24	80,73%
25-34	99,16%
35-44	87,82%
45-54	154,77%
55-64	76,52%
65-74	140,72%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

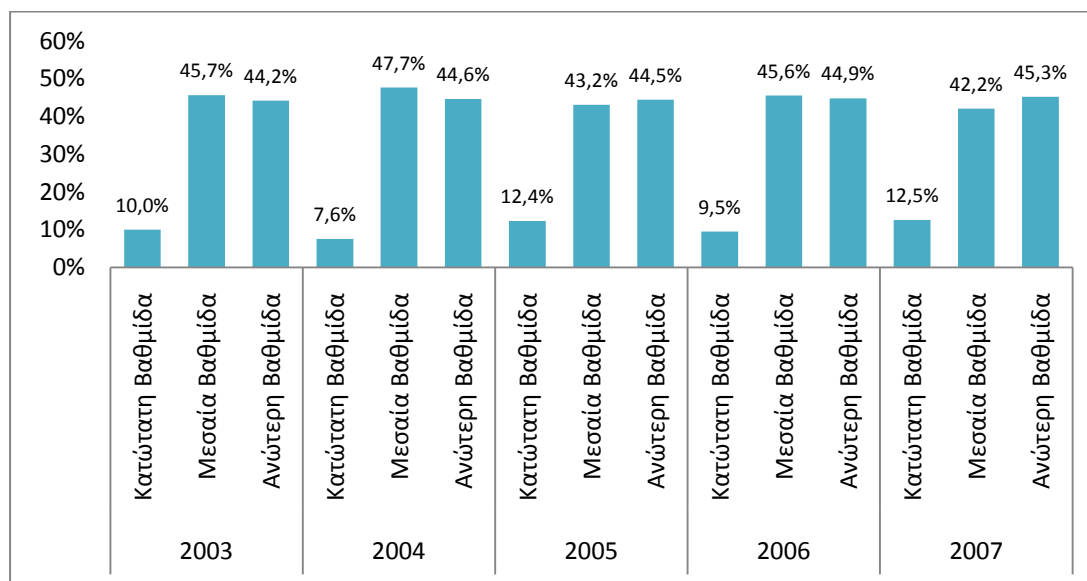
5.3.6 Εκπαιδευτικό επίπεδο πληθυσμού και χρήση του διαδικτύου

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, στο σύνολο του πληθυσμού στη χώρα, η χρήση του διαδικτύου συσχετίζεται έντονα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων. Η συγκεκριμένη παραδοχή προκύπτει τόσο από το διάγραμμα 5.18 που ακολουθεί, όσο και από το επόμενο διάγραμμα 5.19 στο οποίο καταγράφεται το ποσοστό των χρηστών ανά επίπεδο εκπαίδευσης²⁷⁶. Στο πρώτο διάγραμμα αποτυπώνεται η ποσοστιαία σύνθεση στο σύνολο του πληθυσμού, όπου λαμβάνονται υπόψη οι απόλυτες τιμές του αριθμού των ατόμων σε κάθε επίπεδο, με συνέπεια η ανώτερη βαθμίδα να εμφανίζεται αποδυναμωμένη.

²⁷⁶ Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι κοινή με εκείνη της ΕΣΥΕ σύμφωνα με την οποία τα επίπεδα εκπαίδευσης ομαδοποιούνται σε τρεις βαθμίδες ως εξής:

- Κατώτατη βαθμίδα(Δεν παρακολούθησε/ ολοκλήρωσε καμία βαθμίδα, Δημοτικό,Γυμνάσιο)
- Μεσαία βαθμίδα (Γενικό ή Επαγγελματικό Λύκειο, ΤΕΛ, ΤΕΕ, Πολυκλαδικό, ΙΕΚ)
- Ανώτερη βαθμίδα (ΤΕΙ,Ανώτατες, Στρατ,Σχολές, Πανεπιστήμια, Μεταπτυχιακά, Διδακτορικό)

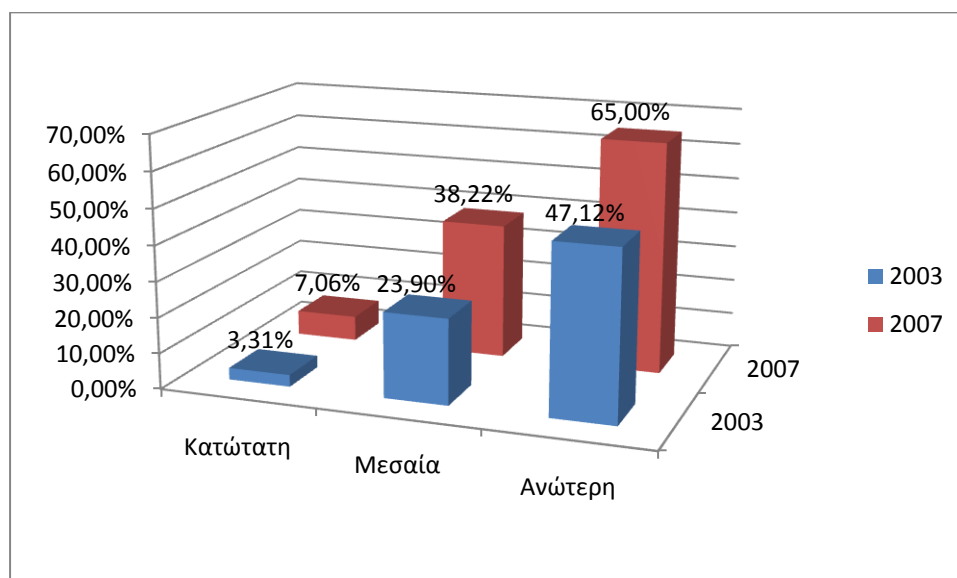
Διάγραμμα 5.18: Σύνθεση πληθυσμού της χώρας ανά χρήστες διαδικτύου και εκπαιδευτικό επίπεδο

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Το δεύτερο διάγραμμα απεικονίζει με πολύ μεγαλύτερη ακρίβεια τη σχέση εκπαιδευτικού επιπέδου και χρήσης του διαδικτύου, αφού, τόσο για το έτος 2003, όσο και για το 2007 το ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν χρήστες και ανήκαν στην ανώτερη εκπαίδευση, ανήλθε σε 47,12% και 65%, αντίστοιχα. Αντίθετα στην κατώτατη βαθμίδα το ποσοστό των χρηστών για τα ίδια έτη ήταν 3,31% και 7,06%, αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5.19: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου, ανά εκπαιδευτικό επίπεδο

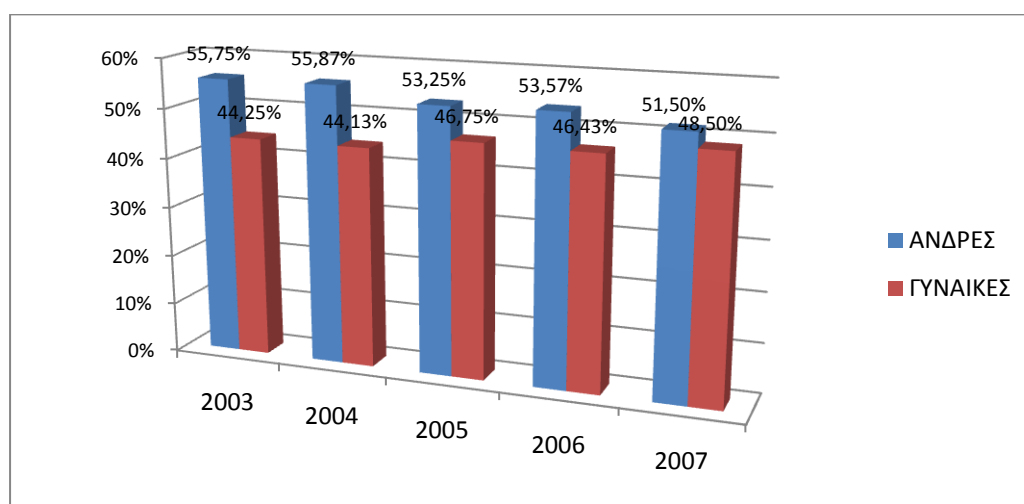
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Οι δυο παραπάνω μεταβλητές δηλαδή της ηλικίας και εκπαιδευτικού επιπέδου παρουσιάζουν υψηλή συσχέτιση ως προς τους χρήστες του διαδικτύου σύμφωνα με τον έλεγχο Pearson χ^2 (0,000) που πραγματοποιήθηκε.

5.3.7 Η χρήση του διαδικτύου σε σχέση με τα Φύλο

Σχετικά με το φύλο των χρηστών, αυτό το οποίο διαπιστώνεται από τα στοιχεία της έρευνας είναι η υπεροχή του ανδρικού φύλου, η οποία είναι σημαντική κατά τα δύο πρώτα έτη και η οποία υπερβαίνει το 11%. Το επόμενο διάστημα (2005-2007) είναι εμφανής η άμβλυση της διαφοράς, με τα ποσοστά των χρηστών μεταξύ των δυο φύλων να τείνουν να εξισωθούν πλήρως. Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι ενώ η διαφορά μεταξύ των δυο φύλων καταγράφεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και σχεδόν διαχρονικά σε επίπεδο πενταετίας, στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες παρατηρείται διεύρυνση των διαφορών. Το στοιχείο αυτό ως υπόθεση εργασίας μπορεί να συνδεθεί με τη συμμετοχή των δύο φύλων στην απασχόληση. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι για το 2007 από το μέγεθος του δείγματος που εμφανίζεται ως μη Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός, το 71% ανήκει στο γυναικείο φύλο. Επίσης, σχετικό με τη συγκεκριμένη διαπίστωση στοιχείο, το οποίο ενδεχομένως ενισχύει την εκτίμηση περί συμμετοχής στην απασχόληση, αποτελεί το γεγονός ότι για το 2007, μόλις το 5,2% όσων κατατάσσονται στον μη ΟΕΠ δηλώνουν χρήστες του διαδικτύου.

Διάγραμμα 5.20: Χρήση διαδικτύου ανά φύλο και έτος στο σύνολο της χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.3.8 Η χρήση του Διαδικτύου ανά κατηγορία ασχολίας

Ενδεικτικά σε σχέση με όσα έχουν προαναφερθεί, μπορούν να χαρακτηριστούν τα στοιχεία που συνδέουν τους χρήστες του διαδικτύου με την ασχολία. Από όσους δήλωσαν ότι ανήκουν στην κατηγορία μαθητών σπουδαστών και φοιτητών τα ποσοστά των χρηστών εμφανίζονται ιδιαίτερα υψηλά και για τα τρία έτη (2005-2007)²⁷⁷ με 66,7%, 85,1% και 87,3% αντίστοιχα. Σε επίπεδο πενταετίας, η συνολική αύξηση στις προαναφερόμενες κατηγορίες αγγίζει το 52%. Το συγκεκριμένο στοιχείο, μπορεί να υποστηριχθεί ότι σχετίζεται τόσο με την παράμετρο της ηλικίας όσο και με τη σημαντική διείσδυση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία²⁷⁸. Θετική, αν και σημαντικά ηπιότερη, είναι η εικόνα σε σχέση με τους απασχολούμενους²⁷⁹, αφού το 2005 το 31,4% των ατόμων της συγκεκριμένης κατηγορίας, εμφανίζονταν ως χρήστες του διαδικτύου, ενώ υψηλότερα ήταν τα ποσοστά που κατέγραφαν για τα δύο επόμενα έτη (2006 και 2007) και τα οποία ανήλθαν σε 39,2% και σε 42,59%. Σε επίπεδο πενταετίας (2003-2007) η αύξηση της ποσοστιαίας μεταβολής των χρηστών του διαδικτύου στην κατηγορία των απασχολούμενων, ενδεχομένως συνδέεται με την εντατικοποίηση της χρήση του διαδικτύου ως επαγγελματικό εργαλείο. Σε σχέση με τους ανέργους διακρίνουμε ένα σημαντικό ποσοστό χρηστών, το οποίο για το 2005 ήταν 22%. Το 2006 το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώθηκε σε 33,2% και το 2007 σε 33,8%. Τα παραπάνω αποτελέσματα ουσιαστικά συνδέονται με το γεγονός ότι η ανεργία πλήττει σε μεγάλο βαθμό τις νεανικές ομάδες του πληθυσμού οι οποίες όμως είναι και η κατεξοχήν ψηφιακά εγγράμματες. Επίσης τα συγκεκριμένα στοιχεία ενδεχομένως να σχετίζονται και

²⁷⁷ Ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιούνται τα τρία και όχι τα πέντε τελευταία έτη είναι η διαφοροποίηση της μεθοδολογίας που ακολουθεί η ΕΣΥΕ για τις ομαδοποιήσεις και κυρίως για τους ανέργους.

²⁷⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έκθεσης αναφοράς αποτελεσμάτων έρευνας χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στα Σχολεία του Παρατηρητηρίου της ΚτΠ (2009), http://www.observatory.gr/files/meletes/Y14_EM_TX_EL_TΠE%20στα%20Σχολεία.pdf, το σύνολο των σχολείων διαθέτουν Η/Υ ενώ εκτιμάται ότι σε κάθε υπολογιστή ενός σχολείου με σύνδεση στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (ΠΣΔ) αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 16 μαθητές, ενώ ο αριθμός αυτός διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τη σχολική βαθμίδα (22 στο Δημοτικό, 15 στο Γυμνάσιο, 11 στο Λύκειο). Από άποψη διαχρονικής εξέλιξης της αναλογίας, ωστόσο, σταθερά βελτιωτικά κινούνται τα Δημοτικά σχολεία, ενώ στασιμότητα παρατηρείται σε Γυμνάσια και Λύκεια.

Καθοριστικής επίσης σημασίας υποδομή αποτελεί το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο είναι το προηγμένο εκπαιδευτικό ενδοδίκτυο (Intranet) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Διασυνδέει σήμερα 14.319 σχολικές μονάδες, που συμπεριλαμβάνουν το 100% Δημοτικών, Γυμνασίων και Λυκείων και το 78% των Νηπιαγωγείων. Το σύνολο των σχολείων που διαθέτουν Η/Υ είναι συνδεδεμένα στο Διαδίκτυο (100%), με τη σύνδεση ευρείας ζώνης να έχει υποκαταστήσει σημαντικά την ISDN, καθώς είναι πλέον εγκατεστημένη στο 69% των σχολείων.

Αναφορικά με τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ όλα τα ιδρύματα είναι διασυνδεδεμένα μέσω του δικτύου GUnet το οποίο εκτός από τις υψηλές ταχύτητες παρέχει και μια σειρά υπηρεσιών όπως η ασύγχρονη τηλεκπαίδευση, η τηλεφωνία μέσω διαδικτύου (VoIP), η πλατφόρμα open e-class

²⁷⁹ Στην κατηγορία των απασχολούμενων εντάσσονται οι μισθωτοί, οι αυτοαπασχολούμενοι αλλά και οι βοηθοί σε οικογενειακή επιχείρηση χωρίς αμοιβή.

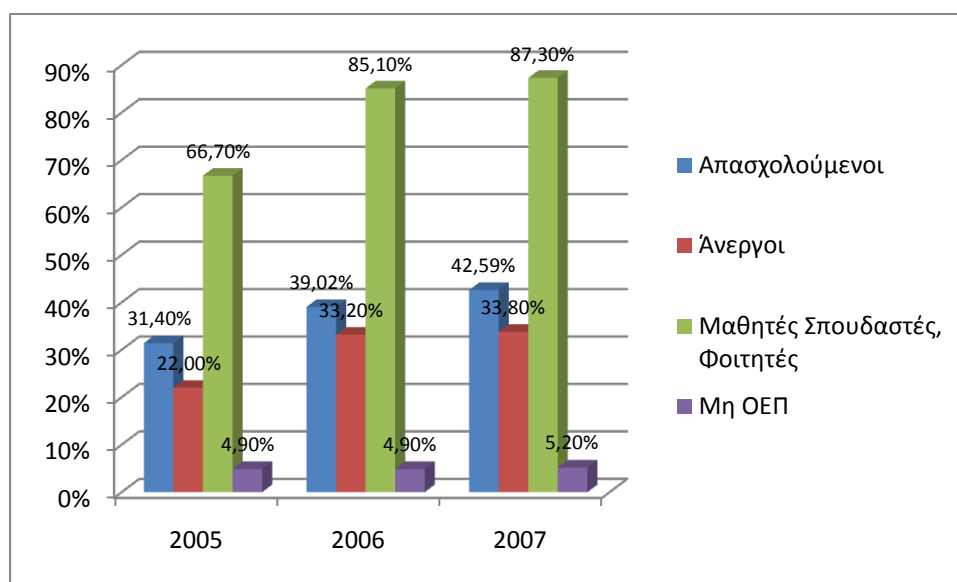

με την αύξηση των προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων σχετικά με τη χρήση των Η/Υ και του διαδικτύου που διοργανώνουν οι διάφοροι φορείς κατά τα τελευταία έτη.

Σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα και χωρίς αξιόλογες μεταβολές, στο σύνολο των τριών ετών, παρουσιάζεται το ποσοστό των χρηστών που εντάσσονται στο μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό, με τα ποσοστά τους να κυμαίνονται γύρω από το 5% (διάγραμμα 5.21). Η συγκεκριμένη διαπίστωση προκαλεί σχετικό προβληματισμό εξαιτίας του ότι στην παραπάνω κατηγορία μη ΟΕΠ (σύμφωνα με την έρευνα) συγκαταλέγονταν το 45,1% του πληθυσμού το 2007 το 43,5% το 2006 και το 43,4% το 2005. Τα ποσοστά αυτά του πληθυσμού, είναι ιδιαίτερα υψηλά και δημιουργούν ερωτήματα αναφορικά με την αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος, όπως διαμορφώνεται τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Επιπλέον, επιχειρώντας τη διερεύνηση της περιφερειακής διάστασης του θέματος, προβληματισμό προκαλεί η θετική συσχέτιση μεταξύ αγροτικών περιοχών και πληθυσμού που ανήκει στην κατηγορία μη ΟΕΠ (ενδεικτικά για τους πληθυσμούς των αγροτικών περιοχών τα ποσοστά μη ΟΕΠ ανέρχονται σε 54,3% το 2007, σε 53,4% το 2005 και 51,4% το 2006) στοιχείο το οποίο επίσης ενισχύει τη διεύρυνση του ψηφιακού χάσματος με τις επιπτώσεις που αυτό συνεπάγεται.

Διάγραμμα 5.21: Ποσοστό χρηστών ανά κατηγορία ασχολίας τα έτη 2005-2007

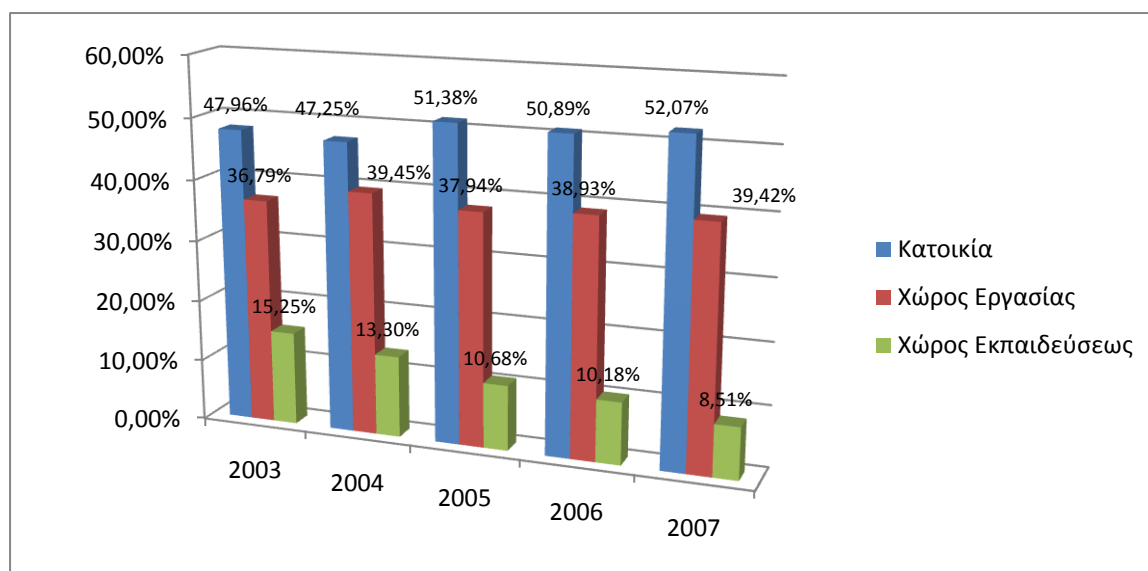

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα στοιχεία σχετικά με την τοποθεσία πρόσβασης, σύμφωνα με τα οποία ολόκληρο το διάστημα της πενταετίας 2003-2007 η πλειοψηφία των χρηστών του διαδικτύου επιλέγουν το χώρο της κατοικίας ως βασική

τοποθεσία χρήσης. Παρά το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες είχαν τη δυνατότητα πολλαπλής επιλογής (για πρόσβαση σε περισσότερους από έναν χώρους), οι διαφορές που καταγράφονται στο διάγραμμα 5.22 αναδεικνύουν τη σημασία της πρόσβασης από την κατοικία. Ακολουθούν, η πρόσβαση από το χώρο εργασίας και το χώρο εκπαίδευσης, στον οποίο τα ποσοστά που καταγράφονται είναι ιδιαίτερα χαμηλά, γεγονός το οποίο οφείλεται όπως έχει ήδη αναφερθεί στη μεθοδολογία της έρευνας, αλλά και ενδεχομένως να σχετίζεται με το βαθμό χρήσης από το χώρο εκπαίδευσης. Σημαντική είναι η μείωση που καταγράφεται σχετικά με την πρόσβαση από τον συγκεκριμένο χώρο, στοιχείο το οποίο είναι πιθανό να αποδίδεται στην αύξηση των συνδέσεων από την κατοικία.

Διάγραμμα 5.22: Τοποθεσία Χρήσης Διαδικτύου στο Σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.4. Ευρυζωνικές Συνδέσεις και Υποδομές

5.4.1 Επίπεδο Ευρυζωνικής Πρόσβασης Νοικοκυριών

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό αναφορικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ και άμεσα συνδεδεμένο με τη χρήση του διαδικτύου αποτελεί η έννοια της ευρυζωνικότητας, η οποία έχει αναλυθεί σε προηγούμενο τμήμα της εργασίας²⁸⁰ και ουσιαστικά αποτελεί εκείνη την υποδομή που επιτρέπει στο χρήστη να επωφεληθεί πλήρως των δυνατοτήτων του διαδικτύου, σε ολόκληρο το εύρος του κοινωνικό οικονομικού ενδιαφέροντος (εργασία, συναλλαγές,

²⁸⁰ Βλέπε σχετικά κεφάλαιο 4

κοινωνική δικτύωση κλπ). Για την περίοδο μελέτης η διερεύνησης της ευρυζωνικότητας αποτυπώνεται στο μεγαλύτερο βαθμό μέσω των συνδέσεων τύπου ADSL²⁸¹, χωρίς να ο συγκεκριμένος τύπος να αποτελεί τη μοναδική τεχνολογία που μπορεί να θεωρηθεί ως ευρυζωνική, ιδιαιτέρως δύο χρόνια μετά τα διαθέσιμα στοιχεία του 2007.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προκύπτουν από την επεξεργασία, τα ποσοστά πρόσβασης σε επίπεδο χώρας εμφανίζονται ιδιαιτέρως χαμηλά τα πρώτα έτη, από το 2003 έως το 2005, στοιχείο το οποίο οφείλεται σε μια σειρά από λόγους, με βασικότερο την έλλειψη των σχετικών υποδομών. Μετά το άνοιγμα της αγοράς όπως είχε προηγηθεί από το 2001 στο χώρο παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και τη σταδιακή δραστηριοποίηση μιας σειράς εταιρειών, το 2006 αποτέλεσε έτος ορόσημο με την κατακόρυφη αύξηση²⁸² του αριθμού ευρυζωνικών συνδέσεων κατά 747,35%, σε σχέση με την χρονιά που προηγήθηκε και η οποία συνεχίστηκε και κατά το επόμενο έτος (2007), σε ηπιότερη μορφή, με ποσοστιαία μεταβολή που ανήλθε σε 124,23%. Αξιοσημείωτη, είναι η συνολική αύξηση σε επίπεδο πενταετίας η οποία ανήλθε σε 586%. Στον πίνακα 5.5 που ακολουθεί καταγράφονται οι ετήσιες μεταβολές από το 2003 ως προς την αύξηση των ευρυζωνικών συνδέσεων των νοικοκυριών.

Πίνακας 5.5: Ετήσια αύξηση ευρυζωνικών συνδέσεων στα νοικοκυριά, σε επίπεδο χώρας (2003-2007)

Έτη	Ποσοστιαία Μεταβολή
2003-2004	107,70%
2004-2005	148,53%
2005-2006	747,35%
2006-2007	124,23%

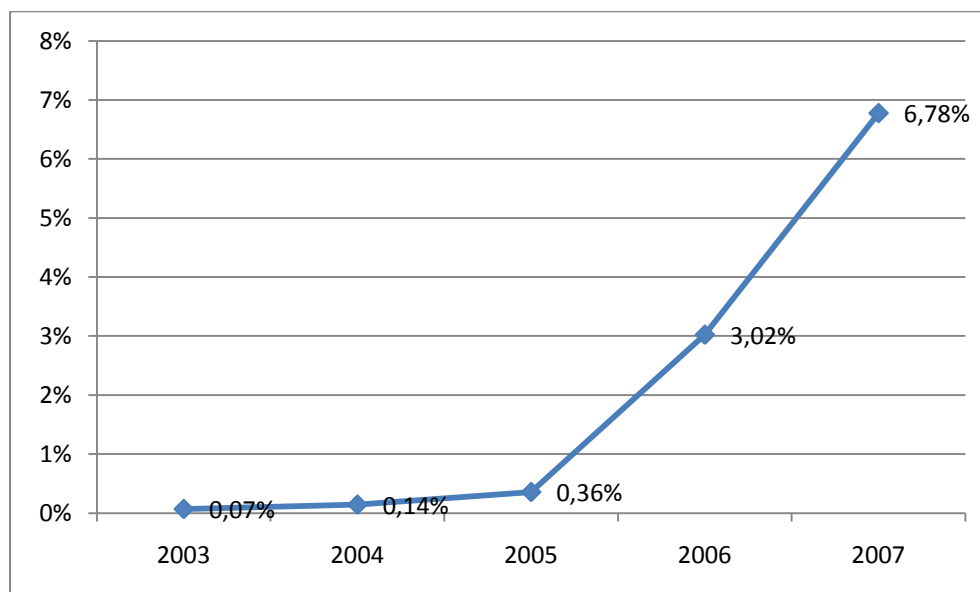
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

²⁸¹ Σύμφωνα με την Κυβερνητική Αυστραλιανή Αρχή Επικοινωνίας και Μέσων (Australian Communication and Media Authority) http://www.acma.gov.au/WEB/STANDARD..PC/pc=PC_1732 ο όρος ADSL προέρχεται από τη Αγγλική έννοια Asymmetric digital subscriber line δηλαδή την Ασύμμετρη ψηφιακή συνδρομητική γραμμή. Η συγκεκριμένη μορφή τεχνολογίας αποτελεί μια ευρυζωνική τεχνολογία η οποία προσφέρει υψηλή ταχύτητα διαδικτυακής πρόσβασης. Η έννοια της ασυμμετρίας σχετίζεται με τη δυνατότητα λήψης δεδομένων ταχύτερα από τη δυνατότητα αποστολής. Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό απαντά στις ανάγκες της πλειοψηφίας των χρηστών οι οποίοι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο κυρίως για τη λήψη παρά για την αποστολή δεδομένων. Επίσης αυτό το οποίο συμπληρωματικά μπορεί να αναφερθεί είναι ότι η ADSL είναι μία ευρυζωνική τεχνολογία που χρησιμοποιεί τα υπάρχοντα καλώδια χαλκού των τηλεφωνικών συνδέσεων. Η ADSL χρησιμοποιεί ένα μεγάλο φάσμα συχνοτήτων πάνω από την ήδη υπάρχουσα τηλεφωνική γραμμή για να αποδώσει πολύ υψηλότερες ταχύτητες.

²⁸² Η κύρια αιτία για αυτή τη διαφορά, θα μπορούσε να θεωρηθεί εκτός από τις ταυτόχρονες τεχνολογικές εξελίξεις στον χώρο των τηλεπικοινωνιών και του Διαδικτύου, σχετίζεται έντονα με την οριστική διευθέτηση ορισμένων ρυθμιστικών αποφάσεων από την ΕΕΤΤ.

Ως προς το βαθμό ευρυζωνικής πρόσβασης των νοικοκυριών της χώρας, τα στοιχεία είναι χαρακτηριστικά, αφού για το 2003 μόλις το 0,07% αυτών διέθετε ευρυζωνική σύνδεση, ενώ το 2007 το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 6,78%, με τη συγκεκριμένη τάση να διατηρεί τη δυναμική της και για τα επόμενα έτη, όπως άλλωστε παρουσιάζεται και στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Διάγραμμα 5.23: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στο σύνολο της Χώρας (2003 - 2007)

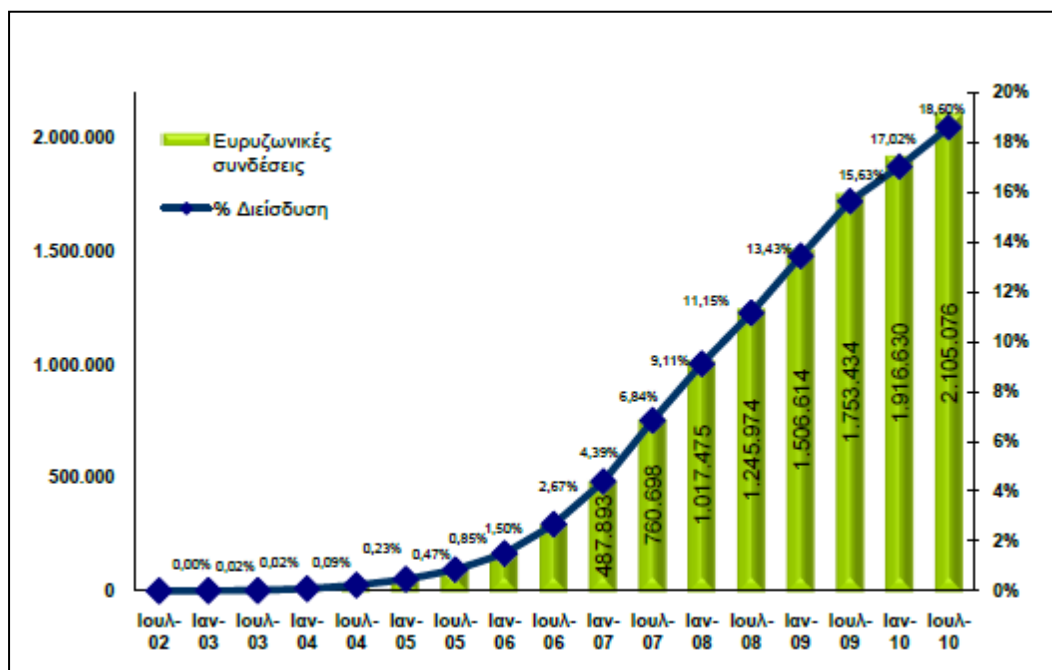
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Η ραγδαία αύξηση της διείσδυσης σχετικά με την ευρυζωνική πρόσβαση εξακολουθεί να διατηρείται, σύμφωνα και με τα στοιχεία τα οποία δημοσίευσε το παρατηρητήριο της ΚτΠ²⁸³, με βασική πηγή την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων. Σύμφωνα λοιπόν με τα διαθέσιμα στοιχεία, μέχρι και τον Ιούλιο του 2010, η διείσδυση της ευρυζωνικότητας σε εθνικό επίπεδο ανήλθε σε 2.105.076 συνδέσεις, αυξημένη σε επίπεδο έτους από τον αντίστοιχο περσινό μήνα, σε ποσοστό της τάξεως του 20,1%, με τη διείσδυση του πληθυσμού πλέον να ανέρχεται σε 18,6%²⁸⁴. Η εξέλιξη των ευρυζωνικών συνδέσεων όπως καταγράφεται από το 2002 έως και του Ιούλιο του 2010 αποτυπώνεται στο διάγραμμα 5.24.

²⁸³ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (Σεπτέμβριος 2010), 11^η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα, http://www.observatory.gr/files/meletes/11_Broadband_report_a10.pdf

²⁸⁴ Η ποσοστιαία ευρυζωνική διείσδυση ορίζεται σε συνδέσεις ανά 100 κατοίκους

Διάγραμμα 5.24: Βαθμός διείσδυσης και πλήθος ευρυζωνικών συνδέσεων (2002-2010)

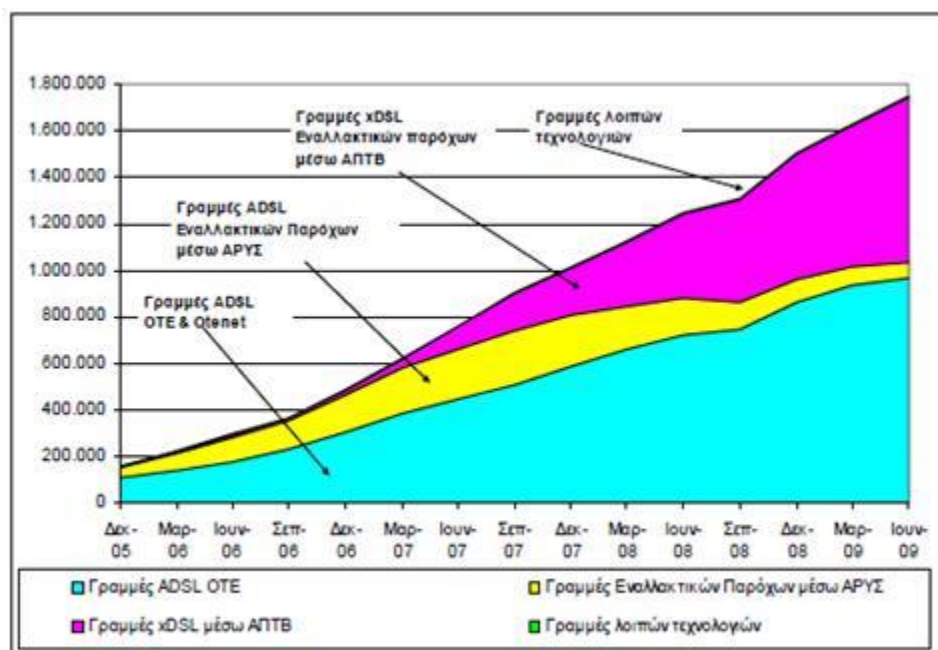
Πηγή: Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Ενδιαφέρον επίσης αποτελούν τα στοιχεία της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων²⁸⁵ σχετικά με την εξέλιξη της ευρυζωνικότητας ανά τεχνολογία (διάγραμμα 5.25). Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία αυτά ενώ αναδεικνύεται η ηγετική θέση του ΟΤΕ, παρατηρείται μια σταδιακή αποδυνάμωση του, εξαιτίας των ιδιόκτητων δικτύων που αναπτύσσουν οι εναλλακτικοί πάροχοι μέσω των γραμμών Αδεσμοποίητης Πρόσβασης στον Τοπικό Βρόχο²⁸⁶ (ΑΠΤΒ).

²⁸⁵ ΕΕΤΤ,(Ιούλιος 2009), Η πορεία της Ευρυζωνικότητας στην Ελλάδα, http://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Electronic_Communications/TelecommunicationServicePurchase/broadbandServices/Broadband_stats_2009-Q2.pdf

²⁸⁶ Σύμφωνα με τα στοιχεία από το γραφείο του Επιτρόπου ρυθμίσεως ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομείων, http://www.ocecpr.org.cy/ηqcontent.cfm?a_id=499&tt=ocecpr&lang=gr, Η Αδεσμοποίητη Πρόσβαση στον Τοπικό Βρόχο (Local Loop Unbundling - LLU) αφορά την παροχή πρόσβασης στους αδειούχους παροχείς υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να χρησιμοποιούν τον τοπικό βρόχο του κοινοποιημένου Φορέα εκμετάλλευσης. Ο Επίτροπος διαθέτει την εξουσία να ρυθμίζει την Παροχής Αδεσμοποίητης Πρόσβασης στον Τοπικό Βρόχο και Υπο-βρόχο (σύμφωνα με τα περί Ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομικών Υπηρεσιών Νόμο του 2004, Ν112(Ι)/2004). Επίσης έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει τη διαδικασία υπολογισμού κόστους και τελών για την Παροχή Αδεσμοποίητης Πρόσβασης στον Τοπικό Βρόχο και Υπο-βρόχο. Η παροχή Πρόσβασης στα σημεία του Τοπικού Βρόχου και Υπο-βρόχου συνδέεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την ανάπτυξη και επίτευξη πιο αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Διάγραμμα 5.25: Εξέλιξη ευρυζωνικών γραμμών ανά τεχνολογία, σε επίπεδο χώρας (2005-2009)

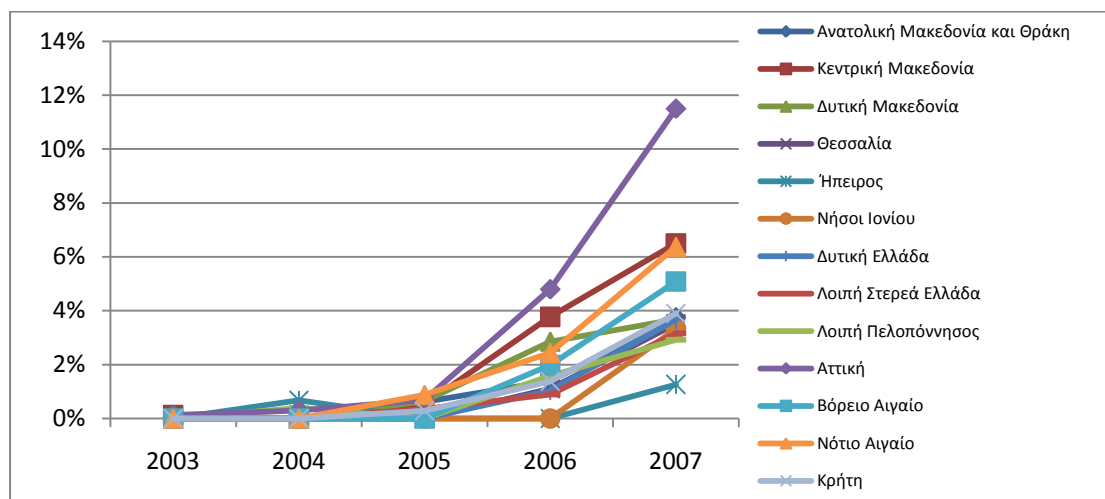
Πηγή: ΕΕΤΤ, 2009

5.4.2 Η ευρυζωνικότητα σε περιφερειακό επίπεδο

5.4.2.1 Ο βαθμός πρόσβασης των νοικοκυριών

Σε περιφερειακό επίπεδο, σχετικά με τα ποσοστά πρόσβασης του πληθυσμού στο διαδίκτυο με συνδέσεις τύπου DSL, διακρίνεται ο βαθμός πρόσβασης των νοικοκυριών στην περιφέρεια Αττικής, όπου για τα έτη 2006 και 2007 (έτη που σημειώθηκε ευρύτερα στον ελληνικό χώρο κατακόρυφη αύξηση της συγκεκριμένης μορφής συνδέσεων), καταγράφηκε το υψηλότερο ποσοστό πρόσβασης μεταξύ των περιφερειών, το οποίο ανήλθε σε 4,8 % και 11,5% των νοικοκυριών αντίστοιχα. Ακολουθούν οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας και του Νότιου Αιγαίου, ενώ γενικότερη αύξηση παρατηρείται για όλες τις περιφέρειες σε ολόκληρο το διάστημα της πενταετίας, με διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση της μεταβολής σε κάθε μία εξ' αυτών. Χαρακτηριστικά, οι υψηλότερες μεταβολές καταγράφηκαν στις περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Νότιου Αιγαίου ενώ στον αντίποδα, οι μικρότερες αυξήσεις σημειώθηκαν στην Ήπειρο και την Πελοπόννησο.

Διάγραμμα 5.26: Ποσοστό συνδέσεων στο διαδίκτυο τύπου ADSL ανά Περιφέρεια (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα στοιχεία στο τέλος του 2009, σχετικά με τις διαθέσιμες ευρυζωνικές υποδομές. Όπως αναφέρεται σε έκθεση²⁸⁷ του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ με παραπομπή στην ΕΕΤΤ, το ποσοστό της εγχώριας πληθυσμιακής ευρυζωνικής κάλυψης ανήλθε στο 88%. Παρά το υψηλό ποσοστό που παρουσιάζεται σε επίπεδο χώρας, σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης, η Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα από το μέσο Ευρωπαϊκό όρο ο οποίος διαμορφώνεται στο 91%, εξαιτίας της έντονης αστικοποίησης που συναντάται αλλά και του ιδιαίτερου γεωγραφικού ανάγλυφου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το 100% των αστικών περιοχών διαθέτουν ευρυζωνική κάλυψη, περισσότερο από το 88% των ημιαστικών και 55% των αγροτικών, αναδεικνύοντας για άλλη μια φορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές οι οποίες στην πλειοψηφία του είναι αυτές που πλήττονται από τη γεωγραφική και οικονομική απομόνωση.

²⁸⁷ Παρατηρητήριο της ΚτΠ (2009), Συμβολή των ΤΠΕ για την Περιφερειακή Ανάπτυξη, http://www.observatory.gr/Files/Meletes/OBS_A092711_infosystem_2009.pdf

Χάρτης 5.1 :Περιοχές που παρέχονται ευρυζωνικές υπηρεσίες

Πηγή: Γεωγραφικό σύστημα ευρυζωνικότητας ΕΕΤΤ²⁸⁸

5.4.2.2 Η κατανομή των ευρυζωνικών κέντρων

Βασικό στοιχείο της εξάπλωσης της ευρυζωνικότητας αποτελεί η δραστηριοποίηση των παρόχων ευρυζωνικών υπηρεσιών, ως προς τη δημιουργία υποδομών. Οι συγκεκριμένες υποδομές σχετίζονται με τη λειτουργία και κατανομή των ευρυζωνικών κέντρων όλων των παρόχων που δραστηριοποιούνται στον Ελληνικό χώρο, ανά περιφέρεια. Τα κέντρα αυτά παρουσιάζονται στους πίνακες 5.6 και 5.7²⁸⁹. Οι βασικές διαπιστώσεις που προκύπτουν είναι ότι σε διάστημα μικρότερου του ενός έτους έχουμε αύξηση των κέντρων των παρόχων σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Ο ΟΤΕ εξακολουθεί να κατέχει την κυρίαρχη θέση, ιδιαίτερα στις περιοχές της περιφέρειας, ενώ επίσης υποχρεούται να παρέχει τη βασική υποδομή μέσω του δικτύου του και των κέντρων του και στους υπολοίπους παρόχους, προκειμένου αυτοί να διαθέσουν τις υπηρεσίες τους. Η εντατικοποίηση της δραστηριότητας των εναλλακτικών παρόχων ιδιαίτερα στις περιοχές της περιφέρειας, η οποία σε μεγάλο βαθμό όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια ενισχύθηκε από τη χρηματοδότηση του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, τόνωσε τον ανταγωνισμό προς όφελος

²⁸⁸ <http://mapsrv2.terra.gr/EETTUtilities/map.aspx>

²⁸⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία όπως συγκεντρώνονται στο διαδικτυακό τόπο <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>

των καταναλωτών, τόσο σχετικά με το κόστος, όσο και με την ποιότητα των υπηρεσιών. Από τη σχετική έρευνα που διεξήχθη, διαπιστώθηκε ότι σε όλα σχεδόν τα αστικά κέντρα²⁹⁰ της χώρας, δραστηριοποιείται τουλάχιστον ένας εναλλακτικός πάροχος πέραν του ΟΤΕ. Σε όσες πόλεις μικρότερου μεγέθους διαπιστώνεται δυνατότητα παροχής ευρυζωνικών υπηρεσιών στους πολίτες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία αυτές παρέχονται μέσω του ΟΤΕ. Τα συγκεκριμένα στοιχεία, ουσιαστικά αναδεικνύουν και τη δυσκολία του μηχανισμού της αγοράς να λειτουργήσει αποτελεσματικά για τις περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (ΛΕΠ), στις οποίες δεν έχει αναπτυχθεί ένα κρίσιμο μέγεθος ζήτησης.

Όπως ορθά αναφέρεται και στο κείμενο της ενδιάμεσης αξιολόγησης²⁹¹ του επιχειρησιακού προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας *“οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και οι απομονωμένες περιοχές της υπαίθρου βρίσκονται σε μειονεκτική θέση γιατί δεν διαθέτουν επαρκή ζήτηση η οποία να μπορεί να προσελκύσει ιδιωτικές επενδύσεις σε υποδομές και υπηρεσίες αντίστοιχες με αυτές των μεγάλων αστικών κέντρων. Επίσης δεν διαθέτουν και άλλες βασικές προϋποθέσεις αξιοποίησης των ΤΠΕ, όπως είναι το αναγκαίο τοπικό δυναμικό με εξειδίκευση σε ΤΠΕ, η εξοικείωση με τις ΤΠΕ και οι δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ του ανθρώπινου δυναμικού στις επιχειρήσεις και τον ευρύτερο πληθυσμό, και η διείσδυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις και στον πληθυσμό. Αντίθετα, τα μεγάλα αστικά κέντρα συγκεντρώνουν την πλειονότητα των επιχειρήσεων της χώρας, έχουν υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, και διαθέτουν τις προϋποθέσεις αξιοποίησης των ευκαιριών που προσφέρει η ΚτΠ, με βασική κινητήρια δύναμη την ιδιωτική ζήτηση υπηρεσιών ΤΠΕ η οποία εξασφαλίζει υποδομές και υπηρεσίες με όρους αγοράς.”*

---

²⁹⁰ Πόλεις με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων

²⁹¹ Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών-Prisma (2004), Ενδιάμεση Αξιολόγηση Ε.Π. ΚτΠ

Πίνακας 5.6: Ευρυζωνικά κέντρα ανά πάροχο και περιφέρεια 4/2009

	OTE	FORTH	HOL	TELLAS	VIVOD	ON	NETONE	CYTA	Lan	Σύνολο
Αττική	138	74	77	72	61	73	51	0	0	546
Δυτική Ελλάδα	95	7	8	3	1	0	0	0	0	114
Πελοπόννησος	121	7	5	6	0	0	0	0	0	139
Κεντρική Μακεδονία	225	21	26	15	6	0	0	9	0	302
Στερεά Ελλάδα	120	4	34	2	0	0	0	0	0	160
Δυτ Μακεδονία	59	5	5	2	0	0	0	19	0	90
Ήπειρος	60	4	4	4	0	0	0	0	0	72
Θεσσαλία	112	8	34	8	0	0	0	0	0	162
Ιόνιοι	51	4	4	4	0	0	0	0	0	63
Κρήτη	113	7	7	6	1	0	0	6	0	140
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	90	8	7	5	0	0	0	0	0	110
Βορ Αιγαίο	56	3	3	1	0				1	64
Νοτ Αιγαίο	103	5	4	0	0	0	0	0	0	112
Σύνολο Χώρας	1343	157	218	128	69	73	51	34	1	2074

Πηγή: <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>

Πίνακας 5.7 :Ευρυζωνικά κέντρα ανά πάροχο και περιφέρεια 1/2010

	OTE	FORTH	HOL	TELLAS	VIVOD	ON	NETONE	CYTA	Σύνολο Περιφέρειας
Αττική	133	77	81	82	61	73	45	5	557
Δυτική Ελλάδα	104	6	40	23	1	0	0	0	174
Πελοπόννησος	124	6	18	44	0	0	0	0	192
Κεντρική Μακεδονία	253	128	31	21	5	12	0	54	504
Στερεά Ελλάδα	122	4	38	4	0	0	0	0	168
Δυτ Μακεδονία	67	6	5	5	0	0	0	59	142
Ήπειρος	67	5	24	5	0	0	0	0	101
Θεσσαλία	133	8	38	8	0	0	0	0	187
Ιόνιοι	54	4	6	3	0	0	0	0	67
Κρήτη	121	9	7	26	2	0	0	50	215
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	130	68	7	7	0	0	0	0	212
Βορ. Αιγαίο	59	22	3	3	0				87
Νοτ. Αιγαίο	108	23	8	0	0	0	0	0	139
Σύνολο Χώρας	1475	366	306	231	69	85	45	168	2745

Πηγή: <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>

Συγκριτικά, από τα διαθέσιμα στοιχεία των πινάκων που προηγήθηκαν, διαπιστώθηκε μια αύξηση του αριθμού των ευρυζωνικών κέντρων κατά 32,35%, για διάστημα μικρότερο του έτους, σε επίπεδο ολόκληρης της χώρας. Η σημαντικότερη αύξηση διαπιστώθηκε στις

περιφέρειες της Βορείου Ελλάδος, με τις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Κεντρικής Μακεδονίας και της Δυτικής Μακεδονίας να σημειώνουν αύξηση 92,73%, 66,89% και 57,78%, αντίστοιχα. Η μικρότερη αύξηση καταγράφεται στις περιφέρειες Αττικής, Στερεάς Ελλάδος και Ιονίων με 2%, 5% και 6,35%, αντίστοιχα. Η μέση αύξηση στις 13 περιφέρειες της Ελλάδος για το συγκεκριμένο διάστημα είναι της τάξεως του 37,76%. Οι συγκεκριμένες μεταβολές, εντονότερες και ηπιότερες, σε μεγάλο βαθμό αντανακλούν τις ευκαιρίες των αγορών της κάθε περιοχής, σε σχέση με την υφιστάμενη ζήτηση, ενώ ενδεχομένως για ορισμένες περιπτώσεις να αναδεικνύουν έναν κορεσμό, ο οποίος πιθανώς να έχει προσωρινό χαρακτήρα και να σχετίζεται με την πρώιμη, σχετικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδος, ολοκλήρωση των ευρυζωνικών υποδομών σε αυτές τις περιφέρειες. Παράλληλα, θα πρέπει να αναφερθούν και τα κίνητρα (τα οποία αναλύονται στη συνέχεια) τα οποία αποδόθηκαν για τη δραστηριοποίηση των εταιρειών παρόχων σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ενότητες και τα οποία αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα ως προς το βαθμό της εμπλοκής των συγκεκριμένων εταιριών στο πεδίο των ψηφιακών υποδομών.

Πίνακας 5.8: Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού ευρυζωνικών κέντρων ανά περιφέρεια

Αττική	2,01%
Δυτική Ελλάδα	52,63%
Πελοπόννησος	38,13%
Κεντρική Μακεδονία	66,89%
Στερεά Ελλάδα	5,00%
Δυτ Μακεδονία	57,78%
Ήπειρος	40,28%
Θεσσαλία	15,43%
Ιόνιοι	6,35%
Κρήτη	53,57%
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	92,73%
Βορ Αιγαίο	35,94%
Νοτ Αιγαίο	24,11%
Σύνολο Χώρας	32,35%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων από <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>

Πίνακας 5.9 : Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού ευρυζωνικών κέντρων ανά πάροχο

OTE	59,56%
FORTH	41,83%
HOL	29,87%
TELLAS	105,80%
VIVOD	60,00%
ON	75,56%
NETONE	0,60%
CYTA	75,56%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων από <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>

5.4.2.3 Δράσεις ενίσχυσης της ευρυζωνικότητας στις απομονωμένες περιοχές

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι απομακρυσμένες περιοχές, οι οποίες δεν διέθεταν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά τα οποία θα τις καθιστούσαν ελκτικές για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων, μέσω του Ε.Π. ΚτΠ προωθήθηκε η δράση «Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων για την Ανάπτυξη της Ευρυζωνικής Πρόσβασης στις Περιφέρειες της Ελλάδας²⁹²».

Δεδομένης της σημασίας της συγκεκριμένης δράσης σε σχέση με το αντικείμενο διερεύνησης της εργασίας κρίθηκε σκόπιμη η περαιτέρω ανάλυση της.

Η δράση αυτή προέβλεπε την ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών και παροχή ευρυζωνικών υπηρεσιών στην Ελληνική Περιφέρεια. Ο συνολικός προϋπολογισμός της ήταν 210.000.000€ (50% Ιδιωτική Συμμετοχή και 50% Δημόσια Δαπάνη), ενώ βασικό στόχο αποτέλεσε η ανάπτυξη της προσφοράς και η τόνωση της ζήτησης σε περιοχές με μειωμένο εμπορικό ενδιαφέρον.

Η Δράση περιελάμβανε τη χρηματοδότηση των επενδυτικών πρωτοβουλιών σε δύο κύριους άξονες :

Ο Άξονας 1 αναφερόταν στην ανάπτυξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στην περιφέρεια της Ελληνικής Επικράτειας, μέσω της χρηματοδότησης για την ανάπτυξη υποδομών (προϋπολογισμός 160.000.000 €)

και ο Άξονας 2 την τόνωση της ζήτησης στην περιφέρεια της Ελληνικής Επικράτειας, μέσω της επιδότησης τελικών χρηστών ευρυζωνικών υπηρεσιών (προϋπολογισμός 50.000.000 €)

Οι επενδυτικές πρωτοβουλίες που προβλέφθηκε να ενισχυθούν αφορούσαν το σύνολο της ελληνικής επικράτειας με εξαιρέσεις:

²⁹² Με την υπ' αριθμ. 891/26.07.2006 Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας & Οικονομικών και Μεταφορών & Επικοινωνιών (ΦΕΚ Δημοσίευσης 1000/Β/2006) προκηρύχθηκε η Δράση Κρατικών Ενισχύσεων με τίτλο “Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στις Περιφέρειες της Ελλάδας” στο πλαίσιο των Μέτρων 4.2 και 4.3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος “Κοινωνία της Πληροφορίας” του Κ.Π.Σ. 2000-2006.

α. την Περιφέρεια Αττικής χωρίς, όμως, τα νησιά του Αργοσαρωνικού και τις περιοχές της Πελοποννήσου που διοικητικά ανήκουν στη Νομαρχία Πειραιώς

β. το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης

Οι επιλέξιμες περιοχές ομαδοποιήθηκαν σε επτά (7) γεωγραφικές ζώνες, η χρηματοδότηση επιχειρηματικού σχεδίου σε καθεμία εκ των οποίων θα αποτελούσε ξεχωριστό υπόεργο στα πλαίσια της Δράσης. Έτσι, η δράση αποτελείται από επτά (7) συνολικά υποέργα, τα οποία παρουσιάζονται στον πίνακα 5.10:

Πίνακας 5.10: Ζώνες και προϋπολογισμοί ανάπτυξης ευρυζωνικών υποδομών και παροχή ευρυζωνικών υπηρεσιών

α/α ζώνης	Νομοί	Προϋπολογισμός για τον Άξονα 1 «Ανάπτυξη Ευρυζωνικής Πρόσβασης»	Προϋπολογισμός για τον Άξονα 2 «Τόνωση της Ζήτησης για Ευρυζωνικές Υπηρεσίες»
1	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ, ΒΟΙΩΤΙΑΣ, ΕΥΒΟΙΑΣ, ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ, ΦΩΚΙΔΟΣ, ΚΥΚΛΑΔΩΝ	22.400.000,00 €	7.000.000,00 €
2	ΑΡΤΗΣ, ΠΡΕΒΕΖΗΣ, ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ, ΑΧΑΙΑΣ, ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ, ΛΕΥΚΑΔΑΣ, ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	22.000.000,00 €	6.900.000,00 €
3	ΖΑΚΥΝΘΟΥ, ΗΛΕΙΑΣ, ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ, ΑΡΚΑΔΙΑΣ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ1, ΛΑΚΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ, ΡΕΘΥΜΝΗΣ, ΧΑΝΙΩΝ 1 Δήμοι: Σπετσών – Μεθάνων – Κυθήρων – Αντικυθήρων – Τροιζήνας – Ύδρας	24.800.000,00 €	7.700.000,00 €
4	ΠΙΕΡΙΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, ΛΑΡΙΣΗΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ, ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ, ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΚΕΡΚΥΡΑΣ	23.200.000,00 €	7.200.000,00 €
5	ΓΡΕΒΕΝΩΝ, ΠΕΛΛΗΣ, ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ, ΚΟΖΑΝΗΣ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ2, ΦΛΩΡΙΝΗΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΛΑΣΙΘΙΟΥ, ΗΜΑΘΙΑΣ 2 Δήμοι: Σαλαμίνας – Αμπελακίων – Πόρου – Αίγινας – Αγκιστρίου	25.300.000,00 €	7.900.000,00 €
6	ΔΡΑΜΑΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ, ΚΙΛΚΙΣ, ΣΕΡΡΩΝ	21.600.000,00 €	6.800.000,00 €
7	ΕΒΡΟΥ, ΚΑΒΑΛΑΣ, ΞΑΝΘΗΣ, ΡΟΔΟΠΗΣ, ΛΕΣΒΟΥ, ΣΑΜΟΥ, ΧΙΟΥ, ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	20.700.000,00 €	6.500.000,00 €

Πηγή :Υπουργείο μεταφορών & επικοινωνιών-ΚτΠ Α.Ε.²⁹³

²⁹³ Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών- ΚτΠ Α.Ε. (2006), Οδηγός υποβολής Ανάπτυξη Ευρυζωνικότητας στην Ελληνική Περιφέρεια, “Χρηματοδότηση επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στις Περιφέρειες της Ελλάδας”, <http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=74&CategoryID=61>

Χάρτης 5.2: Ο διαχωρισμός της Ελλάδος σε ζώνες

Πηγή ΚτΠ Α.Ε.

Για κάθε ζώνη προβλέφθηκε να επιλεγθεί ένας επενδυτής ενώ κανένας δεν είχε το δικαίωμα να συμμετάσχει σε περισσότερες από τρεις ζώνες²⁹⁴. Οι υποψήφιοι επενδυτές ανέλαβαν μια σειρά δεσμεύσεις σχετικές με το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών, την ταχύτητα σύνδεσης, την πληθυσμιακή και γεωγραφική κάλυψη και μια σειρά τεχνικών προδιαγραφών.

Οι κύριοι ποσοτικοί δείκτες των στόχων του έργου όπως αποτυπώθηκαν στο σχετικό κείμενο του οδηγού²⁹⁵ ήταν:

- γεωγραφική κάλυψη ευρυζωνικών υποδομών μεγαλύτερη του 60% μέχρι το έτος 2008, από περίπου 13% το 2005.

²⁹⁴ Βάσει των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης αυτής και των σχετικών αποφάσεων ένταξης που εξέδωσε η ΚτΠ Α.Ε.(<http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=103&CategoryID=75>), οι επτά προτάσεις συνολικού ύψους που χρηματοδοτήθηκαν είχαν ως εξής:

α/α ζώνης	
1	Hellas on Line
2	Hellas on Line
3	Tellas
4	Hellas on Line
5	Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου
6	Forthnet
7	Forthnet

²⁹⁵ Οπ. π. υπ. 293

- πληθυσμιακή κάλυψη ευρυζωνικών υποδομών μεγαλύτερη του 90% μέχρι το έτος 2008, από περίπου 65% το 2005.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελούν, σύμφωνα με το σχεδιασμό, τα αναμενόμενα οφέλη από την υλοποίηση του συγκεκριμένου έργου για τις περιοχές της περιφέρειας. Τα οφέλη αυτά, όπως αναφέρονται στο κείμενο που ακολουθεί, συνδέονται άμεσα με τα ζητήματα που σε περιφερειακό επίπεδο αποτελούν καίριους παράγοντες υστέρησης και υπανάπτυξης. Ενδεικτικά τα προσδοκώμενα οφέλη από τη συγκεκριμένη δράση ήταν τα εξής :

- Ο υψηλότερος βαθμός κινητοποίησης των τοπικών οικονομιών σε υποστηρικτικά της βασικής δράσης έργα.
- Η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού σε ευπαθείς και γεωγραφικά απομονωμένες ομάδες πληθυσμού.
- Η δημιουργία νέων εξειδικευμένων θέσεων εργασίας σε περιφερειακά πληθυσμιακά κέντρα καθώς και η διατήρηση των υφιστάμενων.
- Η προαγωγή της περιφερειακής επιχειρηματικότητας λόγω της δυνατότητας:
  - ο πρόσβασης σε μεγαλύτερη πελατειακή βάση
  - ο παροχής νέων υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις
  - ο μείωσης του κόστους της παραγωγής
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής λόγω:
  - ο της απλοποίησης των διαδικασιών συναλλαγής με το κράτος και τις επιχειρήσεις
  - ο της εξοικονόμησης χρόνου μετακινήσεων
- Η εισαγωγή της τηλεργασίας.
- Η ανάπτυξη της τηλεϊατρικής με άμεση επίπτωση στη μείωση των απαραίτητων κτιριακών υποδομών περίθαλψης, την πρόληψη θανάτων και την εξοικονόμηση του σχετικού κόστους στο ασφαλιστικό σύστημα και τη μείωση του κόστους μετακινήσεων και διαχείρισης επειγουσών καταστάσεων.
- Η ανάπτυξη της τηλεεκπαίδευσης και η προαγωγή της δια βίου εκπαίδευσης.

Αναφορικά με τον άξονα 2 στο πλαίσιο της δράσης για την ανάπτυξη ευρυζωνικής πρόσβασης, οι κάτοικοι και οι επιχειρήσεις στις περιοχές όπου αναπτύσσονται υποδομές στα πλαίσια της δράσης έχουν, υπό προϋποθέσεις, το δικαίωμα να προμηθευτούν πακέτα ευρυζωνικών συνδέσεων με ποσοστό επιδότησης 50% ή 75% (για ειδικές κατηγορίες οικιακών χρηστών²⁹⁶)

²⁹⁶ Οι ειδικές κατηγορίες οικιακών χρηστών που δικαιούνται επιδότησης σε ποσοστό 75% είναι:
1. Οι οικογένειες πολυτέκνων (ο ορισμός του "πολύτεκνου" παρέχεται στο ν. 3454/2006)

Τα πακέτα συνδέσεων μπορεί να περιλαμβάνουν μόνο μία 12μηνιαία σύνδεση στο internet ή και κάποιο (ή κάποια) από τα παρακάτω:

- τερματικό εξοπλισμό χρήστη
- ηλεκτρονικό υπολογιστή
- εκπαίδευση

Επιπλέον της προαναφερόμενης δράσης ευρυζωνικής πρόσβασης, θα πρέπει να αναφερθεί και η προώθηση σχετικής δράσης για την υλοποίηση ευρυζωνικών υπηρεσιών²⁹⁷ συνολικού προϋπολογισμού 36.444.754€ (50% Δημόσια Δαπάνη και 50% Ιδιωτική). Στόχο της δράσης, ουσιαστικά αποτελεί η ανάπτυξη του περιεχομένου, η οποία αναφέρεται στη διάθεση από επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα ευρυζωνικών υπηρεσιών, μέσω των οποίων οι τελικοί χρήστες θα έχουν στη διάθεση τους μια πλειάδα από προηγμένες ηλεκτρονικές πολυμεσικές εφαρμογές.

Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων²⁹⁸ σχετικά με τη υλοποίηση της συγκεκριμένης δράσης ως προς την κατανομή του προϋπολογισμού στις επιμέρους ζώνες, δεν γίνεται διακριτό το εάν χρησιμοποιήθηκαν κάποια κριτήρια για τον καθορισμό της κατανομής και εάν ελήφθη υπόψη στη συγκεκριμένη διαδικασία²⁹⁹ η διάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων. Σε κάθε περίπτωση, μια πρώτη εκτίμηση της κατανομής του προϋπολογισμού, δεν μπορεί να οδηγήσει σε τέτοια συμπεράσματα.

Αναφορικά με την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν και δεδομένου ότι ο προγραμματισμένος χρόνος ολοκλήρωσης της δράσης ήταν η 31/12/2008, η ποσοτικοποίηση των αποτελεσμάτων μπορεί προς το παρόν κυρίως να εκτιμηθεί σε επίπεδο υποδομών (η οποία και αναδεικνύεται από τους πίνακες που προηγήθηκαν σχετικά με τα ευρυζωνικά κέντρα στις επιμέρους περιοχές της χώρας) αλλά και από τον αριθμό των

-
2. Οι ηλικιωμένοι (άνω των 65 ετών)
  3. Οι άνεργοι για περίοδο άνω του 6μήνου
  4. Οι μονογενεϊκές οικογένειες με αρχηγό γυναίκα
  5. Οι οικονομικοί μετανάστες
  6. Τα άτομα με αναπηρίες (ΑΜΕΑ) για τα οποία έχει γνωματευθεί ποσοστό αναπηρίας από 67% και άνω

²⁹⁷ Όπως αναφέρεται και στο σχετικό ιστότοπο <http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=87&CategoryID=50> ως όρος των ευρυζωνικών υπηρεσιών νοείται ένα σύνολο από προηγμένες και καινοτόμες εφαρμογές οι οποίες

- χαρακτηρίζονται από διαδραστικότητα είτε μεταξύ των διαφόρων ομάδων χρηστών είτε μεταξύ ενός μεμονωμένου χρήστη και του παρόχου της υπηρεσίας
- είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό μέσω του Διαδικτύου απαραίτητα
- απαιτούν την ύπαρξη ευρυζωνικών υποδομών για τη διάθεσή τους

²⁹⁸ Σύμφωνα με την αξιολόγηση της σχετικής ΚΥΑ η οποία περιλαμβάνει τις βασικές διατάξεις για την υλοποίηση της δράσης

²⁹⁹ Η μοναδική αναφορά περιορίζεται στη χρησιμοποίηση ως κριτηρίου επιλογής των υποψηφίων προτάσεων της πληθυσμιακής και γεωγραφικής κάλυψης.

νέων συνδέσεων. Για την ολοκληρωμένη εκτίμηση των επιπτώσεων των συγκεκριμένων δράσεων, σε μια σειρά βασικών μεταβλητών που συνδέονται με την ανάπτυξη σε περιφερειακό επίπεδο, όπως το εισόδημα, η απασχόληση, η εκπαίδευση, η υγεία, η πρόσβαση στην κοινωνία της γνώσης, η καινοτομία θα απαιτηθεί το ανάλογο χρονικό διάστημα αξιολόγησης, δεδομένης μάλιστα της χρονικής υστέρησης η οποία αποτελεί ένα σύνηθες φαινόμενο στις παραγόμενες από τις ΤΠΕ επιπτώσεις.

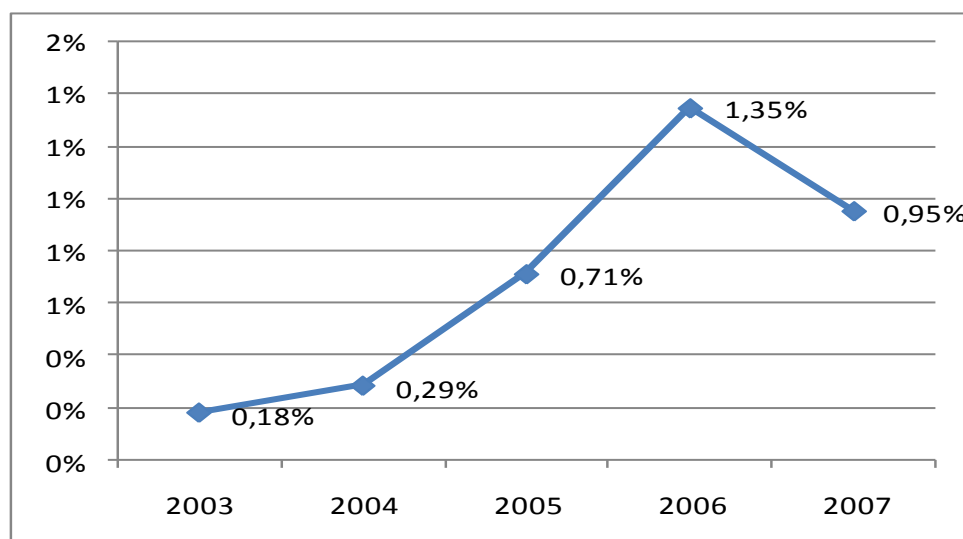
5.5 Άλλες Μορφές Πρόσβασης

5.5.1 Η πρόσβαση μέσω κινητής τηλεφωνίας

Συμπληρωματικά, αυτό το οποίο θα πρέπει να αναφερθεί και το οποίο σταδιακά διαφοροποιεί πλήρως το τοπίο αναφορικά με την ευρυζωνικότητα, είναι ο αριθμός των ενεργών συνδρομητών κινητών τηλεπικοινωνιών 3^{ης} γενιάς (3G), δηλαδή των συνδρομητών που κατά το τελευταίο τρίμηνο έκαναν χρήση υπηρεσιών δεδομένων 3G (πρόσβαση στο Internet, πρόσβαση σε περιεχόμενο Web/Internet, πρόσβαση σε περιεχόμενο Online Gaming κλπ.). Ο αριθμός τους τον Ιούνιο 2009 άγγιξε τους 1.217.413 (διείσδυση 10,9% στον πληθυσμό). Σημαντικό στοιχείο το οποίο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι ο προαναφερόμενος αριθμός δεν λαμβάνεται υπόψη στον υπολογισμό της ευρυζωνικότητας όπως παρουσιάστηκε νωρίτερα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει σχετικά με τη χρήση του κινητού τηλεφώνου ως μέσου πρόσβασης στο διαδίκτυο και η παρουσίαση ορισμένων στοιχείων προγενέστερων ετών πριν την ολοκλήρωση της λειτουργίας των δικτύων τρίτης γενιάς. Όπως αναδεικνύεται και από το διάγραμμα 5.27, τα ποσοστά πρόσβασης του πληθυσμού, υπολείπονται κατά πολύ αυτών των οποίων παρουσιάστηκαν για τα μέσα του 2009.

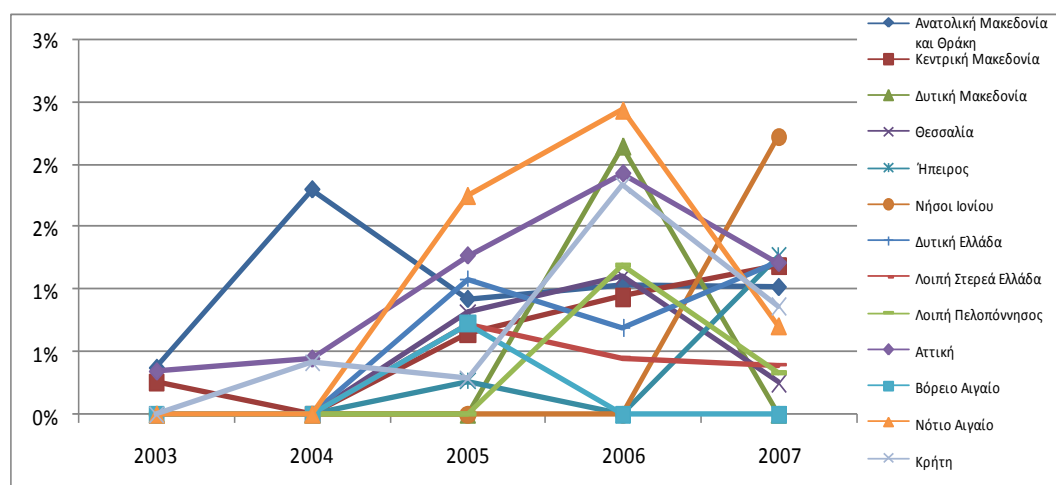
Διάγραμμα 5.27: Ποσοστό χρηστών με σύνδεση στο διαδίκτυο, μέσω κινητού τηλεφώνου, στο σύνολο της χώρας (περιορισμένη συχνότητα, 2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Χαρακτηριστικά επίσης, είναι τα σχετικά στοιχεία που αναδεικνύουν την περιφερειακή διάσταση του θέματος, παρά το γεγονός ότι δεν μπορούν να εξαχθούν ιδιαίτερα ασφαλή συμπεράσματα λόγω του μικρού αριθμού των σχετικών παρατηρήσεων. Οι πληθυσμοί των περιφερειών της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζουν για άλλη μια φορά τα υψηλότερα ποσοστά πρόσβασης για το 2007 με μόνη εξαίρεση τον πληθυσμό της περιφέρειας Ιονίων Νήσων (στοιχείο όμως το οποίο ενδεχομένως να αποτελεί και στρέβλωση εξαιτίας του λόγου που προαναφέρθηκε).

Διάγραμμα 5.28: Ποσοστό χρήσης σύνδεσης στο διαδίκτυο, μέσω κινητού τηλεφώνου, ανά περιφέρεια (περιορισμένη συχνότητα, 2003 - 2007)

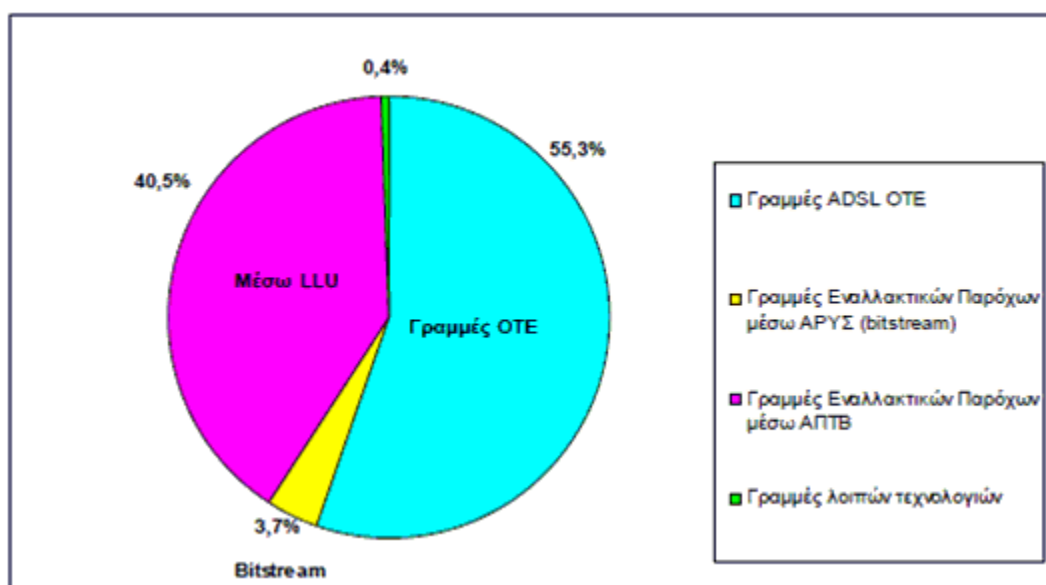

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.5.2 Η πρόσβαση μέσω χρήσης τεχνολογιών άλλου τύπου

Σημαντική επίσης είναι η δυνατότητα που πλέον προσφέρεται και για τις πλήρως απομονωμένες περιοχές μέσω δορυφορικών συνδέσεων³⁰⁰, χωρίς να προαπαιτείται οποιαδήποτε ενσύρματη τηλεπικοινωνιακή υποδομή και με σχετικά λογικό κόστος. Σε κάθε περίπτωση όμως οι συνδέσεις τύπου DSL (είτε παρέχονται απευθείας από το ΟΤΕ και το δίκτυο του είτε από τους εναλλακτικούς παρόχους μέσω του ιδιόκτητου δικτύου τους³⁰¹) είναι εκείνες οι οποίες κατέχουν τη συντριπτική πλειοψηφία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΤΤ, το ποσοστό αυτό το 2009 ανήλθε σε 99,6 %. Η πρόσβαση μέσω της χρήσης τεχνολογιών άλλου τύπου (όπως οπτικές ίνες, σταθερή ασύρματη πρόσβαση, δορυφορικές συνδέσεις και μισθωμένες γραμμές) κυμαίνεται, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, σε πολύ χαμηλά επίπεδα με ποσοστό της τάξεως του 0,4%, γεγονός που καταδεικνύει την απουσία εναλλακτικών δικτύων στη χώρα.

Διάγραμμα 5.29: Κατανομή ευρυζωνικών γραμμών ανά τεχνολογία

Πηγή: ΕΕΤΤ, 2009

³⁰⁰ Οι συνδέσεις αυτές πλέον είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσω του δορυφόρου Hellas Sat 2. Η διαχείριση γίνεται από την HELLAS SAT, θυγατρική του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (Ο.Τ.Ε. Α.Ε.). Η HELLAS SAT έχει αδειοδοτηθεί από τις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Κύπρου και ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 2001. Κατέχει και διαχειρίζεται τον υψηλής ισχύος και προηγμένο δορυφόρο Hellas-Sat 2, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στις 39° Ανατολικά και εκτοξεύτηκε το Μάιο του 2003. Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά <http://www.hellas-sat.net/default.php?pname=index&la=1>

³⁰¹ Γραμμές Αδεσμοποίητης Πρόσβασης στον Τοπικό Βρόχο (ΑΠΤΒ)

Στα ίδια επίπεδα κυμαίνεται, σύμφωνα με τη μελέτη του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ³⁰², η κυριαρχία της τεχνολογίας DSL και για το 2010. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στη μελέτη, σε σύνολο 2.105.076 συνδέσεων, η συντριπτική πλειοψηφία των γραμμών, ήτοι 2.096.715, ανήκουν στην τεχνολογία DSL, ενώ μόλις οι 8.361 αποτελούν ευρυζωνικές συνδέσεις λοιπών τεχνολογιών (μισθωμένες γραμμές, οπτική ίνα κλπ).

5.6 Ηλεκτρονικές Συναλλαγές

Με μια σειρά παράλληλων δράσεων που κυρίως αποβλέπουν στη δημιουργία τόσο του κατάλληλου ψηφιακού περιβάλλοντος (πχ διαδικτυακές πύλες), όσο και του ψηφιακού περιεχομένου (διάφορες ψηφιακές πλατφόρμες για την παροχή υπηρεσιών), στον δημόσιο αλλά και ιδιωτικό τομέα, το επόμενο διάστημα αναμένεται να διαμορφωθούν νέες συνθήκες, οι οποίες αναμένεται να επιδράσουν καθοριστικά στο ευρύτερο κοινωνικό οικονομικό γίνεσθαι και ιδιαιτέρως στις πτυχές εκείνες που σχετίζονται με την τοπική ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Ενδεικτικό παράδειγμα, σε συνάρτηση με τις παραπάνω εξελίξεις, αποτελεί, η ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής υπογραφής καθώς και η δυνατότητα ολοκληρωμένων συναλλαγών τέταρτου σταδίου³⁰³ με τις δημόσιες υπηρεσίες.

---

³⁰² Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (Σεπτέμβριος 2010), 11^η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα.

³⁰³ Παρατηρητήριο της ΚτΠ (2007), Εξέλιξη των 20 βασικών υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα. Όπως καθορίστηκε από την ομάδα εργασίας της Επιτροπής για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση το επίπεδο εξέλιξης των υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης περιλαμβάνει τέσσερα στάδια, ως ακολούθως:

-Στάδιο 1 - Πληροφόρηση: Ηλεκτρονική πληροφόρηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες

Παρέχεται μόνο πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο διεκπεραίωσης της υπηρεσίας. Οι πληροφορίες αφορούν τα δικαιολογητικά που πρέπει να προσκομιστούν, τους φορείς που εμπλέκονται για την ολοκλήρωση της υπηρεσίας, τη σειρά εκτέλεσης των συναλλαγών που περιλαμβάνει η υπηρεσία, κλπ.

-Στάδιο 2 - Αλληλεπίδραση: Λήψη (μεταφόρτωση – downloading) εντύπων .

Παρέχεται πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο διεκπεραίωσης της υπηρεσίας καθώς και επίσημο υλικό (πρότυπα αιτήσεων, βεβαιώσεων, κλπ) το οποίο οι χρήστες μπορούν να κατεβάσουν στον υπολογιστή τους, να το τυπώσουν και να το χρησιμοποιήσουν κατά τη συναλλαγή τους με το φορέα.

-Στάδιο 3 Αμφίδρομη αλληλεπίδραση: επεξεργασία εντύπων, συμπεριλαμβανομένης και της ταυτοποίησης

Εκτός από πληροφορίες, προσφέρουν online φόρμες για συμπλήρωση και ηλεκτρονική αποστολή. Δεδομένου ότι περιλαμβάνουν online υποβολή στοιχείων από μέρους του χρήστη, προϋποθέτουν μηχανισμό αναγνώρισης, ταυτοποίησης και προστασίας των δεδομένων που αποστέλλει ο χρήστης της υπηρεσίας.

-Στάδιο 4 Συναλλαγή: Διεκπεραίωση αιτημάτων, ολοκλήρωση συναλλαγών και πληρωμή

Εκτός από φόρμες αποστολής στοιχείων, υποστηρίζουν λειτουργίες όπου ο χρήστης αυτού του επιπέδου, συνεπάγεται τη δυνατότητα της πλήρους υποκατάστασης της αντίστοιχης μη ηλεκτρονικής υπηρεσίας.

Την ίδια στιγμή σημαντικά είναι τα στοιχεία που αναδεικνύουν το μέγεθος, αλλά κυρίως τη δυναμική των συναλλαγών χαμηλότερων επιπέδων που ήδη πραγματοποιούν οι χρήστες και τα οποία αναλύονται στη συνέχεια.

5.6 1. Συναλλαγές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

5.6.1.1 Βαθμός Συναλλαγών του πληθυσμού

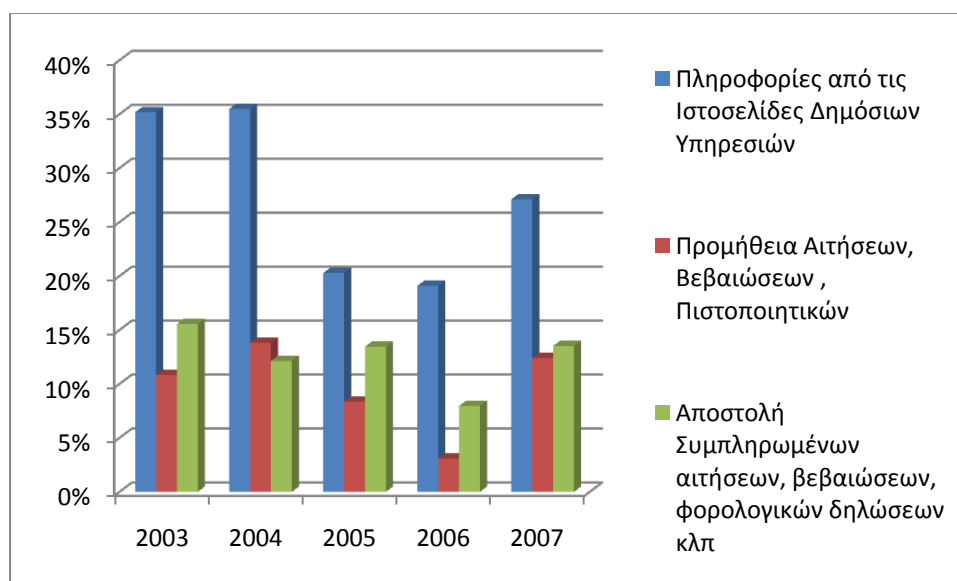
Όπως γίνεται εμφανές (διάγραμμα 5.30) σχετικά με τις υπηρεσίες που εντάσσονται στο πρώτο στάδιο (πληροφορίες από τις ιστοσελίδες των δημόσιων υπηρεσιών) καταγράφονται αρκετά υψηλά ποσοστά μεταξύ των χρηστών, κυρίως για τα έτη 2003 και 2004, τα οποία αγγίζουν το 35%. Τα επόμενα δύο έτη παρά τη σημαντική διεύρυνση του αριθμού των χρηστών του διαδικτύου (2005, 2006) παρατηρείται μια σημαντική μείωση εκείνων που δηλώνουν ότι πραγματοποιούν τις συγκεκριμένες συναλλαγές. Το 2007, καταγράφεται μια ανάκαμψη με το ποσοστό να υπερβαίνει το 27%. Σχετικά με το δεύτερο στάδιο τα ποσοστά των χρηστών οι οποίοι δηλώνουν να έχουν χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο προκειμένου να προμηθευτούν κάποια αίτηση, βεβαίωση, πιστοποιητικό κλπ, είναι σαφώς χαμηλότερα και κυμαίνονται για ολόκληρη την πενταετία σε ποσοστά από 8,35% έως 13,85%, με εξαίρεση το 2006 που το αντίστοιχο ποσοστό είναι της τάξεως του 3%. Ελαφρώς θετικότερα είναι τα στοιχεία σχετικά με το τρίτο στάδιο και πιο συγκεκριμένα με την αποστολή συμπληρωμένων αιτήσεων, βεβαιώσεων, φορολογικών δηλώσεων κλπ. Με το εύρος διακύμανσης για την εξεταζόμενη πενταετία να κυμαίνεται από 7,98% το 2006 έως 15,56% το 2003. Τα παραπάνω στοιχεία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ορισμένες υποθέσεις ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηστών του διαδικτύου, αφού παρά τη διαχρονική αύξηση του αριθμού τους τα ποσοστά τους ως προς τον αριθμό των ψηφιακά συναλλασσόμενων με τις δημόσιες υπηρεσίες παρουσιάζουν μια αξιοπερίεργη, σε πρώτο επίπεδο, πορεία η οποία έχει μια φθίνουσα τάση για τα πρώτα έτη, ενώ για το 2007 μοιάζει να ανακάμπτει. Το συγκεκριμένο φαινόμενο θα μπορούσε να ερμηνευθεί καταρχάς από την έλλειψη περιεχομένου, από πολλές υπηρεσίες του δημοσίου, με αποτέλεσμα οι πολίτες να μην έχουν κάποιον ιδιαίτερο λόγο να ανατρέξουν στους σχετικούς διαδικτυακούς τόπους (εφόσον αυτοί υπήρχαν) για αναζήτηση πληροφοριών αλλά και εγγράφων. Οι ίδιες οι

Ένα 5ο στάδιο ψηφιακής ολοκλήρωσης μιας υπηρεσίας προστέθηκε και μετρήθηκε για πρώτη φορά στην έκθεση του 2007. Το Στάδιο 5 με τον τίτλο Προσωποποίηση: Προληπτική, στοχευμένη παροχή υπηρεσιών περιλαμβάνει την προληπτική παρέμβαση του κράτους με στόχο να προάγει την ποιότητα παροχής της υπηρεσίας και το βαθμό φιλικότητάς της προς το χρήστη, ενώ γίνεται και αυτόματη εκτέλεση ορισμένων υπηρεσιών, απαλλάσσοντας από τις αντίστοιχες ενέργειες τον πολίτη ή την επιχείρηση και έχει νόημα για ορισμένες μόνο υπηρεσίες

διαδικασίες εφόσον τελικώς δεν αποφόρτιζαν τον πολίτη από τη φυσική του παρουσία στην υπηρεσία προκειμένου να ολοκληρώσει την υπόθεση του, λειτουργούσαν εξίσου αποτρεπτικά. Ενώ σε περιπτώσεις όπου υπήρξε στοχευμένος σχεδιασμός όπως η διεκπεραίωση των υποθέσεων σχετικά με την εφορία μέσω την εφαρμογή του taxis και τις δυνατότητες που παρείχε για ηλεκτρονική υποβολή, διαπιστώθηκε σημαντική επιτυχία, η οποία μάλιστα αποτυπώνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί, αφού η συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων του τρίτου σταδίου σχετίζεται με τις υπηρεσίες της εφορίας. Επιπλέον, αυτό το οποίο επίσης μπορεί να υποστηριχθεί, τουλάχιστον προς το παρόν, είναι ότι οι νεαρότερες ηλικιακές ομάδες όπου συναντώνται και τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης των χρηστών δεν συναλλάσσονται ιδιαίτερα με τις δημόσιες υπηρεσίες. Αναφορικά με τις υπηρεσίες που εντάσσονται στο τέταρτο στάδιο, το συγκεκριμένο θέμα εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό, από την ολοκλήρωση της διαδικασίας αυθεντικοποίησης και ψηφιακής υπογραφής, η οποία προς το παρόν δεν έχει πλήρως ρυθμιστεί.

Διάγραμμα 5.30: Ποσοστό συναλλασσόμενων στο σύνολο των χρηστών του διαδικτύου ανά επίπεδο υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ανά έτος

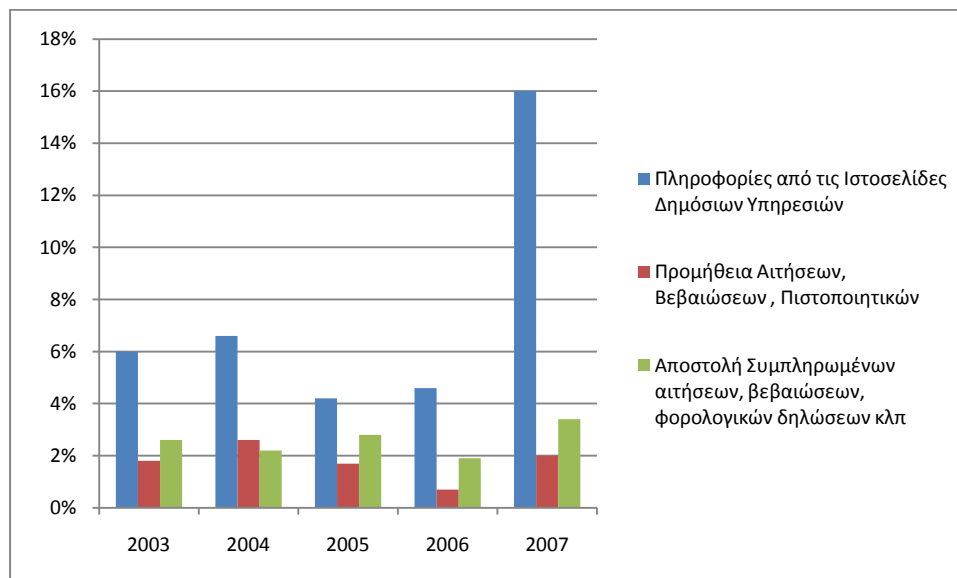

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται σημαντικά εάν εξετάσουμε τους συναλλασσόμενους σε σχέση με τον πληθυσμό σε επίπεδο χώρας, όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 5.31. Σε επίπεδο πενταετίας διακρίνεται αύξηση και στα τρία στάδια των υπηρεσιών, της τάξεως του 166,67% για το πρώτο, 11,11% για το δεύτερο και 30,77% για το τρίτο. Η αύξηση αυτή, λαμβάνοντας υπόψη και την ανάλυση που προηγήθηκε, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οφείλεται κυρίως στη σημαντική αριθμητική αύξηση των νέων χρηστών του διαδικτύου και

λιγότερο στη σταδιακή αύξηση αυτού του τύπου των συναλλαγών από τους παλαιούς χρήστες.

Διάγραμμα 5.31: Ποσοστό συναλλασσόμενων στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας ανά Στάδια Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και ανά έτος

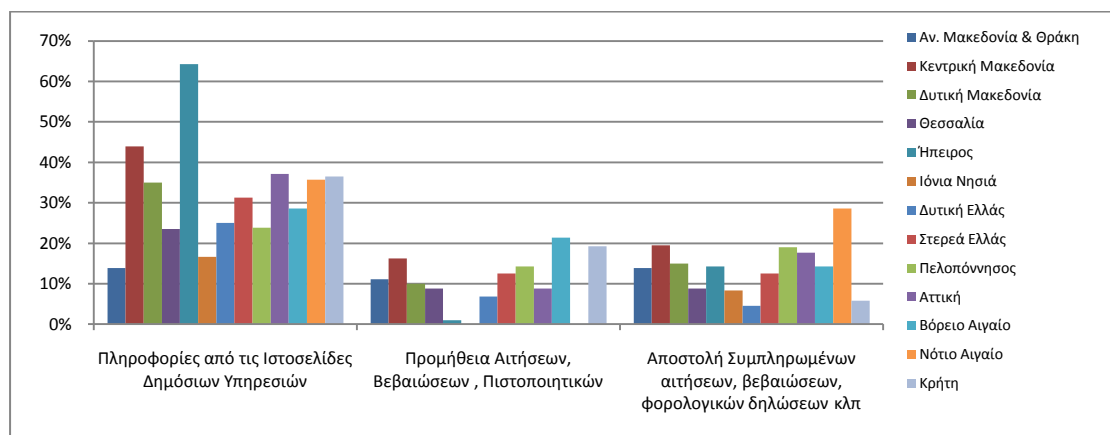

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.6.1.2. Οι συναλλαγές σε περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο, για το 2003 αυτό το οποίο προκύπτει ως συμπέρασμα σε σχέση με τους συναλλασσόμενους (σε σχέση με το σύνολο των χρηστών) είναι ότι οι υπηρεσίες του πρώτου σταδίου εξακολουθούν να είναι αυτές που επιλέγονται, ανεξαρτήτως περιφέρειας. Αυτό το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί, είναι ότι διαφαίνεται μια σχετικά αυξημένη δραστηριότητα σε περιοχές οι οποίες διαθέτουν χαρακτηριστικά απομόνωσης (τουλάχιστον γεωγραφικής) και κατά κύριο λόγο στον νησιωτικό χώρο (Βόρειο και Νότιο Αιγαίο). Η μέση τιμή για το ποσοστό των συναλλασσόμενων χρηστών στις περιφέρειες της χώρας είναι 31,95% για τις υπηρεσίες του πρώτου σταδίου, 10,02% για του δεύτερου και 14,02% για του τρίτου.

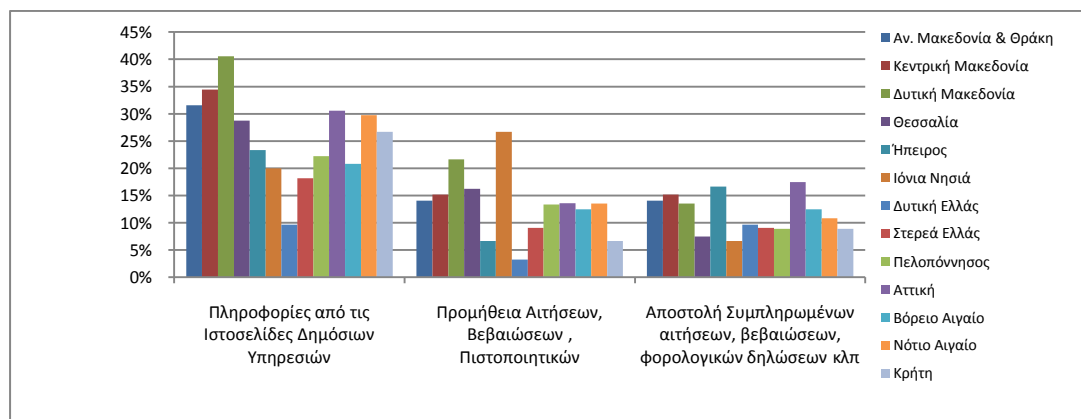
Διάγραμμα 5.32: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών του διαδικτύου με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2003 ανά περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Για το 2007, αρκετά υψηλά ποσοστά συναλλαγών καταγράφονται στις περιφέρειες της Μακεδονίας, ενώ οι νησιωτικές περιοχές χωρίς να παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις, κυμαίνονται γύρω από τις μέσες τιμές, αλλά με συγκριτικά θετικότερη εικόνα από άλλες περιφέρειες οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι εντάσσονται στην κατηγορία των απομονωμένων-λιγότερο ανεπτυγμένων. Οι μέσες τιμές για τα τρία στάδια συναλλαγών είναι 26%, 13,38% και 11,77%, αντίστοιχα. Στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ενισχύει την υπόθεση για την εντατικοποίηση των διαδικτυακών συναλλαγών σε απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές, αποτελούν τα υψηλά ποσοστά που καταγράφονται συγκριτικά, στις περιφέρειες της επαρχίας για τις συναλλαγές δευτέρου επιπέδου, οι οποίες σχετίζονται με την προμήθεια αιτήσεων, βεβαιώσεων, πιστοποιητικών.

Διάγραμμα 5.33: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2007 ανά περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών

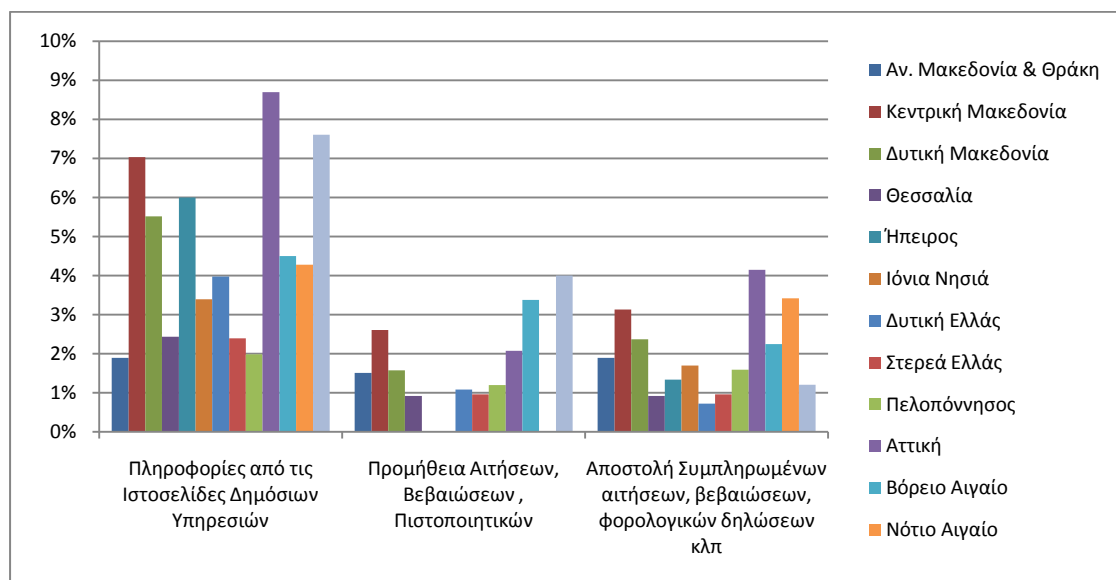

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

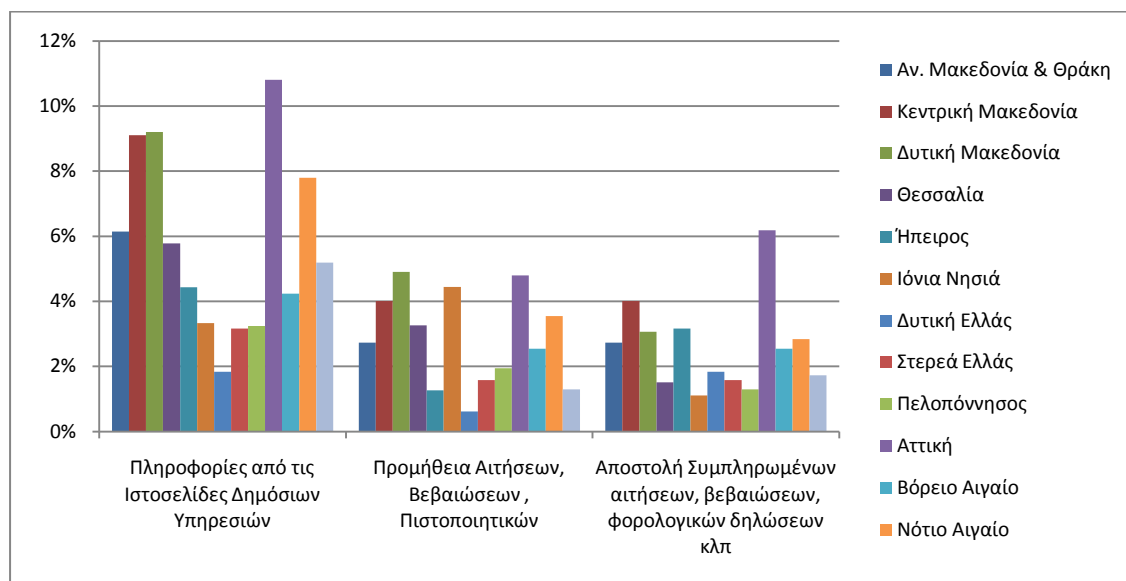
Στα διαγράμματα που ακολουθούν, αποτυπώνεται το ποσοστό των διαδικτυακά συναλλασσόμενων με τις δημόσιες υπηρεσίες, ανά περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού της κάθε περιφέρειας, αλλά και το ποσοστό της μεταβολής για το διάστημα της μελέτης. Σε επίπεδο πενταετίας (2003-2007), στην πλειοψηφία των περιφερειών, διαπιστώνεται θετική μεταβολή σχετικά με τα στάδια των συναλλαγών, η οποία σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα είναι και ιδιαίτερα σημαντική (διάγραμμα 5.36). Σε τουλάχιστον δέκα περιφέρειες παρατηρούνται αυξήσεις (και στα τρία στάδια των συναλλαγών) που υπερβαίνουν το 100% ενώ σε πέντε από αυτές η μεταβολή υπερβαίνει και το 200%. Στην πλειοψηφία τους οι παραπάνω περιφέρειες ανήκουν στην κατηγορία των περιφερειών εκείνων που αντιμετωπίζουν αναπτυξιακά προβλήματα, τόσο εξαιτίας της γεωγραφικής τους απομόνωσης, όσο και ευρύτερων διαθρωτικών προβλημάτων (περιφέρειες όπως η Ήπειρος, η Θεσσαλία, οι Ιόνιοι Νήσοι). Σε κάθε περίπτωση όμως, στις περιφέρειες αυτές όπως αποτυπώνεται και στα διαγράμματα 5.34 και 5.35 και παρά τη σημαντική αύξηση που καταγράφεται, εξακολουθεί να διαπιστώνεται σημαντική υστέρηση ως προς το ποσοστό του πληθυσμού που πραγματοποιεί ηλεκτρονικές συναλλαγές. Τα υψηλότερα ποσοστά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων σχέση με το συνολικό τους πληθυσμό, καταγράφονται στις περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας.

Διάγραμμα 5.34: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2003, ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού

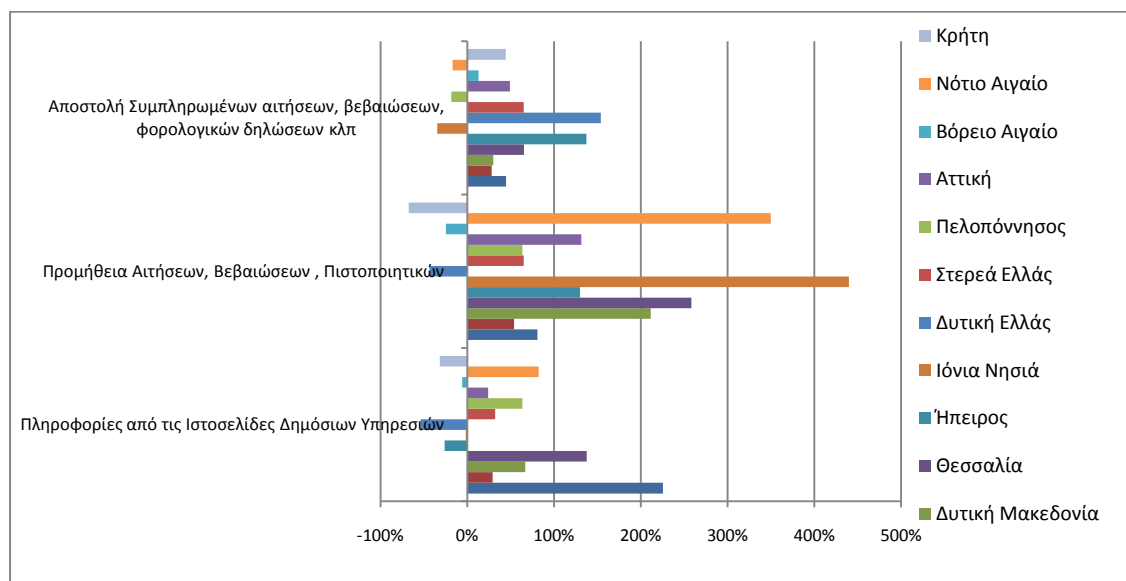
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Διάγραμμα 5.35: Ποσοστό συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες για το 2007, ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Διάγραμμα 5.36: Ποσοστιαία μεταβολή συναλλασσόμενων χρηστών με τις δημόσιες υπηρεσίες 2003- 2007, ανά περιφέρεια στο σύνολο του πληθυσμού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

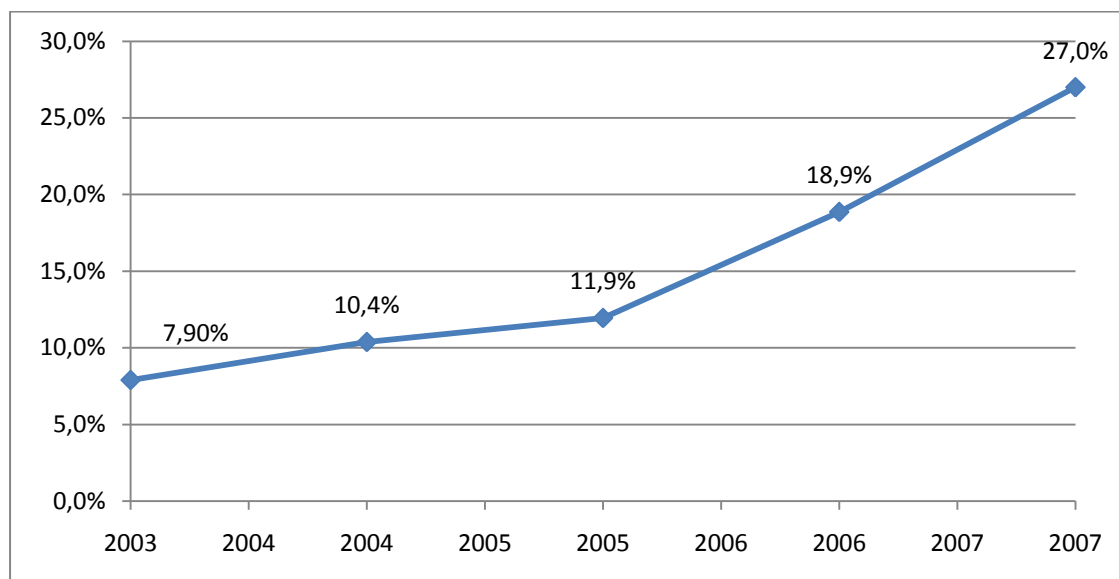
5.7 Οι ψηφιακές εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές

5.7.1 Ψηφιακές αγορές και παραγγελίες

5.7.1.1 Ο βαθμός πραγματοποίησης ψηφιακών αγορών και παραγγελιών

Οι δυνατότητες οι οποίες ήδη παρέχονται σε σχέση με τις διαδικτυακές εμπορικές συναλλαγές όπως η αγορά αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και η παροχή διαδικτυακών τραπεζικών υπηρεσιών (web banking), προσδίδουν μια σημαντική δυναμική για την περαιτέρω ενίσχυση της διεξόδου του διαδικτύου και δια μέσω αυτού ευρύτερα των ΤΠΕ. Αποκαλυπτικά, σε σχέση με την παραπάνω διάσταση, είναι τα στοιχεία όπως αποτυπώνονται στα διαγράμματα που ακολουθούν. Στο διάγραμμα 5.37 απεικονίζεται, για τα έτη 2003-2007, το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου που πραγματοποιούν αγορές και παραγγελίες. Στο συγκεκριμένο διάγραμμα είναι ευδιάκριτη μια συνεχή ετήσια αύξηση η οποία σε επίπεδο πενταετίας είναι της τάξεως του 241,7%. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει τη δυναμική που αναπτύσσεται πλέον, για την κάλυψη σημαντικού τμήματος των καταναλωτικών αναγκών, μέσω του διαδικτύου. Παρόλα αυτά, τα ποσοστά των χρηστών που πραγματοποιούν αυτού του τύπου τις διαδικτυακές συναλλαγές, δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ιδιαίτερα υψηλά, αφού η μέγιστη τιμή τους, για το έτος 2007 ανήλθε μόλις στο 27%. Το συγκεκριμένο γεγονός μπορεί να αποδοθεί σε μια σειρά από παράγοντες, όπως η έλλειψη κουλτούρας σχετικής καταναλωτικής συμπεριφοράς, η αίσθηση ανασφάλειας σχετικά με αυτής της μορφής των συναλλαγών, η έλλειψη αντίστοιχων προσφερόμενων δυνατοτήτων από πλευράς των επιχειρήσεων (μέσω λειτουργίας ιστοτόπων που να παρέχεται η δυνατότητα ηλεκτρονικών αγορών, τουλάχιστον στην Ελλάδα,) αλλά και ο μειωμένος βαθμός εξάπλωσης της ευρυζωνικότητας, αφού οι υψηλές ταχύτητες ευνοούν τις συναλλαγές ως προς τον απαιτούμενο χρόνο.

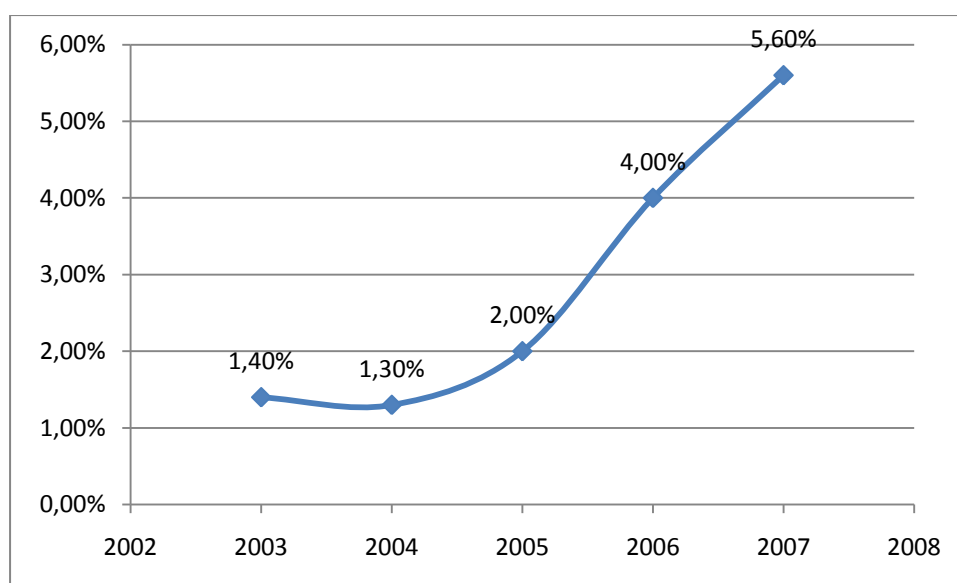
Διάγραμμα 5.37: Ποσοστό χρηστών που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου στη χώρα, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών(2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

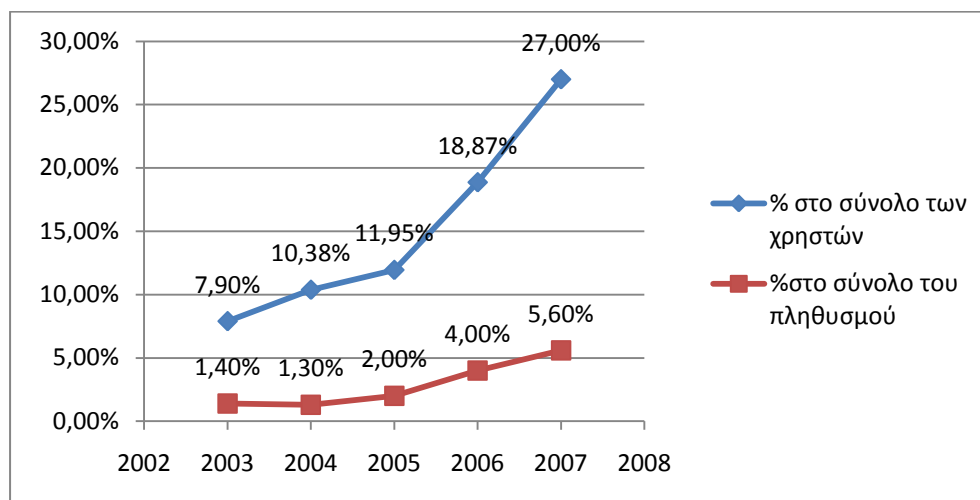
Αντίστοιχο σε σημασία διαμορφώνεται σταδιακά και το ποσοστό των ατόμων που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες διαδικτυακά στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας με την ποσοστιαία αύξηση τους να είναι της τάξεως του 300%. Είναι πολύ πιθανό ότι υπάρχει μια θετική συσχέτιση, η οποία συμβαδίζει με την αύξηση του αριθμού των χρηστών του διαδικτύου.

Διάγραμμα 5.38: Ποσοστό χρηστών που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου στη χώρα, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού(2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Διάγραμμα 5.39: Συγκριτική παρουσίαση ποσοστού χρηστών στο σύνολο των χρηστών και στο σύνολο του πληθυσμού που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου στη χώρα (2003 - 2007)

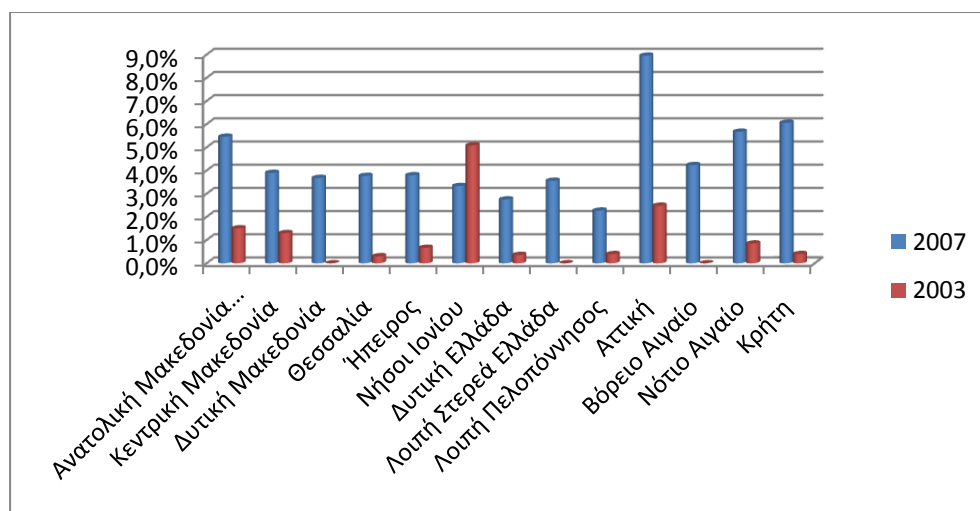

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.7.1.2 Η περιφερειακή διάσταση της παραμέτρου των ψηφιακών αγορών και παραγγελιών

Σε περιφερειακό επίπεδο, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού κάθε περιφέρειας, το ποσοστό το οποίο έχει πραγματοποιήσει μια αγορά ή παραγγελία προϊόντων ή υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου, για τα έτη 2003 και 2007 απεικονίζεται στο διάγραμμα 5.40. Στην περιφέρεια Αττικής για το 2007 καταγράφεται το μεγαλύτερο ποσοστό με 8,95%, ενώ ακολουθούν η Κρήτη το Νότιο Αιγαίο με 6,06% και 5,67%.

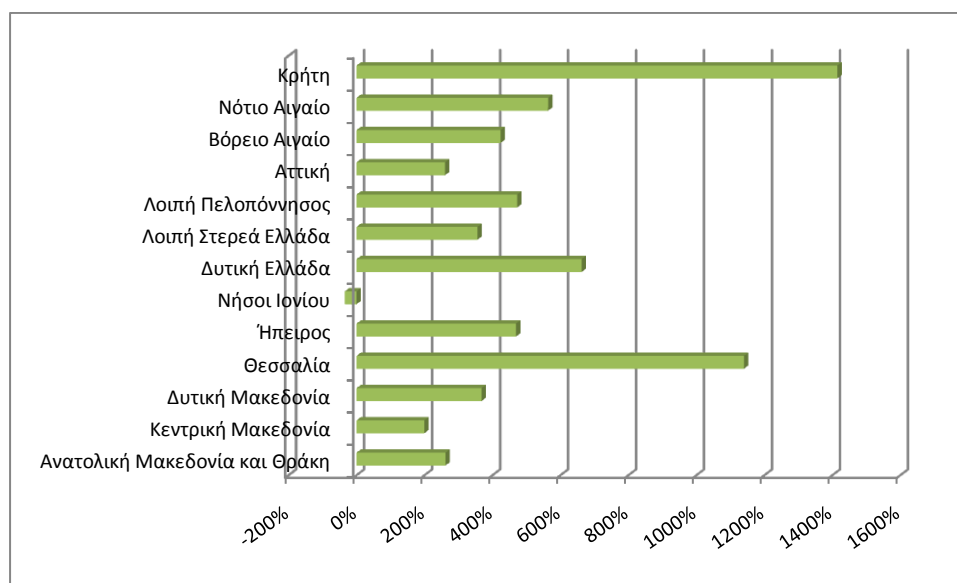
Διάγραμμα 5.40: Ποσοστό χρηστών ανά περιφέρεια που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού τους (2003,2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σημαντικό προς ανάδειξη στοιχείο, αποτελεί η αύξηση του ψηφιακά συναλλασσόμενου πληθυσμού σε όλες τις περιφέρειες, με εξαίρεση την περίπτωση των Ιονίων Νήσων. Στο διάγραμμα απεικονίζεται αναλυτικά, σε επίπεδο πενταετίας, η ποσοστιαία μεταβολή ανά περιφέρεια, η οποία σε περισσότερες από τις μισές περιφέρειες της χώρας (επτά περιφέρειες) υπερβαίνει το 400%, ενώ σε δύο από αυτές ξεπερνά και το 1000%.

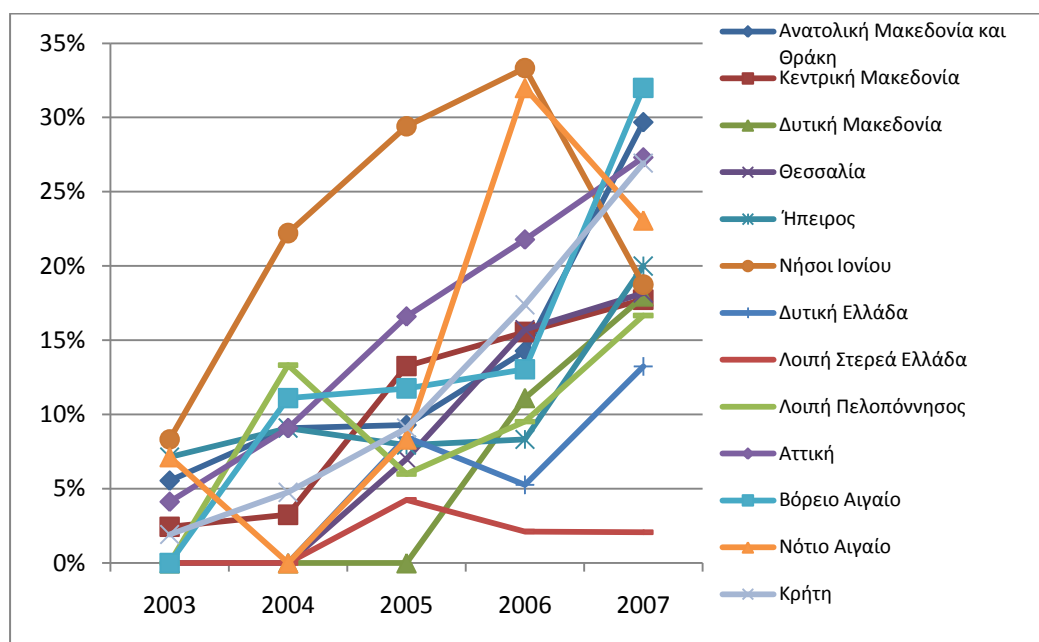
Διάγραμμα 5.41: Ποσοστιαία μεταβολή χρηστών ανά περιφέρεια που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου για τα έτη 2003-2007 (στο σύνολο του πληθυσμού της περιφέρειας)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σε σχέση με το ποσοστό των χρηστών που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω διαδικτύου, ως προς το σύνολο των χρηστών του διαδικτύου ανά περιφέρεια, όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 5.42, σε επίπεδο πενταετίας παρατηρείται ιδιαίτερα σημαντική αύξηση του συγκεκριμένου πληθυσμού στο σύνολο των περιφερειών. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων για το 2007, το προαναφερόμενο ποσοστό υπερβαίνει το 15%, ενώ μόνο στις περιφέρειες Στερεάς και Δυτικής Ελλάδος καταγράφονται χαμηλότερα επίπεδα.

Διάγραμμα 5.42: Ποσοστό χρηστών που πραγματοποίησαν αγορές και παραγγελίες μέσω Διαδικτύου, ανά Περιφέρεια, σε σχέση με το σύνολο των χρηστών (2003 - 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.8 Βασικοί λόγοι χρήσης του διαδικτύου

5.8.1 Κατηγορίες διαδικτυακών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τους λόγους χρήσης

Στη συνέχεια, επιχειρώντας να ανιχνευθούν συνολικά οι λόγοι χρήσεως του διαδικτύου, υιοθετήθηκε η ομαδοποίηση των επιμέρους διαδικτυακών δραστηριοτήτων, όπως χρησιμοποιήθηκαν από την ΕΣΥΕ και συμπληρώθηκαν από τους ερωτηθέντες, σε πέντε βασικές κατηγορίες. Τις κατηγορίες αυτές αποτέλεσαν:

- η επικοινωνία, όπως αυτή αναπτύσσεται μέσω του διαδικτύου με τη μορφή email, τηλεφωνικών συνομιλιών, τηλεδιασκέψεων, συζητήσεων μέσω blogs, κοινωνικών δικτύων όπως το facebook, εφαρμογών όπως το messenger κλπ.
- η αναζήτηση πληροφοριών και on line υπηρεσιών, η οποία περιλαμβάνει την αναζήτηση οποιασδήποτε πληροφορίας μέσω σχετικών διαδικτυακών τόπων αλλά και τη χρήση υπηρεσιών όπως web radio, παιχνιδιών, ανάγνωση εφημερίδων, φόρτωση λογισμικού και οτιδήποτε άλλο.
- Οι τραπεζικές συναλλαγές, οι οποίες περιλαμβάνουν οποιασδήποτε μορφή συναλλαγής με την τράπεζα διαδικτυακά.

- Η συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες, η οποία σχετίζεται με μια σειρά παραμέτρων όπως η λήψη πληροφοριών, η προμήθεια εντύπων, αιτήσεων αλλά και η αποστολή τους .
- Τέλος, οι υπηρεσίες εκπαίδευσης αναφέρονται στην αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά και τη χρήση των ΤΠΕ για την πληροφόρηση σε εκπαιδευτικά προγράμματα που συμμετέχουν τα άτομα (e-class, ηλεκτρονική γραμματεία).

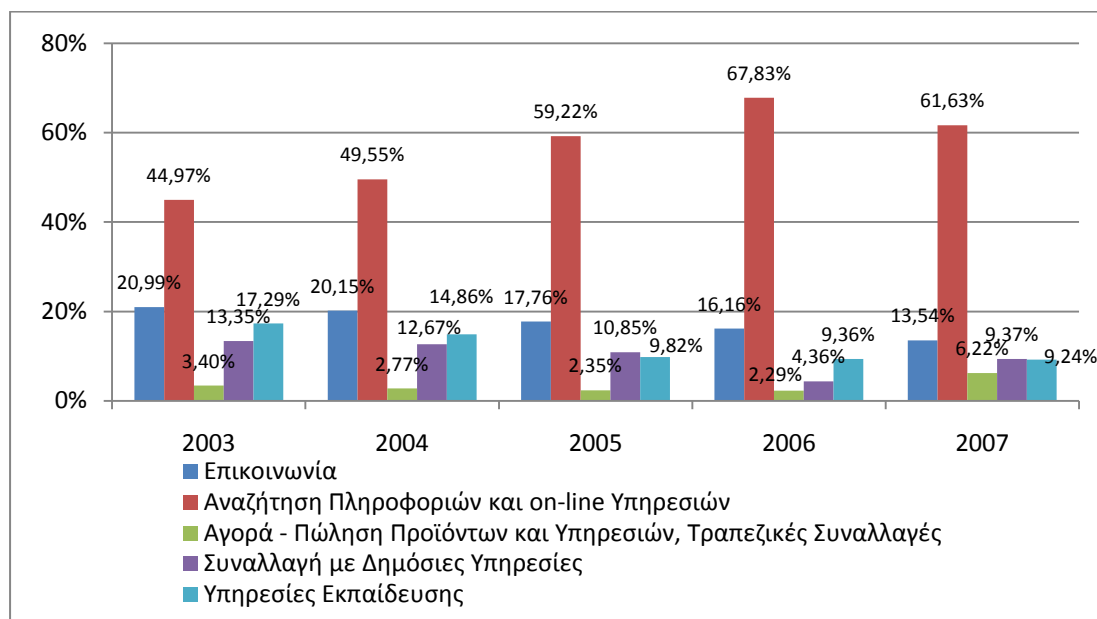
Οι παραπάνω ομάδες, με τη διεύρυνση της χρήσης των ΤΠΕ, είναι λογικό να εμπλουτιστούν ή να αναλυθούν περαιτέρω, συμπεριλαμβάνοντας κατηγορίες όπως για παράδειγμα την υγεία ή εξειδικεύοντας περισσότερο τις εμπορικές συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω του διαδικτύου.

5.8.2 Η αξιολόγηση των κατηγοριών

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προκύπτουν από την επεξεργασία των στοιχείων, η σημαντική πλειοψηφία των χρηστών του διαδικτύου για ολόκληρη την περίοδο μελέτης, χρησιμοποίησε το διαδίκτυο με στόχο την αναζήτηση πληροφοριών και on line υπηρεσιών. Η διαφορά του ποσοστού που καταγράφεται συγκριτικά με τις υπόλοιπες κατηγορίες και μάλιστα για όλα τα έτη, αναδεικνύει και τη σημασία της, ενώ παράλληλα μπορεί να υποστηριχθεί ότι χαρακτηρίζει και ένα πρώιμο στάδιο της χρήσης του διαδικτύου το οποίο οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι έχουν ήδη αναλυθεί νωρίτερα και σχετίζονται με θέματα, όπως η ελλιπής εξοικείωση με τις ΤΠΕ, το ευρύτερο έλλειμμα τεχνολογικής κουλτούρας, η έλλειψη περιεχομένου των διαδικτυακών τόπων, η αδυναμία υποδομών και ιδιαίτερα ευρυζωνικών, κλπ. Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να στηριχθεί και η υπόθεση ότι η αύξηση των ποσοστών της παραπάνω κατηγορίας συμπορεύεται και με την αύξηση του αριθμού των χρηστών και μάλιστα σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, αίτιο που πολύ πιθανόν να σχετίζεται με τη μείωση που παρατηρείται ταυτόχρονα στην κατηγορία των υπηρεσιών εκπαίδευσης. Παράλληλα, διαπιστώνεται αξιολογη αύξηση στην κατηγορία Αγορά - Πώληση Προϊόντων και Υπηρεσίες-Τραπεζικών Συναλλαγών, στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευθεί και ως ένα χαρακτηριστικό πρώτων ενδείξεων ωρίμανσης αναφορικά με τη χρήση του διαδικτύου, σε σχέση με λειτουργίες περισσότερο σύνθετες και ενδεχομένως μεγαλύτερης σημασίας, οι οποίες όμως απαιτούν και μεγαλύτερες σχετικές δεξιότητες από πλευράς των χρηστών.

Διάγραμμα 5.43: Λόγοι χρήσεως διαδικτύου ανά έτος, στο σύνολο της χώρας (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

5.8.3 Οι λόγοι χρήσης του διαδικτύου σε περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο, αυτό το οποίο διαπιστώνεται σχετικά με τη μεταβολή που καταγράφεται ως προς τους βασικούς λόγους της χρήσης του διαδικτύου για το διάστημα 2003-2007, είναι ότι με εξαίρεση την περιφέρεια της Κρήτης (όπου καταγράφεται μια μικρή μείωση της τάξεως του 4,5%) σε όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες παρατηρείται σημαντική αύξηση στο σύνολο των κατηγοριών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως διακρίνεται και στον πίνακα 5.11, στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Στερεάς Ελλάδος και Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης, η μεταβολή αυτή ανέρχεται σε 303%, 276% και 192%, αντίστοιχα, ενώ αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι στις 10 από τις 13 περιφέρειες τα ποσοστά της αύξησης υπερβαίνουν το 100%. Η συγκεκριμένη αύξηση, εν μέρει θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως φυσικό επακόλουθο της αύξησης των χρηστών, δεδομένου ότι ο κάθε χρήστης χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και για κάποιο συγκεκριμένο λόγο.

Πίνακας 5.11: Ποσοστιαία μεταβολή 2003-2007 στους επιμέρους λόγους χρήσης του διαδικτύου ανά περιφέρεια (ως προς τις απόλυτες τιμές των χρηστών)

Λόγοι Χρήσης	Επικοινωνία	Αναζήτηση Πληροφοριών και on-line Υπηρεσιών	Αγορά - Πώληση Προϊόντων και Υπηρεσιών, Τραπεζικές Συναλλαγές	Συναλλαγή με Δημόσιες Υπηρεσίες	Υπηρεσίες Εκπαίδευσης	Σύνολο
Περιφέρεια						
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	37,84%	313,73%	733,33%	142,86%	105,88%	191,80%
Κεντρική Μακεδονία	39,68%	313,90%	329,41%	61,22%	31,07%	158,38%
Δυτική Μακεδονία	27,27%	145,10%	1000,00%	133,33%	85,71%	116,98%
Θεσσαλία	51,61%	168,04%	250,00%	200,00%	5,71%	122,40%
Ήπειρος	31,25%	191,89%	900,00%	27,27%	1200,00%	114,29%
Νήσοι Ιονίου	-33,33%	117,39%	133,33%	166,67%	-42,86%	60,42%
Δυτική Ελλάδα	4,88%	186,15%	900,00%	-12,50%	21,74%	97,96%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	141,67%	604,35%	1800,00%	77,78%	4,55%	275,76%
Λοιπή Πελοπόννησος	73,33%	260,47%	120,00%	66,67%	31,58%	152,13%
Αττική	77,91%	235,64%	284,06%	74,54%	26,39%	148,88%
Βόρειο Αιγαίο	27,78%	233,33%	125,00%	22,22%	166,67%	141,43%
Νότιο Αιγαίο	133,33%	450,00%	650,00%	122,22%	244,44%	303,57%
Κρήτη	-17,02%	9,42%	425,00%	-40,63%	-45,65%	-4,49%
Χώρα	53,71%	226,57%	335,34%	67,25%	27,33%	138,27%
Μέση Ποσοστιαία Μεταβολή	45,86%	248,42%	588,47%	80,13%	141,17%	144,58%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Τα ποιοτικά συμπεράσματα τα οποία ενδεχομένως θα μπορούσαν να εξαχθούν από την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας, είναι ότι η εξάπλωση της χρήσης του διαδικτύου σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες συνοδεύεται και από την αποτύπωση των αναγκών των ομάδων αυτών στα αίτια της χρήσης. Στα πρώτα στάδια και μέχρι τα άτομα να αποκτήσουν τις δεξιότητες, την αίσθηση της επάρκειας αλλά και να νιώσουν ασφαλής σε σχέση με τις δυνατότητες που τους παρέχονται από τις ΤΠΕ και κυρίως του διαδικτύου, είναι λογικό η δραστηριότητα τους να επικεντρώνεται στις συμβατικές λειτουργίες. Όσο όμως σταδιακά τα άτομα ενσωματώνουν τις ψηφιακές δυνατότητες που τους παρέχονται, για την αντιμετώπιση των πρακτικών τους αναγκών και με την παράλληλη περαιτέρω ανάπτυξη της τεχνολογίας, μοιάζει λογική η πραγματοποίηση της μετατόπισης της χρήσης προς την κάλυψη πιο σύνθετων αναγκών όπως οι οικονομικές συναλλαγές, οι υπηρεσίες κλπ. Θα

μπορούσε λοιπόν να υποστηριχθεί ότι η διεύρυνση των δυνατοτήτων αναφέρεται σε δυο πεδία: Το πρώτο, σχετίζεται με τους ίδιους τους χρήστες και όσα προαναφέρθηκαν σχετικά με τις δεξιότητες και τις ανασφάλειες τους, ενώ το δεύτερο με την ίδια την τεχνολογία και το περιεχόμενο της, στο βαθμό που είναι δυνατόν να απαντήσει στις ανάγκες της κοινωνίας. Τα στοιχεία σχετικά με τις περιφέρειες αναδεικνύουν κυρίως την προνομιακή θέση της μητροπολιτικής περιφέρειας της Αττικής και δευτερευόντως της Κεντρικής Μακεδονίας, γεγονός το οποίο μπορεί να αποδοθεί σε μια σειρά από παράγοντες σχετικούς με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των οικονομιών συγκέντρωσης που αναπτύσσονται της εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού, των οικονομιών γνώσεως της περιφερειακής παραγωγικής διάρθρωσης αλλά και άλλων που θα αναλυθούν εκτενέστερα στη συνέχεια. Επίσης, θετική είναι και η εικόνα για την πλειοψηφία των περιφερειών του νησιωτικού χώρου, στοιχείο το επίσης θα επιχειρηθεί να διερευνηθεί περαιτέρω στη συνέχεια της εργασίας και μέσω της χρήσης του δείκτη, αλλά το οποίο σε σημαντικό βαθμό μπορεί να θεωρηθεί ότι σχετίζεται τόσο με την ασυνέχεια του χώρου όσο όμως και με την παραγωγική διάρθρωση αυτών των περιοχών. Συνολικά, καταγράφεται μια βελτίωση της διείσδυσης σε όλες τις περιφέρειες της χώρας η οποία σαφώς διαφοροποιείται σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συναντώνται στην κάθε ανθρωπογεωγραφική ενότητα.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Στο παρόν κεφάλαιο η διερεύνηση επικεντρώνεται στο βαθμό ενσωμάτωσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις στον Ελληνικό χώρο, με την ανάλυση, εκτός από την εθνική της διάσταση, να επικεντρώνεται σε επίπεδο περιφερειών. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αποτελεί και το δεύτερο από τα τρία επίπεδα της διερεύνησης σχετικά με το βαθμό διείδυσης των ΤΠΕ. Για την ανάλυση των στοιχείων ως βασικές πηγές χρησιμοποιήθηκαν οι έρευνες που διεξάγουν τόσο το παρατηρητήριο για την ΚτΠ, όσο και αντίστοιχη έρευνα της ΕΣΥΕ σχετικά με τη χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις. Σε ότι αφορά τη μεθοδολογία και την περιφερειακή διάσταση της ανάλυσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στις παραπάνω έρευνες, το επίπεδο των περιφερειών μελετήθηκε μετά το 2008, με διαφοροποίηση ως προς το μέγεθος των χωρικών ενοτήτων. Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης αλλά και η διαχρονική εξέλιξη των στοιχείων (μόνο σε εθνικό επίπεδο ως προς τη διαχρονική σύγκριση), αναδεικνύουν, τόσο το επίπεδο της λειτουργικής ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις, όσο και τη δυναμική που αναπτύσσεται για το διάστημα μελέτης. Ο βαθμός της διείδυσης των ΤΠΕ, αντανακλά τη συνειδητοποίηση, από πλευράς των επιχειρήσεων, της αναγκαιότητας τους για την αποτελεσματική τους λειτουργία, με ότι αυτό συνεπάγεται για την αναπτυξιακή διαδικασία, τόσο σε εθνικό, όσο και περιφερειακό επίπεδο.

6.1 Ο Βαθμός ενσωμάτωσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις σε εθνικό επίπεδο

Πέρα από το χώρο της κοινωνίας, όπως εν μέρει εκφράστηκε από τα άτομα και τα νοικοκυριά, η ενσωμάτωση των ΤΠΕ μπορεί να θεωρηθεί ότι προηγήθηκε στο χώρο των επιχειρήσεων με μεγαλύτερη ένταση και με τα αποτελέσματα να είναι ιδιαίτερα ορατά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συμπεράσματα σχετικά με την ένταση της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ, στο σύνολο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, τα οποία εξάγονται, τόσο από τις έρευνες³⁰⁴ που διεξάγει το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ από το 2005, όσο και η ΕΣΥΕ.

---

³⁰⁴ http://stats.observatory.gr/pxweb2006/Database/eEurope/2_epixeiriseis/klados_ergazomenoi/klados_ergazomenoi.asp

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παρατηρητηρίου για το 2008 (Πίνακας 6.1), προκύπτει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των επιχειρήσεων³⁰⁵ που αγγίζει το 88% είχαν ενσωματώσει στη λειτουργία τους τη χρήση Η/Υ, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 83,6 % δήλωνε ότι διαθέτει σύνδεση στο διαδίκτυο. Αξιοσημείωτη είναι και η διείσδυση των ευρυζωνικών συνδέσεων η οποία το 2008 ανήλθε στο 71,21% με αύξηση για το διάστημα 2005-2008 που υπερβαίνει το 172%. Ιδιαίτερη δυναμική καταγράφεται σε ότι αφορά την ύπαρξη εταιρικής σελίδας, όπου ενώ το 2005 μόλις το 11,9% των επιχειρήσεων διέθεταν τη συγκεκριμένη δυνατότητα, το 2008 το αντίστοιχο ποσοστό εκτοξεύθηκε σε 51,34% σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή 330,34%. Σχετικά με τις ηλεκτρονικές πωλήσεις, παρά την ποσοστιαία αύξηση κατά 39,3% που καταγράφεται σε επίπεδο τετραετίας, μόλις το 19,87% των επιχειρήσεων το έτος 2008 εμφανίζεται να έχει πραγματοποιήσει ηλεκτρονικές πωλήσεις. Το συγκεκριμένο στοιχείο αναδεικνύει μια διστακτικότητα της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων να υιοθετήσουν σχετικά καινοτόμες πρακτικές στις εμπορικές τους συναλλαγές, μέσω των ψηφιακών δυνατοτήτων που τους παρέχονται.

Ενδεχομένως η παραπάνω διστακτικότητα στη συμπεριφορά των επιχειρηματιών να αποτελεί απόρροια της ανησυχίας που συνδέεται με την ασφάλεια των συναλλαγών ή να προκύπτει από το γεγονός ότι το συγκεκριμένο ζήτημα είναι ένα πεδίο στο οποίο η πλειοψηφία των επιχειρηματιών είναι λίγο αν όχι καθόλου εξοικειωμένοι, με αποτέλεσμα, σε αυτήν τουλάχιστον τη φάση, να τους προκαλείται μια σχετική ανασφάλεια. Στους παραπάνω παράγοντες δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε και κάποιες άλλες αντικειμενικές δυσκολίες που σχετίζονται με θέματα, όπως ή οργάνωση και η ύπαρξη των κατάλληλων δικτύων προκειμένου η επιχείρηση να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζήτησης που ενδεχομένως θα προκληθεί, του κόστους εγκατάστασης της κατάλληλης ψηφιακής υποδομής κλπ.

Ενδιαφέρον σχετικά με τις ηλεκτρονικές πωλήσεις αποτελούν τα στοιχεία της μελέτης³⁰⁶, του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ το 2008, σύμφωνα με τα οποία περίπου 4 στις 10 επιχειρήσεις (με 10+ απασχολούμενους) που πραγματοποιούν ηλεκτρονικές πωλήσεις διακινούν ηλεκτρονικά μόνο μέχρι 5% του κύκλου εργασιών τους, (το 2007 ήταν περίπου 6

³⁰⁵ Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του παρατηρητηρίου το δείγμα στρωματοποιήθηκε σύμφωνα με το μέγεθος των επιχειρήσεων σε τέσσερις ομάδες 1-9 εργαζομένων, 10-49, 50-249, 250+ http://stats.observatory.gr/pxweb2006/Dialog/varval.asp?ma=110_rq165_Q19_by_Q1&ti=%D3%F4%F1%F9%EC%E1%F4%EF%F0%EF%DF%E7%F3%E7%3A+%C1%F1%E9%E8%EC%FC%F2+%E5%F0%E9%F7%E5%E9%F1%DE%F3%E5%F9%ED+%F4%EF%F5+%E4%E5%DF%E3%EC%E1%F4%EF%F2+%E1%ED%DC+%CA%EB%DC%E4%EF+%EA%E1%E9+%C1%F1%E9%E8%EC%FC+%C5%F1%E3%E1%E6%EF%EC%DD%ED%F9%ED+++++++&path=../Database/eEurope/2_epixeiriseis/klados_ergazomenoi/&lang=2

³⁰⁶ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2008), Μελέτη για τη μέτρηση των δεικτών του σχεδίου δράσης i2010 για το έτος 2008, www.observatory.gr/files/meletes/i2010_EA_Eπιχειρήσεις2008.pdf, σ42

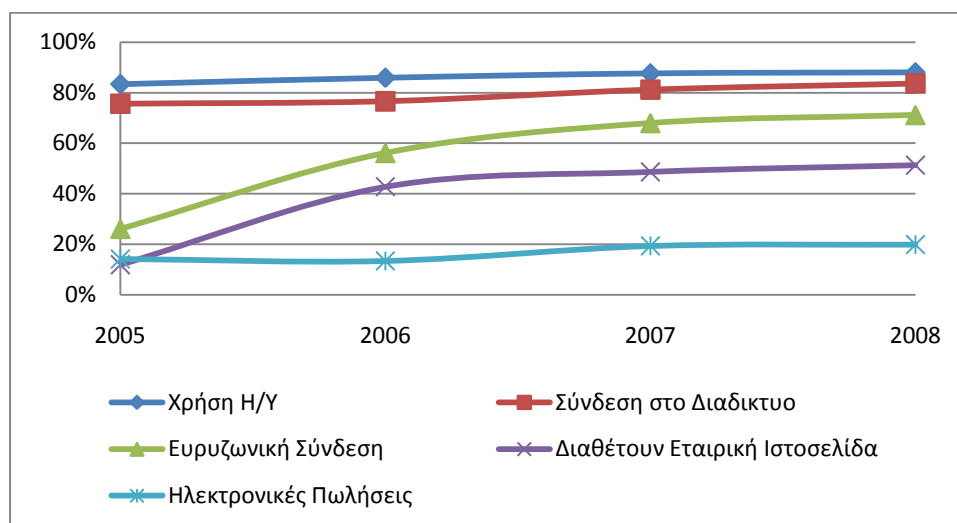
στις 10 επιχειρήσεις). Το 13% (19% το 2007) διακινεί ηλεκτρονικά μεταξύ 5% και 10% του τζίρου, ένα 10% (14% το 2007) δηλώνουν ότι διακινούν περισσότερο από 10% και λιγότερο από 25%, ενώ το 11% (16% το 2007) εμφανίζεται να διακινεί περισσότερο από 25% του κύκλου εργασιών τους. Η ερμηνεία που θα μπορούσε να αποδοθεί από την ανάλυση των παραπάνω μεγεθών, αναδεικνύει ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές προς το παρόν έχουν μια συμπληρωματική λειτουργία στις συμβατικές εμπορικές συναλλαγές, με μη αμελητέα όμως βαρύτητα.

Πίνακας 6.1: Εξέλιξη της χρήσης ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις 2005-2008

	2005	2006	2007	2008	% μεταβολή 2005-2008
Χρήση Η/Υ	83,4%	85,9%	87,6%	88%	5,52%
Σύνδεση στο Διαδίκτυο	75,6%	76,6%	81,2%	83,6%	10,58%
Ευρυζωνική Σύνδεση	26,13%	56,18%	68,01%	71,21%	172,52%
Διαθέτουν Εταιρική Ιστοσελίδα	11,93%	42,77%	48,68%	51,34%	330,34%
Ηλεκτρονικές Πωλήσεις	14,2%	13,41%	19,33%	19,87%	39,93%

Πηγή: Παρατηρητήριο της ΚτΠ

Διάγραμμα 6.1 :Χρήση ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις για τα έτη 2005-2008

Πηγή: Παρατηρητήριο της ΚτΠ

Συμπερασματικά, μέσω των στοιχείων που παρουσιάστηκαν, μπορεί να υποστηριχθεί με σχετική ασφάλεια ότι οι ΤΠΕ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της επιχειρηματικής δραστηριότητας, με μια εντεινόμενη δυναμική, η οποία ενδεχομένως το επόμενο διάστημα να επιδράσει ακόμα πιο καθοριστικά στην οργάνωση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, τη διαμόρφωση της επιχειρηματικής κουλτούρας, και τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών ευκαιριών, σε ένα ενοποιημένο περιβάλλον της αγοράς όπως διαμορφώνεται μέσω του παγκόσμιου ιστού.

6.2 Ο βαθμός ενσωμάτωσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις σε περιφερειακό επίπεδο

Διαφωτιστικά είναι τα στοιχεία σε περιφερειακό επίπεδο, για το έτος 2008, τα οποία αναδεικνύουν ορισμένες από τις κύριες παραμέτρους της χρήσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις (άνω των 10 ατόμων)³⁰⁷. Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 6.2, ιδιαίτερα θετικά μπορούν να χαρακτηριστούν τα συνολικά στοιχεία για την ευρύτερη γεωγραφική ενότητα που περιλαμβάνει τις περιφέρειες Δυτικής Ελλάδος- Πελοποννήσου- Ιονίων Νήσων, ενώ εξίσου θετικά είναι τα στοιχεία στην Αττική. Χαμηλότερη είναι η διείσδυση όπου παρατηρείται στο νησιωτικό χώρο του Αιγαίου ο οποίος περιλαμβάνει την Κρήτη και τα Νησιά του Αιγαίου ενώ ακολουθεί η περιοχή της βορείου Ελλάδος στην οποία εντάσσεται η γεωγραφική ενότητα της Μακεδονίας –Θράκης. Παρά τις χαμηλότερες τιμές που καταγράφονται στις δυο αυτές γεωγραφικές ενότητες συγκριτικά με τις υπόλοιπες, τα στοιχεία δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν απογοητευτικά, εκτός ίσως από συγκεκριμένες κατηγορίες.

Πίνακας 6.2: Ποσοστιαία διείσδυση ΤΠΕ στις επιχειρήσεις άνω των 10 ατόμων ανά γεωγραφική ενότητα (2008)

	Αττική	Θεσσαλία- Στερεά Ελλάδα- Ήπειρος	Κρήτη- Νησιά Αιγαίου	Δυτική Ελλάδα- Πελοπόννησο ς- Ιόνια Νησιά	Μακεδονί α Θράκη
% επιχειρήσεων με πρόσβαση στο διαδίκτυο	98,70%	94,10%	88,50%	96,20%	95,70%
% επιχειρήσεων που διαθέτουν ευρυζωνική σύνδεση	84,90%	51,80%	71,30%	91,20%	62,40%
% επιχειρήσεων που διαθέτουν δικτυακό τόπο	68,90%	64,70%	41,40%	72,50%	52,90%
% επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για συναλλαγές με δημόσιες αρχές	86,50%	65,90%	47,10%	82,50%	85,70%

Πηγή : Παρατηρητήριο της ΚτΠ³⁰⁸

³⁰⁷ Η συγκεκριμένη επιλογή των επιχειρήσεων άνω των 10 ατόμων σχετίζεται με τη μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε από το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ και πιο συγκεκριμένα με την καταλληλότητα του μεγέθους του δείγματος, αφού η κατηγορία των συγκεκριμένων επιχειρήσεων ανέρχεται στο 72% του συνολικού δείγματος. Για τον ίδιο επίσης λόγο οι περιφέρειες της χώρας ομαδοποιήθηκαν σε πέντε ευρύτερες γεωγραφικές ενότητες οι οποίες ταυτίζονται με τις ενότητες τις οποίες έχει τμηματοποιηθεί η χώρα στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ. Το μέγεθος του δείγματος, για το επίπεδο των 13 περιφερειών δεν ήταν δυνατόν να οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα.

³⁰⁸ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2008), Μελέτη για τη μέτρηση των δεικτών του σχεδίου δράσης i2010 για το έτος 2008, www.observatory.gr/files/meletes/i2010_EA_Επιχειρήσεις2008.pdf,σ42

Για την περίπτωση της Μακεδονίας, προκαλούνται προβληματισμοί, ως προς του ότι στον υπολογισμό της ευρύτερης ενότητας συμπεριλαμβάνεται και η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, για το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί, ως σχετικά ισχυρή υπόθεση εργασίας, ότι η διείσδυση των ΤΠΕ θα είναι υψηλότερη από τις μέσες τιμές που παρουσιάζονται στις υπόλοιπες περιοχές (γεγονός τουλάχιστον το οποίο για την Αττική επιβεβαιώνουν και τα στοιχεία). Εάν η συγκεκριμένη υπόθεση επιβεβαιώνεται, τότε θα πρέπει να θεωρηθεί με σχετική ασφάλεια ότι οι υπόλοιπες περιφέρειες που περιλαμβάνονται στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα παρουσιάζουν ακόμα χαμηλότερες τιμές, οι οποίες επιδεινώνουν και τη συνολική μέση τιμή.

Αξιοσημείωτη επίσης είναι και η χαμηλή διείσδυση που καταγράφεται στην περιοχή του Αιγαίου, στις κατηγορίες επιχειρήσεων που διαθέτουν εταιρικό διαδικτυακό τόπο, αλλά και εκείνων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για συναλλαγές με δημόσιες αρχές, παρά του ότι τα ποσοστά πρόσβασης (κυρίως μέσω ευρυζωνικότητας) μπορούν να θεωρηθούν αρκετά ικανοποιητικά. Το συγκεκριμένο γεγονός αποκτά ακόμα μεγαλύτερη διάσταση, ιδιαίτερα εάν αναλογιστούμε ότι ένα σημαντικό τμήμα της επιχειρηματικότητας που αναπτύσσεται στις συγκεκριμένες περιοχές συνδέεται με τον τουριστικό τομέα, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ως ο κατεξοχήν τομέας που είναι δυνατόν να επωφεληθεί σημαντικά από τις ΤΠΕ. Παράλληλα, τα προβλήματα που προκαλούνται από τη φυσική γεωγραφική απομόνωση των νησιωτικών περιοχών, μέρος των οποίων αποτελούν και οι συναλλαγές με δημόσιες αρχές είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν σε μεγάλο βαθμό μέσω των νέων τεχνολογιών. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι το θέμα των συναλλαγών είναι σύνθετο και σχετίζεται με παράγοντες όπως η ύπαρξη περιεχομένου στους διαδικτυακούς τόπους των δημόσιων αρχών αλλά και η διαμόρφωση της απαραίτητης τεχνολογικής κουλτούρας των χρηστών.

Σχετικά με την παράθεση των προαναφερόμενων στοιχείων και παρά τη σημαντική συμβολή τους για την ανάδειξη της διείσδυσης των ΤΠΕ στο χώρο των επιχειρήσεων, σε επίπεδο περιφέρειας, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία αναφέρονται στην κατηγορία των επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από δέκα άτομα, για μεθοδολογικούς λόγους που αναλύονται στη σχετική υποσημείωση. Ενδεχομένως λοιπόν, η εικόνα που προκύπτει να είναι θετικότερη από αυτή που ισχύει για το σύνολο των επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένου δηλ και των επιχειρήσεων 1-9 ατόμων), δεδομένου ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις συνήθως διαθέτουν υψηλότερου επιπέδου οργάνωση, στην οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνεται και η

εντατικότερη χρήση των ΤΠΕ. Επίσης, το γεγονός ότι σε περιφερειακό επίπεδο δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία προηγούμενων ετών δεν μας επιτρέπει να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα, διαμέσου της διαχρονικής σύγκρισης, για κάποιες τάσεις που είναι δυνατόν να διαμορφώνονται στις επιμέρους περιοχές, αλλά και για τις γενικότερες μεταβολές που πραγματοποιούνται σχετικά.

Συμπληρωματικά με την παραπάνω έρευνα, αλλά σε αναλυτικότερο επίπεδο ως προς την περιφερειακή διάσταση, είναι τα στοιχεία που διαθέτει η ΕΣΥΕ από την αντίστοιχη έρευνα³⁰⁹ που διεξάγει ετησίως σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία της συγκεκριμένης έρευνας για το 2008, όπως αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί, η διείσδυση των ΤΠΕ σε επίπεδο χρήσης Η/Υ μπορεί να θεωρηθεί ότι κυμαίνεται σε αρκετά υψηλά επίπεδα στις επιχειρήσεις των δεκατριών περιφερειών της χώρας, με τη μέση τιμή χρήσης να διαμορφώνεται στο 92,1% και τις επιχειρήσεις ορισμένων περιφερειών όπως η Δυτική Μακεδονία, η Ήπειρος και τα Ιόνια Νησιά να ενσωματώνουν στη λειτουργία τους κατά 100% τη χρήση Η/Υ. Υψηλά είναι επίσης τα επίπεδα σχετικά με τη συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 89,25%, ενώ αρκετά ικανοποιητικά είναι και τα επίπεδα ευρυζωνικής πρόσβασης, αφού η μέση τιμή των επιχειρήσεων που διαθέτουν τη συγκεκριμένη ψηφιακή υποδομή, στις επιμέρους περιφέρειες υπερβαίνει το 78%. Η υστέρηση θα μπορούσε να διαπιστωθεί σε παραμέτρους όπως η ύπαρξη εταιρικού ιστοτόπου όπου η μείωση είναι εμφανής, αφού όπως αποτυπώνεται και από τη μέση τιμή που καταγράφεται στις περιφέρειες της χώρας, μόλις που υπερβαίνει το 47% των επιχειρήσεων. Ακόμα δυσμενέστερη είναι η εικόνα, τόσο αναφορικά με το ποσοστό των επιχειρήσεων που έχουν λάβει ηλεκτρονικά κάποια παραγγελία, όσο και με εκείνες που έχουν πραγματοποιήσει παραγγελίες μέσω διαδικτύου, σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, με τη μέση τιμή των πρώτων να αγγίζει το 9,7%, ενώ για τη δεύτερη κατηγορία να ανέρχεται στο 12,3%. Ακραία αρνητική περίπτωση μπορούν να θεωρηθούν οι επιχειρήσεις που εδρεύουν στην περιφέρεια Ηπείρου και οι οποίες για ολόκληρο το 2008 δεν έχουν πραγματοποιήσει καμία τέτοιας μορφής συναλλαγή.

---

³⁰⁹ ΕΣΥΕ, Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις 2008 . Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένη έρευνα για μεθοδολογικούς λόγους είναι διαθέσιμα σε επίπεδο των 13 περιφερειών μετά το 2008. Η έρευνα αφορά τις επιχειρήσεις άνω των δέκα απασχολούμενων.

Πίνακας 6.3: Βαθμός διείσδυσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις για το 2008

	Χρήση Η/Υ	Σύνδεση Διαδικτύου	Ευρυζωνική πρόσβαση	Ύπαρξη εταιρικού ιστοτόπου	Έλαβαν ψηφιακές παραγγελίες	Έκαναν Ψηφιακές Παραγγελίες
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	85,61%	80,76%	70,72%	31,93%	3,74%	21,29%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	86,05%	80,64%	70,33%	50,45%	6,94%	12,08%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00%	96,26%	79,04%	32,24%	6,37%	9,92%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	98,88%	98,88%	74,29%	55,72%	13,57%	15,29%
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00%	87,31%	85,37%	20,04%	0,00%	0,00%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00%	100,00%	100,00%	55,76%	15,03%	31,69%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	94,32%	93,10%	91,11%	53,38%	19,73%	17,29%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	70,49%	69,28%	64,76%	36,29%	0,00%	3,61%
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	80,64%	80,64%	76,19%	40,39%	16,45%	7,38%
ΑΤΤΙΚΗ	95,44%	91,90%	78,63%	62,47%	4,89%	10,40%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	100,00%	100,00%	89,77%	40,93%	4,38%	10,23%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	100,00%	96,34%	61,86%	71,99%	15,48%	4,09%
ΚΡΗΤΗ	85,85%	85,09%	75,92%	61,72%	19,34%	15,74%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις 2008

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι μέσω των ερευνών που παρουσιάστηκαν δεν είναι δυνατή η συγκριτική αποτύπωση των μεγεθών διαχρονικά, ως προς την ένταση της διείσδυσης των ΤΠΕ στο χώρο των επιχειρήσεων σε περιφερειακό επίπεδο, παρά μόνο σε εθνικό. Όπως λοιπόν προκύπτει από την έρευνα του παρατηρητηρίου διαπιστώνεται σχετικά με τη διαχρονική μεταβολή σε εθνικό επίπεδο μια αύξηση της διείσδυσης των ΤΠΕ που είναι έντονη ως προς το επίπεδο ευρυζωνικότητας αλλά και την ύπαρξη εταιρικών ιστοτόπων ενώ είναι ηπιότερη ως προς τις ηλεκτρονικές συναλλαγές, τη χρήση Η/Υ και τη συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο (οι δυο τελευταίες ήταν ήδη σε αρκετά υψηλά επίπεδα). Παρά το γεγονός της διαφοροποίησης των δύο ερευνών ως προς τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθούν, σε σχέση με το μέγεθος των χωρικών ενοτήτων που μελετούν και της σχετικής ανομοιομορφίας των αποτελεσμάτων, θα μπορούσαν να εξαχθούν τα εξής συμπεράσματα:

- Η διείσδυση όπως αποτυπώνεται από ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά όπως η χρήση του Η/Υ, η διαδικτυακή σύνδεση, η ευρυζωνικότητα, κυμαίνεται σε αρκετά ικανοποιητικά επίπεδα. Όμως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα χαρακτηριστικά αυτά εντάσσονται στο πρώτο στάδιο τεχνολογικής ωριμότητας. Τα στοιχεία που αναδεικνύουν ποιοτικά χαρακτηριστικά, υψηλότερου επιπέδου ψηφιακής ένταξης,

όπως οι ψηφιακές συναλλαγές, υστερούν σημαντικά, ως προς τη δυναμική της ενσωμάτωσης τους στις λειτουργίες των επιχειρήσεων.

- Διακρίνονται ανισότητες μεταξύ της έντασης της διείσδυσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις που εδρεύουν στις επιμέρους περιφέρειες της χώρας. Παρόλα αυτά, συνολικά θετική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η εικόνα στις περιφέρειες του νησιωτικού χώρου, όπως είναι τα Ιόνια, το Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο αλλά και της μητροπολιτικής περιφέρειας της Αττικής, ενώ ακολουθούν περιφέρειες, όπως η Δυτική Ελλάδα και η Δυτική Μακεδονία.
- Παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα χαρακτηριστικά των περιφερειών των οποίων οι επιχειρήσεις καταγράφουν τις υψηλότερες επιδόσεις έχουν ανομοιογενή χαρακτηριστικά, εκείνες του νησιωτικού χώρου παρουσιάζουν έναν σημαντικό βαθμό ένταξης που ενδεχομένως να σχετίζεται με την ασυνέχεια του χώρου αλλά και με το κυρίαρχο μοντέλο παραγωγής.

Κεφάλαιο 7: Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην Ελληνική Οικονομία

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Το τρίτο και τελευταίο επίπεδο διερεύνησης της διεξόδου των ΤΠΕ σχετίζεται συνολικά με τη σημασία τους στην ελληνική οικονομία, όπως αυτή αντανακλάται μέσω των επιπτώσεων που δημιουργούνται σε μια σειρά μεγεθών όπως η απασχόληση, το ΑΕΠ, οι επενδύσεις, το εμπορικό ισοζύγιο, ο αριθμός των επιχειρήσεων που εντάσσονται στους κλάδους ΤΠΕ, ο κύκλος εργασιών τους, αλλά και σε μεγέθη όπως οι δημόσιες δαπάνες αλλά και οι αμοιβές. Στόχος του κεφαλαίου είναι να αναδειχθούν οι επιπτώσεις που προκαλούνται, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, με τη μακροοικονομική τους κυρίως διάσταση. Για την επεξεργασία των στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν μια σειρά από μελέτες και στοιχεία από πηγές όπως το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, το ΙΟΒΕ, το ΚΕΠΕ και η ΕΣΥΕ προκειμένου το αποτέλεσμα να οδηγήσει σε μια το δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα.

7.1 Ο τομέας των ΤΠΕ³¹⁰ στην Ελλάδα

7.1.1 Η εθνική και περιφερειακή διάσταση του τομέα, μέσω της μελέτης του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου των εργασιών τους, συνολικά

Σε επίπεδο χώρας και προκειμένου να διερευνηθεί ο τομέας των ΤΠΕ), συγκεντρώθηκαν από την ΕΣΥΕ σε περιφερειακό επίπεδο τα στοιχεία από τους κλάδους³¹¹ που αποτελούν τον

³¹⁰ ως άτυπη μορφή στο εθνικολογιστικό σύστημα όπως έχει επεξηγηθεί και σε προγενέστερο σημείο της εργασίας, η οποία όμως διεθνώς προσδιορίζεται από συγκεκριμένους κλάδους.

ΣΤΑΚΟΔ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
30	Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών
313	Κατασκευή μονωμένων συρμάτων και καλωδίων
321	Κατασκευή ηλεκτρονικών λυχνιών και λοιπών ηλεκτρονικών εξαρτημάτων
322	Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών πομπών και συσκευών ενσύρματης τηλεφωνίας και ενσύρματης τηλεγραφίας
323	Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών δεκτών και συσκευών εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου ή εικόνας, καθώς και των συναφών μερών και εξαρτημάτων
332	Κατασκευή οργάνων και συσκευών μέτρησης, επαλήθευσης, δοκιμών, πιλοήγησης και άλλων χρήσεων, με εξαίρεση τον εξοπλισμό ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής
333	Κατασκευή εξοπλισμού ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής
5184	Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού
642	Τηλεπικοινωνίες
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής (hardware)
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού (software) και προμήθεια λογισμικού
72.3	Επεξεργασία δεδομένων

συγκεκριμένο τομέα, σύμφωνα με την ονοματολογία που χρησιμοποιεί ο ΟΟΣΑ και υιοθετεί και η ΕΣΥΕ. Τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ συγκεντρώθηκαν από το μητρώο επιχειρήσεων και αναφέρονται στα έτη 2000-2005 με συνέπεια η διαθέσιμη εικόνα να μην είναι απόλυτα επικαιροποιημένη³¹². Παρόλα αυτά, μπορούν να γίνουν κάποιες αρκετά σημαντικές εκτιμήσεις αναφορικά με την οικονομική δραστηριότητα στον συγκεκριμένο τομέα τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Αρκετά επικαιροποιημένα στοιχεία παρέχουν οι μελέτες του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ σε συνεργασία με τον ΙΟΒΕ για την αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα, οι οποίες πραγματοποιούνται από το 2006.

Αρχικά, όπως συναντάται και στις παραπάνω μελέτες, είναι σημαντικό να γίνει μια διάκριση σε δύο επίπεδα του τομέα των ΤΠΕ. Το πρώτο επίπεδο σχετίζεται με το διαχωρισμό τους σε δύο κύρια τμήματα, τον κλάδο των τηλεπικοινωνιών³¹³, και εκείνον της πληροφορικής. Το δεύτερο επίπεδο διάκρισης αναφέρεται στο διαχωρισμό των επιχειρήσεων σε επιχειρήσεις «πυρήνα ΤΠΕ» και «περιφερειακών ΤΠΕ». Σύμφωνα με την ακολουθούμενη μεθοδολογία, στην κατηγορία του πυρήνα εντάσσονται επιχειρήσεις αμιγώς ΤΠΕ³¹⁴.

Για τη διαμόρφωση της δεύτερης κατηγορίας επιχειρείται συνήθως αναλυτική αναζήτηση των προϊόντων των επιχειρήσεων κάποιων συγκεκριμένων κλάδων, προκειμένου να διαπιστωθεί η σχέση τους με την Πληροφορική και τις Τηλεπικοινωνίες και το σχετικό

724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική
5143	Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών
5245	Λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών, καθώς και μουσικών οργάνων και συναφών ειδών
5251	Λιανικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού
5256	Λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού

³¹² Τα σχετικά επεξεργασμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ, σε περιφερειακό επίπεδο, ήταν έως το 2005

³¹³ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ- ΙΟΒΕ, (2008), Μελέτη των κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για το 2008 & η χρήση των ΤΠΕ σε σημαντικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα: κατάσταση και προοπτικές, Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα. http://www.observatory.gr/files/meletes/0812_ICT2008_PAP2.pdf. Μεθοδολογικά, στον κλάδο των Τηλεπικοινωνιών συμπεριλαμβάνονται όλες εκείνες οι επιχειρήσεις των οποίων η κύρια δραστηριότητα αφορά στον κωδικό 642 (Τηλεπικοινωνίες), καθώς επίσης οι επιχειρήσεις με βασική δραστηριότητα στους κωδικούς 31.3 (κατασκευή μονωμένων συρμάτων και καλωδίων), 32.2 (κατασκευή τηλεοπτικών & ραδιοφωνικών πομπών και συσκευών για ενσύρματη τηλεφωνία και ενσύρματη τηλεγραφία), 32.3 (κατασκευή τηλεοπτικών & ραδιοφωνικών πομπών και συσκευών για ενσύρματη τηλεφωνία και ενσύρματη τηλεγραφία), 525.6 (λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού) και τέλος στον 453.1 που αφορά σε Τοποθέτηση ηλεκτρικών καλωδίσεων και εξοπλισμού Πληροφορικής και τον κλάδο Τηλεπικοινωνιών.

³¹⁴ Πρόκειται για τις επιχειρήσεις που έχουν βασική δραστηριότητα στον κλάδο 72 (Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες) και στον 64.2 (Τηλεπικοινωνίες) και οι οποίες θεωρούνται βασικές επιχειρήσεις του τομέα.

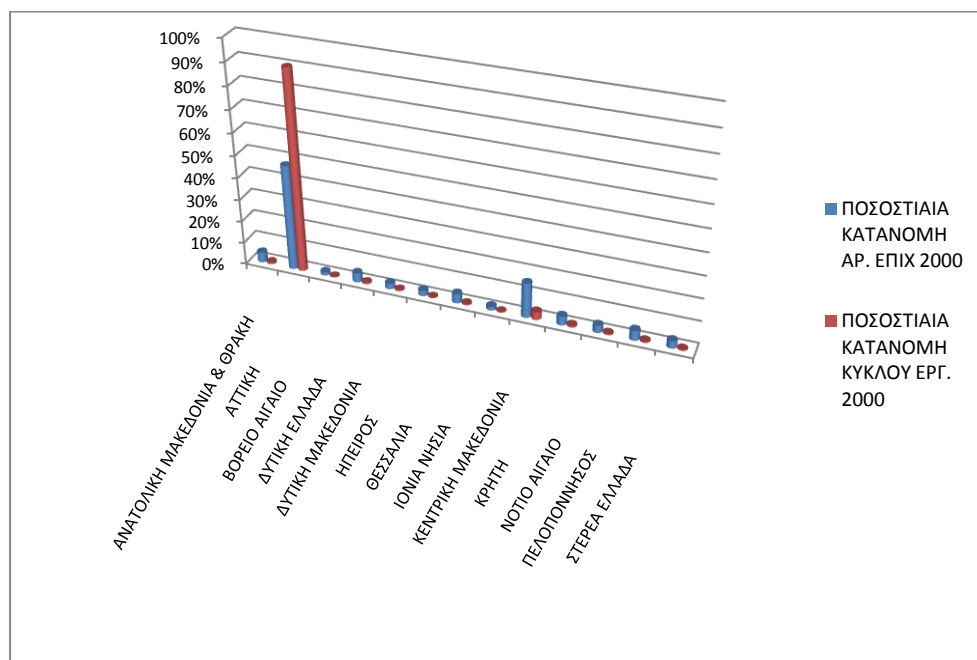
εμπόριο. Η διάκριση αυτή δεν επηρεάζει την παράθεση των στοιχείων που παρουσιάζονται στη συνέχεια, σε σχέση με τους κλάδους που εντάσσονται στον ευρύτερο τομέα των ΤΠΕ. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, αυτό το οποίο παρατηρείται και αναδεικνύει σε μεγάλο βαθμό τη δυναμική του τομέα των ΤΠΕ κατά την περίοδο της μελέτης, είναι η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις περιφέρειες της χώρας όπως αυτή εκφράζεται από τη συνολική ποσοστιαία αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ κατά 69,16% αλλά και της συνολικής ποσοστιαίας αύξησης του κύκλου εργασιών τους κατά 34,85%. Ιδιαίτερα σημαντικά, ως προς την ποσοστιαία θετική μεταβολή που καταγράφουν τα δυο μεγέθη για τη συγκεκριμένη περίοδο, είναι τα στοιχεία σχετικά με περιφέρειες όπως η Κεντρική Μακεδονία, η Κρήτη, οι Ιόνιοι Νήσοι, η Στερεά Ελλάδα. Η συγκριτικά ηπιότερη αύξηση που παρουσιάζεται σε σχέση με τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μικρότερη, σχετικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες, αύξηση που παρατηρήθηκε στην Αττική (23,78%) η οποία όμως επί του συνόλου έχει πολύ μεγάλη βαρύτητα. Ενδεικτικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η μέση αύξηση του κύκλου εργασιών το διάστημα 2000-2005 για τις επιχειρήσεις ΤΠΕ στις 13 περιφέρειες της χώρας διαμορφώνεται στο 103,56%, την ίδια στιγμή που για το σύνολο των επιχειρήσεων όλων των κλάδων είναι 62,8%. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός της υπερσυγκέντρωσης που παρατηρείται στην οικονομική δραστηριότητα ΤΠΕ, κατά κύριο λόγο στην Αττική και δευτερευόντως στην Κεντρική Μακεδονία για λόγους που θα επιχειρηθεί να ανιχνευθούν στη συνέχεια.

Πίνακας 7.1: Αριθμός Επιχειρήσεων ΤΠΕ και κύκλος Εργασιών Επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια και έτος (2000,2005)

ΥΠΑ	2000				2005				% μεταβολή Αρ επιχειρήσεων 2000-2005	% μεταβολή κύκλου εργασιών 2000-2005
	ΑΡ ΕΠΙΧ ΤΠΕ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΠΕ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡ. ΕΠΙΧ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓ.	ΑΡ ΕΠΙΧ ΤΠΕ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΠΕ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡ. ΕΠΙΧ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓ.		
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	627	99.231.725	4,71%	0,90%	926	171.201.587	4,11%	1,16%	47,69%	72,53%
ΑΤΤΙΚΗ	6.348	9.900.960.739	47,65%	90,22%	10.705	12.255.322.055	47,50%	82,82%	68,64%	23,78%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	212	33.141.225	1,59%	0,30%	348	59.068.416	1,54%	0,40%	64,15%	78,23%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	570	82.152.780	4,28%	0,75%	1.043	164.247.547	4,63%	1,11%	82,98%	99,93%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	342	56.232.194	2,57%	0,51%	512	91.047.059	2,27%	0,62%	49,71%	61,91%
ΗΠΕΙΡΟΣ	331	36.549.879	2,48%	0,33%	511	71.211.818	2,27%	0,48%	54,38%	94,83%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	562	72.179.570	4,22%	0,66%	941	149.688.801	4,18%	1,01%	67,44%	107,38%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	220	26.804.081	1,65%	0,24%	353	63.703.851	1,57%	0,43%	60,45%	137,66%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2.101	390.269.653	15,77%	3,56%	3.915	1.162.246.578	17,37%	7,85%	86,34%	197,81%
ΚΡΗΤΗ	529	84.979.626	3,97%	0,77%	991	184.425.170	4,40%	1,25%	87,33%	117,02%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	442	63.831.862	3,32%	0,58%	628	102.715.650	2,79%	0,69%	42,08%	60,92%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	600	72.233.463	4,50%	0,66%	903	213.407.718	4,01%	1,44%	50,50%	195,44%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	439	55.299.445	3,30%	0,50%	761	109.971.038	3,38%	0,74%	73,35%	98,86%
ΣΥΝΟΛΟ	13.323	10.973.866.242	100,00%	100,00%	22.537	14.798.257.288	100,00%	100,00%	69,16%	34,85%

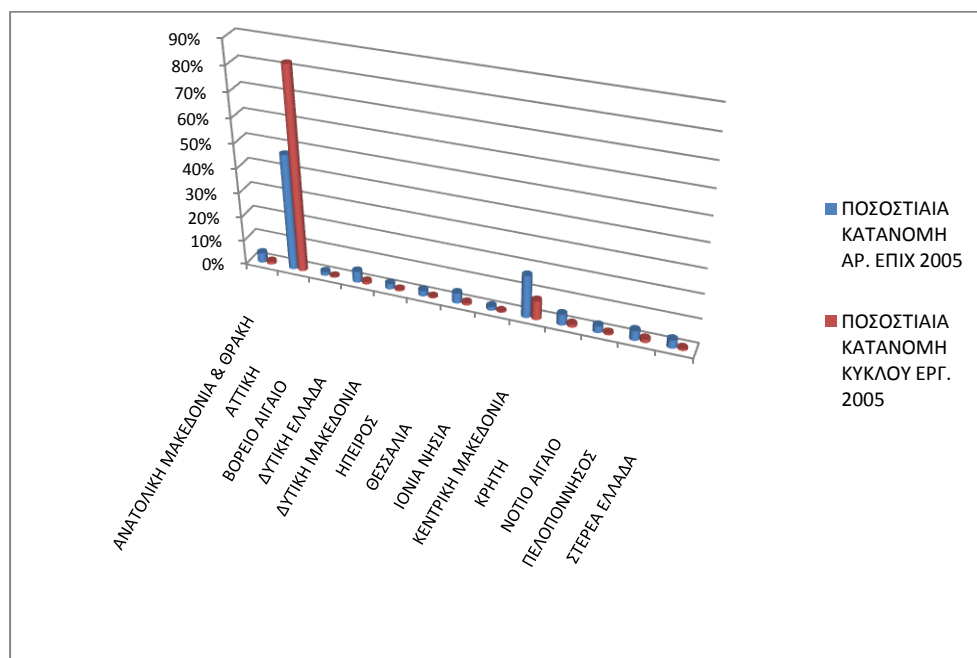
Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Διάγραμμα 7.1: Ποσοστιαία Κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου εργασιών το έτος 2000 ανά περιφέρεια

Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Διάγραμμα 7.2: Ποσοστιαία Κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου εργασιών το έτος 2005 ανά περιφέρεια

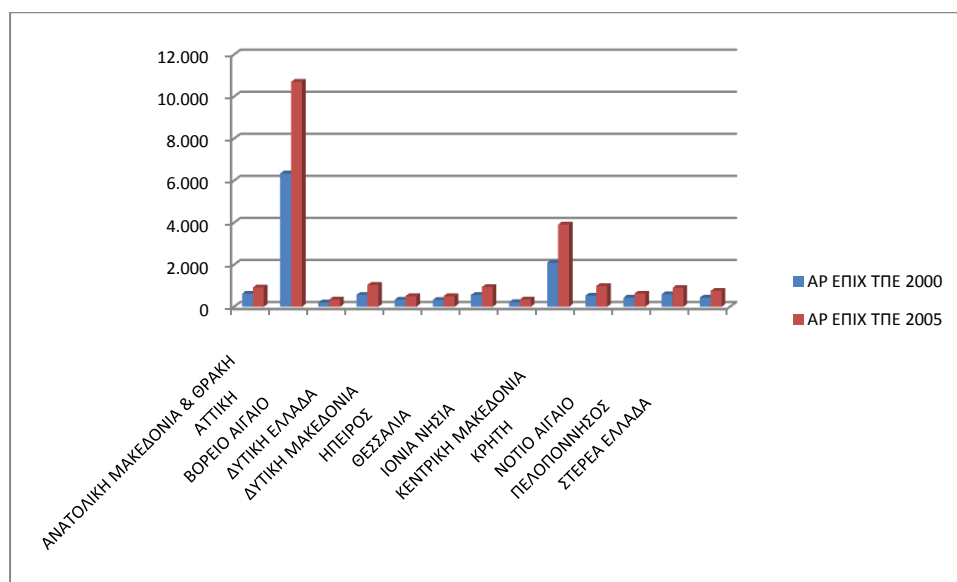
Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Σε απόλυτες τιμές, όπως απεικονίζεται και στο διάγραμμα 7.3, γίνεται άμεσα αντιληπτή η σημαντική συγκέντρωση του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον

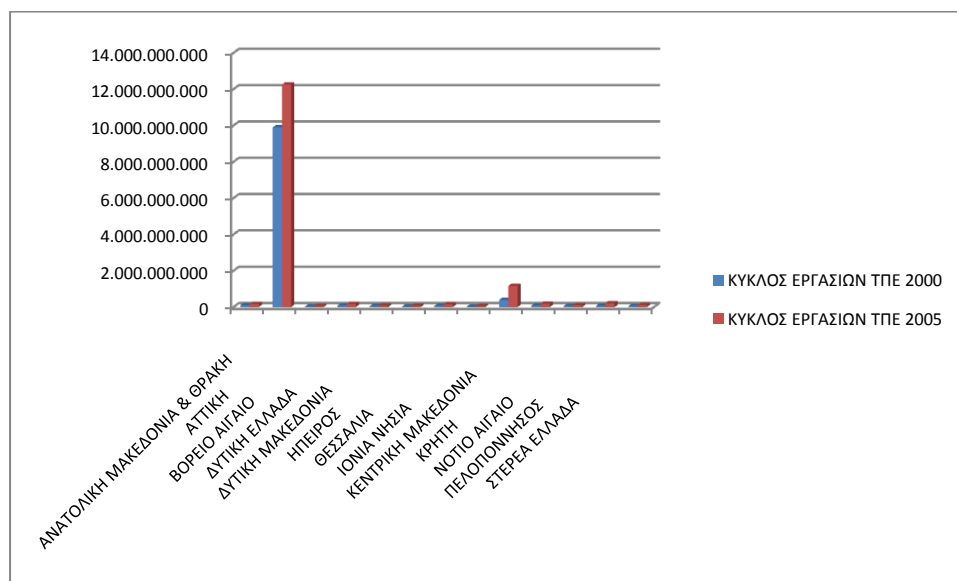
τομέα ΤΠΕ στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί αφενός από το μέγεθος της αγοράς στις συγκεκριμένες περιοχές και αφετέρου από την έντονη επιχειρηματική δραστηριότητα που συγκεντρώνεται εκεί, με όλα τα υπόλοιπα οφέλη που προκαλούν οι οικονομίες συγκέντρωσης. Έτσι στην Αττική το 2005 καταγράφονται 10.705 επιχειρήσεις οι οποίες εντάσσονται στον τομέα των ΤΠΕ σημειώνοντας ποσοστιαία αύξηση από το 2000 (6.348) που προσεγγίζει το 68,6%. Για την Κεντρική Μακεδονία ο ίδιος αριθμός διαμορφώνεται το 2005 σε 3.915 επιχειρήσεις από 2.181 το 2000, καταγράφοντας ακόμα σημαντικότερη αύξηση που υπερβαίνει ελαφρώς το 86%. Συγκριτικά, ως σημαντικό στοιχείο, αναδεικνύεται ο δυναμισμός του τομέα στην τελευταία περιφέρεια, στοιχείο που προκύπτει από τη σύγκριση μεταξύ της ποσοστιαίας μεταβολής του κύκλου εργασιών, η οποία ενώ για τις επιχειρήσεις ΤΠΕ της Κεντρικής Μακεδονίας αγγίζει το 198%, για τις αντίστοιχες της Αττικής μετά βίας αγγίζει το 28%. Το συγκεκριμένο στοιχείο ουσιαστικά ισχύει και για την πλειοψηφία των αντίστοιχων επιχειρήσεων που εδρεύουν στις υπόλοιπες περιφέρειες, αφού η μέση αύξηση που σημειώνεται για την περίοδο 2000-2005 στις επιχειρήσεις ΤΠΕ σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, είναι σχεδόν τετραπλάσια από αυτή που παρουσιάζεται στην Αττική.

Διάγραμμα 7.3: Αριθμός Επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005

Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

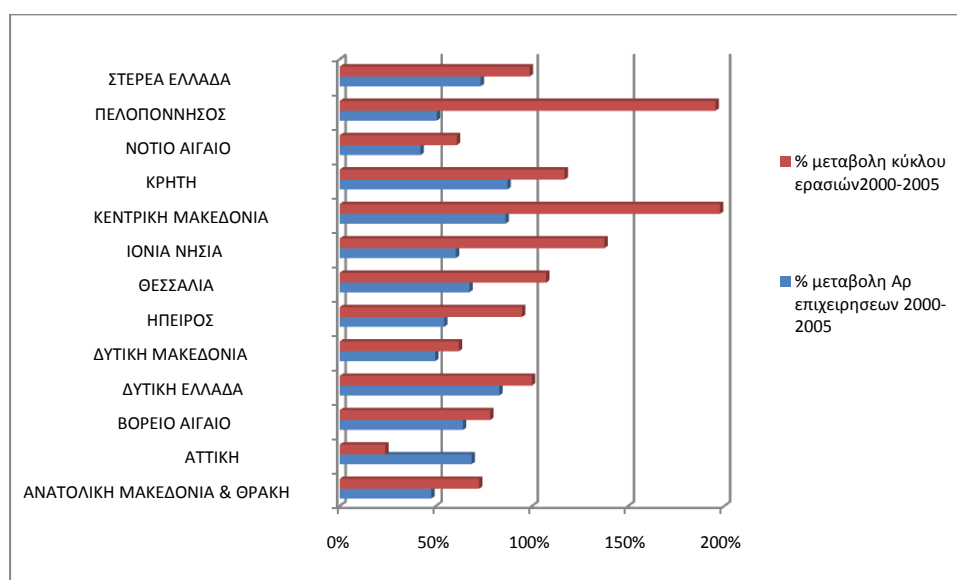
Διάγραμμα 7.4:Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005

Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Στο διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνεται η ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων και του κύκλου εργασιών, αναδεικνύοντας τις σημαντικές μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν το διάστημα 2000-2005 σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Διάγραμμα 7.5:Ποσοστιαία μεταβολή αριθμού επιχειρήσεων και κύκλου εργασιών επιχειρήσεων τομέα ΤΠΕ ανά περιφέρεια τα έτη 2000 και 2005

Πηγή: Μητρώα Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, αλλά και όπως συμπληρωματικά προκύπτει από τα διαγράμματα 7.6, 7.7 και τον πίνακα 7.2, που ακολουθούν, είναι εμφανής η συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα των ΤΠΕ, κατά κύριο λόγο στη μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής αλλά και δευτερευόντως, σε εκείνην της Κεντρικής Μακεδονίας, στην οποία παρά το ότι υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με την πρώτη, εντούτοις η συγκριτική εικόνα με την αντίστοιχη δραστηριότητα που διαπιστώνεται στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας παρουσιάζεται σημαντικά ενισχυμένη. Πιο συγκεκριμένα, στις δυο προαναφερόμενες περιφέρειες, για το έτος 2005, συγκεντρώνεται το 64,87% (Αττική 47,5%) του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ, ενώ το ποσοστό του κύκλου εργασιών σχετικά με τις ΤΠΕ υπερβαίνει το 90% (εκ του οποίου στην Αττική συγκεντρώνεται το 82,82%) του συνόλου της χώρας.

Η διαπίστωση περί συγκέντρωσης στις συγκεκριμένες περιοχές δεν θα ήταν ορθό και δεν προκύπτει μέσω της άμεσης σύγκρισης των μεγεθών του κύκλου εργασιών και του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο ΤΠΕ, ανά περιφέρεια, όπου και οι διαφορές μπορούν να χαρακτηριστούν χαώδεις. Μια τέτοια προσέγγιση θα υπολείπταν αντικειμενικότητας εξαιτίας των σημαντικών ανομοιομορφιών τόσο σχετικά με το μέγεθος όσο και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μεταξύ των περιφερειών.

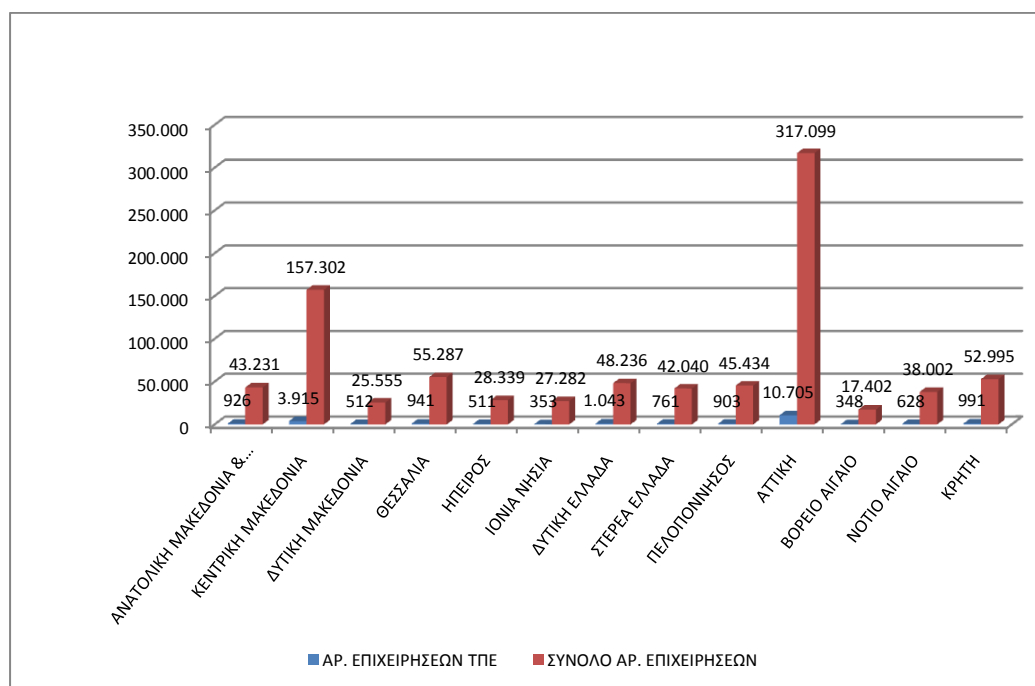
Μια αντικειμενικότερη εικόνα είναι δυνατόν να προσδώσουν τα στοιχεία όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 7.2, όπου παρουσιάζεται η ποσοστιαία συμμετοχή του κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών ανά περιφέρεια, καθώς και η ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων ανά περιφέρεια. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία αυτά, στις δυο περιφέρειες, Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας καταγράφεται σημαντικά υψηλότερη συγκέντρωση, η οποία εκφράζεται για τη με Αττική με τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ να αποτελεί το 6,72% του συνολικού κύκλου εργασιών όλων των κλάδων και τον αριθμό των επιχειρήσεων ΤΠΕ να συνιστά το 3,38% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων με έδρα την περιφέρεια. Στην Κεντρική Μακεδονία οι αντίστοιχες τιμές είναι 3,62% και 2,49%. Στις περιφέρειες της υπόλοιπης χώρας η μέση ποσοστιαία συμμετοχή των επιχειρήσεων ΤΠΕ στη διαμόρφωση του συνολικού κύκλου εργασιών σε επίπεδο περιφέρειας ανέρχεται σε 2,68%, ενώ η μέση τιμή του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ διαμορφώνεται σε 2,02% του συνόλου των επιχειρήσεων. Οι διαφορές αυτές είναι ενδεικτικές της συγκέντρωσης που καταγράφεται στις μητροπολιτικές περιοχές και ιδιαίτερα στην Αττική.

Πίνακας 7.2: Ποσοστιαία συμμετοχή κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών ανά περιφέρεια και ποσοστιαία συμμετοχή αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων ανά περιφέρεια (2005).

Περιφέρεια	Ποσοστιαία συμμετοχή κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων	Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	2,35%	2,14%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,62%	2,49%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,86%	2,00%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,76%	1,70%
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,75%	1,80%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,04%	1,29%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	2,32%	2,16%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,72%	1,81%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2,88%	1,99%
ΑΤΤΙΚΗ	6,72%	3,38%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2,82%	2,00%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1,90%	1,65%
ΚΡΗΤΗ	2,09%	1,87%

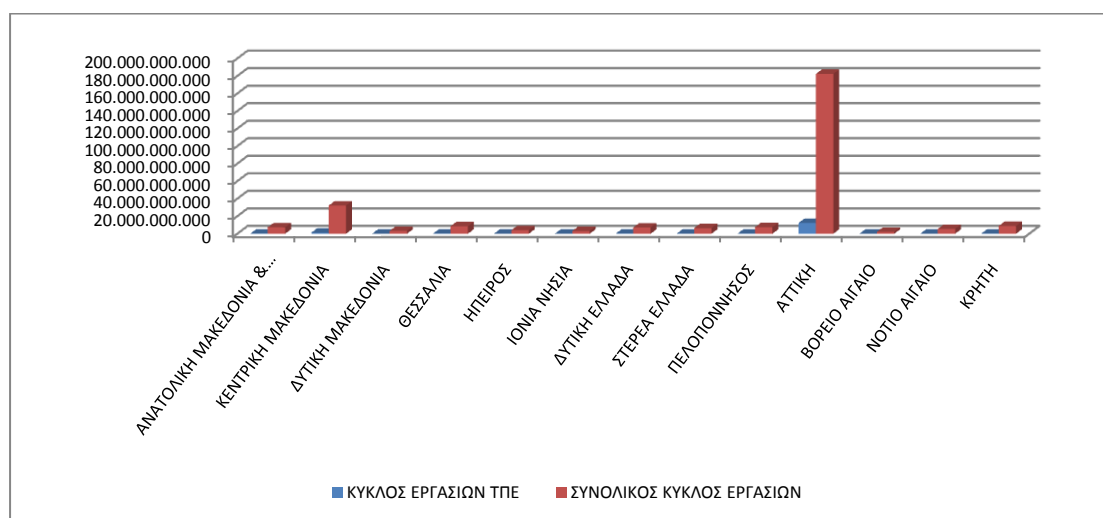
Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

Διάγραμμα 7.6: Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το σύνολο των επιχειρήσεων, ανά περιφέρεια 2005

Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

Διάγραμμα 7.7: Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ και συνολικός κύκλος εργασιών, ανά περιφέρεια 2005

Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

Μελετώντας αντίστοιχα τη συμμετοχή του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ στη διαμόρφωση του συνολικού κύκλου εργασιών σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά και του αριθμού της συγκεκριμένης κατηγορίας επιχειρήσεων, σε σχέση με το σύνολο των επιχειρήσεων για το έτος 2000, παρατηρείται μια συγκέντρωση στις δυο μητροπολιτικές περιφέρειες, η οποία όμως σε σχέση με το 2005 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ηπιότερη, με εξαίρεση την ποσοστιαία συμμετοχή του κύκλου εργασιών που παρατηρείται στην Αττική για το συγκεκριμένο έτος και είναι της τάξεως του 8,81%.

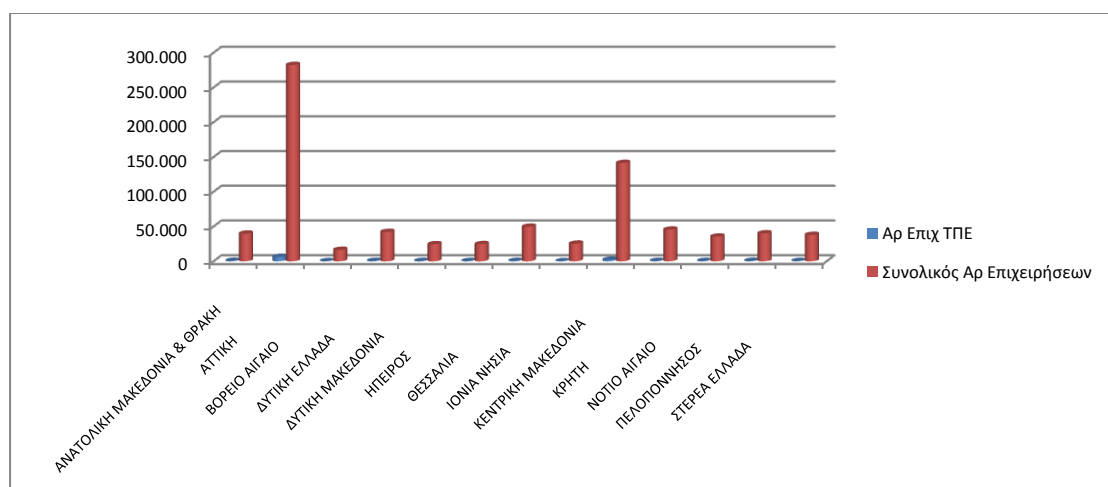
Πίνακας 7.3: Ποσοστιαία Συμμετοχή κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών ανά περιφέρεια και ποσοστιαία συμμετοχή αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων ανά περιφέρεια (2000).

Περιφέρεια	Ποσοστό συμμετοχής κύκλου εργασιών ΤΠΕ επί του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων	Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνολικού αριθμού επιχειρήσεων
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1,88%	1,58%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,05%	1,49%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,09%	1,40%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,34%	1,13%
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,49%	1,34%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,48%	0,87%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1,93%	1,35%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,40%	1,16%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,88%	1,49%
ΑΤΤΙΚΗ	8,81%	2,25%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2,27%	1,29%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1,74%	1,24%
ΚΡΗΤΗ	1,59%	1,16%

Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

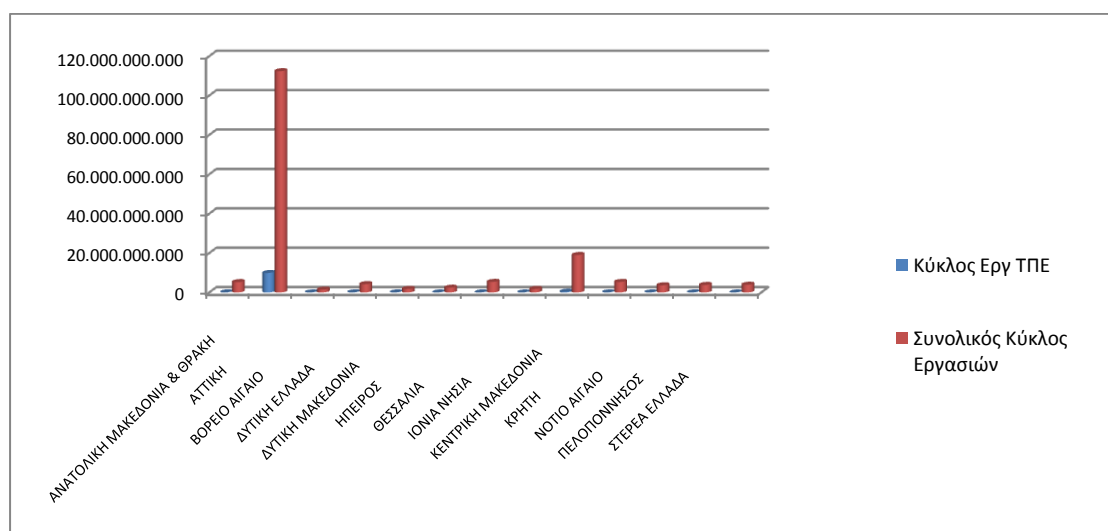
Αναφορικά με τη συμμετοχή του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ επί του συνόλου των επιχειρήσεων που εδρεύουν σε κάθε περιφέρεια, όπως προκύπτει, τόσο από τον παραπάνω πίνακα, όσο και από το διάγραμμα 7.8, το υψηλότερο ποσοστό των επιχειρήσεων που εντάσσονται στον κλάδο των ΤΠΕ συγκεντρώνεται στην περιφέρεια Αττικής με 2,25%. Ακολουθούν οι περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστά 1,58% και 1,49%, αντίστοιχα.

Διάγραμμα 7.8: Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το σύνολο των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια 2000

Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

Διάγραμμα 7.9: Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ και συνολικός κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια 2000

Πηγή: Επεξεργασία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2005

Η μέση συμμετοχή του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο των επιχειρήσεων όλων των κλάδων στις 13 περιφέρειες της Ελλάδος το 2000 διαμορφώνεται στο 1,36%, ενώ ως προς τη μέση συμμετοχή του κύκλου εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, στις περιφέρειες της χώρας αυτή ανήλθε το 2000 σε 2,38%. Το 2005, τα δυο μεγέθη αντίστοιχα διαμορφώθηκαν στο 2,02% και 2,68%. Αυτό το οποίο παρατηρείται λοιπόν σε επίπεδο πενταετίας, είναι η σημαντική αύξηση της συμμετοχής των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ΤΠΕ, σε σχέση με το σύνολο των επιχειρήσεων, σε ποσοστό της τάξεως του 48,5% καθώς και η ηπιότερη αύξηση κατά 12,6%, ως προς τη συμμετοχή του κύκλου εργασιών των συγκεκριμένων επιχειρήσεων στο συνολικό κύκλο εργασιών σε επίπεδο χώρας.

Στον πίνακα 7.4, αποτυπώνεται η έντονα θετική μεταβολή, ως προς τη συμμετοχή του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας, σε περιφερειακό επίπεδο. Αναφορικά με την εικόνα σε σχέση με τον κύκλο εργασιών, για την πλειοψηφία των περιπτώσεων, διαπιστώνεται μια ηπιότερη αύξηση με εξαίρεση την Αττική και τη Δυτική Μακεδονία όπου παρατηρείται μείωση. Στην περίπτωση της Αττικής, η οποία μάλιστα έχει μια εξαιρετική βαρύτητα όπως έχει ήδη αναφερθεί, η μείωση της ποσοστιαίας συμμετοχής που παρατηρείται, ως προς τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ είναι της τάξεως του 23,71% .

Πίνακας 7.4: Ποσοστιαία μεταβολή (2000-2005) συμμετοχής των επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο των επιχειρήσεων και της συμμετοχής κύκλου εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια.

Περιφέρεια	% μεταβολή συμμετοχής κύκλου εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ στο συνολικό κύκλο εργασιών	% μεταβολή συμμετοχής αρ επιχειρήσεων ΤΠΕ στο σύνολο των επιχειρήσεων
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	25,03%	35,81%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	76,77%	67,63%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-7,43%	43,22%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	31,65%	50,17%
ΗΠΕΙΡΟΣ	17,46%	34,30%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	37,53%	48,40%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	20,13%	60,09%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	22,47%	56,39%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	53,50%	33,27%
ΑΤΤΙΚΗ	-23,71%	50,37%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	24,23%	54,65%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	8,93%	32,63%
ΚΡΗΤΗ	31,73%	61,17%

Πηγή: Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2000-2005

Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρήθηκαν μεταξύ των δυο μεγεθών και ιδιαίτερα σε κάποιες περιφέρειες, με κυριότερη εκείνη της Αττικής, προκάλεσε ορισμένα ερωτήματα τα οποία προκειμένου να απαντηθούν θεωρήθηκε σκόπιμο η μελέτη να διευρυνθεί και να συμπεριληφθούν στοιχεία του έτους 2004. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία αυτά προέκυψε ότι το 2005 ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ παρουσιάζει μείωση της τάξεως του 20,73% σε σχέση με το 2004. Ως βασική υπόθεση εργασίας μπορεί να θεωρηθεί η λήξη της περιόδου προετοιμασίας των Ολυμπιακών αγώνων για τη διοργάνωση των οποίων δαπανήθηκαν σημαντικά ποσά στις ΤΠΕ όπως και στην πλειοψηφία των οικονομικών κλάδων. Αναλυτικότερα, σε περιφερειακό επίπεδο τα στοιχεία του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια παραθέτονται στον πίνακα 7.5.

Πίνακας 7.5: Κύκλος εργασιών τα έτη 2004 και 2005 ανά περιφέρεια και ποσοστιαία μεταβολή

Περιφέρεια	2004	2005	% Μεταβολή 2004-2005
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	167.131.703,63	169.629.444,62	2,00%
ΑΤΤΙΚΗ	16.085.289.678,75	12.183.919.616,03	-24,10%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	52.664.787,48	58.776.704,22	12,02%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	169.834.346,66	162.496.641,82	-3,71%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	125.445.137,30	90.226.886,87	-27,56%
ΗΠΕΙΡΟΣ	66.043.187,19	70.924.138,15	7,60%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	151.857.570,11	148.408.918,25	-1,99%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	61.419.401,60	63.225.938,51	3,33%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.129.036.071,55	1.156.884.398,78	2,70%
ΚΡΗΤΗ	191.002.161,51	183.725.495,09	-3,57%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	95.886.151,20	102.474.261,04	7,01%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	196.052.160,05	212.534.358,28	8,63%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	109.873.770,29	108.948.427,94	-0,32%
Σύνολο	18.601.536.127,32	14.712.175.229,60	-20,74%

Πηγή: Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ 2000-2005

Στον πίνακα 7.6 που ακολουθεί, αποτυπώνονται αναλυτικά τα στοιχεία σχετικά με τον κύκλο εργασιών και τον αριθμό των επιχειρήσεων, κατ' έτος και ανά περιφέρεια.

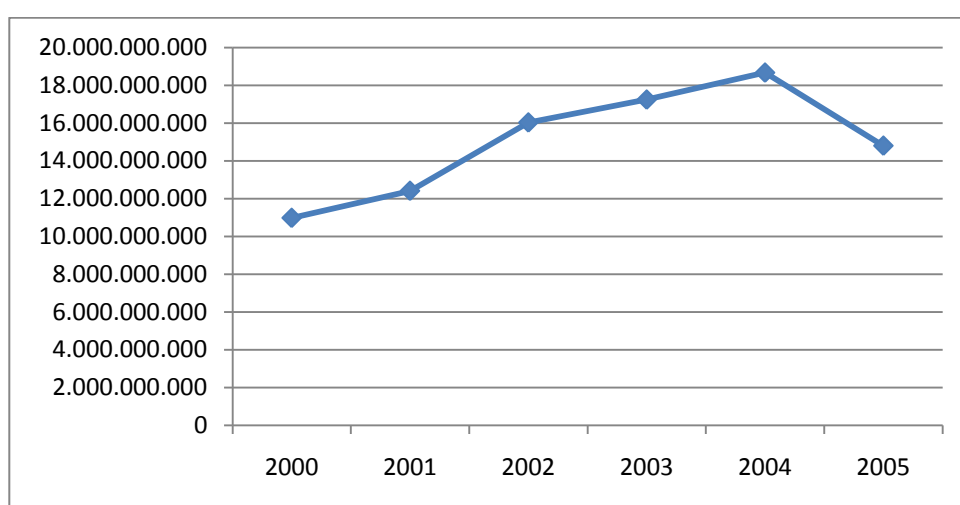
Πίνακας 7.6: Κύκλος εργασιών και αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ αναλυτικά κατ' έτος και ανά περιφέρεια

Περιφέρεια	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ	Κύκλος Εργασιών	Αριθμ Επιχειρ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	99.231.725	627	117.314.420	628	130.775.423	784	150.117.597	860	167.846.206	891	171.201.587	926
ΑΤΤΙΚΗ	9.900.960.739	6.348	10.813.472.356	6.791	14.072.388.621	8.894	15.226.328.587	9.592	16.146.606.481	10.302	12.255.322.055	10.705
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	33.141.225	212	34.101.979	210	43.495.747	287	48.480.305	320	52.728.879	329	59.068.416	348
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	82.152.780	570	110.870.999	660	141.477.766	856	141.402.606	959	170.572.357	983	164.247.547	1.043
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	56.232.194	342	46.632.176	361	92.437.837	470	100.286.633	492	125.685.929	495	91.047.059	512
ΗΠΕΙΡΟΣ	36.549.879	331	42.438.493	337	52.291.375	440	58.490.993	481	66.184.036	510	71.211.818	511
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	72.179.570	562	97.522.764	608	111.902.475	755	135.432.280	857	152.721.215	902	149.688.801	941
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	26.804.081	220	35.955.840	245	51.290.755	286	61.236.889	328	61.648.809	339	63.703.851	353
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	390.269.653	2.101	780.355.235	2304	865.284.298	3.165	827.236.430	3.499	1.131.664.084	3.724	1.162.246.578	3.915
ΚΡΗΤΗ	84.979.626	529	105.299.945	588	147.549.559	778	158.198.437	883	191.258.610	969	184.425.170	991
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	63.831.862	442	73.776.375	460	87.031.878	564	91.622.456	582	95.982.535	614	102.715.650	628
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	72.233.463	600	76.566.110	610	142.113.823	753	111.679.806	828	196.452.045	872	213.407.718	903
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	55.299.445	439	72.959.338	474	89.997.054	602	128.994.648	709	110.327.951	767	109.971.038	761
ΣΥΝΟΛΟ	10.973.866.242	13.323	12.407.266.030	14.276	16.028.036.610	18.633	17.239.507.667	20.390	18.669.679.137	21.697	14.798.257.288	22.537

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

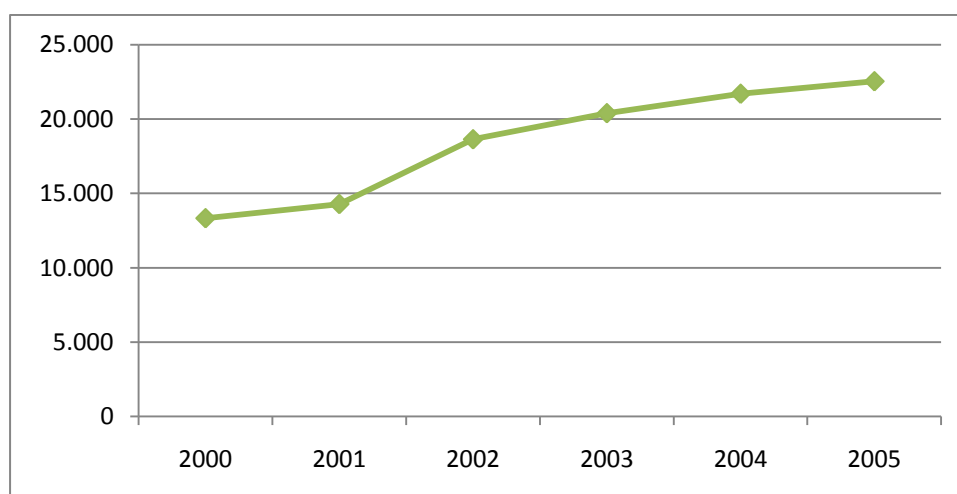
Στα διαγράμματα 7.10 και 7.11 απεικονίζονται σε επίπεδο χώρας και κατ' έτος, η πορεία του κύκλου εργασιών και ο αριθμός των επιχειρήσεων ΤΠΕ. Για την πρώτη περίπτωση γίνεται εμφανές ότι η συνεχόμενα αυξητική πορεία που καταγράφεται από το 2000 διακόπτεται με έντονη πτώση που αγγίζει το 21% για το έτος 2005. Σχετικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων διαπιστώνεται μια αδιάλειπτη αυξητική πορεία για ολόκληρη το διάστημα μελέτης, η οποία την πρώτη τριετία έχει εντονότερο χαρακτήρα ενώ γίνεται ηπιότερη στη συνέχεια.

Διάγραμμα 7.10: Κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ τα έτη 2000-2005, σε εθνικό επίπεδο

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

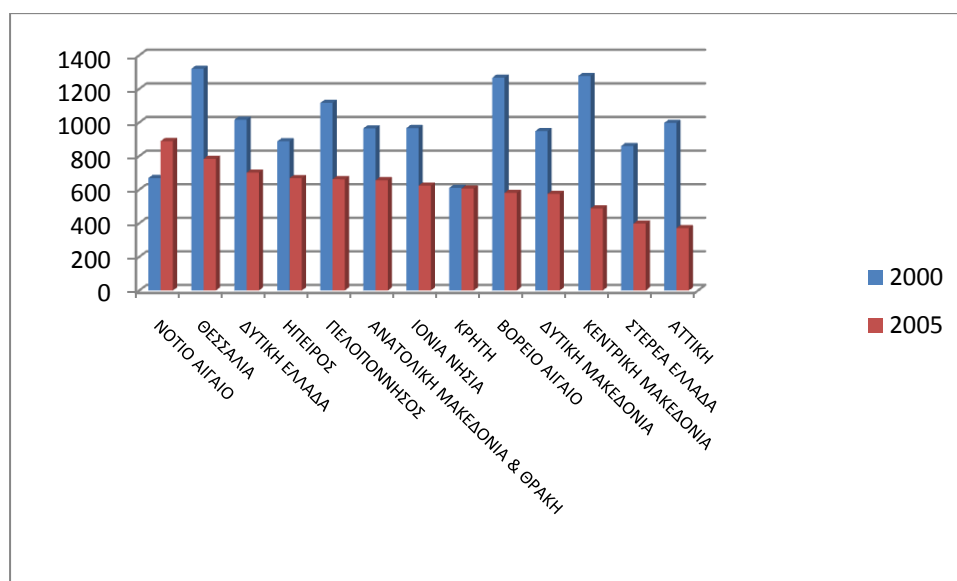
Διάγραμμα 7.11: Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ τα έτη 2000-2005, σε εθνικό επίπεδο

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Συμπληρωματικά, επιχειρώντας τα μεγέθη να διερευνηθούν σε μια περισσότερο αντικειμενική βάση, εξετάστηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων, σε σχέση με το πληθυσμιακό μέγεθος κάθε περιφέρειας (διάγραμμα 7.12). Ένας τέτοιος δείκτης εκφράζει, με τις όποιες δυσκολίες που αναλύονται στη συνέχεια, τον αριθμό των ατόμων, ως δυνητικό μέγεθος αγοράς, που αντιστοιχούν σε κάθε επιχείρηση ΤΠΕ που λειτουργεί σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση για το 2005 οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Θεσσαλίας και Δυτικής Ελλάδος μοιάζει να έχουν μια προνομιακή θέση αφού εμφανίζουν την υψηλότερη σχέση, ενώ στον αντίποδα βρίσκονται οι περιφέρειες της Αττικής και Στερεάς Ελλάδος. Σημαντική μείωση παρουσιάζει η συγκεκριμένη σχέση το 2005, για σχεδόν όλες τις περιφέρειες της χώρας, συγκρίνοντας με το 2000, στοιχείο το οποίο αναδεικνύει τη σημαντική αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ και ενδεχομένως τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που παρείχε ο χώρος.

Διάγραμμα 7.12: Πληθυσμιακό μέγεθος περιφέρειας προς τον αριθμό επιχειρήσεων ΤΠΕ (2000,2005)

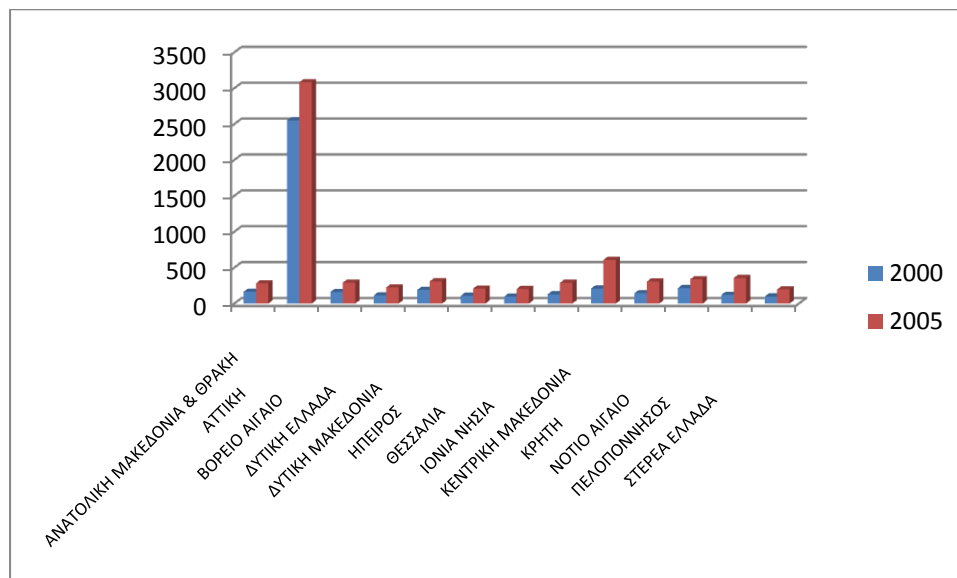

Πηγή: Eurostat-Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Σε παρόμοια φιλοσοφία μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσεται και ο επόμενος δείκτης, μέσω του οποίου αποτυπώνονται οι κατά κεφαλήν δαπάνες για ΤΠΕ, όπως προκύπτουν από τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ που εδρεύουν σε μια περιφέρεια, σε σχέση με τον αριθμό του πληθυσμού που διαμένει στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Η συγκεκριμένη προσέγγιση επιχειρεί να ποσοτικοποιήσει, την ένταση της ζήτησης που παρουσιάζεται για προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ, αλλά και τις επιχειρηματικές ευκαιρίες της εκάστοτε αγοράς. Σύμφωνα με τα στοιχεία όπως παρουσιάζονται και στο διάγραμμα 7.13, μοιάζει να

ευνοείται και σε αυτήν την περίπτωση, η περιφέρεια Αττικής, ενώ ακολουθεί η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

Διάγραμμα 7.13: Κατά κεφαλήν δαπάνες για ΤΠΕ ανά περιφέρεια (2000-2005)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Και για τις δυο προαναφερόμενες προσεγγίσεις, θα πρέπει να αναφερθεί ότι δημιουργούνται ορισμένοι προβληματισμοί, κυρίως ως προς τα εξής ζητήματα: Καταρχάς η δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων αυτών δεν σχετίζεται μόνο με το απλό καταναλωτικό κοινό αλλά σε σημαντικό βαθμό συνδέεται και με την παροχή εταιρικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα³¹⁵ όπου στις μητροπολιτικές περιφέρειες και ιδιαίτερα σε εκείνη της Αττικής παρουσιάζεται υπερσυγκέντρωση. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πολλές επιχειρήσεις εξ αυτών που διαθέτουν εξειδικευμένα προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ δεν διαθέτουν δίκτυο στην υπόλοιπη Ελλάδα, με αποτέλεσμα μεγάλος μέρος της ζήτησης από ολόκληρη την Ελλάδα να κατευθύνεται στις μητροπολιτικές περιφέρειες.

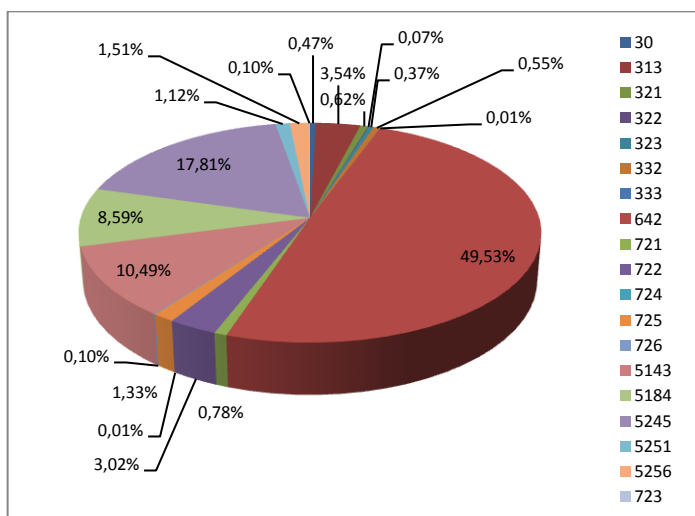
7.1.2 Η εθνική και περιφερειακή διάσταση του τομέα μέσω της μελέτης του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ και του κύκλου των εργασιών τους, ανά κλάδο ΤΠΕ

Εξετάζοντας παράλληλα την παράμετρο σχετικά με την κατανομή του κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ προκειμένου να διαπιστωθεί ποιοι είναι οι κλάδοι που συμβάλουν

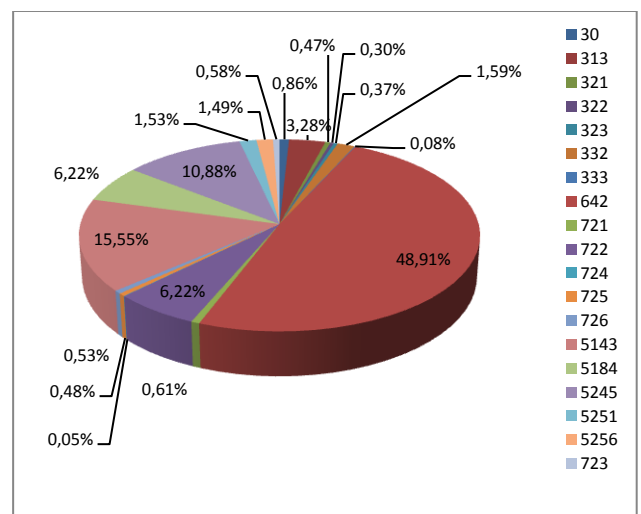
³¹⁵ Στην Ελλάδα, από στοιχεία έρευνας του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ το 2007, Μελέτη βελτίωσης αποδοτικότητας επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφορικής στη Δημόσια Διοίκηση, (http://www.observatory.gr/files/meletes/MVA_DO_gr.pdf), εκτιμήθηκε ότι το 10% του τζίρου του κλάδου Πληροφορικής πηγαίνει σε έργα του Δημοσίου.

σημαντικότερα, διαπιστώνεται άμεσα η ιδιαίτερη βαρύτητα του κλάδου 64.2 των τηλεπικοινωνιών, ο οποίος και για τα δύο έτη (2000,2005) συγκεντρώνει τον υψηλότερο κύκλο εργασιών. Πιο συγκεκριμένα, για το έτος 2000 η ποσοστιαία συμμετοχή του ανέρχεται στο 49,53% του συνολικού κύκλου εργασιών ΤΠΕ, ενώ το 2005 παρουσιάζει μια πολύ ήπια μείωση η οποία προσεγγίζει το 48,91%. Ακολουθεί, με σημαντική όμως διαφοροποίηση διαχρονικά (2000-2005), ο κλάδος 52.45 του λιανικού εμπορίου ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών, καθώς και μουσικών οργάνων και συναφών ειδών, στον οποίο ενώ για το 2000 πραγματοποιείται το 17,81% του συνολικού κύκλου εργασιών ΤΠΕ, το 2005 το αντίστοιχο ποσοστό μεταβάλλεται αρνητικά και ανέρχεται σε 10,88%, σημειώνοντας μείωση ως προς τις απόλυτες τιμές κατά 17,63%. Σημαντικό επίσης είναι και το μερίδιο που αναλογεί στον κλάδο 51.43, που σχετίζεται με το χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών και στον οποίο ο κύκλος εργασιών το διάστημα 2000-2005 αυξήθηκε κατά 100%.

Διάγραμμα 7.14: Ποσοστιαία κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ, 2000

Διάγραμμα 7.15: Ποσοστιαία κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ, 2005

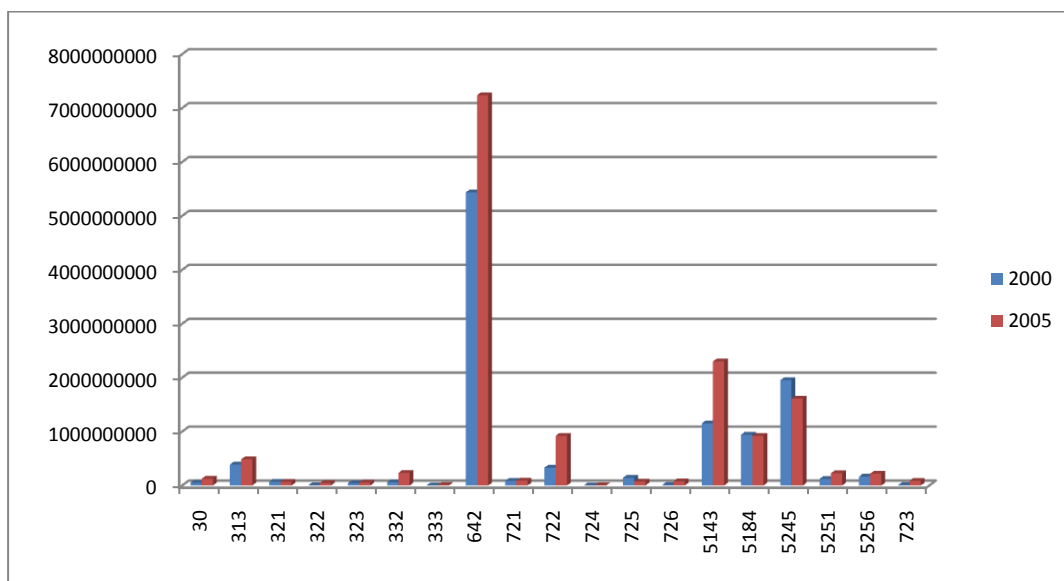
Αξιοσημείωτη είναι και η θετική ποσοστιαία μεταβολή του κύκλου εργασιών σε κλάδους όπως της κατασκευής εξοπλισμού ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής (333) με 858,4% , της επεξεργασίας δεδομένων (723) με 721,8%, των δραστηριοτήτων σχετικών με τράπεζες δεδομένων (724) με 698% και άλλων δραστηριοτήτων συναφών με την πληροφορική (726) με 623%. Βέβαια, σε ότι αφορά τους συγκεκριμένους κλάδους θα πρέπει να αναφερθεί ότι η βαρύτητα τους σχετικά με τη συνολική κατανομή του κύκλου εργασιών ΤΠΕ είναι περιορισμένη.

Πίνακας 7.7: Κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά κλάδο για τα έτη 2000 και 2005 με την ποσοστιαία μεταβολή

Κλάδος	Κωδικός Κλάδου	Κύκλος Εργασιών 2000	Κύκλος Εργασιών 2005	% Μεταβολή 2000-2005
Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών	30	51415779	126936966	146,88%
Κατασκευή μονωμένων συρμάτων και καλωδίων	313	388288450	485199339	24,96%
Κατασκευή ηλεκτρονικών λυχνιών και λοιπών ηλεκτρονικών εξαρτημάτων	321	67879038	69674851	2,65%
Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών πομπών και συσκευών ενσύρματης τηλεφωνίας και ενσύρματης τηλεγραφίας	322	7551259	44349678	487,32%
Κατασκευή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών δεκτών και συσκευών εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου ή εικόνας, καθώς και των συναφών μερών και εξαρτημάτων	323	40310662	54233714	34,54%
Κατασκευή οργάνων και συσκευών μέτρησης, επαλήθευσης, δοκιμών, πλοήγησης και άλλων χρήσεων, με εξαίρεση τον εξοπλισμό ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής	332	60151209	234781559	290,32%
Κατασκευή εξοπλισμού ελέγχου των βιομηχανικών μεθόδων παραγωγής	333	1198292	11484756	858,43%
Τηλεπικοινωνίες	642	5435851530	7238031264	33,15%
Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής (hardware)	721	85348917	90147923	5,62%
Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού (software) και προμήθεια λογισμικού	722	331767883	920732321	177,52%
Επεξεργασία Δεδομένων	723	10474850,87	86082058	721,80%
Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	724	917457	7284718	694,01%
Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	725	145458103	71456184	-50,88%
Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	726	10754259	77768923	623,15%
Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών	5143	1150702436	2301851527	100,04%
Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού	5184	942612058	921073362	-2,29%
Λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών, καθώς και μουσικών οργάνων και συναφών ειδών	5245	1954438130	1609832360	-17,63%
Λιανικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού	5251	123359507	226415416	83,54%
Λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού	5256	165386423	220920369	33,58%

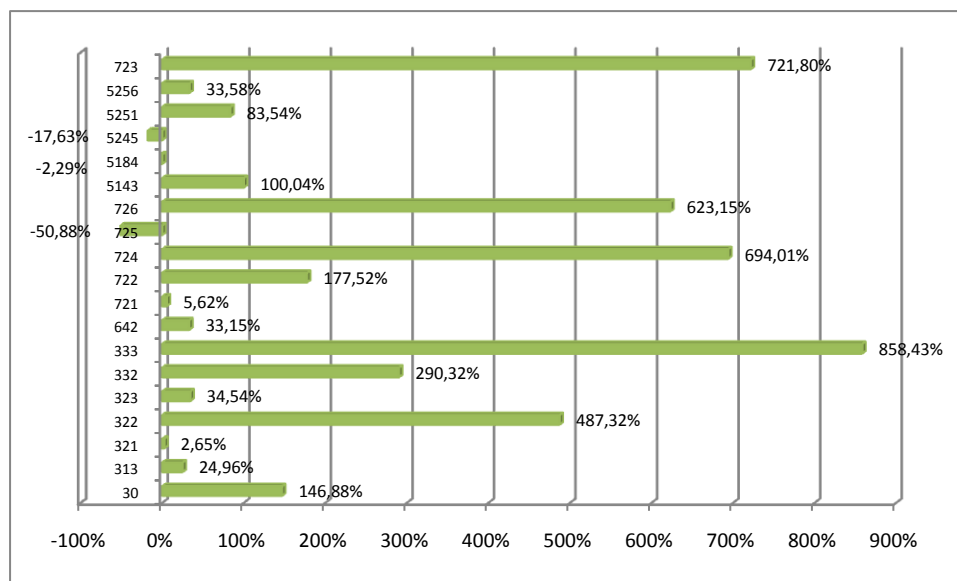
Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Διάγραμμα 7.16: Κατανομή κύκλου εργασιών ανά κλάδο ΤΠΕ, απόλυτες τιμές για τα έτη 2000 και 2005

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000,2005)

Διάγραμμα 7.17 Ποσοστιαία μεταβολή κύκλου εργασιών 2000-2005 ανά κλάδο ΤΠΕ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία Μητρώων Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Σχετικά με την περιφερειακή διάσταση που παρουσιάζουν οι επιμέρους κλάδοι των ΤΠΕ για το 2000, αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι εάν εξαιρέσουμε την περιφέρεια Αττικής, η μέση ποσοστιαία συμβολή των σχετικών με το εμπόριο κλάδων ΤΠΕ (5143, 5184, 5245, 5251, 5256) που καταγράφεται στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας αγγίζει το 91% του

συνολικού κύκλου εργασιών του τομέα ΤΠΕ. Στους δύο από τους παραπάνω κλάδους (5143 και 5245) οι οποίοι σχετίζονται με το χονδρικό και το λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών, η μέση ποσοστιαία συμμετοχή ανά περιφέρεια είναι 77,5% του συνολικού κύκλου εργασιών στον τομέα των ΤΠΕ (εξαιρώντας αυτόν που καταγράφεται στην περιφέρεια Αττικής). Για την περιφέρεια Αττικής και πιο συγκεκριμένα των επιχειρήσεων που εδρεύουν σε αυτή, (όπου συγκεντρώνεται το συντριπτικό τμήμα του συνολικού κύκλου εργασιών του τομέα αφού το 2000 υπερέβαινε το 90% ενώ το 2005 άγγιξε το 82,5%) ο κύκλος εργασιών στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών συγκεντρώνει το 54,6%, καθιστώντας τον ως κυρίαρχο κλάδο, ενώ οι κλάδοι του εμπορίου ΤΠΕ, όπως προαναφέρθηκαν, συγκεντρώνουν το 34%.

Τα αντίστοιχα στοιχεία για το 2005, ως προς τη βαρύτητα των κλάδων του εμπορίου ΤΠΕ, παρουσιάζονται αρκετά αποδυναμωμένα, διατηρώντας όμως την κυριαρχία τους, αφού η μέση ποσοστιαία συμμετοχή του κύκλου εργασιών των συγκεκριμένων κλάδων επί του συνολικού κύκλου εργασιών ΤΠΕ, που καταγράφηκε στις δώδεκα περιφέρειες της χώρας (εξαιρουμένης της Αττικής) ανήλθε στο 71,3%. Ταυτόχρονη μείωση της συμμετοχής της συγκεκριμένης κατηγορίας κλάδων, καταγράφεται και για την περιφέρεια Αττικής, όπου η αντίστοιχη τιμή διαμορφώνεται στο 21,35%. Για την Αττική, η ιδιαίτερη βαρύτητα του κλάδου των τηλεπικοινωνιών εξακολουθεί να ισχύει και το 2005, με την ποσοστιαία συμμετοχή του να διαμορφώνεται στο 57,6%. Γενικότερα, η μέση συμμετοχή του κύκλου εργασιών που καταγράφεται από τις επιχειρήσεις του κλάδου τηλεπικοινωνιών το 2005 προς τον συνολικό κύκλο εργασιών στις περιφέρειες της Ελλάδος (πλην της Αττικής), υπερδιπλασιάζεται σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά του 2000 και από 3,7% εκτοξεύεται στο 7,8%.

Η κυριαρχία του κλάδου της τηλεφωνίας μπορεί να υποστηριχθεί ότι αποτυπώνει την κατακόρυφη ενίσχυση της κινητής τηλεφωνίας τουλάχιστον για την τελευταία δεκαετία και η οποία όπως προκύπτει από την επεξεργασία των στοιχείων συγκεντρώνεται τουλάχιστον ως προς τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων του κλάδου, στην περιφέρεια Αττικής, αφού για το 2000 το 99,4% του συνολικού κύκλου εργασιών της χώρας στον κλάδο της τηλεφωνίας καταγράφεται να έχει πραγματοποιηθεί στην περιφέρεια Αττικής ενώ για το 2005 το ίδιο ποσοστό ανέρχεται σε 97,5%.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η βασική οικονομική δραστηριότητα σε περιφερειακό επίπεδο (πλην της Αττικής) στον τομέα των ΤΠΕ επικεντρώνεται κυρίως στους κλάδους, οι οποίοι εντάσσονται στο εμπόριο. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει την

αδυναμία αναφορικά με την άμεση παραγωγή ΤΠΕ στην Ελλάδα, η οποία συνδέεται με μια σειρά από λόγους που σχετίζονται με ζητήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα όπως είναι:

- η έλλειψη μηχανισμών παραγωγής καινοτομίας αλλά και διάχυσης της, ιδιαίτερα σε περιφερειακό επίπεδο, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Οι μηχανισμοί αυτοί σχετίζονται με μια σειρά παραγόντων όπως η ενίσχυση της έρευνας σε όλα τα επίπεδα (οικονομικά και θεσμικά), η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος (κυρίως τριτοβάθμιου), η στενότερη συνεργασία ακαδημαϊκού χώρου και επιχειρήσεων στο τομέα των ΤΠΕ μέσω της αναβάθμισης πρακτικών όπως τα τεχνολογικά πάρκα κλπ
- η έλλειψη κινήτρων για την ανάληψη του επιχειρηματικού κινδύνου σε έναν κατεξοχήν τομέα υψηλού ρίσκου, αλλά και το ευρύτερο δύσκαμπτο πλαίσιο που δεν ευνοεί την ανάπτυξη της υγιούς επιχειρηματικότητα στη χώρα.
- το σχετικά μικρό μέγεθος της αγοράς, ως ένα βαθμό, λειτουργεί απωθητικά για την προσέλκυση σημαντικών άμεσων επενδύσεων από επιχειρήσεις ΤΠΕ του διεθνούς χώρου. Πέρα του όποιου οφέλους από την επενδυτική δραστηριότητα θα πρέπει να σημειωθεί μέσω της συγκεκριμένης διαδικασίας θα ήταν δυνατή η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για τη μεταφορά τεχνογνωσίας. Επιπλέον, η γεωγραφική θέση της χώρας σε αυτή τουλάχιστον τη φάση, αλλά και πολιτισμικά στοιχεία όπως η γλώσσα, μοιάζει να μην ευνοούν την προσέλκυση των παραπάνω επενδύσεων
- Η έλλειψη μιας αποτελεσματικής συνεκτικής στρατηγικής σε εθνικό επίπεδο που να λαμβάνει υπόψη όλες τις παραπάνω παραμέτρους. Η άποψη³¹⁶ του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Πληροφορικής σχετικά με την πορεία των ΤΠΕ στην Ελλάδα μοιάζει να επιβεβαιώνει τη συγκεκριμένη θέση αφού όπως αναφέρει *“η ουσιαστική ενίσχυση του κλάδου μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-2013 και της Ψηφιακής Στρατηγικής δε μοιάζει, να πραγματοποιείται, καθώς παρουσιάζονται καθυστερήσεις στα υπό υλοποίηση έργα και στις αντίστοιχες πληρωμές, οδηγώντας σε δυσλειτουργίες. Η γενικότερη άποψη είναι πως η χάραξη Εθνικής Στρατηγικής για τις ΤΠΕ με κεντρικό συντονισμό, σαφή χρονοδιαγράμματα, δεσμεύσεις και αποφυγή διασποράς αρμοδιοτήτων είναι αναγκαία για την επίτευξη*

---

³¹⁶ Όπως αναφέρεται στην Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα του παρατηρητήριου για την ΚτΠ (η οποία υλοποιήθηκε από το ΙΟΒΕ) με τίτλο “Μελέτη σχετικά με τους κλάδους Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών για το 2008 & τη χρήση των ΤΠΕ σε σημαντικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα: Κατάσταση και Προοπτικές” (Παραδοτέο: Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα).

της τεχνολογικής σύγκλισης, ώστε να εξαλειφθεί η υστέρηση που παρουσιάζει η Ελλάδα συγκρινόμενη με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.”

- Οι εγγενείς αδυναμίες των επιχειρήσεων του ελληνικού χώρου, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό δεν ανέπτυξαν μια εξωστρεφή πολιτική με στόχο την εμπλοκή τους στη διεθνή αγορά αλλά κυρίως προσανατολίστηκαν στη συμμετοχή τους στα δημόσια έργα σε εθνικό επίπεδο.

Αλλά και για τους κλάδους των ΤΠΕ που εντάσσονται στο δευτερογενή τομέα αυτό το οποίο διαπιστώνεται όπως αναφέρει και ο Θ. Τερροβίτης³¹⁷ είναι κυρίως η μετακίνηση από την παραγωγή στη συναρμολόγηση. Η συγκεκριμένη αδυναμία συνδέεται άμεσα με μια σειρά συνεπειών σε μακροοικονομικό επίπεδο, όπως στη διαμόρφωση του περιφερειακού ΑΕΠ από τη συμβολή του τομέα των ΤΠΕ στην τοπική οικονομική δραστηριότητα, στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία αλλά και στις εμπορικές ροές αναφορικά με τις εισαγωγές και εξαγωγές. Για τα μεγέθη αυτά, στη συνέχεια της εργασίας ακολουθεί σχετική ανάλυση προκειμένου να αναδειχθεί πιο συγκεκριμένα η σημασία τους.

Αυτό το οποίο επίσης θα πρέπει να επισημανθεί και για το οποίο έχει ήδη γίνει σχετική αναφορά, είναι η δυσκολία διάκρισης των επιχειρήσεων, ως προς την ένταξη τους στους επιμέρους κλάδους ΤΠΕ, σύμφωνα με το ακριβές αντικείμενο δραστηριότητας τους. Το συγκεκριμένο στοιχείο ενδεχομένως να δημιουργεί ορισμένες στρεβλώσεις για κάποιους κλάδους, ως προς το είδος των επιχειρήσεων που εντάσσονται σε αυτούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα όπως αναφέρεται και σε μελέτη³¹⁸ του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα των επιχειρήσεων του κλάδου 514.3 (Χονδρικό εμπόριο συσκευών, οικιακών, ηλεκτρικών / ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών), των οποίων η σημαντικότερη δραστηριότητα επικεντρώνεται στο εμπόριο λευκών συσκευών, είδη σπιτιού και γενικότερα εμπόριο που δεν συνδέεται άμεσα με τις ΤΠΕ.

7.1.2 Η σύγχρονη αποτύπωση του τομέα ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο

Επιχειρώντας τη μελέτη της περιφερειακής διάστασης, με πιο πρόσφατα στοιχεία σε σχέση με αυτά που χρησιμοποιήθηκαν νωρίτερα από το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ, χρησιμοποιήθηκε η μελέτη³¹⁹ του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ την οποία υλοποίησε ο

³¹⁷ Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και Χρήση των ΤΠΕ στην Ελλάδα. Σημασία και Επιπτώσεις, εκδ ΚΕΠΕ, Αθήνα σ 64

³¹⁸ Οπ. π. υπ 313, σ.16

³¹⁹ Οπ. π. υπ 313, .Η Μελέτη του Παρατηρητηρίου- IOBE συγκριτικά με τα διαθέσιμα στοιχεία από το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ περιλαμβάνει πολλές επιχειρήσεις οι οποίες χωρίς να ανήκουν στους

IOBE. Σύμφωνα με τα στοιχεία της συγκεκριμένης μελέτης, οι επιχειρήσεις ΤΠΕ ομαδοποιήθηκαν σε τρεις γεωγραφικές ενότητες (Πίνακας 7.8) με την περίοδο μελέτης να εκτείνεται έως και το 2007. Αυτό το οποίο διαπιστώνεται άμεσα σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης αυτής, είναι η υπερσυγκέντρωση των επιχειρήσεων στην περιοχή της μητροπολιτικής περιφέρειας της Αττικής με ποσοστό 79,4%. Ποσοστό 9,3% των επιχειρήσεων δηλώνουν ως έδρα την περιοχή της Θεσσαλονίκης και το υπόλοιπό 11,3% είναι διάσπαρτο σε ολόκληρη την Ελλάδα. Σε ότι αφορά τις τελευταίες, σύμφωνα με την επιμέρους ανάλυση που περιλαμβάνει η ίδια μελέτη, αυτό το οποίο προκύπτει, είναι ότι στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας στις οποίες διακρίνεται αξιόλογη συγκέντρωση επιχειρήσεων ΤΠΕ, όπως είναι οι περιφέρειες της Κρήτης (με ποσοστό στη σχετική κατηγορία να είναι 19,4%), της Δυτικής Ελλάδος (18,5%), της Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης (15,3%) και της Θεσσαλίας (12,5%), διαπιστώνεται άμεση συσχέτιση της δραστηριότητας αυτής, με εστίες τα κύρια αστικά κέντρα, όπως είναι το Ηράκλειο, η Πάτρα, η Λάρισα.

Τα παραπάνω στοιχεία καθώς και τα συμπεράσματα της μελέτης μοιάζει να επαληθεύουν σε μεγάλο βαθμό την υπόθεση που έχει γίνει σε προηγούμενο σημείο του κεφαλαίου σχετικά με την παροχή εξειδικευμένων εταιρικών υπηρεσιών και προϊόντων για τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι απευθύνονται σε αντίστοιχες επιχειρήσεις του τομέα των ΤΠΕ στην Αττική (και κάποιες φορές ενδεχομένως και στη Θεσσαλονίκη), ενώ για υπηρεσίες που σχετίζονται με το λιανικό εμπόριο των ΤΠΕ, αυτές σε μεγάλο βαθμό παρέχονται από συγκεκριμένες αλυσίδες του χώρου οι οποίες και διαθέτουν αξιόλογο δίκτυο στα περιφερειακά αστικά κέντρα.

Με αυτόν τον τρόπο γίνεται άμεσα αντιληπτό, ότι τουλάχιστον στη συγκεκριμένη φάση που διανύουμε, η λειτουργία των οικονομιών συγκέντρωσης οι οποίες εντοπίζονται σε συγκεκριμένες περιοχές που διαθέτουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως το κρίσιμο μέγεθος της αγοράς, τη δυνατότητα καινοτομικής μάθησης από άλλες επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, τις διακλαδικές σχέσεις που αναπτύσσονται και όλα τα υπόλοιπα πλεονεκτήματα που συνοδεύονται σε αυτές τις περιπτώσεις, συναντώνται σχεδόν αποκλειστικά στα αστικά κέντρα. Μέσω αυτής της διαδικασίας, προσελκύεται και ευνοείται η εγκατάσταση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, αναπαράγοντας και ενισχύοντας την διαμόρφωση των ανισοτήτων στο χώρο.

κλάδους που προσδιορίζει ο ΟΟΣΑ ως ΤΠΕ, σχετίζονται με τις ΤΠΕ. Σημαντικό βεβαίως στοιχείο αποτελεί ότι η μελέτη του IOBE αναφέρεται μόνο σε Α.Ε. και ΕΠΕ και δεν συμπεριλαμβάνει τις προσωπικές επιχειρήσεις όπως συμβαίνει με το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ.

Πίνακας 7.8: Γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων ΤΠΕ

Έδρα	Αριθμός επιχειρήσεων	%
Αττική	1106	79,4
Θεσσαλονίκη	130	9,3
Υπόλοιπη Ελλάδα	157	11,3
Σύνολο	1393	100

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένα συμπληρωματικά στοιχεία, όπως το ότι η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ (~85%) εντάσσεται στην πληροφορική, ενώ το τμήμα που ανήκει στις τηλεπικοινωνίες είναι πολύ μικρότερο. Επίσης, ένα σύνολο 1450 επιχειρήσεων (86% του συνόλου) εντάσσονται στον λεγόμενο «πυρήνα³²⁰» των ΤΠΕ, με τις υπόλοιπες να θεωρούνται περιφερειακές. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το 88,2% των επιχειρήσεων ΤΠΕ που περιλαμβάνονται στη συγκεκριμένη μελέτη έχουν έτος ίδρυσης το διάστημα μετά του 1990 .

Η μεθοδολογία της μελέτης περιελάμβανε την ομαδοποίηση των επιμέρους κλάδων ΤΠΕ σε πέντε βασικές κατηγορίες δραστηριότητας³²¹, οι οποίες είχαν ως εξής: κατασκευή εξοπλισμού ΤΠΕ, εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ, πάροχοι τηλεπ/κων / διαδικτυακών υπηρεσιών, προϊόντα λογισμικού, υπηρεσίες πληροφορικής

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη προσέγγιση λοιπόν, αυτό το οποίο διαπιστώθηκε ήταν η σαφής κυριαρχία του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην κατηγορία των υπηρεσιών πληροφορικής με το ποσοστό τους να ανέρχεται σε 43,43% και να ακολουθούν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην κατηγορία του εμπορίου προϊόντων ΤΠΕ με 30,94%. Οι κατηγορίες, πάροχοι τηλεπ/κων-διαδικτυακών υπηρεσιών, κατασκευή εξοπλισμού ΤΠΕ καθώς και προϊόντα λογισμικού έπονται με 10,55%, 8,11% και 6,96%, αντίστοιχα. Κατανέμοντας γεωγραφικά τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις παραπάνω πέντε κατηγορίες, σε τρεις γεωγραφικές ενότητες (Αττική, Θεσσαλονίκη και Υπόλοιπη Ελλάδα), γίνεται άμεσα ευδιάκριτη η υψηλή συγκέντρωση των επιχειρήσεων όλων των κατηγοριών στην περιοχή της Αττικής, με σημαντικότερη εκείνης των

³²⁰ Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη με μεθοδολογική προσέγγιση, στον πυρήνα ανήκουν οι επιχειρήσεις που έχουν βασική δραστηριότητα στον κλάδο 72 (Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες) και στον 64.2 (Τηλεπικοινωνίες) και οι οποίες θεωρούνται βασικές επιχειρήσεις του τομέα. Για όλες τις υπόλοιπες όπως αναφέρθηκε έγινε αναλυτική αναζήτηση των προϊόντων τους ώστε να αποσαφηνιστεί αν ασχολούνται κατά ένα μεγάλο μέρος τους με δραστηριότητες Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών και το σχετικό εμπόριο.

³²¹ Για τη συγκεκριμένη μεθοδολογία που ακολουθεί IOBE υπάρχουν σχετικά στοιχεία στο παράρτημα Ι

επιχειρήσεων που ανήκουν στην κατηγορία των προϊόντων λογισμικού με ποσοστό που αγγίζει το 85,56%. Τη χαμηλότερη συγκέντρωση στην Αττική παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις της κατηγορίας των παρόχων τηλεπ/κων-διαδικτυακών υπηρεσιών με 74,82%.

Πίνακας 7.9:Γεωγραφική Κατανομή ανά κατηγορία δραστηριότητας (2008)

Κατηγορία δραστηριότητας	Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ (έδρα)			
	Αττική	Θεσσαλονίκη	Υπόλοιπη Ελλάδα	Σύνολο
Κατασκευή εξοπλισμού ΤΠΕ	85	13	15	113
Εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ	339	43	49	431
Πάροχοι τηλεπ/κων / διαδικτυακών υπηρεσιών	110	12	25	147
Προϊόντα λογισμικού	83	10	4	97
Υπηρεσίες Πληροφορικής	489	54	62	605
Σύνολο	1106	132	155	1393

Πηγή Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)από επεξεργασία στοιχείων HELLASTAT

Τα παραπάνω στοιχεία, εκτός από του ότι επιβεβαιώνουν όσα έχουν ήδη παρουσιαστεί σχετικά με την υψηλή συγκέντρωση των επιχειρήσεων σε όλες τις κατηγορίες δραστηριότητας ΤΠΕ, στην περιοχή της Αττικής, αναδεικνύουν επίσης για το σύνολο της χώρας, την κυριαρχία των επιχειρήσεων, που ανήκουν σε κατηγορίες δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών και του εμπορίου, στοιχείο το οποίο έχει ήδη αναδειχθεί και από την επεξεργασία που προηγήθηκε σχετικά με το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ.

7.2 Οι μακροοικονομικές επιπτώσεις των ΤΠΕ

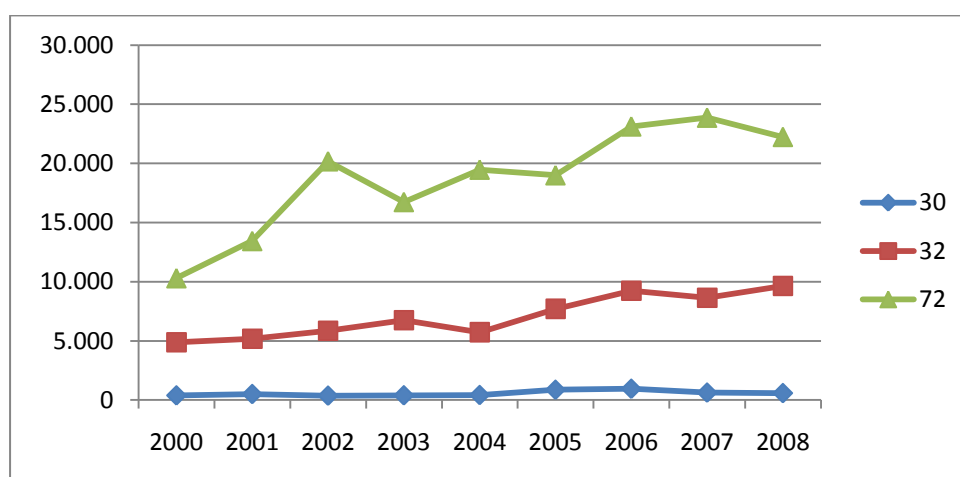
7.2.1. Η σχέση με την Απασχόληση

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, το οποίο και αποτελεί κρίσιμο μακροοικονομικό μέγεθος για τη συνολική αναπτυξιακή διαδικασία, θεωρείται η απασχόληση η οποία αντιμετωπίζεται ως κεντρική μεταβλητή, στο σχεδιασμό των αναπτυξιακών πολιτικών σε υπερεθνικό, εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο. Μέσω των στοιχείων των οποίων προκύπτουν, από τη μελέτη του IOBE, διαπιστώνεται μια θετική μεταβολή της απασχόλησης που καταγράφεται στον τομέα των ΤΠΕ, για το διάστημα 2000-2008, που αγγίζει το 34%. Συγκρίνοντας τους παραπάνω

ρυθμούς μεταβολής με τους αντίστοιχους που παρουσιάζονται στο σύνολο της εγχώριας απασχόλησης, οι οποίοι για το αντίστοιχο διάστημα ανέρχονται στο 10,1%, διαπιστώνεται μια ισχυρή δυναμική του τομέα ως προς τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζουν τη μεταβολή του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων, κατά την περίοδο 2000-2008 σε τρεις³²² βασικούς κλάδους που εντάσσονται στον τομέα ΤΠΕ. Αναλυτικότερα στον κλάδο 30 που αναφέρεται στην κατασκευή μηχανών γραφείου και Η/Υ παρατηρείται μια αύξηση της τάξεως του 50,45%, στον κλάδο 32 ο οποίος περιλαμβάνει τις συσκευές ραδιοφωνίας, τηλεόρασης επικοινωνιών η αύξηση αγγίζει το 97,1% ενώ στον κλάδο 72 που περιλαμβάνει την πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες η αύξηση είναι ακόμα εντονότερη και ανέρχεται σε 115,74%.

Διάγραμμα 7.18: Μεταβολή της απασχόληση στους κλάδους 30,32,72 για την περίοδο 2000-2008

Πηγή Επεξεργασία στοιχείων Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ (2000-2008)

Σύμφωνα με τα στοιχεία που αποτυπώνουν την περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στον τομέα ΤΠΕ, σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος στο σύνολο των κλάδων (πίνακας 7.10), γίνεται αυτομάτως εμφανής η έντονη συγκέντρωση, των απασχολούμενων στον κλάδο των ΤΠΕ στην Αττική. Η συγκεκριμένη διαπίστωση συνδέεται σαφώς με όσα έχουν ήδη παρουσιαστεί αναφορικά με την υψηλή συγκέντρωση των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ στην Αττική, η οποία σύμφωνα με τα στοιχεία του IOBE ανέρχεται στο 80% του συνόλου των επιχειρήσεων ΤΠΕ στην Ελλάδα (αναφερόμενη σε ΑΕ και ΕΠΕ για το έτος 2008), ενώ

³²² Η παράθεση των στοιχείων των τριών κλάδων και όχι των υπολοίπων γίνεται εξαιτίας του γεγονότος ότι τα στοιχεία της ΕΣΥΕ είναι διαθέσιμα για του διψήφιους κωδικούς με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να συμπεριληφθούν οι τριψήφιοι κλάδοι

σύμφωνα με την ΕΣΥΕ το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώνεται σε 47,5% (περιλαμβάνοντας κάθε μορφή επιχείρησης για το έτος 2005). Η συγκεκριμένη διαφοροποίηση μπορεί να υποστηριχθεί ότι συνδέεται με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του δείγματος κάθε μιας προσέγγισης, τα οποία ενδεχομένως να αναδεικνύουν πολύ μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης των σημαντικών επιχειρήσεων (Α.Ε., Ε.Π.Ε.) του τομέα στην Αττική.

Ενδεικτικό στοιχείο, σε περιφερειακό επίπεδο, το οποίο εν μέρει αναδεικνύει την ανισορροπία μεταξύ της περιφερειακής κατανομής της απασχόλησης στον τομέα των ΤΠΕ, αποτελεί το γεγονός ότι στην περιφέρεια Αττικής ενώ η απασχόληση που συγκεντρώνεται για όλους του κλάδους τα έτη 2007 και 2008, ανέρχεται στο 37% και 37,9% του συνόλου της χώρας, στον τομέα των ΤΠΕ συγκεντρώνεται αντίστοιχα το 66,21% και 62,9%. Θετική είναι επίσης η αντίστοιχη σχέση, για το 2008, στην περιφέρεια κεντρικής Μακεδονίας, όπου ενώ για το σύνολο των κλάδων συγκεντρώνεται το 16,89%, στον τομέα των ΤΠΕ το αντίστοιχο ποσοστό είναι της τάξεως του 17,38%. Για όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας τη συγκεκριμένη διετία όχι μόνο δεν παρατηρείται καμία θετική αντιστοίχιση αλλά αντιθέτως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων παρατηρείται ότι το μέγεθος της απασχόλησης που αντιστοιχεί στον τομέα των ΤΠΕ είναι υποτριπλάσιο και υποδιπλάσιο της συγκέντρωσης που παρατηρείται στο σύνολο των κλάδων στην κάθε περιφέρεια. Στον πίνακα 7.10 αποτυπώνεται με τον πλέον εμφανή τρόπο ο παραπάνω ισχυρισμός.

Πίνακας 7.10: Περιφερειακή Διάρθρωση της Απασχόλησης στον Τομέα ΤΠΕ και το σύνολο των κλάδων για τα έτη 2007-2008

Περιφέρεια	Σύνολο κλάδων		ΤΠΕ		% Μεταβολή 2007-2008 (Σύνολο κλάδων)	% Μεταβολή 2007-2008 (κλάδου ΤΠΕ)
	2007*	2008**	2007*	2008**		
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	5,23%	5,21%	2,64%	2,10%	-0,38%	-20,45%
Κεντρική Μακεδονία	16,84%	16,89%	13,36%	17,38%	0,30%	30,09%
Δυτική Μακεδονία	2,35%	2,30%	0,53%	0,55%	-2,13%	3,77%
Ήπειρος	2,91%	2,99%	1,43%	0,84%	2,75%	-41,26%
Θεσσαλία	6,58%	6,58%	2,21%	2,09%	0,00%	-5,43%
Ιόνια Νησιά	1,95%	1,89%	1,20%	0,56%	-3,08%	-53,33%
Δυτική Ελλάδα	6,18%	6,21%	3,08%	3,04%	0,49%	-1,30%
Στερεά Ελλάδα	4,98%	4,91%	2,05%	3,09%	-1,41%	50,73%
Αττική	37,16%	37,91%	66,21%	62,90%	2,02%	-5,00%
Πελοπόννησος	5,60%	5,60%	3,01%	2,66%	0,00%	-11,63%
Βόρειο Αιγαίο	1,60%	1,60%	1,03%	0,78%	0,00%	-24,27%
Νότιο Αιγαίο	2,73%	2,73%	0,92%	1,10%	0,00%	19,57%
Κρήτη	5,90%	5,45%	2,34%	2,91%	-7,63%	24,36%
Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	-0,70%	-2,63%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-ΙΟΒΕ (2008) από επεξεργασία στοιχείων Έρευνας Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ

Για το σύνολο της απασχόλησης στη χώρα, η συμμετοχή του τομέα των ΤΠΕ είναι σχετικά περιορισμένη όπως αναδεικνύεται και από τα στοιχεία του πίνακα 7.11, αφού κατά το διάστημα 2000-2008 η μέση ποσοστιαία συμμετοχή ανέρχεται σε 1,4%. Παρόλα αυτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι σε σχέση με το 2000, το 2008 η απασχόληση στον τομέα, έχει σημειώσει αύξηση που αγγίζει το 34,1% με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής για το διάστημα τάξης του 3,7%. Την ίδια στιγμή τα αντίστοιχα μεγέθη στο σύνολο των κλάδων ανήλθαν σε 10,1% και 1,2%. Το παραπάνω στοιχείο ενισχύει την εικόνα του δυναμικού τομέα, μέσω του οποίου δημιουργούνται μια σειρά από θετικές επιπτώσεις, μεταξύ των οποίων και στην απασχόληση, με τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που δημιουργούνται από μια τέτοια εξέλιξη τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Πίνακας 7.11: Ποσοστιαία συμμετοχή ΤΠΕ στην εγχώρια απασχόληση

2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	2008**	Μ.Ο.
1,20%	1,40%	1,50%	1,40%	1,40%	1,40%	1,50%	1,60%	1,50%	1,40%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008) από επεξεργασία στοιχείων Έρευνας Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ

Σχετικά με τις επιχειρήσεις του τομέα που εξετάστηκαν, το μέσο μέγεθος του προσωπικού ανήλθε για τις επιχειρήσεις που εντάσσονται στον πυρήνα των ΤΠΕ σε 31 άτομα και για τις περιφερειακές επιχειρήσεις σε 48 άτομα. Ως προς τα προαναφερόμενα μεγέθη, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί το γεγονός ότι όπως έχει ήδη αναφερθεί τα στοιχεία του IOBE αφορούσαν επιχειρήσεις με τη μορφή των ΑΕ και ΕΠΕ, των οποίων το μέγεθος ως προς το προσωπικό μπορεί να θεωρηθεί ως εξορισμού αρκετά μεγαλύτερο, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος που προκύπτει από όλες τις υπόλοιπες μορφές επιχειρήσεων. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση δεν συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα επιχειρήσεων με τη μορφή ΟΕ ή και προσωπικών οι οποίες ως επί το πλείστον απασχολούν πολύ μικρότερο αριθμό εργαζομένων.

Πίνακας 7.12: Μέσο προσωπικό ανά μορφή επιχειρήσεων ΤΠΕ (2008)

Μορφή Επιχειρήσεων ΤΠΕ	Μέσο προσωπικό	Διάμεσος
Επιχειρήσεις πυρήνα ΤΠΕ*	31 άτομα	13 άτομα
Περιφερειακές επιχειρήσεις ΤΠΕ	48 άτομα	18 άτομα

*χωρίς να περιλαμβάνεται ο ΟΤΕ

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008) από επεξεργασία στοιχείων HELLASTAT

Πίνακας 7.13: Μέσο προσωπικό ανά κατηγορία δραστηριότητας ΤΠΕ (2008)

Κατηγορία δραστηριότητας	Μέσο προσωπικό	Διάμεσος
Κατασκευή εξοπλισμού ΤΠΕ	72 άτομα	33 άτομα
Εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ	37 άτομα	15 άτομα
Πάροχοι τηλεπ/κων / διαδικτυακών υπηρεσιών	63 άτομα	30 άτομα
Προϊόντα λογισμικού	30 άτομα	14 άτομα
Υπηρεσίες Πληροφορικής	24 άτομα	11 άτομα

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008) από επεξεργασία στοιχείων HELLASTAT

Προκειμένου λοιπόν, σχετικά με την παραπάνω παρατήρηση ως προς τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται από τον IOBE, να μελετηθεί ακριβέστερα η εικόνα του μεγέθους του συνόλου των επιχειρήσεων ΤΠΕ, χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά τα διαθέσιμα συνολικά στοιχεία της απασχόλησης όπως προκύπτουν από την έρευνα εργατικού δυναμικού καθώς και τα στοιχεία σε σχέση με τον αριθμό των επιχειρήσεων, όπως καταγράφεται από τα μητρώα επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αναφέρεται σε τρεις βασικούς κλάδους του τομέα των ΤΠΕ για τους λόγους που έχουν ήδη επεξηγηθεί παραπάνω.

Πίνακας 7.14: Αριθμός απασχολούμενων στις επιχειρήσεις του κλάδου 30,32,72 για τα έτη 2000 και 2005

Κλάδος	Αρ Επιχειρήσεων 2000	Αρ Επιχειρήσεων 2005	Απασχολούμενοι 2000	Απασχολούμενοι 2005	Μέσο Αρ. Απασχολούμ. ανά Επιχ 2000	Μέσο Αρ. Απασχολούμ. ανά Επιχ 2005
Κλάδος 30	68	220	387	865	5,7	3,9
Κλάδος 32	323	559	4.890	7.707	15,1	13,8
Κλάδος 72	303	1.174	10.307	19.001	33,4	16,18

Πηγή Έρευνας του Εργατικού Δυναμικού – Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ (2000-2005)

Παρά τη δυσκολία σύγκρισης λόγω της ανομοιότητας των προσεγγίσεων, μοιάζει, ιδιαίτερα για κάποιες περιπτώσεις (κλάδος 30), τα μεγέθη να διαφοροποιούνται σημαντικά.

Συμπληρωματικά με το μέσο όμως μέγεθος, θα πρέπει να επισημανθεί και ένα ποιοτικό χαρακτηριστικό το οποίο διαπιστώνεται σε διαφορετικές μελέτες³²³ στις χώρες όπου η διείσδυση των ΤΠΕ χαρακτηρίζεται ως υψηλή και το οποίο αφορά τη μεταβολή της σύνθεσης του εργατικού δυναμικού, σε σχέση με την υψηλότερη εκπαίδευση και την εξειδίκευση των δεξιοτήτων. Η θετική αυτή συσχέτιση, συνάδει με την υψηλή τεχνογνωσία

³²³ Institut für Wirtschaftstheorie II, Humboldt Universität zu Berlin, (2009) "The impact of ICT on employment", Part I: Growth Accounting, ICT, and Labor Demand, pp1- Σακελλάρης Π., (2006) "Οι επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην ελληνική οικονομία: ποια στοιχεία χρειάζονται, ποια υπάρχουν και πως να αναλυθούν;" σ 20

που απαιτεί η χρήση των ΤΠΕ ως παραγωγικού συντελεστή, ανεξαρτήτως οικονομικού κλάδου ή παραγωγικής διαδικασίας, στους οποίους αυτές ενσωματώνονται. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται η σημαντική διαφοροποίηση της διάρθρωση του εργατικού δυναμικού στις ΗΠΑ, με την αναλογία του υψηλά εκπαιδευμένου εργατικού προσωπικού σε σχέση με τους χαμηλά εκπαιδευμένους να τριπλασιάζεται τα τελευταία 20 χρόνια.

Την ίδια στιγμή και στον Ελληνικό χώρο, οι νέες συνθήκες που διαμορφώνουν οι τεχνολογικές εξελίξεις καθώς και ο δυναμισμός του τομέα των ΤΠΕ, δημιουργούν νέες απαιτήσεις, ως προς το βαθμό εξειδίκευσης και κατάρτισης του εργατικού δυναμικού. Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που σχετίζονται με τον αριθμό των φοιτούντων σε κάποιο τμήμα τριτοβάθμιου ιδρύματος σχετικό με ΤΠΕ. Όπως αναδεικνύεται και σε σχετική μελέτη του Θ. Παπαηλία³²⁴, διαπιστώνεται μια ιδιαίτερα σημαντική αύξηση της τάξεως του 69,27% του προαναφερόμενου αριθμού, η οποία χρονικά ταυτίζεται με την έντονη διεύδυση των ΤΠΕ και τις νέες ανάγκες που δημιουργούνται στο κοινωνικό-οικονομικό πεδίο. Ταυτόχρονα, μπορεί να υποστηριχτεί ότι δεδομένου του υψηλού βαθμού σύνδεσης, στην κοινωνική συνείδηση, σπουδών-ένταξης στην αγορά εργασίας, αποτυπώνεται σε σημαντικό βαθμό η σταδιακή συνειδητοποίηση της σημασίας των ΤΠΕ.

Πίνακας 7.15: Αριθμός φοιτητών ανώτατης εκπαίδευσης στο αντικείμενο των ΤΠΕ (1993-2010)

Έτη	1993	2000	2006	2010	% Μεταβολή 1993-2010
Φοιτητές					
ΤΕΙ	3.800	7.210	7.480	8.350	119,74%
Πανεπιστήμια	7.425	7.950	9.655	10.650	43,43%
Σύνολο	11.225	15.165	17.135	19.000	69,27%
Φοιτητές Ανώτατης Εκπαίδευσης	165.000	210.000	245.000	255.000	54,55%
% φοιτητών ΤΠΕ στο σύνολο των φοιτητών	6,8	7,22	6,99	7,45	

Πηγή: Θ. Παπαηλίας από επεξεργασία στοιχείων Έρευνας του Εργατικού Δυναμικού στα έτη 1992-2006

Οι επιπτώσεις της διεύδυσης των ΤΠΕ στην απασχόληση, έχουν προβληματίσει έντονα τις δυτικές κοινωνίες και πρωτίστως αυτές στις οποίες καταγράφεται έντονη τεχνολογική διεύδυση, εξαιτίας του φαινομένου το οποίο αποκαλείται τεχνολογική ανεργία. Η συγκεκριμένη μορφή ανεργίας σχετίζεται με τη μείωση του απαραίτητου εργατικού δυναμικού εξαιτίας της μετεξέλιξης της παραγωγικής διαδικασίας, η οποία ενσωματώνει σε

³²⁴ Παπαηλίας Θ. (2008), "Αποτύπωση ζήτησης και προσφοράς πτυχιούχων Τμημάτων Πληροφορικής για την περίοδο 2000-10", Αθίνα σ 34

σημαντικό βαθμό τις τεχνολογικές καινοτομίες. Όμως αυτό το οποίο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη σχετικά με το προαναφερόμενο φαινόμενο, είναι το ότι οι όποιες επιπτώσεις προκαλούνται, μοιάζει να έχουν σχετικά βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα με βασική αιτία τη χρονική υστέρηση των νέων αναγκών που προκύπτουν από την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο παραγωγικό σύστημα και της προσφοράς ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, στοιχείο το οποίο και οδηγεί στη διαρθρωτική ανεργία. Μακροπρόθεσμα, οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τις μεταβολές συνολικά σε ολόκληρη την παραγωγική διαδικασία και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο ως προς την απασχόληση, αφού σταδιακά ο μετασχηματισμός στις νέες δομές συμπαρασύρει προς την κατεύθυνση της τεχνολογίας και το εργατικό δυναμικό το οποίο προσαρμόζει σε σημαντικό βαθμό δεξιότητες και προσόντα στα νέα δεδομένα. Όπως αναφέρει και ο Π. Σακελλάρης³²⁵ “ Η διάχυση των ΤΠΕ στην οικονομία συνοδεύεται με την τάση αύξησης της απασχόλησης σε κλάδους υψηλής τεχνολογικής έντασης σε σύγκριση με πιο παραδοσιακούς κλάδους. Οι εργασιακές θέσεις που χάνονται από τους φθίνοντες κλάδους της οικονομίας (όπως η γεωργία) αντικαθίστανται με άλλες υψηλότερης ειδίκευσης και δεξιότητας. Η καθαρή αύξηση της απασχόλησης είναι υψηλότερη σε χώρες που έχουν επενδύσει στη διάδοση των ΤΠΕ και στην ανάπτυξη ανθρωπίνου κεφαλαίου.”

7.2.2 Οι ΤΠΕ ως ρυθμιστικός παράγοντας του διαθέσιμου εισοδήματος

Στο πλαίσιο δημιουργίας συνθηκών ζήτησης υψηλά εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού αυτό το οποίο παρατηρείται είναι οι αυξημένες αποδοχές για το συγκεκριμένο δυναμικό. Η παρατήρηση αυτή σαφώς και διαφοροποιείται σύμφωνα με τη χώρα αλλά και το βαθμό διεξόδου και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στο παραγωγικό της σύστημα. Όπως αναφέρεται και στη μελέτη που εκπόνησε το Humboldt-Innovation GmbH³²⁶, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ειδικά για τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο η αύξηση της ζήτησης για εργατικό δυναμικό με υψηλά προσόντα, συνοδεύτηκε από σημαντική αύξηση των αποδοχών συγκριτικά με τους ανειδίκευτους. Επεκτείνοντας μάλιστα τη θέση αυτή, στην ίδια μελέτη, γίνεται αναφορά, με σχετικό προβληματισμό, στη συμβολή της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου, στην άνιση κατανομή του εισοδήματος.

Η παράμετρος των αποδοχών, δεδομένου ότι συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη διαμόρφωση του δείκτη της ευημερίας, αφού αποτελεί συνήθως και σημαντικό τμήμα, αν

³²⁵ Σακελλάρης Π., (2006) “Οι επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην ελληνική οικονομία: ποια στοιχεία χρειάζονται, ποια υπάρχουν και πως να αναλυθούν;” σ 20

³²⁶ Institut für Wirtschaftstheorie II, Humboldt Universität zu Berlin, (2009) “The impact of ICT on employment”, Part I: Growth Accounting, ICT, and Labor Demand, pp16

όχι εξ ολοκλήρου, του ατομικού εισοδήματος επιχειρείται να διερευνηθεί αναλυτικότερα σε σχέση με την Ελληνική πραγματικότητα. Η πρώτη σχετική πηγή λοιπόν, η οποία χρησιμοποιείται είναι τα στοιχεία της μελέτης του IOBE για τον τομέα ΤΠΕ. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι η αμοιβή ανά απασχολούμενο σε επιχείρηση ΤΠΕ ανέρχεται σε 22,7 χιλ. ευρώ κατά μέσο όρο το 2005, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησης την περίοδο 2000-2005 προσεγγίζει το 3,8%. Η συνολική ποσοστιαία μεταβολή για την προαναφερόμενη περίοδο ανήλθε σε 20,7%.

Πίνακας 7.16: Μέση ετήσια αμοιβή τομέα ΤΠΕ και συνόλου κλάδων (σε χιλ. ευρώ), 2000-2006

Κλάδος / Έτος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Μ.Ο. 2000 -2006	ΜΕΡΜ % (00-06)	% Μεταβολή (00-06)
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	18.813,7	20.128,8	19.756,7	21.101,5	21.999,6	22.705,4		20.751,0**	3,8%**	20,7%**
Σύνολο κλάδων	10.649	11.236	12.710	13.609	14.352	14.924	15.508	12.913		65,20%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008), από επεξεργασία στοιχείων ΕΒΕ - Έρευνα Διάρθρωσης Επιχειρήσεων Χονδρικού / Λιανικού Εμπορίου - Έρευνα Επιχειρήσεων Παροχής Υπηρεσιών (ΕΣΥΕ) για την περίοδο 2000-2005

Προκειμένου να εξεταστεί η μέση αμοιβή στο χώρο των ΤΠΕ, συγκριτικά με τη συνολική μέση αμοιβή όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ παραθέτονται στοιχεία για δύο εκ των κλάδων ΤΠΕ.

Πίνακας 7.17: Μέση Αμοιβή ανά Απασχολούμενο 2000-2008 στους κλάδους 30, 32,78 (2000-2008)

ΚΛΑΔΟΙ	NACE	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	% Μετ. 2000-2008
Συσκευές ραδιοφωνίας, τηλεόρασης, επικοινωνιών	32	21.247	26.384	24.482	21.803	23.953	24.315	24.985	26.325	27.105	27,6%
Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	72	17.823	21.819	21.858	23.486	24.221	24.146	25.031	25.942	26.927	51,1%
Σύνολο κλάδων		10.649	11.236	12.710	13.609	14.352	14.924	15.508	16.625	17.587	65,2%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ Έρευνας του Εργατικού Δυναμικού (2000-2008)

Συγκρίνοντας τους δυο παραπάνω πίνακες (7.16 και 7.17) ως προς τις συνολικές μέσες αμοιβές που ισχύουν στον τομέα των ΤΠΕ και τις αντίστοιχες στο σύνολο της οικονομίας, διαπιστώνεται ότι παρά το ότι η ποσοστιαία μεταβολή για τη μέση αμοιβή στο σύνολο των κλάδων είναι σχεδόν διπλάσια από εκείνη που καταγράφεται στις ΤΠΕ αγγίζοντας το

διάστημα 2000-2005 το 40% έναντι 20,7% των ΤΠΕ. Για το έτος 2000 η μέση αμοιβή στο σύνολο των κλάδων αποτελεί μόλις το 56,6% της μέσης αμοιβής ΤΠΕ, ενώ το 2005 συγκλίνει περισσότερο και αποτελεί το 65,7%. Η μέση αμοιβή στους κλάδους των ΤΠΕ όπως προκύπτει και από τη συγκεκριμένη σύγκριση παρουσιάζεται σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη που ισχύει στους υπόλοιπους κλάδους, επιβεβαιώνοντας και για την περίπτωση της Ελλάδος όσα αναφέρθηκαν νωρίτερα.

7.2.3 Η Συμβολή των ΤΠΕ στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας

Παρά το γεγονός ότι οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τον τομέα των ΤΠΕ δεν περιορίζονται μόνο στη διαμόρφωση συγκεκριμένων μακροοικονομικών μεγεθών όπως είναι το ΑΕΠ, εντούτοις δεδομένης της σημασίας του συγκεκριμένου μεγέθους ως δείκτη κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, μέσω της χρησιμοποίησης πόρων-συντελεστών παραγωγής, για την παραγωγή υπηρεσιών και αγαθών, η σχετική αναφορά καθίσταται απαραίτητη. Προκειμένου να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ του τομέα των ΤΠΕ και του ΑΕΠ σε επίπεδο χώρας χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία του ΙΟΒΕ, σύμφωνα με τα οποία το ακαθάριστο προϊόν του τομέα ΤΠΕ αυξήθηκε την περίοδο 2000-2007 κατά 65,7%, παρουσιάζοντας μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής 7,5%³²⁷. Οι συγκεκριμένες επιδόσεις είναι συγκριτικά καλύτερες από τις αντίστοιχες που καταγράφονται σχετικά με το σύνολο του εγχώριου προϊόντος και οι οποίες για την ίδια χρονική περίοδο ανέρχονται σε 61,6% και 7,1% αντίστοιχα.

Στον πίνακα 7.18 παρουσιάζεται αναλυτικότερα η συμμετοχή του τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ σε εθνικό επίπεδο, για ολόκληρο το προαναφερόμενο διάστημα με τις τιμές να κυμαίνονται από το 3,1% έως και 3,7%.

Πίνακας 7.18: Συμμετοχή Τομέα ΤΠΕ στο ΑΕΠ της Ελλάδος

2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*
3.2%	3.5%	3.7%	3.1%	3.1%	3.2%	3.4%	3.3%

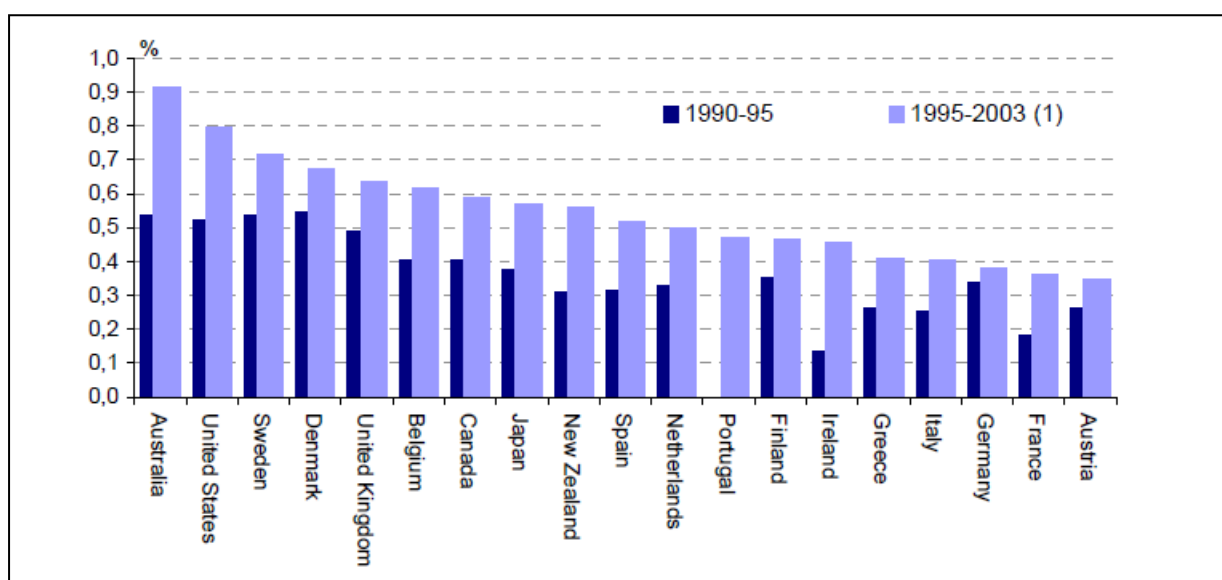
Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-ΙΟΒΕ (2008) από επεξεργασία στοιχείων Εθνικών λογαριασμών ΕΣΥΕ

Επιπροσθέτως, σημαντικό στοιχείο το οποίο αναδεικνύει τη σημασία των ΤΠΕ, με μια διαφορετική προσέγγιση διαμόρφωσης του ΑΕΠ, εμπεριέχεται στο κείμενο του

³²⁷ Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με τις απόλυτες τιμές υπάρχουν στο Παράρτημα ΙΙ (πίνακα Ι)

εγκεκριμένου προγράμματος της Ψηφιακής Σύγκλισης³²⁸ παραπέμποντας σε στοιχεία του ΟΟΣΑ, με τη χρησιμοποίηση του επονομαζόμενου δείκτη «συνεισφοράς των επενδύσεων ΤΠΕ στην αύξηση του ΑΕΠ». Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο δείκτη, διαπιστώνεται αύξηση στη συνεισφορά των επενδύσεων ΤΠΕ στην αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδος, από 0,3% την πενταετία 1990-1995 σε 0,4% από το 1995 έως το 2003. Ενδιαφέρον συγκριτικό στοιχείο σχετικά με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί η συνεισφορά των επενδύσεων ΤΠΕ στην αύξηση του ΑΕΠ που συναντάται στη Σουηδία και στη Δανία, με ποσοστό γύρω στο 0,7%, όπου καταγράφονται και οι υψηλότερες τιμές. Για το διάστημα 1995-2003 όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 7.19 η Ελλάδα βρίσκεται στα ίδια επίπεδα με την Ιταλία, και υψηλότερα από χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία.

Διάγραμμα 7.19: Συνεισφορά των Επενδύσεων ΤΠΕ στην Αύξηση του ΑΕΠ

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακή Σύγκλιση» (από OECD, Key ICT Indicators)

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ανάλογη προσέγγιση της συμβολής του τομέα των ΤΠΕ δεν γίνεται εφικτό να πραγματοποιηθεί εξαιτίας της έλλειψης διαθέσιμων στοιχείων για το συγκεκριμένο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, επιχειρείται μέσω της παραγωγικής μεθόδου, αναδεικνύοντας τη σημασία του τομέα των ΤΠΕ και των επιπτώσεων του σε εθνικό επίπεδο, να γίνει διασύνδεση και με το επίπεδο των περιφερειών.

Σημαντικό επίσης μέγεθος για την περαιτέρω διερεύνηση του τομέα των ΤΠΕ το οποίο συνδέεται με το ίδιο το ΑΕΠ αποτελεί η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του IOBE, κατά την περίοδο 2000-2007³²⁹,

³²⁸ Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών (2007), Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση, σ22

³²⁹ Στο παράρτημα II πίνακα I υπάρχουν αναλυτικότερα σχετικά στοιχεία

καταγράφεται μια αύξηση (πίνακας 7.19) της τάξεως του 72,7%, ενώ η αντίστοιχη στο σύνολο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που παράγεται στην Ελλάδα είναι 67,6%.

Πίνακας 7.19: Προστιθέμενη αξία του τομέα ΤΠΕ και του συνόλου των κλάδων

	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	%Μ 2000- 2007
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ (σε εκ ευρώ)	4.016	4.877	6.616	5.496	6.231	5.998	6.536	6.933	72,7%
Συνολική Ακαθάριστη Εγχώρια Προστ. Αξία (σε εκ ευρώ)	120.382	128.969	139.116	153.276	167.118	177.497	188.841	201.770	67,6%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)

Ενδιαφέρον επίσης στοιχείο, αποτελεί και η συμμετοχή της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του τομέα των ΤΠΕ, στο σύνολο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στη χώρα, για το διάστημα 2000-2007, με τη μέση ποσοστιαία συμμετοχή να ανέρχεται σε 3,7% και το υψηλότερο ποσοστό, να καταγράφεται το 2002 με 4,8%.

Πίνακας 7.20: Ποσοστιαία συμμετοχή του τομέα των ΤΠΕ στην ακαθάριστη προστιθεμένη αξία στο σύνολο της

	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	Μ.Ο. (00-07)
% Συμμετοχή ΤΠΕ στην Ακαθ. Προστ. Αξία Εγχώρια	3,30%	3,80%	4,80%	3,60%	3,70%	3,40%	3,50%	3,40%	3,70%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)

Επιχειρώντας να χρησιμοποιηθούν στοιχεία της μελέτης που θα αναδείκνυαν με ενδεικτικότερο τρόπο τις επιπτώσεις σχετικά με την ακαθάριστη αξία παραγωγής, λήφθηκαν υπόψη οι διακυμάνσεις της προστιθέμενης αξίας παραγωγής σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής. Η μέση τιμή του συγκεκριμένου λόγου για την περίοδο 2000-2007 διαμορφώθηκε στο 63,3%. Παρά το γεγονός της μείωσης που παρατηρείται μετά το 2004 στον τομέα των ΤΠΕ οι τιμές είναι σαφώς υψηλότερες από τις αντίστοιχες που καταγράφονται για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2000-2007, των οποίων η μέση ποσοστιαία τιμή είναι 57,2%.

Πίνακας 7.21: Προστιθέμενη αξία παραγωγής σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής τομέα ΤΠΕ και συνόλου χώρας 2000-2007

	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	Μ.Ο. (00-07)
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	57,22%	59,65%	71,88%	66,60%	70,50%	61,26%	60,03%	59,61%	63,34%
Σύνολο Χώρας	55,72%	55,81%	55,84%	57,32%	58,41%	58,62%	58,43%	57,79%	57,24%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)

Παρόμοια είναι τα συμπεράσματα, ως προς την εντατικοποίηση της συμβολής του τομέα των ΤΠΕ στην αύξηση του ρυθμού μεταβολής της προστιθέμενης αξίας του επιχειρηματικού τομέα, στα οποία καταλήγει και σχετική μελέτη του ΚΕΠΕ³³⁰, για την περίοδο 1995-2001.

Προκειμένου σε ένα βαθμό να τεκμηριωθούν τα παραπάνω στοιχεία, στη μελέτη επισημαίνεται το γεγονός ότι στις δραστηριότητες μεταποιητικής φύσης, χρησιμοποιούνται μεγάλες ποσότητες ενδιάμεσων εισροών στην παραγωγική τους διαδικασία και ως εκ τούτου θα μπορούσε να θεωρηθεί σχετικά αναμενόμενο να παρουσιάζουν χαμηλότερο ποσοστό προστιθέμενης αξίας παραγωγής, επί της συνολικής αξίας παραγωγής, σε σύγκριση με κλάδους του εμπορίου και των υπηρεσιών, όπως σε μεγάλο βαθμό διαμορφώνεται και ο τομέας των ΤΠΕ.

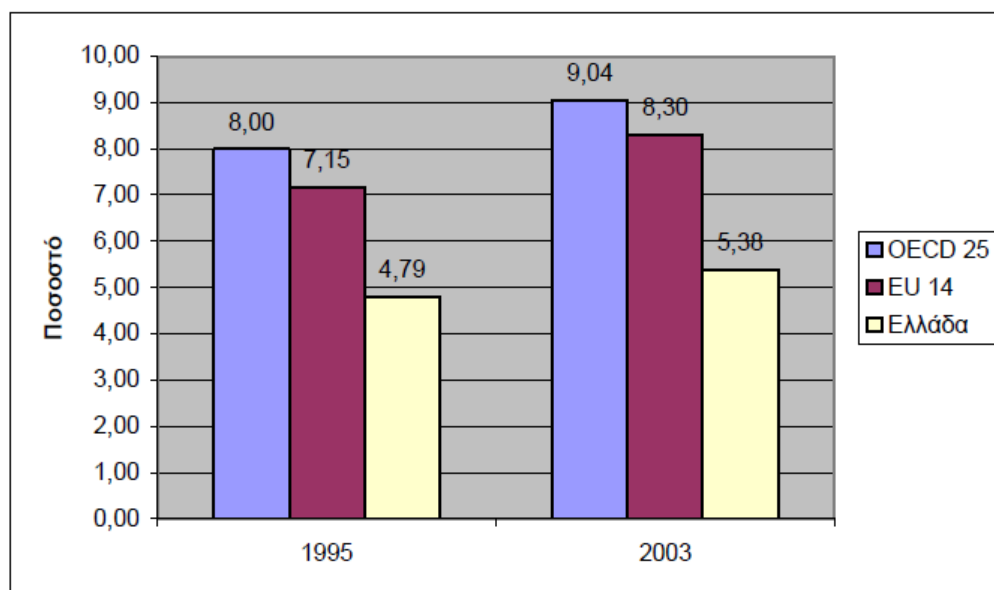
Συμπληρωματικά με τις παραπάνω διαπιστώσεις, ενδιαφέρον αποτελεί ο δείκτης της συνεισφοράς της προστιθέμενης αξίας των ΤΠΕ, στη συνολική προστιθέμενη αξία του τριτογενή τομέα, κυρίως εξαιτίας της συγκριτικής αποτύπωσης του σε διαφορετικά επίπεδα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ΟΟΣΑ³³¹, για την περίοδο 1995-2003 Σύμφωνα λοιπόν με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, η παράθεση των στοιχείων πραγματοποιείται (διάγραμμα 7.20) συγκριτικά, σε τρία διαφορετικά επίπεδα, της ΕΕ-14 του ΟΟΣΑ- 25 και της Ελλάδος. Σε αυτό το πλαίσιο μελέτης, αναδεικνύεται ότι η τιμή του δείκτη στην Ελλάδα, υστερεί σχετικά με τα δύο προαναφερόμενα επίπεδα, σε αρκετά σημαντικό βαθμό, ως προς τη συνεισφορά της προστιθέμενης αξίας των ΤΠΕ στη συνολική προστιθέμενη αξία του τριτογενή τομέα. Παρόλα αυτά είναι εμφανής η αυξητική τάση που καταγράφεται για όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις, στοιχείο το οποίο αντανακλά και τη δυναμική του τομέα των ΤΠΕ στο πεδίο της οικονομίας.

³³⁰ Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και Χρήση των ΤΠΕ στην Ελλάδα. Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Αθήνα, σ 188

³³¹ Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών –Υπουργείο Εσωτερικών(2007) Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση, σ22

Διάγραμμα 7.20: Συνεισφορά της Προστιθέμενης Αξίας των ΤΠΕ στη Συνολική Προστιθέμενη Αξία του Τριτογενή Τομέα

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακή Σύγκλιση» (από OECD, Key ICT Indicators)

Τέλος, ιδιαίτερο στοιχείο το οποίο χρήζει αναφοράς για την ανάδειξη της παραγωγικότητας, αποτελεί η χρήση ενός εναλλακτικού δείκτη όπως είναι το ακαθάριστο προϊόν ανά απασχολούμενο. Σύμφωνα λοιπόν με τον IOBE, στο σύνολο του τομέα των ΤΠΕ, το ύψος της ακαθάριστης αξίας παραγωγής ανά εργαζόμενο ανήλθε στις 165,7 χιλ. ευρώ το 2007, τιμή που είναι η υψηλότερη από το 2000 και υπερδιπλάσια της μέσης στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας για το ίδιο έτος (77,2 χιλ. ευρώ). Ο μέσος όρος της συγκεκριμένης σχέσης για τα έτη 2000-2007 ανήλθε σε 150,4 χιλ. ευρώ στον τομέα των ΤΠΕ, όταν το ανάλογο μέγεθος για τους υπόλοιπους κλάδους στο σύνολο τους, σε επίπεδο χώρας έφτασε τις 64,5 χιλ. ευρώ.

7.2.4 Οι διαθέσιμες Επενδύσεις για τον τομέα ΤΠΕ

Στο πλαίσιο της συνολικής μελέτης του τομέα των ΤΠΕ και προκειμένου να εξεταστεί η αναπτυξιακή του προοπτική, η οποία συνδέεται με τη συνολική αναπτυξιακή διαδικασία σε εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο, είναι απαραίτητο να παρατεθούν ορισμένα βασικά στοιχεία αναφορικά με τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται στους κλάδους που διαρθρώνουν τον συγκεκριμένο τομέα. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία σε εθνικό επίπεδο³³², τα ποσά τα οποία διατέθηκαν με τη μορφή επενδύσεων από τις επιχειρήσεις

³³² Οπ π υπ313

του χώρου ανήλθαν το 2005 σε 1,3 δις ευρώ, αυξημένα σε σχέση με το προηγούμενο έτος κατά 9,3%, όταν η αντίστοιχη αύξηση για το σύνολο των επιχειρήσεων όλων των κλάδων ήταν της τάξεως του 3%. Για το διάστημα 2000-2005 η αύξηση που σημειώθηκε αθροιστικά ανήλθε σε 138%, όταν στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώθηκε σε 58%, επιβεβαιώνοντας τη δυναμική των κλάδων ΤΠΕ ως ενός αναπτυσσόμενου τομέα, στοιχείο το οποίο άλλωστε παρατηρείται διεθνώς. Αρκετοί από τους κλάδους του τομέα ΤΠΕ μπορούν να χαρακτηριστούν εκτός από εντάσεως γνώσης και ως εντάσεως κεφαλαίου αφού οι δαπάνες που απαιτούνται και συνδέονται με την έρευνα και την ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα υψηλές.

Ενδιαφέρον αποτελεί η προσέγγιση του Θ. Τερροβίτη σχετικά με τις επενδύσεις από το σύνολο του επιχειρηματικού χώρου σε ΤΠΕ ως κεφαλαιουχικά αγαθά³³³, αναδεικνύοντας τη σταδιακή συνειδητοποίηση της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ στο χώρο των επιχειρήσεων. Ενώ λοιπόν το 1988 η ποσοστιαία συμμετοχή των ΤΠΕ ως επενδύσεις κεφαλαιουχικών αγαθών ανερχόταν στο 4,7% του συνόλου των επενδύσεων του επιχειρηματικού τομέα, το 2001 η παραπάνω συμμετοχή εκτοξεύτηκε στο 11,12%. Ο ίδιος μάλιστα, εκτιμώντας το προαναφερόμενο μέγεθος, χωρίς να συμπεριλαμβάνει τις επενδύσεις στις κατασκευές (παραπέμποντας στον ΟΟΣΑ για τη συγκεκριμένη μεθοδολογία), καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι συγκεκριμένες επενδύσεις στον επιχειρηματικό τομέα υπερβαίνουν το 27%, μέγεθος συγκρίσιμο με τις ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ.

7.2.5 Εξωτερικό εμπόριο και ΤΠΕ

Οι θεωρίες του διεθνούς εμπορίου έχουν αποτελέσει ένα ιδιαίτερο τμήμα της οικονομικής επιστήμης αναδεικνύοντας τη σημασία των εμπορικών ροών για τα εθνικά οικονομικά συστήματα και κατ'επέκταση τα επιμέρους περιφερειακά. Από της περίοδο των Α. Smith και Ricardo έως και την περίοδο την οποία διανύουμε, οι απόψεις των επιμέρους σχολών οικονομικής σκέψης απέδωσαν μεγάλη βαρύτητα στο διεθνές εμπόριο, η κάθε μια με την ιδιαίτερη της προσέγγιση. Σε αυτό το πλαίσιο, η διάσταση της τεχνολογίας αποτέλεσε παράγοντα διαφοροποίησης των προσεγγίσεων με τους νεοκλασικούς να αποδίδουν την κύρια σημασία για τη δημιουργία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, μεταξύ των χωρών,

---

³³³ Τερροβίτης Θ (2005), Παραγωγή και χρήση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Αθήνα σ105-109, σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολουθεί στη μελέτη του ως κεφαλαιουχικά αγαθά ΤΠΕ θεωρούνται τρεις κατηγορίες αγαθών: μηχανήματα γραφείου και ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τηλεπικοινωνιακό υλικό και πληροφορική και συναφής δραστηριότητες

στην άνιση κατανομή των παραγωγικών συντελεστών, ενώ οι σύγχρονες θεωρίες να μεταπορίζουν τον προβληματισμό, στο πεδίο του τεχνολογικού χάσματος, όπως αυτό διαμορφώνεται μεταξύ των κρατών. Κάποιες άλλες απόψεις όπως αυτή του A. Thirlwall³³⁴ ενσωματώνουν στοιχεία και από τις δυο προσεγγίσεις, θεωρώντας ότι το κεφάλαιο αποτελεί το βασικό όχημα εισαγωγής (τρόπο εισόδου και εφαρμογής) της τεχνολογικής προόδου στο σύστημα παραγωγής.

Ο Ν. Βερναρδάκης³³⁵ αναφέρει ότι το βασικό στοιχείο των σχετικά νεότερων προσεγγίσεων που υιοθετούν την έννοια του τεχνολογικού χάσματος, είναι ότι βασίζονται στην υπόθεση ότι η τεχνολογία δεν είναι προσβάσιμη από όλους, έχει υψηλό κόστος, ενώ υπάρχουν σημαντικά πλεονεκτήματα να είσαι πρώτος. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση συντείνει και η θεωρία κύκλου του Vernon³³⁶, σύμφωνα με την οποία η δυνατότητα παραγωγής νέων προϊόντων παρατηρείται σε χώρες όπου το εισόδημα είναι υψηλό, αναπτύσσεται ζήτηση για τέτοιου είδους προϊόντα, ενώ παράλληλα υφίσταται και η τεχνολογία για την παραγωγή τους. Στα πρώτα στάδια λοιπόν, η παραγωγή περιορίζεται στη χώρα που διαθέτει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ενώ οι υπόλοιπες πλούσιες χώρες έχουν τη δυνατότητα μέσω των εισαγωγών να καλύψουν την όποια ζήτηση παρουσιάζεται. Σε δεύτερο στάδιο, όταν η ζήτηση στις χώρες αποκτήσει το κρίσιμο μέγεθος, η παραγωγή μεταφέρεται σε αυτές. Η διαδικασία αυτή, σταδιακά οδηγεί σε μείωση των συναλλαγών της πρωταρχικής χώρας παραγωγού, με τις υπόλοιπες χώρες στις οποίες πλέον έχει αναπτυχθεί παρόμοια παραγωγή και οι οποίες αποτελούν τις μιμητρίες χώρες. Σε ένα επόμενο στάδιο, εάν στις χώρες αυτές υφίσταται η δυνατότητα παραγωγής του προϊόντος αυτού με χαμηλότερο κόστος, συνδυάζοντας μάλιστα υψηλή παραγωγικότητα και ποιότητα, τότε είναι πολύ πιθανό να υπάρξει μετατόπιση του συγκριτικού πλεονεκτήματος από τον πρωτοπόρο σε κάποιον από τους ουραγούς. Συμπληρωματικά, αυτό το οποίο επισημαίνεται είναι ότι όσο το προϊόν ωριμάζει γίνεται περισσότερο τυποποιημένο και η παραγωγή του μπορεί να μεταφερθεί στις άλλες χώρες.

Η παραπάνω διαδικασία, κάθε άλλο παρά δεδομένη μπορεί να χαρακτηριστεί σχετικά με την εξάπλωση της σε χώρες με αναπτυξιακή υστέρηση. Σημαντικές είναι οι δυσκολίες που προκαλούνται από τους προστατευτικούς μηχανισμούς που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο λειτουργίας του διεθνούς εμπορίου. Τέτοιους μηχανισμούς για παράδειγμα αποτελούν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, αλλά και πολλές φορές και η ίδια η λειτουργία των επιχειρήσεων

³³⁴ Thirlwall A. (2001), Μεγέθυνση και Ανάπτυξη, Τόμος Α, Παπαζήσης, Αθήνα σ293

³³⁵ Βερναρδάκης Ν.(2006), Η οικονομική της τεχνολογίας, Δαρδανός, Αθήνα σ240

³³⁶ Vernon R. (1966) "International Investment and International Trade in the Product Cycle" Quarterly Journal of Economics, vol 80

με τη μορφή πολυεθνικών. Αυτού του τύπου η οργάνωση σε σημαντικό βαθμό διασφαλίζει, μέσω των ενδοεταιρικών συναλλαγών τη μυστικότητα κρίσιμων πληροφοριών και παρέχει μεγαλύτερη προστασία από τους ανταγωνιστές, ως προς τη διαρροή καινοτομικών χαρακτηριστικών του προϊόντος.

Όπως αναφέρει και ο Π. Ρέππας³³⁷ η υπόθεση ότι η τεχνολογία είναι γνωστή και διαθέσιμη αναφέρεται συνήθως σε τεχνολογίες που στις ανεπτυγμένες χώρες έχουν σχεδόν ξεπεραστεί. Αντίθετα, η υψηλή τεχνολογία, η οποία είναι μία τουλάχιστον από τις αιτίες δημιουργίας συγκριτικού ή απόλυτου πλεονεκτήματος, δεν είναι διαθέσιμη.

Τα θετικά αποτελέσματα του διεθνούς εμπορίου, τουλάχιστον ως προς τα λιγότερα ανεπτυγμένα κράτη, αποτελούν ένα πεδίο σοβαρής αντιπαράθεσης στον επιστημονικό χώρο, με τις θεωρίες της εξάρτησης και των στρουκτουραλιστών να απορρίπτουν τα όποια οφέλη και να επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο στις σχέσεις εξάρτησης και εκμετάλλευσης που διαμορφώνονται προς όφελος των ανεπτυγμένων οικονομιών, ενισχύοντας παράλληλα τις συνθήκες υπανάπτυξης των αδύναμων οικονομιών. Τα ερωτήματα που προκύπτουν σχετικά με τη λειτουργία του διεθνούς εμπορίου είναι πολλά και αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί είναι ότι σχετίζονται με μια σειρά παραμέτρων, όπως είναι το αναπτυξιακό επίπεδο, οι επικρατούσες ευρύτερες οικονομικές συνθήκες, το κανονιστικό πλαίσιο όπως προσδιορίζεται από τους διεθνείς οργανισμούς κλπ

Παρά τις όποιες αντιπαράθεσεις σχετικά με το διεθνές εμπόριο, αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί για την παραγωγή των προϊόντων ΤΠΕ, είναι η ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της εκάστοτε εθνικής αλλά και τοπικής οικονομίας τα οποία σχετίζονται καταρχάς με τη συσσώρευση της γνώσης και δευτερευόντως με την εργασία και το κεφάλαιο. Η ανάπτυξη του συγκριτικού πλεονεκτήματος στον συγκεκριμένο τομέα αποτελεί κεντρική επιδίωξη των σύγχρονων δυνάμεων του διεθνούς εμπορίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, σύμφωνα με τους Β Πανάγου και Κ Τσουντα³³⁸, η σημασία που αποδίδει η Ε.Ε. στη βιομηχανία των ΤΠΕ, ως πυρήνα της νέας οικονομίας και κεντρικό άξονα στο πλαίσιο του ανταγωνισμού που αναπτύσσεται με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Η Ε.Ε. έχει προβεί σε μια σειρά από μέτρα όπως η εγκατάσταση ευρωπαϊκού δικτύου πληροφόρησης, η εναρμόνιση προτύπων και τεχνικών προδιαγραφών, η χρηματοδότηση καινοτόμων προγραμμάτων προώθησης της συνεργασίας στην έρευνα (πρόγραμμα Esprit), αλλά και η εφαρμογή των προγραμμάτων πλαίσιο εντός της πολιτικής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

³³⁷ Ρέππας Π. (2002), Οικονομική Ανάπτυξη, Θεωρίες και Στρατηγικές, Παπαζήση, Αθήνα

³³⁸ Πανάγου Β., Τσουντας Κ. (2004), Παγκοσμιοποίηση, Ολοκλήρωση & Συνεργασία στη Σύγχρονη Διεθνή Κοινωνία, Εμμανουηλίδης, Αθήνα, σ366

Οι θεωρίες του διεθνούς εμπορίου δεν θα ήταν δυνατόν να αγνοηθούν, στο πλαίσιο της αναζήτησης των γενεσιουργών αιτιών διαμόρφωσης των περιφερειακών ανισοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο, έγινε αποδεκτή η σημασία της εξωτερικής ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες που παράγονταν από περιοχές εκτός των ορίων της τοπικής οικονομίας, για τη μεγέθυνση τους. Σε αυτή τη φιλοσοφία, όπως αναφέρει και ο Μ. Χριστοφάκης³³⁹, κινείται και η θεωρία της εξαγωγικής οικονομικής βάσης, σύμφωνα με την οποία η οικονομία κάθε περιφέρειας διακρίνεται σε δυο τομείς, το βασικό και το μη βασικό. Ο πρώτος αποτελεί τον εξαγωγικό τομέα με τα εξαγόμενα αγαθά, ενώ ο δεύτερος αναφέρεται σε προϊόντα και υπηρεσίες που αφορούν τις τοπικές ανάγκες. Κρίσιμο σημείο της συγκεκριμένης θεωρίας, αποτελεί η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται στη διαμόρφωση περιφερειακής πολιτικής που να ευνοεί την παραγωγική δομή μιας περιφέρειας, προσανατολίζοντας την στην οικοδόμηση ισχυρής εξωτερικής βάσης.

Με τους συγκεκριμένους προβληματισμούς και επιχειρώντας να αποτιμηθεί η εμπορική δραστηριότητα το τομέα των ΤΠΕ, προκειμένου να γίνει δυνατή και η όποια ποιοτικότερη εκτίμηση χρησιμοποιήθηκαν τα διαθέσιμα στοιχεία του ΙΟΒΕ. Σύμφωνα με αυτά η εξέλιξη της αξίας της εμπορικής ροής της Ελλάδας για το σύνολο των αγαθών ΤΠΕ³⁴⁰, για το διάστημα 2000-2007, αυξήθηκε κατά 11,83% υπερβαίνοντας, το 2007, τα 5 δις ευρώ. Η αύξηση που παρατηρήθηκε για το αντίστοιχο διάστημα στις σχετικές με τον τομέα εισαγωγές ήταν της τάξεως του 10,43%, ενώ στις εξαγωγές 18,46%, με τα δυο μεγέθη όμως να παρουσιάζονται δυσανάλογα ως προς το ύψος τους, αφού το 2007 οι μεν εισαγωγές ανήλθαν σε 4,29 δις ευρώ, ενώ οι εξαγωγές άγγιξαν τα 977,5 εκ. Στο διάστημα 2000-2007 το ποσοστό των εξαγωγών, σε σχέση με το σύνολο των εμπορικών ροών, δεν υπερέβη το 20%, με μόνη εξαίρεση το 2006, όπου διαμορφώθηκε σε 21% (ενώ για τα υπόλοιπα έτη κυμάνθηκε από 16,8% έως 19%).

---

³³⁹ Χριστοφάκης Μ. (2001), Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, σ27

³⁴⁰ Υπενθυμίζεται ότι στοιχεία για το διεθνές εμπόριο ως προς τα προϊόντα (αγαθά) ΤΠΕ, παρέχονται μόνο με βάση τους εξαψήφιους κωδικούς του Εναρμονισμένου Συστήματος Περιγραφής και Κωδικοποίησης Εμπορευμάτων (HS, Harmonized System) που έχει καταρτίσει η Παγκόσμια Οργάνωση Τελωνείων για το εξωτερικό εμπόριο. Σχετικά στοιχεία, για τις πέντε ευρείες κατηγορίες όπως προσδιορίζονται σχετικά αναφέρονται στο αντίστοιχο τμήμα της εργασίας.

Πίνακας 7.22: Εξωτερικό εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ και συνόλου προϊόντων, Ελλάδα, 2000-2007 (χιλ ευρώ)

Έτη	Προϊόντα ΤΠΕ				Σύνολο Προϊόντων	
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εμπορικές Ροές	Εμπορικό Ισοζύγιο	Εμπορικές Ροές	Εμπορικό Ισοζύγιο
2000	3.884.254	825.180	4.709.434	-3.059.074	48.971.900	-23.526.745
2001	3.484.550	771.154	4.255.704	-2.713.395	48.417.227	-23.066.900
2002	2.703.336	634.297	3.337.633	-2.069.039	44.399.767	-22.373.260
2003	3.059.267	620.589	3.679.856	-2.438.678	51.479.788	-27.820.102
2004	3.511.161	742.829	4.253.990	-2.768.332	54.721.030	-30.108.324
2005	3.255.143	754.251	4.009.394	-2.500.892	57.643.597	-29.867.037
2006	3.803.404	1.030.837	4.834.241	-2.772.567	67.193.397	-34.142.799
2007	4.289.293	977.496	5.266.789	-3.311.798	72.824.086	-38.404.761
Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (00-07)	1,43%	2,45%	1,61%	1,14%	5,83%	7,25%
Μεταβολή (06-07)	12,78%	-5,17%	8,95%	19,45%	8,38%	12,48%
Μεταβολή (00-07)	10,43%	18,46%	11,83%	8,26%	48,71%	63,24%

Πηγή: Μελέτη Παρατηρητηρίου-IOBE (2008)

Ενδιαφέρον στοιχείο το οποίο προκύπτει από τη μελέτη του IOBE, μέσω της χρήσης δεικτών όπως ο δείκτης κάλυψης εισαγωγών³⁴¹ αλλά και ο δείκτης Balassa³⁴² και το οποίο μπορεί να αποτελέσει μια μορφή αξιολόγησης ως προς το επίπεδο ανταγωνιστικότητας, τόσο των προϊόντων ΤΠΕ, όσο και των προϊόντων όλων των υπολοίπων κλάδων, στο πλαίσιο του διεθνούς εμπορίου, αποτελεί το γεγονός ότι ενώ καταρχάς σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από τους παραπάνω δείκτες, διαπιστώνεται ένα σημαντικό έλλειμμα ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στο σύνολο τους, για τα προϊόντα ΤΠΕ το πρόβλημα είναι ακόμα εντονότερο.

Η παραπάνω παρατήρηση μπορεί να συσχετισθεί και με το δυσανάλογα μεγάλο ποσοστό των συναλλαγών προϊόντων ΤΠΕ που πραγματοποιούνται με τους εταίρους της Ε.Ε.. Το ποσοστό αυτό για το έτος 2007 ως προς τον τομέα των εισαγωγών υπερέβη το 82%. Σχετικά ηπιότερα είναι τα στοιχεία αναφορικά με τις εξαγωγές όπου το ποσοστό των συναλλαγών με χώρες Κ-Μ της Ε.Ε. ανήλθε στο 71,4% των συνολικών εξαγωγών, προϊόντων ΤΠΕ, ενώ για τις τρίτες χώρες το αντίστοιχο ποσοστό άγγιξε το 28,6%. Οι μηχανισμοί της Ε.Ε. και οι

³⁴¹ δηλαδή, το ποσοστό των εισαγωγικών δαπανών που καλύπτεται από τις εξαγωγικές εισπράξεις

³⁴² Ο δείκτης αυτός αντανάκλα τη σχετική βαρύτητα του εμπορικού ισοζυγίου στο σύνολο της εμπορικής ροής και λαμβάνει τιμές από -100% έως +100%

προνομιακές σχέσεις που διαμορφώνονται ως προς τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των Κ-Μ αποτελούν αίτιο που σε σημαντικό βαθμό επεξηγεί της συγκεκριμένη κατάσταση. Παράλληλα, ενισχύεται η εικόνα της μειωμένης ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων ΤΠΕ σε παγκόσμια κλίμακα, όπου η ισχύς των προστατευτικών μηχανισμών μειώνεται σημαντικά. Χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Κύπρος, η Ιταλία αποτελούν του βασικούς εξαγωγικούς προορισμούς των ελληνικών προϊόντων ΤΠΕ (τουλάχιστον για την τριετία 2005-2007). Την ίδια στιγμή σε ότι αφορά τις ελληνικές εισαγωγές σε αγαθά ΤΠΕ, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Φινλανδία και η Ιταλία βρίσκονται σταθερά στους 5 βασικότερους εισαγωγείς.

Αναφορικά με το είδος των προϊόντων ΤΠΕ που διακινούνται κυρίως, ως προς τις εξαγωγές, τα ηλεκτρονικά εξαρτήματα, ο εξοπλισμός ήχου και βίντεο καθώς και ο τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός κατέχουν τη μερίδα του λέοντος, ενώ για τις εισαγωγές οι σημαντικότερες κατηγορίες θεωρούνται ο εξοπλισμός ήχου και βίντεο και ακολουθούν τα προϊόντα Η/Υ και συναφή εξοπλισμού.

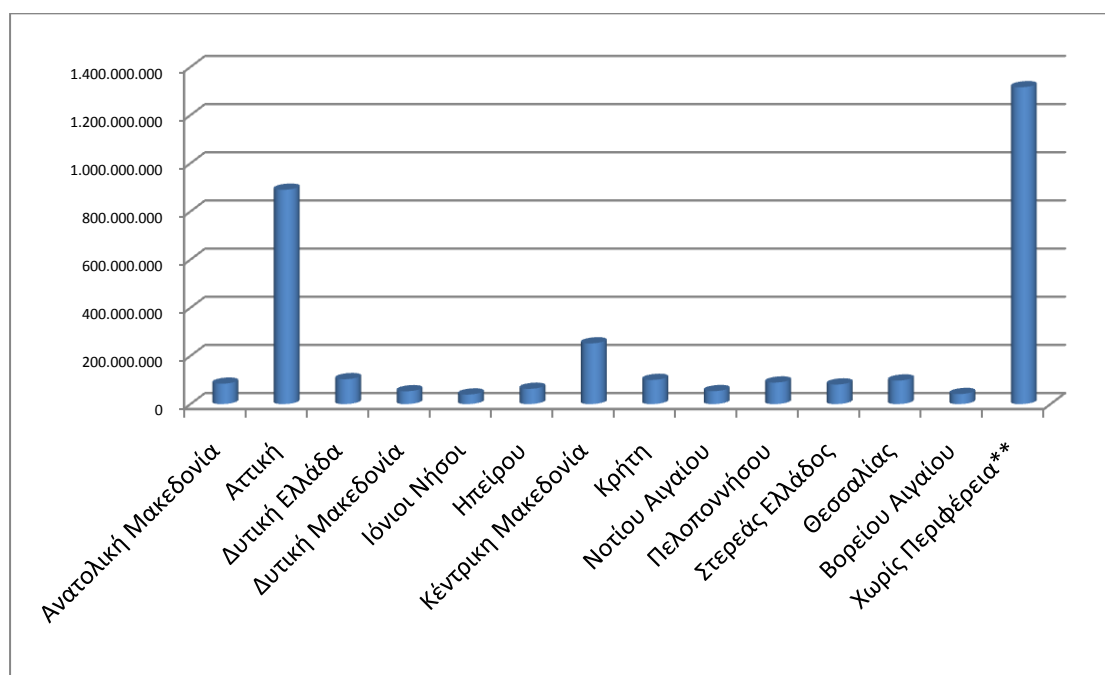
Ως βασικό συμπέρασμα το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί από τη σύνθεση, τόσο των θεωρητικών προσεγγίσεων, όσο και των εμπειρικών στοιχείων που προηγήθηκαν σχετικά με το διεθνές εμπόριο, τις ΤΠΕ και τη θέση της Ελλάδος, είναι η έλλειψη ανταγωνιστικότητας σε σχέση με την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ. Η συγκεκριμένη παρατήρηση όπως προκύπτει από τη συγκεντρωτική επεξεργασία των στοιχείων, δεν επιτρέπει οποιοδήποτε ισχυρισμό περί συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας για τον τομέα των ΤΠΕ, τουλάχιστον για το εξεταζόμενο διάστημα. Τα διαθρωτικού τύπου προβλήματα που αντιμετωπίζει η δομή του παραγωγικού συστήματος της χώρας και τα οποία συνδέονται με την παραγωγή και διάχυση της γνώσης και της καινοτομίας, τους ανθρώπινους πόρους, την έρευνα και την ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα αλλά και άλλους παράγοντες που έχουν αναφερθεί νωρίτερα, αποτελούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι η χώρα, ανήκει στην ομάδα των ανεπτυγμένων κρατών (με τις όποιες δυσκολίες, ακόμα και εάν κατατάσσεται αρκετά χαμηλά ως προς τα μακροοικονομικά της μεγέθη), διαθέτοντας τις βασικές προϋποθέσεις ώστε να επωφεληθεί από τις συναλλαγές προϊόντων ΤΠΕ, διαμέσου του διεθνούς εμπορίου, σύμφωνα με τη θεωρία του κύκλου του Vernon, αποτελεί ένα ενδεχόμενο το οποίο δεν μπορεί να αποκλειστεί.

7.2.6 Η περιφερειακή κατανομή των δημόσιων Δαπανών σε ΤΠΕ όπως προκύπτει από την κατανομή του ΕΠ ΚτΠ

Σε επίπεδο περιφερειών της χώρας, το βασικό χρηματοδοτικό μέσο αναφορικά με τις Δημόσιες Δαπάνες σχετικά με τις ΤΠΕ, αποτέλεσε το Ε.Π. Κοινωνία προς Πληροφορία. Η συνολική περιφερειακή κατανομή του συγκεκριμένου προγράμματος παρουσιάζεται στο διάγραμμα 7.21.

Όπως αποτυπώνεται σε απόλυτες τιμές οι δαπάνες σε ένα πολύ σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 27% κατευθύνονται στην περιφέρεια προς Αττικής (εάν μάλιστα σε αυτό το ποσοστό προσθέσουμε και το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών για έργα χωρίς περιφέρεια³⁴³ τα οποία αντιστοιχούν στο 40% του συνόλου, γίνεται αντιληπτό το μέγεθος που διαμορφώνεται). Σημαντική είναι η κατάταξη της Κεντρικής Μακεδονίας στην οποία κατανέμεται το 8% του συνολικού προϋπολογισμού των ενταγμένων έργων.

Διάγραμμα 7.21: Προϋπολογισμός ενταγμένων έργων ΚτΠ ανά Περιφέρεια

Πηγή: ΕΥΔ ΚτΠ από το ΟΠΣ Έως 11/2008

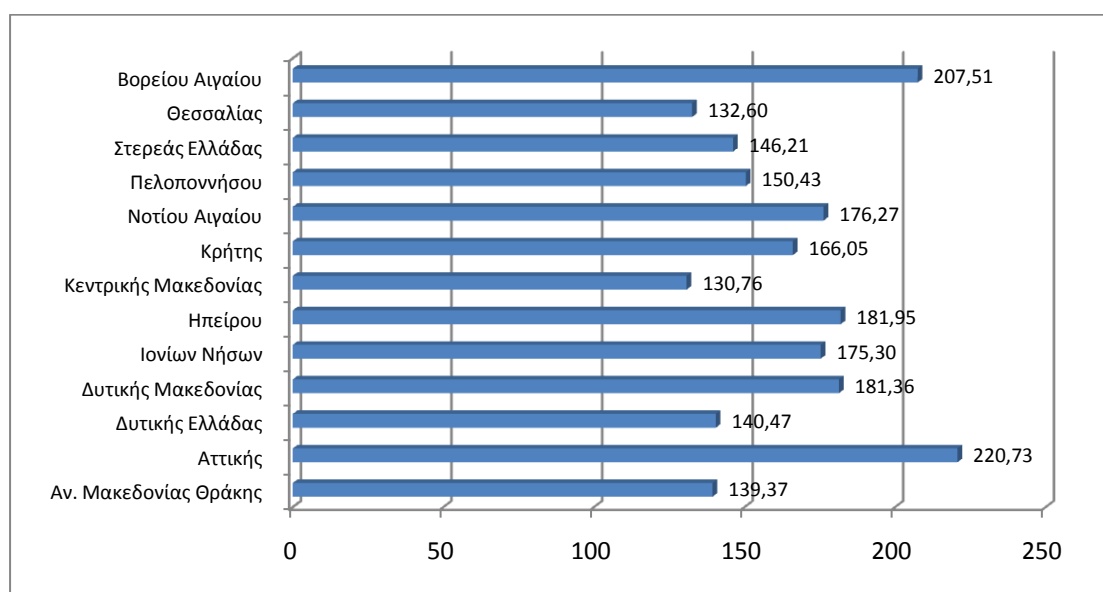
** Τα έργα αυτά αφορούν κεντρικές υπηρεσίες προς υπουργεία και φορείς οι οποίοι κατά κύριο λόγο είναι εγκατεστημένοι στην περιφέρεια Αττικής

³⁴³ Η συγκεκριμένη κατηγορία έργων, ουσιαστικά αντανάκλα έργα με διαπεριφερειακή διάσταση τα οποία όμως υλοποιούν κεντρικοί κρατικοί φορείς και άλλοι, η πλειοψηφία των οποίων είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή της Αττικής και δευτερευόντως στη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης ή κάποιου άλλου σημαντικού αστικού κέντρου.

Διερευνώντας αναλυτικότερα την προαναφερόμενη κατανομή, σε σχέση με το πληθυσμιακό μέγεθος της κάθε περιφέρειας (χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ποσά των έργων εθνικής εμβέλειας), η μέση κατά κεφαλή δαπάνη που προκύπτει ανά περιφέρεια (διάγραμμα 7.22), δημιουργεί ερωτήματα κατά πόσο έχουν ληφθεί υπόψη οι περιφερειακές ανισότητες στο πλαίσιο μιας στρατηγικής ενίσχυσης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, μέσω της στοχευμένης διείσδυσης των ΤΠΕ.

Διάγραμμα 7.22: Κατά Κεφαλή Δημόσια Δαπάνη σε ΤΠΕ ανά Περιφέρεια³⁴⁴ (από ΚτΠ)

Πηγή: ΕΥΔ ΚτΠ από το ΟΠΣ Έως 11/2008

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα πιο πρόσφατα στοιχεία σε σχέση με την υλοποίηση του προγράμματος, τόσο ως προς την περιφερειακή του διάσταση, όσο όμως και ευρύτερα. Τα στοιχεία αυτά εμπεριέχονται στα συμπεράσματα σχετικής μελέτης που εκπόνησε το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ³⁴⁵. Παρά του ότι το πρόγραμμα κατά την εκπόνηση της μελέτης δεν είχε ολοκληρωθεί πλήρως, μέσω των στοιχείων που παραθέτονται, αναδεικνύονται με αρκετή ευκρίνεια ορισμένες σημαντικές διαπιστώσεις, ως προς τα βασικά σημεία υλοποίησης του προγράμματος.

Ως πρώτη διαπίστωση, με βάση την κατηγοριοποίηση των έργων σε σχέση με το ύψος του προϋπολογισμού ένταξής τους, προκύπτει ότι 49 έργα με Π/Υ ≥ 10 εκατ. € δεσμεύουν το 51,68% του προϋπολογισμού των ενταγμένων έργων. Συνολικά 172 έργα (από τα 5.676) με

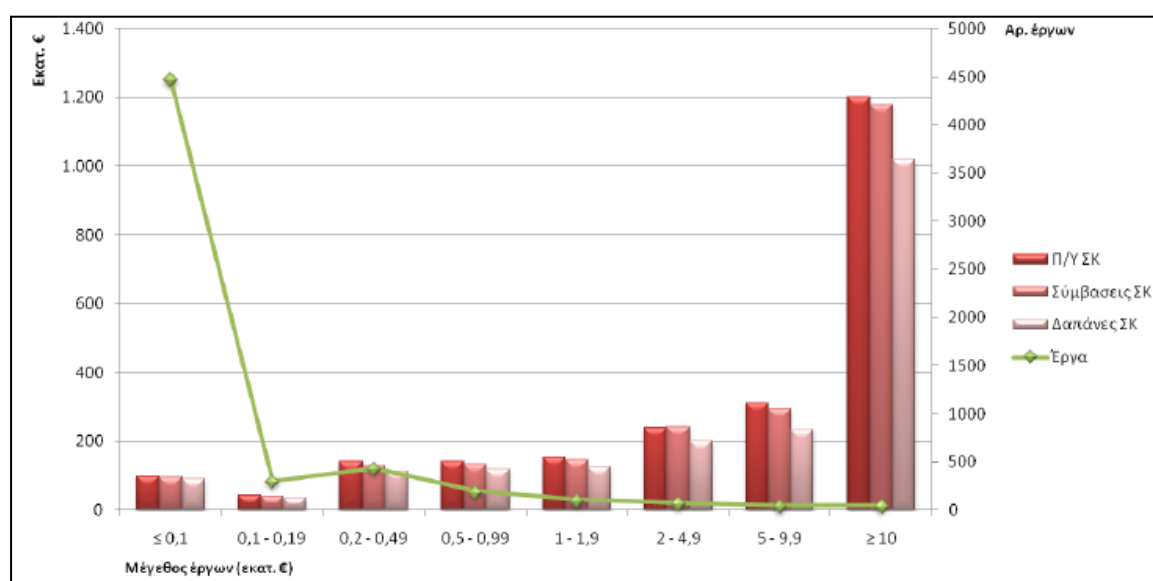
³⁴⁴ Χωρίς να περιλαμβάνονται τα έργα χωρίς περιφέρεια

³⁴⁵ Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2010) Ανάλυση Έργων και Τελικών Δικαιούχων του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, <http://www.observatory.gr/files/meletes/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%88%CF%81%CE%B3%CF%89%CE%BD%20&%20%CE%A4%CE%94%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%95%CE%A0%20%CE%9A%CF%84%CE%A0%20v1.pdf>

Π/Υ >2 εκατ. € αντιστοιχούν στο 75,29% του προϋπολογισμού των ενταγμένων έργων. Τα έργα κάτω των 100 χιλ. € αποτελούν το σημαντικότερο τμήμα αφού ανέρχονται σε 4.462, ενώ αποτελούν μόλις το 4,23% του Π/Υ των ενταγμένων έργων.

Η τελευταία κατηγορία έργων, πιθανότατα λόγω της μεγαλύτερης ευκολίας υλοποίησης, παρουσιάζει και τα καλύτερα αποτελέσματα ως προς τη σχέση δαπάνης/σύμβασης με ποσοστό 95,37%, έναντι 86,58% για έργα ≥10 εκατ. € και 79,08% για έργα από 5-9,9 εκατ. €.

Διάγραμμα 7.23: Κατηγοριοποίηση με βάση το μέγεθος των έργων

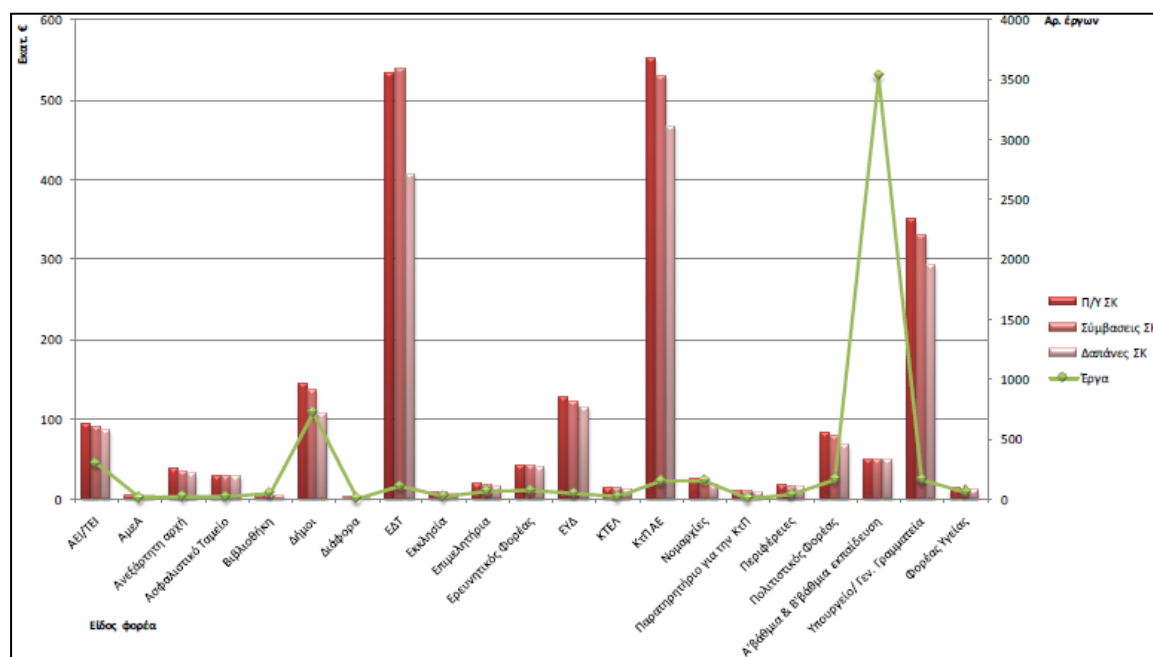
Πηγή Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνει έργα κρατικών ενισχύσεων, έργα με μηδενικές δαπάνες και έργα του Άξονα 5

Στο πλαίσιο της δεύτερης διαπίστωσης, τα έργα ομαδοποιήθηκαν με κριτήριο τις 21 κατηγορίες τελικών δικαιούχων. Από πλευράς αριθμών έργων οι κατηγορίες «Α'βάθμια & Β'βάθμια εκπαίδευση», «Δήμοι» και «ΑΕΙ/ΤΕΙ», είναι αυτοί που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό (3.524, 718 & 298 αντίστοιχα). Σε επίπεδο Π/Υ ένταξης η εικόνα διαφοροποιείται, αφού η ΚτΠ Α.Ε. απορροφά το 25,78%, ο ευρύτερος δημόσιος τομέας το 24,89% και τα υπουργεία/ γεν. γραμματείες το 16,4%.

Στη σχέση δαπάνης/σύμβασης, τις κατηγορίες με τις χαμηλότερες επιδόσεις αποτελούν ο ευρύτερος δημόσιος τομέας (74,4%), οι δήμοι (78,2%) και οι νομαρχίες (80,47%).

Διάγραμμα 7.24: Κατηγοριοποίηση των έργων με βάση το είδος των τελικών δικαιούχων

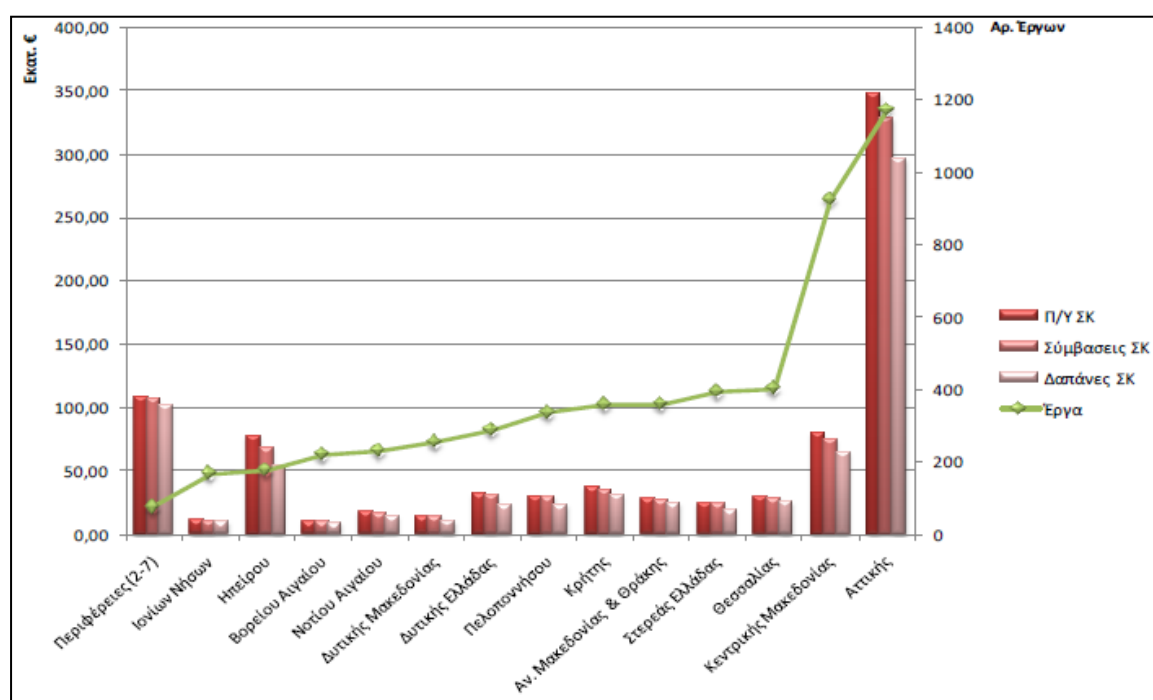
Πηγή Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνει έργα κρατικών ενισχύσεων, έργα με μηδενικές δαπάνες και έργα του Άξονα 5

Η τρίτη διαπίστωση σχετίζεται με τα έργα τοπικής εμβέλειας με βάση την (όχι πάντοτε απόλυτα σωστή όπως αναφέρεται και στη μελέτη) χωροθέτηση στο ΟΠΣ, σε σχέση με τα έργα εθνικής εμβέλειας. Τα έργα τοπικής εμβέλειας συνθέτουν τη συντριπτική πλειοψηφία των έργων αφού αντιστοιχούν στο 92,97% του συνολικού τους αριθμού, δηλαδή 5.277 έργα, έναντι 324 έργων εθνικής εμβέλειας τα οποία και αποτελούν μόλις το 5,71%. Σε επίπεδο Π/Υ ένταξης η κατάσταση αντιστρέφεται, με τα έργα τοπικής εμβέλειας να δεσμεύουν μόλις το 30,88% του Π/Υ των ενταγμένων. Ο μέσος Π/Υ έργου τοπικής εμβέλειας αντιστοιχεί σε 139.529 € έναντι 4.753.013 € του μέσου Π/Υ έργων εθνικής εμβέλειας.

Η σχέση δαπάνης/σύμβασης παρουσιάζεται ιδιαίτερα θετική στις Περιφέρειες Θεσσαλίας (91,74%) και Αττικής (90,31%) σε αντίθεση με τις Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδος (75,86%) και Στερεάς Ελλάδος (80,05%).

Διάγραμμα 7.25: Κατηγοριοποίηση με βάση τη χωροθέτηση των έργων

Πηγή Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνει έργα κρατικών ενισχύσεων και έργα με μηδενικές δαπάνες έργα

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται αναλυτικά τα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των έργων αλλά και τον προϋπολογισμό τους, όπως αυτά καταγράφονται κατά την ολοκλήρωση, σχεδόν, του επιχειρησιακού προγράμματος ΚτΠ, ανά περιφέρεια της χώρας.

Πίνακας 7.23: Βασικά στοιχεία έργων (αριθμός, Προϋπολογισμός, Συμβάσεις, Δαπάνες) ανά χωροθέτηση

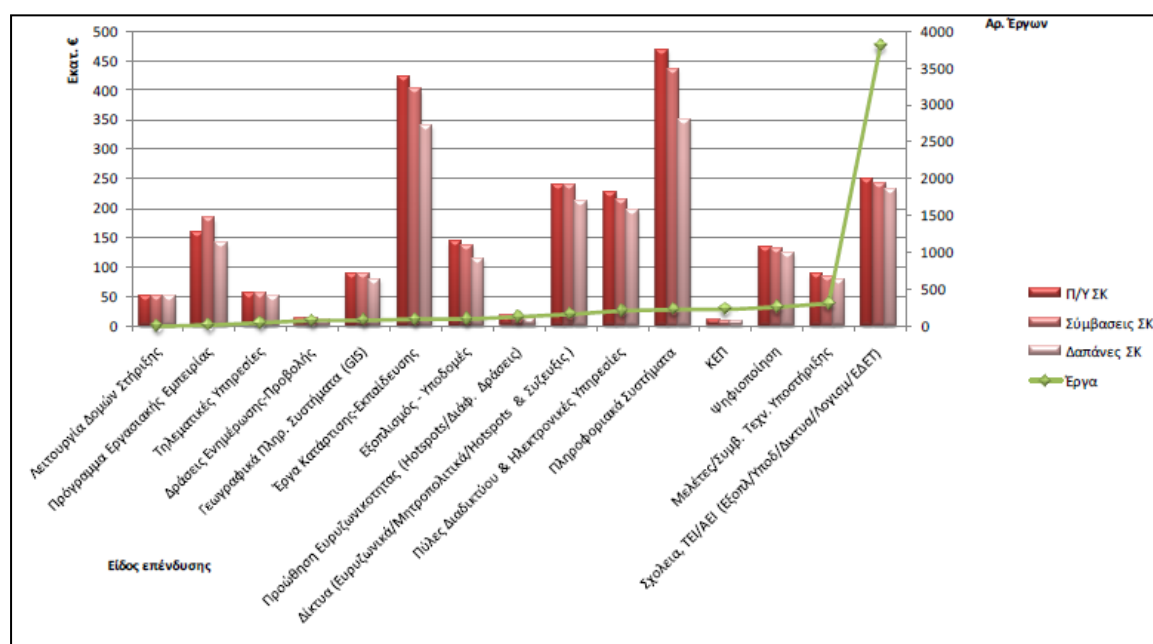
Κατηγορία	Χωροθέτηση	ΣΥΝΟΛΟ						
		Έργα	Π/Υ ΣΚ	Π/Υ ΔΔ	Σύμβασεις ΣΚ	Σύμβασεις ΔΔ	Δαπάνες ΣΚ	Δαπάνες ΔΔ
A	Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	359	27.434.301,49	27.434.301,49	26.902.696,17	26.902.696,17	23.896.410,79	23.896.410,79
B	Αττικής	1.171	347.987.662,26	347.987.662,25	327.764.071,82	327.764.071,81	298.008.246,83	298.008.246,83
Γ	Βορείου Αιγαίου	220	9.513.118,17	9.513.118,17	9.197.174,81	9.197.174,81	8.127.572,74	8.127.572,74
Δ	Δυτικής Ελλάδας	288	31.516.718,68	31.516.718,67	30.165.734,07	30.165.734,06	22.883.045,46	22.883.045,46
E	Δυτικής Μακεδονίας	254	13.492.106,78	13.492.106,78	12.968.726,11	12.968.726,11	10.494.659,44	10.494.659,44
ΣΤ	Ηπείρου	177	77.549.766,80	77.549.766,79	67.028.347,44	67.028.347,43	53.671.139,56	53.671.139,56
Z	Θεσσαλίας	402	29.147.425,78	29.147.425,78	27.787.635,24	27.787.635,24	25.492.706,10	25.492.706,10
H	Ιονίων Νήσων	167	11.178.973,79	11.178.973,79	10.332.420,00	10.332.420,00	9.168.898,00	9.168.898,00
Θ	Κεντρικής Μακεδονίας	923	79.861.145,64	79.861.145,64	74.476.267,38	74.476.267,38	64.383.309,98	64.383.309,98
I	Κρήτης	358	37.033.302,19	37.033.302,19	34.918.673,44	34.918.673,44	30.501.962,42	30.501.962,42
ΙΑ	Νοτίου Αιγαίου	230	17.422.433,24	17.422.433,24	15.986.830,03	15.986.830,03	13.757.168,86	13.757.168,86
ΙΒ	Πελοποννήσου	335	29.631.498,68	29.631.498,67	28.277.246,83	28.277.246,82	22.647.994,92	22.647.994,92
ΙΓ	Στερεάς Ελλάδας	393	24.528.959,74	24.528.959,74	22.933.387,64	22.933.387,64	18.357.158,99	18.357.158,99
ΙΔ	Περιφέρειες (2-7)	75	108.350.175,89	108.350.175,89	106.383.120,52	106.383.120,52	100.733.730,78	100.733.730,78
ΙΕ	Εθνικής Εμβέλειας	324	1.539.976.478,69	1.539.976.478,69	1.511.698.182,18	1.511.698.182,18	1.272.903.662,40	1.272.903.662,40
	ΣΥΝΟΛΑ	5.676	2.384.621.966,78	2.384.621.966,74	2.306.818.413,68	2.306.818.413,65	1.973.028.667,27	1.973.028.667,27

Πηγή: Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Η τέταρτη διαπίστωση σχετίζεται με την κατηγοριοποίηση των έργων σε 15 κατηγορίες με βάση το είδος επένδυσης. Εξαιρώντας την κατηγορία «Σχολεία, ΑΕΙ/ΤΕΙ

(Εξοπλ./Δίκτυα/Λογισμ./ΕΔΕΤ)», η πλειοψηφία των έργων εντάσσονται στις κατηγορίες «Μελέτες/Σύμβουλοι Τεχνικής Υποστήριξης» (5,34%) και «Ψηφιοποίηση» (4,46%). Ως προς τον Π/Υ ένταξης η κατάταξη διαφοροποιείται με τα «Πληροφοριακά Συστήματα» να αντιστοιχούν στο 19,98% και «Έργα Κατάρτισης - Εκπαίδευσης» στο 17,94%.

Διάγραμμα 7.26: Κατηγοριοποίηση των έργων με βάση το είδος επένδυσης

Πηγή Παρατηρητήριο για την ΚτΠ

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνει έργα κρατικών ενισχύσεων και έργα με μηδενικές δαπάνες έργα

Συμπερασματικά και κυρίως σε σχέση με τη διαπίστωση που συνδέεται με την περιφερειακή διάσταση της υλοποίησης του προγράμματος, επιβεβαιώνεται και για τις δύο περιόδους η κυριαρχία των μητροπολιτικών περιφερειών και ιδιαίτερα της Αττικής, τόσο σε σχέση με τον αριθμό των έργων, όσο και με τον προϋπολογισμό τους. Η συγκεκριμένη κυριαρχία μπορεί να θεωρηθεί ότι ενισχύεται επιπλέον από το μέγεθος των έργων εθνικής εμβέλειας τα οποία στην πλειοψηφία τους αφορούν κεντρικούς φορείς εγκατεστημένους στις παραπάνω περιοχές. Παραμένουν λοιπόν, ακόμα και σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, τα ερωτήματα σχετικά το κατά πόσο έχουν ληφθεί υπόψη οι ανισότητες που διαμορφώνονται στον Ελληνικό χώρο στο πλαίσιο μιας χάραξης στρατηγικής προνομιακής ενίσχυσης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών μέσω της προώθησης διείσδυσης των ΤΠΕ.

Σχετικά με το συγκεκριμένο ερώτημα και προκειμένου να απαντηθεί η περιφερειακή διάσταση του Ε.Π. και πιο συγκεκριμένα του βαθμού με τον οποίο το Ε.Π. πράγματι

ενισχύει τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές και συμβάλλει στη μείωση του ψηφιακού χάσματος, η ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος³⁴⁶ προσδιόρισε αρκετά εύστοχα τρεις βασικές προϋποθέσεις που θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την εφαρμογή του προγράμματος:

- την προνομιακή ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών και των περιοχών υπαίθρου, με ποσοτικά κριτήρια οικονομικού και φυσικού αντικειμένου (μέγεθος χρηματοδότησης, ωφελούμενοι κλπ).
- την ένταξη της ενίσχυσης σε ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό σχέδιο, στοχεύοντας σε διαρθρωτικού τύπου παρεμβάσεις προσαρμοσμένες στα τοπικά χαρακτηριστικά.
- την ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, μέσω της δημιουργίας προηγμένων υποδομών και υπηρεσιών ΤΠΕ στον τομέα των ευρυζωνικών δικτύων, όπου οι μηχανισμοί της αγοράς δεν επαρκούν για την κατανομή των πόρων.

Ελέγχοντας τις παραπάνω προϋποθέσεις, κατά την αξιολόγηση, οι περιφέρειες της χώρας ομαδοποιήθηκαν³⁴⁷, ως προς την αναπτυξιακή τους υστέρηση και την απομόνωση σε τέσσερις κατηγορίες προτεραιότητας. Οι κατηγορίες αυτές αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7.24: Προτεραιότητες αναγκών κατά περιφέρεια με κριτήρια την αναπτυξιακή υστέρηση και την απομόνωση

		Απομόνωση	
		Υψηλή	Χαμηλή
Αναπτυξιακή υστέρηση	Υψηλή	1 ^ο επίπεδο προτεραιότητας Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο	3 ^ο επίπεδο προτεραιότητας Δυτική Ελλάδα, Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Θεσσαλία
	Χαμηλή	2 ^ο επίπεδο προτεραιότητας Νότιο Αιγαίο, Δυτική Μακεδονία	4 ^ο επίπεδο προτεραιότητας Στερεά Ελλάδα, Κρήτη, Πελοπόννησος, Κεντρική Μακεδονία, Αττική

Πηγή : Έκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Ε.Π. ΚτΠ 2000-2006

³⁴⁶ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών- Prisma,(2004) Έκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Ε.Π..ΚτΠ 2000-2006, σ103

³⁴⁷ Με τη χρήση ενός σύνθετου δείκτη που περιλαμβάνει δύο βασικά κριτήρια: το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, και το βαθμό απομόνωσης ο οποίος προκύπτει από την ορεινότητα, την πυκνότητα του πληθυσμού το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού(σύμφωνα με τα στοιχεία του 2004)

Η αξιολόγηση μέσω της συγκεκριμένης μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε, αλλά και μέσω της χρήσης μιας σειρά μη παραμετρικών στατιστικών αναλύσεων, όπου διερευνήθηκαν ο βαθμός συσχέτισης τόσο σχετικά με τις προνομιακές ενισχύσεις των ΛΕΠ όσο και με τις διαθρωπτικές παρεμβάσεις,(δηλαδή τις δυο πρώτες προαναφερόμενες προϋποθέσεις) κατέληξε σε αρνητικά συμπεράσματα. Αναφορικά με την τρίτη προϋπόθεση δεν ήταν εφικτό εκείνη την περίοδο να πραγματοποιηθεί κάποια αξιολόγηση αφού δεν είχαν υλοποιηθεί τα έργα αυτής της κατηγορίας.

Παρά το γεγονός ότι η ενδιάμεση αξιολόγηση διενεργήθηκε το διάστημα έως τον Μάρτιο του 2004 χωρίς να είναι δυνατόν να αποτυπωθεί μια συνολική κριτική, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη διερεύνηση της αρχικής στρατηγικής, ως προς το βαθμό στον οποίο λήφθηκαν υπόψη οι περιφερειακές ανισότητες στον ελληνικό χώρο, στην εφαρμογή του πιο σημαντικού προγράμματος για την προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ.

7.2.6.1. Η συμμετοχή των φορέων της Αυτοδιοίκησης

Η δυνατότητα εμπλοκής των φορέων της αυτοδιοίκησης στη διάχυση και προώθηση των ΤΠΕ σε τοπικό επίπεδο, μπορεί να χαρακτηριστεί με σχετική ασφάλεια ως καθοριστική. Με μια σχετικά σύντομη προσπάθεια αποτίμησης της δραστηριότητας των ΟΤΑ, έως και το 2010, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι παρά τις ανομοιόμορφες επιδόσεις τους, σε γενικές γραμμές τα αποτελέσματα στο συγκεκριμένο πεδίο, ήταν μέτρια έως και αρνητικά. Η συντριπτική πλειοψηφία των ΟΤΑ της χώρας, για μια σειρά από λόγους, όπως η ανεπάρκεια του κατάλληλου μεγέθους, οι οικονομικές αδυναμίες, η ανεπάρκεια οργανικών δομών, η έλλειψη εξειδικευμένου στελεχιακού δυναμικού αλλά και η έλλειψη πολιτικού οράματος, δεν μπορεί να θεωρηθούν ότι συνέβαλλαν ιδιαίτερος στην προώθηση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, όπου διαπιστώθηκε η εμπλοκή τους, αυτή κατά κύριο λόγο συνδέθηκε με την εξασφαλισμένη χρηματοδότηση κάποιων δράσεων από δημόσιες δαπάνες και κυρίως ευρωπαϊκές πηγές χρηματοδότησης. Φυσικά υπάρχουν και ορισμένες εξαιρέσεις, από ΟΤΑ που δραστηριοποιήθηκαν αρκετά εντονότερα και οι οποίοι αποτελούν καλές πρακτικές για τον Ελληνικό και όχι μόνο, χώρο.

Βασικό έργο, σχετικά με την διείσδυση των ΤΠΕ στο χώρο της αυτοδιοίκησης, το οποίο πραγματικά μπορεί να θεωρηθεί ότι άλλαξε τα δεδομένα, όχι μόνο του χώρου της αυτοδιοίκησης αλλά συνολικά της δημόσιας διοίκησης, αποτελούν τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, τα οποία όμως σχεδιάστηκαν ως ιδέα κεντρικά και εντάχθηκαν ως δομές, λειτουργικά και οργανικά στους ΟΤΑ της χώρας.

Η συμβολή των ΚΕΠ στο πεδίο της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, χωρίς υπερβολή μπορεί να θεωρηθεί επαναστατική για τα δεδομένα της χώρας. Η λειτουργία τους βασίστηκε στις ΤΠΕ με στόχο την ποιοτική εξυπηρέτηση των πολιτών, με αποτέλεσμα σήμερα ως θεσμός να απολαμβάνει την αναγνώριση και την καταξίωση από τις κατά τόπους τοπικές κοινωνίες³⁴⁸. Βασική πηγή χρηματοδότησης για τη δημιουργία των ΚΕΠ, αποτέλεσε το Ε.Π. της ΚτΠ, μέσω του οποίου χρηματοδοτήθηκε η πλειοψηφία των ψηφιακών δράσεων της αυτοδιοίκησης όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα.

Παράλληλα, μια σειρά από επιπρόσθετα έργα που υλοποιήθηκαν με τελικούς δικαιούχους τους ΟΤΑ και μια σειρά από άλλα, τα οποία βρίσκονται υπό εξέλιξη, στο πλαίσιο του διάδοχου Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΚτΠ, με τίτλο Ψηφιακή Σύγκλιση, σταδιακά διαμορφώνουν διαφορετικές συνθήκες για τις τοπικές κοινωνίες ως προς την προοπτική ψηφιακής ένταξης που τους παρέχουν. Τα έργα αυτά, με βασικότερα, τη δημιουργία δικτύων οπτικών ινών σε περίπου εβδομήντα πέντε ΟΤΑ (εκτός Αθηνών και Θεσσαλονίκης), την κατασκευή ασυρμάτων ευρυζωνικών δικτύων πρόσβασης σε περισσότερους από τριακόσιους Δήμους της χώρας, σταδιακά εντάσσονται σε πλήρη λειτουργία, παρέχοντας την ευκαιρία σε ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού τη δυνατότητα άμεσης πρόσβασης σε ευρυζωνικές υπηρεσίες. Εάν συμπεριλάβουμε και τα υπόλοιπα έργα³⁴⁹ σχετικά με την προώθηση της ευρυζωνικότητας αλλά και των ψηφιακών εφαρμογών στα οποία εμπλέκονται οι φορείς της αυτοδιοίκησης και τα οποία εμμέσως στοχεύουν στην βελτίωση της εξυπηρέτησης των πολιτών, τότε δεν θα ήταν υπερβολή να γίνει λόγος για ένα νέο τοπίο το οποίο σταδιακά διαμορφώνεται και στο οποίο κατά το τελευταίο διάστημα οι ΟΤΑ μοιάζει να έχουν πλέον έναν περισσότερο ενεργό ρόλο, αφορίζοντας τη στάση που τήρησαν στο παρελθόν.

---

³⁴⁸ Σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας Ελευθεροτυπίας, <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=28/11/2009&id=106606> το οποίο επικαλείται ως πηγή του το Υπουργείο Εσωτερικών το 2003 έτος έναρξης λειτουργίας των ΚΕΠ, 356.872 πολίτες εξυπηρετήθηκαν από τα ΚΕΠ τα οποία και διαχειρίστηκαν 423.759 υποθέσεις. Το 2008 ο αριθμός των πολιτών ανήλθε σε 2.390.427 και αριθμός των υποθέσεων που έφεραν εις πέρας σε 3.687.855, καταγράφοντας ποσοστιαία αύξηση από το 2003 κατά 569,83% ως προς τις επισκέψεις των πολιτών και κατά 770,27% ως προς τις υποθέσεις που διαχειρίστηκαν. Εάν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι λειτουργούν 1077 ΚΕΠ σε ολόκληρη τη χώρα, τα οποία διεκπεραιώνουν 1045 πιστοποιημένες διαδικασίες, γίνεται αμέσως αντιληπτή η περιφερειακή διάσταση τους.

³⁴⁹ 1.Εθνικό Δίκτυο Δημόσιας Διοίκησης «Σύζευξις»

2.Μητροπολιτικά Δίκτυα (Metropolitan Area Networks) σε 75 Δήμους

3.Ασύρματα ευρυζωνικά δίκτυα σε 120 Δήμους και 20 ΤΕΔΚ (και αυτούς που ενταχθήκαν από την πρόσκληση 192)

4.Μini ΣΥΖΕΥΞΙΣ

5.Υποδομή εξυπηρέτησης φορέων του Δημόσιου Τομέα απομακρυσμένων περιοχών με τη χρήση του δημόσιου δορυφορικού συστήματος Hellas Sat – ΔΟΡΥ

6. Κατασκευή Διαδικτυακών δημοτικών Πυλών (Portals) και χρηματοδότηση γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών

Στον πίνακα που ακολουθεί, αποτυπώνεται ο βαθμός εμπλοκής των ΟΤΑ ανά περιφέρεια, ως προς τα έργα και τις χρηματοδοτήσεις σχετικά με τις ΤΠΕ από το επιχειρησιακό πρόγραμμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας το οποίο και αποτελεί τον κύριο χρηματοδοτικό μηχανισμό των ΟΤΑ για επενδύσεις στον συγκεκριμένο τομέα.

Πίνακας 7.25: Σύνολο ενταγμένων έργων στο ΤΕΠ ΚτΠ ανά Περιφέρεια 350 ΟΤΑ και Προϋπολογισμό έως 31.12.07³⁵¹

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ ΔΗΜΩΝ	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	Π/Υ	Ν. ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	24	52	13.071.073,00	3.517.106	616.920
Αττικής	82	195	35.624.278,00	13.320.021	4.402.316
Βορείου Αιγαίου	14	28	6.262.592,00	1.917.999	503.273
Δυτικής Ελλάδας	31	57	12.809.952,00	6.738.778	432.293
Δυτικής Μακεδονίας	20	32	6.940.258,00	2.124.364	568.032
Ηπείρου	18	29	7.474.856,00	2.041.780	268.964
Θεσσαλίας	29	66	15.458.306,00	5.186.985	1.621.506
Ιονίων Νήσων	17	32	5.000.698,00	935.632	175.968
Κεντρικής Μακεδονίας	96	164	23.692.666,00	7.985.443	1.967.737
Κρήτης	26	52	13.794.018,00	8.928.581	541.221
Νοτίου Αιγαίου	28	46	6.923.690,00	3.235.513	249.948
Πελοποννήσου	35	69	13.387.064,00	2.983.406	658.385
Στερεάς Ελλάδας	44	73	11.819.132,00	924.516	445.957
Πολλές Περιφέρειες	1	4	12.949.713	2.325.792	-
Σύνολο	465	899	185.208.295	62.165.914	12.452.519

Πηγή: ΠΕΤΑ³⁵² ΑΕ

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω στοιχεία δεν αποτελούν το σύνολο των έργων αφού η συγχρηματοδότηση των έργων μέσω του συγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος διήρκεσε έως και τις 31/12/2009 (και με εξαιρέσεις επεκτάθηκε και το 2010), με αρκετά σημαντικά έργα τα οποία υλοποιήθηκαν εντός του 2009 όπως τα έργα στο πλαίσιο της πρόσκλησης 192 για την Ανάπτυξη Υποδομών Δικτύων Τοπικής Πρόσβασης. Ενδεικτικά σύμφωνα με σχετικά πιο πρόσφατα στοιχεία³⁵³ που παρουσίασε η Π.Ε.Τ.Α. ΑΕ οι

³⁵⁰ Στα παραπάνω στοιχεία δεν συμπεριλαμβάνονται τα έργα των Σχολικών επιτροπών τα οποία ανέρχονται σε 3.523 με συνολικό προϋπολογισμό 57.360.944

³⁵¹ Η ημερομηνία λήξης συνολικά του Γ ΚΠΣ παρατάθηκε για αρκετές περιφέρειες της χώρας έως και τις 31/12/2009, ενώ το οικονομικό αντικείμενο ορισμένων έργων παρέμεινε ανοικτό και το 2010.

³⁵² Π.Ε.Τ.Α ΑΕ, (2007) Έκθεση για την πορεία εφαρμογής από την πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση Έργων της Κοινωνίας της Πληροφορίας στα πλαίσια των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του 3ου Κ.Π.

³⁵³ Από την παρουσίαση που έγινε από τον Γ. Βασαρδάνη με τίτλο η Αυτοδιοίκηση ενώπιον της πρόσκλησης της Διοικητικής Μεταρρύθμισης, στο πλαίσιο της ημερίδας «Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση : η πρόκληση ΕΣΠΑ, η εμπειρία Μεγάλων Οργανισμών, οι δυνατότητες του ανοικτού λογισμικού» 9/12/2009, τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνουν την περίοδο έως και την 01/09/2009

ΟΤΑ με ενταγμένα έργα στην ΚτΠ στο τέλος του 2009 ανέρχονταν σε 844 με έναν αριθμό έργων που άγγιζε τα 1.123 (εκτός σχολικών επιτροπών). Στον πίνακα 7.26 αναφέρονται τα έργα κατηγοριοποιημένα καθώς και οι προϋπολογισμοί τους.

Πίνακας 7.26: Αριθμός έργων και προϋπολογισμός ανά κατηγορία, 01/09/2009

Κατηγορία Έργου	Έργα	Π/Υ
Πύλες Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	122	34.946.990
Ευρυζωνικά	455	113.847.891
Γεωγραφικά Πληροφοριακά Συστήματα	86	24.008.845
Ψηφιακός Πολιτισμός /Τουρισμός	16	2.175.469
ΚΕΠ	287	9.556.293
Ευφυείς Μεταφορές	2	2.428.099
Εκπαίδευση Κατάρτιση	8	36.292.571
Τεχνική Βοήθεια	12	474.981
Άλλο	135	16.815.340
Σύνολο	1123	240546479

Πηγή :ΠΕΤΑ ΑΕ

Τα στοιχεία αυτά, αναδεικνύουν την εντατικοποίηση στη συμμετοχή των ΟΤΑ σε έργα σχετικά με τις ΤΠΕ τα οποία στην πλειοψηφία τους απευθύνονται στις ανά τόπους τοπικές κοινωνίες. Το διάστημα της τριετίας (2006-2009) η αύξηση του αριθμού των ΟΤΑ με κάποιο ενταγμένο έργο είναι της τάξεως του 84,3%, ο αριθμός των έργων αυξήθηκε κατά 30,3% ενώ ο προϋπολογισμός τους κατά 61,7%. Τα στοιχεία αυτά παρά το ότι δεν αναδεικνύουν ορισμένες ειδικότερες πτυχές, όπως η κατανομή των έργων ανά ΟΤΑ ή η χαμηλή απορροφητικότητα που αντανάκλα τη σχέση δαπανών προς τις εντάξεις (23,7%) και η οποία σε αρκετές περιπτώσεις ενδέχεται να οδηγήσει στην απένταξη ορισμένων έργων, δεν παύουν να αντανάκλουν τη δυναμική με την οποία εξελίσσεται η διείδυση των ΤΠΕ προς όφελός των τοπικών κοινωνιών.

Συμφωνά με τα τελευταία στοιχεία³⁵⁴ της Π.Ε.Τ.Α. Α.Ε. σε ότι αφορά τον αριθμό των ΟΤΑ με ενταγμένα σχετικά με τις ΤΠΕ έργα, τον αριθμό των έργων αυτών, τον προϋπολογισμό τους, τις νομικές δεσμεύσεις και τις δαπάνες, γίνεται εμφανής η περαιτέρω βελτίωση όπως καταγράφεται στον πίνακα 7.27.

³⁵⁴ ΠΕΤΑ ΑΕ (2010), Έκθεση για την πορεία εφαρμογής από την πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση Έργων της ΚτΠ στα πλαίσια των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του 3ου Κ.Π.Σ, Αποτελέσματα έως 19.03.2010, http://www.info-peta.gr/pdfs/kTP_19-03-10.pdf

Πίνακας 7.27 Σύνολο ενταγμένων έργων ΟΤΑ στο ΤΕΠ ΚτΠ ανά Περιφέρεια, στοιχεία 19.03.10(Συμπεριλαμβάνονται Σχολικές Επιτροπές)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΡ ΟΤΑ	ΠΛΗΘΟΣ	Π/Υ	ΝΟΜ.ΔΕΣΜ.	ΔΑΠΑΝΕΣ
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	60	328	21.219.979	18.813.792	10.836.054
Αττικής	153	884	55.846.162	48.482.544	29.631.918
Βορείου Αιγαίου	38	207	8.820.976	8.414.092	5.073.543
Δυτικής Ελλάδας	85	281	20.848.709	16.554.844	9.419.010
Δυτικής Μακεδονίας	50	241	12.241.405	11.350.054	6.604.373
Ηπείρου	61	157	12.318.965	11.245.892	6.627.152
Θεσσαλίας	105	396	24.756.359	23.035.621	16.199.097
Ιονίων Νήσων	37	154	7.851.120	6.515.354	4.066.199
Κεντρικής Μακεδονίας	158	835	37.380.655	35.684.586	26.918.845
Κρήτης	78	321	22.153.468	20.407.564	12.503.218
Νοτίου Αιγαίου	50	238	11.782.869	10.048.521	6.239.867
Πελοποννήσου	111	327	19.934.056	17.963.815	10.482.319
Στερεάς Ελλάδας	97	6	41.921.806	36.988.374	17.585.662
Πολλές Περιφέρειες		381	19.384.681	15.609.616	10.309.042
Σύνολο	1.083	4.756	316.461.209	281.114.669	172.496.300

Πηγή :ΠΕΤΑ ΑΕ

Εάν στα έργα αυτά συμπεριληφθούν και ορισμένα ιδιαίτερα σημαντικά έργα στα οποία οι ΟΤΑ δεν ήταν άμεσα τελικά δικαιούχοι, όπως εκείνο για την υλοποίηση Δημοτικών Διαδικτυακών πυλών, Δήμων πληθυσμού κάτω των 20.000 κατοίκων, με τελικό δικαιούχο την ΚτΠ ΑΕ στο οποίο συμμετείχαν συνολικά περισσότεροι από 454 δήμοι³⁵⁵, το έργο του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος εθνικού δημοτολογίου, το έργο δημιουργίας κέντρων πληροφόρησης σε 29 δημοτικές βιβλιοθήκες, το έργο της ΚΕΔΚΕ για τη δημιουργία ενιαίου διαδικτυακού περιβάλλοντος σε 27 ΟΤΑ σχετικά με την παροχή ψηφιακών υπηρεσιών σε πολίτες και επιχειρήσεις, αλλά και το έργο κατάρτισης αιρετών εκπροσώπων πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης στις νέες ΤΠΕ, τότε γίνεται αντιληπτό ότι το εύρος των δράσεων είναι ακόμα μεγαλύτερο.

Η συμβολή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προώθηση της διείσδυσης των ΤΠΕ τόσο για την ενδυνάμωση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε τοπικό επίπεδο όσο και για την ίδια την εσωτερική οργανική αναδιάρθρωση και λειτουργία τους, μπορεί να είναι

³⁵⁵ Αναλυτικότερες πληροφορίες σχετικά στη Μελέτη του Παρατηρητηρίου της ΚτΠ (2007), Η χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στις Περιφέρειες και τους ΟΤΑ, Π2: Αναφορά για τις εφαρμογές και τα συστήματα οργανωτικής υποστήριξης (back – office) των φορέων περιφερειακής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης, σ124.

καθοριστική. Φυσικά υπάρχει μια σειρά βασικών ζητημάτων που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η αδυναμία πολλών ΟΤΑ ως προς τους διαθέσιμους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους προκειμένου να κατανοήσουν αλλά και η δυσκολία κατανόησης της σημασίας ενσωμάτωσης στις οργανωτικές και λειτουργικές του δομές, καινοτόμων διαδικασιών. Παρόλα αυτά, όπως προκύπτει από την πρώτη ανάγνωση της υλοποίησης της νέας διοικητικής μεταρρύθμισης με τον τίτλο Καλλικράτης, διαπιστώνεται η βούληση σε όλα τα επίπεδα (κεντρικής διοίκησης αλλά και τοπικής αυτοδιοίκησης), οι ΤΠΕ να αποτελέσουν έναν σημαντικό πυλώνα λειτουργίας των ΟΤΑ, ενισχύοντας τα πολλαπλασιαστικά οφέλη σε όλα τα επίπεδα για τις τοπικές κοινωνίες.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Ο τομέας των ΤΠΕ στην Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί, όπως άλλωστε προκύπτει και σύμφωνα με τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων που εντάσσονται στους κλάδους που συνιστούν το συγκεκριμένο τομέα, ότι συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην περιφέρεια Αττικής (όπου συγκεντρώνεται το συντριπτικό τμήμα του συνολικού κύκλου εργασιών του τομέα αφού το 2000 υπερέβαινε το 90% ενώ το 2005 άγγιζε το 82,5%, αλλά και το σημαντικότερο ποσοστό του αριθμού τους το οποίο και για τα δυο προαναφερόμενα έτη κυμάνθηκε γύρω από το 47,5%). Σε επίπεδο περιφερειών θα πρέπει να σημειωθεί ότι για το διάστημα 2000-2005 διαπιστώνεται ανεξαιρέτως σε όλες τις περιφέρειες της χώρας αύξηση, τόσο του αριθμού των επιχειρήσεων ΤΠΕ, όσο και του κύκλου εργασιών τους (αύξηση ιδιαίτερα σημαντική μάλιστα). Η αύξηση αυτή, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι συνδέεται με τη σημαντική αύξηση της διείσδυσης των ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικό οικονομικού γίνεσθαι στη χώρα (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, δημόσια διοίκηση, παιδεία, κλπ). Αυτό το οποίο επίσης προκύπτει, είναι η κυριαρχία του κλάδου των τηλεπικοινωνιών αλλά και το γεγονός ότι η βασική οικονομική δραστηριότητα σε περιφερειακό επίπεδο (πλην της Αττικής) στον τομέα των ΤΠΕ επικεντρώνεται κυρίως στους κλάδους, οι οποίοι εντάσσονται στο εμπόριο (κλάδοι 5143, 5184, 5245, 5251, 5256). Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει την αδυναμία αναφορικά με την άμεση παραγωγή ΤΠΕ στην Ελλάδα, η οποία συνδέεται με μια σειρά από λόγους που σχετίζονται με ζητήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα σχετικά τόσο με την ίδια την επιχειρηματικότητα όσο και με παράγοντες όπως η ευρύτερη προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας ή η προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Στο πλαίσιο αυτής της αδυναμίας οι βασικές ανάγκες σχετικά με τις ΤΠΕ

καλύπτονται κατά βάση μέσω των εισαγωγών, με τις εγχώριες επιχειρήσεις, στην πλειοψηφία τους, να περιορίζονται στη συναρμολόγηση και το εμπόριο των προϊόντων. Υπό αυτές τις συνθήκες ο τομέας των ΤΠΕ δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ότι τη δεδομένη χρονική περίοδο αποτελεί ούτε τον κυρίαρχο οικονομικό τομέα, ούτε εκείνον που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως προωθητικός για την ελληνική οικονομία. Παρόλα αυτά, οι επιπτώσεις του σε μεγέθη όπως το ΑΕΠ, η απασχόληση, οι επενδύσεις, οι αμοιβές, μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές, όπως αναδείχθηκε και από την ανάλυση των στοιχείων που προηγήθηκαν, για τη μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας. Σχετικά με τις δημόσιες δαπάνες στις ΤΠΕ, όπως αυτές αναλύθηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι σε σημαντικό βαθμό συνδέονται με την έντονη δραστηριότητα που κατέγραψε ο κλάδος μετά το 2000, αφού αποτέλεσαν σημαντική πηγή χρηματοδότησης για ένα μεγάλο εύρος δράσεων. Αυτό το οποίο επίσης θα πρέπει να αναφερθεί, είναι ότι από κανένα σημείο της ανάλυσης που προηγήθηκε, δεν συνάγεται το συμπέρασμα πραγματοποίησης προνομιακών παρεμβάσεων στις περιφέρειες της χώρας που παρουσίαζαν στοιχεία αναπτυξιακής υστέρησης, αντιθέτως ο κύριος όγκος των χρηματοδοτήσεων κατευθύνθηκε στην Αττική. Τέλος, παρά τις μέτριες επιδόσεις τους, βασική παράμετρο σε ότι αφορά την υλοποίηση σημαντικών έργων ΤΠΕ, μέσω των χρηματοδοτήσεων του Ε.Π. της Κοινωνίας της Πληροφορίας, αποτέλεσαν, οι ΟΤΑ, μέσω των οποίων αποκεντρώθηκαν αρκετές δράσεις σχετικές με τη διείσδυση των ΤΠΕ στην περιφέρεια.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Στο παρόν κεφάλαιο, επιχειρείται σε δύο επίπεδα, η αποτύπωση της ευρύτερης αναπτυξιακής φυσιогνωμίας των περιφερειών της χώρας, όπως αυτή εκφράζεται μέσω επιλεγμένων μεταβλητών. Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει την παράθεση κοινωνικό-οικονομικών στοιχείων που συνήθως χρησιμοποιούνται ως αναπτυξιακοί δείκτες, ενώ το δεύτερο περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με το βαθμό ψηφιακής ένταξης. Τα στοιχεία αυτά, αποτελούν στην ουσία ορισμένες από τις επιλεγμένες βασικές μεταβλητές που συνθέτουν, όπως θα παρουσιαστεί στη συνέχεια, το δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, μέσω του οποίου αναδεικνύεται ο βαθμός ψηφιακής ένταξης των περιφερειών της χώρας. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο αποσκοπεί στην αναλυτική παρουσίαση μια σειράς οικονομικών, κοινωνικών, δημογραφικών και τεχνολογικών χαρακτηριστικών που αντανακλούν το αναπτυξιακό επίπεδο των 13 περιφερειών της χώρας.

8.1 Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης εντάσσεται στο βορειοανατολικό τμήμα της χώρας, συνορεύει ανατολικά με την Τουρκία, βόρεια με την Βουλγαρία και γειτνιάζει δυτικά με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Βρέχεται νοτιοδυτικά από το Αιγαίο Πέλαγος και νοτιοανατολικά από το Θρακικό Πέλαγος. Εντός των ορίων της περιφέρειας, περιλαμβάνονται οι νομοί Καβάλας, Δράμας, Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου, ενώ έδρα της αποτελεί η Κομοτηνή.

Η συνολική έκταση στην οποία εξαπλώνεται είναι 14.157 χλμ² και αποτελεί το 10,7% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat³⁵⁶ ανέρχονταν το 2007 σε 607.205 κατοίκους και αποτελούσε το 5,43%

---

³⁵⁶ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=reg_d2jan&lang=en, Η μεθοδολογία που ακολουθείται από τη Eurostat για τη συγκέντρωση του δημογραφικού υλικού και η ακρίβεια των στοιχείων σχετίζονται με τα διαθέσιμα στοιχεία των επιμέρους εθνικών στατιστικών υπηρεσιών από τα οποία και αντλεί το συγκεκριμένο υλικό. Η Eurostat συγκεντρώνει κάθε έτος τέσσερις φορές στοιχεία, σε συνεργασία με την αρμόδια στατιστική υπηρεσία, τα οποία για τις τρεις αφορούν

του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε σχέση με το έτος της τελευταίας απογραφής (2001) όπου το μέγεθος του πληθυσμού ανέρχονταν σε 607.035 κατοίκους, διαπιστώνεται μια ανεπαίσθητη θετική μεταβολή (της τάξεως του 0,01%).

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ που παράχθηκε στην περιφέρεια το 2007 ανήλθε σε 15.500 ευρώ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης) αντιστοιχώντας στο 79,7% του μέσου εθνικού όρου, αυξημένο κατά 33,6%, σε σχέση με το 2000 όπου ήταν 11.600 ευρώ. Το συνολικό παραγόμενο ΑΕΠ το 2007, προσέγγισε τα 8,3 δις ευρώ, συμμετέχοντας στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ με ποσοστό της τάξεως του 3,63%. Η ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ για το διάστημα 2000-2007 ανήλθε στο 49,69% όταν η αντίστοιχη μέση αύξηση που καταγράφηκε στις περιφέρειες της χώρας ήταν, 55,24%.

Ως προς τη διάρθρωση της παραγωγικής δομής της περιφέρειας ενδιαφέροντα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν σε σχέση με την παραγόμενη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία. Σύμφωνα λοιπόν με τα διαθέσιμα στοιχεία των περιφερειακών λογαριασμών της ΕΣΥΕ, η περιφερειακή ΑΠΑ διαρθρώθηκε το 2007, με το 7,8% της αξίας της να προέρχεται από τον πρωτογενή τομέα, το 26,01% από τον δευτερογενή και το 66,22% από τον τριτογενή. Σημαντική ήταν η ποσοστιαία μεταβολή της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ, ο οποίος από το 2000 σημείωσε μείωση που υπερέβη το 43%. Αντίστροφα, για τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα καταγράφηκε αύξηση της τάξεως των 9 και 6 ποσοστιαίων μονάδων, αντίστοιχα. Η ποσοστιαία συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, κατά τομέα παραγωγής, στο σύνολο χώρας για το έτος 2007, ήταν 7,1% στον πρωτογενή τομέα, 4,4% στον δευτερογενή τομέα και 3% στον τριτογενή τομέα.

Η ανεργία στην ίδια γεωγραφική ενότητα, αυξήθηκε το παραπάνω διάστημα 7,7% αγγίζοντας το 2007 το 9,7 % του Οικονομικώς Ενεργού Πληθυσμού (ΟΕΠ)³⁵⁷, ενώ καθ' όλη την περίοδο, διαπιστώθηκαν σημαντικές διακυμάνσεις με τιμές που ξεπέρασαν ακόμα και το 13%.

δεδομένα σε εθνικό επίπεδο ενώ τη μία είναι περιφερειακού επιπέδου. Πιο αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την ακολουθούμενη μεθοδολογία βρίσκονται στο http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/demo_pop_esms.htm

³⁵⁷ Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός χαρακτηρίζονται σύμφωνα με την ΕΣΥΕ:

i) απασχολούμενοι που διακρίνονται σε δύο κατηγορίες α) οι απασχολούμενοι 10 ετών και άνω που δήλωσαν ότι εργάζονται με σκοπό το κέρδος ή την αμοιβή ή ακόμη ως άμισθοι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση εφόσον εργάζονται σε αυτήν τουλάχιστον το 1/3 του κανονικού ωραρίου ή περισσότερο από 90 μέρες το χρόνο και επομένως εργάστηκαν πάνω από 15 ώρες την προηγούμενη εβδομάδα από την απογραφή και β) άτομα που απάντησαν ότι εργάζονται αλλά την προηγούμενη εβδομάδα εργάστηκαν λιγότερο από 15 ώρες ή καθόλου (άρα στο ΟΕΠ εντάσσονται και οι μερικώς απασχολούμενοι και οι εποχικώς απασχολούμενοι).

ii) Οι άνεργοι : άτομα ηλικίας 10 ετών και πάνω που δηλώνουν ότι ζητούν εργασία

Το ποσοστό του ΟΕΠ το 2007 ως προς το συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας (άνω των 15 ετών) ανήλθε στο 52,4%, παραμένοντας σε επίπεδα παρόμοια με εκείνα του 2003. Η τιμή αυτή σχεδόν ταυτίζονταν με το μέσο περιφερειακό ποσοστό του ΟΕΠ, το οποίο ήταν 52,3%. Η διάθρωση της απασχόλησης στην περιφέρεια, ως προς τους βασικούς παραγωγικούς τομείς, διαμορφώνονταν, με το 25,6% των απασχολούμενων να εντάσσονται στον πρωτογενή τομέα, το 18,4% στο δευτερογενή και το 56% στον τριτογενή. Σημαντικά στοιχεία σχετικά με την επιχειρηματικότητα και τις ενδεχόμενες ευκαιρίες της αγοράς μπορούν να θεωρηθούν ο αριθμός των επιχειρήσεων που λειτουργούσαν στην περιφέρεια, όπου για το 2005 σύμφωνα με το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ ανήλθαν σε 43.231 και των οποίων ο κύκλος εργασιών για το συγκεκριμένο έτος άγγιζε τα 7,3 δις ευρώ. Τόσο ο αριθμός τους, όσο και ο κύκλος των εργασιών τους παρουσίασαν αύξηση 8,65% και 38,13%, αντίστοιχα σε σχέση με τις τιμές του 2000.

Αναφορικά με τα στοιχεία που σχετίζονται με την προώθηση της γνώσης της έρευνας, και της διάχυσης της καινοτομίας στην περιφέρεια, σημαντικός είναι ο ρόλος που επιτελούν τα δυο ακαδημαϊκά ιδρύματα που εδρεύουν στην περιοχή. Το Πανεπιστήμιο της Θράκης του οποίου η Ακαδημαϊκή Κοινότητα αριθμούσε το έτος 2007, 10.689 φοιτητές και 816 διδάσκοντες σε όλες τις βαθμίδες, θεωρείται βασικός πόλος για την προαγωγή της γνώσης την ενίσχυση της έρευνας και τη διάχυση της καινοτομίας, με όλα τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για την αναπτυξιακή διαδικασία, όχι μόνο της περιοχής αλλά και ευρύτερα. Το ΤΕΙ Καβάλας με φοιτητικό πληθυσμό, το ίδιο έτος, 6058 άτομα και 500 διδάσκοντες αποτελεί επίσης σημαντικό πόλο για την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας.

Συμπληρωματικό στοιχείο σχετικά, αποτελεί η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη που διατέθηκε για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην περιφέρεια το 2005. Η δαπάνη αυτή κυμάνθηκε σε χαμηλά επίπεδα, αποτελώντας μόλις το 0,35% του περιφερειακού ΑΕΠ, χωρίς πάντως αυτό να αποτελεί ιδιαίτερη εξαίρεση, δεδομένου ότι το αντίστοιχο μέσο περιφερειακό μέγεθος αντιστοιχούσε στο 0,43%. Το παραπάνω στοιχείο μπορεί να θεωρηθεί ως ένα από τα σημαντικά προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα που αντιμετωπίζουν όλες οι περιφέρειες της χώρας (και φυσικά η ίδια η χώρα στο σύνολο της) και συνδέεται, τόσο με την παραγωγή και διάχυση της καινοτομίας, όσο και με τις ευρύτερες συνθήκες ανταγωνιστικότητας που δημιουργούνται.

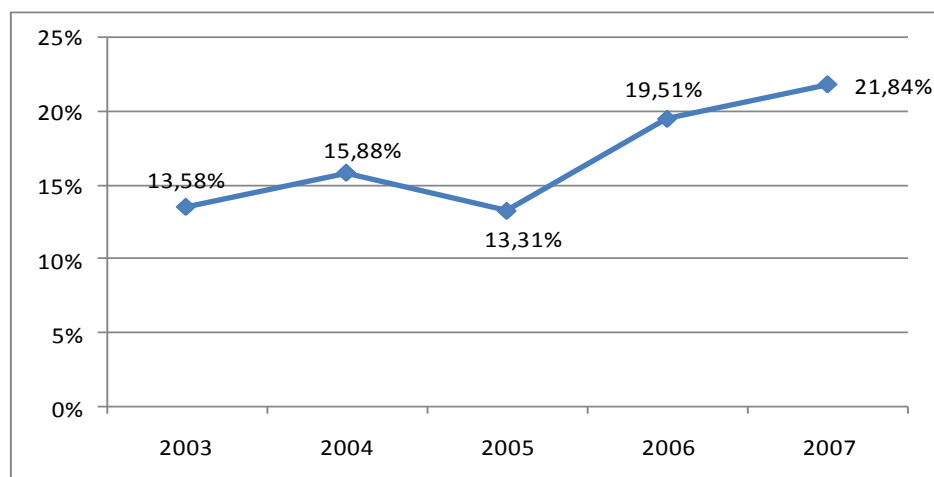
Σχετικά με ορισμένα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι περιέχουν μια ποιοτική διάσταση, το ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού (ΟΕΠ) με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή ατόμων που εργάζονταν σε μια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου, αποτελούσε το

23,6% του ΟΕΠ. Αντίστοιχο στοιχείο με ποιοτικές προεκτάσεις σχετικά με τον πληθυσμό της περιφέρειας στο σύνολο του, αποτελεί η αύξηση των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η οποία για το διάστημα 2003-2007 ανήλθε σε 25% ενώ σημαντική ήταν η μείωση που παρατηρήθηκε μεταξύ των κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων, με ποσοστό 34%.

Σε ότι αφορά το δεύτερο επίπεδο διερεύνησης και πιο συγκεκριμένα τις σημαντικότερες από τις βασικές παραμέτρους που αναδεικνύουν το βαθμό της ψηφιακής ένταξης (e-Inclusion) του πληθυσμού στην περιφέρεια, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ενώ το 2003 το ποσοστό του πληθυσμού που έκανε χρήση του διαδικτύου ήταν 13,8%, το 2007 το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε σε 21,84% (διάγραμμα 8.1).

Διάγραμμα 8.1: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (2003 – 2007)

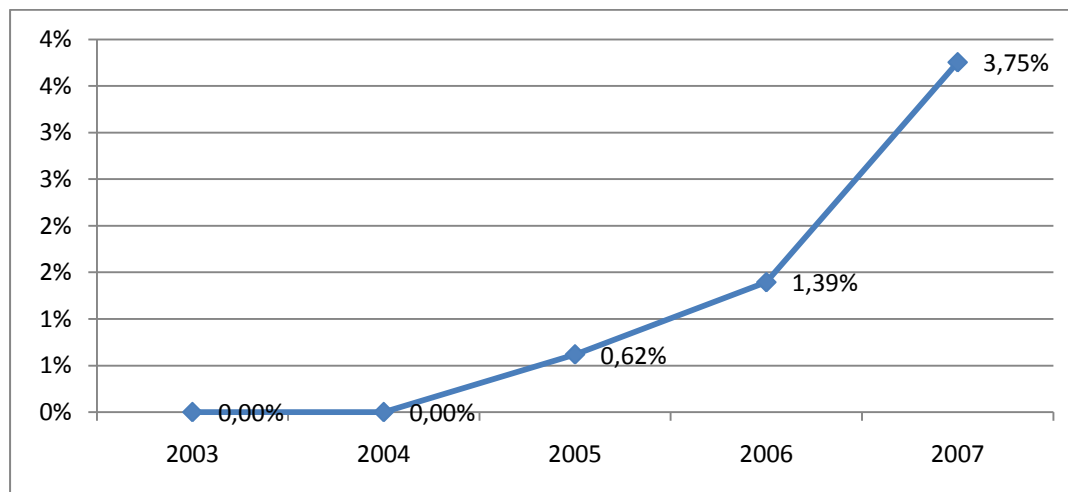
Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Στη συγκεκριμένη περιφέρεια καταγράφεται μια σημαντική αύξηση στους χρήστες του διαδικτύου για το διάστημα 2003-2007, με ποσοστιαία μεταβολή της τάξεως του 60,8%. Παρόλα αυτά, τόσο το 2003, όσο και το 2007 ο αριθμός των χρηστών στην Αν. Μακεδονία Θράκη υστερούσε από τη μέση τιμή της χώρας, η οποία ήταν 14,55% και 23,1%, αντίστοιχα. Αυτό το οποίο όμως θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι εάν εξαιρέσουμε τις δύο περιφέρειες οι οποίες περιλαμβάνουν τα μητροπολιτικά κέντρα των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης, τότε οι μέσες τιμές διαφοροποιούνται σε 13,6% και 21,3% στοιχείο το οποίο βελτιώνει την εικόνα της περιφέρειας, συγκριτικά με τα αντίστοιχα μεγέθη.

Το έ 2007, το 81,3% των χρηστών του διαδικτύου εντάσσονταν στις ηλικιακές ομάδες έως 44 ετών, ενώ το 51% ανήκαν στις πληθυσμιακές ομάδες με μορφωτικό επίπεδο υψηλότερο

του λυκείου. Θετική επίσης ήταν και η μεταβολή (16,3%) αναφορικά με τους χρήστες του γυναικείου φύλου σε επίπεδο πενταετίας.

Διάγραμμα 8.2: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Παράλληλα, αυτό το οποίο παρατηρείται είναι η σημαντική αύξηση της ευρυζωνικής πρόσβασης του πληθυσμού της περιφέρειας στο διαδίκτυο, η οποία ουσιαστικά αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για τη μεγιστοποίηση του οφέλους των πλεονεκτημάτων που παρέχει η κοινωνία της πληροφορίας. Παρά το γεγονός ότι τα επίπεδα της ευρυζωνικότητας το 2007 κυμάνθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα από τα μέσα της χώρας, αφού ευρυζωνική σύνδεση διέθετε το 3,75% των νοικοκυριών, ενώ η αντίστοιχη μέση τιμή σε επίπεδο χώρας ήταν 4,51%, η δυναμική που καταγράφεται ήταν ιδιαίτερα σημαντική, με την ποσοστιαία θετική μεταβολή σε επίπεδο πενταετίας να ανέρχεται σε 3750%.

Επίσης, ορισμένα στοιχεία τα οποία θα μπορούσε να θεωρηθούν ότι αντανακλούν ποιοτικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με έναν υψηλότερο βαθμό τεχνολογικής κουλτούρας ή εξοικείωσης με τις ΤΠΕ, όπως το επίπεδο των ηλεκτρονικών συναλλαγών, είτε πρόκειται για αγορές είτε για συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες, κυμάνθηκαν σε χαμηλά επίπεδα αφού για το 2007, περίπου το 5,5% και το 3,5%, αντίστοιχα, του συνολικού πληθυσμού που διέμενε στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, πραγματοποίησαν κάποια τέτοιου είδους συναλλαγή. Συγκριτικά με τα αντίστοιχα στοιχεία που καταγράφονται μεταξύ του πληθυσμού στις υπόλοιπες περιφέρειες, οι τιμές στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα είναι υψηλότερες για την πρώτη κατηγορία και στα ίδια επίπεδα για τη δεύτερη(ως προς τη μέση τιμή τους, με 3,5% για την πρώτη κατηγορία και 3,5% για τη δεύτερη).

Ενδιαφέρον στοιχείο, αποτελεί και το γεγονός ότι η κατά κεφαλήν δαπάνη για ΤΠΕ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΚτΠ το οποίο σε πολύ μεγάλο βαθμό εκφράζει τις Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ, για ολόκληρο το διάστημα 2000-2006 (στην ουσία 2008 και για ορισμένες περιφέρειες 2009³⁵⁸) ήταν 139,3 ευρώ, όταν η μέση τιμή στις 13 περιφέρειες της χώρας ανήλθε στα 166,4 ευρώ.

Σημαντικό παράγοντα σχετικά με το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες αποτελεί η δραστηριοποίηση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης για σχετικά έργα. Για το 2007 στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης το 43,6% των ΟΤΑ είχε εντάξει κάποιο έργο της ΚτΠ, τα οποία στο σύνολο τους ήταν 52, με προϋπολογισμό που ανήλθε σε 13.071.073,00 ευρώ.

Σχετικά με το βαθμό ηλεκτρονικής ένταξης των επιχειρήσεων³⁵⁹ για το 2008, το 85,5% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στην περιφέρεια είχαν ενσωματώσει τη χρήση Η/Υ στη λειτουργία τους (η μέση τιμή όλων των περιφερειών ήταν 92,8%), το 80,76% ήταν διασυνδεδεμένοι διαδικτυακά (μέση τιμή 89,25%), ενώ το 31,9% αυτών διέθετε διαδικτυακό τόπο (μέση τιμή 47,2%). Ενδεικτικό, παρόλα αυτά των περιορισμένων ποιοτικών χαρακτηριστικών που παρατηρούνται, είναι ότι μόλις το 3,74% των επιχειρήσεων είχαν δεχθεί ηλεκτρονικές παραγγελίες.

8.2 Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Η Κεντρική Μακεδονία γειτνιάζει με την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας από τα δυτικά, την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη από τα ανατολικά, τη Θεσσαλία από τα νότια ενώ συνορεύει με τα κράτη της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και τη Βουλγαρία από τα βόρεια. Στα όρια της περιφέρειας περιλαμβάνονται επτά νομοί: η Ημαθία, η Θεσσαλονίκη, το Κιλκίς, η Πέλλα, η Πιερία, οι Σέρρες και η Χαλκιδική ενώ έδρα της αποτελεί η Θεσσαλονίκη.

Καταλαμβάνει το 14,5% της έκτασης του συνόλου της χώρας με 19.146 χλμ², στοιχείο το οποίο την κατατάσσει στην πρώτη θέση μεταξύ των περιφερειών. Σχετικά με το πληθυσμιακό της μέγεθος, το 2007, κατατάσσονταν στη δεύτερη θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας με 1.927.823 κατοίκους. Το μέγεθος αυτό αποτελούσε το 17,3%

³⁵⁸ Ενώ η προγραμματική περίοδο θεωρητικά είχε διάρκεια για το διάστημα 2000-2006 η δυνατότητα ν+2 διεύρυνε το συγκεκριμένο διάστημα, ενώ επιπλέον δόθηκε και ένα έτος παράταση για τις περιφέρειες που περιελάμβαναν σημαντικές πυρόπληκτες περιοχές.

³⁵⁹ με προσωπικό άνω των 10 ατόμων

του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδος, αυξημένο κατά 2,8% σε σχέση με την απογραφή του 2001. Σημαντικό τμήμα του πληθυσμού, το οποίο ανέρχονταν σε 39,46%, διεμένε στη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Το περιφερειακό κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας ανήλθε το 2007 σε 18.000 ευρώ, προσεγγίζοντας το 92,5% του μέσου όρου της χώρας, σημειώνοντας αύξηση σε σχέση με το 2000 που υπερέβη το 30%. Το συνολικό παραγόμενο περιφερειακό ΑΕΠ για το 2007 υπολογίζεται σε 30,519 δισεκατομμύρια ευρώ, αποτελώντας το 13,5% του εθνικού ΑΕΠ. Η αύξηση του συγκεκριμένου μεγέθους, το διάστημα 2000-2007, άγγιξε το 52%. Η ποσοστιαία συμμετοχή της περιφερειακής ΑΠΑ, ανά τομέα παραγωγής στη διαμόρφωση της εθνικής ΑΠΑ, ανήλθε σε 19,1% για τον πρωτογενή τομέα, 17,9% για τον δευτερογενή και 12,3% για τον τριτογενή. Εντός της περιφέρειας, η παραγόμενη ΑΠΑ προήλθε κατά κύριο λόγο από τον τριτογενή τομέα, με ποσοστό της τάξεως του 66,22%, ακολουθούσε ο δευτερογενής με 26,58% και τελευταίος, ως προς τη σημαντικότητα συμβολής του, ήταν ο πρωτογενής. Η συνολική αύξηση της ΑΠΑ στην περιφέρεια ήταν 50,8% (2000-2007). Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί η σημαντική μείωση της ποσοστιαίας συμμετοχής στη διαμόρφωση της περιφερειακής ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, από το 2000 κατά 40,8%.

Η ανεργία στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας παρουσιάζει πτωτική τάση από το 2000 έως το 2007, με ποσοστιαία μείωση 19,82%, σημειώνοντας μάλιστα το 2007 τη χαμηλότερη τιμή, για το διάστημα της οκταετίας, η οποία άγγιξε το 8,9%. Η μέγιστη τιμή σημειώθηκε το 2004 όταν η ανεργία ανήλθε στο 12,1% του ΟΕΠ.

Ο ΟΕΠ το 2007 αποτελούσε το 52,4% του πληθυσμού της περιφέρειας, κυμαινόμενος σε επίπεδο παρόμοιο με αυτό του 2003 (52%), ενώ παρουσιάζεται ελαφρώς υψηλότερος από τα μέσα επίπεδα της χώρας (52,3%). Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης για το 2007, το 63% των απασχολούμενων συγκεντρώνονταν στον τριτογενή τομέα, το 25,3% στο δευτερογενή και το 11,6% στον πρωτογενή.

Σχετικά με την επιχειρηματικότητα όπως αυτή εκφράζεται από τον αριθμό των επιχειρήσεων που εδρεύουν στη συγκεκριμένη χωρική ενότητα, αυτός ανήλθε το 2005 σε 157.302 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 32,12 δις ευρώ. Η ποσοστιαία μεταβολή, σε σχέση με το 2000, ενισχύθηκε 11,2%, ως προς τον αριθμό των επιχειρήσεων και 68,5% ως προς τον κύκλο εργασιών, αφού το 2000 στην περιφέρεια έδρευαν 141.440 επιχειρήσεις και ο κύκλος εργασιών τους ήταν 19,057 δις ευρώ.

Στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας λειτουργούν σημαντικοί πόλοι προώθησης της γνώσης και της έρευνας μέσω των οποίων σε σημαντικό βαθμό συντελείται και η

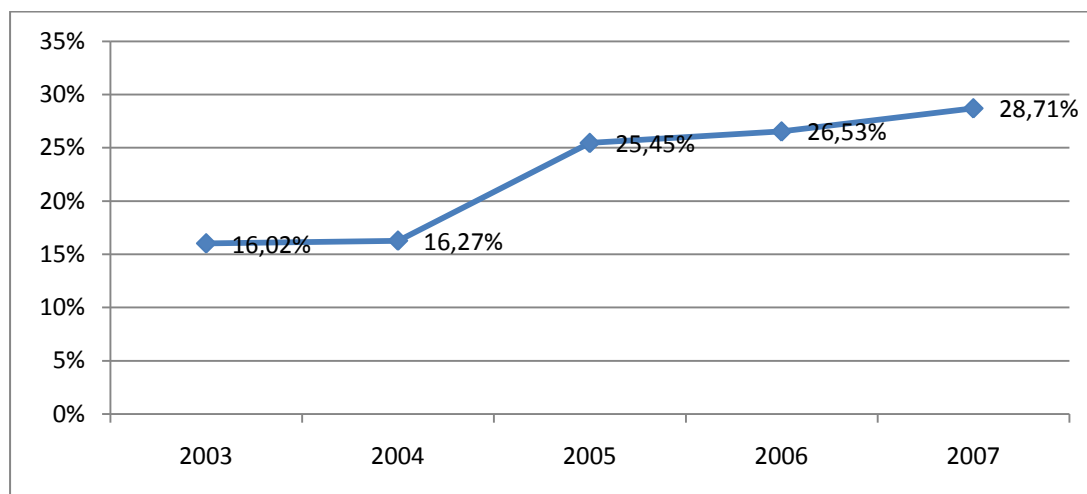
διάχυση της καινοτομίας. Οι πόλοι αυτοί είναι το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο της Μακεδονίας, το ΤΕΙ Θεσσαλονίκης και το ΤΕΙ Σερρών. Η ακαδημαϊκή κοινότητα το 2007 αριθμούσε σε 60.900 φοιτητές και 4.988 διδάσκοντες, των οποίων η συμβολή στην ερευνητική διαδικασία και τη διάχυση της καινοτομίας μπορεί να χαρακτηριστεί καθοριστική. Σχετικά με την προώθηση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης στην περιφέρεια, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία για το 2005, δαπανήθηκε το 0,58% του περιφερειακού ΑΕΠ. Στα όρια της περιφέρειας λειτουργεί και ένα τεχνολογικό πάρκο το οποίο επίσης συμβάλλει στην προώθηση της καινοτομίας, με προοπτική να διαδραματίσει αρκετά σημαντικότερο ρόλο μελλοντικά.

Ως προς ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιου ιδρύματος ή οι απασχολούμενοι σε κάποια θέση που απαιτεί προσόντα αυτού του επίπεδου, αποτελούσαν το 30,5% του ΟΕΠ, ποσοστό αρκετά υψηλότερο από την αντίστοιχη μέση τιμή που διαμορφώνονταν το 2007 στο σύνολο των περιφερειών και ανέρχονταν σε 24,7%. Σημαντικό στοιχείο ως προς την ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού αποτελεί το γεγονός της ποσοστιαίας αύξησης, για το διάστημα 2003-2007, κατά 20,8%, των ατόμων που αποφοίτησαν από κάποιο τριτοβάθμιο ίδρυμα και κατά 58,4% των κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων.

Αναφορικά με ορισμένες από τις βασικές παραμέτρους οι οποίες αντανακλούν σε έναν βαθμό το επίπεδο της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, όπως είναι οι χρήστες του διαδικτύου, διαπιστώνεται έντονα αυξητική τάση, καθώς από το 16,02% του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας το 2003, ανήλθαν σε 28,71% το 2007, καταγράφοντας δηλαδή σε διάστημα πενταετίας αύξηση που ποσοστιαία υπερβαίνει το 79,2%. Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη του συγκεκριμένου μεγέθους αποτυπώνονται στο διάγραμμα 8.3.

Οι τιμές που καταγράφονται, τόσο για το 2003, όσο και για το 2007, αναφορικά με το ποσοστό των χρηστών επί του πληθυσμού, κυμάνθηκαν σαφώς σε υψηλότερα επίπεδα από τις αντίστοιχες μέσες τιμές σε επίπεδο χώρας (14,55% και 23,1% αντίστοιχα). Η σημαντική πλειοψηφία των χρηστών, η οποία ποσοστιαία ανήλθε στο 81,2%, άνηκε στις ηλικιακές ομάδες έως και 44 ετών, ενώ το 56,1% αυτών διαθέτει μορφωτικό επίπεδο υψηλότερο του λυκείου.

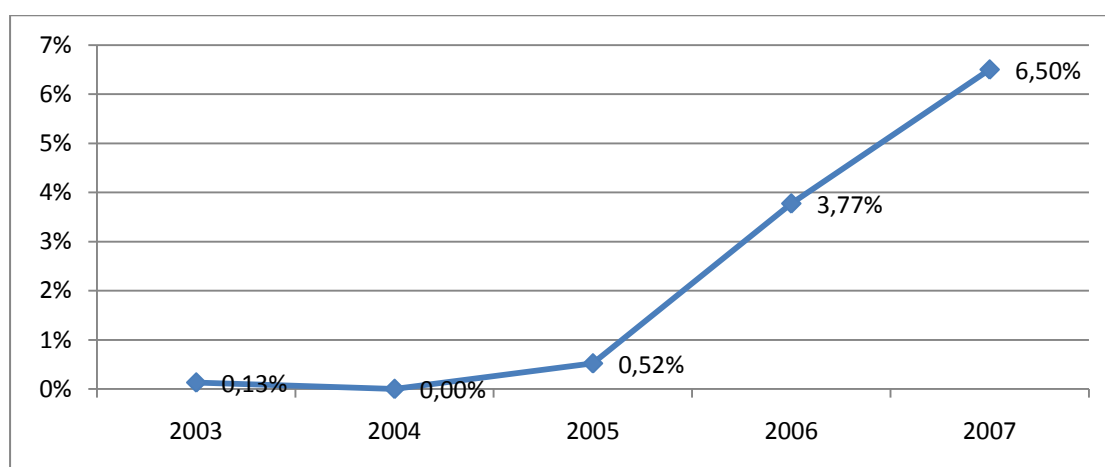
Διάγραμμα 8.3: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το γεγονός της μεγάλης αύξησης του ποσοστού των ευρυζωνικών συνδέσεων στο διαδίκτυο (ανά νοικοκυριό), όπως παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα. Στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας ενώ οι συνδέσεις ευρείας ζώνης ήταν σχεδόν μηδενικές κατά τα έτη 2003 και 2004, από το 2005 και μεταγενέστερα η αύξηση που καταγράφεται είναι κατακόρυφη και σε επίπεδο πενταετίας υπερβαίνει το 4900%. Το 2007, ο πληθυσμός της περιφέρειας που διέθετε ευρυζωνική πρόσβαση ανήλθε σε 6,5%, όταν η μέση τιμή στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας ήταν 4,64%.

Διάγραμμα 8.4: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Αναφορικά με τις παραμέτρους οι οποίες συνήθως αντανακλούν και μεγαλύτερη εξοικείωση των ατόμων με τις ΤΠΕ, το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο προέβη σε ηλεκτρονικές αγορές το 2007 ανήλθε στο 3,9% του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας, ενώ ένα ποσοστό που αγγίζει το 6,5% πραγματοποίησε τουλάχιστον μια συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες.

Οι κατά κεφαλή Δημόσιες Δαπάνες για τις ΤΠΕ όπως κατά κύριο λόγο εκφράζονται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΚτΠ, ανήλθαν σε 130,76 ευρώ, με το συνολικό ύψος της δαπάνης να υπολογίζεται σε 252,085 εκατομμύρια ευρώ. Ουσιαστικά το ύψος της κατά κεφαλήν δαπάνη που καταγράφεται είναι το χαμηλότερο, σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδος.

Ως προς την εμπλοκή των ΟΤΑ της περιφέρειας σε κάποιο έργο της ΚτΠ, αυτοί παρουσιάζονταν ιδιαίτερα κινητοποιημένοι αφού το 66,6 % του συνολικού αριθμού τους είχαν εντάξει, για το διάστημα 2000-2007 τουλάχιστον ένα έργο στο Ε.Π. ΚτΠ, στοιχείο το οποίο και αποτελεί την καλύτερη επίδοση μεταξύ όλων των ΟΤΑ στις περιφέρειες της χώρας. Το σύνολο των ενταγμένων έργων των ΟΤΑ της περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας ανήλθε σε 164 και ο προϋπολογισμός τους σε 23,693 εκατομμύρια ευρώ.

Σχετικά με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην περιφέρεια και ορισμένες σημαντικές παραμέτρους που συνδέονται με το βαθμό ψηφιακής τους ένταξης, για το 2008, θα πρέπει να αναφερθούν τα εξής: Το 86,04% των επιχειρήσεων χρησιμοποιούσε Η/Υ. Το 80,64 % των επιχειρήσεων διέθεταν διαδικτυακή σύνδεση, ενώ το 73,3% αυτών ήταν διασυνδεδεμένες ευρυζωνικά. Το 50,45 % αυτών διέθεταν εταιρικό διαδικτυακό τόπο ενώ στοιχείο άξιο αναφοράς μπορεί να χαρακτηριστεί ότι, μόλις το 6,94% των επιχειρήσεων είχαν δεχτεί ηλεκτρονικές παραγγελίες για προϊόντα ή υπηρεσίες τους, όταν η μέση τιμή μεταξύ των επιχειρήσεων στο σύνολο των περιφερειών ήταν 9,7%.

8.3 Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εντάσσεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και συνορεύει, βόρεια με την Αλβανία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Εντός των ελληνικών συνόρων γειτνιάζει ανατολικά με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, νότια με την περιφέρεια της Θεσσαλίας και δυτικά με την περιφέρεια Ηπείρου. Αποτελείται από τους Νομούς Κοζάνης, Γρεβενών, Καστοριάς και Φλώρινας και έχει έδρα την Κοζάνη.

Η έκταση της Δυτικής Μακεδονίας είναι 9.451 χλμ² και καταλαμβάνει το 7,2% της συνολικής έκτασης της χώρας. Βασικό της χαρακτηριστικό ως προς το γεωγραφικό της ανάγλυφο αποτελεί το ορεινό στοιχείο, με το 82% του εδάφους της να καλύπτεται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις. Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικούς φυσικούς πόρους όπως ενεργειακά ορυκτά, μεταλλεύματα, δάση (50% της συνολικής της έκτασης), βοσκότοπους και το 65% των επιφανειακών υδάτινων πόρων της χώρας.

Ο πληθυσμός της Δυτικής Μακεδονίας εκτιμάτο το 2007 σε 293.864 κατοίκους, μέγεθος το οποίο αντιστοιχούσε στο 2,63% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Αυτό το οποίο παρατηρείται σε σχέση με τον πληθυσμό του 2001, είναι μια ανεπαίσθητη μείωση κατά 0,16%.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της περιφέρειας (ΜΑΔ) σημείωσε αξιόλογη αύξηση κατά 42,1%, αφού από 13.800 ευρώ το 2000, ανήλθε σε 18.900 ευρώ το 2007, μέγεθος το οποίο αποτελούσε το 97,2% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας. Σημαντική ήταν η αύξηση που παρουσιάστηκε σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος το 2001, το οποίο προσέγγιζε το 93%. Το παραγόμενο ΑΕΠ στην περιφέρεια το 2007, ανήλθε σε 4,853 δις ευρώ και αποτελούσε το 2,14% του αντίστοιχου εθνικού, σημειώνοντας σημαντική αύξηση, της τάξεως του 59% σε σχέση με το 2000.

Ός προς τη συμμετοχή στη διαμόρφωση της εθνικής ΑΠΑ, ανά τομέα παραγωγής, για το 2007 η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας συμμετείχε με 3,8% στον πρωτογενή τομέα, 4,3% στον δευτερογενή και 1,4% στον τριτογενή. Σχετικά με το σχηματισμό της ΑΠΑ ενδοπεριφερειακά, το 6,84% προήλθε από τον πρωτογενή τομέα, το 42,2% από τον δευτερογενή και το 50,95% από τον τριτογενή. Η συνολική αύξηση της ΑΠΑ στην περιφέρεια, το διάστημα 2000-2007, ήταν 58,13%. Σημαντικό στοιχείο που χρήζει αναφοράς, αποτελεί η συρρίκνωση της σημασίας του πρωτογενή τομέα, όπως τουλάχιστον αυτή αποτυπώνεται από την ποσοστιαία μείωση της συμμετοχής του στην περιφερειακή ΑΠΑ, για το προαναφερόμενο διάστημα κατά 33,7%. Παράλληλα, παρατηρείται αύξηση του δευτερογενή κατά 15,5%.

Η ανεργία μετά από μια συνεχή αυξητική πορεία την περίοδο 2000-2005, όπου από 15% του ΟΕΠ σκαρφάλωσε στο 18%, συρρικνώθηκε σημαντικά το 2007 και ανήλθε στο 12,1%. Για το σύνολο της περιόδου 2000-2007 η ποσοστιαία μεταβολή ήταν αρνητική και ανήλθε σε 19,3%.

Ο ΟΕΠ της περιφέρειας το 2007 αποτελούσε το 49% του πληθυσμού, χαμηλότερος από τη μέση τιμή που καταγράφονταν στη χώρα τη συγκεκριμένη περίοδο. Συνολικά το ποσοστό του ΟΕΠ σε σχέση με το 2003 αυξήθηκε κατά περίπου δύομιση ποσοστιαίες μονάδες.

Σχετικά με τη διάρθρωση της απασχόλησης το 17,3% απασχολούνταν σε δραστηριότητες που εντάσσονταν στον πρωτογενή τομέα, το 31,7% στον δευτερογενή και το 50,85% στον τριτογενή.

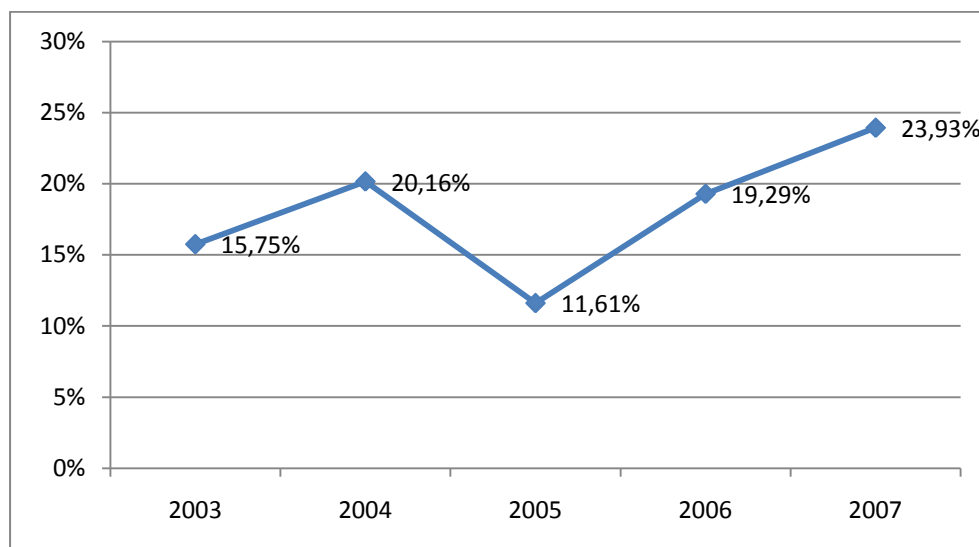
Σημαντικό στοιχείο αναφορικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρεια, αποτέλεσε το γεγονός ότι το 2005 λειτουργούσαν 25.555 επιχειρήσεις, των οποίων ο κύκλος εργασιών ανήλθε σε 3,182 δις ευρώ. Ο παραπάνω αριθμός των επιχειρήσεων, εμφανίζεται κατά 4,35% αυξημένος, σε σχέση με το 2000, όπου οι επιχειρήσεις αριθμούσαν σε 24.490, ενώ ο κύκλος εργασιών τους αυξήθηκε το ίδιο διάστημα κατά 74,84%, αφού το 2000 ανέρχονταν στα 1,82 δις ευρώ.

Ως προς τους βασικούς πόλους παραγωγής και διάχυσης της γνώσης και της καινοτομίας, στα όρια της περιφέρειας εδρεύουν δύο τριτοβάθμια ιδρύματα το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας, τα οποία το 2007 αριθμούσαν σε 12802 φοιτητές και 375 διδάσκοντες. Η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, το 2005, ανήλθε στο 0,12% του ΑΕΠ.

Σημαντικό στοιχείο σε ότι αφορά τους ανθρώπινους πόρους της περιφέρειας αποτελεί το γεγονός ότι το 2007 το 25% του ΟΕΠ εντάσσονταν στην κατηγορία των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή εργάζονταν σε μια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου. Επίσης, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού της περιφέρειας παρατηρήθηκε μια σημαντική μείωση των κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων, η οποία το διάστημα 2003-2007 ανέρχεται σε 21,6%. Αντίθετα οι απόφοιτοι τριτοβάθμιων ιδρυμάτων αυξήθηκαν σε ποσοστό που αγγίζει το 15%.

Διερευνώντας ορισμένες εκ των βασικών μεταβλητών που αντανακλούν το βαθμό της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, όπως είναι το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου, διαπιστώνεται σημαντική θετική ποσοστιαία μεταβολή σε επίπεδο πενταετίας (2003-2007) η οποία αγγίζει το 52%, με συνέπεια το 15,75%, να μεταβληθεί σε 23,93% (διάγραμμα 8.5). Και για τα δύο προαναφερόμενα έτη, οι τιμές που παρουσιάζονται στη Δυτική Μακεδονία είναι υψηλότερες από τις μέσες τιμές που καταγράφονται στις περιφέρειες της χώρας. Όπως και για τις περιφέρειες που εξετάστηκαν νωρίτερα, έτσι και σε αυτήν την περίπτωση, η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών, σε ποσοστό που ανήλθε στο 81% εντάσσονταν στις ηλικιακές κατηγορίες 16-44 ετών. Επίσης, επιβεβαιώνεται η θετική συσχέτιση με το επίπεδο εκπαίδευσης, αφού οι κατηγορίες, των πτυχιούχων τριτοβάθμιων ιδρυμάτων και οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου, σε ποσοστό της τάξεως του 62%, ήταν αυτοί που έκαναν χρήση του διαδικτύου.

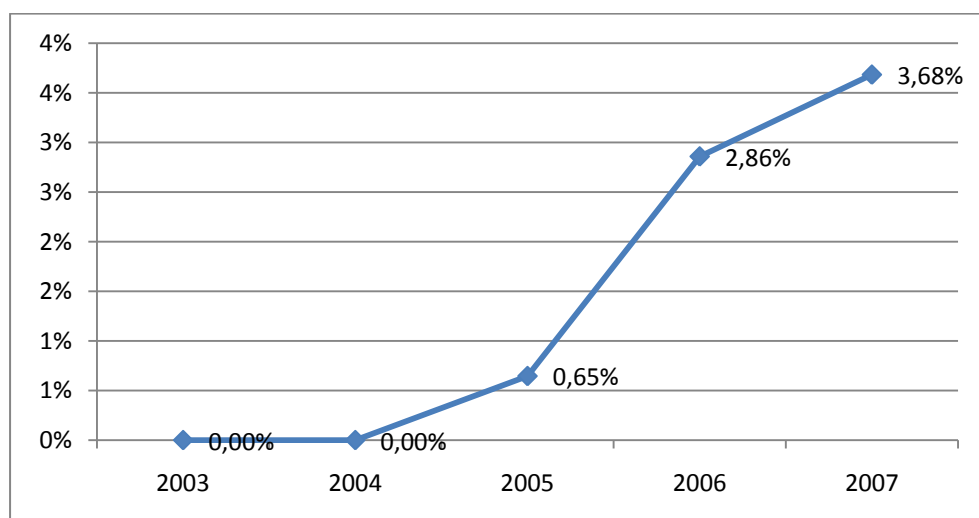
Διάγραμμα 8.5: Ποσοστό χρηστών Διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με τα επίπεδα ευρυζωνικότητας και τις ευρυζωνικές συνδέσεις τις οποίες διέθεταν τα νοικοκυριά στην περιφέρεια, ενώ το 2003 ήταν μηδενικές, το 2007 παρουσίασαν σημαντική αύξηση, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται στο 3,68%. Ουσιαστικά από το 2005 σημειώθηκε μια έντονη αύξηση η οποία διατηρήθηκε έως και το 2007.

Διάγραμμα 8.6: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Η δραστηριότητα σχετικά με τις διαδικτυακές συναλλαγές, είτε πρόκειται για ηλεκτρονικό εμπόριο, είτε για συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες, διαφοροποιείται, αφού για το 2007, μόλις το 3,8% του πληθυσμού της περιφέρειας της Δυτικής Μακεδονίας πραγματοποίησε κάποια αγορά μέσω του διαδικτύου, ενώ το 6% πραγματοποίησε κάποια συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες. Η πρώτη τιμή είναι ελαφρώς υψηλότερη από την αντίστοιχη μέση που καταγράφεται στις περιφέρειες της χώρας, ενώ η δεύτερη σχεδόν διπλάσια.

Οι Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ στην περιφέρεια, μέσω του Ε.Π. ΚτΠ ανήλθαν έως το 2008, σε 53.294.894,96 ευρώ. Κατά κεφαλήν, οι συγκεκριμένες δαπάνες αντιστοιχούσαν σε 181,36 ευρώ, τιμή αρκετά υψηλότερη, από αυτήν που καταγράφηκε ως μέση τιμή στις περιφέρειες της χώρας και η οποία ήταν 166,4 ευρώ.

Αναφορικά με την εμπλοκή των ΟΤΑ της περιφέρειας στην υλοποίηση ψηφιακών υποδομών, μέσω της ένταξης έργων στο Ε.Π. ΚτΠ, διαπιστώνεται ότι το 29,5% του συνόλου των ΟΤΑ, που εντάσσονται στην συγκεκριμένη διοικητική ενότητα, είχαν εντάξει τουλάχιστον ένα έργο. Συνολικά, τα ενταγμένα έργα με δικαιούχους ΟΤΑ ήταν 32, με τον προϋπολογισμό τους να ανέρχεται σε 6.940.258 ευρώ.

Τέλος, η διερεύνηση ορισμένων βασικών μεταβλητών, αποτυπώνει σε σημαντικό βαθμό την ψηφιακή ένταξη των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Τέτοιου τύπου μεταβλητές μπορούν να θεωρηθούν το ποσοστό χρήσης Η/Υ από τις επιχειρήσεις, το οποίο το 2008 ανήλθε σε 100%, η ύπαρξη σύνδεσης με το διαδίκτυο η οποία υπερέβη το 96% (το 79,4% των επιχειρήσεων είχε ευρυζωνική πρόσβαση), η διαθεσιμότητα διαδικτυακού τόπου, με το 32,24% των επιχειρήσεων της περιφέρειας να διαθέτουν εταιρικό ιστότοπο, ενώ τελευταία τέτοιου είδους μεταβλητή μπορεί να θεωρηθεί το ποσοστό των επιχειρήσεων που είχαν δεχτεί ψηφιακές παραγγελίες, και το οποίο ανήλθε στο 6,37%.

8.4 Περιφέρεια Θεσσαλίας

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας εκτείνεται στο κεντρικό-ανατολικό τμήμα του ηπειρωτικού τμήματος της Ελλάδος. Συνορεύει, βόρεια με τις Περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, νότια με την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος, δυτικά με την Περιφέρεια Ηπείρου, ενώ ανατολικά βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος. Αποτελείται από τους Νομούς Καρδίτσας, Λαρίσης, Μαγνησίας και Τρικάλων και καταλαμβάνει συνολική έκταση 14.036 τετραγωνικά χιλιόμετρα, η οποία και αποτελεί το 10,6% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Σχετικά με το ανάγλυφο του εδάφους το 36,0% είναι πεδινό, το 17,1% ημιορεινό, ενώ το 44,9% είναι ορεινό.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας Θεσσαλίας, το 2007, ανέρχονταν σε 737.034 κατοίκους και αντιπροσώπευε το 6,59% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η ποσοστιαία μεταβολή που παρουσίασε σε σχέση με το 2001, όπου ο πληθυσμός της ήταν 740.454 κάτοικοι, ήταν αρνητική, σύμφωνα πάντα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, καταγράφοντας μείωση 0,46%.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της περιφέρειας Θεσσαλίας (ΜΑΔ) ανήλθε το 2007 σε 17.000 ευρώ, κυμαινόμενο σε επίπεδα χαμηλότερα του αντίστοιχου μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, παρά της αύξησης που σημειώθηκε, σε σχέση με το 2001, κατά 37,1% (το αντίστοιχο μέγεθος το 2001 ανήλθε σε 12.400 ευρώ). Συγκεκριμένα, το 2007 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αποτελούσε το 87,4% του μέσου περιφερειακού, επίδοση που κατατάσσει την περιφέρεια ένατη ανάμεσα στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας. Σε ότι αφορά τα αντίστοιχα μεγέθη το 2000, προσέγγιζε το 86,5% του μέσου εθνικού όρου. Το συνολικό παραγόμενο ΑΕΠ στην περιφέρεια για το 2007 ανήλθε σε 10,957 δις ευρώ και συμμετείχε στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ κατά 4,84%, ενώ κατέγραψε αύξηση σε σχέση με τα επίπεδα του 2000 που υπερέβη το 53%.

Σχετικά με την περιφερειακή ακαθάριστη προστιθέμενη αξία το 2007, αυτή προήλθε σε ποσοστό 8,94% από τον πρωτογενή τομέα, 30,2% από τον δευτερογενή και 60,9% από τον τριτογενή. Αξιοσημείωτη, σε σχέση με το 2000, μπορεί να θεωρηθεί η αποδυνάμωση της ποσοστιαίας συμμετοχής του πρωτογενή τομέα, ο οποίος το 2007 σημείωσε μείωση της τάξεως του 48,16%, ενώ αντίστροφα σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η ενίσχυση της συμμετοχής του δευτερογενή τομέα, το ίδιο διάστημα, κατά 33,3%. Η συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση της εθνικής ΑΠΑ κατά τομέα παραγωγής για το 2007, ήταν 11,1% για τον πρωτογενή, 7% για τον δευτερογενή και 3,8% για τον τριτογενή. Η συνολική αύξηση της ΑΠΑ ανήλθε στο 50,8% (2000-2007).

Η ανεργία στην περιφέρεια Θεσσαλίας κυμάνθηκε για το έτος 2007 σε χαμηλότερο ποσοστό (7,8%) από το αντίστοιχο μέσο ποσοστό της χώρας (8,76%). Η μείωση που παρατηρήθηκε για το διάστημα 2000-2007, ήταν η σημαντικότερη που καταγράφηκε μεταξύ των περιφερειών της χώρας και ανήλθε σε 39,5%. Η υψηλότερη τιμή της ανεργίας σημειώθηκε το 2000 όπου και άγγιξε το 12,9% του ΟΕΠ.

Το ποσοστό του ΟΕΠ, μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας για το 2007, ανήλθε σε 49,7%, τρεις περίπου ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τα μέσα επίπεδα της χώρας. Το ποσοστό που καταγράφεται το προαναφερόμενο έτος είναι παρόμοιο με εκείνο του 2000.

Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης, παρατηρείται ότι το 21,4% των απασχολουμένων εργάζονταν στον πρωτογενή τομέα, το 21,1% στον δευτερογενή τομέα και το 57,4% στον τριτογενή τομέα, ενώ τα αντίστοιχα μέσα περιφερειακά ποσοστά ανήλθαν το 2007 σε 11,9%, 22,5% και 65,7% .

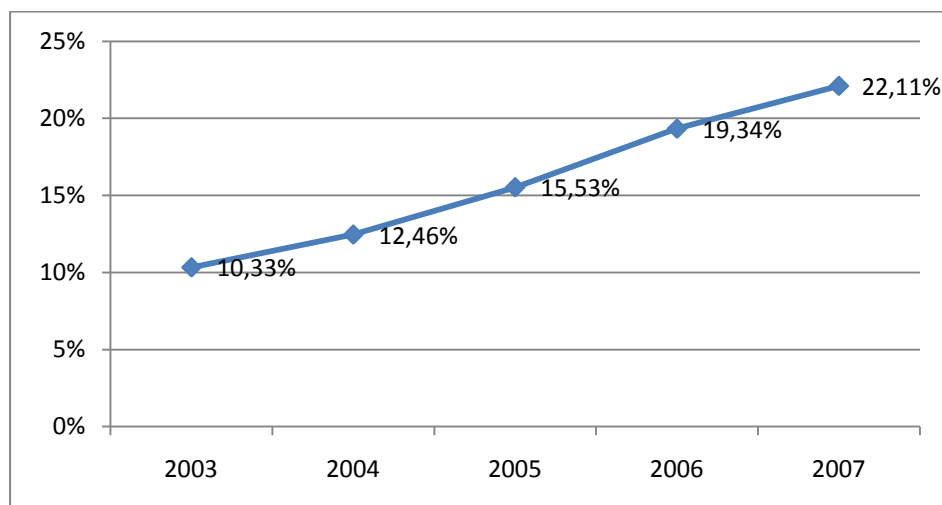
Οι επιχειρήσεις με έδρα την περιφέρεια το έτος 2005, ανήλθαν σε 55.287 και ο κύκλος εργασιών που πραγματοποίησαν προσέγγισε τα 8,5 δις ευρώ. Σε σχέση με το 2000, όπου ο αριθμός των επιχειρήσεων ήταν 49.646 και ο κύκλος εργασιών τους 5,4 δις ευρώ, διαπιστώνεται θετική ποσοστιαία μεταβολή και για τα δύο μεγέθη που υπερβαίνει το 11% και το 57%, αντίστοιχα.

Στη Θεσσαλία λειτουργούν δύο ακαδημαϊκά ιδρύματα, το πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το ΤΕΙ Λάρισας με την ακαδημαϊκή κοινότητα, το 2007, να αριθμεί σε 16.430 φοιτητές και 1774 διδάσκοντες, των οποίων η δραστηριότητα μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαιτέρως σημαντική για την παραγωγή και διάχυση της γνώσης και της καινοτομίας. Το ποσό που διατέθηκε για έρευνα και τεχνολογία υπό τη μορφή της ακαθάριστης εγχώριας δαπάνης για ΕΤΑ, το 2005, αποτελούσε το 0,3% του περιφερειακού ΑΕΠ.

Σχετικά με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας, το 2007, το 28,3% του ΟΕΠ αποτελείτο από απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άτομα που εργάζονταν σε μια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου. Επιπλέον, σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού, για το διάστημα 2003-2007, παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων και διδακτόρων κατά 421,7%, όπως και αύξηση στους πτυχιούχους των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων κατά 22,3%.

Σε ότι αφορά τις βασικές μεταβλητές που αντανakλούν το επίπεδο της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού, ο αριθμός των χρηστών του διαδικτύου παρουσίασε σε επίπεδο πενταετίας (2003-2007), όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 8.7, μια γραμμική αύξηση, της οποίας η συνολική ποσοστιαία μεταβολή για το διάστημα αυτό υπερέβη το 114%. Παρά τη σημαντική δυναμική που καταγράφηκε στη χρήση του διαδικτύου, μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας, εντούτοις εξακολούθησε να διατηρείται σε χαμηλότερα, από τη μέση τιμή, επίπεδα, όπως καταγράφονταν το συγκεκριμένο έτος (2007) για τις 13 περιφέρειες της χώρας.

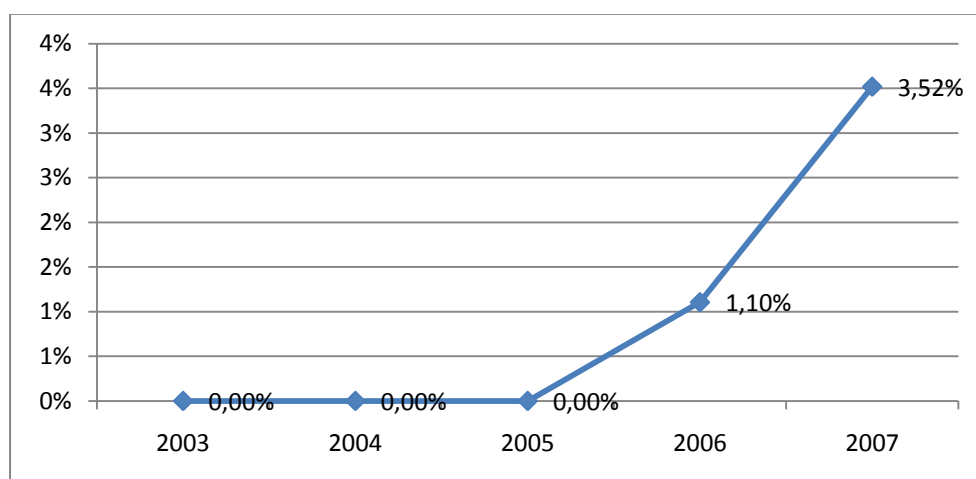
Διάγραμμα 8.7: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Θεσσαλίας (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σημαντική επίσης είναι η μεταβολή που παρατηρείται ως προς τη διείσδυση της ευρυζωνικότητας και τον αριθμό των συνδέσεων που καταγράφονται στα νοικοκυριά της περιφέρειας. Ενώ λοιπόν το διάστημα της πρώτης τριετίας 2003-2005, ο βαθμός διείσδυσης της ευρυζωνικότητας παρουσιάζεται μηδενικός, το 2006 η κατάσταση διαφοροποιείται με το 1,1% των νοικοκυριών να αποκτούν σύνδεση της συγκεκριμένης μορφής και το επόμενο έτος το ποσοστό αυτό να υπερτριπλασιάζεται και να ανέρχεται σε 3,52%.

Διάγραμμα 8.8: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Θεσσαλίας (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ως προς τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι επιτρέπουν μια ποιοτικότερη ερμηνεία αναφορικά με το βαθμό εξοικείωσης του πληθυσμού με τις ΤΠΕ, παρατηρείται ότι το ποσοστό του πληθυσμού που διενέργησε κάποια εμπορική συναλλαγή ψηφιακά, ανήλθε το 2007 σε 3,8%. Το αντίστοιχο ποσοστό, το οποίο πραγματοποίησε κάποια ηλεκτρονική συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες προσέγγισε το 4%. Τα ποσοστά αυτά ήταν ελαφρώς υψηλότερα από τα αντίστοιχα σε μέσο περιφερειακό επίπεδο.

Οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ όπως προκύπτουν από το Ε.Π. ΚτΠ (για την περίοδο 2000-2008) ανήλθαν σε 132,6 ευρώ, ποσό, βάσει του οποίου η περιφέρεια κατατάσσεται στην προτελευταία θέση και αρκετά χαμηλότερα από τη μέση τιμή που καταγράφεται μεταξύ του συνόλου των περιφερειών (166,4).

Η συμβολή των ΟΤΑ της περιφέρειας στη διείσδυση των ΤΠΕ έως το 2007, όπως αποτυπώνεται μέσω των ενταγμένων έργων στο πρόγραμμα της ΚτΠ χαρακτηρίζεται από μια αντιφατικότητα. Ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός, αποδίδεται στο γεγονός ότι ενώ μόλις το 26,6% του συνολικού αριθμού των ΟΤΑ της περιοχής είχε εντάξει στο Ε.Π. ΚτΠ κάποιο έργο σχετικό με τις ΤΠΕ, ο αριθμός των έργων που αναλογούσε σε αυτούς του δήμους ήταν αρκετά σημαντικός και ανήλθε σε 66, με το συνολικό τους προϋπολογισμό να κοστολογείτο σε 15,46 εκατομμύρια ευρώ. Για τη συγκεκριμένη περιφέρεια ενδεχομένως να δημιουργείται μια σχετική στρέβλωση από την υπερδραστηριοποίηση του Δήμου Τρικκαίων ο οποίος ενεπλάκη σε αρκετά από τα παραπάνω έργα και απορρόφησε σημαντικό τμήμα του προαναφερόμενου προϋπολογισμού.

Τέλος διερευνώντας το βαθμό ηλεκτρονικής ένταξης των επιχειρήσεων με έδρα την περιφέρεια, η εικόνα για το 2008 ήταν αρκετά ικανοποιητική, με το 98,8% των επιχειρήσεων να χρησιμοποιούν Η/Υ, το 98,8% να διαθέτουν σύνδεση με το διαδίκτυο (το 74,29% μάλιστα ήταν διασυνδεδεμένοι ευρυζωνικά), το 55,72% να διαθέτουν εταιρικό διαδικτυακό τόπο και το 13,57% αυτών να έχουν δεχθεί παραγγελίες μέσω διαδικτύου.

8.5 Περιφέρεια Ηπείρου

Η περιφέρεια Ηπείρου εντάσσεται στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος, ενώ ανατολικά γειτνιάζει με την Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και το Νομό Αιτωλοακαρνανίας, ενώ βόρεια συνορεύει με την Αλβανία. Η έκταση της είναι 9,203 χλμ² και αποτελεί το 6,7% της

συνολικής έκτασης της χώρας. Η γεωμορφολογία της χαρακτηρίζεται από το ορεινό ανάγλυφο και την αφθονία των επιφανειακών υδάτων. Αποτελεί την πιο ορεινή περιοχή της Ελλάδας³⁶⁰, με τα ορεινά τμήματα να καλύπτουν το 70% της συνολικής της έκτασης και τα πεδινά το 15%.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας Ηπείρου ανήλθε, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του 2007, σε 348.520 κατοίκους, αντιστοιχώντας στο 3,11% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Συγκριτικά με το έτος του 2001 όπου το μέγεθος του πληθυσμού ήταν 336.508 κάτοικοι, σημειώθηκε θετική ποσοστιαία μεταβολή κατά 3,59%.

Στην περιφέρεια, για το έτος 2007, παράχθηκε το 2,3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας, το οποίο σε απόλυτες τιμές αντιστοιχούσε σε 5,213 δις ευρώ, σημειώνοντας αύξηση συγκριτικά με το 2000 κατά 59,03%. Με το κατά κεφαλή ΑΕΠ (ΜΑΔ) το 2007 να ανέρχεται σε 17.000 ευρώ, η περιφέρεια κατατάσσεται στην ένατη σχετική θέση, μεταξύ των περιφερειών. Για το διάστημα 2000-2007, σημειώθηκε αύξηση 36%, αφού το 2000 το κατά κεφαλή ΑΕΠ ανήλθε σε 12.500 ευρώ. Το παραπάνω μέγεθος, τόσο για το 2000 όσο και για το 2007 αποτελούσε το 87,4% του μέσου εθνικού όρου.

Η συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας σε επίπεδο χώρας, ανά τομέα παραγωγής, ανήλθε για το 2007 σε 5,02% για τον πρωτογενή τομέα, σε 2,54% για τον δευτερογενή και σε 2,14% για τον τριτογενή. Ενδοπεριφερειακά, η συμμετοχή του κάθε τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ ήταν 8,15% για τον πρωτογενή τομέα, 22,13% για τον δευτερογενή και 69,72% για τον τριτογενή. Αυτό το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντικό συγκριτικό στοιχείο σχετικά με τη διαφοροποίηση της παραγωγικής δομής της περιφέρειας, είναι η αρνητική ποσοστιαία μεταβολή από το 2000, κατά 30,5% της παραγόμενης ΑΠΑ στον πρωτογενή τομέα και η παράλληλη αύξηση κατά περίπου 17 ποσοστιαίες μονάδες της ΑΠΑ που προέρχεται από τον δευτερογενή τομέα. Το συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να ερμηνευθεί και ως μια μετατόπιση της παραγωγικής δραστηριότητας στην περιφέρεια προς τον δευτερογενή τομέα.

Η ανεργία στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα, μειώθηκε κατά 14,5 ποσοστιαίες μονάδες το διάστημα 2000 – 2007, αφού από το 11,7% του ΟΕΠ διαμορφώθηκε στο 10%. Η συγκεκριμένη ποσοστιαία μείωση ήταν μικρότερη από την αντίστοιχη μέση που καταγράφηκε σε επίπεδο χώρας για το προαναφερόμενο διάστημα και η οποία ανήλθε σε 18,5%. Η ανεργία που παρατηρήθηκε στην περιφέρεια το 2007, αποτέλεσε το δεύτερο χειρότερο μέγεθος μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

³⁶⁰ <http://www.epirus.gov.gr/portal/index.php/region/fysiognomia.html>

Το ποσοστό του ΟΕΠ σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό, ανήλθε για το ίδιο έτος σε 49,8%, τιμή που υπολείπεται κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη μέση τιμή σε επίπεδο χώρας. Σε επίπεδο πενταετίας, η μεταβολή του ΟΕΠ ήταν ανεπαίσθητη και ανήλθε σε 0,8%.

Η διάρθρωση της απασχόλησης το 2007 διαμορφώθηκε με το 21,4% των απασχολούμενων να εργάζονται στον πρωτογενή τομέα, το 21,1% στο δευτερογενή και το 57,4% στον τριτογενή.

Ως προς την επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρεια Ηπείρου, το 2005, καταγράφηκαν 28.339 επιχειρήσεις, αυξημένες κατά 14,75%, σε σχέση με τις 24.696 που λειτουργούσαν το 2000. Ο κύκλος εργασιών τους από 2,46 δις ευρώ ανήλθε σε 4,07 δις ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 66%.

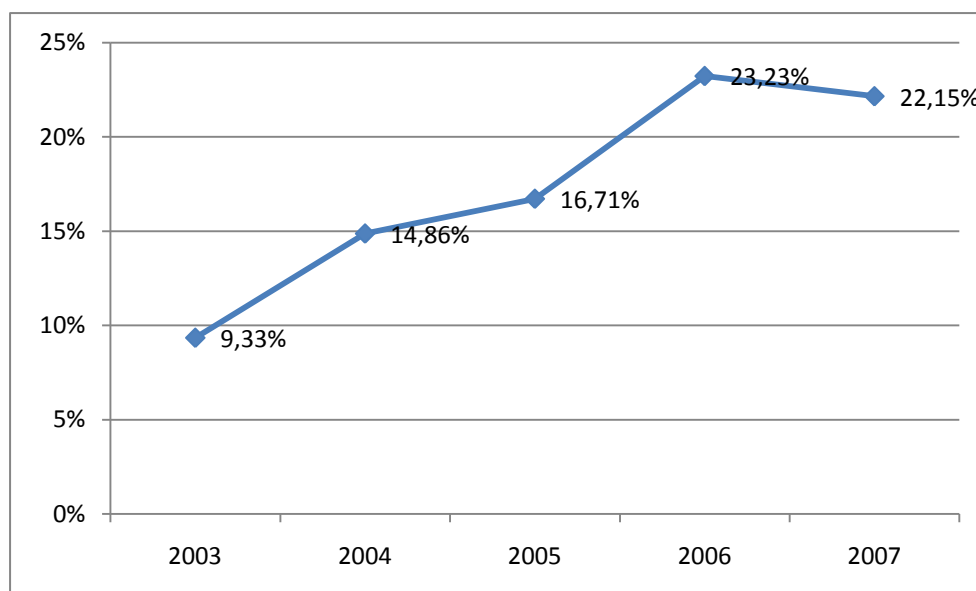
Στην περιφέρεια λειτουργούν δυο σημαντικοί πόλοι παραγωγής και διάχυσης της γνώσης και της καινοτομίας. Πρόκειται για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το ΤΕΙ Ηπείρου τα οποία για το 2007, αριθμούσαν 12.387 φοιτητές και 1435 διδάσκοντες, αποτελώντας έναν κρίσιμο πυρήνα για την προώθηση της επιστήμης και της έρευνας στην περιοχή. Συμπληρωματικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στα όρια της περιφέρειας είναι χωροθετημένο και λειτουργεί ένα τεχνολογικό πάρκο. Το ποσό το οποίο δαπανήθηκε στην περιφέρεια για την προώθηση της έρευνας και της τεχνολογίας το 2005 ανήλθε στο 0,65% του περιφερειακού ΑΕΠ.

Το ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο διέθετε πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή εργαζόταν σε κάποια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου άγγιζε το 25,4%, επίπεδο, κατά περίπου μια μονάδα υψηλότερο, σε σχέση με την μέση τιμή στο σύνολο των περιφερειών. Ενδιαφέρον στοιχείο που παρατηρείται σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό για το διάστημα 2003-2007, αποτελεί το γεγονός της κατακόρυφης αύξησης του αριθμού των κατόχων μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου κατά 96,4%, ενώ οι πτυχιούχοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκαν κατά 13,5%.

Αναφορικά με ορισμένες από τις μεταβλητές οι οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι αντανakλούν σε κάποιο βαθμό το επίπεδο ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, διαπιστώνεται ότι το ποσοστό του πληθυσμού που έκανε χρήση του διαδικτύου στην περιφέρεια, αυξήθηκε σημαντικά, την περίοδο 2003-2007, σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή που υπερέβη το 137%, με συνέπεια από το 9,33% να υπερδιπλασιαστεί στο 22,15%. Και για αυτήν την περίπτωση διαπιστώνεται θετική συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού αφού σε ποσοστό άνω του 70%, οι χρήστες ανήκαν στις ηλικιακές ομάδες 16-44 ετών, ενώ ο πληθυσμός

που είχε ολοκληρώσει τριτοβάθμιο επίπεδο σπουδών ή ακόμα υψηλότερο, παρουσίαζε διπλάσια ποσοστά χρηστών από τα υπόλοιπα επίπεδα.

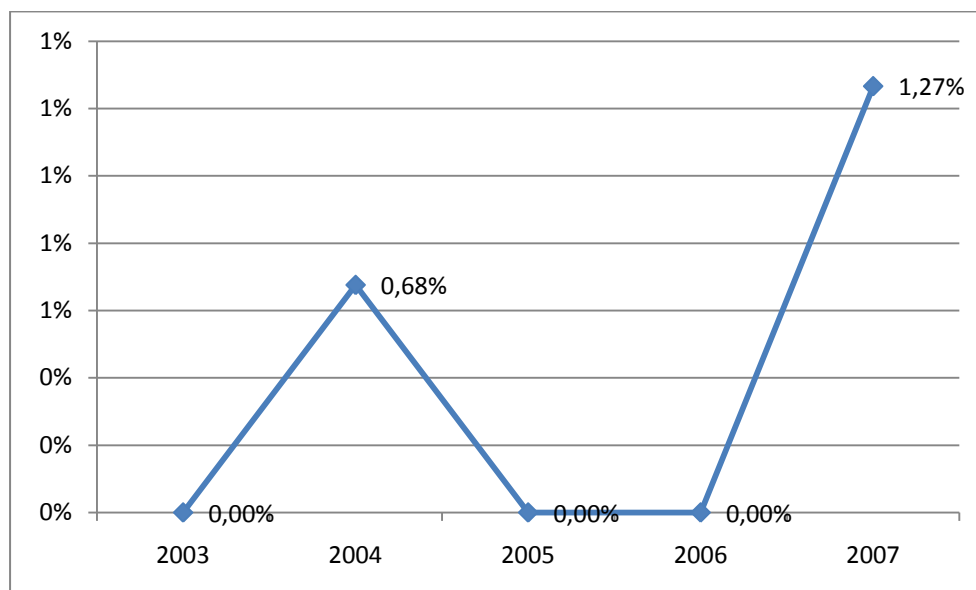
Διάγραμμα 8.9: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ηπείρου (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με το επίπεδο ευρυζωνικότητας, όπως αυτό καταγράφηκε βάσει των ευρυζωνικών συνδέσεων που διέθεταν τα νοικοκυριά στην περιφέρεια Ηπείρου, διαπιστώνεται μια σχεδόν μηδενική διείσδυση κατά την περίοδο των τεσσάρων πρώτων ετών, με εξαίρεση ένα μικρό ποσοστό που καταγράφεται για το 2004. Το 2007 σημειώθηκε η πρώτη αξιοσημείωτη θετική μεταβολή, με τα νοικοκυριά που διασυνδέθηκαν ευρυζωνικά, να ανέρχονται στο 1,27% του συνολικού αριθμού των νοικοκυριών. Το ποσοστό που καταγράφεται μεταξύ των νοικοκυριών της περιφέρειας Ηπείρου, για το προαναφερόμενο έτος, αποτελεί και τη χαμηλότερη επίδοση μεταξύ όλων των περιφερειών.

Διάγραμμα 8.10: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ηπείρου (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Στοιχεία τα οποία συνδέονται με ποιοτικά χαρακτηριστικά, σχετικά με το βαθμό ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, μπορούν να θεωρηθούν για το 2007, το ποσοστό του πληθυσμού που πραγματοποίησε κάποια ηλεκτρονική αγορά και το οποίο ανήλθε σε 3,8% αλλά και το ποσοστό των ατόμων που διενέργησε κάποια ηλεκτρονική συναλλαγή με δημόσια υπηρεσία και το οποίο αποτελούσε περίπου το 3% του συνολικού πληθυσμού. Στην πρώτη περίπτωση, η τιμή που καταγράφεται, ήταν ελαφρώς υψηλότερη από την αντίστοιχη μέση στις περιφέρειες της χώρας, ενώ για τη δεύτερη ελαφρώς χαμηλότερη.

Οι δημόσιες δαπάνες για τις ΤΠΕ στην περιφέρεια, για ολόκληρο το διάστημα της τρίτης προγραμματικής περιόδου, ανήλθαν σε 41,726 εκατομμύρια ευρώ, με την κατά κεφαλήν δαπάνη να αγγίζει τα 182 ευρώ, τιμή υψηλότερη από την αντίστοιχη μέση σε επίπεδο χώρας.

Ως προς το βαθμό δραστηριοποίησης των ΟΤΑ, όπως εκφράζεται από την εμπλοκή τους μέσω της ένταξης έργων ΤΠΕ, διαπιστώνεται να κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, αφού μόλις το 23,68% των ΟΤΑ της περιφέρειας, διέθετε κάποιο ενταγμένο έργο, στοιχείο που τους κατατάσσει στην τελευταία θέση, συγκριτικά με τους αντίστοιχους ΟΤΑ στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Χαμηλός μπορεί να θεωρηθεί και ο αριθμός των έργων ΤΠΕ, τα οποία ανήλθαν σε 29 και των οποίων ο προϋπολογισμός ήταν 7.474.856.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν, στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα την περίοδο μελέτης, ως προς το βαθμό της ηλεκτρονικής τους ένταξης,

παρατηρείται μια καθολική χρήση Η/Υ, ενώ σε ποσοστό που υπερβαίνει το 87% ήταν διασυνδεδεμένοι με το διαδίκτυο, με τη συντριπτική πλειοψηφία τους να διαθέτουν ευρυζωνική σύνδεση (85,37%). Αντίθετα, εταιρικό διαδικτυακό τόπο, διέθεταν σε ποσοστό μόλις 20%, μέγεθος που αποτελεί τη χειρότερη επίδοση, μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Σημαντικό στοιχείο επίσης που αναδεικνύει αδυναμία, ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ηλεκτρονικής ένταξης, αποτελεί το γεγονός της παντελούς ανυπαρξίας ηλεκτρονικών παραγγελιών.

8.6 Περιφέρεια Ιονίων Νήσων

Η περιφέρεια των Ιονίων Νήσων αποτελείται εξολοκλήρου από ένα σύμπλεγμα νησιών στο θαλάσσιο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου, γειτνιάζοντας προς βορρά με την Βαλκανική και δυτικά με την ευρύτερη περιοχή της Ιταλίας. Ανατολικά της, εκτείνονται οι περιφέρειες της Ηπείρου και της Δυτικής Ελλάδος.

Η συνολική έκταση της περιφέρειας είναι 2.318 χλμ² και καλύπτει το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας. Περιλαμβάνει τους Νομούς Κερκύρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας & Ιθάκης και Ζακύνθου, ενώ η Κέρκυρα αποτελεί την έδρα της. Συνολικά, αριθμεί 32 νησιά διαφορετικού μεγέθους, εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13.

Το πληθυσμιακό της μέγεθος ανέρχονταν το 2007 σε 225.879 κατοίκους και αντιστοιχούσε στο 2% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού σε σχέση με το 2001, όπου στην περιφέρεια διέμεναν 209.545 κάτοικοι, ήταν αυξητική, με ποσοστό 7,79%.

Στην περιφέρεια, το 2007, το παραγόμενο ΑΕΠ ανήλθε στο 1,6% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας, ποσοστό το οποίο αντιστοιχούσε σε 2,326 δις ευρώ, αυξημένο σε σχέση με το 2000 κατά 57,5%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), το ίδιο έτος, ανήλθε σε 18.400 ευρώ, αυξημένο κατά 28,6% σε σχέση με την αντίστοιχη τιμή των 14.300 ευρώ του 2000. Παρόλα αυτά, ενώ το 2000 αποτελούσε το 99,9% του μέσου περιφερειακού κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το 2007 συρρικνώθηκε στο 94,6%.

Σχετικά με την παραγόμενη ΑΠΑ στην περιφέρεια, αυτή προήλθε κατά 3,51% από τον πρωτογενή τομέα, κατά 15,79% από τον δευτερογενή και κατά 80,7% από τον τριτογενή. Συγκριτικά με το 2000, αναδεικνύονται δυο σημαντικές μεταβολές οι οποίες αντανακλούν σε έναν βαθμό και την αναδιάρθρωση στην παραγωγική δομή της περιφέρειας. Η πρώτη αφορά στη μείωση της συμμετοχής κατά 43,8% της ΑΠΑ του πρωτογενούς τομέα, ενώ

αντίθετα η δεύτερη αναφέρεται στην αύξηση κατά 36,1% της συμμετοχής του δευτερογενούς. Παρά το διαχρονικό μετασχηματισμό της διάρθρωσης της περιφερειακής οικονομίας των Ιονίων, με την ενίσχυση του τριτογενή τομέα και την καθοριστική συμμετοχή του στη διαμόρφωση της συνολικής Περιφερειακής ΑΠΑ, το διάστημα 2000-2007 διαπιστώνεται μια σχετική στασιμότητα.

Ως προς την ανεργία, το 2007 παρουσιάζεται ελαφρά υψηλότερα, από τα αντίστοιχα επίπεδα που καταγράφονται μεταξύ του ΟΕΠ των υπολοίπων περιφερειών της χώρας (8,79%), αγγίζοντας το 9%, ενώ σε σχέση με το 2000, παρουσιάζει μείωση της τάξεως του 8,1%. Η υψηλότερη τιμή για το διάστημα 2000-2007 σημειώθηκε το 2003 όπου το ποσοστό των ανέργων άγγιξε σχεδόν το 12%.

Ο ΟΕΠ στην περιοχή μελέτης για το 2007 ανήλθε σε 51,6%, αυξημένος κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με το 2003 και κυμαινόμενος σε παρόμοια επίπεδα με τη μέση τιμή που καταγράφεται στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Η απασχόληση το 2007 διαρθρώθηκε με το 15,6% των απασχολούμενων να εντάσσονται στον πρωτογενή τομέα, το 19,8% στο δευτερογενή και το 64,7% στον τριτογενή.

Τα στοιχεία σχετικά με την επιχειρηματικότητα αναδεικνύουν αύξηση κατά 7,8 % του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή, με τον αριθμό τους, από 25.308 το 2000, να ανέρχεται σε 27.282 το 2005. Θετικότερα ήταν τα αποτελέσματα σχετικά με τον κύκλο εργασιών αφού για την ίδια περίοδο από 1,8 δις ευρώ, ανήλθε σε 3,12 δις, καταγράφοντας συνολική αύξηση 72,8%.

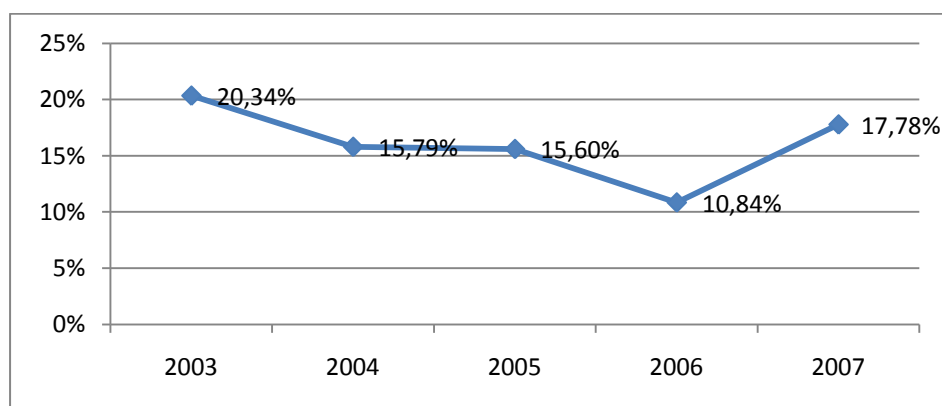
Στην περιφέρεια των Ιονίων Νήσων τα βασικά κέντρα παραγωγής και διάχυσης της γνώσης και της καινοτομίας θεωρούνται το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ Ιονίων Νήσων των οποίων τμήματα λειτουργούν διάσπαρτα σε διαφορετικά νησιά. Η ακαδημαϊκή κοινότητα στο σύνολο της αριθμούσε το 2007, 3580 φοιτούντες και 350 διδάσκοντες. Η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για την έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην περιφέρεια, ανήλθε για το 2005 στο 0,16% του περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό χαμηλότερο από την αντίστοιχη μέση δαπάνη στο σύνολο των περιφερειών, η οποία ήταν 0,43%.

Σχετικά με τους ανθρώπινους πόρους στην περιφέρεια, τα άτομα που προήλθαν από το χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και εκείνα τα οποία απασχολούνταν σε κάποια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου, αποτελούσαν το 17,5% του ΟΕΠ, τιμή η οποία χαρακτηρίζεται ως η χειρότερη μεταξύ των περιφερειών. Αυτό το οποίο παρατηρείται για το σύνολο του πληθυσμού στην περιφέρεια κατά το διάστημα 2003-2007 και συνδέεται με το προηγούμενο στοιχείο, είναι η κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των

κατόχων μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου κατά 103,5%, αλλά και η ήπια αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά 22,2%.

Αναφορικά με τις επιλεγμένες βασικές μεταβλητές μέσω των οποίων επιχειρείται να αναδειχθεί, σε ορισμένο βαθμό, το επίπεδο της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, διαπιστώνεται ότι στο επίπεδο της πενταετίας, παρατηρείται μείωση του ποσοστού των χρηστών του διαδικτύου κατά 12,6%. Η συγκεκριμένη μεταβολή, αποτελεί τη μοναδική αρνητική εξέλιξη που καταγράφεται σε όλες τις περιφέρειες, αφού η μέση ποσοστιαία μεταβολή που παρατηρείται και για τις 13 περιφέρειες είναι έντονα θετική και αγγίζει το 72%. Στο διάγραμμα 8.11 αποτυπώνεται σε επίπεδο πενταετίας 2003-2007 η ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των χρηστών στη συγκεκριμένη χωρική ενότητα. Ενώ λοιπόν το 2003, καταγράφεται μια τιμή αρκετά υψηλότερη από τη μέση, με το 20,34% του πληθυσμού να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, έναντι 14,55% που αποτελούσε τη μέση τιμή μεταξύ του πληθυσμού του συνόλου των περιφερειών, το 2007 η κατάσταση αντιστρέφεται, με αποτέλεσμα το ποσοστό των χρηστών στην περιφέρεια να συρρικνωθεί στο 17,78%. Αυτό το οποίο θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι το ίδιο έτος η μέση τιμή στις περιφέρειες της Ελλάδος, ανήλθε στο 23,1%. Ιδιαίτερα θετική είναι η συσχέτιση της χρήσης με την ηλικία αφού σε ποσοστό που αγγίζει το 87% οι χρήστες προέρχονταν από ηλικιακές ομάδες μεταξύ 16-44 ετών.

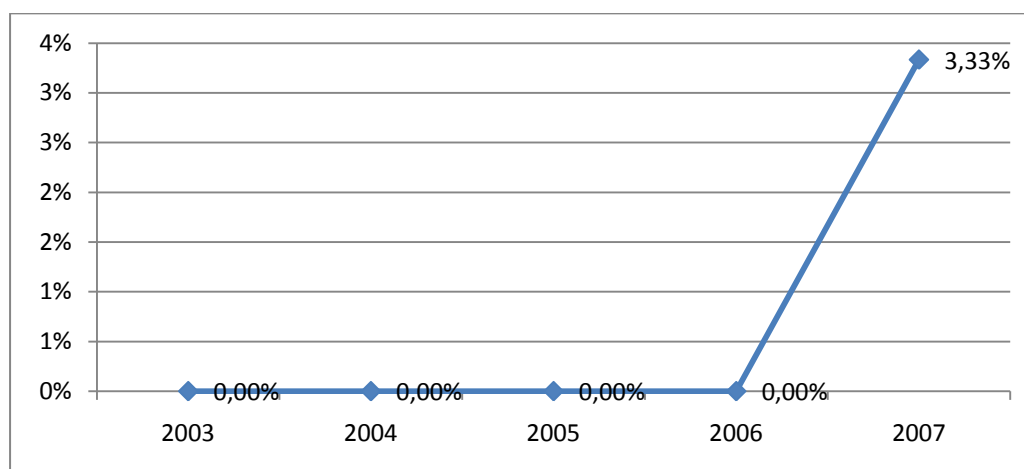
Διάγραμμα 8.11: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Ιονίων Νήσων (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σε ότι αφορά το βαθμό ευρυζωνικότητας που παρατηρείται μεταξύ των νοικοκυριών της περιφέρειας, αυτό το οποίο γίνεται άμεσα εμφανές, είναι η απότομη διείδυση η οποία καταγράφεται για πρώτη φορά το 2007, με το 3,33% των νοικοκυριών να αποκτούν το συγκεκριμένο έτος ευρυζωνική σύνδεση. Η προαναφερόμενη τιμή είναι χαμηλότερη από τη μέση, στις 13 περιφέρειες της χώρας, η οποία ανέρχονταν σε 4,51%.

Διάγραμμα 8.12: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με τα στοιχεία που αντανακλούν ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη χρήση των ΤΠΕ και πιο συγκεκριμένα με αυτή του διαδικτύου, προκύπτει ότι για το 2007 το 3,3 % του πληθυσμού της περιφέρειας πραγματοποίησε κάποια ηλεκτρονική συναλλαγή εμπορικού χαρακτήρα ενώ περίπου το 5% κάποια συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες. Η πρώτη τιμή κυμαίνεται ελαφρά χαμηλότερα από την αντίστοιχη μέση τιμή σε επίπεδο περιφερειών χώρας, ενώ η δεύτερη είναι υψηλότερη.

Οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες σχετικά με τις ΤΠΕ, ανήλθαν σε 175,30 ευρώ, ποσό υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο, ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός που δαπανήθηκε στην περιφέρεια υπολογίζεται σε 39.598 εκατομμύρια ευρώ.

Σημαντική επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί και η εμπλοκή των φορέων της αυτοδιοίκησης στην προώθηση των έργων ΤΠΕ, αφού το 41% των ΟΤΑ της περιφέρειας, έως και το 2007, είχαν εντάξει προς υλοποίηση κάποιο έργο στην ΚτΠ. Συνολικά, μέχρι το προαναφερόμενο έτος, οι ΟΤΑ της περιφέρειας Ιονίων Νήσων είχαν εντάξει 32 έργα, με συνολικό προϋπολογισμό 5 εκατομμύρια ευρώ.

Τέλος, διερευνώντας το βαθμό ηλεκτρονικής ένταξης των επιχειρήσεων της περιφέρειας, διαπιστώνεται ότι για την περίοδο μελέτης, παρουσιάζονται να έχουν ενσωματώσει πλήρως στη λειτουργία τους τη χρήση Η/Υ, καθώς και του διαδικτύου, με ευρυζωνική σύνδεση στο σύνολο τους. Επίσης, το 55,8% αυτών διέθετε εταιρικό διαδικτυακό τόπο. Υψηλό μπορεί να θεωρηθεί και το ποσοστό, αναλογικά με τη μέση τιμή που καταγράφεται μεταξύ των επιχειρήσεων των υπολοίπων περιφερειών και για τις επιχειρήσεις που έχουν λάβει κάποια ηλεκτρονική παραγγελία το ποσοστό των οποίων ανέρχονταν σε 15,03%.

8.7 Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος ανήκει στο βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και το νότιο δυτικό άκρο της Ηπειρωτικής Χώρας. Εντός των διοικητικών της ορίων περιλαμβάνονται οι Νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας. Η συνολική της έκταση είναι 11.350 χλμ² και καλύπτει το 8,6% της συνολικής έκτασης της χώρας. Το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της είναι ορεινό (45,3%) και ημιορεινό (25,6%), ενώ μόλις το 29,1% αποτελείται από πεδινές εκτάσεις.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας, ανέρχονταν το 2007 σε 736.899 κατοίκους, αποτελώντας το 6,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Το συγκεκριμένο μέγεθος την κατατάσσει στην τέταρτη θέση σε σχέση με το σύνολο των περιφερειών. Συγκριτικά με το 2001 όπου οι καταγεγραμμένοι κάτοικοι ήταν 721.749 άτομα, σημειώθηκε αύξηση 2,01%.

Στην περιφέρεια, για το έτος 2007, το παραγόμενο ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε 9,614 δις ευρώ, ποσό το οποίο αποτελούσε το 4,25% του συνολικού εθνικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Συγκριτικά με το 2000, η θετική ποσοστιαία μεταβολή υπερέβη ελαφρά το 53%.

Η Δυτική Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των περιφερειών της χώρας, για το 2007, ως προς το παραγόμενο κατά κεφαλή ΑΕΠ (ΜΑΔ), το οποίο άγγιξε τα 14.900 ευρώ, αποτελώντας το 76,6% του μέσου όρου των περιφερειών της χώρας. Η αύξηση που καταγράφηκε σε σχέση με το 2000, έτος κατά το οποίο το κατά κεφαλή ΑΕΠ ανέρχονταν σε 11.100 ευρώ, ήταν 34,2% .

Σχετικά με τη διαμόρφωση της περιφερειακής ΑΠΑ, αυτή προήλθε το 2007 κατά 9,95% από τον πρωτογενή τομέα, κατά 25,24% από το δευτερογενή και κατά 64,81% από τον τριτογενή. Όπως στις υπόλοιπες περιφέρειες που εξετάστηκαν νωρίτερα, έτσι και για την Δυτική Ελλάδα παρατηρείται μια σημαντική μείωση της συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στη διαμόρφωση της ΑΠΑ σε σχέση με το 2000, η οποία ανήλθε σε 38,1%. Αντιστρόφως, στους άλλους δυο τομείς παρατηρήθηκε αύξηση, η οποία για τον δευτερογενή τομέα υπερέβη ελαφρά το 12%, ενώ για τον τριτογενή προσέγγισε το 6%. Η συμμετοχή της περιφερειακής ΑΠΑ στη διαμόρφωση της αντίστοιχης εθνικής, ανά τομέα παραγωγής ανήλθε σε 10,85% για τον πρωτογενή, σε 5,13% για τον δευτερογενή και σε 3,53% για τον τριτογενή.

Την περίοδο 2000-2007 παρατηρήθηκε μείωση του ποσοστού ανεργίας, το οποίο παρουσίασε συνολική ποσοστιαία μεταβολή 10,28%. Το 2007 το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,6% του ΟΕΠ, μια σχεδόν ποσοστιαία μονάδα υψηλότερο, από τη μέση τιμή της ανεργίας που καταγράφηκε στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Για ολόκληρη την

προαναφερόμενη περίοδο η υψηλότερη τιμή σημειώθηκε το 2005 όταν και ανήλθε στο 12,5%.

Ο ΟΕΠ της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, το 2007, αποτελούσε το 50,4% του πληθυσμού, σχεδόν δύο ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερος, από την αντίστοιχη μέση τιμή που καταγράφονταν σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και κυμαινόμενος σε παρόμοια επίπεδα με αυτά του 2003.

Η απασχόληση στην περιφέρεια το 2007 διαρθρώθηκε με τους απασχολούμενους να προέρχονται σε ποσοστό 20,8% από τον πρωτογενή τομέα, σε 17,9% από τον δευτερογενή και σε 61,1% από τον τριτογενή.

Σχετικά με επιχειρηματικότητα και τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν την περίοδο μελέτης στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα, καταγράφεται αύξηση της τάξεως του 14,18% αφού από 42.247 επιχειρήσεις το 2000, ανήλθαν σε 48.236 το 2005. Παράλληλα, παρατηρήθηκε αύξηση κατά 66,5% στον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν οι παραπάνω επιχειρήσεις για το συγκεκριμένο διάστημα, αφού από 4,25 δις ευρώ, υπερέβη τα 7 δις.

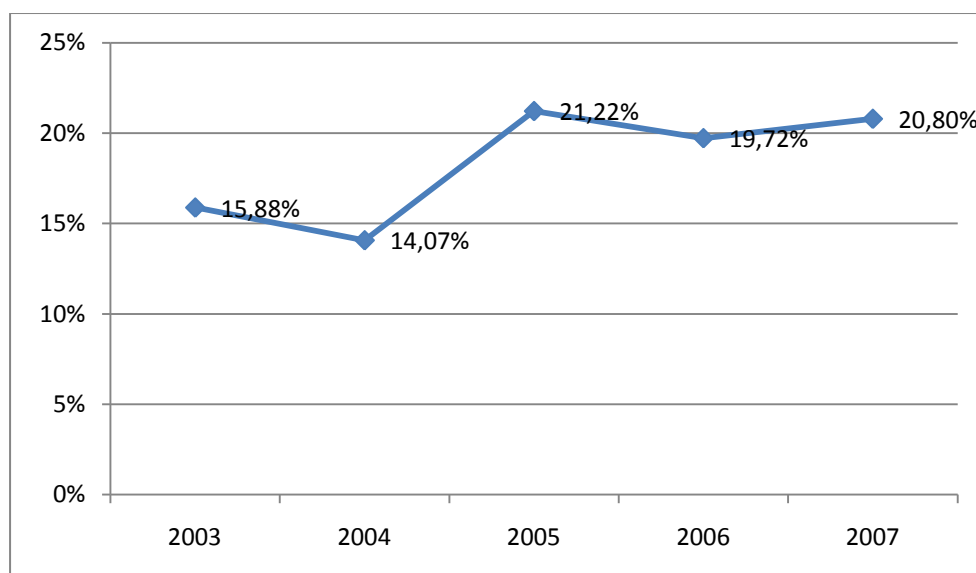
Στην περιφέρεια λειτουργούν τρία τριτοβάθμια ιδρύματα, το Πανεπιστήμιο Πατρών, το ΤΕΙ Πατρών και το ΤΕΙ Μεσολογγίου, των οποίων ο φοιτητικός πληθυσμός το 2007 άγγιξε τα 28.101 άτομα και το διδακτικό προσωπικό σε 2.270 διδάσκοντες. Τα οφέλη της ισχυρής ακαδημαϊκής κοινότητας είναι σημαντικά για την ευρύτερη περιοχή σε σχέση με την προώθηση της γνώσης, της έρευνας και της καινοτομίας. Εντός των ορίων της περιφέρειας, λειτουργεί και το επιστημονικό πάρκο Πατρών. Σημαντική, συγκριτικά πάντα με την υφιστάμενη κατάσταση στις υπόλοιπες περιφέρειες τη συγκεκριμένη περίοδο, ήταν και η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για έρευνα και τεχνολογία που διατέθηκε στην περιφέρεια, η οποία για το 2005 ανήλθε στο 0,77% του περιφερειακού ΑΕΠ, μέγεθος που αποτελούσε τη δεύτερη υψηλότερη επίδοση.

Διερευνώντας τα χαρακτηριστικά των ανθρώπινων πόρων της περιφέρειας διαπιστώνεται ότι το 26,8% του ΟΕΠ αποτελείτο από πτυχιούχους τριτοβάθμιων ιδρυμάτων ή απασχολούμενων σε θέσεις που απαιτούν αντίστοιχα ακαδημαϊκά προσόντα. Ραγδαία μπορεί να χαρακτηριστεί και η αύξηση που παρατηρήθηκε το διάστημα το 2003-2007, ως προς τον αριθμό των κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων, η οποία ήταν της τάξεως του 334%. Για τους πτυχιούχους τριτοβάθμιων ιδρυμάτων η αύξηση ήταν ηπιότερη και προσέγγισε το 45%.

Ως προς το βαθμό της ηλεκτρονικής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, όπως αυτός αποτυπώνεται από κάποιες βασικές μεταβλητές στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και το

ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας, παρατηρείται σημαντική αύξηση, η οποία σε επίπεδο πενταετίας (2003-2007) άγγιξε το 31%. Όπως λοιπόν γίνεται άμεσα εμφανές στο διάγραμμα 8.13 ενώ για το 2003 το συγκεκριμένο ποσοστό ανήλθε σε 15,88% το 2007 προσέγγισε το 21%.

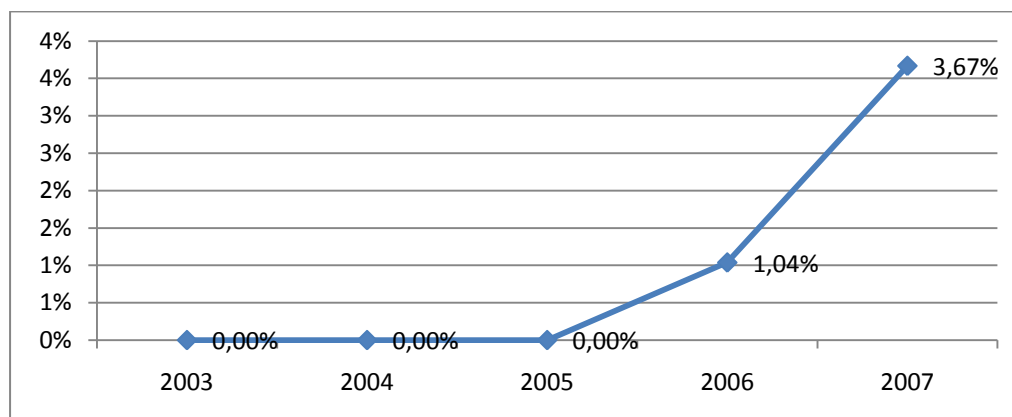
Διάγραμμα 8.13: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Αναφορικά με τα επίπεδα της ευρυζωνικότητας μεταξύ των νοικοκυριών της περιφέρειας, η διείσδυση που παρατηρείται την τριετία 2003-2005 είναι μηδενική. Το 2006, καταγράφεται θετική μεταβολή, με το 1,04% των νοικοκυριών να αποκτούν ευρυζωνική σύνδεση, η οποία το επόμενο έτος υπερτριπλασιάζεται αγγίζοντας το 3,7%. Το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο κατά μία περίπου ποσοστιαία μονάδα, από την αντίστοιχη μέση τιμή που συναντάται στο επίπεδο της χώρας ως προς το επίπεδα ευρυζωνικής πρόσβασης των νοικοκυριών.

Διάγραμμα 8.14: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Η μελέτη ορισμένων στοιχείων όπως το ποσοστό του πληθυσμού της περιφέρειας που πραγματοποίησε ηλεκτρονικές συναλλαγές, είτε στο πλαίσιο κάποιας αγοράς, είτε στο πλαίσιο κάποιας συναλλαγής με δημόσιες υπηρεσίες, αποκαλύπτουν ποιοτικά χαρακτηριστικά της διείσδυσης των ΤΠΕ. Για την πρώτη περίπτωση, το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 2,7% ενώ για τη δεύτερη προσέγγισε το 1,5%. Και για τις δυο μορφές συναλλαγών το ποσοστά που παρατηρούνται είναι αρκετά χαμηλότερα από τη μέση τιμή που καταγράφηκε για στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Οι κατά κεφαλήν δαπάνες για ΤΠΕ στην περιφέρεια, όπως εκφράζονται μέσω του Ε.Π. ΚτΠ για το διάστημα 2000-2008, ανήλθαν σε 140,47 ευρώ, τιμή αρκετά χαμηλότερη από την αντίστοιχη μέση στη χώρα. Στο σύνολο του ο εκτιμώμενος προϋπολογισμός για τα ενταγμένα και στην πλειοψηφία τους υλοποιημένα έργα ΤΠΕ, το 2008, διαμορφώθηκε στα 103,5 εκατομμύρια ευρώ.

Η εμπλοκή των ΟΤΑ που εντάσσονται στα διοικητικά όρια της περιφέρειας, στην υλοποίηση έργων σχετικά με τις ΤΠΕ, κυμάνθηκε στα ίδια επίπεδα με αυτά των υπολοίπων ΟΤΑ στις περιφέρειες της χώρας, με το 43,05% να έχουν εντάξει κάποιο έργο της συγκεκριμένης κατηγορίας. Συνολικά, τα έργα ανήλθαν σε 57 και ο προϋπολογισμός τους διαμορφώθηκε στα 12.809.952 ευρώ.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις της περιφέρειας και το επίπεδο της ψηφιακής τους ένταξης για το 2008, σε ποσοστό που υπερέβη το 94% έκαναν χρήση Η/Υ, με το 93,1 % να διαθέτει διαδικτυακή σύνδεση και μάλιστα για το 91,1% των επιχειρήσεων η σύνδεση ήταν ευρυζωνική. Σημαντικό σχετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το 53,38% αυτών διέθεταν διαδικτυακό εταιρικό τόπο, ενώ το 19,73% από αυτές είχαν λάβει ψηφιακά κάποια

παραγγελία, στοιχείο που τις κατατάσσει στην πρώτη θέση, μεταξύ των υπολοίπων επιχειρήσεων με έδρα κάποια άλλη περιφέρεια της χώρας.

8.8 Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος εντάσσεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας, γειτνιάζει βόρεια με τη Θεσσαλία, δυτικά με τη Δυτική Ελλάδα και νότια με την Αττική. Βρέχεται ανατολικά από το Αιγαίο Πέλαγος και τον Ευβοϊκό Κόλπο και νότια από τον Κορινθιακό Κόλπο. Περιλαμβάνει τους νομούς Βοιωτίας, Ευβοίας, Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας και έδρα της αποτελεί η Λαμία. Η συνολική έκταση που καταλαμβάνει ανέρχεται σε 15.549 χλμ², ποσοστό το οποίο αποτελεί το 11,8% της συνολικής έκτασης της χώρας. Το μεγαλύτερο τμήμα της περιφέρειας είναι ορεινό ή ημιορεινό (ποσοστό 47,4% και 31,8% αντίστοιχα της συνολικής έκτασης), ενώ ως πεδινό μπορεί να χαρακτηριστεί μόλις το 20,8% της έκτασης.

Το πληθυσμιακό της μέγεθος, το 2007, ανέρχονταν σε 556.411 κατοίκους, οι οποίοι αποτελούσαν το 4,98% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η πληθυσμιακή μεταβολή που συντελέστηκε κατά το διάστημα 2001–2007, σημείωσε μείωση 0,40%, αφού το 2001 ο πληθυσμός της περιφέρειας ήταν 558.694 κάτοικοι.

Η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδος το 2007 συμμετείχε με 4,5% στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ. Το περιφερειακό ΑΕΠ ανήλθε σε 10,167 δις ευρώ, αυξημένο κατά 30,84% σε σχέση με το 2000. Ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ (ΜΑΔ) το 2007, αυτό ανήλθε σε 20.900 ευρώ, αυξημένο κατά 17,4%, σε σχέση με το 2000, όπου ήταν 17.800 ευρώ. Το συγκεκριμένο μέγεθος, το έτος 2007, καταγράφει τιμή υψηλότερη από την αντίστοιχη μέση του περιφερειακού κατά κεφαλή ΑΕΠ, αφού υπερβαίνει το 107%.

Το ίδιο έτος (2007) η διάρθρωση της περιφερειακής ΑΠΑ, σχηματίστηκε συνολικά, με τον πρωτογενή τομέα να συμμετέχει με 8,26%, το δευτερογενή με 49,02% και τον τριτογενή με 42,71%. Η ποσοστιαία συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα ήταν η υψηλότερη που καταγράφηκε μεταξύ των 13 περιφερειών, αφού η μέση τιμή διαμορφώνονταν στις 25,81 ποσοστιαίες μονάδες. Παρόλα αυτά η σημαντική μεταβολή ως προς το παραγωγικό πρότυπο της περιφέρειας, αναδεικνύεται σε σημαντικό βαθμό για το διάστημα 2000-2007, μέσω της σημαντικής μείωσης, κατά 39,8%, της ποσοστιαίας συμμετοχής της παραγόμενης ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα. Η συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση της ΑΠΑ σε εθνικό επίπεδο, ανά τομέα παραγωγής, διαμορφώθηκε το 2007 σε 10,6% για τον πρωτογενή τομέα, 11,7% για τον δευτερογενή και μόλις 2,7% για τον τριτογενή.

Σχετικά με την καταγεγραμμένη ανεργία στην περιφέρεια το προαναφερόμενο διάστημα, αυτή παρουσιάστηκε μειωμένη κατά 36%, αφού ενώ το 2000 ήταν 14,7% του ΟΕΠ, το 2007 συρρικνώθηκε στο 9,5%. Η παραπάνω τιμή που σημειώθηκε το 2000, αποτελεί το υψηλότερο επίπεδο ανεργίας για την περίοδο 2000-2007.

Ο ΟΕΠ στην περιφέρεια, το 2007, αποτελούσε το 52,6% του συνολικού πληθυσμού, ελαφρά υψηλότερος από τη μέση τιμή που καταγράφηκε σε περιφερειακό επίπεδο. Την ίδια στιγμή, η απασχόληση διαρθρώθηκε ως προς του βασικούς τομείς παραγωγής, με τον πρωτογενή τομέα να περιλαμβάνει το 18,9% των απασχολούμενων, το δευτερογενή το 28,6% και τον τριτογενή το 52,7%.

Αναφορικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρεια για το διάστημα 2000-2005, παρατηρείται αύξηση κατά 10,83% του αριθμού των επιχειρήσεων, αφού από 37.932 ανήλθαν σε 42.040. Ταυτόχρονα, αρκετά σημαντικότερη είναι η αύξηση που παρατηρείται αναφορικά με τον κύκλο εργασιών, η οποία υπερέβη το 62%, με συνέπεια από 3,93 δις ευρώ το 2000, να προσεγγίσει τα 6,4 δις το 2005.

Στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδος εδρεύουν το Πανεπιστήμιο Στερεάς Ελλάδος, το ΤΕΙ Λαμίας και το ΤΕΙ Χαλκίδος, των οποίων ο συνολικός φοιτητικός πληθυσμός ανήλθε το 2007 σε 10.074 άτομα ενώ οι διδάσκοντες εκτιμώνται σε 674. Η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για την έρευνα και την τεχνολογία στην περιφέρεια, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2005, ανήλθε στο 0,17% του περιφερειακού ΑΕΠ.

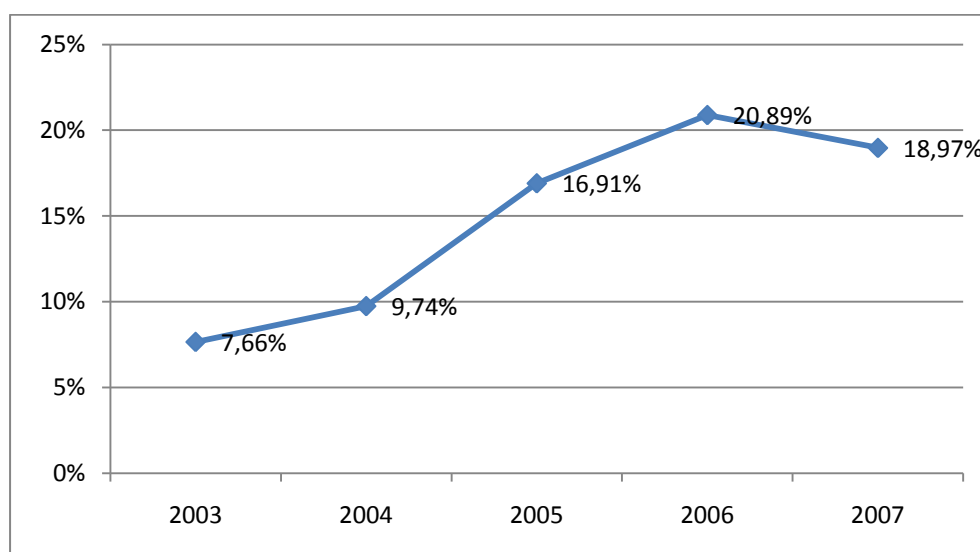
Σχετικά με τους ανθρώπινους πόρους, το ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο αποτελείτο από πτυχιούχους κάποιου τριτοβάθμιου εκπαιδευτικού ιδρύματος ή άτομα τα οποία απασχολούνταν σε θέση για την οποία απαιτούνταν αντίστοιχα προσόντα, ανήλθε το 2007 στο 18,2%. Η συγκεκριμένη επίδοση για το προαναφερόμενο έτος, αποτέλεσε τη δεύτερη χειρότερη, μεταξύ των περιφερειών της χώρας, υπολειπόμενη κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες της μέσης καταγεγραμμένης τιμής. Ο πληθυσμός των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύνολο το πληθυσμού της περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος αυξήθηκε το διάστημα, 2003-2007, κατά 30% ενώ πολύ εντονότερη ενίσχυση παρατηρήθηκε σχετικά με τον αριθμό κατόχων μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου η οποία ανήλθε στο 123%.

Το επίπεδο της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού στην περιφέρεια, όπως αποτυπώνεται από ορισμένες βασικές μεταβλητές διαμορφώθηκε την περίοδο μελέτης ως εξής :

Οι χρήστες του διαδικτύου, ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, ενώ το 2000 ανέρχονταν στο 7,66%, το 2007 προσέγγισαν το 19%. Η συγκεκριμένη μεταβολή εκφράζεται στο επίπεδο της πενταετίας 2003-2007, με ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 147,8% και αποτελεί την υψηλότερη αύξηση που παρατηρήθηκε για το συγκεκριμένο διάστημα μεταξύ

όλων των περιφερειών της χώρας. Παρόλα αυτά, το ποσοστό διείσδυσης που καταγράφηκε το 2007 δεν παύει να αποτελεί μια από τις χαμηλότερες επιδόσεις, αφού η συγκεκριμένη τιμή αποτέλεσε την τρίτη χειρότερη, μεταξύ των περιφερειών της Ελλάδος. Το ποσοστό των χρηστών που άνηκαν στις ηλικιακές ομάδες 16-44 ετών στην περιφέρεια, προσέγγισε το 90% του συνόλου, ενώ για ακόμα μια φορά θετική συσχέτιση παρατηρήθηκε μεταξύ υψηλού μορφωτικού επιπέδου και χρήσης του διαδικτύου.

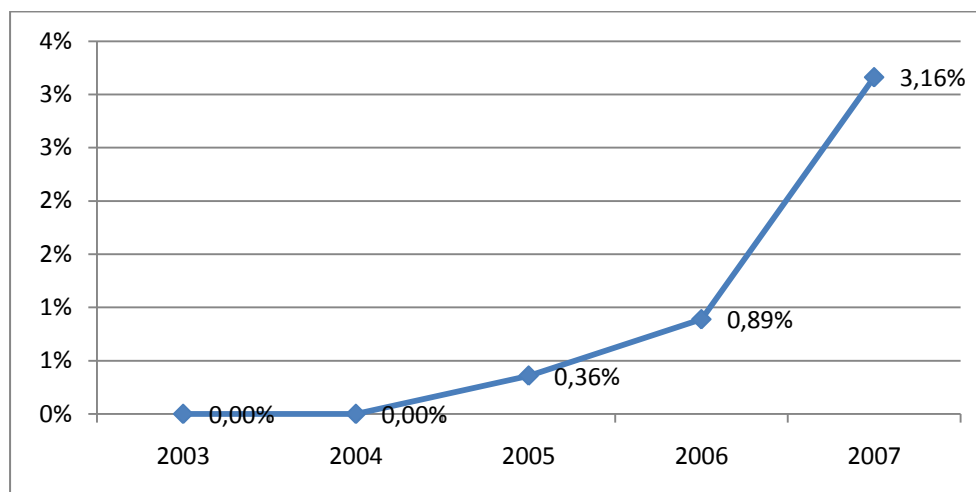
Διάγραμμα 8.15: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με τα επίπεδα ευρυζωνικότητας, όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 8.16 καταγράφεται μια σταδιακή αύξηση από το 2005 και ενώ το ποσοστό των ευρυζωνικών συνδέσεων για το συγκεκριμένο έτος ανήλθε σε 0,36%, το 2007, το αντίστοιχο ποσοστό των νοικοκυριών της περιφέρειας που διεθέταν ευρυζωνική πρόσβαση διαμορφώθηκε στο 3,16%. Παρά του ότι πρόκειται για ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 777%, τα συγκεκριμένα επίπεδα υπολείπονται κατά περίπου 1,4 ποσοστιαίες μονάδες, της μέσης τιμής σε επίπεδο των περιφερειών της χώρας.

Διάγραμμα 8.16: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με ορισμένα από τα στοιχεία τα οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι εκφράζουν ποιοτικότερα χαρακτηριστικά ψηφιακής ένταξης, το 2007, το 3,6% του πληθυσμού της περιφέρειας είχε πραγματοποιήσει κάποια ηλεκτρονική αγορά, ενώ σε ποσοστό 2,2% είχαν εμπλακεί σε κάποια ηλεκτρονική συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες.

Οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος για ΤΠΕ μέσω του ΕΠ ΚτΠ ανήλθαν σε 146,81 ευρώ, τιμή ελαφρά χαμηλότερη από την αντίστοιχη μέση τιμή σε περιφερειακό επίπεδο. Το συνολικό ποσό που δαπανήθηκε στην περιφέρεια για σχετικά έργα, στο πλαίσιο της τρίτης προγραμματικής περιόδου (με εξαίρεση έργα που εντάχθηκαν και υλοποιήθηκαν μετά το 2009), ανήλθε σε 81.355.066 ευρώ.

Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης εντός των ορίων της συγκεκριμένης περιφέρειας, παρουσίασαν μια αξιόλογη δραστηριότητα ως προς την ένταξη έργων, σχετικά με τις ΤΠΕ, στο πλαίσιο της προαναφερόμενης περιόδου, αφού το 44% των ΟΤΑ της περιφέρειας είχαν εντάξει τουλάχιστον ένα έργο αυτής της κατηγορίας. Συνολικά ο αριθμός των έργων, με τους ΟΤΑ να αποτελούν τελικούς δικαιούχους, ανήλθε σε 73 και ο προϋπολογισμός τους διαμορφώθηκε σε 11,819 εκατομμύρια ευρώ.

Ως προς τις επιχειρήσεις με έδρα την περιφέρεια, το 2008, ο βαθμός ψηφιακής τους ένταξης όπως αυτός ερμηνεύεται από τα ακόλουθα στοιχεία, έχει ως εξής: Σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα κυμαίνεται η ενσωμάτωση της χρήσης Η/Υ αφού μόλις το 70% των επιχειρήσεων χρησιμοποιούσαν Η/Υ, ποσοστό που κατατάσσει τις επιχειρήσεις της περιφέρειας στην τελευταία θέση, μεταξύ των αντίστοιχων, στις υπόλοιπες περιφέρειες. Αντίστοιχη θέση καταλαμβάνουν και σε σχέση με το ποσοστό των διασυνδεδεμένων με το

διαδίκτυο επιχειρήσεων αφού μόλις το 69,28% διέθεταν σύνδεση, την ίδια στιγμή που η μέση τιμή στη χώρα ανέρχονταν σε 89,25%. Το ποσοστό της ευρυζωνικότητας ανήλθε σε 64,76% με το συγκεκριμένο μέγεθος να αποτελεί τη δεύτερη χειρότερη επίδοση σε επίπεδο χώρας, ενώ εταιρικό διαδικτυακό τόπο διέθετε το 36,29% των επιχειρήσεων. Η συνολική αρνητική εικόνα ολοκληρώνεται με το στοιχείο των ψηφιακών παραγγελιών, οι οποίες για το έτος μελέτης ήταν μηδενικές.

8.9 Περιφέρεια Πελοποννήσου

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει το νότιο τμήμα της χώρας. Γειτνιάζει βόρειο δυτικά με την περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και βόρειο ανατολικά με την περιφέρεια Αττικής. Βρέχεται δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος, βορείως από τον Κορινθιακό ενώ νότια και ανατολικά από το Αιγαίο. Αποτελείται από τους νομούς Κορινθίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας και έχει έδρα την Τρίπολη.

Η έκταση της είναι 15.490 χλμ² και καλύπτει το 11,7% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Κύριο γεωμορφολογικό χαρακτηριστικό της αποτελούν οι μεγάλοι ορεινοί όγκοι που καλύπτουν 50,1% της έκτασης, κατά κύριο λόγο στο κεντρικό της τμήμα, ενώ το 21,5% είναι πεδινό και το 28,4% ημιορεινό.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας Πελοποννήσου για το έτος 2007 ανήλθε σε 595.092 κάτοικους, οι οποίοι αντιστοιχούσαν στο 5,32 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε σχέση με το 2001 όπου ο πληθυσμός ανέρχονταν σε 597.927 κατοίκους παρουσιάζεται μια ανεπαίσθητη μείωση η οποία αγγίζει το 0,5%.

Στην περιφέρεια Πελοποννήσου, το 2007, το παραγόμενο ΑΕΠ προσέγγισε τα 9,810 δις ευρώ, συμμετέχοντας κατά 4,33 ποσοστιαίες μονάδες στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ. Για την περίοδο 2000-2007 παρατηρήθηκε μια αύξηση 46,56%, η οποία ήταν χαμηλότερη κατά περίπου 8,5 ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη μέση αύξηση που σημειώθηκε στις 13 περιφέρειες της χώρας. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας (ΜΑΔ) ανήλθε το 2007 σε 18.300 ευρώ και αντιστοιχούσε στο 97,2% του μέσου περιφερειακού κατά κεφαλή ΑΕΠ, αυξημένο κατά 31,25% σε σχέση με το 2000 όπου ήταν 14.400 ευρώ.

Η παραγόμενη ΑΠΑ στην περιφέρεια, το 2007, προήλθε σε ποσοστό 9,05% από τον πρωτογενή τομέα, 34,09% από τον δευτερογενή και 56,86% από τον τριτογενή. Παρά τη μείωση της συμμετοχής που καταγράφηκε για το διάστημα 2000-2007 στον πρωτογενή τομέα (19,6%), η συγκεκριμένη μεταβολή ήταν και η μικρότερη που καταγράφηκε στον

πρωτογενή τομέα μεταξύ όλων των περιφερειών της χώρας. Παράλληλα, εάν εξαιρεθεί η περιφέρεια Αττικής, ήταν και η μοναδική περίπτωση στην οποία καταγράφηκε αρνητική μεταβολή στον δευτερογενή τομέα. Σχετικά με τη συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση της ΑΠΑ σε επίπεδο χώρας ανά τομέα παραγωγής, αυτή ανήλθε σε 10,3% για τον πρωτογενή τομέα, 7,2% για τον δευτερογενή και 3,23% για τον τριτογενή.

Το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια υπολογίστηκε σε 7,2% το 2007, μειωμένο κατά 22,7% σε σχέση με τα επίπεδα του 2000, χαμηλότερο κατά μιάμιση περίπου ποσοστιαία μονάδα από την αντίστοιχη μέση τιμή σε περιφερειακό επίπεδο. Η υψηλότερη τιμή που σημειώθηκε το προαναφερόμενο διάστημα, καταγράφηκε το 2000 όταν το ποσοστό άγγιξε το 9,7% .

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας Πελοποννήσου το 2007, ανήλθε στο 55,2% του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας, σημειώνοντας αύξηση σε σχέση με το 2003 κατά 3,9%. Το ποσοστό του ΟΕΠ στην περιφέρεια Πελοποννήσου ήταν και το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των δεκατριών περιφερειών.

Η διάρθρωση της απασχόλησης, ως προς του βασικούς παραγωγικούς τομείς, διαμορφώθηκε το 2007, με το 31,3% των απασχολούμενων να εντάσσονται στον πρωτογενή τομέα, το 20,1% στο δευτερογενή και το 48,4% στον τριτογενή. Το μέγεθος το οποίο καταγράφεται στον πρωτογενή τομέα, αποτελεί την υψηλότερη ποσοστιαία συμμετοχή στην απασχόληση, στον συγκεκριμένο τομέα παραγωγής, μεταξύ των απασχολούμενων σε όλες τις περιφέρειες, ενώ αντίθετα, το αντίστοιχο μέγεθος στον τριτογενή τομέα, αποτελεί το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής.

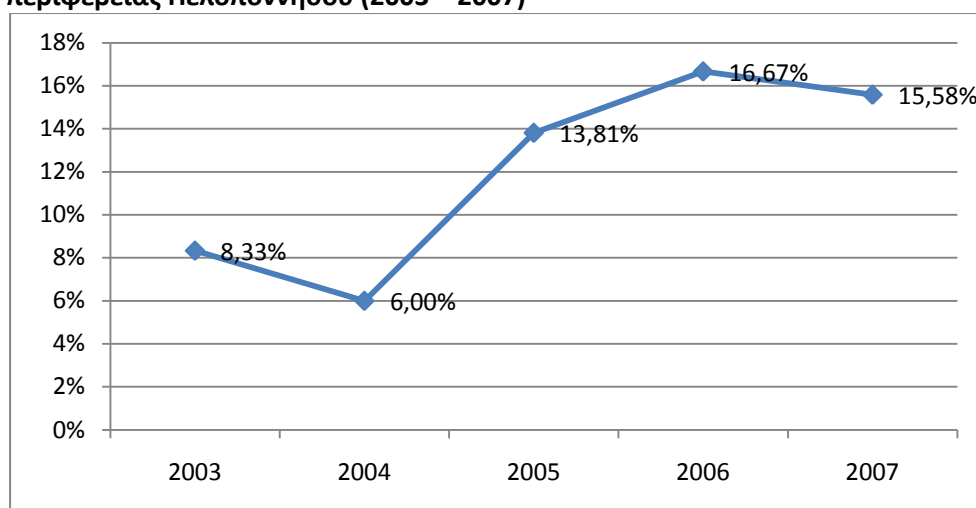
Τα στοιχεία σχετικά με την επιχειρηματικότητα στην περιφέρεια, αναδεικνύουν μια αύξηση 13,7% στον αριθμό των επιχειρήσεων, το διάστημα 2000-2005, με τον αριθμό τους να μεταβάλλεται από 40.182 σε 45.434 επιχειρήσεις. Αξιοσημείωτη επίσης, μπορεί να χαρακτηριστεί η θετική ποσοστιαία μεταβολή του κύκλου εργασιών τους, για το προαναφερόμενο διάστημα, η οποία ανήλθε σε 92,52%, αποτελώντας την υψηλότερη ποσοστιαία μεταβολή στη χώρα, με συνέπεια από τα 3,84 δις ευρώ το 2000 να υπερβαίνει τα 7,4 δις ευρώ το 2005.

Σχετικά με τους πόλους προώθησης της γνώσης και της καινοτομίας στην περιφέρεια, σημαντική είναι η λειτουργία των δύο τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, του Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και του ΤΕΙ Καλαμάτας. Στα δύο ιδρύματα, για το έτος 2007 η ακαδημαϊκή κοινότητα στο σύνολο της αριθμούσε 5659 φοιτητές και 611 διδάσκοντες. Στην Πελοπόννησο για το 2005 δαπανήθηκε το 0,29% του περιφερειακού ΑΕΠ με τη μορφή της ακαθάριστης εγχώριας δαπάνης για έρευνα και τεχνολογία.

Το ποσοστό των πτυχιούχων ή των ατόμων που απασχολούνταν σε θέσεις που απαιτούσαν προσόντα αυτού του επιπέδου ανήλθε το 2007 στο 20% του ΟΕΠ. Παράλληλα, διαπιστώνεται σημαντική αύξηση στους πτυχιούχους τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, μεταξύ ολόκληρου του πληθυσμού της περιφέρειας, η οποία για το διάστημα 2003-2007 διαμορφώθηκε στο 31,5%. Η αντίστοιχη αύξηση στους κατόχους μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων ήταν ακόμα εντονότερη και άγγιζε το 64%.

Ως προς το βαθμό της ηλεκτρονικής ένταξης του πληθυσμού, διαπιστώνεται ότι οι χρήστες του διαδικτύου στην περιφέρεια, ως ποσοστό του πληθυσμού, ενώ το 2003 ανέρχονταν στο 8,33%, το 2007 αυξήθηκαν σε ποσοστό που υπερέβαινε το 15%, μεταβολή της τάξεως του 87,01%. Η συγκεκριμένη αύξηση, ήταν 15,5 μονάδες υψηλότερη, από τη μέση αύξηση που καταγράφηκε μεταξύ των χρηστών στις άλλες περιφέρειες. Παρόλα αυτά, για το 2007, το ποσοστό των χρηστών στην περιφέρεια, αποτελεί τη χαμηλότερη επίδοση στο σύνολο των περιφερειών της χώρας.

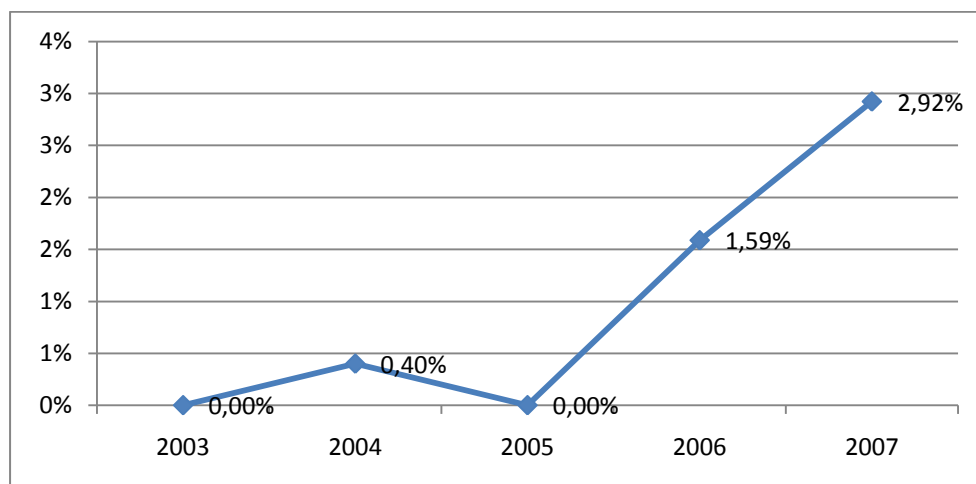
Διάγραμμα 8.17: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Πελοποννήσου (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, κυμάνθηκε και ο βαθμός ευρυζωνικότητας μεταξύ των νοικοκυριών στην Πελοπόννησο (διάγραμμα 8.18), αφού το ποσοστό των διασυνδεδεμένων νοικοκυριών το 2007 ανήλθε σε 2,92%, υπολειπόμενο κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη μέση τιμή που καταγράφηκε στο σύνολο των περιφερειών, αποτελώντας τη δεύτερη χειρότερη τιμή μετά από αυτήν της Ηπείρου.

Διάγραμμα 8.18: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Ηπείρου (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε κάποια ψηφιακή συναλλαγή το 2007 ανήλθε σε 2,2% σε ότι αφορά τις ηλεκτρονικές αγορές και 2,5% τις ψηφιακές συναλλαγές με τις δημόσιες υπηρεσίες, τιμές που αποτελούσαν επίσης τις χειρότερες επιδόσεις.

Ως προς τις κατά κεφαλήν δαπάνες για ΤΠΕ όπως προκύπτουν από την περιφερειακή κατανομή του Ε.Π. Κοινωνίας της Πληροφορίας, για την τρίτη προγραμματική περίοδο, αυτές ανήλθαν συνολικά σε 150,4 ευρώ, επίπεδο χαμηλότερο από την αντίστοιχη μέση τιμή της χώρας (166,4 ευρώ) . Το συνολικό ποσό που δαπανήθηκε στην περιφέρεια μέχρι και το 2008 από το προαναφερόμενο πρόγραμμα, ανήλθε σε 8,952 εκ. ευρώ.

Η ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ στην περιφέρεια, όπως αυτή προκύπτει από την δραστηριότητα των φορέων της αυτοδιοίκησης, δεν παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα, αφού το 33,01% των ΟΤΑ της περιφέρειας έχουν εντάξει προς χρηματοδότηση κάποιο σχετικό έργο στο Ε.Π. ΚτΠ. Συνολικά 69 τέτοια έργα εντάχθηκαν και χρηματοδοτήθηκαν συνολικού προϋπολογισμού 13,387 εκ. ευρώ.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις και το βαθμό ψηφιακής τους ένταξης, συγκριτικά χαμηλό ήταν το ποσοστό χρήσης Η/Υ, το οποίο ανήλθε στο 80,6% των επιχειρήσεων, ενώ σε αντίστοιχα επίπεδα κυμάνθηκε και η πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ικανοποιητικότερη, είναι η εικόνα σχετικά με τα επίπεδα ευρυζωνικότητας, σύμφωνα με την οποία το 76,19% των επιχειρήσεων διέθετε το συγκεκριμένο τύπο πρόσβασης. Ελαφρά χαμηλότερα από το μέσο επίπεδο κυμάνθηκε το ποσοστό των επιχειρήσεων που διέθετε εταιρικό διαδικτυακό τόπο, το οποίο ανήλθε σε 40,39%. Τέλος, αρκετά σημαντικό μπορεί να θεωρηθεί το ποσοστό του

16,45% το οποίο και αντιστοιχεί στον αριθμό των επιχειρήσεων που δέχτηκαν κάποια παραγγελία ηλεκτρονικά.

8.10 Περιφέρεια Αττικής

Η Περιφέρεια Αττικής εντάσσεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας. Η έκταση στην οποία εξαπλώνεται είναι 3.808 χλμ² και καλύπτει μόλις το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας. Γειτνιάζει νότιο δυτικά με την περιφέρεια Πελοποννήσου και βόρεια με την περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδος, ενώ μεγάλο τμήμα της βρέχεται από το Αιγαίο. Η Περιφέρεια Αττικής γεωγραφικά χωρίζεται σε δύο μεγάλες υποενότητες, την Περιφέρεια Πρωτεύουσας και το υπόλοιπο Αττικής.

Περιλαμβάνει τους νομούς Αθηνών, Πειραιώς, Δυτικής Αττικής και Ανατολικής Αττικής. Στη Νομαρχία Πειραιά, εκτός από την ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, ανήκουν επίσης από διοικητική άποψη τα νησιά Σαλαμίνα, Αίγινα, Ύδρα, Πόρος, Σπέτσες, Κύθηρα, Αντικύθηρα, καθώς και η επαρχία Τροιζηνίας που βρίσκεται στην Πελοπόννησο. Έδρα της περιφέρειας αποτελεί η Αθήνα.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής, ανήλθε σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του 2007, σε 4.032.456 κατοίκους, αυξημένος κατά 3,6% συγκριτικά με το 2001, όπου είχε 3.892.519 κατοίκους. Στην περιφέρεια, εντοπίζεται η μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση στη χώρα, αφού το 2007 το 36,1% του πληθυσμού της Ελλάδος διέμενε στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα, παρά το γεγονός ότι η έκταση της όπως προαναφέρθηκε καλύπτει μόλις το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2007, στην περιφέρεια, παράχθηκε το 49,9% του εθνικού ΑΕΠ, το οποίο σε απόλυτες τιμές ανήλθε σε 113,046 δις ευρώ. Σε σχέση με το 2000 το ΑΕΠ παρουσιάστηκε αυξημένο κατά 84,65%. Η συγκεκριμένη μεταβολή, το προαναφερόμενο διάστημα, αποτέλεσε τη σημαντικότερη σε περιφερειακό επίπεδο. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της περιφέρειας(ΜΑΔ) το 2007 διαμορφώθηκε στα 31.900 ευρώ, αυξημένο κατά 58 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό του 2000, αποτελώντας το 164,04% της μέσης περιφερειακής τιμής.

Η συμμετοχή της περιφέρειας στην παραγωγή της ΑΠΑ σε εθνικό επίπεδο, ανά τομέα παραγωγής, μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίαρχη, τουλάχιστον αναφορικά με το δευτερογενή και ιδιαίτερα με τον τριτογενή τομέα. Σε αυτό το πλαίσιο, για το 2007 ως προς τον δευτερογενή τομέα η συμμετοχή της περιφερειακής ΑΠΑ ανήλθε σε 31,03%

ενώ για τον τριτογενή προσέγγισε το 57%. Ενδοπεριφερειακά, η παραγόμενη ΑΠΑ το 2007 προήλθε κατά 80,38% από τον τριτογενή τομέα, κατά 12,69% από τον δευτερογενή και μόλις κατά 0,45% από τον πρωτογενή. Η ποσοστιαία συμμετοχή τόσο του πρωτογενή όσο και του δευτερογενή τομέα στην ΑΠΑ παρουσίασαν μείωση το διάστημα 2000-2007, κατά 35,9% και 16,6%, αντίστοιχα, αναδεικνύοντας την έντονη τριτογενοποίηση της παραγωγικής δομής της περιφέρειας.

Η ανεργία στην περιφέρεια, παρουσίασε σημαντική συρρίκνωση το διάστημα 2000 – 2007, και ενώ το 2000 το καταγεγραμμένο ποσοστό της ανέρχονταν στο 12% του ΟΕΠ, το 2007 το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώθηκε στο 7,6%, μεταβολή που αντιστοιχεί σε 36,6 ποσοστιαίες μονάδες. Το υψηλότερο επίπεδο ανεργίας που σημειώθηκε ολόκληρη την προαναφερομένη περίοδο, καταγράφηκε το 2000 με το ποσοστό των ανέργων να αγγίζει το 12%.

Το ποσοστό του ΟΕΠ για το 2007 διαμορφώθηκε στο 54,16% του συνολικού πληθυσμού (άνω των 15 ετών), ελάχιστα αυξημένο (κατά περίπου 1%) σε σχέση με το 2003 και ελαφρώς υψηλότερο από τη μέση τιμή που καταγράφεται σε εθνικό επίπεδο.

Σε σχέση με τη διάρθρωση της απασχόλησης στην περιφέρεια Αττικής το 2007, μόλις το 0,7% των εργαζομένων απασχολούνταν στον πρωτογενή τομέα, το 22,8% στον δευτερογενή, ενώ η μερίδα του λέοντος αντιστοιχούσε στον τριτογενή τομέα με 76,6%. Το ποσοστό αυτό στον τριτογενή τομέα, αποτέλεσε το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ όλων των περιφερειών της χώρας, στις οποίες η μέση ποσοστιαία συμμετοχή των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα ανήλθε σε 60,73%.

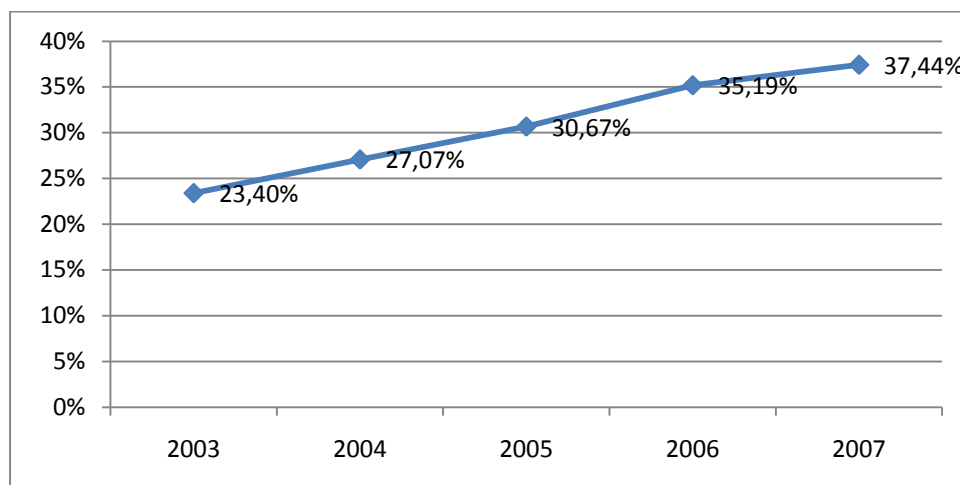
Αναφορικά με την επιχειρηματικότητα παρατηρείται σημαντική συγκέντρωση του αριθμού των επιχειρήσεων, αφού το 35% των επιχειρήσεων της χώρας, είχαν, το 2005, έδρα την Αττική (σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία το παραπάνω ποσοστό καταγράφηκε τόσο για το 2000 όσο και για το 2005). Σε απόλυτες τιμές ο αριθμός των επιχειρήσεων για το διάστημα 2000-2005 αυξήθηκε από 282.411 σε 317.099, αύξηση η οποία αποτελεί ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 12,28%. Οι επιχειρήσεις αυτές, ουσιαστικά πραγματοποίησαν το 65% του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων ολόκληρης της χώρας (τόσο για το 2000 όσο για το 2005). Συνολικά ο κύκλος εργασιών σημείωσε σημαντική ποσοστιαία αύξηση, η οποία για το προαναφερόμενο διάστημα, άγγιξε το 62%. Αποτέλεσμα ήταν να διαμορφωθεί από τα 112,4 δις ευρώ το 2000 στα 182,4 δις ευρώ το 2005.

Στην περιφέρεια ιδιαίτερα σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η συγκέντρωση που παρατηρείται ως προς τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, αφού εντός των ορίων της εδρεύουν τα

πανεπιστήμια Αθηνών, Πειραιώς, Γεωπονικό, Χαροκόπειο, Οικονομικό, Πάντειο, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο καθώς και η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Παράλληλα λειτουργούν το ΤΕΙ Αθηνών, Πειραιώς και η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης. Η ακαδημαϊκή κοινότητα στο σύνολο της αριθμούσε το 2007, 176.519 φοιτητές και 18.238 διδάσκοντες και αποτελώντας ιδιαίτερα σημαντικό πυρήνα για την παραγωγή και διάχυση της γνώσης και της καινοτομίας, όχι μόνο σε επίπεδο περιφέρειας αλλά ολόκληρης της χώρας. Εντός των ορίων της περιφέρειας λειτουργεί ένα τεχνολογικό πάρκο, καθώς και η πλειοψηφία των ερευνητικών ινστιτούτων. Το ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ που δαπανήθηκε με τη μορφή της ακαθάριστης εγχώριας δαπάνης για έρευνα και τεχνολογία στην περιφέρεια ανήλθε το 2005 σε 0,71%. Το 2007 το ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο άνηκε στην κατηγορία πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολείτο σε κάποια θέση της οποίας το αντικείμενο απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου, ανήλθε σε 37,5%, αποτελώντας την υψηλότερη τιμή μεταξύ όλων των περιφερειών της χώρας. Το μέσο ποσοστό που διαμορφώθηκε και στις δεκατρείς περιφέρειες ήταν 24,7%. Κατακόρυφη, μπορεί να θεωρηθεί η ποσοστιαία αύξηση που σημειώθηκε, το διάστημα 2003-2007, μεταξύ των κατόχων μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου στην περιφέρεια και η οποία υπερέβη το 176%, ενώ ηπιότερη ήταν η αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά 15,8%.

Σε ότι αφορά τα επίπεδα ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού, ενδιαφέρον αποτελεί η θετική μεταβολή του ποσοστού των χρηστών του διαδικτύου για ολόκληρο το διάστημα 2003-2007, όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα 8.19. Τα ποσοστά των χρηστών του διαδικτύου μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας Αττικής, παρουσιάζουν μια συνεχή αυξητική τάση καθ' όλη τη διάρκεια της προαναφερόμενης πενταετίας, ενώ κυμαίνονται αρκετά υψηλότερα από το μέσο όρο της χώρας. Το ποσοστό των χρηστών, ενώ το 2003 εκτιμάτο στο 23,4% του πληθυσμού, το 2007 ανήλθε στο 37,44%, σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή που σε επίπεδο πενταετίας άγγιξε το 60%. Ενδεικτικά, για το 2007 το προαναφερόμενο ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου ήταν το υψηλότερο που καταγράφηκε, μεταξύ των περιφερειών και υψηλότερο κατά περίπου 14,5 ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο μέσο. Κατά κύριο λόγο, ο πληθυσμός των ηλικιακών ομάδων 15 έως 44 ετών, αποτέλεσαν τη βασική ομάδα των χρηστών, σε ποσοστό 79% ενώ σε ποσοστό που προσεγγίζει το 60% το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων αυτών, ήταν υψηλότερο από το επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

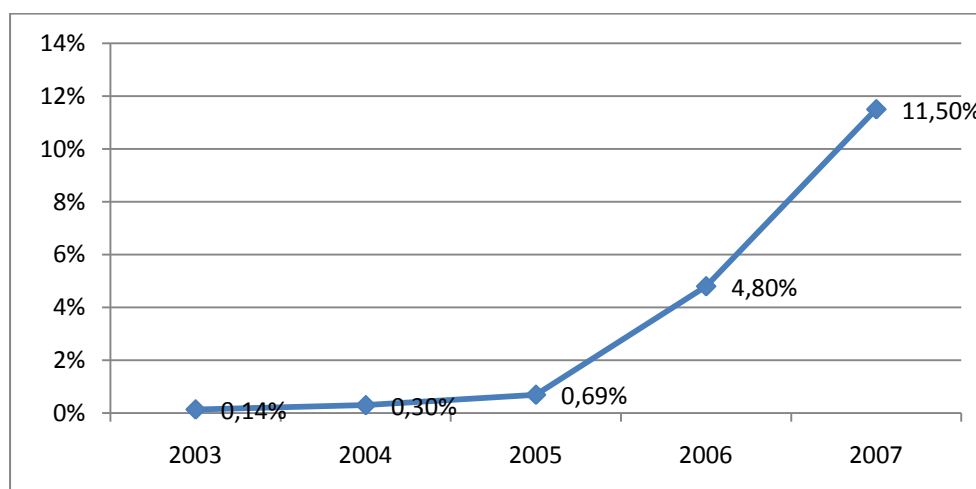
Διάγραμμα 8.19: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Αττικής (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Την εξάπλωση της χρήσης του διαδικτύου επιβεβαιώνει παράλληλα και η μεγάλη αύξηση του ποσοστού των ευρυζωνικών συνδέσεων μεταξύ των νοικοκυριών, όπως αυτή παρουσιάζεται στο διάγραμμα 8.20. Έτσι ενώ στην περιφέρεια οι καταγεγραμμένες ευρυζωνικές συνδέσεις ήταν ελάχιστες τα έτη 2003 και 2004, από το 2005 και μετά σημειώθηκε κατακόρυφη θετική μεταβολή, με αποκορύφωμα το 2007, όπου οι συνδέσεις αυτές ανήλθαν στο 11,5% του συνόλου των νοικοκυριών. Το συγκεκριμένο ποσοστό είναι υπερδιπλάσιο από το μέση ποσοστιαία ευρυζωνική πρόσβαση των νοικοκυριών σε περιφερειακό επίπεδο, η οποία ανήλθε το ίδιο έτος σε 4,51%.

Διάγραμμα 8.20: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Αττικής (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, αυτό το οποίο αναδεικνύεται, είναι το σχετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού που πραγματοποίησε κάποια ηλεκτρονική αγορά το 2007 και το οποίο ανήλθε στο 9% του συνολικού πληθυσμού, ενώ ένα ποσοστό που προσέγγισε το 8%, προέβη σε κάποια συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες. Τα ποσοστά αυτά ουσιαστικά είναι υπερδιπλάσια από τα αντίστοιχα που συναντώνται σε μέσο περιφερειακό επίπεδο.

Ως προς τις κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες, όπως αυτές προέκυψαν στο πλαίσιο της τρίτης προγραμματικής περιόδου μέσω του Ε.Π. ΚτΠ, στην περιφέρεια Αττικής, ανήλθαν στα 220,73 ευρώ, τιμή που αποτελεί την υψηλότερη μεταξύ όλων των αντίστοιχων μεγεθών σε περιφερειακό επίπεδο. Το συνολικό ποσό που δαπανήθηκε σχετικά είναι 890 εκατομμύρια ευρώ. Αυτό το οποίο επίσης θα πρέπει να διευκρινιστεί συμπληρωματικά, είναι ότι στο προαναφερόμενο ποσό είναι δυνατόν να συναθροιστεί και ένα μεγάλο τμήμα από τις δαπάνες του ίδιου προγράμματος, εκτιμώμενο σε 1,3 δις ευρώ, οι οποίες θεωρήθηκαν ότι αφορούσαν έργα σχετικά με κεντρικές υπηρεσίες όπως υπουργεία και άλλοι κεντρικούς φορείς, οι οποίοι όμως στην πλειοψηφία τους είναι εγκατεστημένοι στην περιφέρεια Αττικής.

Σημαντική μπορεί να θεωρηθεί και η εμπλοκή των φορέων της αυτοδιοίκησης στην περιφέρεια της Αττικής, σχετικά με την υλοποίηση έργων που αφορούν στις ΤΠΕ, αφού σε ποσοστό 57% του συνόλου τους, είχαν εντάξει τουλάχιστον ένα έργο προς χρηματοδότηση στο επιχειρησιακό πρόγραμμα ΚτΠ. Ο συνολικός αριθμός των ενταγμένων έργων ανήλθε για το 2007 σε 195 ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός τους υπερέβη τα 35,6 εκατομμύρια ευρώ.

Τέλος, σε ότι αφορά παραμέτρους σχετικά με τον βαθμό ψηφιακής ένταξης των επιχειρήσεων προκύπτει ότι για το 2008, το 95,4% των επιχειρήσεων που έδρευαν στην Αττική είχαν ενσωματώσει στη λειτουργία τους τη χρήση Η/Υ, το 91,9% αυτών διέθεταν σύνδεση με το διαδίκτυο και μάλιστα το 71,8% ήταν διασυνδεδεμένες ευρυζωνικά. Ενθαρρυντικό, μπορεί να χαρακτηριστεί επίσης το γεγονός ότι το 62,5% των επιχειρήσεων διέθεταν εταιρικό διαδικτυακό τόπο, ενώ αντιθέτως, αποθαρρυντικό στοιχείο αποτελεί το μικρό ποσοστό των επιχειρήσεων που έλαβαν κάποια ηλεκτρονική παραγγελία και το οποίο ανήλθε σε 4,89%.

8.11 Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εντάσσεται γεωγραφικά στο βορειοανατολικό άκρο της Ελλάδος. Ανατολικά συνορεύει με την Τουρκία ενώ βορειότερα της εκτίνεται η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η συνολική της έκταση ανέρχεται σε 3.836 χλμ² και αποτελεί το 2,9% της ελληνικής επικράτειας. Περιλαμβάνει 3 νομούς: τον Νομό Λέσβου, τον Νομό Χίου και τον Νομό Σάμου. Έδρα της Περιφέρειας είναι η Μυτιλήνη.

Τα νησιά που ανήκουν στην περιφέρεια είναι διάσπαρτα στο βορειοανατολικό τμήμα του Αιγαίου Αρχιπελάγους, με τα περισσότερα αυτών να βρίσκονται κατά μήκος των ακτών της Μικράς Ασίας και να αποτελούν παράλληλα το ανατολικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία.

Το πληθυσμιακό της μέγεθος το 2007 ανήλθε σε 201.083 κατοίκους, αποτελώντας το 1,8% του συνολικού εθνικού πληθυσμού. Η ποσοστιαία μεταβολή που σημειώθηκε σε σχέση με το 2001, έτος με καταγεγραμμένους 205.158 κατοίκους, ήταν αρνητική κατά 1,99%. Η μείωση αυτή θεωρείται κυρίως το αποτέλεσμα της τάσεως μετανάστευσης προς τα μεγάλα ηπειρωτικά αστικά κέντρα.

Το 2007 το παραγόμενο ΑΕΠ στην περιφέρεια διαμορφώθηκε σε 2,915 δις ευρώ, αυξημένο κατά 61,54% σε σχέση με το 2000 όπου ήταν 1,805 δις. Η συμμετοχή της περιφέρειας στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ, το 2007, προσέγγισε το 1,3%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) το ίδιο έτος, ανήλθε σε 16.600 ευρώ, τιμή που αποτελούσε την τρίτη χειρότερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Παρά το γεγονός της θετικής ποσοστιαίας μεταβολής του παραπάνω μεγέθους κατά 47%, σε σχέση με το 2000, το 2007 εξακολουθούσε να υπολείπεται της μέσης περιφερειακής τιμής (19.446 ευρώ), ανερχόμενο στο 85,36% της τιμής αυτής.

Η ΑΠΑ στην περιφέρεια, αυξήθηκε το διάστημα 2000-2007 κατά 64,1%, με τον πρωτογενή τομέα να συμμετέχει το 2007 στη διαμόρφωση της κατά 7,57%, το δευτερογενή κατά 18,77 και τον τριτογενή κατά 73,66%. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός της σημαντικής αύξησης, για το προαναφερόμενο διάστημα, της ποσοστιαίας συμμετοχής του δευτερογενή τομέα, μεταβολή η οποία ανήλθε στο 63,4% και η οποία αποτελεί την υψηλότερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών. Παράλληλα, σημαντική θεωρείται η μείωση που καταγράφηκε στον πρωτογενή τομέα και η οποία υπερέβη το 31%. Η συμμετοχή της περιφέρειας στην διαμόρφωση της ΑΠΑ σε εθνικό επίπεδο, ήταν 2,58% στον πρωτογενή τομέα, 1,2% στον δευτερογενή και 1,25% στον τριτογενή.

Στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, το ποσοστό των ανέργων το 2007 ανήλθε σε 7,9% κυμαινόμενο σε χαμηλότερα επίπεδα από τον μέσο όρο της χώρας (8,76%). Σε σχέση με το 2000, σημειώθηκε αύξηση κατά 8,2 ποσοστιαίες μονάδες, αφού το ποσοστό των ανέργων το συγκεκριμένο έτος ήταν 7,3%. Η υψηλότερη τιμή που καταγράφηκε το προαναφερόμενο διάστημα, ήταν το 2005 με 10,2% και η χαμηλότερη τα έτη 2001 και 2002 με 6,8%.

Το ποσοστό του ΟΕΠ, ανήλθε το 2007 σε 48%, αυξημένο κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2003 όπου ήταν 43,8%. Παρά την αύξηση που κατέγραψε, εξακολουθούσε να αποτελεί τη χειρότερη επίδοση μεταξύ όλων των περιφερειών της χώρας.

Σχετικά με την απασχόληση για το 2007, στον πρωτογενή τομέα συγκεντρώνονταν το 17,2% των απασχολούμενων της περιφέρειας, στο δευτερογενή το 16,7% και στον τριτογενή το 66,2%.

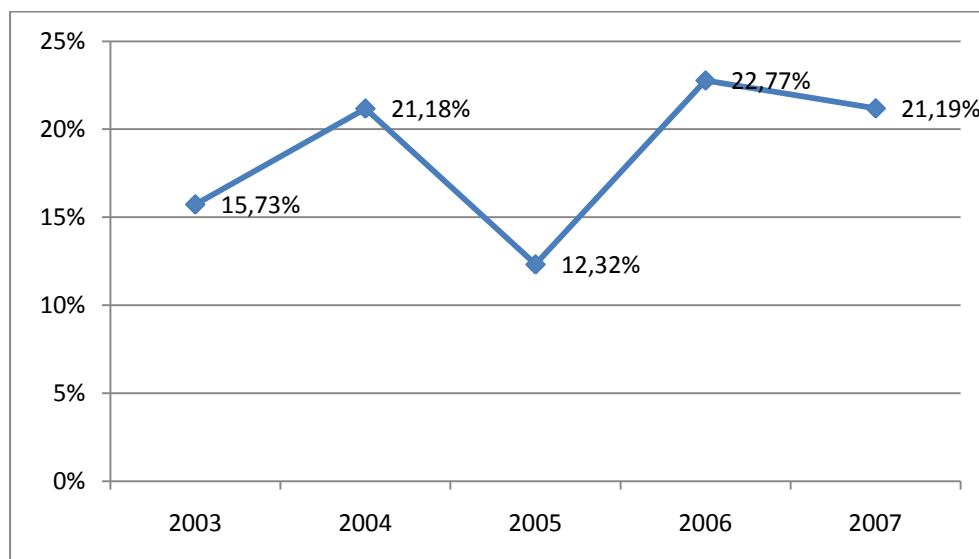
Στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου το 2005 είχαν έδρα 17.402 επιχειρήσεις με τον κύκλο εργασιών τους να ανέρχεται σε 2,09 δις ευρώ. Σε σχέση το 2000 σημειώθηκε αύξηση και για τα δύο μεγέθη, όπου για το μεν πρώτο η αύξηση αυτή ανήλθε σε 6,16% (16.393 επιχειρήσεις), ενώ για το δεύτερο σε 43,48% (1,46 δις ευρώ).

Ο βασικός πόλος προώθησης της γνώσης αλλά και ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας είναι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου του οποίου η ακαδημαϊκή κοινότητα (στα τμήματα με έδρα το Βόρειο Αιγαίο) το 2007 αριθμούσε 3.692 φοιτητές και 350 διδάσκοντες. Η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη στην περιφέρεια για έρευνα και τεχνολογία ανήλθε το 2005 στο 0,48% του περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό ελαφρώς υψηλότερο, από το αντίστοιχο μέσο ποσοστό που καταγράφεται στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Ως προς το ανθρώπινο δυναμικό της περιφέρειας, για το 2007, το 24,3% του ΟΕΠ αποτελείτο από απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άτομα που απασχολούνταν σε θέσεις που απαιτούσαν προσόντα αυτού του επιπέδου. Σημαντική αύξηση σημειώθηκε την περίοδο 2003-2007 σχετικά με τον αριθμό των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία ανήλθε σε 43,9% ενώ αντίστροφη εικόνα παρουσιάστηκε σχετικά με τους κατόχους μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων, των οποίων ο αριθμός μειώθηκε κατά 44,88%.

Ως προς το βαθμό ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, όπως αυτός μπορεί να ερμηνευτεί κατά ένα μέρος από την παρουσίαση των στοιχείων που ακολουθούν, προκύπτουν τα εξής: Το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου από 15,73% το 2003, μεταβλήθηκε σε 21,19% το 2007, αυξανόμενο σε επίπεδο πενταετίας κατά 34,7%. Σε σχέση με το μέσο ποσοστό των περιφερειών της χώρας για το 2007, υπολείπεται κατά περίπου δύο ποσοστιαίες μονάδες.

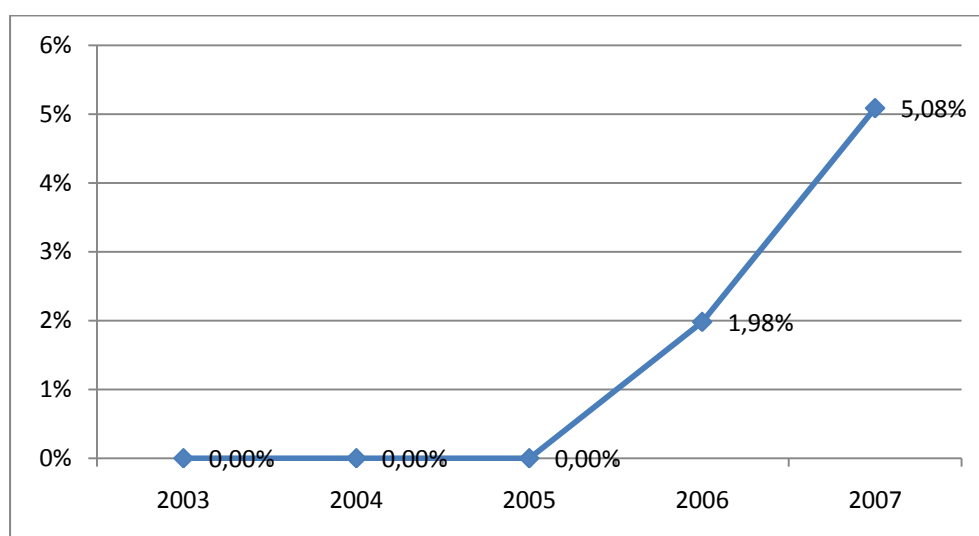
Διάγραμμα 8.21: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 8.22, σχετικά με το επίπεδο ευρυζωνικότητας που καταγράφεται μεταξύ των νοικοκυριών της περιφέρειας, τα έτη 2003 έως και 2005 τα ποσοστά διείσδυσης παρουσιάζονται μηδενικά. Τα επόμενα δύο χρόνια, 2006 και 2007, σημειώθηκε σημαντική αύξηση, με συνέπεια το 2007 το 5% περίπου του συνόλου των νοικοκυριών να διαθέτουν ευρυζωνική σύνδεση. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο του αντίστοιχου μέσου σε περιφερειακό επίπεδο.

Διάγραμμα 8.22: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Όσον αφορά τα στοιχεία που θα μπορούσαν να συνδεθούν με ποιοτικά χαρακτηριστικά, σχετικά με το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ, το ποσοστό του πληθυσμού που πραγματοποίησε κάποια ηλεκτρονική αγορά, ανήλθε το 2007 σε 4,2%, ενώ εκείνοι που συναλλάχθηκαν ηλεκτρονικά με κάποια δημόσια υπηρεσία, ανήλθαν περίπου στο 3,75%. Και τα δύο ποσοστά υπερβαίνουν τις αντίστοιχες μέσες τιμές που καταγράφονται στις υπόλοιπες περιφέρειες.

Η κατά κεφαλήν δημόσια δαπάνη σε ΤΠΕ στο σύνολο της τρίτης προγραμματικής περιόδου μέσω του Ε.Π ΚτΠ ανήλθε σε 207,5 ευρώ, τιμή που αποτελεί τη δεύτερη υψηλότερη επίδοση στη χώρα, αρκετά υψηλότερη από τη μέση καταγεγραμμένη τιμή. Συνολικά στην περιφέρεια μέσω του προγράμματος ΚτΠ δαπανήθηκαν 4,173 εκ. ευρώ.

Αδύναμος, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο βαθμός κινητοποίησης των ΟΤΑ της περιφέρειας, όπως εκφράζεται από την υλοποίηση έργων ΤΠΕ μέσω της ένταξης τους στο Ε.Π ΚτΠ, αφού έως και το 2007 μόλις το 36,1% αυτών, είχαν εντάξει ένα τουλάχιστον σχετικό έργο. Συνολικά, εντάχθηκαν 28 έργα, με προϋπολογισμό 6,26 εκατομμύρια ευρώ.

Σε σχέση με τα στοιχεία τα οποία μπορεί να θεωρηθούν ότι αντανακλούν το βαθμό ψηφιακής ένταξης των επιχειρήσεων της περιφέρειας, το ποσοστό χρήσης Η/Υ ανήλθε σε 100%, όπως αντίστοιχο ήταν και το ποσοστό εκείνων που ήταν διασυνδεδεμένες στο διαδίκτυο. Οι ευρυζωνικά συνδεδεμένες επιχειρήσεις ανήλθαν σε 89,77%, ενώ το ποσοστό αυτών που διέθετε εταιρικό διαδικτυακό τόπο, άγγιζε το 91%. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δέχθηκαν ηλεκτρονικές παραγγελίες προσέγγισε το 4,5%.

8.12 Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εκτείνεται ως νησιωτικό σύμπλεγμα, στο νοτιοανατολικό άκρο της Ελλάδας και παράλληλα αποτελεί το ανατολικό όριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντικό τμήμα της περιφέρειας συνορεύει ανατολικά με την Τουρκία. Περιλαμβάνει τους νομούς Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και έδρα της αποτελεί η Ερμούπολη στη Σύρο. Καταλαμβάνει έκταση 5.286 χλμ², η οποία και αποτελεί το 4% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη για το διάστημα 2001 - 2007 παρουσιάζει μία αύξηση της τάξεως του 2,29%, αρκετά υψηλότερη δηλαδή από την αντίστοιχη μέση που καταγράφεται στις υπόλοιπες περιφέρειες και η οποία για το ίδιο διάστημα ανήλθε σε 1,57% .Πιο

συγκεκριμένα, το 2001 διέμεναν στην περιφέρεια 298.133 κάτοικοι, δηλαδή το 2,73% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, ενώ το 2007 ο πληθυσμός αυτός αυξήθηκε σε 304.975.

Το παραγόμενο ΑΕΠ στην περιφέρεια, αυξήθηκε κατά 48,85% το διάστημα 2000-2007, με συνέπεια από 4,307 δις να διαμορφωθεί σε 6,411 δις. Η συμμετοχή του περιφερειακού ΑΕΠ το 2007 στο σχηματισμό του εθνικού ήταν 2,83%, ελαφρώς μειωμένη σε σχέση με το 2000 όπου ήταν 3,16%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της περιφέρειας (ΜΑΔ), ήταν αρκετά υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε περιφερειακό επίπεδο, αφού ανήλθε στο 123,4% της μέσης τιμής. Σε απόλυτες τιμές, το κατά κεφαλή ΑΕΠ για το 2007, διαμορφώθηκε σε 24.000 ευρώ, σημειώνοντας θετική μεταβολή 29 ποσοστιαίων μονάδων, σε σχέση με το 2000, όπου η αντίστοιχη τιμή του ανέρχονταν σε 18.600 ευρώ.

Η παραγόμενη ΑΠΑ σε επίπεδο περιφέρειας, αυξήθηκε κατά 50% το διάστημα 2000-2007, με τον πρωτογενή τομέα να συμμετέχει το 2007 με 3%, το δευτερογενή με 16,6% και τον τριτογενή να αποτελεί τον κυρίαρχο τομέα με 80,38%. Σημαντικό στοιχείο ως προς την μεταβολή της παραγωγικής διάρθρωσης της περιφέρειας μπορεί να θεωρηθεί η σημαντική μείωση της ποσοστιαίας συμμετοχής του πρωτογενή τομέα κατά 23,2% και η παράλληλη αύξηση του δευτερογενούς κατά 35,9%. Σε επίπεδο διαμόρφωσης της εθνικής ΑΠΑ, η συμμετοχή της περιφέρειας για το 2007 ήταν 2,2% στον πρωτογενή τομέα, 2,3% στον δευτερογενή και 3% στον τριτογενή.

Το ποσοστό της ανεργίας, παρά τη σημαντική μείωση με 22% που υπέστη το διάστημα 2000-2007, το 2007 εξακολούθησε να διατηρείται σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου όρου των περιφερειών της χώρας. Πιο συγκριμένα το προαναφερόμενο έτος η ανεργία διαμορφώθηκε στο 9,1% του ΟΕΠ, έναντι 8,76% της μέσης τιμής. Το εύρος των διακυμάνσεων που παρατηρήθηκαν ολόκληρο το διάστημα που αναφέρθηκε, ήταν σημαντικό, με την υψηλότερη τιμή να σημειώνεται το 2002 με 14,7% και τη χαμηλότερη το 2004 με 8,7%.

Θετική ήταν η εικόνα σχετικά με τον ΟΕΠ το 2007, ο οποίος ως ποσοστό του πληθυσμού άνω των 15 ετών, αποτέλεσε τη δεύτερη υψηλότερη τιμή μεταξύ των περιφερειών της χώρας προσεγγίζοντας το 56%. Η συγκεκριμένη τιμή ήταν 3,5 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη από τη μέση περιφερειακή τιμή, ενώ κυμάνθηκε σε παρόμοια επίπεδα με εκείνα του 2003.

Σχετικά με τη διάρθρωση της απασχόλησης ανά τομέα παράγωγής, επιβεβαιώνεται η κυριαρχία του τριτογενούς τομέα με το 72,2% των απασχολούμενων να εντάσσονται στον συγκεκριμένο τομέα, το 19,95% στον δευτερογενή και μόλις το 7,65% στον πρωτογενή.

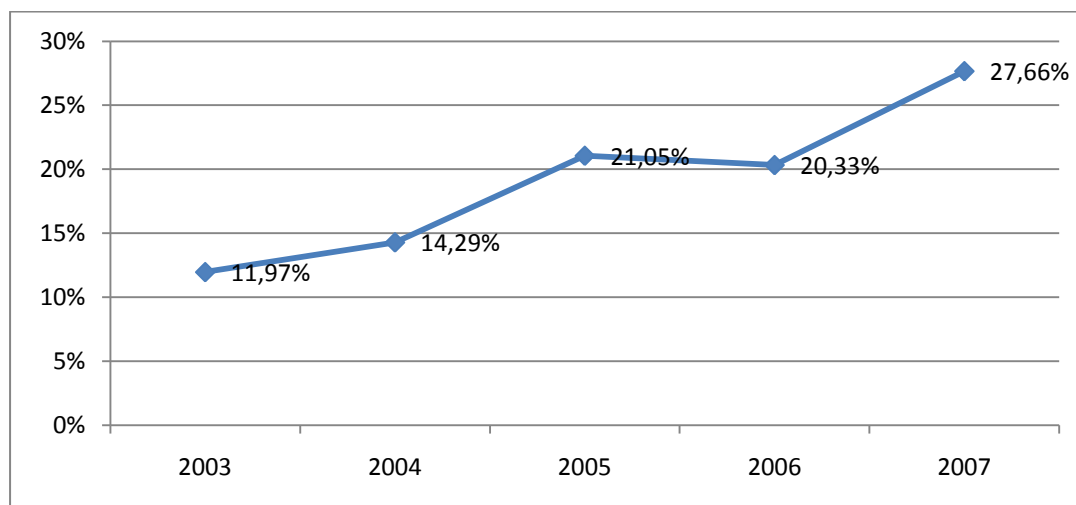
Η επιχειρηματικότητα το διάστημα 2000-2005, όπως κατά ένα σημαντικό μέρος εκφράζεται από τον αριθμό των επιχειρήσεων και το μέγεθος του κύκλου εργασιών, παρουσιάστηκε αυξημένη κατά 7%, σε ότι αφορά το πρώτο μέγεθος και 47,1% το δεύτερο. Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των επιχειρήσεων από 35.529 διευρύνθηκε στις 38.002, ενώ ο κύκλος εργασιών από 3,66 δις ευρώ προσέγγισε τα 5,4 δις ευρώ.

Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο βασικός πόλος προώθησης της γνώσης, της έρευνας και της καινοτομίας θεωρείται το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου του οποίου η ακαδημαϊκή κοινότητα (στα τμήματα που λειτουργούν στην συγκεκριμένη περιφέρεια), το 2007 αριθμούσε σε 1582 φοιτητές και 150 διδάσκοντες. Τα στοιχεία σχετικά με τις δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία το 2005, αναδεικνύουν σημαντική υστέρηση, αφού πρόκειται για τη δεύτερη χαμηλότερη ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για E&T μεταξύ των περιφερειών, με ποσοστό το οποίο ανέρχεται στο 0,14% του περιφερειακού ΑΕΠ

Ως προς τα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας, για το έτος 2007, το 18,5% του ΟΕΠ αποτελείτο από άτομα που προέρχονταν από το χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολούνταν σε κάποια θέση που απαιτούσε προσόντα αυτού του επιπέδου. Το συγκεκριμένο μέγεθος υστερούσε από τη μέση περιφερειακή τιμή, κατά περίπου 6 ποσοστιαίες μονάδες. Στο σύνολο του πληθυσμού, για το διάστημα 2003-2007, παρατηρήθηκε μια κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων κατά 124% ενώ θετική κατά 13,6% ήταν και η μεταβολή που καταγράφηκε μεταξύ των πτυχιούχων τριτοβάθμιων ιδρυμάτων.

Σχετικά με ορισμένα από τα βασικά στοιχεία που αναδεικνύουν το βαθμό της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού στην περιφέρεια, οι χρήστες του διαδικτύου ως ποσοστό του πληθυσμού, παρουσιάζουν ιδιαίτερα σημαντική αύξηση, καθώς από 11,97% το 2003, ανέρχονται στο 27,66% το 2007, σημειώνοντας συνολική ποσοστιαία μεταβολή κατά τη διάρκεια της πενταετίας που υπερβαίνει το 130%. Η συγκεκριμένη επίδοση αποτελεί τη δεύτερη υψηλότερη μεταξύ των περιφερειών. Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί το ότι ενώ τα ποσοστά των χρηστών στην περιφέρεια το 2003 υπολείπονταν κατά περίπου 2,5 ποσοστιαίες μονάδες από τη σχετική μέση περιφερειακή τιμή, το 2007 παρουσιάζονταν να την υπερβαίνουν κατά περίπου 4,5 ποσοστιαίες μονάδες. Η συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και εκπαιδευτικού επιπέδου παρουσιάζεται ιδιαίτερα θετική και σε αυτήν την περίπτωση. Αναλυτικότερα τα ποσοστά των χρηστών εμφανίζονται στο διάγραμμα 8.23.

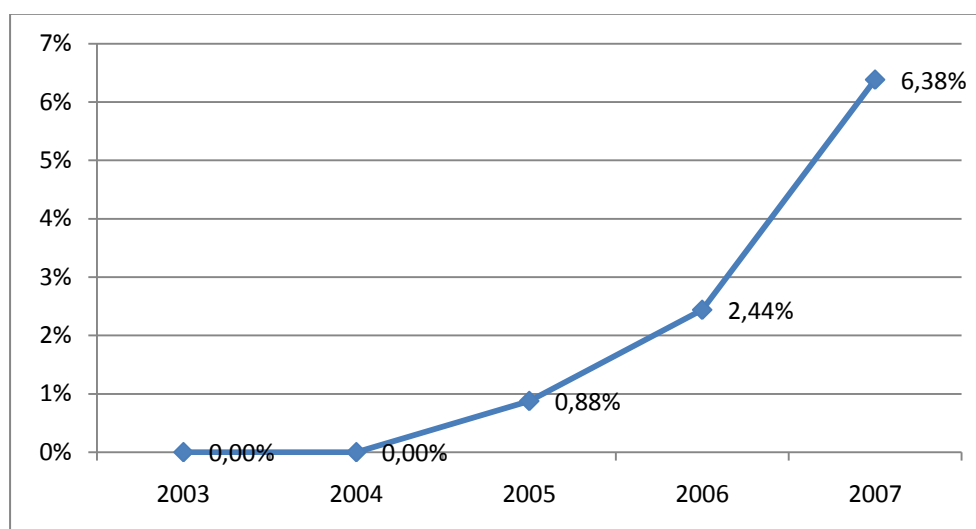
Διάγραμμα 8.23: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σημαντική παράλληλα μπορεί να θεωρηθεί η διείδυση της ευρυζωνικότητας στα νοικοκυριά, όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 8.24. Πιο συγκεκριμένα, μετά το 2005 διαπιστώνεται μια σημαντική ενίσχυση, με αποτέλεσμα ενώ το 2005 μόλις το 0,88% των νοικοκυριών να διαθέτουν ευρυζωνική πρόσβαση, το 2007 το αντίστοιχο ποσοστό να εκτοξεύεται στο 6,38%, σημειώνοντας ποσοστιαία αύξηση που υπερβαίνει το 600%. Το ποσοστό ευρυζωνικής διείδυσης στην περιφέρεια το 2007 υπερέβαινε κατά περίπου 2 ποσοστιαίες μονάδες το αντίστοιχο μέσο ποσοστό των περιφερειών της χώρας.

Διάγραμμα 8.24: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σχετικά με ορισμένα από τα στοιχεία που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνδέονται με ποιοτικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού της περιφέρειας, είναι χαρακτηριστικό ότι για το 2007 το 5,6% του πληθυσμού είχε διενεργήσει κάποια ηλεκτρονική αγορά, ενώ το 4,9% είχε ολοκληρώσει ψηφιακά κάποια συναλλαγή με υπηρεσία του δημοσίου. Για την πρώτη περίπτωση, το συγκεκριμένο ποσοστό ήταν 2,5 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τη μέση τιμή σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ για τη δεύτερη 1,4 μονάδες.

Οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 συνολικά ανήλθαν σε 176,26 ευρώ, τιμή υψηλότερη της αντίστοιχης μέσης τιμής για τις περιφέρειες της χώρας, η οποία ανήλθε σε 166,4 ευρώ. Συνολικά στο Νότιο Αιγαίο, το ύψος της χρηματοδότησης από το πρόγραμμα ΚτΠ ανήλθε στα 5,376 εκ. ευρώ

Η δραστηριότητα των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προώθηση των ΤΠΕ, εντός των διοικητικών τους ορίων, όπως εκφράζεται από την εμπλοκή τους στο Ε.Π. ΚτΠ για την ένταξη και υλοποίηση αντίστοιχων έργων, διαμορφώθηκε με το 48,2% των ΟΤΑ της περιφέρειας, να είχαν εντάξει και υλοποιήσει τουλάχιστον ένα έργο της συγκεκριμένης κατηγορίας. Στο σύνολο τους, τα έργα αυτά ανήλθαν σε 46 με τον προϋπολογισμό τους να υπερβαίνει ελαφρώς τα 6,9 εκατομμύρια ευρώ.

Σε ότι αφορά το βαθμό ψηφιακής ένταξης των επιχειρήσεων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 2008, το 100% των επιχειρήσεων με έδρα την περιφέρεια είχαν ενσωματώσει στη λειτουργία τους τη χρήση Η/Υ, το 96,34% διέθεταν σύνδεση με το διαδίκτυο, ενώ το 61,9% είχαν ευρυζωνική πρόσβαση. Τέλος, το 72% είχε το δικό του εταιρικό διαδικτυακό τόπο, στοιχείο το οποίο αποτελεί για το συγκεκριμένο έτος την καλύτερη επίδοση σε ολόκληρη τη χώρα, ενώ ένα σχετικά σημαντικό ποσοστό αυτών, που άγγιζε το 15,5 % είχε δεχθεί κάποια στιγμή ψηφιακά παραγγελίες.

8.13 Περιφέρεια Κρήτης

Η περιφέρεια Κρήτης αποτελεί το νοτιότερο σημείο της ελληνικής επικράτειας, βρέχεται βόρεια από το Κρητικό Πέλαγος και νότια από το Λιβυκό. Περιλαμβάνει τους νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων και έχει έδρα το Ηράκλειο. Η συνολική έκταση του νησιού είναι 8.335 χλμ² και αποτελεί το 6,3% της έκτασης της χώρας. Στην περιφέρεια Κρήτης ανήκουν επίσης και αρκετά μικρά νησιά όπως η Γαύδος, το Κουφονήσι, το Γαϊδουρονήσι, εκ των οποίων τα περισσότερα είναι ακατοίκητα.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης το 2007 ανέρχονταν σε 604.469 κατοίκους, αποτελώντας το 5,4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε σχέση με το πληθυσμιακό μέγεθος του 2001 το οποίο ήταν 593.958 κάτοικοι, η ποσοστιαία αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας το διάστημα 2001 – 2007, άγγιζε το 1,8%.

Το παραγόμενο ΑΕΠ, το διάστημα 2000-2007, αυξήθηκε κατά 61,59% και από 6,83 δις ευρώ προσέγγισε τα 11,5 δις. Η συγκεκριμένη ποσοστιαία μεταβολή αποτελεί τη δεύτερη υψηλότερη που σημειώθηκε μεταξύ των περιφερειών, μετά από εκείνην της Αττικής. Η συμμετοχή του περιφερειακού ΑΕΠ στη διαμόρφωση του εθνικού ανήλθε στο 4,88%. Ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην περιφέρεια, παρουσιάστηκε αύξηση κατά 40,5% αφού από 14.800 ευρώ το 2000, διαμορφώθηκε στα 20.800 ευρώ το 2007. Το περιφερειακό κατά κεφαλήν ΑΕΠ αποτελούσε το 2007, το 107% του μέσου περιφερειακού κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ελαφρά αυξημένο από τα επίπεδα του 2000 όπου ήταν 103,3%. Η περιφερειακή ΑΠΑ αυξήθηκε το ίδιο διάστημα κατά 62%, με τον πρωτογενή τομέα να συμμετέχει κατά 7,71%, τον δευτερογενή κατά 16,17% και τον τριτογενή κατά 76,12%. Η ποσοστιαία συμμετοχή του πρωτογενή τομέα το διάστημα 2000-2007 σημείωσε σημαντική μείωση που υπερέβη το 28%, ενώ αντιστρόφως η συμμετοχή του δευτερογενή αυξήθηκε κατά 22,7%. Τέλος, ο τριτογενής τομέας παρέμεινε αμετάβλητος. Η συμμετοχή του περιφερειακού ΑΕΠ στη διαμόρφωση του αντίστοιχου εθνικού, ανά τομέα παραγωγής, ήταν το 2007, 9,8% για τον πρωτογενή τομέα, 3,84% για τον δευτερογενή και 4,86% για τον τριτογενή.

Το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια το 2007 διαμορφώθηκε στο 5,3% του ΟΕΠ, κυμαινόμενο σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο μέσο περιφερειακό, το οποίο για το ίδιο έτος ανέρχονταν στο 8,76%. Η επίδοση αυτή αποτελεί τη θετικότερη μεταξύ όλων των περιφερειών. Η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας της περιφέρειας Κρήτης το διάστημα 2000-2007 κατέγραψε μείωση 28,3%, ενώ η υψηλότερη τιμή που σημειώθηκε για ολόκληρο το προαναφερόμενο διάστημα ήταν το 2002 με ποσοστό 8,7%

Στην Κρήτη, επίσης για το 2007, καταγράφηκε το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των ελληνικών περιφερειών, σχετικά με τον ΟΕΠ, το οποίο άγγιξε το 57,5% του πληθυσμού άνω των 15 ετών. Η μεταβολή το διάστημα 2003-2007 ήταν ήπια αυξητική και προσέγγισε το 1,5%.

Η απασχόληση στην περιφέρεια το 2007 διαρθρώθηκε με το 20% των απασχολούμενων να εντάσσονται στον πρωτογενή τομέα, το 18,95% στον δευτερογενή και το 61,15% στον τριτογενή.

Σε ότι αφορά την επιχειρηματικότητα, το διάστημα 2000-2005 σημειώθηκε θετική μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων που είχαν έδρα την περιφέρεια, η οποία υπερέβη

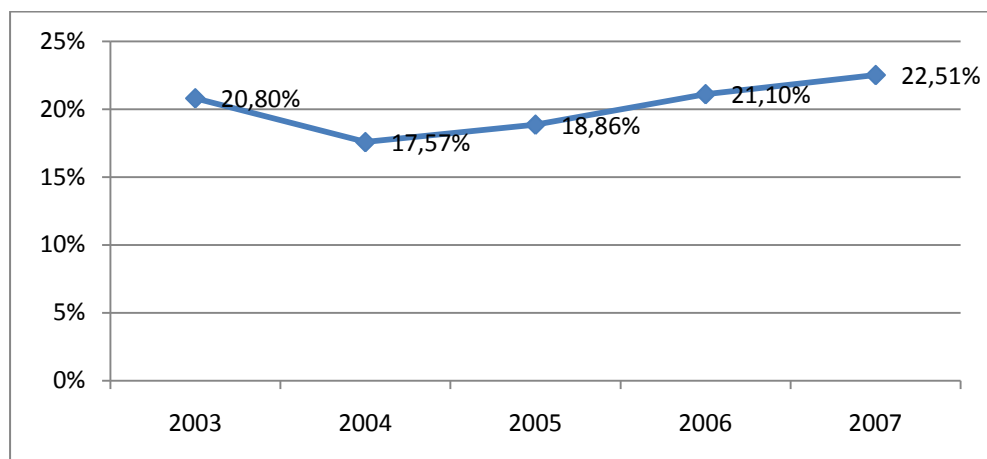
το 16%, με τις καταγεγραμμένες επιχειρήσεις να αυξάνονται από 45.592 σε 52.995. Η ποσοστιαία αυτή μεταβολή ήταν η σημαντικότερη που παρουσιάστηκε σε περιφερειακό επίπεδο. Θετική ήταν επίσης και η μεταβολή του κύκλου εργασιών των παραπάνω επιχειρήσεων, η οποία ανήλθε στο 64,43%, αντανακλώντας αύξηση σε απόλυτες τιμές, από 5,35 δις ευρώ σε 8,8 δις.

Στην περιφέρεια εδρεύουν το πανεπιστήμιο Κρήτης, το πολυτεχνείο Κρήτης και το ΤΕΙ Ηρακλείου, με την ακαδημαϊκή κοινότητα στο σύνολο της να αριθμεί 19.077 φοιτητές και 2.042 διδάσκοντες. Η ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για ΕΤΑ, ως ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ ανήλθε στο 0,93%, αποτελώντας την υψηλότερη τιμή μεταξύ των περιφερειών. Στην περιφέρεια και πιο συγκεκριμένα στο Ηράκλειο λειτουργεί ένα τεχνολογικό πάρκο.

Σχετικά με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ανθρωπίνων πόρων της περιφέρειας, το ποσοστό του ΟΕΠ με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή των ατόμων εκείνων που απασχολούνται σε θέση που απαιτεί προσόντα αυτού του επιπέδου, ανήλθε σε 26%. Σημαντική επίσης ήταν η αύξηση που διαπιστώθηκε το διάστημα 2003-2007, τόσο σχετικά με τους πτυχιούχους τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, η οποία ανήλθε σε 35,2%, όσο και με τους κατόχους μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων όπου προσέγγισε το 180%

Σε ότι αφορά το επίπεδο της ψηφιακής ένταξης του πληθυσμού εκφραζόμενο από ορισμένες βασικές μεταβλητές, όπως το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού, παρατηρείται αύξηση που στο επίπεδο της πενταετίας 2003-2007 υπερέβη το 8%. Το ποσοστό της συγκεκριμένης μεταβολής αποτελεί τη δεύτερη χαμηλότερη επίδοση μεταξύ των δεκατριών περιφερειών της χώρας, ενώ χαρακτηριστική μπορεί να θεωρηθεί η σημαντική απόκλιση από την αντίστοιχη μέση ποσοστιαία αύξηση, η οποία ανήλθε σε 71,5%. Παρόλα αυτά, τόσο για το έτος 2003 όσο και για το 2007, το ποσοστό των χρηστών που καταγράφονταν στην περιφέρεια, ήταν υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο περιφερειακό ποσοστό (και ιδιαίτερα το 2003 όπου η διαφορά υπερέβαινε τις 6 ποσοστιαίες μονάδες).

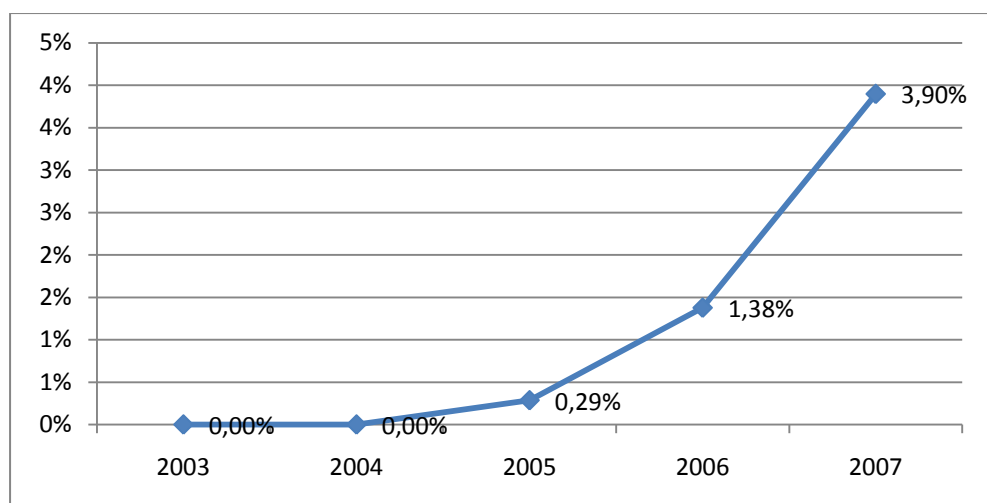
Διάγραμμα 8.25: Ποσοστό χρηστών διαδικτύου επί του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης (2003 – 2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Σημαντική επίσης μεταβλητή αποτελεί το ποσοστό των νοικοκυριών που διέμεναν στην περιφέρεια και διέθεταν ευρυζωνική σύνδεση. Η εμφάνιση της ευρυζωνικότητας όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 8.26, καταγράφηκε για πρώτη φορά το 2005, με το ποσοστό των διασυνδεδεμένων νοικοκυριών να προσεγγίζουν το 0,3% του συνόλου της περιφέρειας. Τα επόμενα δύο έτη, η αύξηση που σημειώθηκε ήταν κατακόρυφη, με συνέπεια το 2007 τα νοικοκυριά που εντάσσονταν στην παραπάνω κατηγορία να αγγίξουν το 4%. Η συγκεκριμένη τιμή ήταν κατά μισή περίπου ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερη από τη μέση τιμή που σημειωνόταν στις περιφέρειες της χώρας το προαναφερόμενο έτος.

Διάγραμμα 8.26: Ποσοστό ευρυζωνικής πρόσβασης νοικοκυριών στην περιφέρεια Κρήτης (2003-2007)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Έρευνα Χρήσης Τ.Π.Ε. 2003, 2007)

Ως προς τα στοιχεία τα οποία αναδεικνύουν ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά σχετικά με το επίπεδο ψηφιακής ένταξης το πληθυσμού, το ποσοστό των ατόμων που πραγματοποίησαν το τελευταίο εξάμηνο του 2007 κάποια αγορά μέσω του διαδικτύου ανήλθε στο 6% του συνόλου. Αντίστοιχα, το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο συναλλάχθηκε ηλεκτρονικά με κάποια δημόσια υπηρεσία, ανήλθε περίπου στο 2,1%. Για την πρώτη περίπτωση το ποσοστό του πληθυσμού εμφανίστηκε αυξημένο κατά μιάμιση ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με την ανάλογη μέση τιμή που καταγράφηκε σε επίπεδο περιφερειών χώρας ενώ για τη δεύτερη συνέβη το αντίστροφο, με το ποσοστό του πληθυσμού να υπολείπεται κατά μιάμιση μονάδα της μέσης τιμής.

Οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες στο πλαίσιο της τρίτης προγραμματικής περιόδου 2000-2006 που διατέθηκαν μέσω του Ε.Π. ΚτΠ στην περιφέρεια Κρήτης ανήλθαν σε 166,05 ευρώ, τιμή σε παρόμοια επίπεδα με εκείνη του συνόλου των περιφερειών. Η συνολική δαπάνη στη περιφέρεια από το παραπάνω πρόγραμμα ανήλθε σε 10,038 εκ ευρώ

Σχετικά με την προώθηση των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες από τους φορείς της αυτοδιοίκησης, όπως αποτυπώνονται από την ένταξη έργων προς χρηματοδότηση, μέσω του Ε.Π. ΚτΠ, παρατηρείται ότι το 36% των ΟΤΑ μέχρι και το 2007 είχαν εντάξει κάποιο έργο προς υλοποίηση. Το ποσοστό αυτό υπολείπεται κατά περίπου πέντε ποσοστιαίες μονάδες της μέσης τιμής σε επίπεδο περιφερειών. Ο συνολικός αριθμός των ενταγμένων προς υλοποίηση έργων ήταν 52 με συνολικό προϋπολογισμό που προσέγγισε 1,38 εκατομμύρια ευρώ.

Αναφορικά με το βαθμό ψηφιακής ένταξης των επιχειρήσεων, διαπιστώνεται ότι το 86% περίπου των επιχειρήσεων με έδρα την περιφέρεια είχαν ενσωματώσει στη λειτουργία τους τη χρήση Η/Υ, το 85% διέθεταν διαδικτυακή σύνδεση, ενώ για το 76% η σύνδεση ήταν ευρυζωνική. Σημαντικό ήταν το ποσοστό που διέθετε εταιρικό διαδικτυακό τόπο και ανέρχονταν σε 61,7% ενώ το 19,5% των επιχειρήσεων είχε δεχθεί κάποια ηλεκτρονική παραγγελία.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Όπως προκύπτει από την παρουσίαση των στοιχείων που προηγήθηκαν μεταξύ των περιφερειών του ελληνικού χώρου, διαπιστώνεται καταρχάς μια σημαντική ποικιλομορφία εξαιτίας ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους όπως η γεωμορφολογία τους, η κεντρικότητα της θέσης τους, η ιστορία και ο πολιτισμός τους, οι ανθρωπίνι και φυσικοί πόροι κλπ. Ως

σημαντικότερες παρατηρήσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν αρχικά η αύξηση που παρατηρήθηκε σε όλες τις περιφέρειες το διάστημα 2000-2007 ως προς το παραγόμενο ΑΕΠ η οποία μάλιστα στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν και ιδιαίτερα σημαντική. Επίσης, σημαντική διαπίστωση η οποία αναδεικνύει και μια μετατόπιση σε σχέση με το παραγωγικό μοντέλο της χώρας είναι η σημαντική μείωση που παρατηρείται σε όλες ανεξαρτήτως τις περιφέρειες ως προς την παραγόμενη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στον πρωτογενή τομέα. Αντίστροφα, παρατηρήθηκε αύξηση ως προς το αντίστοιχο μέγεθος, στην πλειοψηφία των περιφερειών σε ότι είχε να κάνει με το δευτερογενή τομέα, όπως επίσης σε ηπιότερο βαθμό με σχετικά σταθεροποιητικές τάσεις, διαπιστώνεται και η μεταβολή για την πλειοψηφία των περιφερειών ως προς τον τριτογενή τομέα. Συνολικά, μπορεί να υποστηριχθεί με σχετική ασφάλεια ότι παρατηρείται μια γενική βελτίωση στην πλειοψηφία των μεγεθών που μελετήθηκαν όπως η ανεργία, η επιχειρηματικότητα, η εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, κλπ. Ως προς τα χαρακτηριστικά σχετικά με τη διείσδυση και ένταξη των ΤΠΕ, διακρίνονται σημαντικές διαφοροποιήσεις για το διάστημα 2003-2007 με όλα τα στοιχεία να παρουσιάζονται σημαντικά βελτιωμένα σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Αυτό το οποίο διατηρείται και ίσως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι διευρύνεται, παρά τις όποιες προαναφερόμενες βελτιώσεις είναι οι σημαντικές ανισότητες με τις υψηλές οικονομίες συγκεντρώσεων που αναπτύσσονται στον ελληνικό χώρο να ευνοούν τη μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής.

Ενότητα Γ: Περιφερειακή Ψηφιακή Ετοιμότητα- Συμπεράσματα

Εισαγωγή Ενότητας

Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει αρχικά στο πλαίσιο του κεφαλαίου εννέα μια σύντομη επισκόπηση της έννοιας της ψηφιακής ετοιμότητας, όπως αυτή συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία και όπως καταγράφεται στις επικρατέστερες πρακτικές του διεθνή χώρου. Ακολουθεί το κύριο μέρος, με την παρουσίαση της μεθοδολογίας σύνθεσης του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, μέσω του οποίου επιχειρείται η ανάδειξη των διαπεριφερειακών αποκλίσεων για τα έτη 2003 και 2007. Η σύνθεση του δείκτη προκύπτει από την εφαρμογή πέντε δευτερευόντων δεικτών, είκοσι τριών σύνθετων μεταβλητών και πενήντα επτά μεταβλητών και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτυπώνει σε σημαντικό βαθμό δύο διαφορετικά επίπεδα πληροφορίας. Το πρώτο σχετίζεται με την υφιστάμενη κατάσταση στις περιφέρειες της χώρας σε σχέση με το βαθμό της διείσδυσης αλλά και της ένταξης των ΤΠΕ, ενώ το δεύτερο σχετίζεται με την καταγραφή των γενικότερων προοπτικών που διαμορφώνονται σε κάθε περιφέρεια σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν στο ευρύτερο περιβάλλον τους και οι οποίες λειτουργούν, είτε ανασταλτικά, είτε ενισχυτικά, για την προαναφερόμενη διείσδυση.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με την τελική σύνθεση, όπως αυτή διαμορφώνεται στο κεφάλαιο δέκα μέσα από τη διατύπωση των συνολικών συμπερασμάτων της μελέτης, αλλά και της παρουσίασης ορισμένων προτάσεων σχετικών με τις βασικές διαπιστώσεις και των κύριων ευρημάτων της μελέτης.

Εισαγωγή Κεφαλαίου

Η ανάγκη ποσοτικοποίησης του βαθμού διείσδυσης αλλά και των προοπτικών ένταξης των ΤΠΕ, σε επίπεδο περιφερειών, οδήγησε στην αναζήτηση διαμόρφωσης ενός μηχανισμού που θα συνέβαλλε στην επίτευξη του σκοπού αυτού. Στο κεφάλαιο εννέα περιγράφεται η δημιουργία του συγκεκριμένου μηχανισμού, υπό τη μορφή ενός πολυμεταβλητού δείκτη, μέσω του οποίου αποτυπώνεται, τόσο ο υφιστάμενος βαθμός διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ όπως αντανακλάται μέσω μιας σειράς τεχνολογικών, κατά κύριο λόγο, μεταβλητών, όπως οι χρήστες, οι υποδομές, το περιεχόμενο, όσο και οι παράγοντες του ευρύτερου περιβάλλοντος που επιδρούν σημαντικά ως προς την παραπάνω διείσδυση όπως οι μακροοικονομικές συνθήκες, το περιφερειακό παραγωγικό πρότυπο, ο βαθμός ειδίκευσης των ανθρωπίνων πόρων κλπ. Στο πρώτο τμήμα του κεφαλαίου γίνεται μια σύντομη επισκόπηση στις σχετικές μεθοδολογίες που εφαρμόζονται διεθνώς, κυρίως από δύο οργανισμούς, το World Economic Forum και τον Economist, με εφαρμογή σε επίπεδο κρατών. Οι συγκεκριμένες μεθοδολογίες συνέβαλαν στη διαμόρφωση της βασικής φιλοσοφίας του δείκτη, ο οποίος όμως διαφοροποιείται σημαντικά όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια. Στόχο του κεφαλαίου, πέρα από την παράθεση των στοιχείων που προκύπτουν από τη σύνθεση του δείκτη, αποτελεί η προσπάθεια της αναλυτικής παρουσίασης σύνθεσης του και της μεθοδολογικής του τεκμηρίωσης. Η παρουσίαση των τιμών επικεντρώθηκε στις βασικές κατηγορίες που συνθέτουν τον κύριο δείκτη, δηλαδή των δευτερευόντων δεικτών και των σύνθετων μεταβλητών. Τα στοιχεία σχετικά με τις μεταβλητές παραθέτονται στο σχετικό παράρτημα της διατριβής.

9.1 Το πλαίσιο της μεθοδολογίας σύνθεσης του δείκτη

9.1.1 Η έννοια της Ψηφιακής ετοιμότητας και η θέση της Ελλάδος

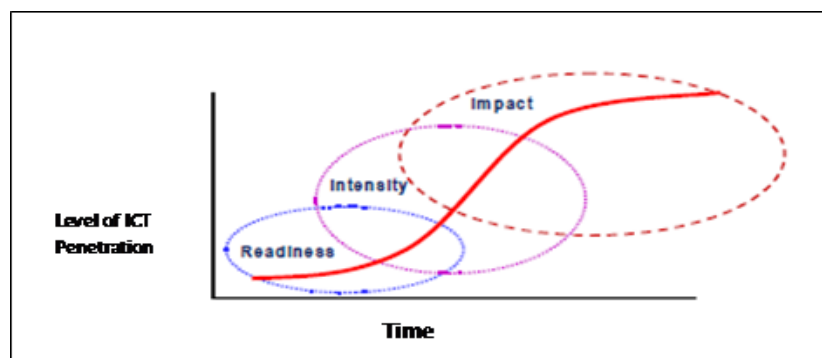
Η ανάγκη ποσοτικοποίησης των στοιχείων, προκειμένου να εκτιμηθούν μια σειρά από παραμέτρους που επιδρούν σημαντικά, τόσο σχετικά με το επίπεδο διείσδυσης των ΤΠΕ, όσο και με τις προοπτικές ένταξής τους σε περιφερειακό επίπεδο, οδήγησε στη δημιουργία

ενός μοντέλου ποσοτικής αξιολόγησης του βαθμού ψηφιακής ετοιμότητας, σε περιφερειακό επίπεδο, υπό τη μορφή του δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας.

Η έννοια της ψηφιακής ετοιμότητας, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί έναν κοινά αποδεκτό όρο στη διεθνή βιβλιογραφία, με τη χρήση της να έχει υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των διεθνών οργανισμών. Ο ΟΟΣΑ χαρακτηριστικά στις τελευταίες εκθέσεις³⁶¹ του κάνει αναφορά για τρία επίπεδα ποσοτικοποίησης της διείσδυσης³⁶² των ΤΠΕ τα οποία αποτυπώνονται διαγραμματικά μέσω μιας καμπύλης S (Διάγραμμα 9.1). Τα επίπεδα αυτά πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον προαναφερόμενο οργανισμό διαμορφώνονται ως εξής:

- Ψηφιακή ετοιμότητα (Readiness)- Στην οποία περιλαμβάνονται οι απαραίτητες τεχνικές, εμπορικές, και κοινωνικές υποδομές που είναι δυνατόν να υποστηρίξουν τη διείσδυση των ΤΠΕ.
- Ψηφιακή Ένταση (Intensity)- Στην οποία αποτυπώνεται το επίπεδο της διείσδυσης, η ένταση και η φύση των ψηφιακών συναλλαγών .
- Ψηφιακές Επιπτώσεις (Impact)- Στην οποία καταγράφονται οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τη διείσδυση των ΤΠΕ σε μεγέθη όπως η προστιθεμένη αξία, αναδεικνύοντας την όποια δυναμική δημιουργείται μέσω των ΤΠΕ σχετικά με την αποτελεσματικότητα και τη δημιουργία νέων πηγών πλούτου.

Διάγραμμα 9.1: Ποσοτικοποιημένα επίπεδα της διείσδυσης των ΤΠΕ

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2009

Εκτός από τον ΟΟΣΑ, η έννοια της ψηφιακής ετοιμότητας χρησιμοποιείται ευρέως και από άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως είναι το World Economic Forum αλλά και ο Economist, οι οποίοι σε ετήσια βάση δημοσιεύουν σχετικές εκθέσεις, προκειμένου να αναδείξουν σε

³⁶¹ OECD (2009), Guide to measuring the information Society, OECD (2007), Measuring the impacts of ICT using official statistics

³⁶² Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν για τη μέτρηση της ανάπτυξης του Ηλεκτρονικού εμπορίου όμως τα επίπεδα αυτά όπως στα ίδια τα κείμενα του ΟΟΣΑ αναφέρεται χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν γενικότερα το επίπεδο διείσδυσης των ΤΠΕ.

επίπεδο κρατών το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ. Οι εκθέσεις αυτές βασίζονται στη δημιουργία ενός δείκτη, ο οποίος προκύπτει από τη σύνθεση μιας σειράς μεταβλητών, προσεγγίζοντας συγκριτικά μεταξύ των κρατών που μελετώνται, το επίπεδο της διείσδυσης των ΤΠΕ σε αυτά και τις προοπτικές ένταξής τους.

Σύμφωνα μάλιστα με τα πιο πρόσφατα συγκριτικά στοιχεία σε επίπεδο κρατών, όπως προκύπτουν από τη χρήση των προαναφερόμενων δεικτών, ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάταξη της Ελλάδος. Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά το δείκτη του World Economic Forum με το εύρος των τιμών να εκτείνεται από το 1 έως και 7, η Ελλάδα κατατάσσεται το 2009 στην 55^η θέση μεταξύ των 134 κρατών που περιλαμβάνονται στον δείκτη, βελτιώνοντας την κατάταξη της κατά μια θέση σε σχέση με το 2008. Στον πίνακα που ακολουθεί και προκειμένου η σύγκριση να γίνει σε ένα σχετικότερο πλαίσιο, επιλέχθηκε να παρουσιαστούν τα Κ-Μ της Μεσογείου, με κριτήριο την ομοιότητα κάποιων χαρακτηριστικών (οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών) αλλά και εκείνα τα Κ-Μ που κατατάσσονται σε χαμηλότερη θέση από την Ελλάδα (με εξαίρεση τη Δανία, η οποία αναφέρεται εξαιτίας του ότι κατέχει την πρώτη θέση). Αυτό το οποίο παρατηρείται είναι ότι η Ελλάδα υπολείπεται όλων των μεσογειακών Κ-Μ, το πλησιέστερο των οποίων στην κατάταξη, είναι η Ιταλία, η οποία παρόλα αυτά βρίσκεται δέκα θέσεις υψηλότερα. Σε σχέση με το σύνολο των κρατών μελών της Ε.Ε., η Ελλάδα κατατάσσεται υψηλότερα μόνο από τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Πολωνία.

Πίνακας 9.1: Η κατάταξη της Ελλάδος συγκριτικά με τα Κράτη-Μέλη του νότου και τα Κ – Μ με της Ε.Ε. με χαμηλότερη κατάταξη σύμφωνα με τον πίνακα Networked Readiness Index 2008-2009 (World Economic Forum)

θέση 2009 (σε 134 κράτη)	θέση 2008	Κράτος	τιμή 2009	τιμή 2008
1	1	Δανία	5.85	5.78
19	21	Γαλλία	5.17	5.11
26	27	Μάλτα	4.79	4.61
30	28	Πορτογαλία	4.63	4.60
33	41	Κύπρος	4.52	4.23
34	31	Ισπανία	4.50	4.47
45	42	Ιταλία	4.16	4.21
55	56	Ελλάδα	4.00	3.94
58	61	Ρουμανία	3.97	3.86
68	68	Βουλγαρία	3.80	3.71
69	62	Πολωνία	3.80	3.81

Πηγή: The Global Information Technology Report 2008-2009

Σχετικά με την κατάταξη του Economist Intelligence Unit, με τίτλο e-readiness rankings για τα έτη 2008 και 2009, τα αποτελέσματα, εμφανίζονται από τη μια, θετικότερα σε σχέση με την κατάταξη της προηγούμενης προσέγγισης (WEF, δείκτης NRI), τουλάχιστον συγκριτικά με αρκετά από τα Κ-Μ της Ε.Ε., ενώ από την άλλη παρουσιάζουν επιδείνωση ως προς τη θέση της χώρας σε σχέση με την αξιολόγηση του ίδιου οργανισμού, για το προηγούμενο έτος. Η συγκεκριμένη προσέγγιση του economist διαφοροποιείται από την αντίστοιχη του World Economic Forum σε τρία βασικά σημεία. Το πρώτο είναι ο αριθμός των κρατών που αξιολογήθηκαν, τα οποία ανέρχονται σε 70 έναντι 134, το δεύτερο σχετίζεται με το εύρος των τιμών οι οποίες λαμβάνονται και το οποίο κυμαίνεται από το 1-10 και το τρίτο είναι οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται για τη σύνθεση του δείκτη. Ακολουθώντας την ίδια φιλοσοφία που χρησιμοποιήθηκε παραπάνω, ως προς τη σχετικότητα των συγκρίσιμων μεγεθών, διαπιστώνεται σε ότι αφορά τα κράτη που εντάσσονται στο Μεσογειακό χώρο ότι η διαφοροποίηση ως προς την κατάταξη τους παραμένει σχεδόν αμετάβλητη, σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη που χρησιμοποιήθηκε νωρίτερα. Η Ελλάδα παραμένει ουραγός σε αυτή την ομάδα των ευρωπαϊκών κρατών με μόνη διαφοροποίηση, τη μείωση της απόστασης μεταξύ των θέσεων στην κατάταξη, κάτι όμως το οποίο ενδεχομένως και να σχετίζεται με τον μειωμένο αριθμό των κρατών που συμπεριλήφθηκαν στην αξιολόγηση. Σημαντική διαφοροποίηση αποτελεί ο αριθμός των κρατών της ένωσης που κατατάσσονται σε χαμηλότερη θέση από την Ελλάδα, ο οποίος είναι διπλάσιος (έξι αντί τριών) από την προηγούμενη προσέγγιση. Πρόκειται για χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ οι οποίες εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το 2004 και οι οποίες αντιμετωπίζουν αρκετά διαρθρωτικά προβλήματα, τουλάχιστον στο πεδίο της οικονομίας. Άξιο αναφοράς επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί το γεγονός ότι η Ελλάδα σε σχέση με το 2008 υποχώρησε τρεις θέσεις στον πίνακα της κατάταξης, κάτι το οποίο αντίστοιχα διακρίνεται μόνο στην περίπτωση της Ρουμανίας.

Πίνακας 9.2: Η κατάταξη της Ελλάδος συγκριτικά με τα Κ-Μ του νότου και τα Κ-Μ με χαμηλότερη κατάταξη σύμφωνα με τον πίνακα e-readiness rankings and scores, 2009 (The Economist)

θέση 2009 (σε 70 κράτη)	θέση 2008	Κράτος	τιμή 2009	τιμή 2008
1	5	Δανία	8.87	8.83
15	22	Γαλλία	7.89	7.92
23	23	Μάλτα	7.46	7.78
25	26	Ισπανία	7.24	7.46
26	25	Ιταλία	7.09	7.55
28	27	Πορτογαλία	6.86	7.38
33	30	Ελλάδα	6.33	6.72

35	33	Ουγγαρία	6.04	6.30
36	36	Σλοβακία	6.02	6.06
37	37	Λετονία	5.97	6.03
39	41	Πολωνία	5.80	5.83
47	48	Βουλγαρία	5.11	5.19
48	45	Ρουμανία	5.07	5.46

Πηγή: The Economist Intelligence Unit Limited 2009: e-readiness rankings 2009

Αυτό το οποίο συνάγεται ως συμπέρασμα από την ερμηνεία των δυο προαναφερόμενων αξιολογήσεων, είναι η αδύναμη θέση της χώρας, σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες του ευρωπαϊκού νότου, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν ένα μέτρο σύγκρισης εξαιτίας αρκετών κοινών χαρακτηριστικών που διαθέτουν με την Ελλάδα. Οι διαφορές αυτές εντείνονται πολύ περισσότερο, όσον αφορά τα κράτη της βόρειο-κεντρικής Ευρώπης, με ορισμένες εξαιρέσεις κάποια κράτη του πρώην ανατολικού μπλοκ, τα οποία κατατάσσονται σε δυσμενέστερη θέση, από αυτήν της Ελλάδος. Σημαντικό επίσης στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι για τον ένα δείκτη (Economist) η θέση της χώρας μεταξύ του έτους 2008-2009 παρουσιάζει σημαντική επιδείνωση. Σε σχέση με τα στοιχεία του δείκτη NRI επίσης μπορεί να υποστηριχθεί ότι παρατηρείται μια ήπια τάση άμβλυνσης των αποκλίσεων με τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου. Σε κάθε περίπτωση όπως προαναφέρθηκε η υστέρηση είναι εμφανής, φαινόμενο με πολλαπλές ερμηνείες, οι οποίες θα επιχειρηθεί να αποδοθούν και να διερευνηθούν στο επόμενο τμήμα της εργασίας.

9.1.2 Η μεθοδολογία σύνθεσης του Δείκτη Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας για τη δημιουργία του δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας έλαβε υπόψη τη μεθοδολογία που ακολουθείται από τον Economist³⁶³ αλλά και το World Economic Forum³⁶⁴, σχετικά με τους δείκτες ψηφιακής ετοιμότητας που χρησιμοποιούν οι δυο οργανισμοί.

Η βασική διαφορά σε σχέση με τη σύνθεση του δείκτη είναι η επιλογή και η προσαρμογή των μεταβλητών που τον αποτελούν, με κριτήριο πρωτίστως την περιφερειακή του διάσταση και δευτερευόντως την ελληνική πραγματικότητα, τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η προσέγγιση αυτή αποτελεί τη βασική μεθοδολογική πρωτοτυπία της διατριβής σε σχέση με αυτή που ακολουθείται από τους προαναφερόμενους οργανισμούς, των οποίων η εφαρμογή του δείκτη γίνεται σε εθνικό επίπεδο. Η επιλογή των μεταβλητών του

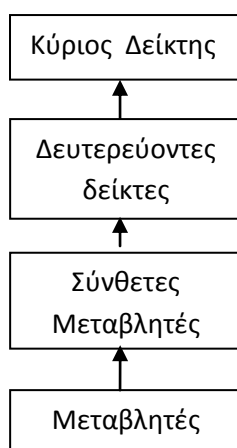
³⁶³ Economist Intelligence Unit, e-readiness rankings 2008,2009,

³⁶⁴ World Economic Forum , The Global Information Technology Report 2008-2009

δείκτη βασίστηκε, τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία, όσο και στα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τις προσωπικές συνεντεύξεις κατά τη διάρκεια της διατριβής, με βασικό στόχο να ανταποκρίνονται στην ανάγκη αποτύπωσης ορισμένων μεγεθών σε περιφερειακό επίπεδο με τη μεγαλύτερη δυνατόν ακρίβεια. Βασικό στοιχείο αποτελεί η προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα και ιδιαιτέρως τη συγκεκριμένη περίοδο εφαρμογής για την οποία γίνεται η χρήση του δείκτη. Σχετικά με το τελευταίο θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος που παρατηρείται αναμφισβήτητα ασκεί μια σημαντική δυναμική και στη διαμόρφωση του δείκτη, με αποτέλεσμα ανά διαστήματα να απαιτείται η προσαρμογή του, στις μεταβολές που επιφέρουν τα νέα τεχνολογικά δεδομένα. Η ενδοπεριφερειακή σύγκριση επιτρέπει σε μεγαλύτερο βαθμό μια περισσότερο ευέλικτη προσέγγιση, αφού τουλάχιστον θεωρητικά, οι αποκλίσεις δεν μπορεί να έχουν το ίδιο εύρος, όπως αντίστοιχα σε επίπεδο κρατών. Η παραπάνω μεθοδολογική προσέγγιση δεν καθιστά περιοριστική τη χρήση του δείκτη και για τη μελέτη άλλων περιοχών εκτός του ελληνικού χώρου, το μόνο στοιχείο που ενδεχομένως θα πρέπει να διερευνηθεί σε αυτήν την περίπτωση είναι η στάθμιση στη διαμόρφωση του δείκτη σε σχέση με ορισμένες μεταβλητές.

Ο κύριος δείκτης Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας περιλαμβάνει μια σειρά από δευτερεύοντες δείκτες, σύνθετες μεταβλητές και μεταβλητές, μέσω των οποίων επιχειρείται η ποσοτικοποίηση της διείσδυσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και του βαθμού ένταξής τους σε διαφορετικά επίπεδα, όπως αυτά των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων ή του κράτους. Παράλληλα, αποτυπώνονται και οι συνθήκες του ευρύτερου κοινωνικό-οικονομικού πλαισίου μέσω της καταγραφής μακροοικονομικών μεγεθών, δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών, τα οποία ευνοούν ή δυσχεραίνουν τη διαδικασία της διείσδυσης των ΤΠΕ. Η σχέση των διαφορετικών επιπέδων δεικτών αποτυπώνεται στο σχήμα που ακολουθεί:

Σχήμα 9.1: Τα επίπεδα διάθρωσης του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας

Για τη σύνθεση του κύριου δείκτη, δεδομένου ότι το κυρίαρχο στοιχείο ήταν η μελέτη σε περιφερειακό επίπεδο, απαιτήθηκε η προσαρμογή και ο προσδιορισμός σημαντικού αριθμού μεταβλητών, ώστε να γίνει δυνατή η αποτύπωση των στοιχείων με την περιφερειακή τους διάσταση. Η επεξεργασία βασίστηκε στα στοιχεία³⁶⁵ διαφορετικών πηγών με κυριότερες την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και τη Eurostat.

Προκειμένου να υπάρχει δυνατότητα συγκριτικής προσέγγισης στην κατάταξη των περιφερειών και σε τυχόν μεταβολές που έχουν πραγματοποιηθεί, ο δείκτης υπολογίστηκε τόσο για το έτος 2003 όσο και για το έτος 2007. Βασικό χαρακτηριστικό του δείκτη όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι η δυναμικότητα του, η οποία σχετίζεται με την προσαρμοστικότητα των επιμέρους μεταβλητών στους κύκλους της τεχνολογικής ωριμότητας αλλά και στο επίπεδο χωρικής εφαρμογής του. Πιο συγκεκριμένα, στο δείκτη θα πρέπει να ενσωματώνονται και να λαμβάνονται υπόψη οι αλλαγές που απαιτούνται εξαιτίας των μεταβολών που επιφέρουν οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, ώστε το επίπεδο της ψηφιακής ετοιμότητας να εκφράζεται με τη δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια. Όπως φαίνεται και από το σχήμα 9.1 ο κύριος δείκτης της Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας διαμορφώνεται σε τρία επίπεδα. Οι σταθμίσεις ανά επίπεδο διαμορφώνονται ως εξής:

- Στο πρώτο επίπεδο, το οποίο αποτελείται από τις μεταβλητές, ακολουθήθηκε μια μεικτή μεθοδολογία ως προς τις σταθμίσεις. Για την πλειοψηφία των μεταβλητών η στάθμιση γίνεται ανισοβαρώς, ενώ οι υπόλοιπες έχουν σταθμιστεί ισοβαρώς. Σε σχέση με τις μεταβλητές που επιλέχθηκε να σταθμιστούν ανισοβαρώς, αυτό έγινε σε ένα βαθμό με υποκειμενική εκτίμηση, αφού υπήρχαν ενδείξεις για ανάγκη διαφοροποίησης της στάθμισης τους. Κατόπιν δοκιμών που πραγματοποιήθηκαν σχετικά, αναδείχθηκε η ιδιαίτερα χαμηλή ευαισθησία, σε φυσιολογικές μεταβολές στις τιμές των μεταβλητών, με αποτέλεσμα η μεταβολή να μην έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διαμόρφωση της τιμής του δείκτη, αφού διαχέεται μεταξύ των υπολοίπων επιπέδων. Σχετικά με τις μεταβλητές οι οποίες επιλέχθηκαν να σταθμιστούν ισοβαρώς αυτό βασίστηκε, τόσο στην εκτίμηση του ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις για ανάγκη διαφοροποίησης της στάθμισης τους, όσο και στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη προσέγγιση αποτελεί και τη μεθοδολογία που σε μεγάλο βαθμό

---

³⁶⁵ Αναλυτικότερα τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνθεση των μεταβλητών και κατ' επέκταση των δεικτών των υπολοίπων επιπέδων παραθέτονται σε πίνακες στο Παράρτημα IV

υιοθετούν οι δυο οργανισμοί που προαναφέρθηκαν (Economist, WEF). Η επιλογή των μεταβλητών, ουσιαστικά στο μεγαλύτερο τμήμα της αποτελεί και την πρωτοτυπία του δείκτη, επικεντρωμένη στην περιφερειακή του διάσταση. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για αυτήν την επιλογή, προέκυψε από αντίστοιχους πολυμεταβλητούς δείκτες³⁶⁶ από τη διεθνή βιβλιογραφία αλλά και από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν.

- Στο δεύτερο επίπεδο, το οποίο και αποτελείται από τις σύνθετες μεταβλητές υιοθετήθηκε πλήρως η μεθοδολογία της ισοβαρούς στάθμισης όπως χρησιμοποιούν και οι δυο προαναφερόμενοι οργανισμοί στο αντίστοιχο επίπεδο δεικτών.
- Στο τρίτο επίπεδο το οποίο αποτελούν οι δευτερεύοντες δείκτες επιλέχθηκε η προσέγγιση της ανισοβαρούς στάθμισης, λαμβάνοντας υπόψη τη στάθμιση που ακολουθεί ο Economist για το αντίστοιχο επίπεδο, με το οποίο οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό.

Επίσης, βασική αναφορά θα πρέπει να γίνει και στο γεγονός ότι οι τιμές που αποτυπώνονται μέσω του δείκτη, ουσιαστικά αντανακλούν το επίπεδο των ανισοτήτων, τόσο σχετικά με την ένταση της διείσδυσης των ΤΠΕ, όσο και με τις περαιτέρω προοπτικές διείσδυσης που διαμορφώνονται σε κάθε περιφέρεια, σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα μελέτης. Η συγκριτική λοιπόν προσέγγιση μεταξύ διαφορετικών περιόδων, σε μεγάλο βαθμό δεν απεικονίζει τη διαχρονική βελτίωση ή την επιδείνωση κάποιων μεγεθών εντός της περιφέρειας, αλλά επί της ουσίας εξετάζεται η θέση της κάθε περιφέρειας σε σχέση με τις επιδόσεις των υπόλοιπων περιφερειών της χώρας.

Οι δευτερεύοντες δείκτες όπως προέκυψαν μετά από την προαναφερόμενη επεξεργασία είναι πέντε και διαμορφώνονται ως εξής:

- Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή
- Οικονομικό και Επιχειρηματικό Περιβάλλον
- Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον
- Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις
- Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα

---

³⁶⁶ Angelis V (1981), "Basic Image. A new approach in Modelling Growth and Decline in Industrial Cities", Proceedings Volume, Conference on Dynamic on Dynamic Non Linear Theory and General Urban/ Regional Systems, Organized by the U.S. National Science Foundation and the U.S. Department of Transportation , Washington D.C. USA, Πετράκος Γ.-Ψυχάρης Ι. (2004), Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα.

Από τους πέντε παραπάνω δείκτες οι δύο, το Οικονομικό και Επιχειρηματικό περιβάλλον καθώς και το Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον όπως διαμορφώνεται στην κάθε περιφέρεια και το οποίο ευνοεί ή αντίστροφα δυσχεραίνει τη διεύθυνση των ΤΠΕ. Οι υπόλοιποι δείκτες σχετίζονται αμεσότερα με τις ΤΠΕ, άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο, περιλαμβάνοντας στοιχεία σχετικά με τη χρήση, τις υποδομές, την πρόσβαση καταναλωτών και επιχειρήσεων, την ύπαρξη στρατηγικών, αλλά και τις δαπάνες που κατευθύνονται για την προώθηση τους σε περιφερειακό επίπεδο. Στη συνέχεια αναλύεται η διάρθρωση του δείκτη βάση των πέντε δευτερευόντων δεικτών που προαναφέρθηκαν.

9.2 Η διάρθρωση του Δείκτη

Αναλυτικότερα, η διάρθρωση³⁶⁷ των δευτερευόντων δεικτών από τις σύνθετες μεταβλητές και μεταβλητές διαμορφώνεται ως εξής:

9.2.1. Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή

Ο συγκεκριμένος δευτερεύων δείκτης εκφράζει την πρόσβαση ατόμων αλλά και νοικοκυριών, τόσο σε βασικό εξοπλισμό ΤΠΕ, όσο και στο διαδίκτυο, προκειμένου να ανιχνευθεί ο βαθμός εξοικείωσης με αυτό το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως το πρώτο στάδιο της ένταξης. Το συγκεκριμένο στάδιο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη μεταγενέστερη μετάβαση σε περισσότερες σύνθετες ψηφιακές διαδικασίες οι οποίες θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ότι συνδέονται με μια υψηλότερου επιπέδου ψηφιακή κουλτούρα αλλά και δεξιοτήτων. Για τη διαμόρφωση του δείκτη λαμβάνονται υπόψη μια σειρά σύνθετων μεταβλητών όπως παρουσιάζονται στη συνέχεια:

- Ευρυζωνική Διεύθυνση
Αναφέρεται στο ποσοστό των νοικοκυριών ανά περιφέρεια που διαθέτει ευρυζωνική πρόσβαση στο διαδίκτυο .
- Επίπεδο ανταγωνιστικότητας τιμών ευρυζωνικότητας
Μέσω της συγκεκριμένης σύνθετης μεταβλητής επιδιώκεται η αποτύπωση των συνθηκών ανταγωνισμού που καταγράφονται σε κάθε περιφέρεια και οι οποίες

---

³⁶⁷ Η στάθμιση αναλυτικά του κάθε δευτερεύοντα δείκτη, της κάθε σύνθετης μεταβλητής και της κάθε μεταβλητής αναφέρεται στον πίνακα 9.3 που ακολουθεί

ουσιαστικά έχουν επιπτώσεις στη διαμόρφωση του κόστους, αλλά και στο εύρος των παρεχόμενων ευρυζωνικών υπηρεσιών διευρύνοντας τη δυνατότητα επιλογής για τον καταναλωτή και καθιστώντας τη σχέση κόστους οφέλους ελκυστική.

Αποτελείται από δυο μεταβλητές :

- Αριθμό των εταιρειών τηλεπικοινωνιακών παρόχων που δραστηριοποιούνται σε μια περιφέρεια.
- Αριθμό των τηλεπικοινωνιακών κέντρων³⁶⁸ που διαθέτουν οι πάροχοι.
- Διείσδυση στο Διαδίκτυο
Εκφράζεται το ποσοστό νοικοκυριών, στην περιφέρεια, που διαθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο, ανεξαρτήτως μορφής.
- Χρήση Διαδικτύου
Απεικονίζεται το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου ως προς το σύνολο του πληθυσμού της περιφέρειας.
- Δημόσια Διαδικτυακή Πρόσβαση
Ποσοστό ατόμων, ανά περιφέρεια, που χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο από κάποιο δημόσιο χώρο (Δημόσιες υπηρεσίες, Δήμους, Αεροδρόμιο, Βιβλιοθήκες, internet café, πολιτιστικά κέντρα).
- Διείσδυση σε Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές (Η/Υ)
Μέσω της συγκεκριμένης σύνθετης μεταβλητής επιχειρείται να διερευνηθεί η χρήση και η κατοχή Η/Υ, ανά περιφέρεια. Διαμορφώνεται από δυο μεταβλητές.
  - Το ποσοστό των νοικοκυριών που διαθέτουν τουλάχιστον έναν Ηλεκτρονικό Υπολογιστή .
  - Ποσοστό του πληθυσμού που αποτελεί χρήστες Η/Υ.
- Διείσδυση κινητής τηλεφωνίας
Ποσοστό του πληθυσμού ανά περιφέρεια που χρησιμοποιεί κινητά τηλέφωνα.

9.2.2 Οικονομικό- Επιχειρηματικό Περιβάλλον

Μέσω αυτού του δείκτη επιχειρείται η αξιολόγηση των ευρύτερων οικονομικών και επιχειρηματικών συνθηκών που επικρατούν σε μια περιφερειακή οικονομία, μέσω της ανάλυσης των παρακάτω σύνθετων μεταβλητών:

---

³⁶⁸ Ο αριθμός των τηλεπικοινωνιακών κέντρων από μόνος του δεν εκφράζει απόλυτα τις δυνατότητες των ψηφιακών υποδομών αφού κάθε τηλεπικοινωνιακό κέντρο έχει διαφορετική ισχύ ως προς την κάλυψη του πληθυσμού

- **Μακροοικονομικό Περιβάλλον**
 Η σύνθετη αυτή μεταβλητή προκύπτει από τις παρακάτω μεταβλητές οι οποίες συμμετέχουν με την ίδια βαρύτητα στη διαμόρφωση της :
  - Ο περιφερειακός δείκτης της ανεργίας .
  - Το περιφερειακό κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης)
  - Περιφερειακό Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό.

- **Αγορά Εργασίας**
 Τη σύνθετη μεταβλητή αυτή αποτελούν οι μεταβλητές που ακολουθούν, με διαφορετική βαρύτητα ως προς τη συμμετοχή τους.
  - Ποσοστό του Οικονομικώς Ενεργού Πληθυσμού, σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού, ανά περιφέρεια.
  - Το ποσοστό του πληθυσμού ανά περιφέρεια που διαθέτει προσόντα στην επιστήμη και την τεχνολογία, όπως αυτό αποτυπώνεται από το ποσοστό των αποφοίτων τριτοβάθμιων ιδρυμάτων ή των απασχολούμενων σε κάποια θέση η οποία απαιτεί προσόντα αυτού του επιπέδου.

- **Ευκαιρίες Αγοράς**
 Οι μεταβλητές που ακολουθούν αποτελούν τη συγκεκριμένη σύνθετη μεταβλητή με ανισοβαρή στάθμιση.
  - Ο περιφερειακός κατά κεφαλήν κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ΤΠΕ.
  - Το μέγεθος του πληθυσμού που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44 ετών ως οι ηλικιακές ομάδες με το σημαντικότερο ποσοστό χρηστών ΤΠΕ.
  - Ο συνολικός πληθυσμός κάθε περιφέρειας σε απόλυτο μέγεθος.
  - Η σχέση αριθμού επιχειρήσεων ΤΠΕ προς τον πληθυσμό της περιφέρειας.
  - Το επίπεδο δεκτικότητας στις ΤΠΕ, όπως προκύπτει από τα επίπεδα ευρυζωνικότητας, τη συνδεσιμότητα με το διαδίκτυο, το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου, αλλά και από το ποσοστό των χρηστών Η/Υ και κινητών τηλεφώνων.

- **Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας**
 Η σύνθετη αυτή μεταβλητή χρησιμοποιείται προκειμένου να αναδειχθεί ο κυρίαρχος παραγωγικός τομέας στη βάση της παραδοχής της θετικής συσχέτιση μεταξύ τριτογενούς τομέα και αυξημένης διείσδυσης των ΤΠΕ. Οι δυο βασικές μεταβλητές που χρησιμοποιούνται είναι οι εξής :

- Η ποσοστιαία περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα.
  - Το ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα ανά περιφέρεια.
- Θεσμικό Επενδυτικό Πλαίσιο
 Παροχή κινήτρων μέσω του θεσμικού πλαισίου για την προσέλκυση επενδύσεων στις περιφέρειες της Ελλάδος³⁶⁹.

9.2.3. Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον

Μέσω του παραπάνω δευτερεύοντα δείκτη επιχειρείται να διερευνηθεί το επίπεδο της παιδείας και της εκπαίδευσης του πληθυσμού στις επιμέρους περιφέρειες, βασική προϋπόθεση για τη χρήση των ΤΠΕ. Περιλαμβάνει επιπλέον, την αποτύπωση παραμέτρων όπως η ψηφιακή παιδεία αλλά και η ικανότητα καινοτομίας και διάχυσης της ανά περιφέρεια

- Εκπαιδευτικό επίπεδο
 Αποτελεί μια σύνθετη μεταβλητή την οποία συνθέτουν τρεις μεταβλητές και μέσω αυτής επιχειρείται να αποτυπωθεί το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού ανά περιφέρεια:
  - Ποσοστό αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης στον πληθυσμό άνω των 15 ετών.
  - Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον πληθυσμό άνω των 15 ετών.
  - Ποσοστό κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων στον πληθυσμό άνω των 15 ετών.
- Ψηφιακή Παιδεία
 Η συγκεκριμένη σύνθετη μεταβλητή αποτελείται από δύο μεταβλητές μέσω των οποίων αποτυπώνονται στοιχεία που αποτελούν και κρίσιμες παραμέτρους με

³⁶⁹ Όπως αναφέρεται και στον επίσημο διαδικτυακό τόπο σχετικά με τις επενδύσεις στην Ελλάδα <http://www.investingreece.gov.gr/>, Ο Επενδυτικός Νόμος της χώρας καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τις επενδύσεις στην Ελλάδα και παρέχει τα απαραίτητα επενδυτικά κίνητρα για επενδυτές από την Ελλάδα και το εξωτερικό ανάλογα με τον κλάδο και την περιοχή, στην οποία αφορά η επένδυση. Το Υπουργείο Οικονομίας Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας ανέστειλε την ισχύ του Νόμου 3299/2004 από τις 29/1/2010 και σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία, προβαίνει στην επανεξέταση των ρυθμίσεών του. Μετά και από σχετική διαβούλευση με τους εκπροσώπους των επιχειρηματικών φορέων βασικών κλάδων της Οικονομίας, το Υπουργείο θα προχωρήσει στη ριζική αναμόρφωση του αναπτυξιακού Νόμου, για να αποτελέσει βασικό εργαλείο στήριξης του νέου αναπτυξιακού προτύπου με αιχμή την πράσινη ανάπτυξη στην Ελλάδα.

ιδιαίτερα θετική συσχέτιση με αυτό το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ψηφιακή παιδεία και κουλτούρα, όπως προέκυψε και από την επεξεργασία των πρωτογενών στοιχείων των ερευνών της ΕΣΥΕ για τη χρήση των ΤΠΕ από τα νοικοκυριά. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι εξής δύο:

- Το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού άνω των 15 ετών, ανά περιφέρεια.
- Το ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 10-44 ετών, ανά περιφέρεια.

- Βαθμός Καινοτομίας

Η μεταβλητή αυτή εκφράζει τον περιφερειακό βαθμό καινοτομίας, με την έννοια της παραγωγής και προώθησης της καινοτομίας όπως αυτή προκύπτει από τις εξής μεταβλητές:

- Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη ως ποσοστό το ΑΕΠ κάθε περιφέρειας.
- Ποσοστό ερευνητών³⁷⁰ στο σύνολο των απασχολούμενων.
- Ανθρώπινο Δυναμικό³⁷¹ που απασχολείται σε τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας ως ποσοστό του ΟΕΠ.
- Αριθμός αιτήσεων πατέντας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατέντας ανά εκατομμύριο πληθυσμού.

- Βαθμός Επιχειρηματικότητας

Μέσω της σύνθετης αυτής μεταβλητής αυτής επιχειρείται να αναδειχθεί ο βαθμός της επιχειρηματικότητας σε περιφερειακό επίπεδο τόσο στο σύνολο των επιχειρήσεων όσο και σε εκείνες του τομέα των ΤΠΕ. Το μέγεθος αυτό επιχειρείται να διερευνηθεί μέσω των μεταβλητών που ακολουθούν :

- Ο αριθμός των Επιχειρήσεων ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ.

---

³⁷⁰ Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&rcode=tgs00043&plugin=1> οι ερευνητές είναι επαγγελματίες που εμπλέκονται με τη σύλληψη ή τη δημιουργία νέας γνώσης, προϊόντων, διαδικασιών, μεθόδων και συστημάτων, καθώς και στη διαχείριση των εν λόγω έργων. Το μέγεθος που αναφέρεται στην συγκεκριμένη μεταβλητή αντανάκλα τους ερευνητές πλήρους απασχόλησης προς το συνολικό ετήσιο μέσο όρο απασχολούμενου πληθυσμού.

³⁷¹ Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&rcode=tgs00038&plugin=1> το ανθρώπινο δυναμικό στην επιστήμη και την τεχνολογία (ΑΔΕΤ) εκτιμάται ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην ηλικιακή ομάδα 15-74. Η μεταβλητή αυτή εκφράζει το ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού στην ηλικιακή ομάδα των 15-74, η οποία ταξινομείται ως ΑΔΕΤ, δηλαδή έχοντας ολοκληρώσει επιτυχώς το επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολείται σε μια θέση, όπου μια συνήθως απαιτούνται τα προσόντα μιας τέτοιας εκπαίδευσης.

- Ο μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση σε κάθε περιφέρεια.
  - Ο αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ.
  - Ο μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση ΤΠΕ σε κάθε περιφέρεια.
- **Πόλοι Προαγωγής και Διάχυσης της γνώσης**
Μέσω της συγκεκριμένης σύνθετης μεταβλητής επιχειρείται να διερευνηθεί η δυναμική των πόλων προαγωγής και διάχυσης της γνώσης και της έρευνας που διαμορφώνονται εντός των περιφερειών και τους οποίους στη χώρα κατά κύριο λόγο αποτελούν τα τριτοβάθμια ακαδημαϊκά ιδρύματα και οι σχετικοί με αυτά φορείς. Μικρή βαρύτητα αποδίδεται στα Τεχνολογικά Πάρκα που λειτουργούν σε ορισμένες περιφέρειες, η δυναμική των οποίων επί του παρόντος θεωρείται σχετικά περιορισμένη, διαθέτοντας όμως σημαντική προοπτική για το μέλλον. Οι μεταβλητές που συνθέτουν τη σύνθετη μεταβλητή είναι οι εξής:
    - Το ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν.
    - Το ποσοστό των καθηγητών των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.
    - Το ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν.
    - Το ποσοστό των καθηγητών των ΤΕΙ προς σε σχέση το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.
    - Του αριθμού των τεχνολογικών πάρκων και της δυναμικής τους ανά περιφέρεια, όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων.

9.2.4. Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις

Μέσω του συγκεκριμένου δευτερεύοντα δείκτη επιχειρείται η αποτύπωση του επίπεδου διείσδυσης των ΤΠΕ, τόσο μεταξύ των καταναλωτών, όσο και των επιχειρήσεων. Για το σκοπό αυτό, λήφθηκαν υπόψη μια σειρά επιμέρους σύνθετων δεικτών, όπως παρουσιάζονται στη συνέχεια:

- **Ψηφιακές Αγορές**
Εκφράζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή.
  - τους τελευταίους τρεις μήνες

- άνω των τριών μηνών
- Ψηφιακές Τραπεζικές Συναλλαγές

Η συγκεκριμένη σύνθετη μεταβλητή αποτυπώνει το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο έχει πραγματοποιήσει έστω και μια διατραπεζική συναλλαγή μέσω διαδικτύου.
- Ψηφιακές Συναλλαγές με τις Δημόσιες Υπηρεσίες

Εκφράζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού με τουλάχιστον μια ψηφιακή συναλλαγή με τις δημόσιες υπηρεσίες κατά το τελευταίο τρίμηνο. Οι συναλλαγές αυτές ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες οι οποίες αποτελούν και ανάλογες μεταβλητές:

  - Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε το διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή πληροφόρηση.
  - Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή προμήθεια εγγράφων (αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ).
  - Το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για την αποστολή συμπληρωμένων εντύπων, εγγράφων.
- Ηλεκτρονικό Επιχειρείν

Η σύνθετη αυτή μεταβλητή εκφράζει μέσω μιας σειρά επιμέρους μεταβλητών το επίπεδο ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στη λειτουργία των επιχειρήσεων . Πιο συγκεκριμένα οι μεταβλητές που συνθέτουν τη σύνθετη παραπάνω μεταβλητή είναι οι εξής:

  - Το ποσοστό των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους Η/Υ.
  - Το ποσοστό διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων ανά περιφέρεια.
  - Το ποσοστό ευρυζωνικά διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων ανά περιφέρεια.
  - Το ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που διαθέτουν εταιρικό διαδικτυακό τόπο.
  - Το ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έλαβε διαδικτυακά παραγγελίες.
  - Το ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που πραγματοποίησε διαδικτυακά παραγγελίες.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι για τη διαμόρφωση της σύνθετης μεταβλητής για το 2003 δεδομένου ότι δεν ήταν διαθέσιμα σε περιφερειακό επίπεδο στοιχεία σχετικά με όλες τις παραπάνω μεταβλητές λήφθηκαν υπόψη μόνον οι δύο πρώτες.

9.2.5. Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα

Μέσω του συγκεκριμένου δευτερεύοντα δείκτη επιχειρείται να εκτιμηθεί το μέγεθος των περιφερειακών δημόσιων δαπανών προς τις ΤΠΕ. Το στοιχείο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι, σε μεγάλο βαθμό, αποτυπώνει τη βούληση της κυβερνητικής πολιτικής σε σχέση με την προώθηση των ΤΠΕ. Παράλληλα, διερευνάται σε περιφερειακό επίπεδο ο βαθμός της δραστηριοποίησης των αρμόδιων τοπικών φορέων και η συμβολή των τοπικών αρχών στην υιοθέτηση στρατηγικών και υλοποίηση έργων, σχετικών με τις ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα οι σύνθετες μεταβλητές και οι μεταβλητές που συνθέτουν τον παραπάνω δευτερεύοντα δείκτη διαμορφώνονται ως εξής:

- Δημόσιες Δαπάνες σε ΤΠΕ

Εκφράζονται οι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες όπως προκύπτουν από την περιφερειακή κατανομή των ενταγμένων έργων του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, έως και το τέλος του 2008 (ημερομηνία η οποία υποτίθεται ότι θα ήταν η καταληκτική για τη λήξη του προγράμματος), το οποίο και αποτελεί την κύρια πηγή χρηματοδότησης σε ότι αφορά τις Δημόσιες Δαπάνες που κατευθύνονται στις ΤΠΕ.

- Τοπική Ψηφιακή Στρατηγική

Μέσω της συγκεκριμένης σύνθετης μεταβλητής επιχειρείται να αποτυπωθεί ο βαθμός δραστηριοποίησης των ΟΤΑ για την υλοποίηση έργων σχετικών με ΤΠΕ. Οι ΟΤΑ αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικούς πυλώνες για την ενίσχυση των πολιτικών αλλά και των δράσεων σχετικών με τις ΤΠΕ σε περιφερειακό επίπεδο. Η σύνθετη αυτή μεταβλητή αποτελείται από τις εξής μεταβλητές:

- Το ποσοστό των ΟΤΑ υπόχρεων να εκπονήσουν επιχειρησιακό πρόγραμμα (το οποίο ουσιαστικά περιλαμβάνει και την ψηφιακή στρατηγική του Δήμου) σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας.
- Το ποσοστό των ΟΤΑ με έργα ενταγμένα στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας.
- Ο αριθμός των ενταγμένων έργων ΤΠΕ προς τον αριθμό των Δήμων με ενταγμένα έργα ανά περιφέρεια.

- Ο Προϋπολογισμός των ενταγμένων έργων ανά περιφέρεια προς τον αριθμό των ΟΤΑ με ενταγμένα έργα στην ίδια περιφέρεια.

Διευκρινιστικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι για το έτος 2003 και οι δυο προαναφερόμενες σύνθετες μεταβλητές έλαβαν την τιμή της μονάδας, με αποτέλεσμα και ο δευτερεύων δείκτης να πάρει την ίδια τιμή. Αυτό συνέβη εξαιτίας του ότι το 2003 οι περιφερειακές δημόσιες δαπάνες (μέσω των έργων που εντάχθηκαν) από την ΚτΠ ήταν ελάχιστες και όπου παρατηρήθηκαν η πλειοψηφία αυτών κατευθύνθηκε σε ακαδημαϊκά ιδρύματα και σε ορισμένες περιπτώσεις για την λειτουργία κάποιων ΚΕΠ. Σχετικά με τη δεύτερη σύνθετη μεταβλητή, όπως προκύπτει από όσα αναφέρθηκαν ήδη, η εμπλοκή των ΟΤΑ δεν είχε ακόμη ενεργοποιηθεί αλλά ούτε και είχε θεσμοθετηθεί η υποχρέωση της κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία αυτών να μην διαθέτουν καμίας μορφής ψηφιακής στρατηγικής.

Στον πίνακα 9.3 που ακολουθεί απεικονίζονται με ευκρίνεια συνοδευόμενες με τη στάθμιση που αντιστοιχεί στην κάθε μια, όλες οι μεταβλητές και οι σύνθετες μεταβλητές που αποτελούν τους δευτερεύοντες δείκτες όπως αυτοί διαμορφώνουν με τη σειρά τους τον κύριο δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας.

Πίνακας 9.3: Αναλυτική διάρθρωση του δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας

ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ			
Κύριος Δείκτης	Δευτερεύοντες Δείκτες	Σύνθετες Μεταβλητές	Μεταβλητές(Περιφερειακών δεδομένων)
ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή (στάθμιση 22%)	Ευρυζωνική Πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν Ευρυζωνικές Συνδέσεις
		Επίπεδο ανταγωνιστικότητας στην ευρυζωνικότητα (στάθμιση 14,3%)	Αριθμός ενεργών τηλεπικοινωνιακών Παρόχων (στάθμιση 35%)
			Αριθμός τηλεπικοινωνιακών κέντρων εναλλακτικών παρόχων (στάθμιση 65%)
		Διαδικτυακή Πρόσβαση(στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό Συνδέσεων στο διαδίκτυο ανά νοικοκυριό
		Χρήση Διαδικτύου (στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό χρηστών διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού
		Δημόσια Διαδικτυακή πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό του πληθυσμού που συνδέθηκε με το διαδίκτυο από κάποιο δημόσιο σημείο
		Διείσδυση Η/Υ (στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτει Η/Υ (στάθμιση 50%)
	Ποσοστό χρηστών Η/Υ (στάθμιση 50%)		
	Διείσδυση Κινητών Τηλεφώνων (στάθμιση 14,3%)	Ποσοστό κατόχων κινητών τηλεφώνων στο σύνολο του πληθυσμού	
	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον (στάθμιση 16%)	Μακροοικονομικό Περιβάλλον (στάθμιση 20%)	Δείκτης Ανεργίας (στάθμιση 33,3%)
			Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) (στάθμιση 33,33%)
			Διαθέσιμο Εισόδημα νοικοκυριών (στάθμιση 33,33%)
		Ευκαιρίες Αγοράς (στάθμιση 20%)	Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος (στάθμιση 20%)
			Μέγεθος πληθυσμού που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44 (στάθμιση 20%)
			Συνολικό μέγεθος του πληθυσμού (στάθμιση 25%)
			Αριθμός των επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος (στάθμιση 10%)
		Αγορά Εργασίας (στάθμιση 20%)	Επίπεδο διείσδυσης ΤΠΕ όπως διαμορφώθηκε από την προηγούμενη σύνθετη μεταβλητή (συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής (στάθμιση 25%)
			Ποσοστό του ΟΕΠ σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού, άνω των 15 ετών (στάθμιση 60%)
			Ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολείται σε κάποια θέση που απαιτεί προσόντα αυτού του επιπέδου (στάθμιση 40%)

		Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας (στάθμιση 20%)	Ποσοστιαία περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα παραγωγής (ηλικίας άνω 15 ετών) (στάθμιση 50%) Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα παραγωγής (στάθμιση 50%)
		Επενδυτικό Θεσμικό Πλαίσιο (στάθμιση 20%)	Παροχή κινήτρων μέσω του θεσμικού πλαισίου για την προσέλκυση επενδύσεων
	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον (στάθμιση 20%)	Εκπαιδευτικό Επίπεδο (στάθμιση 20%)	Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιου ακαδημαϊκού ιδρύματος στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών (στάθμιση 55%)
			Ποσοστό κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων και διδασκτόρων στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών (στάθμιση 30%)
			Ποσοστό αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών (στάθμιση 15%)
		Ψηφιακή Παιδεία (στάθμιση 20%)	Εκπαιδευτικό επίπεδο όπως προκύπτει από τη προηγούμενη σύνθετη μεταβλητή (στάθμιση 60%)
			Ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44 (στάθμιση 40%)
		Επίπεδο Καινοτομίας (στάθμιση 20%)	Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για ΕΤΑ ως ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ (στάθμιση 40%)
			Ποσοστό ερευνητών στο σύνολο των απασχολούμενων (στάθμιση 20%)
			Ανθρώπινο Δυναμικό που απασχολείται σε τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας ως ποσοστό του ΟΕΠ (στάθμιση 20%)
			Αριθμός αιτήσεων πατέντας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατέντας ανά εκατομμύριο πληθυσμού (στάθμιση 20%)
		Βαθμός Επιχειρηματικότητας (στάθμιση 20%)	Αριθμός των Επιχειρήσεων ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ (στάθμιση 45%)
	Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση σε κάθε περιφέρεια (στάθμιση 25%)		
	Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ (στάθμιση 20%)		
			Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση ΤΠΕ σε κάθε περιφέρεια (στάθμιση 10%)

		Πόλοι προαγωγής και διάχυσης της γνώσης (στάθμιση 20%)	<p>Ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν (στάθμιση 35%)</p> <p>Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν. (στάθμιση 20%)</p> <p>Ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν (στάθμιση 25%)</p> <p>Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των ΤΕΙ σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν. (στάθμιση 15%)</p> <p>Αριθμός των τεχνολογικών πάρκων ανά περιφέρεια και της δυναμικής τους όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων (στάθμιση 5%)</p>
	Διείσδυση σε και καταναλωτές Επιχειρήσεις (στάθμιση 26%)	Ψηφιακές Αγορές (στάθμιση 25%)	<p>Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή τους τελευταίους τρεις μήνες (στάθμιση 80%)</p> <p>Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή άνω των τριών μηνών (στάθμιση 20%)</p>
Ψηφιακές Τραπεζικές Συναλλαγές (στάθμιση 25%)		Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο έχει πραγματοποιήσει έστω και μια διατραπεζική συναλλαγή μέσω διαδικτύου τους τελευταίους εννέα μήνες	
Ψηφιακές Συναλλαγές με τις Δημόσιες Υπηρεσίες (στάθμιση 25%)		Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή πληροφόρηση (στάθμιση 25%)	
		Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή προμήθεια εγγράφων (αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ) (στάθμιση 35%)	
		Ήλεκτρονικό επιχειρείν (στάθμιση 25%)	Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή αποστολή συμπληρωμένων εντύπων, εγγράφων (στάθμιση 40%)
			Ποσοστό των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους Η/Υ (στάθμιση 10%)

			Ποσοστό διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων (στάθμιση 15%)
			Ποσοστό ευρυζωνικά διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων (στάθμιση 20%)
			Ποσοστό επιχειρήσεων που διαθέτουν εταιρικό διαδικτυακό τόπο (στάθμιση 30%)
			Ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έλαβε διαδικτυακά παραγγελίες (στάθμιση 15%)
			Ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που πραγματοποίησε διαδικτυακά παραγγελίες (στάθμιση 10%)
	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα (στάθμιση 16%)	Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ (στάθμιση 50%)	Κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ όπως προκύπτουν από την περιφερειακή κατανομή του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, έως το τέλος του 2008
		Τοπική Ψηφιακή Στρατηγική (στάθμιση 50%)	Ποσοστό υπόχρεων ΟΤΑ να εκπονήσουν επιχειρησιακό πρόγραμμα (το οποίο ουσιαστικά περιλαμβάνει και την ψηφιακή στρατηγική του Δήμου) σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας (στάθμιση 15%)
			Ποσοστό των ΟΤΑ με έργα ενταγμένα στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας (στάθμιση 40%)
			Αριθμός των έργων ΤΠΕ προς τον αριθμό των Δήμων με ενταγμένα έργα ανά περιφέρεια (στάθμιση 25%)
			Προϋπολογισμός των ενταγμένων έργων ανά περιφέρεια προς τον αριθμό των ΟΤΑ με ενταγμένα έργα στην ίδια περιφέρεια (στάθμιση 20%)

Ως μονάδες μέτρησης των μεταβλητών χρησιμοποιούνται οι τιμές της κάθε μεταβλητής οι οποίες μετατρέπονται μέσω της συνάρτησης που ακολουθεί σε μια κλίμακα από το 1-7

$$6 * \left(\frac{\text{τιμή εξεταζόμενης περιφέρειας} - \text{χαμηλότερη περιφερειακή τιμή}}{\text{υψηλότερη περιφερειακή τιμή} - \text{χαμηλότερη περιφερειακή τιμή}} \right) + 1$$

Η τιμή κάθε σύνθετης μεταβλητής που περιλαμβάνει περισσότερες από δύο μεταβλητές, προκύπτει από το άθροισμα των σταθμισμένων τιμών, που έχουν λάβει οι μεταβλητές μετά την μετατροπή από τη συνάρτηση.

Η τιμή του κάθε δευτερεύοντα δείκτη προκύπτει από το άθροισμα των επιμέρους ισοβαρώς σταθμισμένων σύνθετων μεταβλητών

Τέλος η τιμή του κύριου δείκτη προκύπτει από το άθροισμα των επιμέρους ανισοβαρώς σταθμισμένων δευτερευουσών δεικτών

Αναλυτικά τα στοιχεία τα οποία προέκυψαν από τη σύνθεση του κύριου δείκτη συνολικά μεταξύ των ελληνικών περιφερειών ακολουθούν στο επόμενο τμήμα της διατριβής.

9.3 Η Χρήση του Κύριου Δείκτη Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας

9.3.1 Η διαμόρφωση του δείκτη το έτος 2007

Όπως αποτυπώνεται μέσω της σύνθεσης του κύριου δείκτη, για το έτος 2007, γίνεται εμφανής η κυριαρχία της μητροπολιτικής περιφέρειας της Αττικής, η οποία συγκεντρώνει 6,20 μονάδες, τιμή η οποία απέχει σημαντικά από την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, που ακολουθεί, αλλά και την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας η οποία επίσης διαθέτει μητροπολιτικά χαρακτηριστικά, αφού σε αυτήν εντάσσεται το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης. Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι οι περιφέρειες του νησιωτικού χώρου, με εξαίρεση την περιφέρεια Ιονίων Νήσων (η οποία δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ιδιαίτερα αρνητική επίδοση και η οποία το 2003 κατατάσσονταν στην τέταρτη θέση), κατατάσσονται σε ιδιαίτερα υψηλές θέσεις, σχετικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Όπως προκύπτει και από τον πίνακα 9.4 εάν επιχειρηθεί η ομαδοποίηση των περιφερειών με κριτήριο την κατάταξη τους, σύμφωνα με τις μονάδες που συγκεντρώνει η

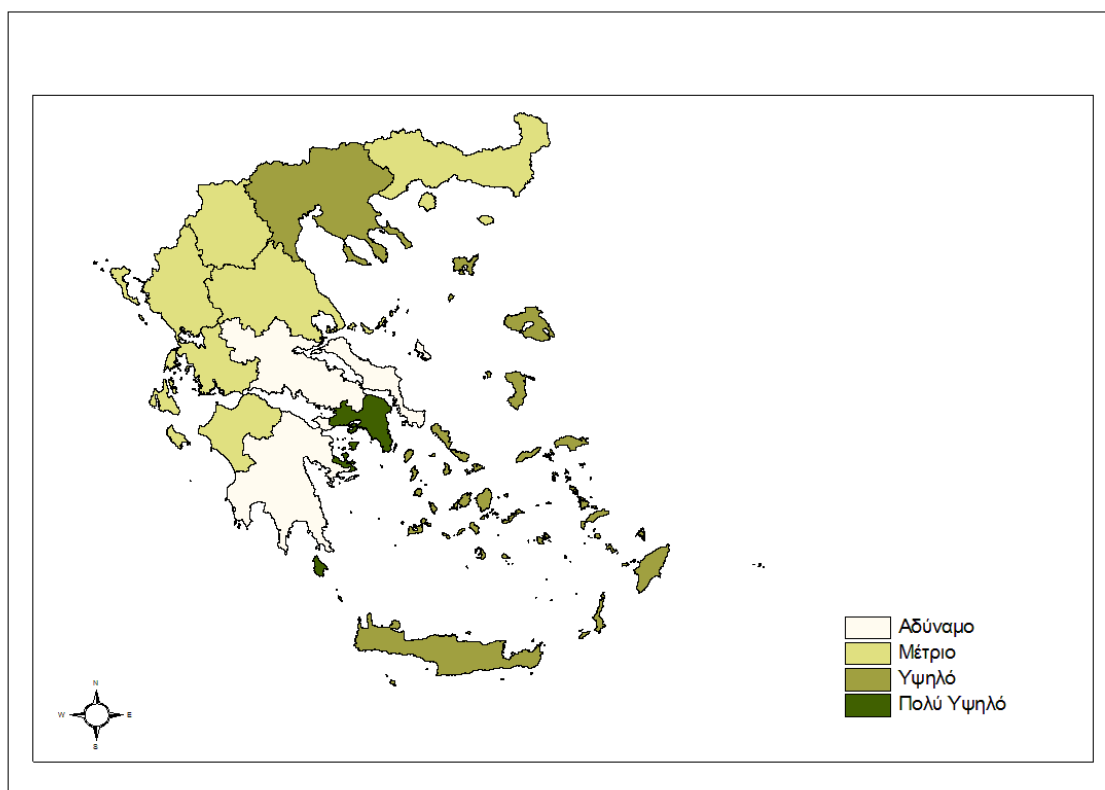
Πίνακας 9.4: Κύριος δείκτης περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας σε περιφερειακό επίπεδο, 2007

Κύριος Δείκτης Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας		
1	Αττική	6,20
2	Νότιο Αιγαίο	3,75
3	Κεντρική Μακεδονία	3,65
4	Κρήτη	3,63
5	Βόρειο Αιγαίο	3,41
6	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	3,03
7	Δυτική Μακεδονία	3,01
8	Νήσοι Ιονίου	2,99
9	Δυτική Ελλάδα	2,95
10	Ήπειρος	2,90
11	Θεσσαλία	2,80
12	Στερεά Ελλάδα	2,47
13	Πελοπόννησος	2,24

κάθε μία, τότε είναι δυνατό να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνεται η περιφέρεια Αττικής με πολύ μεγάλη απόκλιση από όλες τις υπόλοιπες, ενώ στη δεύτερη ομάδα μπορούν να θεωρηθεί ότι εντάσσονται οι περιφέρειες του Νοτίου Αιγαίου, της Κεντρικής Μακεδονίας, της Κρήτης και του Βορείου Αιγαίου.

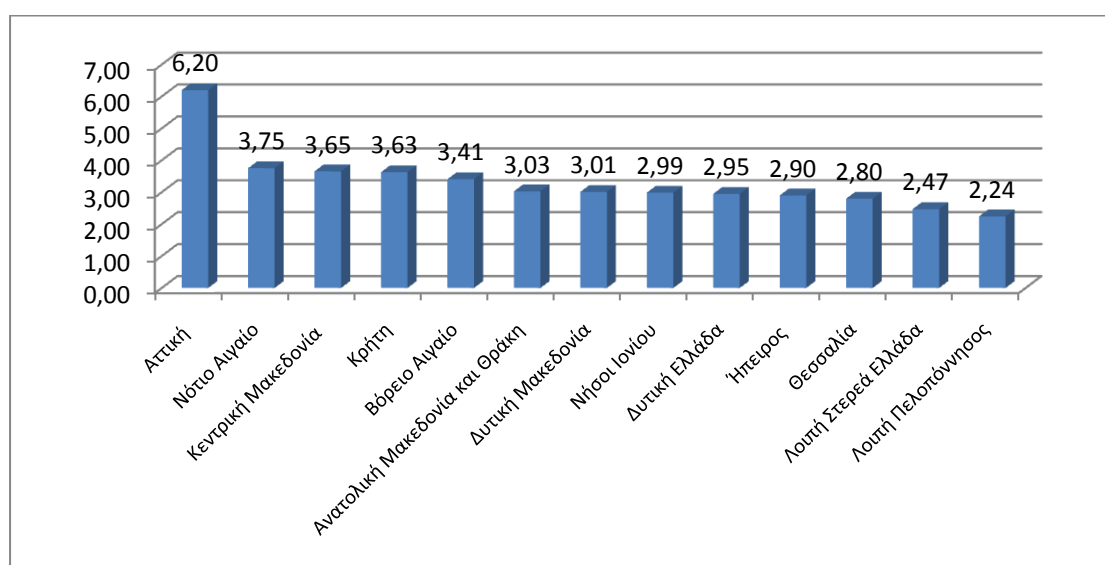
Στην τρίτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Δυτικής Μακεδονίας, της Δυτικής Ελλάδος, των Νήσων του Ιονίου, της Ηπείρου και της Θεσσαλίας ενώ την τελευταία ομάδα με τις χαμηλότερες επιδόσεις αποτελούν, η Στερεά Ελλάδα και η Πελοπόννησος.

Χάρτης 9.1: Η περιφερειακή διάσταση της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας

Στο διάγραμμα 9.2 αποτυπώνεται με μεγαλύτερη ευκρίνεια πως διαμορφώνονται οι τιμές μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

Διάγραμμα 9.2: Οι τιμές του κύριου δείκτη ΠΨΕ διαγραμματικά αποτυπωμένες

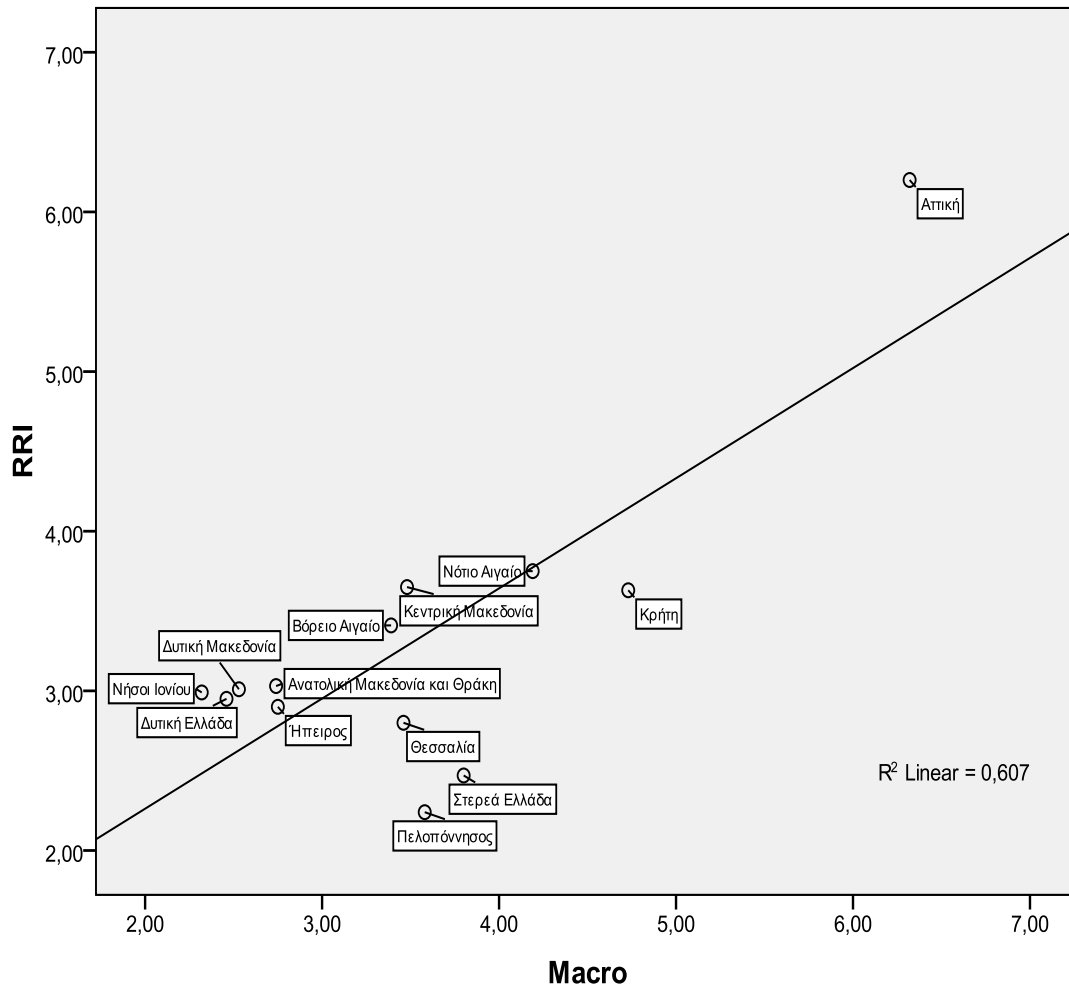
Η τυπική απόκλιση που καταγράφεται για το 2007 μεταξύ των περιφερειών σχετικά με την ψηφιακή ετοιμότητα είναι αρκετά υψηλή και προσεγγίζει το 0,98 επιβεβαιώνοντας αυτό το οποίο γίνεται άμεσα ορατό σχετικά με το εύρος των ανισοτήτων που καταγράφονται. Αναφορικά με το λόγο μέγιστης και ελάχιστης τιμής προκύπτει ότι η περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει σχεδόν τρεις φορές υψηλότερη τιμή από ότι η περιφέρεια της Πελοποννήσου στην οποία σημειώνεται η χαμηλότερη τιμή.

Πίνακας 9.5: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων

Μέση τιμή	3,31
Τυπική Απόκλιση	0,98
Διακύμανση	0,95
Εύρος	3,96
Μέγιστη/Ελάχιστη Τιμή	2,77

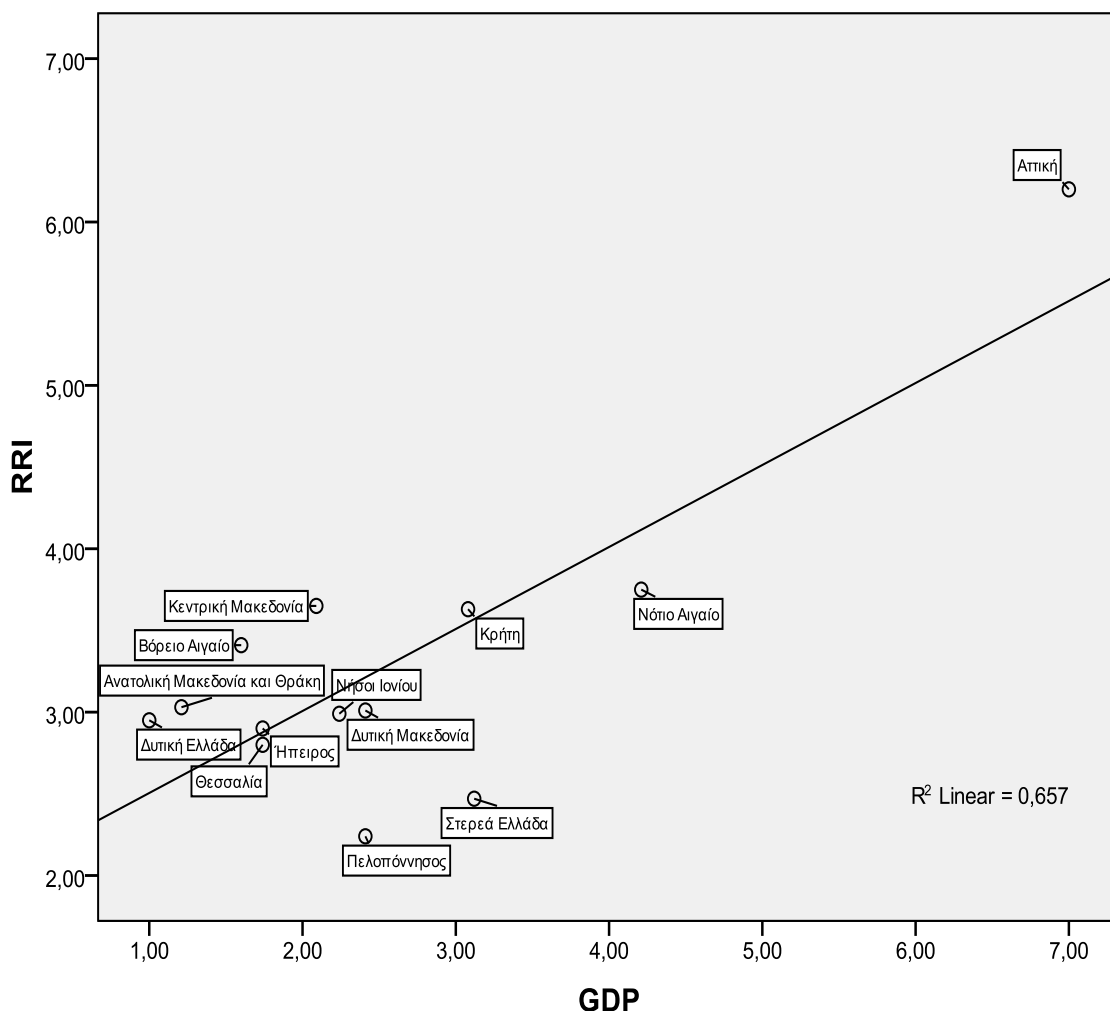
Επιχειρώντας μια συσχέτιση των τιμών του δείκτη με τις τιμές των μακροοικονομικών μεγεθών όπως προκύπτουν από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), το ποσοστό ανεργίας και το εισόδημα των νοικοκυριών στις περιφέρειες της χώρας, διαπιστώνεται η ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ των δύο. Η σχέση αυτή αποτυπώνεται περισσότερο συγκεκριμένα στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 9.3: Η συσχέτιση του δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο το 2007

Σε σχετικά υψηλότερο επίπεδο, παρουσιάζεται η τιμή που διαμορφώνεται ως προς τη συσχέτιση των τιμών του δείκτη ΠΨΕ με τη μεταβλητή του ΑΕΠ, όπως καταγράφεται στο διάγραμμα 9.4 που ακολουθεί :

Διάγραμμα 9.4: Η συσχέτιση του δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ)σε περιφερειακό επίπεδο το 2007

Σχετικά με τις τιμές όπως διαμορφώνονται αναλυτικότερα ως προς τους δευτερεύοντες δείκτες και τις σύνθετες μεταβλητές, ακολουθούν οι σχετικοί πίνακες, στους οποίους αποτυπώνεται με μεγαλύτερη ευκρίνεια.

Το βασικό στοιχείο το οποίο θα πρέπει να επισημανθεί σχετίζεται με την κυρίαρχη θέση της Αττικής, αφού όπως προκύπτει και από τον πίνακα 9.6 και στις πέντε κατηγορίες, κατέχει την πρώτη θέση και μάλιστα με σημαντική διαφορά από όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Πίνακας 9.6: Οι τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2007

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα
Αττική	6,67	5,30	5,72	6,37	6,76
Κεντρική Μακεδονία	3,94	3,71	3,59	3,73	3,18
Δυτική Ελλάδα	2,53	3,86	3,00	2,93	2,58
Νότιο Αιγαίο	3,72	4,25	2,42	4,75	3,34
Κρήτη	2,86	4,28	3,59	3,94	3,58
Στερεά Ελλάδα	2,46	3,07	1,55	2,89	2,32
Θεσσαλία	3,15	3,23	2,27	2,81	2,52
Ήπειρος	2,11	3,91	2,99	2,79	3,05
Πελοπόννησος	1,41	3,87	1,91	1,99	2,60
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,45	3,87	2,44	3,36	3,19
Νήσοι Ιονίου	1,73	3,15	1,99	4,39	3,51
Βόρειο Αιγαίο	3,49	3,89	2,49	2,86	4,87
Δυτική Μακεδονία	2,88	2,75	2,72	3,36	3,25

Όπως διακρίνεται από τον πίνακα 9.7, παρατηρώντας τις τιμές των πέντε δευτερευόντων δεικτών γίνονται εμφανείς οι σημαντικές ανισότητες μεταξύ των δεκατριών περιφερειών, με την κυριότερη να καταγράφεται στον δείκτη σχετικά με τη συνδεσιμότητα και την τεχνολογική υποδομή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η τιμή όπου παρουσιάζεται στην περιφέρεια Αττικής είναι σχεδόν πενταπλάσια (4,73) από εκείνη της Πελοποννήσου. Η τυπική απόκλιση σε αυτήν την περίπτωση είναι 1,32, ενώ εάν εξαιρέσουμε το Οικονομικό και Επιχειρηματικό Περιβάλλον όπου οι ανισότητες μοιάζει να είναι περισσότερο περιορισμένες, για όλες τις άλλες περιπτώσεις οι τιμές της τυπικής απόκλισης υπερβαίνουν τη μονάδα, γεγονός το οποίο αναδεικνύει και το μέγεθος των ανισοτήτων..

Πίνακας 9.7: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων ανά δευτερεύοντα δείκτη

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα
Μέση Τιμή	3,03	3,78	2,82	3,55	3,44
Τυπική Απόκλιση	1,32	0,65	1,06	1,13	1,19
Διακύμανση	1,74	0,43	1,13	1,27	1,41
Ελάχιστη Τιμή	1,41	2,75	1,55	1,99	2,32
Μέγιστη Τιμή	6,67	5,30	5,72	6,37	6,76
Λόγος Μέγιστης/Ελάχιστης τιμής	4,73	1,93	3,69	3,2	2,91

Στον πίνακα 9.8 που ακολουθεί αποτυπώνονται οι τιμές των δευτερευόντων δεικτών στις περιφέρειες της χώρας, όπως προκύπτουν μετά από την ιδιαίτερη στάθμιση για τον κάθε έναν εξ' αυτών. Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδόθηκε στους δευτερεύοντες δείκτες της διείσδυσης σε καταναλωτές και επιχειρήσεις αλλά και της συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής, λαμβάνοντας υπόψη και την προσέγγιση της μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από τους οργανισμούς που αναφέρονται στην προηγούμενη ενότητα του κεφαλαίου, αλλά και τις ιδιαιτερότητες της παρούσας μελέτης.

Πίνακας 9.8: Σταθμισμένες τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2007

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή (22%)	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον (16%)	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον (20%)	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις (26%)	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα (16%)
Αττική	1,47	0,85	1,14	1,66	1,08
Κεντρική Μακεδονία	0,87	0,59	0,72	0,97	0,51
Δυτική Ελλάδα	0,56	0,62	0,60	0,76	0,41
Νότιο Αιγαίο	0,82	0,68	0,48	1,24	0,53
Κρήτη	0,63	0,68	0,72	1,02	0,57
Στερεά Ελλάδα	0,54	0,49	0,31	0,75	0,37
Θεσσαλία	0,69	0,52	0,45	0,73	0,40
Ήπειρος	0,46	0,62	0,60	0,72	0,49
Λοιπή Πελοπόννησος	0,31	0,62	0,38	0,52	0,42
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0,54	0,62	0,49	0,87	0,51
Νήσοι Ιονίου	0,38	0,50	0,40	1,14	0,56
Βόρειο Αιγαίο	0,77	0,62	0,50	0,74	0,78
Δυτική Μακεδονία	0,63	0,44	0,54	0,87	0,52

Σχετικά με τη διαμόρφωση του δευτερεύοντα δείκτη της συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής και τις σύνθετες μεταβλητές από τις οποίες αποτελείται, προκύπτει αναμφισβήτη η κυριαρχία της περιφέρειας Αττικής με σημαντική απόκλιση από όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες, με εξαίρεση τη σύνθετη μεταβλητή της δημόσιας διαδικτυακής πρόσβασης όπου η υψηλότερη τιμή καταγράφεται στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν σημαντικά στοιχεία, τόσο ως προς την ύπαρξη υποδομών, όσο και ως προς τη διαμόρφωση ενός κρίσιμου μεγέθους χρηστών στις περιφέρειες της χώρας. Οι δυο παραπάνω παράγοντες σχετίζονται άμεσα με το βαθμό της ψηφιακής ένταξης αλλά και των προοπτικών που διαμορφώνονται σε κάθε περιφέρεια σχετικά με τη διείσδυση των ΤΠΕ.

Πίνακας 9.9: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Συνδεσιμότητας και Τεχνολογικής Υποδομής

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή						
	Ευρυζωνική Πρόσβαση	Επίπεδο Ανταγωνιστικότητας	Διαδικτυακή Πρόσβαση	Χρήση Διαδικτύου	Δημόσια Διαδικτυακή πρόσβαση	Διείσδυση Η/Υ	Διείσδυση Κινητών Τηλεφώνων
Αττική	7	7	7	7	4,66	7	7
Κεντρική Μακεδονία	3,95	3,24	3,99	4,61	2,6	4,55	4,67
Δυτική Ελλάδα	2,35	2,15	2,19	2,43	2,79	2,02	3,8
Νότιο Αιγαίο	4,28	1	5,33	4,33	1,92	4,71	4,43
Κρήτη	2,48	2,75	2,9	2,9	2,95	3,14	2,87
Στερεά Ελλάδα	2,07	1,83	2,84	1,94	1,16	2,48	4,9
Θεσσαλία	2,41	1,93	2,56	2,79	4,69	3,63	4,02
Ήπειρος	1	1,55	2,19	2,82	2,46	2,65	2,11
Πελοπόννησος	1,72	1,61	1	1	1	1	2,53
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,43	1,63	2,71	2,71	2,87	2,63	2,13
Νήσοι Ιονίου	2,16	1,55	1,7	1,61	2,74	1,31	1
Βόρειο Αιγαίο	3,15	2,04	3,76	2,54	7	2,97	2,95
Δυτική Μακεδονία	2,7	2,27	1,85	3,28	3,31	3,23	3,53

Ο δευτερεύων δείκτης που αφορά στο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον για άλλη μια φορά αναδεικνύει τη δυναμική της περιφέρειας Αττικής, για την πλειοψηφία των σύνθετων μεταβλητών, με εξαίρεση το επενδυτικό θεσμικό πλαίσιο όπου τα κίνητρα επενδύσεων για τη συγκεκριμένη περιφέρεια είναι τα λιγότερο ισχυρά. Το μόνο σημείο το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η κατάσταση διαφοροποιείται σε σχέση με τους υπόλοιπους δευτερεύοντες δείκτες, είναι το σχετικά μειωμένο εύρος των ανισοτήτων, μεταξύ των τιμών που λαμβάνουν οι σύνθετες μεταβλητές ως προς την κυρίαρχη θέση της Αττικής.

Πίνακας 9.10: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Οικονομικού -Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος

	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον				
	Μακροοικονομικά	Ευκαιρίες Αγοράς	Αγορά Εργασίας	Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας	Επενδυτικό θεσμικό πλαίσιο
Αττική	6,32	6,4	5,78	7	1
Κεντρική Μακεδονία	3,48	3,34	4,3	4,91	2,5
Δυτική Ελλάδα	2,46	2,16	3,11	4,59	7
Νότιο Αιγαίο	4,19	2,64	4,13	6,31	4
Κρήτη	4,73	2,07	5,62	4,98	4
Στερεά Ελλάδα	3,8	1,73	2,86	2,93	4
Θεσσαλία	3,46	1,59	3,04	4,06	4
Ήπειρος	2,75	1,74	3,48	4,57	7
Πελοπόννησος	3,58	1,78	4,05	2,96	7
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,74	2,04	3,45	4,1	7
Νήσι Ιονίου	2,32	1,49	2,43	5,52	4
Βόρειο Αιγαίο	3,39	1,8	1,82	5,44	7
Δυτική Μακεδονία	2,53	1,84	2,36	3,02	4

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την ερμηνεία του δείκτη για το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον δεν διαφέρει από τα αντίστοιχα που αναφέρθηκαν για τους υπόλοιπους δείκτες, τόσο ως προς το εύρος των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, όσο και σχετικά με την κυριαρχία της περιφέρειας Αττικής. Οι συγκεντρώσεις του καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, των δραστηριοτήτων της καινοτομίας, της γνώσης, αλλά και της επιχειρηματικότητας, όπως προκύπτει από τις πέντε επιμέρους σύνθετες μεταβλητές, κατά κύριο λόγο αναπτύσσονται στη συγκεκριμένη περιφέρεια.

Πίνακας 9.11: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κοινωνικού και Πολιτιστικού Περιβάλλοντος

	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον				
	Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Ψηφιακή Παιδεία	Επίπεδο Καινοτομίας	Βαθμός Επιχειρηματικότητας	Πόλοι Προαγωγής και Διάχυσης της Γνώσης
Αττική	7	6,38	6,35	4,71	4,17
Κεντρική Μακεδονία	3,91	4,01	4,13	2,79	3,09
Δυτική Ελλάδα	2,79	3,26	4,24	1,33	3,36
Νότιο Αιγαίο	1,69	3,28	1,12	4,48	1,53
Κρήτη	3,42	3,99	4,84	2,16	3,54
Στερεά Ελλάδα	1,3	1,73	1,25	1,50	1,98
Θεσσαλία	2,08	2,19	2,50	1,37	3,22
Ήπειρος	2,57	1,65	4,23	2,39	4,11
Πελοπόννησος	1,7	1,54	1,75	1,65	2,90
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,65	3,68	2,41	1,67	2,79
Νήσοι Ιονίου	1,14	1,34	1,18	3,75	2,55
Βόρειο Αιγαίο	2,12	1,99	2,87	3,17	2,29
Δυτική Μακεδονία	2,09	4,06	1,49	2,81	3,15

Ο δευτερεύοντας δείκτης που ακολουθεί και μέσω του οποίου επιχειρείται η αποτύπωση της διείσδυσης των ΤΠΕ σε καταναλωτές και επιχειρήσεις δεν παρουσιάζει επίσης κάποια ιδιαίτερη διαφοροποίηση σε σχέση με τις παραπάνω διαπιστώσεις. Η εικόνα η οποία εξακολουθεί να ισχύει είναι η κυρίαρχη θέση της περιφέρειας Αττικής με σημαντικές ανισότητες να διαπιστώνονται μεταξύ των υπολοίπων περιφερειών. Αξιοσημείωτη διαφοροποίηση παρουσιάζεται σχετικά με τη σύνθετη μεταβλητή του Ηλεκτρονικού Επιχειρείν, όπου ίσως είναι η μοναδική περίπτωση από όλες τις υπόλοιπες σύνθετες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για τον κύριο δείκτη (με εξαίρεση τη σύνθετη μεταβλητή του θεσμικού πλαισίου), στην οποία η τιμή για την περιφέρεια της Αττικής κατατάσσεται σε τόσο χαμηλή θέση (έκτη). Το συγκεκριμένο στοιχείο, ενδεχομένως αναδεικνύει τη συνειδητοποίηση των επιχειρηματιών της περιφέρειας, σχετικά με τη σημασία των ΤΠΕ, ενσωματώνοντας τις στην επιχειρηματική τους λειτουργία.

Πίνακας 9.12: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Διείσδυσης σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις

	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις			
	Ψηφιακές Αγορές	Ψηφιακές Τραπεζικές συναλλαγές	Ψηφιακές συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες	Ηλεκτρονικό Επιχειρείν
Αττική	6,86	7,00	6,94	4,68
Κεντρική Μακεδονία	2,37	3,71	5,25	3,58
Δυτική Ελλάδα	1,89	2,88	1,34	5,60
Νότιο Αιγαίο	3,80	5,96	4,25	5,00
Κρήτη	4,41	4,18	2,19	4,97
Στερεά Ελλάδα	3,04	4,95	1,92	1,65
Θεσσαλία	1,85	1,23	3,14	5,03
Ήπειρος	2,90	2,53	2,73	2,99
Πελοπόννησος	1,25	1,18	1,98	3,56
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	4,17	2,75	3,52	2,99
Νήσοι Ιονίου	1,99	6,24	3,12	6,22
Βόρειο Αιγαίο	2,82	1,00	3,02	4,58
Δυτική Μακεδονία	1,90	2,45	5,26	3,85

Μέσω του τελευταίου δείκτη επιχειρείται να εκφραστεί η κυβερνητική πολιτική και το όραμα της, όπως αυτό αποτυπώνεται σε περιφερειακό επίπεδο, μέσα από την περιφερειακή κατανομή των δημοσίων δαπανών για την υλοποίηση έργων και δράσεων σχετικά με τις ΤΠΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, για άλλη μια φορά η τιμή που λαμβάνει η περιφέρεια Αττικής είναι η υψηλότερη. Στο πεδίο της ψηφιακής στρατηγικής, του οποίου η τιμή διαμορφώνεται από ορισμένες μεταβλητές που συνδέονται με τη δραστηριοποίηση των ΟΤΑ Α΄ Βαθμού, όπως έχει ήδη εξηγηθεί νωρίτερα, εξαιτίας του αυξημένου μεγέθους τους, οι ΟΤΑ των δυο μητροπολιτικών περιφερειών, διαθέτουν, τόσο τις οργανικές δομές, όσο και τις στρατηγικές (με συγκεκριμένους περιορισμούς) για την προώθηση της ψηφιακή ένταξης των τοπικών κοινωνιών.

Πίνακας 9.13: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα

	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα	
	Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ	Τοπική Ψηφιακή Στρατηγική
Αττική	7,00	6,53
Κεντρική Μακεδονία	1,00	5,35
Δυτική Ελλάδα	1,65	3,51
Νότιο Αιγαίο	4,03	2,64
Κρήτη	3,35	3,80
Στερεά Ελλάδα	2,03	2,62
Θεσσαλία	1,12	3,92
Ήπειρος	4,41	1,68
Πελοπόννησος	2,31	2,89
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,57	4,81
Νήσοι Ιονίου	3,97	3,05
Βόρειο Αιγαίο	6,12	3,62
Δυτική Μακεδονία	4,37	2,13

9.3.2 Η διαμόρφωση του δείκτη το έτος 2003

Σε ότι αφορά τη διαμόρφωση του κύριου δείκτη για το 2003, οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται ως προς την κατάταξη των περιφερειών, δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε σχέση με τις αντίστοιχες του 2007. Η περιφέρεια Αττικής και το συγκεκριμένο έτος κατατάσσεται μακράν στην πρώτη θέση, με την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας να ακολουθεί, αλλά με τη μεταξύ τους απόκλιση να είναι σημαντικά μικρότερη από ότι το 2007. Κατά τα λοιπά επιβεβαιώνεται η ιδιαίτερη δυναμική για τις περιφέρειες του νησιώτικού χώρου αφού και το 2003 κατατάσσονται σε αρκετά υψηλές θέσεις, συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Η βασικότερη διαφοροποίηση καταγράφεται σε σχέση με τη θέση της περιφέρειας Ιονίων νήσων, η οποία ενώ το 2003 καταλαμβάνει την τέταρτη θέση, πέντε χρόνια αργότερα (2007) υποχωρεί στην όγδοη θέση. Στις τελευταίες θέσεις συναντάμε και για το 2003 τις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδος και Πελοποννήσου, στοιχείο το οποίο και μπορεί να θεωρηθεί ότι αναδεικνύει τη δυσκολία απεγκλωβισμού των περιφερειών, στις οποίες διαπιστώνονται χαμηλά επίπεδα ψηφιακής ένταξης, όπως και η πραγματοποίηση του ψηφιακού άλματος στις περιφέρειες αυτές. Οι περιφέρειες των

Ιονίων Νήσων (η οποία είναι η μοναδική με αρνητική μεταβολή της τιμής του δείκτη), της Πελοποννήσου και της Θεσσαλίας, ασχέτως της θέσης που κατέχουν, μοιάζει το διάστημα της πενταετίας να μην ακολουθούν τους ρυθμούς των υπολοίπων περιφερειών με συνέπεια είτε να διευρύνουν την

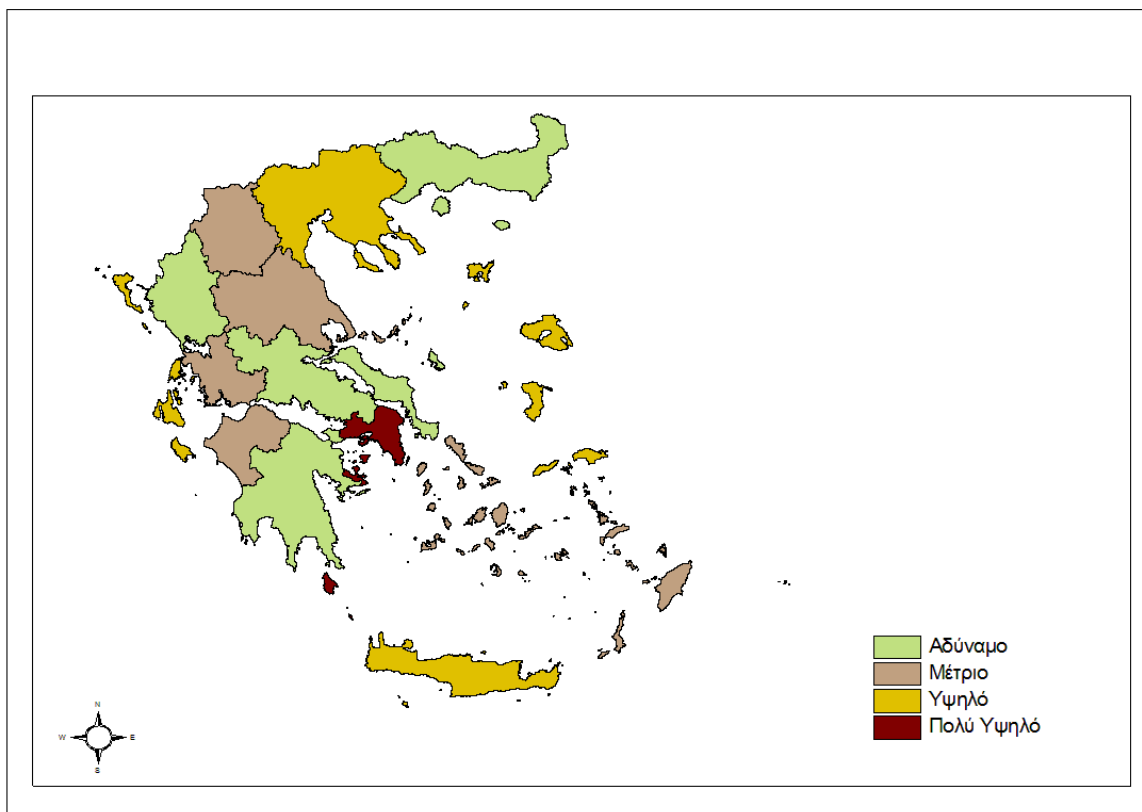
Πίνακας 9.14: Κύριος δείκτης περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, 2003

Κύριος Δείκτης Περιφερειακής Ψηφιακής Ετοιμότητας		
1	Αττική	4,63
2	Κεντρική Μακεδονία	3,30
3	Κρήτη	3,18
4	Νήσοι Ιονίου	3,06
5	Βόρειο Αιγαίο	3,06
6	Νότιο Αιγαίο	2,84
7	Δυτική Ελλάδα	2,61
8	Δυτική Μακεδονία	2,59
9	Θεσσαλία	2,58
10	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,39
11	Ήπειρος	2,34
12	Στερεά Ελλάδα	2,21
13	Πελοπόννησος	2,14

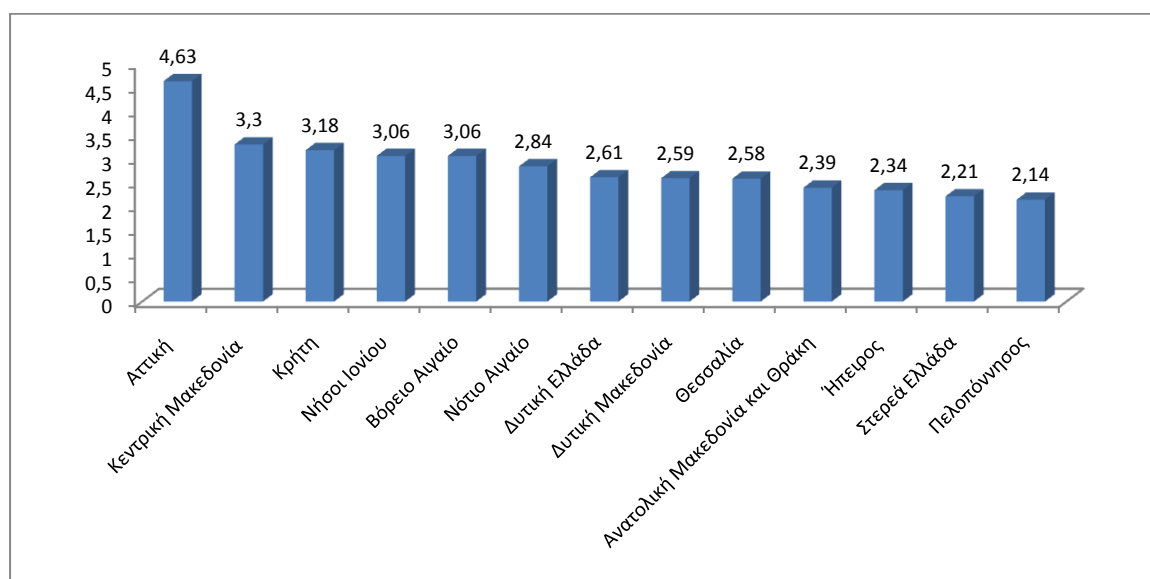
απόκλιση τους, είτε να αποδυναμώνουν τη θέση τους συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Οι περιφέρειες και σε αυτήν την περίπτωση ομαδοποιήθηκαν σύμφωνα με τις τιμές τους σε τέσσερις ομάδες. Στην πρώτη ομάδα εντάσσεται μόνη της η περιφέρεια της Αττικής. Ακολουθεί η δεύτερη ομάδα με την Κεντρική Μακεδονία, την Κρήτη, του Νήσους του Ιονίου και το Βόρειο Αιγαίο. Στην τρίτη ομάδα περιλαμβάνονται η

Δυτική Ελλάδα, η Δυτική Μακεδονία και η Θεσσαλία, ενώ την τελευταία ομάδα απαρτίζουν η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Ήπειρος, η Στερεά Ελλάδα και η Πελοπόννησος. Στο χάρτη 9.2 που ακολουθεί αποτυπώνεται με μεγαλύτερη ευκρίνεια το επίπεδο της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, σύμφωνα πάντα με τις τιμές του κύριου δείκτη σε όλες τις περιφέρειες της χώρας όπως έχουν ομαδοποιηθεί σε τέσσερις ομάδες.

Χάρτης 9.2: Η περιφερειακή διάσταση της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας το 2003

Διάγραμμα 9.5: Οι τιμές του κύριου δείκτη ΠΨΕ διαγραμματικά αποτυπωμένες

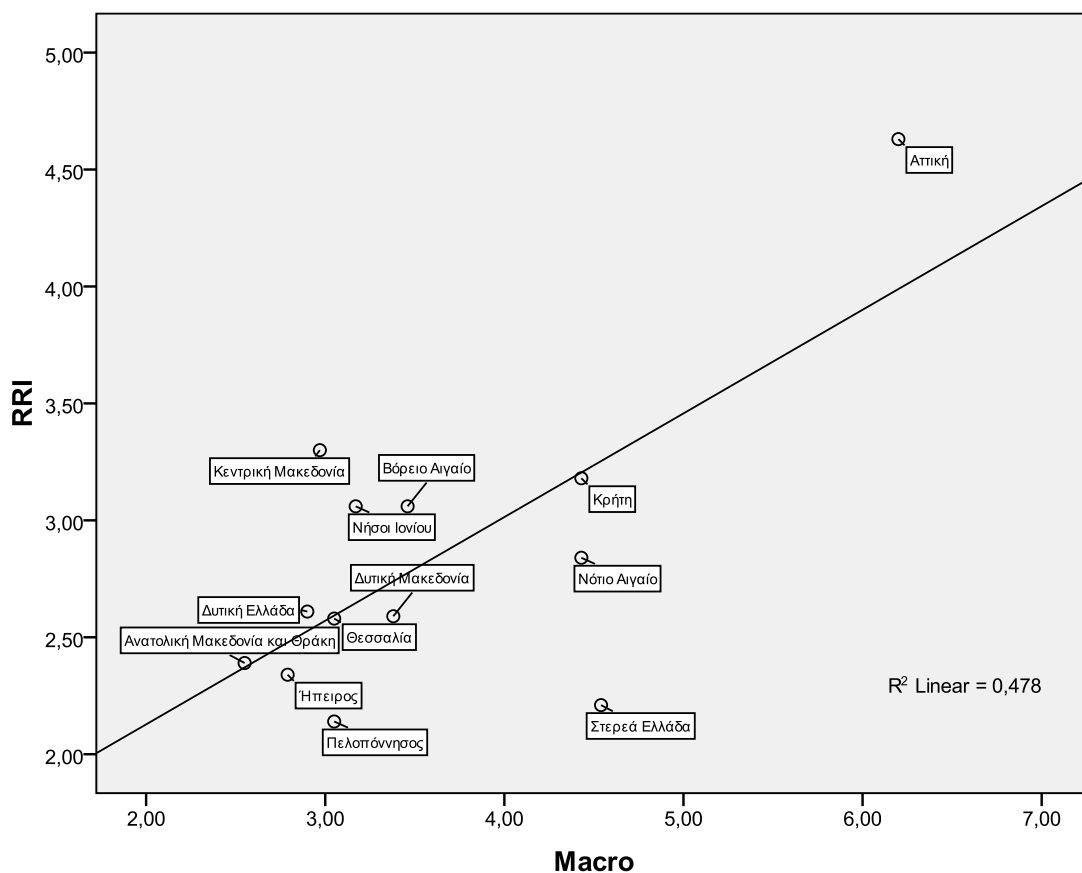
Αυτό το οποίο μπορεί να υποστηριχθεί καταρχάς, παρά τις ανισότητες που παρατηρούνται και για το 2003, είναι ότι το εύρος τους είναι σημαντικά ηπιότερο από ότι το 2007. Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνεται, τόσο από τον συντελεστή μεταβλητότητας ο οποίος ανήλθε σε 23,24, σαφώς μικρότερος από το 29,60 το 2007, όσο και από τη σχέση μέγιστης ελάχιστης τιμής η οποία ενώ το 2007 διαμορφωνόταν σε 2,77, το 2003 ανήλθε σε 2,16.

Πίνακας 9.15: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων

Μέση τιμή	2,84
Τυπική Απόκλιση	0,66
Διακύμανση	0,43
Εύρος	2,50
Μέγιστη/Ελάχιστη Τιμή	2,16

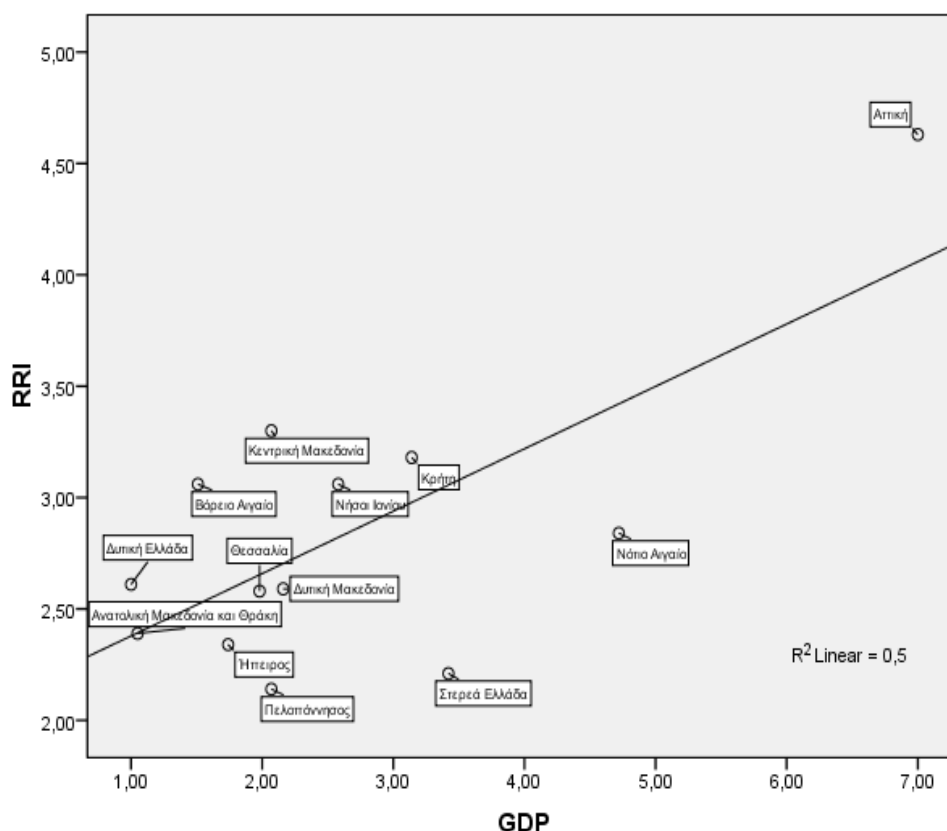
Όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί σχετικά με το επίπεδο συσχέτισης του δείκτη με τα αντίστοιχα μακροοικονομικά μεγέθη σε περιφερειακό επίπεδο το 2003, δεν διακρίνεται κάποια ιδιαίτερη σχέση και σε καμία περίπτωση δεν καταγράφεται ο βαθμός συσχέτισης που παρουσιάζεται το 2007.

Διάγραμμα 9.6: Η συσχέτιση του κύριου δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο το2003

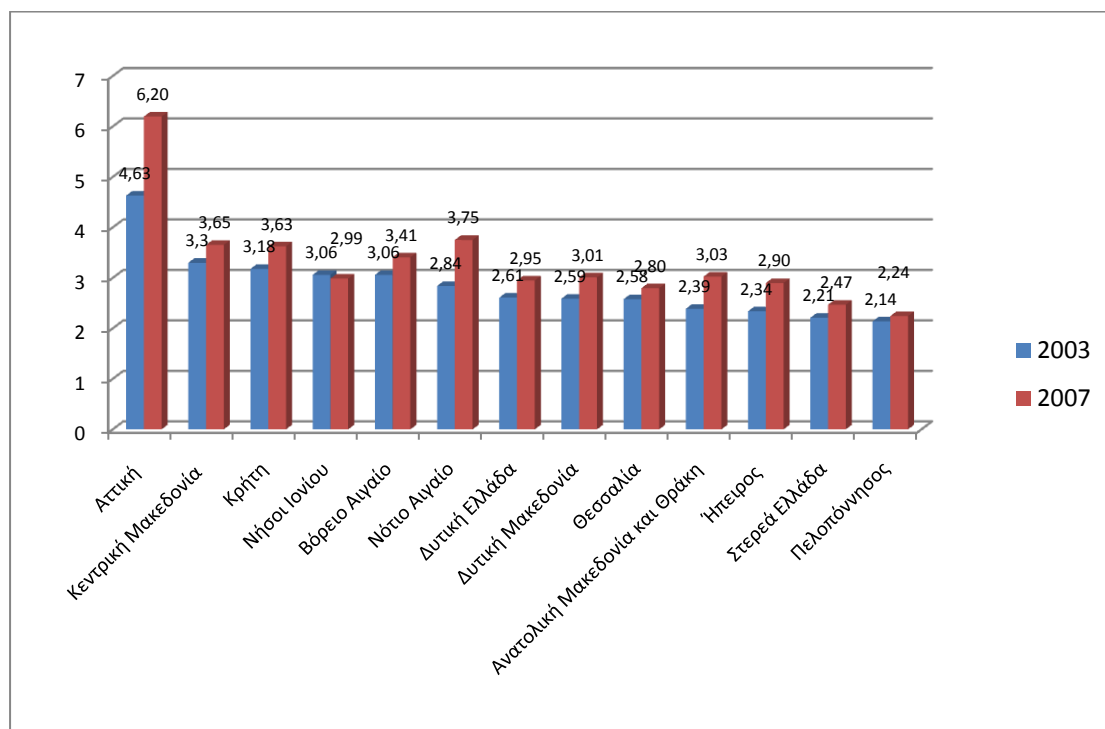
Στο αντίστοιχο διάγραμμα 9.7, στο οποίο αποτυπώνεται η σχέση μεταξύ του δείκτη και του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) για το 2003, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διακρίνεται κάποια ιδιαίτερη συσχέτιση.

Διάγραμμα 9.7: Η συσχέτιση του κύριου δείκτη της ΠΨΕ (RRI) με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) σε περιφερειακό επίπεδο το2003

Συγκριτικά, οι τιμές που λαμβάνουν οι δεκατρείς περιφέρειες της χώρας μέσω του δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας μεταξύ του έτους 2003 και 2007, αποτυπώνονται με μεγαλύτερη ευκρίνεια στο διάγραμμα 9.8. Όπως γίνεται άμεσα διακριτό σε όλες τις περιπτώσεις καταγράφεται αύξηση των τιμών του δείκτη, μεταξύ του διαστήματος 2003 και 2007 εκτός από την περίπτωση των Ιονίων Νήσων. Παρά το γεγονός ότι μεθοδολογικά τα αποτελέσματα μεταξύ της διαχρονικής σύγκρισης των τιμών που καταγράφονται στις περιφέρειες δεν αποτυπώνουν, κατά κύριο λόγο, τη βελτίωση ή την επιδείνωση της ψηφιακής ετοιμότητας της ίδιας της περιφέρειας, αλλά τη θέση της συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες, μπορούν να διεξαχθούν και ορισμένα συμπεράσματα σε σχέση με το βαθμό ψηφιακής ετοιμότητας των ίδιων των περιφερειών για το συγκεκριμένο διάστημα.

Διάγραμμα 9.8: Συγκριτική απεικόνιση των τιμών του κύριου δείκτη ΠΨΕ μεταξύ 2003 και 2007

Σχετικά με τους δευτερεύοντες δείκτες, όπως διαμορφώνονται για το έτος 2003, με εξαίρεση αυτόν της κυβερνητικής πολιτικής και του οράματος, ο οποίος όπως έχει ήδη επεξηγηθεί νωρίτερα οι τιμές που έλαβε για όλες τις περιφέρειες είναι η μονάδα, σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις οι υψηλότερες τιμές παρατηρούνται στην περιφέρεια Αττικής, επιβεβαιώνοντας και το 2003 την κυριαρχία του μητροπολιτικού κέντρου, ως προς τον τεχνολογικό του δυναμισμό.

Πίνακας 9.16: Οι τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2003

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα
Αττική	5,52	5,35	5,15	5,26	1,00
Κεντρική Μακεδονία	4,32	3,77	3,89	3,12	1,00
Δυτική Ελλάδα	2,92	3,64	3,36	2,14	1,00
Νότιο Αιγαίο	3,05	4,50	2,77	2,84	1,00
Κρήτη	3,61	4,14	3,52	3,30	1,00
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	2,11	3,38	1,83	2,61	1,00
Θεσσαλία	2,13	3,54	3,90	2,31	1,00
Ήπειρος	2,11	3,75	2,69	2,21	1,00
Πελοπόννησος	1,69	3,44	1,89	2,60	1,00
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,24	3,60	3,03	2,14	1,00
Νήσοι Ιονίου	3,17	4,06	2,44	4,11	1,00
Βόρειο Αιγαίο	3,40	3,95	2,98	3,57	1,00
Δυτική Μακεδονία	3,59	3,34	2,87	2,05	1,00

Οι σημαντικότερες αποκλίσεις, όπως γίνεται διακριτό και στον πίνακα 9.17, μέσω των οποίων αποκαλύπτεται μεγαλύτερο εύρος ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, διαπιστώνονται στους δευτερεύοντες δείκτες της συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής και της διείσδυσης σε καταναλωτές και επιχειρήσεις, με την τυπική απόκλιση να ανέρχεται σε 1,06 και σε 0,94 αντίστοιχα. Ηπιότερα είναι τα στοιχεία σχετικά με το οικονομικό –επιχειρηματικό περιβάλλον όπου το αντίστοιχο μέγεθος ανέρχεται σε 0,55. Το μέγεθος των ανισοτήτων επιβεβαιώνεται και από τη σχέση μέγιστης ελάχιστης τιμής σύμφωνα με την οποία σε ότι αφορά το δείκτη της συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής η τιμή που καταγράφεται στην Αττική είναι 3,27 φορές υψηλότερη από την αντίστοιχη στην περιφέρεια Πελοποννήσου.

Πίνακας 9.17: Στατιστική αποτύπωση του επίπεδου ανισοτήτων ανά δευτερεύοντα δείκτη

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα
Μέση Τιμή	3,07	3,88	3,10	2,94	1,00
Τυπική Απόκλιση	1,06	0,55	0,89	0,94	0,00
Διακύμανση	1,13	0,31	0,80	0,88	0,00
Εύρος	3,83	2,01	3,32	3,21	0,00
Ελάχιστη Τιμή	1,69	3,34	1,83	2,05	1,00
Μέγιστη Τιμή	5,52	5,35	5,15	5,26	1,00
Λόγος Μέγιστης/Ελάχιστης τιμής	3,27	1,60	2,81	2,57	1,00

Στον πίνακα 9.18 αποτυπώνεται η τιμή των δευτερευόντων δεικτών όπως προκύπτει μετά από τη στάθμιση του καθενός εξ αυτών. Σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη στάθμιση γίνεται αναλυτικότερη αναφορά στην αρχή του κεφαλαίου.

Πίνακας 9.18: Σταθμισμένες τιμές των δευτερευόντων δεικτών ανά περιφέρεια το 2003

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή (22%)	Οικονομικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον (16%)	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον (20%)	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις (26%)	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα (16%)
Αττική	1,21	0,86	1,03	1,37	0,16
Κεντρική Μακεδονία	0,95	0,60	0,78	0,81	0,16
Δυτική Ελλάδα	0,64	0,58	0,67	0,56	0,16
Νότιο Αιγαίο	0,67	0,72	0,55	0,74	0,16
Κρήτη	0,79	0,66	0,70	0,86	0,16
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,47	0,54	0,37	0,68	0,16
Θεσσαλία	0,47	0,57	0,78	0,60	0,16
Ήπειρος	0,46	0,60	0,54	0,57	0,16
Πελοπόννησος	0,37	0,55	0,38	0,68	0,16
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0,49	0,58	0,61	0,56	0,16
Νήσοι Ιονίου	0,70	0,65	0,49	1,07	0,16
Βόρειο Αιγαίο	0,75	0,63	0,60	0,93	0,16
Δυτική Μακεδονία	0,79	0,53	0,57	0,53	0,16

Όπως γίνεται αντιληπτό και από τον πίνακα που ακολουθεί (πίνακας 9.19), η υπεροχή της Αττικής διαπιστώνεται για όλες τις σύνθετες μεταβλητές με εξαίρεση αυτή της δημόσιας διαδικτυακής πρόσβασης. Σχετικά με τις σύνθετες μεταβλητές της ευρυζωνικής πρόσβασης αλλά και του επιπέδου ανταγωνιστικότητας, σε ότι αφορά την ευρυζωνικότητα για το 2003, οι τιμές που παρουσιάζονται αντανακλούν για τη μεν πρώτη περίπτωση τα μηδενικά επίπεδα διείσδυσης της ευρυζωνικότητας, εξαιτίας της έλλειψης σχετικών υποδομών (με εξαίρεση ελάχιστες περιπτώσεις στην Αττική και στην Κεντρική Μακεδονία), ενώ για τη δεύτερη, την ανυπαρξία του ανταγωνισμού λόγω της μη δραστηριοποίησης των εναλλακτικών παρόχων τη συγκεκριμένη περίοδο.

Πίνακας 9.19: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Συνδεσιμότητας και Τεχνολογικής Υποδομής

	Συνδεσιμότητα και Τεχνολογική Υποδομή						
	Ευρυζωνική Πρόσβαση	Επίπεδο ανταγωνιστικότητας	Διαδικτυακή Πρόσβαση	Χρήση Διαδικτύου	Δημόσια Διαδικτυακή πρόσβαση	Διείσδυση Η/Υ	Διείσδυση Κινητών Τηλεφώνων
Αττική	7	1	7	7	3,1	7	6,53
Κεντρική Μακεδονία	6,66	1	3,68	4,19	3,98	6,23	4,48
Δυτική Ελλάδα	1	1	2,88	4,14	6,5	2,27	2,62
Νότιο Αιγαίο	1	1	3,23	2,64	1	5,5	7
Κρήτη	1	1	3,99	6,01	4,05	5,43	3,8
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1	1	1	1	2,46	2,54	5,8
Θεσσαλία	1	1	2,44	2,02	1,93	1,76	4,76
Ήπειρος	1	1	1,38	1,64	5,06	1	3,7
Πελοπόννησος	1	1	1,49	1,26	1,6	1,23	4,25
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1	1	2,45	3,26	2,15	2,72	3,12
Νήσοι Ιονίου	1	1	4,25	5,83	6,17	2,93	1
Βόρειο Αιγαίο	1	1	5,1	4,08	6,14	3,12	3,34
Δυτική Μακεδονία	1	1	3,67	4,08	7	2,43	5,91

Σχετικά με το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, όπως εκφράζεται από το συγκεκριμένο δευτερεύοντα δείκτη, η θέση της περιφέρειας Αττικής εξακολουθεί να είναι κυρίαρχη, με σημαντική απόκλιση από όλες τις υπόλοιπες. Εξαίρεση αποτελεί η μεταβλητή του επενδυτικού θεσμικού πλαισίου, όπου η Αττική κατατάσσεται στην τελευταία θέση, αφού ως προς τα διαθέσιμα επενδυτικά κίνητρα δεν ευνοείται η χωροθέτηση επιχειρήσεων στη συγκεκριμένη περιφέρεια.

Πίνακας 9.20: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Οικονομικού -Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος

	Οικονομικό- Επιχειρηματικό Περιβάλλον				
	Μακροοικονομικά	Ευκαιρίες Αγοράς	Αγορά Εργασίας	Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας	Επενδυτικό θεσμικό πλαίσιο
Αττική	6,2	6,38	6,18	7	1
Κεντρική Μακεδονία	2,97	3,49	4,7	4,69	3
Δυτική Ελλάδα	2,9	2,24	3,45	4,22	5,4
Νότιο Αιγαίο	4,43	1,98	4,77	6,3	5
Κρήτη	4,43	2,44	5,11	4,71	4
Στερεά Ελλάδα	4,54	2,09	3,34	2,93	4
Θεσσαλία	3,05	2,32	3,49	3,84	5
Ήπειρος	2,79	1,67	4,19	4,73	5,4
Πελοπόννησος	3,05	1,91	3,73	3,13	5,4
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,55	2,1	3,95	3,41	6
Νήσοι Ιονίου	3,17	1,88	3,94	6,32	5
Βόρειο Αιγαίο	3,46	1,91	1,75	5,61	7
Δυτική Μακεδονία	3,38	1,99	3,39	2,93	5

Σχετικά με το δείκτη που αναφέρεται στο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον, παρά τις αναμφισβήτητα υψηλά τιμές που καταγράφονται σε ορισμένες σύνθετες μεταβλητές για την περιφέρεια Αττικής, αλλά και του εύρους των ανισοτήτων το οποίο διακρίνεται μεταξύ των περιφερειών, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι αποκλίσεις που παρουσιάζονται είναι σχετικά ηπιότερες από τις αντίστοιχες που παρουσιάστηκαν προηγούμενα για το 2007. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η υψηλή τιμή της σύνθετης μεταβλητής των πόλων προαγωγής και διάχυσης της γνώσης στην περιφέρεια Ηπείρου.

Πίνακας 9.21: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κοινωνικού και Πολιτιστικού Περιβάλλοντος

	Κοινωνικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον				
	Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Ψηφιακή Παιδεία	Επίπεδο Καινοτομίας	Βαθμός Επιχειρηματικότητας	Πόλοι Προαγωγής και Διάχυσης της Γνώσης
Αττική	5,77	5,64	5,28	4,73	4,34
Κεντρική Μακεδονία	4,01	4,07	4,18	2,77	4,41
Δυτική Ελλάδα	2,22	2,92	5,72	1,57	4,36
Νότιο Αιγαίο	2,2	3,59	1,3	4,58	2,17
Κρήτη	2,76	3,59	4,54	2,46	4,27
Στερεά Ελλάδα	1,76	2,01	1,67	1,81	1,89
Θεσσαλία	5,56	3,98	3,49	2,72	3,76
Ήπειρος	1	1,00	4,01	1,96	5,50
Πελοπόννησος	1,92	1,67	1,19	1,72	2,94
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,32	4,08	2,94	1,87	3,97
Νήσοι Ιονίου	1,8	1,74	1,76	4,10	2,80
Βόρειο Αιγαίο	2,44	2,19	3,45	3,61	3,21
Δυτική Μακεδονία	2,33	4,20	1,94	2,97	2,92

Σε ότι αφορά το δείκτη που αποτυπώνει το βαθμό διείσδυσης σε καταναλωτές και επιχειρήσεις για το 2003, διαπιστώνεται για ακόμα μια φορά η υψηλή θέση της Αττικής, κυρίως σε ότι αφορά τις ψηφιακές τραπεζικές συναλλαγές και τις συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες. Παράλληλα, προβληματισμό προκαλούν οι τιμές της σύνθετης μεταβλητής των ψηφιακών αγορών, που αναδεικνύουν για την πλειοψηφία των περιφερειών ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά. Σχετικά με την σύνθετη μεταβλητή του ηλεκτρονικού επιχειρείν, θα πρέπει να σημειωθεί όπως έχει προαναφερθεί και στο τμήμα της μεθοδολογίας, ότι οι τιμές προέκυψαν, λόγω έλλειψης διαθέσιμων στοιχείων για το συγκεκριμένο έτος, από περιορισμένο αριθμό μεταβλητών (οι οποίες αναφέρονται συγκεκριμένα στο τμήμα της διάρθρωσης του δείκτη)

Πίνακας 9.22: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Διείσδυσης σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις

	Διείσδυση σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις			
	Ψηφιακές Αγορές	Ψηφιακές Τραπεζικές συναλλαγές	Ψηφιακές συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες	Ηλεκτρονικό Επιχειρείν
Αττική	3,83	7	5,99	4,21
Κεντρική Μακεδονία	2,57	2,79	5,19	1,94
Δυτική Ελλάδα	1,26	1,83	2,03	3,43
Νότιο Αιγαίο	1,61	2,96	3,42	3,37
Κρήτη	1,28	2,83	4,69	4,41
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1	1	1,78	6,66
Θεσσαλία	1,43	3,09	1,73	2,97
Ήπειρος	1,47	1	2,34	4,03
Πελοπόννησος	1,56	3,72	2,25	2,86
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,6	1	2,61	2,35
Νήσοι Ιονίου	7	4,88	2,01	2,53
Βόρειο Αιγαίο	1	3,57	4,41	5,28
Δυτική Μακεδονία	1	1	3,78	2,44

Αυτό το οποίο θα πρέπει να επαναληφθεί διευκρινιστικά, σχετικά με τον δευτερεύων δείκτη της κυβερνητικής πολιτικής και του οράματος, ο οποίος για το 2003 λαμβάνει την τιμή της μονάδας, είναι ότι αυτό οφείλεται στο γεγονός του ότι το 2003 οι περιφερειακές δημόσιες δαπάνες (μέσω των έργων που εντάχθηκαν) από το Ε.Π ΚΤΠ σχετικά με τις ΤΠΕ ήταν συγκριτικά ελάχιστες, με την πλειοψηφία αυτών να κατευθύνεται σε ακαδημαϊκά ιδρύματα και για ορισμένες περιπτώσεις για την λειτουργία κάποιων ΚΕΠ. Σε ότι αφορά τη δεύτερη σύνθετη μεταβλητή τη συγκεκριμένη περίοδο, οι ΟΤΑ δεν είχαν εντάξει έργα σχετικά με τις ΤΠΕ, ενώ παράλληλα δεν είχε θεσμοθετηθεί η υποχρέωση της κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία αυτών να μην διαθέτουν καμίας μορφή ψηφιακή στρατηγική.

Πίνακας 9.23: Η διάρθρωση του δευτερεύοντα δείκτη Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα

	Κυβερνητική Πολιτική και Όραμα	
	Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ	Τοπική Στρατηγική Ψηφιακή
Αττική	1	1
Κεντρική Μακεδονία	1	1
Δυτική Ελλάδα	1	1
Νότιο Αιγαίο	1	1
Κρήτη	1	1
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1	1
Θεσσαλία	1	1
Ήπειρος	1	1
Πελοπόννησος	1	1
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1	1
Νήσοι Ιονίου	1	1
Βόρειο Αιγαίο	1	1
Δυτική Μακεδονία	1	1

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Όπως αναδείχθηκε στην αρχή του κεφαλαίου, η αναγνώριση της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό γίνεσθαι οδήγησε στην ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών ποσοτικοποίησης και αξιολόγησης των σχετικών στοιχείων. Τέτοιας μορφής μηχανισμό αποτελεί στην παρούσα μελέτη η σύνθεση του πολυμεταβλητού δείκτη περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας. Παρόμοια μεθοδολογία χρησιμοποιείται από σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς, με στόχο τη σύγκριση σχετικά με τα επίπεδα διείσδυσης των ΤΠΕ μεταξύ των κρατών, αλλά και των δυνητικών προοπτικών που παρουσιάζονται σχετικά με την παραπάνω διείσδυση. Στη γενική φιλοσοφία των παραπάνω δεικτών, με σημαντικές όμως διαφοροποιήσεις, βασίστηκε και αυτός της ψηφιακής περιφερειακής ετοιμότητας, με την πλειοψηφία των μεταβλητών να αποτελούν ιδιαίτερες επιλογές.

Συμπερασματικά σχετικά με τον συγκεκριμένο δείκτη και για τα δύο έτη 2003 και 2007, επιβεβαιώνεται η κυρίαρχη θέση της περιφέρειας Αττικής της οποίας η κυριαρχία διευρύνεται ακόμα περισσότερο το 2007, τόσο ως προς την αυξημένη τιμή που λαμβάνει σε σχέση με το 2003, όσο και ως προς το εύρος της απόκλισης που παρουσιάζει σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες. Αξιοσημείωτη είναι η σημαντική απόκλιση που παρουσιάζεται σε σχέση με τη δεύτερη στην κατάταξη περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας για το 2003 και την ακόμα σημαντικότερη, με του Νοτίου Αιγαίου για το 2007. Επίσης, θα πρέπει να γίνει αναφορά στην ισχυρή θέση, που σύμφωνα με την κατάταξη κατέχουν οι περιφέρειες του νησιωτικού χώρου, ενώ εντύπωση προκαλεί και το γεγονός του ότι οι δύο περιφέρειες ουραγοί για το 2003, της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδος, παραμένουν στην ίδια ακριβώς κατάταξη και για το 2007, όπως και η περιφέρεια της Ηπείρου μοιάζει να είναι επίσης εγκλωβισμένη στις τελευταίες θέσεις. Ενδεχομένως το στοιχείο αυτό να αναδεικνύει και τη δυσκολία της πραγματοποίησης του ψηφιακού άλματος. Ως προς τις ανισότητες που διαπιστώνονται μεταξύ των δεκατριών περιφερειών, όπως προκύπτουν από το συντελεστή μεταβλητότητας, αυτές μοιάζει να διευρύνονται, αφού σε όλες τις περιπτώσεις (εκτός του δείκτη της διείσδυσης σε καταναλωτές και επιχειρήσεις όπου οι τιμές είναι ίδιες) οι τιμές του 2007 είναι υψηλότερες από τις αντίστοιχες που καταγράφηκαν το 2003. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί σχετικά με τα συνολικότερα συμπεράσματα, όπως προκύπτουν από το σύνολο της εργασίας θα επιχειρηθεί η διεξοδικότερη διερεύνηση των συγκεκριμένων στοιχείων.

10.1 Γενικά Συμπεράσματα

Το φαινόμενο της δημιουργίας και κυρίως της αντιμετώπισης των ανισοτήτων, ολοένα και περισσότερο μοιάζει να απασχολεί τις κυβερνήσεις, τους οργανισμούς, τον ακαδημαϊκό χώρο αλλά και τις ίδιες τις κοινωνίες, σε παγκόσμιο επίπεδο. Η συγκεκριμένη διαπίστωση, δεν θα μπορούσε παρόλα αυτά να θεωρηθεί ότι αντανακλά, σε επίπεδο πραγματικότητας, τη διαμόρφωση των προϋποθέσεων για τη λήψη των αναγκαίων πολιτικών σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου. Χωρίς να υποτιμούνται οι όποιες προσπάθειες πραγματοποιούνται, στο πλαίσιο της μορφής και λειτουργίας που χαρακτηρίζει το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, η επιτυχία οποιασδήποτε πολιτικής, εκτός της φιλοσοφίας του συστήματος της αγοράς, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθεί. Σε αυτό το σχετικά αντιφατικό πλαίσιο, οι ΤΠΕ αποτελούν πλέον βασικό πυλώνα της κοινωνικό οικονομικής οργάνωσης και παράλληλα με τις όποιες ανησυχίες προκαλούν σχετικά με έναν ενδεχόμενο ευρύτερο μετασχηματισμό που μπορούν να επιφέρουν, δημιουργούν σημαντικές προσδοκίες σχετικά με τη δυνατότητα συμβολής τους στην αντιμετώπιση των προαναφερόμενων ανισοτήτων.

Το περιεχόμενο και η ένταση των ανισοτήτων όπως καταγράφονται την τρέχουσα περίοδο είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη διάσταση του χώρου. Η πλήρης επικράτηση του μοντέλου της αγοράς, ως του σύγχρονου οικονομικού συστήματος, με την παράλληλη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, με κύριο εκφραστή τις ΤΠΕ, συνέβαλαν ουσιαστικά στην επικράτηση ενός υλιστικού, δυτικού κατά κύριο λόγο, προτύπου διαβίωσης, στου οποίου τη φιλοσοφία θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εντάσσεται και η δημιουργία των αστικών συγκεντρώσεων. Απώτερος στόχος, η οικονομική μεγέθυνση, η οποία επί της ουσίας συνδέθηκε άμεσα με την αύξηση των επιπέδων ευημερίας των ατόμων. Η σύνδεση της έννοιας της ευημερίας με την οικονομική ισχύ και κυρίως με τη δυνατότητα κατανάλωσης προκάλεσε σταδιακά και τη διόγκωση των ανθρώπινων ανασφαλειών, αλλοτριώνοντας σε μεγάλο βαθμό ανθρώπινες αρχές, αξίες αλλά και την ίδια την ανθρώπινη φύση. Οι ανασφάλειες του ανθρώπου δεν φαλκίδευσαν μόνο τις ελευθερίες του όπως αναφέρει ο Θ. Παπαηλίας κάνοντας έναν απολογισμό της εξελικτικής ανθρώπινης πορείας, αλλά και την ίδια του τη φύση, θα μπορούσε να συμπληρωθεί. Στο πλαίσιο ενός αντιλόγου, θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι το συγκεκριμένο αποτέλεσμα αποτελεί το λογικό αιτιατό μιας

εξελικτικής διαδικασίας όπου ο άνθρωπος έχει βελτιώσει σημαντικά τις συνθήκες διαβίωσης του (ιδιαίτερα με όρους προσδόκιμου ζωής, αντιμετώπισης ασθενειών, μείωση των συνθηκών απόλυτης φτώχειας σε κάποιες περιοχές του πλανήτη κλπ). Η έννοια της αλλοτρίωσης λοιπόν θα μπορούσε να παρερμηνευθεί με μια Δαρβίνειο λογική, στο πλαίσιο προσαρμογής του ανθρώπινου είδους στις συνθήκες του μεταλλασσόμενου περιβάλλοντος, στη βάση της επιβίωσης του.

Όμως δυστυχώς η πραγματικότητα μοιάζει να μην επιβεβαιώνει μια τέτοια προσέγγιση. Καταρχάς το ευρύτερο κόστος για τη συνολική βελτίωση ορισμένων οικονομικών μεγεθών τα οποία όντως έχουν θετικές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης ενός τμήματος του παγκόσμιου πληθυσμού είναι ιδιαίτερα υψηλό, ως προς τις συνέπειες που διαπιστώνονται αναφορικά με το φυσικό περιβάλλον. Παρά τις όποιες αμφισβητήσεις σχετικά με το μέγεθος της καταστροφής, αυτό το οποίο μοιάζει να είναι αναμφισβήτητο είναι η ύπαρξη σημαντικών επιπτώσεων που προκαλούνται κατά κύριο λόγο από την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, σε μια αδιάλειπτη επιδίωξη βελτίωσης του επονομαζόμενου ευ ζην. Το βασικό πρόβλημα στις σύγχρονες, δυτικές κατά βάση, κοινωνίες, ως προς την προαναφερόμενη επιδίωξη είναι ο συνεχής αναπροσδιορισμός, σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο, του περιεχομένου της συγκεκριμένης έννοιας, στη βάση μιας ανικανοποίητης υλιστικής προσέγγισης. Η άποψη ότι η μεγαλύτερη αλλοτρίωση του ανθρώπου είναι η απομάκρυνση του από τη φύση ίσως να επιβεβαιώνεται ολοένα και περισσότερο, κρίνοντας από τα αποτελέσματα της σύγχρονης επικρατούσας αντίληψης.

Πέραν αυτού και ίσως σχετικά εκλαϊκευμένα, πως θα ήταν δυνατόν να αγνοηθούν τα 1,4 δις ανθρώπων σε συγκεκριμένες περιοχές του πλανήτη, που σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του ΟΗΕ, όπως παρουσιάστηκαν νωρίτερα στο κείμενο της εργασίας, εξακολουθούν να διαβιούν με λιγότερα από 1,3 δολάρια ημερησίως. Στην παραπάνω πραγματικότητα δεν είναι δυνατόν να μη συνυπολογιστούν οι ανισότητες που εξακολουθούν να καταγράφονται στις ανεπτυγμένες κοινωνίες με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁷² την κατάσταση στον Ευρωπαϊκό χώρο. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά αναφέρεται ότι παρά τη συνολική βελτίωση στα επίπεδα διαβίωσης τις τελευταίες δεκαετίες, το 17% του Ευρωπαϊκού πληθυσμού ή 84 εκατομμύρια άτομα ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Ως προς το προσδόκιμο ζωής και την αύξηση του, στοιχείο το οποίο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, θα πρέπει πλέον να εξεταστούν και ποιοτικότερα στοιχεία σε σχέση με τη διαβίωση, όπως για παράδειγμα οι ψυχικές νόσοι όπως η κατάθλιψη αλλά και οι άμεσα

---

³⁷²Panorama, Inforegio,(2010) "The fight against poverty", autumn,vol35, pp34

συνδεδεμένες με αυτές, ασθένειες, οι οποίες τείνουν να εξελιχθούν σε μάστιγα για τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες της αφθονίας και οι οποίες σαφώς πλέον επιδρούν καθοριστικά στην ποιότητα της διαβίωσης των ατόμων.

Η σύγχρονη αντίληψη της έννοιας της ανάπτυξης αλλά και ευρύτερα του περιεχομένου της αναπτυξιακής διαδικασίας, εντάσσεται σε μια φιλοσοφία που περιλαμβάνει έντονους προβληματισμούς σχετικά με το κατά πόσο, προκαλεί την ίδια στιγμή και την υπανάπτυξη.

Η ερμηνεία της διερεύνησης των ανισοτήτων δεν είναι δυνατόν να διερευνηθεί μονοδιάστατα βασισμένη στους κατά κύριο λόγο οικονομικού περιεχομένου δείκτες, οι οποίοι κατά κόρον χρησιμοποιούνται, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη με αντίστοιχη βαρύτητα και άλλες παράμετροι³⁷³.

Σε ότι αφορά τη διάσταση του χώρου, μόνο δευτερευούσης σημασίας δεν μπορεί να θεωρηθεί στο παραπάνω πλαίσιο διαμόρφωσης των ανισοτήτων. Ο χώρος αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της αναπτυξιακής διαδικασίας, συνδεδεμένος με μια σειρά καθοριστικών παραμέτρων, όπως οι λειτουργίες που αναπτύσσονται σε αυτόν, οι φυσικοί και ανθρωπίνι πόροι του, η ιστορικότητα του ως προς τα στοιχεία πολιτισμού, κουλτούρας αλλά και πολιτικής. Η σύνθεση όλων αυτών των παραμέτρων, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι λειτουργώντας ως μια μακρόχρονη διαδικασία ζύμωσης είναι αυτή που συμβάλει στη διαμόρφωση του κρίσιμου μεγέθους, το οποίο προσδίδει σημασία στο χώρο και πιο συγκεκριμένα στις ανθρωπογεωγραφικές ενότητες. Η διαδικασία αυτή είναι μακροχρόνια και διαθέτει ένα κυκλικό χαρακτήρα, όπως αυτός θα μπορούσε να ερμηνευθεί από τις διάφορες θεωρίες κύκλων που παρουσιάστηκαν στη εργασία. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαμόρφωση ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων, όπως είναι για παράδειγμα οι επονομαζόμενες παγκόσμιες πόλεις αλλά και άλλες με δευτερεύοντα χαρακτήρα, αντανακλούν τα χαρακτηριστικά της παραπάνω διαδικασίας και αποκτούν μια δυναμική την οποία μοιάζει να διατηρούν για σημαντικά μεγάλα διαστήματα αλλά όχι επ' αορίστου.

Βασικό στοιχείο το οποίο επιχειρήθηκε να αναλυθεί στο πλαίσιο της έρευνας, αποτέλεσε καταρχάς η διερεύνηση των επιπτώσεων των ΤΠΕ σε εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο, μέσω της μελέτης μιας σειράς μακροοικονομικών, μικροοικονομικών αλλά και σε επίπεδο νοικοκυριών στοιχείων. Το κρίσιμο ερώτημα γύρω από το οποίο περιστράφηκε η

---

³⁷³ Ο Π. Ρέππας στο Οικονομική Ανάπτυξη, Θεωρίες και Στρατηγικές, εκ Παπαζήση, Αθήνα σ94 αναφέρει ότι για τη δημιουργία και υιοθέτηση τέτοιων σύνθετων δεικτών εκδηλώθηκαν ορισμένες προσπάθειες στο παρελθόν από διεθνείς οργανισμούς με κυριότερο τα Ηνωμένα Έθνη (ήδη από το 1970) οι οποίες στην πλειοψηφία τους αμφισβητήθηκαν. Παρόλα αυτά τα Ηνωμένα Έθνη στο πλαίσιο της ετήσιας έκθεσης της ανθρωπίνης ανάπτυξης που εκδίδουν (Human Development Report) καθιέρωσαν το δείκτη της ανθρωπίνης ανάπτυξης, δείκτη ο οποίος μπορεί και να θεωρηθεί ότι με επιτυχία εντάσσεται στην προαναφερόμενη κατηγορία σύνθετων δεικτών.

μελέτη και το οποίο στην ουσία αποτέλεσε και τον πυρήνα του αντικειμένου της, είναι το εάν και κατά πόσο μέσω της διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Αυτό το οποίο είναι δυνατόν να υποστηριχτεί καταρχάς σχετικά με το παραπάνω ερώτημα, αναλύεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο σχετίζεται με τη βελτίωση της διαχρονικής θέσης των ίδιων των περιφερειών σε σχέση με μεγέθη όπως το ΑΕΠ, η ανεργία, το εισόδημα, η πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και αγαθά (παιδεία, υγεία κλπ) όπου η συμβολή των ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα σημαντική³⁷⁴, σε διαφορετικό φυσικά βαθμό για την κάθε περιφέρεια, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Το δεύτερο επίπεδο σχετίζεται με τη συγκριτική θέση μεταξύ των περιφερειών και κατά πόσο η διείσδυση των ΤΠΕ ευνοεί τελικώς την άμβλυνση ή την διεύρυνση των ήδη διαπιστωμένων ανισοτήτων μεταξύ τους.

Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε, μέσω της σύνθεσης του κύριου δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, περιελάμβανε την προσπάθεια μιας όσο το δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένης αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης, τόσο σχετικά με τις διαθέσιμες ψηφιακές υποδομές και τη διερεύνηση της τεχνολογικής κουλτούρας όσο όμως και των ευρύτερων συνθηκών του περιβάλλοντος που εύνουν την προοπτική διείσδυσης των ΤΠΕ. Η παραπάνω προσέγγιση ανέδειξε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων για τις περιφέρειες της χώρας, μια διαχρονική βελτίωση για την περίοδο μελέτης ως προς το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ.

Η βελτίωση αυτή, όπως προαναφέρθηκε, επιχειρήθηκε να συνδεθεί, ως προς τη συμβολή της, σε βασικά μεγέθη τα οποία σχετίζονται με το αναπτυξιακό επίπεδο μιας περιφέρειας, διαδικασία η οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι εν μέρει επετεύχθη. Παρόλα αυτά, δεν ήταν δυνατόν να διερευνηθούν πλήρως, σε περιφερειακό επίπεδο, οι επιπτώσεις της παραπάνω διείσδυσης στη βελτίωση που παρατηρήθηκε σε μεγέθη που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ότι διαθέτουν ευρύτερο χαρακτήρα, όπως πχ η διαμόρφωση του ΑΕΠ αφού οι ΤΠΕ ως τεχνολογίες γενικού σκοπού προκαλούν εκτός από τις άμεσες επιπτώσεις και μια σειρά έμμεσων οριζόντιων επιπτώσεων σε άλλους τομείς της οικονομίας αλλά και ευρύτερα σε ολόκληρη την κοινωνία. Σαφώς, όπως προέκυψε για το 2007, έτος όπου η διείσδυση των ΤΠΕ καταγράφεται αρκετά εντονότερη, σε όλες τις περιφέρειες, συγκριτικά με το 2003, η θέση των περιφερειών σύμφωνα με τον δείκτη ψηφιακής περιφερειακής ετοιμότητας παρουσιάζει θετική συσχέτιση τόσο με τα μακροοικονομικά τους μεγέθη όσο και με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (διαγράμματα 9.3, 9.4).

---

³⁷⁴ Χωρίς να είναι δυνατή, για αρκετές περιπτώσεις, η ακριβής ποσοτικοποιημένη αποτύπωση των επιπτώσεων τους και της συνολικής συμμετοχής τους στη διαδικασία αυτή της βελτίωσης.

Αυτό το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως βασικό εύρημα της μελέτης και το οποίο προκύπτει μέσω της χρήσης του δείκτη, αντανακλώντας, τόσο το βαθμό της πρόσβασης, όσο και τις προοπτικές που διαμορφώνονται, είναι η κυρίαρχη θέση της περιφέρειας Αττικής της οποίας η κυριαρχία ενισχύεται σε επίπεδο πενταετίας, βελτιώνοντας σημαντικά τη θέση της διαχρονικά και παράλληλα διευρύνοντας την απόσταση από όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Το στοιχείο αυτό, προκαλεί προβληματισμούς σε σχέση με τη συμβολή των ΤΠΕ στην άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών. Η περιφέρεια Αττικής ως χωρική ενότητα μπορεί να θεωρηθεί ότι περισσότερο από κάθε άλλη περιφέρεια αποτελεί μια αμιγούς χαρακτήρα αστική συγκέντρωση, μητροπολιτικού τύπου. Σε αντίθεση, η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας η οποία κατατάσσεται στη δεύτερη θέση (και τρίτη το 2007) με σημαντική όμως διαφορά από την πρώτη Αττική και με σχετικά μικρότερη απόκλιση από την ομάδα των περιφερειών του δευτέρου επιπέδου (όπως ομαδοποιούνται στο προηγούμενο κεφάλαιο), ως χωρική ενότητα περιλαμβάνει, εκτός του μητροπολιτικού κέντρου της Θεσσαλονίκης και μια σειρά από νομούς με αγροτικά και ημιαστικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα στο σύνολο της ως περιφέρεια, να παρουσιάζει μια μεικτή εικόνα, με τη δυναμική του μητροπολιτικού κέντρου να εξασθενεί. Παρόμοια διαπίστωση μπορεί να θεωρηθεί ότι ισχύει αντίστοιχα, σε διαφορετικό βαθμό, για την πλειοψηφία των περιφερειών, σε σχέση με τα αστικά κέντρα που διαθέτουν και τα οποία συνήθως θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως νησίδες που διαθέτουν ιδιαίτερη δυναμική σε ότι αφορά στο επίπεδο διείσδυσης των ΤΠΕ.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί με σχετική ασφάλεια ότι οι συγκεντρώσεις που συναντώνται στα μητροπολιτικά, κατά κύριο λόγο, αλλά και στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα, ευνοούν σε κάθε περίπτωση τη διείσδυση και την ταχύτερη διάχυση των ΤΠΕ με ιδιαίτερα σημαντικά πολλαπλασιαστικά οφέλη, τα οποία μοιάζει να αναπαράγονται, ενδυναμώνοντας περαιτέρω τις συγκεκριμένες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες. Όπως αναφέρει σχετικά ο Ν. Βερναρδάκης ³⁷⁵ το δοτό συγκριτικό αποτέλεσμα έχει αντικατασταθεί από το διαπλασσόμενο απόλυτο πλεονέκτημα όπου ο πρώτος παίκτης πλέον έχει την απόλυτη κυριαρχία. Ο ίδιος αναγνωρίζει ότι ο ανταγωνισμός όπως διαμορφώνεται, βασισμένος στη γνώση ευνοεί τη διαμόρφωση ολιγοπωλιακών αγορών συμβάλλοντας στη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ χωρών αλλά και μεταξύ ατόμων, μεταξύ εχόντων και μη εχόντων γνώση και καταλήγει ότι συμπληρωματικά με τις δυσκολίες του παρελθόντος οι ουραγοί θα πρέπει να αντιπαρέλθουν και τα προβλήματα που προκύπτουν από το τεχνολογικό και κυρίως το

---

³⁷⁵ Βερναρδάκης Ν.(2006), Η οικονομική της τεχνολογίας, Δαρδανός, Αθήνα, σ361-362

ψηφιακό χάσμα, το οποίο διευρύνει ακόμα περισσότερο την απόσταση τους από τους πρωτοπόρους για τους οποίους η καινοτομία αποτελεί και το απόλυτο πλεονέκτημα.

Σε παρόμοια φιλοσοφία ο Μ. Καστέλς³⁷⁶ επεξηγεί ότι στην εποχή της πληροφορίας τα μητροπολιτικά κέντρα είναι αυτά τα οποία να εξακολουθούν να επωφελούνται από τις οικονομίες συγκέντρωσης. Η οικονομία της γνώσης περιλαμβάνει τις διαδικασίες παραγωγής γνώσεων αλλά και τη δυνατότητα επεξεργασίας και ανάλυσης της πληροφορίας, η οποία τη συγκεκριμένη περίοδο αποτελούν πηγή αξίας. Σύμφωνα με τον ίδιο, το βασικό στοιχείο που ευνοεί την ανάπτυξη τους είναι η δυνατότητα καινοτομίας και η ικανότητα διάδοσης τους σε δίκτυα που προωθούν τη συνέργεια, στοιχείο το οποίο εντοπίζεται στο κέντρο της ικανότητας των μεγάλων πόλεων³⁷⁷ και το οποίο ονομάζει ως «περιβάλλον καινοτομιών». Όπως συμπερασματικά διαπιστώνει, υπό τις παρούσες κοινωνικές και θεσμικές συνθήκες οι οποίες επικρατούν στον πλανήτη, το νέο τεχνοοικονομικό σύστημα φαίνεται ότι επιφέρει άνιση ανάπτυξη, αυξάνοντας ταυτόχρονα τον πλούτο και τη φτώχεια, την παραγωγικότητα και τον κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ τα αποτελέσματα αυτής της ανάπτυξης κατανέμονται με διαφοροποιημένο τρόπο στις διάφορες περιοχές του κόσμου και στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.

Επιχειρώντας στο πλαίσιο της εργασίας να διερευνηθεί η προαναφερόμενη σχέση στο επίπεδο των περιφερειών της χώρας, όπως προέκυψε από την ανάλυση που προηγήθηκε, τα αστικά χαρακτηριστικά κάθε περιφέρειας φαίνεται να σχετίζονται σε σημαντικό βαθμό με τη διείσδυση των ΤΠΕ. Η συγκεκριμένη διαπίστωση παρόλα αυτά θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν ισχύει απόλυτα σε όλες τις περιπτώσεις. Όπως προκύπτει από τον δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας η προαναφερόμενη διαπίστωση δεν επαληθεύεται σε μια σειρά περιφερειών του νησιωτικού χώρου όπως είναι το Νότιο και το Βόρειο Αιγαίο, η Κρήτη αλλά και οι Ιόνιοι Νήσοι. Στις περιφέρειες αυτές παρά την απουσία ισχυρών αστικών κέντρων οι τιμές του δείκτη παρουσιάζονται ιδιαίτερα υψηλές.

Το παραπάνω στοιχείο επιτρέπει την υπόθεση ότι στο νησιωτικό χώρο με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γεωγραφικής απομόνωσης που διαμορφώνονται, μοιάζει να έχει συνειδητοποιηθεί η σημασία της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ για την αντιμετώπιση κοινωνικό-οικονομικών αναγκών, η οποία αποτυπώνεται πρακτικά μέσω των τιμών που λαμβάνει ο δείκτης στις περιοχές με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αυτό το οποίο θα πρέπει συμπληρωματικά να αναφερθεί σχετικά με τις περιοχές αυτές και το οποίο ενδεχομένως να

³⁷⁶ Μ. Καστέλς (2005), Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα σ262

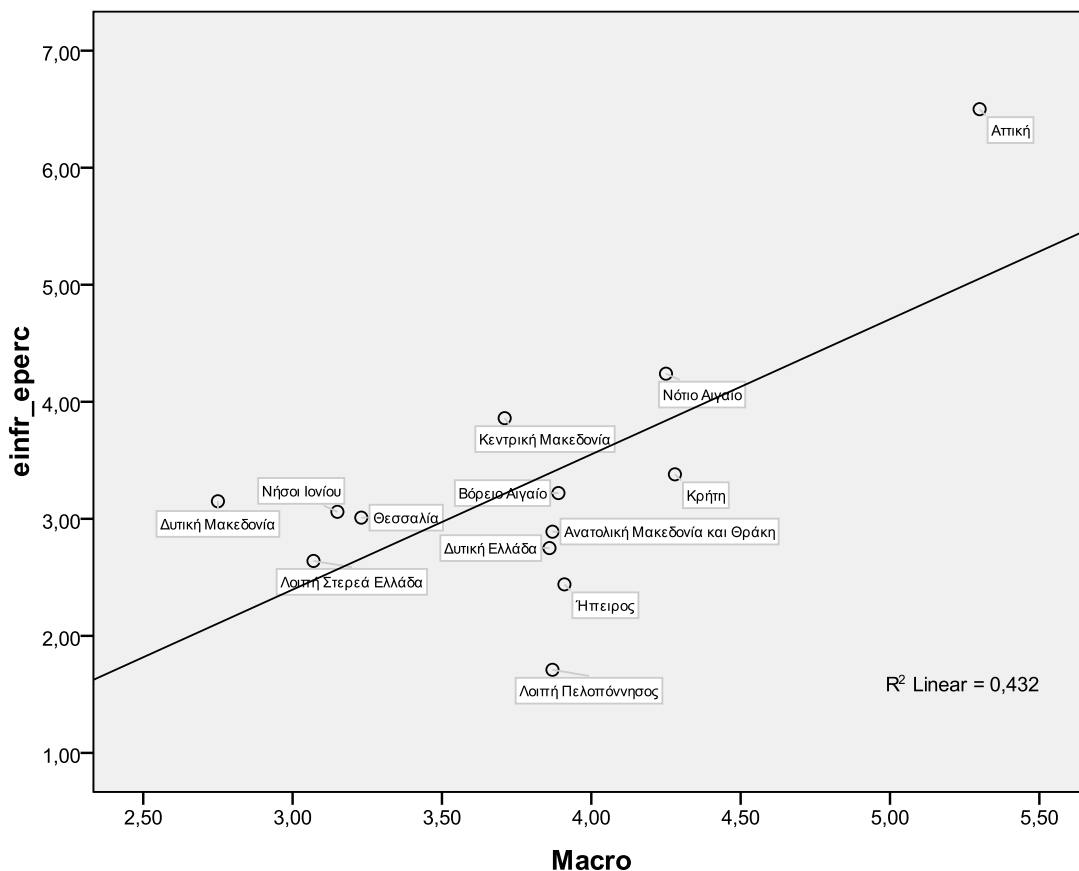
³⁷⁷ Αναφέρει ο Μ Καστέλς οπ.π υπ 360, σ 376 ότι όλα τα σημαντικά κέντρα καινοτομιών εμφανίστηκαν εντός των μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών όπως :Τόκιο –Γιοκοχάμα, Λονδίνο, Παρίσι, Μόναχο, Μιλάνο, Στοκχόλμη, Ελσίνκι,, Μόσχα Πεκίνο, Σαγκάη Σεούλ, Βομβάη, Σάο Πάολο, Σαν Φρανσίσκο, Τεχνόπολη Νότιας Καλιφόρνιας, μείζον Βοστόνη, Σηατλ κλπ

αποτελεί στοιχείο διάκρισης από αντίστοιχες ορεινές περιοχές, είναι το γεγονός ότι σε αυτές αναπτύσσεται, έστω και για πολλές εξ αυτών οριακά, κάποια οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, μέσω της οποίας διαμορφώνεται ένα σχετικό κρίσιμο μέγεθος, ακόμα και εάν αυτό έχει εποχιακό χαρακτήρα. Επίσης, η κυριαρχία κλάδων του τριτογενή τομέα όπως είναι ο τουρισμός, ευνοούν τη διείσδυση και ενσωμάτωση της χρήσης των ΤΠΕ. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το γεγονός της ασυνέχειας του χώρου, ενδέχεται να προκαλεί με επιτακτικότερο τρόπο την ανάγκη προσαρμογής στις νέες συνθήκες και τη χρήση κάθε διαθέσιμου μέσου με στόχο την αντιμετώπιση της ασυνέχειας αυτής και των συνθηκών απομόνωσης που επιφέρει.

Ενδιαφέρον επίσης στοιχείο αποτελεί το γεγονός της δυσκολίας απεγκλωβισμού των περιφερειών που παρουσιάζουν υστέρηση σε ότι αφορά την ψηφιακή ετοιμότητα και οι οποίες είναι κατά κύριο λόγο η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα και η Ήπειρος, οι οποίες συναντώνται στις τελευταίες θέσεις, τόσο το 2003, όσο και το 2007. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει τη δυσκολία της επίτευξης του ψηφιακού άλματος και συνδέει την επίτευξη του με διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των περιφερειών, των οποίων ο μετασχηματισμός είναι ιδιαίτερα σύνθετος.

Επιχειρώντας να ελεγχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό η σχέση του βαθμού διείσδυσης των ΤΠΕ με τη μακροοικονομική κατάσταση της κάθε περιφέρειας, συγχωνεύθηκαν δύο δευτερεύοντες δείκτες σε έναν νέο δείκτη, στον οποίο συμμετέχουν με ισόποση βαρύτητα. Οι δείκτες αυτοί επιλέχθηκαν από το σύνολο των δεικτών του αντίστοιχου επιπέδου (δευτερεύοντες), με κριτήριο τη μεγαλύτερη ακρίβεια με την οποία εκφράζουν το βαθμό διείσδυσης των ΤΠΕ, αφού αντανακλούν στοιχεία σχετικά με τις υποδομές και τις λειτουργίες των ΤΠΕ. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τον δείκτη της συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής και για τον δείκτη της διείσδυσης των ΤΠΕ σε καταναλωτές και Επιχειρήσεις. Σύμφωνα λοιπόν και με το διάγραμμα που ακολουθεί για το 2007, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διακρίνεται κάποια ιδιαίτερη συσχέτιση μεταξύ των δύο προαναφερόμενων μεγεθών. Ταυτόχρονα είναι ευδιάκριτη η κυριαρχία της Αττικής, ενώ οι περιφέρειες του νησιωτικού χώρου στην πλειοψηφία τους παρουσιάζουν μια ιδιαίτερα θετική εικόνα.

Διάγραμμα 10.1 Συσχέτιση Ψηφιακών Υποδομών και Λειτουργιών με τη μακροοικονομική κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο

Σε κάθε περίπτωση το ερώτημα το οποίο άμεσα δημιουργείται, είναι κατά πόσο η θετική συσχέτιση επιπέδου διείσδυσης των ΤΠΕ και μακροοικονομικών στοιχείων σε περιφερειακό επίπεδο, αποτελούν το αίτιο ή το αιτιατό, για την κάθε περίπτωση. Είναι η διείσδυση των ΤΠΕ που προκαλεί ευεργετικές επιπτώσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη ή θα πρέπει σε μια περιφέρεια να σημειώνονται υψηλά επίπεδα σχετικά με τα μακροοικονομικά μεγέθη προκειμένου να ευνοηθεί η διείσδυση και η ενσωμάτωση των ΤΠΕ;

Η απάντηση η οποία μοιάζει να γίνεται αποδεκτή και από την πλειοψηφία του επιστημονικού χώρου είναι ότι η ύπαρξη του κρίσιμου μεγέθους και των οικονομιών συγκεντρώσεων που αναπτύσσονται σε μια περιφέρεια, λειτουργούν καθοριστικά, τόσο για τη διείσδυση, όσο και την ενσωμάτωση των ΤΠΕ. Σε μια επόμενη φάση αφού διαμορφωθεί το κρίσιμο μέγεθος διείσδυσης, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι ΤΠΕ με τις πολυδιάστατες λειτουργίες που διαθέτουν, συνεισφέρουν σημαντικά στην περαιτέρω οικονομική μεγέθυνση, αλλά και ευρύτερα στην αναπτυξιακή διαδικασία. Σαφώς, όπως αναδείχθηκε και κατά τη διάρκεια της εργασίας, οι επιπτώσεις που προκαλούνται διαφοροποιούνται ως προς τα παραγόμενα αποτελέσματα, εξαιτίας διαφορετικών

παραγόντων που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε ανθρωπογεωγραφικής ενότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι συνήθως αμφίβολο εάν η λήψη παρόμοιων πολιτικών, προκαλεί και παρόμοια αποτελέσματα μεταξύ διαφορετικών περιοχών. Η ανάλυση κάθε επιμέρους περίπτωσης χρήζει ιδιαίτερης προσέγγισης, όπως επιχειρείται άλλωστε να γίνει και για την περίπτωση του ελληνικού χώρου και των περιφερειών του.

Σχετικά με την προσέγγιση του κρίσιμου μεγέθους που αναλύθηκε νωρίτερα, θα πρέπει να αναφερθεί, ότι ο βασικός στόχος των πολιτικών σχετικά με τη διεύθυνση των ΤΠΕ που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα μετά το 2000 κυρίως μέσω του Ε.Π. ΚτΠ, όπως άλλωστε αναφέρεται και στο κείμενο της ενδιάμεσης αξιολόγησης του συγκεκριμένου προγράμματος, ήταν η δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας χρηστών, υποδομών (δικτύων και πληροφοριακών συστημάτων σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα στον Δημόσιο Τομέα) ηλεκτρονικών υπηρεσιών και μηχανισμών που συνδέονται με την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας στη χώρα. Οι πυρήνες αυτοί θεωρήθηκε ότι μπορούν να λειτουργήσουν με συνέργια, στην προσπάθεια ευρύτερης διάδοσης των ΤΠΕ στην Ελλάδα, αλλά και να αξιοποιηθούν στο πεδίο της οικονομίας, ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Σχετικά με την Ελλάδα, καταρχάς μπορεί να υποστηριχθεί με ασφάλεια, ότι συνολικά ως χώρα και ότι αυτό συνεπάγεται για τις περιφέρειες της, δεν συγκαταλέγεται, τουλάχιστον στην παρούσα φάση, στις χώρες εκείνες που καινοτομούν σε σχέση με την παραγωγή των ΤΠΕ. Αποτέλεσμα αυτού είναι η χώρα να μην απολαμβάνει άμεσα οφέλη από την ανάπτυξη ενός οικονομικού τομέα, ο οποίος θα ήταν δυνατόν να συνεισφέρει σημαντικά στην ενίσχυση του ΑΕΠ. Επίσης, σύμφωνα με τα ισχύοντα δεδομένα, θα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο στο εγγύς μέλλον να αναπτύξει κάποιο σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων χωρών στο συγκεκριμένο τομέα, χωρίς να αποκλείονται μεμονωμένες εξαιρέσεις. Η βασική δραστηριότητα σχετικά με τις ΤΠΕ, κυρίως αποδίδεται στην εγχώρια ζήτηση και κατανάλωση με τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων του τομέα να επικεντρώνεται κυρίως στη συναρμολόγηση και το εμπόριο, ενώ στο σύνολο του τομέα, κυρίαρχη μπορεί να χαρακτηριστεί η θέση των τηλεπικοινωνιακών εταιρειών. Η συγκεκριμένη διαπίστωση δεν αναιρεί τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που προκύπτουν μέσω της ανάπτυξης δευτερογενούς ζήτησης. Η διαμόρφωση ψηφιακής κουλτούρας μεταξύ του πληθυσμού μπορεί να αποτελέσει πυλώνα ανάπτυξης για τον κλάδο, η οποία με τη σειρά της ακόμα και σε επίπεδο εμπορίου και υπηρεσιών προκαλεί θετικές επιπτώσεις σε μια σειρά από μεγέθη.

Η παραγωγική διαδικασία, σχετικά με τα προϊόντα ΤΠΕ στη χώρα, επικεντρώθηκε στη συναρμολόγηση και στη διάθεση, λόγω σημαντικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι Ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου, σε σχέση με βασικές παραμέτρους, όπως η καινοτομικότητα, η ανταγωνιστικότητα, η εξωστρέφεια, η σύνδεση με τις ανάγκες του δημόσιου, αλλά και οι διαδικασίες έρευνας και ανάπτυξης.

Αποτέλεσμα της προαναφερόμενης κατάστασης μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι τα πολλαπλασιαστικά οφέλη σε περιφερειακό επίπεδο περιορίζονται, είτε στο βαθμό της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην παραγωγική διαδικασία ως συντελεστές παραγωγής, είτε σε εκείνα που προκύπτουν από τη δευτερογενή ζήτηση, χωρίς αυτό να αποτελεί καμία απαξιωτική διαπίστωση. Επίσης, το στοιχείο της υπερσυγκέντρωσης της δραστηριότητας στην περιφέρεια Αττικής τουλάχιστον όπως αποτυπώνεται κυρίως από το μέγεθος του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του τομέα ΤΠΕ και δευτερευόντως από τον αριθμό τους, περιορίζει τις όποιες θετικές επιπτώσεις καταγράφονται ως προς την απασχόληση, το διαθέσιμο εισόδημα αλλά και τη συγκέντρωση εξειδικευμένων ανθρωπίνων πόρων σε περιφερειακό επίπεδο. Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται μια σημαντική βελτίωση, τουλάχιστον σε επίπεδο πενταετίας, παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία των διεθνών οργανισμών, η Ελλάδα ως χώρα, παρουσιάζεται να υπολείπεται από τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες, τόσο της Ε.Ε., όσο όμως και ευρύτερα, σχετικά με το βαθμό ενσωμάτωσης των ΤΠΕ. Το συγκεκριμένο διάστημα το οποίο και συνδέεται με την εφαρμογή του προγράμματος της κοινωνίας της πληροφορίας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι σταδιακά δημιουργήθηκε ένα σχετικά κρίσιμο μέγεθος, τόσο αναφορικά με τις υποδομές, όσο και με τους χρήστες, για την περαιτέρω διείσδυση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ. Σε κάθε περιφέρεια όπως προαναφέρθηκε, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, παρατηρείται, όπως προέκυψε και από τον κύριο δείκτη της περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας, διαφορετικό επίπεδο διείσδυσης και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ. Παρά την επιβεβαίωση και στην ελληνική περίπτωση, της ενισχυμένης διείσδυσης σε αστικά κέντρα και γενικότερα σε περιοχές που διαπιστώνονται συγκεντρώσεις, η σημασία των ΤΠΕ δεν αναιρείται για τις περιοχές με χαρακτηριστικά απομόνωσης, παρά το γεγονός ότι οι ενδείξεις για τη συμβολή τους στην άμβλυνση των ανισοτήτων μπορεί να μην επιβεβαιώνονται στην παρούσα φάση.

Επιχειρώντας την προσαρμογή της θεωρίας κύκλου του Vernon³⁷⁸ σε περιφερειακό επίπεδο, η δημιουργία του κρίσιμου μεγέθους στις μητροπολιτικές περιφέρειες

---

³⁷⁸ Vernon R. (1966) "International Investment and International Trade in the Product Cycle" Quarterly Journal of Economics, vol 80

ενδεχομένως στο πεδίο των ΤΠΕ να έχει σημαντικά πολλαπλασιαστικά οφέλη ως προς τη σταδιακή διάχυση τους και σε άλλες χωρικές ενότητες, όχι μόνο ως οικονομικός κλάδος, με όρους παραγωγής προϊόντων ΤΠΕ, αλλά και σε σχέση με την ενσωμάτωση και τη διείσδυση των ΤΠΕ στο κοινωνικό οικονομικό γίνεσθαι. Η συγκεκριμένη προσέγγιση, παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ότι εντάσσεται σε μια φιλοσοφία πολιτικού αναπτυξιακού χαρακτήρα η οποία έχει αμφισβητηθεί ως αναπτυξιακή πολιτική, σχετικά με τις περιορισμένες δυνατότητες εξάπλωσης και διάχυσης της ανάπτυξης που προσφέρει, από τις ανεπτυγμένες προς τις λιγότερες ανεπτυγμένες περιοχές, από αρκετούς θεωρητικούς όπως οι Myrdal, J. Friedman, Aydalot και άλλοι, ενδεχομένως σε ένα βαθμό να διαφοροποιείται από αυτή τη λογική, λόγω της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου των ΤΠΕ. Η διαφοροποίηση αυτή έγκειται, όχι τόσο σε σχέση με τα οφέλη που προκύπτουν από τον τομέα των ΤΠΕ, ως ενός συνόλου οικονομικών κλάδων που αναπτύσσεται σε περιοχές με τεχνολογικά προηγμένες λειτουργίες που συγκεντρώνουν τους ανάλογους εξειδικευμένους ανθρώπινους πόρους και το διαθέσιμο κεφάλαιο, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια διείσδυσης τους, αλλά κυρίως ως προς τις δυνητικές δυνατότητες διάχυσης τους σε περιφέρειες που αντιμετωπίζουν αναπτυξιακή υστέρηση, τόσο υπό τη μορφή παραγωγικού συντελεστή, όσο και ως μέσου πρόσβασης στην κοινωνία της γνώσης.

Η σταδιακή περαιτέρω ενδυνάμωση του κρίσιμου μεγέθους υποδομών και χρηστών ΤΠΕ σε περιφερειακό επίπεδο αλλά και η ωρίμανση της διαδικασίας που θα μπορούσε να περιγραφεί ως τεχνολογική κουλτούρα, με την εισαγωγή ποιοτικότερων χαρακτηριστικών στη χρήση (ψηφιακές εμπορικές συναλλαγές, συναλλαγές με τη δημόσια διοίκηση κλπ) διαμορφώνουν σταδιακά, τις κατάλληλες προϋποθέσεις βελτίωσης των αναπτυξιακών επιδόσεων των περιφερειών και αύξησης του επιπέδου της ευημερίας των πληθυσμών που διαμένουν σε αυτές. Ακόμα και εάν στην παρούσα φάση οι ΤΠΕ μοιάζει να συμβάλλουν στην διεύρυνση των ανισοτήτων κυρίως εξαιτίας του διαφορετικού βαθμού των θετικών πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων που προκαλούν, με ευνοημένες τελικά τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα ανάπτυξης, οι συνθήκες μελλοντικά είναι αρκετά πιθανόν να διαφοροποιηθούν, με τη συμβολή των ΤΠΕ προς όφελος της περιφέρειας. Σε συνάρτηση με τη σταδιακά αυξανόμενη δυσφορία που προκαλείται από τις αντιοικονομίες κλίμακος και τον κορεσμό των μεγάλων αστικών κέντρων, στους πολίτες, φαινόμενο το οποίο σταδιακά παρατηρείται στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες ολοένα και εντονότερα, η ενσωμάτωση των ΤΠΕ μπορεί να θεωρηθεί ότι προσφέρει τις προοπτικές εκείνες που είναι δυνατόν να συμβάλουν στην αποσυμφόρηση των αστικών κέντρων και τη σταδιακή αναζωογόνηση της περιφέρειας. Ιδιαίτερως, για περιοχές όπως η Ελλάδα στις οποίες το

γεωμορφολογικό ανάγλυφο ως προς την ασυνέχεια του χώρου παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες, οι ΤΠΕ μελλοντικά μπορούν να αποτελέσουν ένα σημαντικό παράγοντα μεταστροφής του μοντέλου διαβίωσης αλλά και ανάπτυξης.

Η συγκεκριμένη διαδικασία ενδέχεται να είναι μακροχρόνια, καθώς συνδέεται με μια σειρά από παραμέτρους που δεν σχετίζονται μόνο με τις συνθήκες της διαβίωσης αλλά και με τις ίδιες τις ανθρώπινες ανασφάλειες. Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός των υψηλών τιμών που καταγράφονται, σχετικά με το δείκτη, στις περιφέρειες του νησιωτικού χώρου μόνο τυχαίο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προς τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας, σε ότι αφορά στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ.

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι ΤΠΕ δίνουν την αίσθηση ότι ο άνθρωπος μέσω αυτών τείνει να υπερβεί την ίδια την ανθρώπινη φύση προεκτείνοντας τις δυνατότητες του. Ίσως αυτό το οποίο διαφοροποιεί ακόμα περισσότερο τη συγκεκριμένη υπέρβαση είναι ότι πλέον μπορεί να έχει πολύ περισσότερο εκλαϊκευμένο χαρακτήρα, με την τεχνολογία να γίνεται διαθέσιμη σε ολόένα και μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού, με τα άτομα να αποκτούν μια πρωτόγνωρη ισχύ, η οποία σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί σιωπηλά, μέσα από το σχηματισμό κοινωνικών δικτύων, να επιδράσει στη διαμόρφωση του ευρύτερου κοινωνικό οικονομικού γίγνεσθαι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο M Castells³⁷⁹ παρά το γεγονός ότι σε τέτοιου είδους, δυσδιάκριτες, αλλαγές που πραγματοποιούνται εκτός των κέντρων εξουσίας τα άτομα δεν είναι καθόλου εξοικειωμένα, τα νέα ποικιλόμορφα δίκτυα που διαμορφώνονται ενδεχομένως να αποτελέσουν τη βάση μιας νέας μορφής κοινωνίας στον αιώνα της πληροφορίας.

Καθόλου τυχαίο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί το γεγονός ότι σύμφωνα με τα στοιχεία ευρείας έρευνας που διεξήχθη σε 26 χώρες του πλανήτη, την οποία οργάνωσε το BBC³⁸⁰ σχεδόν τέσσερις στους πέντε ανθρώπους στον κόσμο θεωρούν την πρόσβαση στο διαδίκτυο θεμελιώδες δικαίωμα, ενώ αναφορά γίνεται για χώρες όπως η Φινλανδία και η Εσθονία, οι οποίες έχουν ήδη χαρακτηρίσει ως «ανθρώπινο δικαίωμα» τη δυνατότητα σύνδεσης στο Διαδίκτυο για τους πολίτες τους. Στον ελληνικό χώρο η σχετική αναγνώριση προβλέπεται συνταγματικά³⁸¹ στο άρθρο 5α, στο οποίο αναφέρεται «ότι καθένας έχει

³⁷⁹ Castells M. (2004), *The power of identity*, Blackwell Publishing, Malden, 419-428. Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί το δεύτερο μέρος της τριλογίας του με τίτλο *The information age*

³⁸⁰ http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/08_03_10_BBC_internet_poll.pdf Τα αποτελέσματα προέρχονται από μια έρευνα σε 27.973 ενηλίκων πολιτών από 26 χώρες του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένων 14.306 χρηστών του Διαδικτύου. Η έρευνα διεξήχθη για το BBC World Service από τη διεθνή εταιρεία δημοσκοπήσεων GlobeScan, η οποία συντόνισε την επιτόπια έρευνα, με τη συμμετοχή τηλέφωνο και σε-πρόσωπο συνεντεύξεις, μεταξύ 30 Νοεμβρίου 2009 και της 7ης Φεβρουαρίου 2010

³⁸¹ Σύνταγμα της Ελλάδος, Άρθρο 5α παρ 2

δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά καθώς και της παραγωγής ανταλλαγής και διάδοσης τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντα των εγγυήσεων των άρθρων 9,9Α και 19”.

10.2 Προτάσεις Πολιτικών και Δράσεων

Η βασική πρόταση η οποία μπορεί να διατυπωθεί, αφορά κυρίως στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής στρατηγικής προώθησης της διείσδυσης των ΤΠΕ, μέσω της οποίας πέρα από την ενίσχυση του κρίσιμου μεγέθους των χρηστών και των υποδομών, θα πρέπει να επιταχυνθεί η μετάβαση σε έναν επόμενο κύκλο ψηφιακής ένταξης, με ποιοτικότερα χαρακτηριστικά, τα οποία πλέον θα περιλαμβάνουν ένα διαφοροποιημένο περιεχόμενο. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ευνοεί τη διαμόρφωση της συγκεκριμένης πολιτικής σχετικά με τη σημασία που αποδίδει στις ΤΠΕ αφού ως πρώτη προτεραιότητα της αναπτυξιακής στρατηγικής³⁸² για την Ευρώπη του 2020 προσδιορίζεται η έξυπνη ανάπτυξη, η οποία προβλέπεται να επιτευχθεί μέσω της διαμόρφωσης μιας οικονομίας βασισμένης στην γνώση και την καινοτομία. Παράλληλα, αντίστοιχη σημασία αποδίδεται στη βιώσιμη ανάπτυξη η οποία και αποτελεί τη δεύτερη από τις τρεις προτεραιότητες, ενώ στο πλαίσιο της τρίτης προτεραιότητας με τίτλο ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, ειδική αναφορά γίνεται στα υψηλά επίπεδα απασχόλησης για την κοινωνική και χωρική συνοχή. Σε συνδυασμό με την υλοποίηση των εξειδικευμένων ψηφιακών στρατηγικών όπως είναι η digital agenda αλλά και της δυνατότητας υλοποίησης και χρηματοδότησης σχετικών δράσεων μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων όπως είναι για την Ελλάδα, η Ψηφιακή Σύγκλιση και η Διοικητική Μεταρρύθμιση ή προγραμμάτων όπως το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο, παρέχονται σημαντικές προοπτικές για την ενίσχυση της διείσδυσης των ΤΠΕ και τη διασύνδεση της με την αναπτυξιακή διαδικασία.

Σε αυτό το πλαίσιο είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθεί μια σε βάθος αποτύπωση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών, τόσο συνολικά σε επίπεδο χώρας, όσο και περιφερειακά προκειμένου οι όποιες παρεμβάσεις να πραγματοποιηθούν στοχευμένα. Καθοριστικούς παράγοντες ως προς τη διαμόρφωση πολιτικών μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν η ύπαρξη πολιτικής βούλησης, καθώς και οι κατευθύνσεις που θα επιλεγθούν σε κεντρικό αλλά και τοπικό επίπεδο. Σαφώς οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις δεν διαμορφώνονται

---

³⁸² European Commission COM(2010) 2020, EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth

μονοδιάστατα αλλά κυρίως μέσα από την αμφίδρομη δυναμική που αναπτύσσεται με την κοινωνία και τα αιτήματά της. Όμως σε σημαντικό βαθμό η πολιτική βούληση και το όραμα έχει σημασία να διέπονται από διορατικότητα, επιταχύνοντας τις εξελίξεις, σε θέματα των οποίων η προώθηση μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας για τους πολίτες μιας χώρας. Οι ΤΠΕ μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσονται σε αυτήν την κατηγορία θεμάτων, δεδομένου ότι ανήκουν στον πυρήνα του νέου τεχνοοικονομικού μοντέλου οργάνωσης, όπως χαρακτηριστικά το ονομάζει ο M. Castells.

Στον Ελληνικό χώρο, όπως προέκυψε και από τις συνεντεύξεις με πρόσωπα που συμμετέχουν στη χάραξη των πολιτικών σχετικά με τις ΤΠΕ, η συγκεκριμένη συνειδητοποίηση και βούληση σε πολιτικό επίπεδο μοιάζει να βρίσκεται σε θετική κατεύθυνση, χωρίς όμως να έχει πάρει την επιθυμητή διάσταση. Δεδομένης της περιορισμένης αποτελεσματικότητας με την οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η διείσδυση των κεντρικών πολιτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθοριστική σημασία μπορεί να αποτελέσει ο βαθμός κινητοποίησης των τοπικών αρχών, οι οποίες πέρα από την απαιτούμενη πολιτική βούληση και συνειδητοποίηση της σχετικής ανάγκης προώθησης των ΤΠΕ, ταλανίζονται με σημαντικά προβλήματα, τόσο σε σχέση με την ίδια τους την οργανωτική δομή, όσο και με τους διαθέσιμους εξειδικευμένους ανθρώπινους πόρους. Σταδιακά και όσο συνειδητοποιείται η σημασία των ΤΠΕ, τόσο από τις τοπικές κοινωνίες, όσο και από τους ίδιους τους πολιτικούς εκπροσώπους τους, μπορεί να υποστηριχθεί ότι διαπιστώνεται μια βελτίωση στην υλοποίηση σχετικών με τις ΤΠΕ δράσεων, της οποίας όμως οι ρυθμοί δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλή ταχύτητα. Με την παράλληλη κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, σε ένα υγιέστερο πλαίσιο ουσιαστικής συνεργασίας με τους φορείς του δημοσίου, παρέχοντας ολοκληρωμένες υπηρεσίες για την αντιμετώπιση στοχευμένων αναγκών, είναι δυνατή η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για την ένταξη των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες και την ανάδειξη τους ως βασικό αναπτυξιακό μέσο. Η κινητοποίηση του επιχειρηματικού τομέα θα πρέπει να επανεξεταστεί σε ένα πλαίσιο απεξάρτησης από μια κρατικοδίαιτη σχέση, μέσω της παροχή κινήτρων για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την ενδυνάμωση της καινοτομίας και της έρευνας. Σε αυτήν την κατεύθυνση το πλαίσιο των φορολογικών κινήτρων για επιχειρήσεις αυτής της μορφής αλλά και μια πολιτική παροχής ενισχύσεων (μέσω επιδοτήσεων για επιχειρήσεις με συγκεκριμένα κριτήρια) θα μπορούσαν να συνεισφέρουν σημαντικά. Κάτι τέτοιο θα προαπαιτούσε την αποτελεσματική λειτουργία ενός μηχανισμού αντικειμενικού ελέγχου και αξιολόγησης αυτών των επιχειρήσεων προκειμένου να ενταχθούν στις προαναφερόμενες ενισχύσεις. Σημαντική λόγω της ιδιαιτερότητες του τομέα μπορεί να

χαρακτηριστεί και η ύπαρξη ενός μηχανισμού προώθησης της καινοτομίας μέσω τόσο της αύξησης των δαπανών για έρευνα, της αναδιάρθρωσης της λειτουργίας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με ενδυνάμωση των ερευνητικών δομών και διαδικασιών, τον ανασχεδιασμό της λειτουργίας των τεχνολογικών πάρκων και της ενίσχυσης νέων επιστημόνων-επιχειρηματιών στο χώρο των ΤΠΕ. Παράλληλα, κρίνεται σημαντική η προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων εταιρειών υψηλής τεχνολογίας ή η δημιουργία συμπράξεων με ελληνικές επιχειρήσεις προκειμένου να υπάρξει και κάποια μεταφορά τεχνογνωσίας.

Απαραίτητες μπορούν να χαρακτηριστούν οι συντονισμένες προσπάθειες για τη δημιουργία πυρήνων σε περιφερειακό επίπεδο για τη διαμόρφωση στρατηγικών προώθησης αλλά και την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων. Ενδεικτικά, στους πυρήνες αυτούς οι οποίοι θα μπορούσε να έχουν θεσμικό χαρακτήρα, αλλά και εάν κάτι τέτοιο δεν καταστεί εφικτό μια περισσότερο άτυπη μορφή οργάνωσης, είναι δυνατόν να συμμετέχουν οι τοπικές αρχές και οι κοινωνικοί εταίροι, ενώ ιδιαίτερο ρόλο μπορούν να επιτελούν τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τα οποία στην πλειοψηφία τους, διαθέτουν την τεχνογνωσία να στηρίξουν επιστημονικά ένα τέτοιο εγχείρημα. Οι ΤΠΕ παρέχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν οι περιφέρειες και οι τοπικές κοινότητες τη δυνατότητα σύνδεσης, στο πλαίσιο ενός διεθνοποιημένου οικονομικού συστήματος. Για να συμβεί όμως αυτό, θα πρέπει να κινητοποιηθούν οι τοπικοί πόροι και το ενδογενές δυναμικό σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον, στο οποίο η κινητικότητα των πόρων αλλά και η διαθέσιμη τεχνολογία δημιουργεί συνθήκες μικρότερης εξάρτησης του συστήματος από συγκεκριμένες περιοχές.

Τα στοιχεία που διαθέτουν οι ΤΠΕ, μπορεί να υποστηριχθεί ότι χαρακτηρίζονται από ένα διττό χαρακτήρα, με αντιφατικό περιεχόμενο. Από τη μια δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες, τόσο σε ατομικό, όσο και συλλογικό επίπεδο, συμβάλλοντας καθοριστικά στην αναπτυξιακή διαδικασία, ενώ από την άλλη προκαλούν ανησυχίες και αμφιβολίες σχετικά με την απώλεια της ταυτότητας των λαών, σε ένα πλαίσιο ανεξέλεγκτης ισοπεδωτικής παγκοσμιοποίησης, όπου το κριτήριο της παραγωγής αξίας θα είναι αυτό το οποίο θα εντάσσει ή θα απορρίπτει τις περιοχές και τους πληθυσμούς τους στη λειτουργία του συστήματος. Ταυτόχρονα, εν αμφιβόλο θέτονται οι συνέπειες άσκησης έλεγχου των συγκεκριμένων μέσων και κυρίως του βασικού εκπροσώπου που δεν είναι άλλος από το διαδίκτυο. Ο αποκλεισμός από την πρόσβαση στη συγκεκριμένη τεχνολογία δημιουργεί σημαντικό μειονέκτημα και αιτία αποκλεισμού από το οικονομικό σύστημα με σημαντικές συνέπειες. Για την αποφυγή μιας τέτοιας μορφής αποκλεισμού, σε σχέση με την προώθηση και την ένταξη των ΤΠΕ, κρίνεται απαραίτητη η επιλεκτική ενίσχυση μέσω των δημοσίων δαπανών περιοχών που παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση αλλά και περιοχών με

ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Παράλληλα απαιτούνται συμπληρωματικές δράσεις κατάρτισης και επιμόρφωσης για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες που κινδυνεύουν να απομονωθούν από την κοινωνία της γνώσης εξαιτίας του ψηφιακού χάσματος.

Συνοψίζοντας κωδικοποιημένα τις βασικές προτάσεις προτείνονται τα εξής:

- Διαμόρφωση συνεκτικής πολιτικής σχετικά με τις ΤΠΕ με τον επιτελικό σχεδιασμό να είναι κεντρικός και την εφαρμογή των πολιτικών να γίνεται τοπικά με την συμμετοχή των τοπικών φορέων και εταιρών που θα λειτουργούν ως προωθητικοί πυρήνες. Βασική επιδίωξη θα πρέπει να αποτελέσουν οι στοχευμένες παρεμβάσεις, βάσει των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών που διαθέτει η κάθε περιοχή.
- Κινητοποίηση της επιχειρηματικότητας μέσω της εφαρμογής πολιτικών παροχής κινήτρων προς μια κατεύθυνση ενίσχυσης της εξωστρέφειας, αύξησης της καινοτομικότητας, μείωσης της εξάρτησης από τις κρατικές προμήθειες, αλλά και εφαρμογής αντικειμενικών μηχανισμών ελέγχου.
- Προσέλκυση επενδύσεων στον τομέα των ΤΠΕ και προώθηση συμπράξεων με στόχο τη μεταφορά τεχνογνωσίας.
- Ανασχεδιασμός της λειτουργίας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με ενίσχυση των διαδικασιών παραγωγής καινοτομίας, της έρευνας, της σύνδεσης με την αγορά και της ανάδειξης βέλτιστων πρακτικών. Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα είναι δυνατόν να αποτελέσουν ισχυρούς πόλους τόσο παραγωγής όσο και διάχυσης της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο.
- Κινητοποίηση των τοπικών πόρων μέσω των προαναφερόμενων προωθητικών πυρήνων για την ένταξη των ΤΠΕ στις τοπικές κοινωνίες με στόχο την πρόκληση πολλαπλασιαστικών οφελών, στο πλαίσιο μιας βιώσιμης και ενδογενούς ανάπτυξης.
- Αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος με στοχευμένες δράσεις επιμόρφωσης κατάρτισης του πληθυσμού που θα αποτρέψουν οποιασδήποτε μορφή αποκλεισμού από την κοινωνία της γνώσης.
- Αξιολόγηση των διαθέσιμων υποδομών και της αποτελεσματικότητας τους σε σχέση με τους στόχους λειτουργίας τους, όπως αυτοί έχουν τεθεί, προκειμένου να αποφευχθούν σπατάλες, επικαλύψεις, ενώ παράλληλα θα καταστεί δυνατό ο μελλοντικός σχεδιασμός να επικεντρωθεί στις πραγματικές ανάγκες.

- Αναθεώρηση της αντιμετώπισης της λειτουργίας θεσμών όπως τα τεχνολογικά πάρκα και γενικότερη μεταστροφή προς μια στενότερη διασύνδεση επιχειρήσεων με τον ακαδημαϊκό χώρο σε μια υγιή σχέση συνεργασίας όπου τα αποτελέσματα της έρευνας όπου είναι εφικτό θα είναι δυνατόν να μετατρέπονται σε αγαθά.

Η ένταξη και η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις κοινωνικό οικονομικές λειτουργίες μοιάζει να αποτελεί μια εξέλιξη η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως μονόδρομος ή μια αναπόφευκτη διαδικασία. Η συμβολή τους σε ότι αφορά τη βελτίωση των μεγεθών τα οποία συνδέονται με τις υψηλά ιεραρχημένες αξίες του συστήματος της αγοράς, όπως η παραγωγικότητα, η αποδοτικότητα, η κινητικότητα, εντάσσει τις ΤΠΕ στον πυρήνα της λειτουργίας του παραπάνω συστήματος, καθιστώντας τις τεχνολογίες αυτής της μορφής αναπόσπαστο τμήμα του, τουλάχιστον στη συγκεκριμένη φάση την οποία διανύει η ανθρωπότητα.

Επιχειρώντας μια προσέγγιση πέρα από οποιαδήποτε τεchnοφοβική αντίληψη, τα νέα ερωτήματα τα οποία προκαλούνται μακροπρόθεσμα, είναι ο βαθμός αλλοτρίωσης τον οποίο ενδέχεται ο άνθρωπος να υποστεί από την εντατική ενσωμάτωση των ΤΠΕ σε όλες τις κοινωνικό-οικονομικές λειτουργίες, αλλά και την ισοπέδωση της διαφορετικότητας από μια ελεγχόμενη διεθνοποίηση. Στο σύγχρονο πλαίσιο συνθηκών ανασφάλειας τα άτομα μοιάζει να είναι πολύ πιο ευάλωτα στο να απεμπολήσουν τις αξίες και τις πεποιθήσεις τους και να ενταχθούν σε μια άμορφη, χωρίς προσωπικότητα μάζα η οποία ενδέχεται να είναι κατευθυνόμενη.

Έγκειται στην ωριμότητα των ατόμων κάθε κοινωνίας εάν οι ΤΠΕ θα χρησιμοποιηθούν ως ένα μέσο για την πρόσβαση στην κοινωνία της γνώσης, την προώθηση της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας και την ενδυνάμωση της αναπτυξιακής διαδικασίας με βιώσιμα χαρακτηριστικά. Η ωριμότητα αυτή είναι δυνατόν να επέλθει μόνο από την παιδεία των ατόμων και την ανάδειξη της ατομικής ευθύνης, ώστε σταδιακά να γίνει δυνατή η διαμόρφωση πυρήνων συλλογικοτήτων που διαθέτοντας μια δυναμική θα είναι σε θέση να επιδράσουν προς μια κατεύθυνση αντιστροφής του αξιακού συστήματος. Οι ΤΠΕ εν κατακλείδι μπορούν να θεωρηθούν ένα ισχυρό μέσο το οποίο μπορεί αναμφισβήτητα να συμβάλει στην ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας και στη σταδιακή αντιμετώπιση των ανισοτήτων που καταγράφονται. Το ζητούμενο είναι κατά πόσο το περιεχόμενο της διαδικασίας αυτής είναι δυνατόν να προσδιοριστεί εις βάθος με εντιμότητα και σεβασμό στην ανθρώπινη φύση και το περιβάλλον, ώστε το παραπάνω μέσο να χρησιμοποιηθεί ενταγμένο σε μια τέτοια φιλοσοφία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα μπορούσε

να υποστηριχθεί ότι οι ΤΠΕ θα συνέβαλαν ουσιαστικά στην επίτευξη μίας ανάπτυξης που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περισσότερο ολοκληρωμένη για το ανθρώπινο γένος.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

1. Abramowitz M. (1956) Resource and output trends in the United State since 1870
American Economic Review, vol 46 pp 5-23
2. Alexopoulos A, Gaki E, Angelis V., Dimaki K,(2009) Information and Communication Technologies as Means of Bridging Regional Inequalities, Proceedings, 49 th European Congress of the Regional Science Association International Conference : Territorial Cohesion of Europe and integrative planning, Lodz, 25-29 August 2009 (proceedings available on the Regional Science Association's Site)
3. Anderson P. (1974) Lineages of the absolutist state, Verso, London
4. Angelis V (1981), "Basic Image. A new approach in Modelling Growth and Decline in Industrial Cities", Proceedings Volume, Conference on Dynamic on Dynamic Non Linear Theory and General Urban/ Regional Systems, Organized by the U.S. National Science Foundation and the U.S. Department of Transportation , Washington D.C. USA (Invited Paper)
5. Bell M. and Pavitt K. "Technological Accumulation and Industrial Growth Contrast between Developed and Developing Countries" Industrial and Corporate Change vol2 pp 157-210
6. Boldrin, M. and Canova, F., (2001), Inequality and convergence: Reconsidering European regional policies, Economic Policy 32 (2001), pp. 205–253.
7. Castells M. (1994), "European Cities, the informational society and the global economy", in New Left review, No204
8. Castells M. (2004), The power of identity, Blackwell Publishing, Malden, 419-428
9. Castells M. (1996) The rise of network society, Blackwell publishing, Malden, σ5
10. Cieslik, A. and Rokicki, B. (2010), The ex-post evaluation of the EU Cohesion Policy Programmes 2004-2006 on Polish regions: the impact on regional income and employment, Regional Studies Association Annual International Conference, 24-26th May 2010, Pécs, Hungary
11. Coffey S, Polesse M (1985), Local Development, Conceptual Bases and Policy Implications, Regional Studies V 19-2
12. Comin D., Hobijn B., Rovito E. (2006) "Five facts you need to know about technology diffusion", Working Paper 11928, National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w11928>,
13. de la Fuente A. (2002), The Effect of Structural Fund Spending on the Spanish Regions:

- An Assessment of the 1994-99 Objective 1 CSF. "CEPR Discussion Papers" 2002, nr 3673.
14. Dunford M (1993) "*Regional disparities in the European Community: evidence from the REGIO Databank*" *Regional Studies*, 27(8), pp 727-743
  15. Economist Intelligence Unit, e-readiness rankings 2008,2009
  16. European Commission(2001) 770 final, Brussels, 14.12.2001 com
  17. European Commission, COM(2010)245, A Digital Agenda for Europe, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions
  18. European Commission COM(2010) 2020, EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth
  19. European Information Technology Observatory, <http://www.eito.com/>
  20. Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/main_tables
  21. Friedman J., Weaver C.(1979), *Territory and Function*, California Press
  22. Garofoli G.(1992), *Endogenous Development and Southern Europe*, Athenaeum Press Ltd, Newcastl
  23. Gordon R. (2000), "Does the New Economy Measure Up to the Great Inventions of the Past?" *Journal of Economic Perspectives*, vol 14
  24. Goulet D (1971), *The cruel choice: A new concept on the theory of development*, Athenaum, New York
  25. Gurstein M.(1999), "Flexible networking, information and communications technology and Local Economic Development", *First Monday Vol.4, No 2.*, http://www.firstmonday.dk/issues/issue4_2/gurstein/index.html
  26. Helpman E (1998), *General Purpose Technologies and Economic Growth*, Cambridge, Mass. MIT Press.
  27. Hearn G, Kimber M,Lennie J (2004), "ICT's and regional sustainability:a critique and a way forward" pp 19 *Community Informatics Research Network 2004 Conference and Colloquium:Sustainability and community technology*, September 29 – October 1,Prato, Tuscany.
  28. Hirschman A(1958), *The Strategy of Economic Development*, New Heaven, Yale University Press.
  29. Holland S (1976) *Capital versus the region*, Macmillan, London
  30. Institut fur Wirtschaftstheorie II,Humboldt Universitat zu Berlin,(2009) "The impact of

- ICT on employment”, Part I: Growth Accounting, ICT, and Labor Demand, pp1, pp16
31. International Telecommunication Union (ITU) (2006), World Telecommunication/ICT Development Report (8th ed): Measuring ICT for Social and Economic Development, Geneva
  32. Kondratieff N. (1935) The Long Waves In Economic Life
  33. Koufodontis I, Alexopoulos A, Gaki E (2010), European Regional Policy and Development in Greece: Do Statistics Justify the Investments? Proceedings, 50th Anniversary European Congress of the Regional Science Association International
  34. Kuznets S. (1966) *Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread*. New Haven: Yale University Press
  35. Laubacher R., Malone T., (1997), “Two Scenarios for 21st Century Organizations: Shifting Networks of Small Firms or All- Encompassing «Virtual Countries»”
  36. Martin, P. (1999), “Are European regional policies delivering?” EIB Papers 4, No. 2.
  37. Mathias P. (1984) The Machine, Icon of Economic Growth in S Macdonald, D Mandeville, and D Lamberton (edits), *The trouble with Technology*, Frances Printer, London από παραπομπή στο Βερναρδάκης Ν (2006)., *Η Οικονομική της Τεχνολογίας*, Τυπωθήτω, Αθήνα σ55
  38. Midelfart-Knarvik, K.H. and Overman H.G. (2002), Delocation and European integration: Is structural spending justified?, *Economic Policy* 35 (2002), pp. 322–359.
  39. Morawetz D.(1974), “Employment implications of industrialization in Developing Countries: a survey” *The Economic Journal*, September
  40. OECD (2005), *Guide to Measuring the Information Society*, pp 92-97
  41. OECD (2009), *Guide to measuring the information society*, pp 20,78, 92,194
  42. OECD(2004), *ICTs and Economic Growth in Developing Countries*, pp5
  43. OECD (2003), *ICT and Economic Growth: Evidence from OECD Countries, Industries and Firms*, pp10
  44. OECD (2007) *Measuring the impacts of ICT using official statistics*
  45. OECD (2004), *The economic impact of ICT, Diffusion in the OECD area - some conclusions*, pp 33
  46. OECD (1998), “The Information and Communication and Technology Sector: A definition”
  47. OECD(2001) *Understanding the digital divide*, <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf>
  48. Ohmae K. (1990), *The Borderless World*, Harper Collins Publisher, New York

49. Panorama, Info regio,(2010) "The fight against poverty", autumn,vol35, pp34
50. Partnership on Measuring ICT for Development (2008), The Global Information Society a Statistical View
51. Pezzey J. (1989), "*Economic analysis of sustainable growth and sustainable development*", Environmental Department working paper no 15, Environmental department, The world Bank, pp88
52. Rahman H.(2007,) Role of ICTs in Socioeconomic Development and Poverty Reduction in ICT'S for Economic and Regional Developments, Idea Group Publishing, London pp181
53. Ricardo(1817), On the Principles of Political Economy and Taxation, John Murray, London
54. Romer P (1990), "Endogenous Technological Change" Journal of Political Economy, vol. 98 no5, part2 pp 71-102
55. Romm C., Pliskin N., & Clarke R. (1997). "Virtual Communities and Society: Toward an Integrative Three Phase Model", International Journal of InformationManagement,261-270
56. Rostow W. (1960), The Stages of Economic Growth, Palgrave Macmillan, New York
57. Sen A. (1983) "*Development: which way now?*" Economic Journal, December
58. Schumpeter J. (1942), Capitalism, Socialism and Democracy, Harper and Row, New York
59. Solow R. (1957), Technical Change and the Aggregate Production Function Review of Economics and Statistics vol39 pp 312-320
60. Statistics Denmark (2000), The ICT Sector in Nordic Countries,
61. Stohr W(1981) ,Development from bellow: the bottom up and periphery inward development paradigm in: Development from above or bellow? Willey and Sons ltd, Chichester
62. Storper M (1997), The Regional World, the Guilford Press, New York
63. Swyngedouw E. "*The heart of the place. The resurrection of locality in an age of hyperspace*" in Geografiska Annaler, 71b, pp. 31-42
64. The Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, <http://www.merriam-webster.com>
65. United Nations Development Programme(2002), Uganda ICT Policy Strategy,<http://www.sdn.undp.org/perl/ictd/ictdcms.pl?do=edit&id=23>
66. United Nations(2010), Word Economic and Social Survey, Retooling Global Development p6

67. United Nations(2008), Information Economy Report 2007-2008,pp3,8,10
68. Vernon R. (1966) "International Investment and International Trade in the Product Cycle" Quarterly Journal of Economics, vol 80
69. World Economic Forum (2009), The Global Information Technology Report 2008-2009, p3, p4,
70. WCED,(1987), _The Report of the Brundtland Commission*Our Common Future*, Oxford University Press

Ελληνική

71. Αγγελίδης Μ., (2000), Χωροταξικός σχεδιασμός και βιώσιμη ανάπτυξη, Συμμετρία, Αθήνα, σ 114
72. Άλμπερτ Μ. (2003), Πάρεκον, Η ζωή μετά τον καπιταλισμό, εκ Παρατηρητής, Αθήνα, σ41
73. Amin S. Πέρα από το γερασμένο Καπιταλισμό, Λιβάνης, Αθήνα 2004, σ13
74. Ανδρικοπούλου Ε.(1995), Οι Περιφέρειες στην ΕΕ, Θεμέλιο, Αθήνα, σ16
75. Barquero A. (1991)Τοπική Ανάπτυξη Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα .
76. Βασαρδάνης Γ. (2009) "Η Αυτοδιοίκηση ενώπιον της πρόκλησης της Διοικητικής Μεταρρύθμισης", στο πλαίσιο της ημερίδας «Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση : η πρόκληση ΕΣΠΑ, η εμπειρία Μεγάλων Οργανισμών, οι δυνατότητες του ανοικτού λογισμικού» 9/12/2009
77. Βερναρδάκης Ν.(2006), Η οικονομική της τεχνολογίας, εκδ. Δαρδανός, Αθήνα σ54, σ74, σ227σ237
78. Γετίμης Π. και Καυκαλάς Γ., Οι ευρωπαϊκές Μητροπόλεις και το ζήτημα της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στο Μητροπολιτική Διακυβέρνηση. Διεθνής εμπειρία και ελληνική Πραγματικότητα, ΙΑΠΑΔ, Αθήνα, 2003, σελ 27
79. Γετίμης Π. και Μαραβά Ν., Η θέση της Αθήνας / Αττικής στο διεθνή /ευρωπαϊκό χώρο και η εμβέλεια ενός διεθνούς ρόλου της στο Ερευνητικό Κείμενο, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αθήνας-Αττικής, Σύνοψη, 2002
80. Δερτζούζος Μ. (1998),Τι μέλλει γενέσθαι, εκ. Λιβάνη, Αθήνα, σ469
81. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), Κείμενο της ρυθμιστικής στρατηγικής 2008-2011, http://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/Electronic_Communications/Strategy
82. ΕΕΤΤ,(2009), Η πορεία της Ευρυζωνικότητας στην Ελλάδα, <http://www.eett.gr/>

- opencms/export/sites/default/EETT/Electronic_Communications/TelecommunicationServicePurchase/broadbandServices/Broadband_stats_2009-Q2.pdf
83. Ε.Σ.Υ.Ε. Έρευνα του Εργατικού Δυναμικού (2000-2008)
  84. Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις 2008
  85. Ε.Σ.Υ.Ε., Εθνικοί Λογαριασμοί Ελλάδος (2000-2008)
  86. Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Χρήσης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας των Νοικοκυριών 2003 -2007
  87. Ε.Σ.Υ.Ε., Μητρώα Επιχειρήσεων 2000-2005
  88. Οδηγία 75/268/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19^{ης} Μαΐου 1975 περί της ορεινής και ημιορεινής γεωργίας και της γεωργίας σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, ΟJL 128 της 19.05.75
  89. Επιτροπή Πληροφορικής(2005), Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013,σ8
  90. ΕΥΔ Ε.Π. Ψηφιακής Σύγκλισης (2009),Ετήσια Έκθεση Υλοποίησης 2008 Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση
  91. Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2008) 199 Προετοιμασία του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης-Ενδιάμεση αξιολόγηση της στρατηγικής i2010, Ανακοίνωση της 17ης Απριλίου 2008προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.
  92. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007)Αναπτυσσόμενες περιφέρειες, αναπτυσσόμενη Ευρώπη τέταρτη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, σ3, σ5, σ47, σ57
  93. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2010)245,Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη, Ανακοίνωση της επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών,
  94. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) τελικό, eEurope 2002: Συνέπειες και Προτεραιότητες, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο -. Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, 23-24 Μαρτίου 2001 http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l24226a_el.htm
  95. Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2003)66, eEurope 2002, Τελική Έκθεση της 11ης Φεβρουαρίου 2003, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM: 2003:0066:FIN:EL:PDF>
  96. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2004) 108 τελικό, Ενδιάμεση επανεξέταση eEurope 2005,

- ανακοίνωση της 18ης Φεβρουαρίου 2004
97. Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM (1999) 687 τελικό, «Ευρώπη- η κοινωνία των πληροφοριών για όλους, Ανακοίνωση της 8ης Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με πρωτοβουλία της Επιτροπής για το έκτακτο ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας στις 23 και 24 Μαρτίου 2000
  98. Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2010) 2020, Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη
  99. Εφημερίδα «Καθημερινή» 29/03/2007) δημοσίευμα της εφημερίδας
  100. IOBE (2010), Συνοπτική Επισκόπηση “Οι Κινητές Επικοινωνίες ως Καταλύτης στο Νέο Αναπτυξιακό Υπόδειγμα της Ελληνικής Οικονομίας”, Αθήνα, σ10-13
  101. Καραβέλη Ε. (2009),Ανισότητες, Συγκεντρώσεις και Νέα Οικονομική Γεωγραφία, Gutenberg, Αθήνα, σ29-37
  102. Καρυδάς Ι. (2007),Ψηφιακές πόλεις, Παπαζήσης, Αθήνα σ 181
  103. Καστέλς Μ.(2001), Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Καστανιώτης, Αθήνα, σ261-262
  104. Κοινή Υπουργική Απόφαση (2006), Υπουργών Οικονομίας Οικονομικών και Μεταφορών & Επικοινωνιών (υπ' αριθμ. 891/26.07.2006, ΦΕΚ Δημοσίευσης 1000/Β/2006) για την προκήρυξη Δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων με τίτλο “Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στις Περιφέρειες της Ελλάδας”
  105. Κόνσολας Ν. (1997), Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, σ 53-60, 316
  106. Κύρτσος Α(2002)., Τεχνολογικός Σχεδιασμός και Κοινωνική Οργάνωση της Ψηφιακής Επιχείρησης, Μεταίχμιο
  107. Λαγός Δ. (2007),Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης Κριτική, Αθήνα,σ208, σ214
  108. Λευκό Βιβλίο (2002), “Η Ελλάδα στην κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγικές και Στόχοι”
  109. Λύκος Μ.(2006)Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελληνική Περιφερειακή Ανάπτυξη, στο Μαραβέγιας Ν., Σακελλαρόπουλος Θ (2006), Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα :Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, (επιμ), Διόνικος., Αθήνα σ162, 167-170
  110. Μαρξ Κ. – Ένγκελς Φ. (1999),Το μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος, Θεμέλιο, Αθήνα
  111. Μπίθας Κ (2001), Βιώσιμες Πόλεις,Θεωρία Πολιτική, τυπωθήτω, Αθήνα σ118
  112. Νικολαΐδου Σ.(1993), η Κοινωνική Οργάνωση του Αστικού Χώρου, Παπαζήσης, Αθήνα,

σ60, σ70

113. Νόμος Υπ' Αριθ. 3431 "Περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις"
114. Πανάγου Β, Τσουντας Κ.(2002), Διακρατική και Υπερεθνική Συνεργασία, Παπαπαζήσης, Αθήνα σ694
115. Πανάγου Β., Τσουντας Κ. (2004), Παγκοσμιοποίηση Ολοκλήρωση & Συνεργασία στη Σύγχρονη Διεθνή Κοινωνία, Εμανουηλίδης, σ27, 366,
116. Παπαδασκαλόπουλος Α. (1995), Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης, Παπαζήσης, Αθήνα
117. Παπαδασκαλόπουλος Α, Χριστοφάκης Μ (2002), Περιφερειακός Προγραμματισμός, Παπαζήσης, Αθήνα σ64
118. Παπαηλίας, Θ.(1999),"Οι προσδιοριστικοί παράγοντες δημιουργίας της παγκοσμιοποίησης: οι επιπτώσεις της και η αποτίμηση των μέτρων παρέμβασης", 3^ο Διεθνές Συνέδριο Παγκοσμιοποίησης και Κοινωνικής Οικονομίας 22-24 Οκτωβρίου, Μεσολόγγι
119. Παπαηλίας Θ. (2003) "Εμπειρικές μελέτες κατανομής εισοδήματος 1948-1988", Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Τεύχος 3 , ΤΕΙ Ηπείρου
120. Παπαηλίας Θ. (2008), "Αποτύπωση ζήτησης και προσφοράς πτυχιούχων Τμημάτων Πληροφορικής για την περίοδο 2000-10", Αθήνα σ 34
121. Παπαηλίας Θ.(2006),Παραδόσεις Πολιτικής Οικονομίας, Σταμούλης, Αθήνα, σ 397
122. Παπακωνσταντινίδης Λ. (2007),Διαπραγμάτευση και Τοπική Ανάπτυξη, εκδ. Gutenberg, σ151
123. Παπακωνσταντινίδης Λ. Ευαισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία, Τυπωθήτω, Αθήνα, 2002, σ 222
124. Παπακωνσταντινίδης Λ.(2003), Στρατηγική Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Τυπωθήτω, Αθήνα
125. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2010)Ανάλυση Έργων και Τελικών Δικαιούχων του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, <http://www.observatory.gr/files/meletes/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%88%CF%81%CE%B3%CF%89%CE%BD%20&%20%CE%A4%CE%94%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%95%CE%A0%20%CE%9A%CF%84%CE%A0%20v1.pdf>
126. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2007),Μελέτη βελτίωσης αποδοτικότητας επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφορικής στη Δημόσια Διοίκηση, http://www.observatory.gr/files/meletes/MVA_D0_gr.pdf
127. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (2009),9η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα,

- http://www.observatory.gr/files/meletes/0909_Broadband.pdf
128. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (2010), 11^η Εξαμηνιαία Αναφορά για την Ευρυζωνικότητα, http://www.observatory.gr/files/meletes/11_Broadband_report_a10.pdf
  129. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ- IOBE, (2008), Μελέτη των κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για το 2008 & η χρήση των ΤΠΕ σε σημαντικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα: κατάσταση και προοπτικές, Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα. http://www.observatory.gr/files/meletes/0812_ICT2008_PAP2.pdf σ.9, σ.16, σ.38-41
  130. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2009), Έκθεση αναφοράς αποτελεσμάτων έρευνας χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στα Σχολεία, http://www.observatory.gr/files/meletes/Y14_EMTX_EL_ΤΠΕ%20στα%20Σχολεία.pdf
  131. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2007), Η χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στις Περιφέρειες και τους ΟΤΑ, Π2: Αναφορά για τις εφαρμογές και τα συστήματα οργανωτικής υποστήριξης (back – office), σ124
  132. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (2007,)Εξέλιξη των 20 βασικών υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα
  133. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (2008), Ηλεκτρονική Ένταξη &Μέτρηση του Ψηφιακού Χάσματος, http://www.observatory.gr/files/meletes/INCL_A0907XX_TX_%CE%97%CE%BB.%20%CE%95%CE%BD%CF%83%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf
  134. Παρατηρητήριο της ΚτΠ, (2009),Συμβολή των ΤΠΕ για την Περιφερειακή Ανάπτυξη, http://www.observatory.gr/Files/Meletes/OBS_A092711_infosystem_2009.pdf
  135. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, (2008), Μελέτη για τη μέτρηση των δεικτών του σχεδίου δράσης i2010 για το έτος 2008, www.observatory.gr/files/meletes/i2010_EA_Eπιχειρήσεις2008.pdf σ42
  136. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ-IOBE, (2006), Μελέτη των κλάδων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα: Κατάσταση και Προοπτικές
  137. Παρατηρητήριο για την ΚτΠ (2007),Μελέτη βελτίωσης αποδοτικότητας επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφορικής στη Δημόσια Διοίκηση
  138. Π.Ε.Τ.Α. ΑΕ (2010), Έκθεση για την πορεία εφαρμογής από την πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση Έργων της ΚτΠ στα πλαίσια των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του 3ου Κ.Π.Σ, Αποτελέσματα έως 19.03.2010, http://www.info-peta.gr/pdfs/kTP_19-03-10.pdf

139. Πετράκος Γ.-Ψυχάρης Ι. (2004), Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα σ23, σ92, σ125, σ130, σ193
140. Ρέππας Π. (2002), Οικονομική Ανάπτυξη, Θεωρίες και Στρατηγικές, Παπαζήσης, Αθήνα σ 94,483
141. Σακελλάρης Π., (2006) "Οι επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην ελληνική οικονομία: ποια στοιχεία χρειάζονται, ποια υπάρχουν και πως να αναλυθούν" σ 8, σ20,
142. Σπιλάνης Ι., Κίζος Α., Ιωσηφίδης Θ (2004), Οικονομικές, Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές διαστάσεις της ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, στο Ι. Σπιλάνη, Α. Κίζο, Θ Ιωσηφίδη (2004), Στρατηγικές Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές, Gutenberg, Αθήνα σ14
143. Σταύρου Π. (2002), Βιομηχανικά Δίκτυα και Clusters, ΙΑΠΑΔ, Αθήνα σ 37, 46
144. Τερροβίτης Θ. (2005), Παραγωγή και χρήση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και Επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Αθήνα, σ32, 64, 105-109, 155, 188
145. Σύνταγμα της Ελλάδος, Άρθρο 5α παρ 2
146. Thirlwall A., (2001) Μεγέθυνση και Ανάπτυξη, Τόμος Α, Παπαζήσης, Αθήνα , σ20, σ293
147. Thomson C.(1996) , Θεωρίες Υψηλής Τεχνολογίας και Κρατική Πολιτική στο Ν. Κύλπαση-Μ. Νικηταρίδης, (επιμ), (1996), Τεχνοπόλεις, Νέο Μέσο της Περιφερειακής Πολιτικής, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα
148. Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών- ΚτΠ Α.Ε. (2006), Οδηγός υποβολής Ανάπτυξη Ευρυζωνικότητας στην Ελληνική Περιφέρεια, "Χρηματοδότηση επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της ευρυζωνικής πρόσβασης στις Περιφέρειες της Ελλάδας", <http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=74&CategoryID=61>
149. Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών- Υπουργείο Εσωτερικών (2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση
150. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2001), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας , http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/priority_actions/default111.htm
151. Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών (2008), Αναθεωρημένη έκδοση Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνίας της Πληροφορίας http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/priority_actions/default111.htm
152. Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών (2006), Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

153. Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών (2005), Εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008.
154. Υπουργείο Οικονομίας Οικονομικών-Prisma (2004), Έκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Ε.Π..ΚτΠ 2000-2006
155. Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας,(2010) Παρουσίαση Ειδικού Γραμματέα στο πλαίσιο της 3^{ης} συνεδρίασης της επιτροπής παρακολούθησης του Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση,http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/neworipis_digital/committee/deliberations/3heppa_digital.htm
156. Χατζημιχάλης Κ. (1992)Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Εξάντας, Αθήνα, σ13
157. Χλέπας Ν.-Κ(1999), Τοπική Διοίκηση στην Ελλάδα , Σάκκουλας, Άθινα-Κομοτηνη, σ274
158. Χριστοφάκης Μ. (2001), Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, σ27

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=reg_d2jan&lang=en
2. http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/history/index5_el.htm
3. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/ demo_pop_esms.htm
4. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_SUSTDEVIND/PGE_DS_SUSTDEVIND_01/TAB68079609/LISBON%20ISI%20AUG%202007%20REV2.PDF (2008)
5. http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/c11325_el.htm
6. http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60015_el.htm
7. http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/c11328_el.htm
8. http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l24226_el.htm
9. http://europa.eu/scadplus/glossary/information_society_el.htm, Ευρωπαϊκή Ένωση
10. http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l24221_el.htm
11. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_SUSTDEVIND/PGE_DS_SUSTDEVIND_01/TAB68079609/LISBON%20ISI%20AUG%202007%20REV2.PDF (2007)
12. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00043&plugin=1>
13. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00038&plugin=1>
14. <http://mapsrv2.terra.gr/EETUtilities/map.aspx>, Γεωγραφικό σύστημα ευρυζωνικότητας EETT
15. http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/08_03_10_BBC_internet_poll.pdf
16. http://stats.observatory.gr/pxweb2006/Database/eEurope/2_epixeiriseis/klados_ergazomenoi/klados_ergazomenoi.asp
17. http://stats.observatory.gr/pxweb2006/Dialog/varval.asp?ma=110_rq165_Q19_by_Q1&ti=%D3%F4%F1%F9%EC%E1%F4%EF%F0%EF%DF%E7%F3%E7%3A+%C1%F1%E9%E8%EC%FC%F2+%E5%F0%E9%F7%E5%E9%F1%DE%F3%E5%F9%ED+%F4%EF%F5+%E4%E5%DF%E3%EC%E1%F4%EF%F2+%E1%ED%DC+%CA%EB%DC%E4%EF+%EA%E1%E9+%C1%F1%E9%E8%EC%FC+%C5%F1%E3%E1%E6%EF%EC%DD%ED%F9%ED+++++++&path=./Database/eEurope/2_epixeiriseis/klados_ergazomenoi/&lang=2
18. <http://sustainable-cities.eu/index.php> (2009)
19. <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/isic-4.asp>
20. <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcs.asp?Cl=9&Lg=1&Co=84>
21. <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=27>

22. http://www.acma.gov.au/WEB/STANDARD..PC/pc=PC_1732 Australian Communication and Media Authority (Αυστραλιανή Αρχή Επικοινωνίας και Μέσων)
23. <http://www.adslgr.com/features/map/index.php>
24. <http://www.agenda21.gr/21greece.htm>
25. <http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=87&CategoryID=50>
26. <http://www.broadband.gov.gr/New.asp?ID=103&CategoryID=75>
27. <http://www.digital-cities.eu/>
28. <http://www.e-trikala.gr/>
29. <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=28/11/2009&id=106606> άρθρο της εφημερίδας Ελευθεροτυπίας
30. <http://www.epirus.gov.gr/portal/index.php/region/fysiognomia.html>
31. <http://www.eito.com/definitionsICT.htm#CarrierServices>
32. <http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=3&L2=1> (2009)
33. <http://www.hellas-sat.net/default.php?pname=index&la=1>
34. <http://www.i-nec.com/>
35. <http://www.ikarosnetwork.gr/>
36. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/4thperiod/newopis_digital/
37. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-gr/specialreports/broadband_plan, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης για την ΚτΠ
38. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-R/epktp/proodos_ylopoiisis/stoixeia_proodou_ergwn/OPS_21-06-2010.htm ΕΥΔ ΚτΠ
39. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-R/epktp/proodos_ylopoiisis/stoixeia_proodou_ergwn/
40. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/proodos_ylopoiisis/stoixeia_proodou_ergwn/OPS_15-07-2010.htm, με παραπομπή στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα από το διαδικτυακό τόπο της Κοινωνίας της πληροφορίας
41. http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp/Parakoloythish_ajiologish/EpitrophParakolouthishs/eppa_members/
42. www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/sthnellada/committee/default.htm
43. <http://www.investingreece.gov.gr/> Ο επίσημος διαδικτυακό τόπος σχετικά με τις επενδύσεις στην Ελλάδα
44. <http://www.itu.int/ITU-D/ict/partnership/>
45. http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID=4890
46. www.lamia-city.gr/~lamiagr/media/files/PRESENTATION.ppt
47. http://www.ocecpr.org.cy/nqcontent.cfm?a_id=499&tt=ocecpr&lang=gr, Επίτροπος

ρυθμίσεως ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομείων)

48. <http://www.oecd.org/dataoecd/16/46/42978297.pdf>
49. www.observatory.gr/page/default.asp?la=1&id=5 Παρατηρητήριο για την ΚτΠ
50. http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1901

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι

Αναλυτικότερα, το σύστημα ταξινόμησης που υιοθετείται θα έχει πέντε κύριες κατηγορίες δραστηριοτήτων:

Α) Κατασκευή εξοπλισμού ΤΠΕ: Μία βασική κατηγορία δραστηριοτήτων δεν μπορεί παρά να αφορά το μεταποιητικό τμήμα των παραγωγών, αυτών δηλαδή που ανήκουν στη «βιομηχανία» των προϊόντων ΤΠΕ και κατασκευάζουν σχετικό εξοπλισμό. Αποτελούνται από τις επιχειρήσεις που ανήκουν στους κλάδους της μεταποίησης (NACE: 30, 31.3, 32.1, 32.2, 32.3, 33.2, 33.3) και περιλαμβάνονται στον ορισμό του τομέα ΤΠΕ (Πίνακας 3). Μία περαιτέρω διάκριση που θα μπορούσε ενδεχομένως να γίνει θα αφορούσε αυστηρά την εστίαση στο κομμάτι των κατασκευαστών μηχανών γραφείου και Η/Υ (NACE:30), προσεγγίζοντας δηλαδή το τμήμα του computer hardware, έναντι όλων των υπολοίπων που ασχολούνται με τη κατασκευή ηλεκτρολογικού – ηλεκτρονικού υλικού, βιομηχανικού αυτοματισμού και άλλων εξαρτημάτων.

Β) Εμπόριο εξοπλισμού ΤΠΕ: Οι εμπορικές δραστηριότητες του Πίνακα 3 μπορούν να αποτελέσουν ακόμα μία διακριτή ομάδα και αναφέρονται σε επιχειρήσεις που ασχολούνται **αποκλειστικά** με το χονδρικό εμπόριο του εξοπλισμού ΤΠΕ (μαζί με τις επιχειρήσεις του λιανικού που θα περιληφθούν στον τομέα). Και εδώ μπορεί να γίνει δυνητικά μία διάκριση μεταξύ αυτών που δραστηριοποιούνται στο Εμπόριο Η/Υ και μηχανών γραφείου και το υπόλοιπο τμήμα των εμπορικών επιχειρήσεων.

Γ) Παροχή τηλεπικοινωνιακών και δικτυακών υπηρεσιών: Περιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των Τηλεπικοινωνιών (NACE 64.2 Τηλεπικοινωνίες), αλλά και όσες επιχειρήσεις ασχολούνται με την παροχή δικτυακών υπηρεσιών (μεταγωγή και μεταφορά φωνής και δεδομένων), δραστηριότητα που εντοπίζεται κυρίως στον NACE 72: Πληροφορική. Στην ουσία η κατηγορία αυτή ευθυγραμμίζεται με την αντίστοιχη του ΕΙΤΟ (Carrier Services).

Δ) Ανάπτυξη προϊόντων λογισμικού (εφαρμογές e-επιχειρείν, διαδικτύου): Περιλαμβάνονται οι εταιρείες που αναπτύσσουν κυρίως τυποποιημένο λογισμικό, αλλά και εξειδικευμένο (προσωποποιημένο) λογισμικό για λογαριασμό των πελατών τους (customized software), το οποίο υποστηρίζουν και σε επίπεδο εκπαίδευσης και τεχνικής υποστήριξης. Επίσης εδώ εντάσσονται και επιχειρήσεις με αντικείμενο την ανάπτυξη εφαρμογών διαδικτύου (B2B, B2B) και εντοπίζονται κυρίως στον 72: Πληροφορική.

Ε) Υπηρεσίες Πληροφορικής (σχεδιασμός, υποστήριξη, ολοκληρωμένες επιχειρησιακές εφαρμογές): Περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά που έχουν περιγραφεί στην αντίστοιχη κατηγορία του ΕΙΤΟ, χωρίς όμως να υιοθετείται περαιτέρω διάκριση μεταξύ επαγγελματικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υποστήριξης, καθώς στην Ελλάδα οι περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες: από το σχεδιασμό, την εγκατάσταση, την εκπαίδευση έως και την τεχνική υποστήριξη (after sales), περιλαμβανομένων

βέβαια των συμβολαίων συντήρησης. Στόχος είναι η κατηγορία αυτή να περιλαμβάνει κατά βάση τις επιχειρήσεις που παρέχουν ολοκληρωμένες λύσεις πληροφορικής.

Παράρτημα II

Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) (τρέχουσες τιμές, σε εκατ. ευρώ), 2000-2007

Κλάδος / Έτος	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	ΜΕΡΜ % (00-07)	% Δ (00-07)
30	16	20	24	24	12	10	10	10	-6.4%	-37.2%
313	209	220	146	233	298	242	333	381	9.0%	82.4%
32	763	987	799	692	355	514	513	552	-4.5%	-27.6%
332	43	138	124	163	114	146	172	184	23.0%	325.2%
333	1	1	8	29	6	8	9	10	38.2%	861.8%
Σύνολο Βιομηχανικών ΤΠΕ	1,032	1,366	1,100	954	689	781	899	988	-0.6%	-4.3%
5143	390	359	722	799	731	800	866	897	12.6%	130.1%
5184	319	221	316	402	420	460	498	516	7.1%	61.6%
Σύνολο ΤΠΕ Εμπορίου	709	579	1,038	1,201	1,151	1,260	1,364	1,413	10.4%	99.3%
642	4,456	5,374	5,797	4,945	5,411	6,216	6,579	6,959	6.6%	56.2%
7133	3	3	2	2	3	3	4	4	2.7%	20.2%
72	817	852	1,267	1,151	1,585	1,531	2,041	2,266	15.7%	177.3%
Σύνολο ΤΠΕ Υπηρεσιών	5,276	6,229	7,066	6,098	6,999	7,750	8,624	9,229	8.3%	74.9%
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	7,017	8,175	9,204	8,252	8,839	9,791	10,888	11,630	7.5%	65.7%
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	216,062	231,102	249,131	267,426	286,115	302,810	323,170	349,136	7.1%	61.6%
% Συμμετοχή Βιομ. ΤΠΕ στο Προϊόν του Τομέα ΤΠΕ	14.7%	16.7%	12.0%	11.6%	7.8%	8.0%	8.3%	8.5%	Μέσος Όρος (00-07)	
									10.9%	
% Συμμετοχή ΤΠΕ Εμπορίου στο Προϊόν του Τομέα ΤΠΕ	10.1%	7.1%	11.3%	14.5%	13.0%	12.9%	12.5%	12.2%	Μέσος Όρος (00-07)	
									11.7%	
% Συμμετοχή ΤΠΕ Υπηρεσιών στο Προϊόν του Τομέα ΤΠΕ	75.2%	76.2%	76.8%	73.9%	79.2%	79.2%	79.2%	79.4%	Μέσος Όρος (00-07)	
									77.4%	
% Συμμετοχή Τομέα ΤΠΕ στο ΑΕΠ	3.2%	3.5%	3.7%	3.1%	3.1%	3.2%	3.4%	3.3%	Μέσος Όρος (00-07)	
									3.3%	

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κλάδων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) (τρέχουσες τιμές, σε εκατ. ευρώ), 2000-2007

Κλάδος / Έτος	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	ΜΕΡΜ % (00-07)	% Δ (00-07)
30	8	4	5	8	6	3	2	2	-18,2%	-75,4%
313	61	54	42	66	83	70	125	151	13,9%	149,0%
32	261	403	451	412	231	237	225	245	-0,9%	-6,2%
332	15	65	54	109	70	85	98	104	32,4%	613,6%
333	0	1	3	19	4	5	5	6	48,8%	1514,3%
Σύνολο Βιομηχανικών ΤΠΕ	344	528	555	502	331	336	393	442	3,6%	28,3%
5143	282	266	490	527	490	511	582	592	11,2%	109,6%
5184	231	163	214	265	282	294	335	341	5,7%	47,2%
Σύνολο ΤΠΕ Εμπορίου	514	429	704	792	771	805	916	933	8,9%	81,5%
642	3.072	3.697	4.730	3.514	4.425	4.154	4.398	4.559	5,8%	48,4%
7133	1	1	1	1	1	2	2	2	11,0%	108,0%
72	84	221	625	687	703	701	828	997	42,3%	1084,0%
Σύνολο ΤΠΕ Υπηρεσιών	3.157	3.919	5.356	4.202	5.129	4.857	5.226	5.558	8,4%	76,0%
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	4.016	4.877	6.616	5.496	6.231	5.998	6.536	6.933	8,1%	72,7%
Ακαθάριστη Εγχώρια Προστ. Αξία	120.382	128.969	139.116	153.276	167.118	177.497	188.841	201.770	7,7%	67,6%
% Συμμετοχή Βιομ. ΤΠΕ στην Ακαθ. Προστ. Αξία του τομέα ΤΠΕ	8,6%	10,8%	8,4%	9,1%	5,3%	5,6%	6,0%	6,4%	Μέσος Όρος (00-07)	7,5%
% Συμμετοχή ΤΠΕ Εμπορίου στην Ακαθ. Προστ. Αξία του τομέα ΤΠΕ	12,8%	8,8%	10,6%	14,4%	12,4%	13,4%	14,0%	13,5%	Μέσος Όρος (00-07)	12,5%
% Συμμετοχή ΤΠΕ Υπηρεσιών στην Ακαθ. Προστ. Αξία του τομέα ΤΠΕ	78,6%	80,4%	81,0%	76,4%	82,3%	81,0%	80,0%	80,2%	Μέσος Όρος (00-07)	80,0%
% Συμμετοχή ΤΠΕ στην Εγχώρια Ακαθ. Προστ. Αξία	3,3%	3,8%	4,8%	3,6%	3,7%	3,4%	3,5%	3,4%	Μέσος Όρος (00-07)	3,7%

Πηγή: Παρατηρητήριο³⁸³ της ΚτΠ με στοιχεία από τους Εθνικούς λογαριασμούς ΕΣΥΕ

Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής / Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής κλάδων ΤΠΕ (τρέχουσες τιμές, σε εκατ. ευρώ), 2000-2007

Κλάδος / Έτος	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	M.O. 2000 - 2007
30	49.66%	21.89%	21.00%	32.57%	48.39%	29.31%	24.19%	19.44%	30.81%
313	29.11%	24.77%	28.68%	28.13%	27.74%	28.93%	37.63%	39.74%	30.59%
32	34.19%	40.87%	56.47%	59.50%	65.02%	46.15%	43.76%	44.29%	48.78%
332-333	33.85%	46.82%	43.33%	66.90%	61.51%	58.68%	55.83%	56.81%	52.97%
Σύνολο Βιομηχανικών ΤΠΕ	33.38%	38.61%	50.45%	52.64%	48.02%	43.06%	43.71%	44.75%	44.33%
Σύνολο ΤΠΕ Εμπορίου	72.45%	74.12%	67.87%	66.00%	67.00%	63.90%	67.15%	66.00%	68.06%
642	68.94%	68.78%	81.59%	71.06%	81.77%	66.83%	66.81%	65.51%	71.41%
7133	32.63%	40.95%	50.50%	56.57%	54.67%	58.35%	62.57%	56.45%	51.59%
72	10.30%	26.00%	49.35%	59.66%	44.34%	45.76%	40.57%	43.99%	40.00%
Σύνολο ΤΠΕ Υπηρεσιών	59.84%	62.92%	75.80%	68.90%	73.28%	62.66%	60.60%	60.23%	65.53%
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	57.22%	59.65%	71.88%	66.60%	70.50%	61.26%	60.03%	59.61%	63.34%
Σύνολο Βιομηχανίας	30.18%	28.13%	29.40%	30.53%	32.95%	32.74%	33.42%	33.42%	31.30%
Σύνολο Χώρας	55.72%	55.81%	55.84%	57.32%	58.41%	58.62%	58.43%	57.79%	57.24%

³⁸³ Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα του παρατηρητηρίου για την ΚτΠ (η οποία υλοποιήθηκε από το ΙΟΒΕ) με τίτλο "Μελέτη σχετικά με τους κλάδους Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών για το 2008 & τη χρήση των ΤΠΕ σε σημαντικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα: Κατάσταση και Προοπτικές" (Παραδοτέο: Έκθεση αποτύπωσης υφιστάμενης κατάστασης του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα) σ30

**Ακαθάριστη Αξία ανά Απασχολούμενο κλάδων ΤΠΕ (τρέχουσες τιμές, σε ευρώ),
2000-2007**

Κλάδος / Έτος	2000	2001	2002	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	M.O. 2000 - 2007
30	22.6	12.4	23.1	15.5	14.9	15.6	34.7	42.1	22.6
313	121.4	136.5	75.2	146.6	144.7	154.4	182.2	158.0	139.9
32	242.7	361.8	244.3	202.8	118.1	165.8	128.1	167.6	203.9
332	139.0	549.8	307.0	425.9	603.4	764.8	573.8	1478.6	605.3
333	12.4	17.1	71.7	277.6	121.4	153.9	115.5	1478.6	281.0
Σύνολο Βιομηχανικών ΤΠΕ	173.3	217.0	162.9	135.5	112.6	141.2	138.4	162.7	155.5
5143	71.0	68.4	143.5	164.1	139.1	133.7	136.0	148.6	125.5
5184	244.5	176.8	263.7	347.3	336.5	323.4	329.0	355.7	297.1
Σύνολο ΤΠΕ Εμπορίου	104.3	89.2	166.6	199.3	177.0	170.1	173.1	188.7	158.5
642	161.5	185.5	207.9	165.6	192.7	227.1	203.5	235.5	197.4
7133	25.4	20.2	11.4	7.9	9.0	9.3	191.2	69.6	43.0
72	80.4	62.3	60.5	65.2	77.9	80.9	93.8	83.9	75.6
Σύνολο ΤΠΕ Υπηρεσιών	139.3	145.6	144.1	127.7	143.7	166.2	159.4	163.0	148.6
Σύνολο Τομέα ΤΠΕ	138.6	147.1	148.4	135.7	144.1	164.4	158.9	165.7	150.4
Σύνολο Χώρας	52.7	56.3	59.5	62.4	66.1	69.1	72.6	77.2	64.5

Εξωτερικό εμπόριο προϊόντων ΤΠΕ και συνόλου προϊόντων, Ελλάδα, 2000-2007						
Έτη	Προϊόντα ΤΠΕ			Σύνολο Προϊόντων		
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εμπορικές Ροές	Εμπορικό Ισοζύγιο	Εμπορικές Ροές	Εμπορικό Ισοζύγιο
2000	3.884.254	825.180	4.709.434	-3.059.074	48.971.900	-23.526.745
2001	3.484.550	771.154	4.255.704	-2.713.395	48.417.227	-23.066.900
2002	2.703.336	634.297	3.337.633	-2.069.039	44.399.767	-22.373.260
2003	3.059.267	620.589	3.679.856	-2.438.678	51.479.788	-27.820.102
2004	3.511.161	742.829	4.253.990	-2.768.332	54.721.030	-30.106.324
2005	3.255.143	754.251	4.009.394	-2.500.892	57.643.597	-29.867.037
2006	3.803.404	1.030.837	4.834.241	-2.772.567	67.193.397	-34.142.799
2007	4.289.293	977.496	5.266.789	-3.311.798	72.824.086	-38.404.761
ΜΕΡΜ (00-07)	1,43%	2,45%	1,61%	1,14%	5,83%	7,25%
Μεταβολή (06-07)	12,78%	-5,17%	8,95%	19,45%	8,38%	12,48%
Μεταβολή (00-07)	10,43%	18,46%	11,83%	8,26%	48,71%	63,24%

Παράρτημα III

Στοιχεία 2007

Σύνθετη Μεταβλητή: Ευρυζωνική Πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)

**Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν
Ευρυζωνικές Συνδέσεις**

31: Αττική	11,93%	7,00
42: Νότιο Αιγαίο	7,09%	4,28
12: Κεντρική Μακεδονία	6,50%	3,95
41: Βόρειο Αιγαίο	5,08%	3,15
13: Δυτική Μακεδονία	4,28%	2,70
43: Κρήτη	3,90%	2,48
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	3,80%	2,43
14: Θεσσαλία	3,77%	2,41
23: Δυτική Ελλάδα	3,67%	2,35
22: Νήσοι Ιονίου	3,33%	2,16
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	3,16%	2,07
25: Λοιπή Πελοπόννησος	2,54%	1,72
21: Ήπειρος	1,27%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Επίπεδο ανταγωνιστικότητας στην ευρυζωνικότητα (στάθμιση 14,3%)

Αριθμός Τηλεπικοινωνιακών Κέντρων

	OTE	FORTH	HOL	TELLAS	VIVOD	ON	NETONE	CITA	Lan
Αττική	138	74	77	72	61	73	51	0	0
Δυτική Ελλάδα	95	7	8	3	1	0	0	0	0
Πελοπόννησος	121	7	5	6	0	0	0	0	0
Κεντρική Μακεδονία	225	21	26	15	6	0	0	9	0
Στερεά Ελλάδα	120	4	34	2	0	0	0	0	0
Δυτ Μακεδονία	59	5	5	2	0	0	0	19	0
Ηπειρος	60	4	4	4	0	0	0	0	0
Θεσσαλία	112	8	34	8	0	0	0	0	0
Ιόνιοι	51	4	4	4	0	0	0	0	0
Κρήτη	113	7	7	6	1	0	0	6	0
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	90	8	7	5	0	0	0	0	0
Βορ Αιγαίο	56	3	3	1	0				1
Νοτ Αιγαι	103	5	4	0	0	0	0	0	0

Αρ Παρόχων / Περιφ

Αττική	7
Δυτική Ελλάδα	5
Πελοπόννησος	4
Κεντρική Μακεδονία	6
Στερεά Ελλάδα	4
Δυτ Μακεδονία	5
Ηπειρος	4
Θεσσαλία	4
Ιόνιοι	4
Κρήτη	6
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	4
Βορ Αιγαίο	5
Νοτ Αιγαι	3

	Αρ Παρόχων / Περιφ		Σταθμ 35%
Αττική	7	7	2,45
Κεντρική Μακεδονία	6	5,5	1,93
Κρήτη	6	5,5	1,93
Δυτική Ελλάδα	5	4	1,40
Δυτ Μακεδονία	5	4	1,40
Βορ Αιγαίο	5	4	1,40
Πελοπόννησος			
	4	2,5	0,88
Στερεά Ελλάδα	4	2,5	0,88
Ήπειρος	4	2,5	0,88
Θεσσαλία	4	2,5	0,88
Ιόνιοι	4	2,5	0,88
Ανατολική Μακεδονία- Θράκη			
	4	2,5	0,88
Νοτ Αιγαι	3	1	0,35

	Κέντρ Εναλ Παρόχων		Σταθμ 65%
Αττική	408	7	4,55
Κεντρική Μακεδονία	77	2,04	1,32
Θεσσαλία	50	1,63	1,06
Στερεά Ελλάδα	40	1,48	0,96
Δυτ Μακεδονία	31	1,35	0,87
Κρήτη	27	1,29	0,84
Ανατολική Μακεδονία- Θράκη			
	20	1,18	0,77
Δυτική Ελλάδα	19	1,17	0,76
Πελοπόννησος	18	1,15	0,75
Ήπειρος	12	1,06	0,69
Ιόνιοι	12	1,06	0,69
Νοτ Αιγαι	9	1,02	0,66
Βορ Αιγαίο	8	1,00	0,65

	Συνολικός Δείκτης
Αττική	7,00
Κεντρική Μακεδονία	3,25
Κρήτη	2,76
Δυτ Μακεδονία	2,27
Δυτική Ελλάδα	2,16
Βορ Αιγαίο	2,05
Πελοπόννησος	
	1,93
Στερεά Ελλάδα	1,84
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1,64
Πελοπόννησος	1,62
Ήπειρος	1,56
Ιόνιοι	1,56
Νοτ Αιγαι	1,01

Σύνθετη Μεταβλητή: Διαδικτυακή Πρόσβαση(στάθμιση 14,3%)

**Ποσοστό Συνδέσεων στο διαδίκτυο ανά
νοικοκυριό**

31: Αττική	34,8%	7,00
12: Κεντρική Μακεδονία	24,5%	3,99
41: Βόρειο Αιγαίο	23,7%	3,76
43: Κρήτη	20,8%	2,90
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	20,6%	2,84
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	20,1%	2,71
14: Θεσσαλία	19,6%	2,56
21: Ήπειρος	18,4%	2,19
23: Δυτική Ελλάδα	18,3%	2,19
13: Δυτική Μακεδονία	17,2%	1,85
22: Νήσοι Ιονίου	16,7%	1,70
25: Λοιπή Πελοπόννησος	14,3%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Χρήση Διαδικτύου (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό χρηστών διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού
--

31: Αττική	37,40%	7,00
12: Κεντρική Μακεδονία	28,70%	4,61
42: Νότιο Αιγαίο	27,70%	4,33
13: Δυτική Μακεδονία	23,90%	3,28
43: Κρήτη	22,50%	2,90
21: Ήπειρος	22,20%	2,82
14: Θεσσαλία	22,10%	2,79
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	21,80%	2,71
41: Βόρειο Αιγαίο	21,20%	2,54
23: Δυτική Ελλάδα	20,80%	2,43
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	19,00%	1,94
22: Νήσοι Ιονίου	17,80%	1,61
25: Λοιπή Πελοπόννησος	15,60%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Δημόσια Διαδικτυακή πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό του πληθυσμού που συνδέθηκε με το διαδίκτυο από κάποιο δημόσιο σημείο

41: Βόρειο Αιγαίο	5,93%	7,00
14: Θεσσαλία	4,52%	4,69
31: Αττική	4,51%	4,66
13: Δυτική Μακεδονία	3,68%	3,31
43: Κρήτη	3,46%	2,95
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	3,41%	2,87
23: Δυτική Ελλάδα	3,36%	2,79
22: Νήσοι Ιονίου	3,33%	2,74
12: Κεντρική Μακεδονία	3,25%	2,60
21: Ήπειρος	3,16%	2,46
42: Νότιο Αιγαίο	2,84%	1,92
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	2,37%	1,16
25: Λοιπή Πελοπόννησος	2,27%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Διείσδυση Η/Υ (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτει Η/Υ

			Στάθμ 50%
31: Αττική	48,66%	7,00	3,50
42: Νότιο Αιγαίο	42,48%	5,50	2,75
12: Κεντρική Μακεδονία	38,89%	4,64	2,32
43: Κρήτη	36,40%	4,03	2,02
14: Θεσσαλία	35,85%	3,90	1,95
41: Βόρειο Αιγαίο	35,59%	3,84	1,92
13: Δυτική Μακεδονία	32,20%	3,02	1,51
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	31,91%	2,95	1,47
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	31,26%	2,79	1,40
21: Ήπειρος	28,48%	2,12	1,06
23: Δυτική Ελλάδα	28,10%	2,03	1,01
22: Νήσοι Ιονίου	24,11%	1,06	0,53
25: Λοιπή Πελοπόννησος	23,86%	1,00	0,50

Ποσοστό χρηστών Η/Υ (στάθμιση 50%)

			Σταθμ 50%
31: Αττική	44,7%	7,00	3,50
12: Κεντρική Μακεδονία	34,7%	4,46	2,23
42: Νότιο Αιγαίο	32,6%	3,92	1,96
13: Δυτική Μακεδονία	30,7%	3,44	1,72
14: Θεσσαλία	30,4%	3,36	1,68
21: Ήπειρος	29,7%	3,19	1,59
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	26,3%	2,32	1,16
43: Κρήτη	26%	2,25	1,12
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	25,7%	2,17	1,08
41: Βόρειο Αιγαίο	25,4%	2,09	1,05
23: Δυτική Ελλάδα	25,1%	2,02	1,01
22: Νήσοι Ιονίου	23,3%	1,56	0,78
25: Λοιπή Πελοπόννησος	21,1%	1,00	0,50

Σύνθετη Μεταβλητή: Διείσδυση Κινητών Τηλεφώνων (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό κατόχων κινητών τηλεφώνων στο σύνολο του πληθυσμού

31: Αττική	80,76%	7,00
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	72,73%	4,90
12: Κεντρική Μακεδονία	71,83%	4,67
42: Νότιο Αιγαίο	70,92%	4,43
14: Θεσσαλία	69,35%	4,02
23: Δυτική Ελλάδα	68,50%	3,80
13: Δυτική Μακεδονία	67,48%	3,53
41: Βόρειο Αιγαίο	65,25%	2,95
43: Κρήτη	64,94%	2,87
25: Λοιπή Πελοπόννησος	63,64%	2,53
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	62,12%	2,13
21: Ήπειρος	62,03%	2,11
22: Νήσοι Ιονίου	57,78%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Μακροοικονομικό Περιβάλλον (στάθμιση 25%)

Δείκτης Ανεργίας

	% Ανέργων		Σταθμ 33,3%
Κρήτη	5,3%	7	2,33
Πελοπόννησος	7,5%	5,06	1,68
Αττική	7,6%	4,97	1,66
Θεσσαλία	7,8%	4,79	1,60
Βόρειο Αιγαίο	7,9%	4,71	1,57
Κεντρική Μακεδονία	8,9%	3,82	1,27
Νήσοι Ιονίου	9%	3,74	1,24
Νότιο Αιγαίο	9,3%	3,47	1,16
Στερεά Ελλάδα	9,4%	3,38	1,13
Δυτική Ελλάδα	9,6%	3,21	1,07
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	9,7%	3,12	1,04
Ήπειρος	10%	2,85	0,95
Δυτική Μακεδονία	12,1%	1	0,33

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ)

			Σταθμ 33,3%
31: Αττική	31900	7,00	2,33
42: Νότιο Αιγαίο	24000	4,21	1,40
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	20900	3,12	1,04
43: Κρήτη	20800	3,08	1,03
13: Δυτική Μακεδονία	18900	2,41	0,80
25: Λοιπή Πελοπόννησος	18900	2,41	0,80
22: Νήσοι Ιονίου	18400	2,24	0,74
12: Κεντρική Μακεδονία	18000	2,09	0,70
14: Θεσσαλία	17000	1,74	0,58
21: Ήπειρος	17000	1,74	0,58
41: Βόρειο Αιγαίο	16600	1,60	0,53
11: Ανατολική Μακεδονία Θράκη	15500	1,21	0,40
23: Δυτική Ελλάδα	14900	1,00	0,33

Διαθέσιμο Εισόδημα νοικοκυριών (2006)

			Σταθμ 33,3%
Αττική	14728,1	7,00	2,33
Στερεά Ελλάδα	11698,5	4,91	1,64
Νότιο Αιγαίο	11661,5	4,89	1,63
Κεντρική Μακεδονία	11132,1	4,52	1,51
Δυτική Μακεδονία	10625,7	4,18	1,39
Κρήτη	10539,6	4,12	1,37
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	10224,9	3,90	1,30
Βόρειο Αιγαίο	10197,2	3,88	1,29
Θεσσαλία	10165,2	3,86	1,29
Ήπειρος	9862,3	3,65	1,22
Πελοπόννησος	9329,7	3,28	1,09
Δυτική Ελλάδα	9175,4	3,18	1,06
Ιόνια Νησιά	6011,7	1,00	0,33

Σύνθετη Μεταβλητή: Ευκαιρίες Αγοράς

Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος (2005)

	Κύκλος Εργασιών	Πληθυσμός 2005	Κατά κεφαλήν Δαπάνες		Σταθμ 20%
ΑΤΤΙΚΗ	12.255.322.055	3.973.326	3084,40	7	1,4
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.162.246.578	1.911.508	608,03	1,85	0,37
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	213.407.718	598.156	356,78	1,33	0,27
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	102.715.650	303.114	338,87	1,29	0,26
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	91.047.059	294.508	309,15	1,23	0,25
ΚΡΗΤΗ	184.425.170	601.263	306,73	1,23	0,25
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	59.068.416	202.402	291,84	1,20	0,24
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	63.703.851	220398	289,04	1,19	0,24
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	171.201.587	607.847	281,65	1,18	0,24
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	164.247.547	732.292	224,29	1,06	0,21
ΗΠΕΙΡΟΣ	71.211.818	341.851	208,31	1,02	0,20
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	149.688.801	737.583	202,94	1,01	0,20
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	109.971.038	558.503	196,90	1	0,20

Πληθυσμός που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44

	Πληθυσμός 2007	Ποσοστό πληθυσμου10-44 επί του συνολικού			Στάθμ 20%
Αττική	4032456	52%	2080777	7,00	1,40
Κεντρική Μακεδονία	1927823	50%	962425	3,62	0,72
Δυτική Ελλάδα	736899	50%	366013	1,82	0,36
Θεσσαλία	737034	47%	343441	1,75	0,35
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	607205	53%	323450	1,69	0,34
Κρήτη	604469	51%	307113	1,64	0,33
Λοιπή Πελοπόννησος	595092	46%	274757	1,55	0,31
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	556441	48%	264941	1,52	0,30
Ήπειρος	348520	46%	159601	1,20	0,24
Δυτική Μακεδονία	293864	54%	157615	1,19	0,24
Νότιο Αιγαίο	304975	52%	158268	1,19	0,24
Νήσοι Ιονίου	225879	47%	105359	1,03	0,21
Βόρειο Αιγαίο	201083	47%	94183	1,00	0,20

Συνολικό μέγεθος του πληθυσμού

	Μέγεθος Πληθυσμού 2007 Μόνιμος		Στάθμ. 25%
Αττική	4032456	7	1,75
Κεντρική Μακεδονία	1927823	3,70	0,93
Θεσσαλία	737034	1,84	0,46
Δυτική Ελλάδα	736899	1,84	0,46
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	607205	1,64	0,41
Κρήτη	604469	1,63	0,41
Λοιπή Πελοπόννησος	595092	1,62	0,40
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	556441	1,56	0,39
Ήπειρος	348520	1,23	0,31
Νότιο Αιγαίο	304975	1,16	0,29
Δυτική Μακεδονία	293864	1,15	0,29
Νήσοι Ιονίου	225879	1,04	0,26
Βόρειο Αιγαίο	201083	1	0,25

Αριθμός των επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος

	Αρ Επιχειρ ΤΠΕ (2005)	Πληθυσμός (2005)	Πληθυσμός/ Αρ Επιχειρ.		Στάθμ. 10%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	628	558.503,00	889,3	7,00	0,70
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	941	737.583,00	783,8	5,78	0,58
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1043	732.292,00	702,1	4,83	0,48
ΗΠΕΙΡΟΣ	511	341.851,00	669,0	4,45	0,44
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	903	598.156,00	662,4	4,37	0,44
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	926	607.847,00	656,4	4,30	0,43
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	353	220398	624,4	3,93	0,39
ΚΡΗΤΗ	991	601.263,00	606,7	3,73	0,37
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	348	202.402,00	581,6	3,44	0,34
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	512	294.508,00	575,2	3,36	0,34
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3915	1.911.508,00	488,3	2,36	0,24
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	761	303.114,00	398,3	1,31	0,13
ΑΤΤΙΚΗ	10705	3.973.326,00	371,2	1,00	0,10

Επίπεδο διείσδυσης ΤΠΕ όπως διαμορφώθηκε από την σύνθετη μεταβλητή συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής

		Στάθμ. 25
Αττική	7,00	1,75
Νότιο Αιγαίο	4,62	1,15
Κεντρική Μακεδονία	4,35	1,09
Θεσσαλία	3,08	0,77
Βόρειο Αιγαίο	3,07	0,77
Δυτική Μακεδονία	2,92	0,73
Κρήτη	2,86	0,71
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	2,84	0,71
Δυτική Ελλάδα	2,56	0,64
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,52	0,63
Ήπειρος	2,15	0,54
Νήσοι Ιονίου	1,56	0,39
Λοιπή Πελοπόννησος	1,45	0,36

Σύνθετη Μεταβλητή: Αγορά Εργασίας (στάθμιση 20%)

Ποσοστό του ΟΕΠ σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού, άνω των 15 ετών

	%ΟΕΠ/ Πληθυσμό (άνω 15 ετών)		Στάθμ 60%
ΚΡΗΤΗ	57,45%	7	4,20
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	55,87%	6,02	3,61
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	55,16%	5,58	3,35
ΑΤΤΙΚΗ	54,16%	4,96	2,98
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	52,54%	3,96	2,38
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	52,43%	3,89	2,34
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	52,38%	3,86	2,32
ΗΠΕΙΡΟΣ	51,89%	3,55	2,13
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	51,59%	3,37	2,03
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	50,43%	2,65	1,59
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	49,76%	2,24	1,35
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	49,00%	1,77	1,06
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	47,75%	1	0,60

Ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολείται σε κάποια θέση που απαιτεί προσόντα αυτού του επιπέδου

			Στάθμ 40%
31: Αττική	37,5%	7,00	2,80
12: Κεντρική Μακεδονία	30,5%	4,90	1,96
14: Θεσσαλία	28,3%	4,24	1,70
23: Δυτική Ελλάδα	26,8%	3,79	1,52
43: Κρήτη	26%	3,55	1,42
21: Ήπειρος	25,4%	3,37	1,35
13: Δυτική Μακεδονία	25%	3,25	1,30
41: Βόρειο Αιγαίο	24,3%	3,04	1,22
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	23,6%	2,83	1,13
25: Λοιπή Πελοπόννησος	20%	1,75	0,70
42: Νότιο Αιγαίο	18,5%	1,30	0,52
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	18,2%	1,21	0,48
22: Νήσοι Ιονίου	17,5%	1,00	0,40

Σύνθετη Μεταβλητή: Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας (Σταθμ 20%)

Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα παραγωγής

	% απασχολούμενων Τριτογενή τομέα		Σταθμ 50%
Αττική	76,6%	7	3,5
Νότιο Αιγαίο	72,2%	6,06	3,03
Βόρειο Αιγαίο	66,2%	4,79	2,39
Ιόνια Νησιά	64,7%	4,47	2,23
Κεντρική Μακεδονία	63%	4,11	2,05
Κρήτη	61,1%	3,70	1,85
Δυτική Ελλάδα	61,1%	3,70	1,85
Ήπειρος	59,3%	3,32	1,66
Θεσσαλία	57,4%	2,91	1,46
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	56%	2,62	1,31
Στερεά Ελλάδα	52,7%	1,91	0,96
Δυτική Μακεδονία	50,8%	1,51	0,76
Πελοπόννησος	48,4%	1,00	0,50

Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα παραγωγής

	% ΑΠΑ τριτογενή τομέα		Σταθμ 50%
Αττική	86,85%	7	3,5
Ιόνια Νησιά	80,68%	6,57	3,29
Νότιο Αιγαίο	80,38%	6,55	3,28
Κρήτη	76,11%	6,26	3,13
Βόρειο Αιγαίο	73,66%	6,09	3,04
Ήπειρος	69,70%	5,82	2,91
Κεντρική Μακεδονία	68,16%	5,71	2,85
Αν. Μακεδονία & Θράκη	66,21%	5,57	2,79
Δυτική Ελλάς	64,82%	5,48	2,74
Θεσσαλία	60,85%	5,20	2,60
Πελοπόννησος	56,87%	4,93	2,46
Δυτική Μακεδονία	50,95%	4,52	2,26
Στερεά Ελλάς	42,71%	3,95	1,98

Σύνθετη Μεταβλητή: Επενδυτικό Θεσμικό Πλαίσιο (στάθμιση 20%)

Παροχή κινήτρων μέσω του θεσμικού πλαισίου για την προσέλκυση επενδύσεων

	Κίνητρα(Επιχορηγήσεις, Φορολόγηση, επιδότηση απασχόλησης)	
Αν. Μακεδονία & Θράκη	40%	7
Ήπειρος	40%	7
Δυτική Ελλάς	40%	7
Πελοπόννησος	40%	7
Βόρειο Αιγαίο	40%	7
Δυτική Μακεδονία	30%	4
Θεσσαλία	30%	4
Ιόνια Νησιά	30%	4
Στερεά Ελλάς	30%	4
Νότιο Αιγαίο	30%	4
Κρήτη	30%	4
Κεντρική Μακεδονία	25%	2,5
Αττική	20%	1

Σύνθετη Μεταβλητή: Εκπαιδευτικό Επίπεδο (στάθμιση 20%)

Ποσοστό κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων και διδασκτόρων στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 30%
ΑΤΤΙΚΗ	2,18%	7,00	2,10
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,85%	3,16	0,95
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,64%	2,53	0,76
ΚΡΗΤΗ	0,59%	2,43	0,73
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,48%	2,09	0,63
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	0,26%	1,45	0,43
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,19%	1,27	0,38
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,19%	1,26	0,38
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,15%	1,16	0,35
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	0,15%	1,16	0,35
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	0,13%	1,09	0,33
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,12%	1,07	0,32
ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	0,1	1,00	0,30

Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιου ακαδημαϊκού ιδρύματος στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 55%
ΑΤΤΙΚΗ	29,19%	7,00	3,85
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21,63	4,25	2,34
ΚΡΗΤΗ	20,1%	3,70	2,04
ΗΠΕΙΡΟΣ	18,13%	2,98	1,64
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	17,1%	2,60	1,43
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	16,49%	2,39	1,31
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	16,39%	2,35	1,29
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	15,79%	2,13	1,17
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14,74%	1,74	0,96
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	14,45%	1,64	0,90
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	14,36%	1,61	0,89
ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	12,95%	1,10	0,60
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	12,68%	1,00	0,55

Ποσοστό αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 15%
ΑΤΤΙΚΗ	32,78	7,00	1,05
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	30,47	5,44	0,82
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	29,52	4,80	0,72
ΚΡΗΤΗ	28,89	4,38	0,66
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	28,57	4,16	0,62
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	27,12	3,18	0,48
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ Σ	27,03	3,12	0,47
ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	26,26	2,60	0,39
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	25,92	2,38	0,36
ΗΠΕΙΡΟΣ	25,35	1,99	0,30
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	25,02	1,77	0,27
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	24,43	1,37	0,21
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	23,88	1,00	0,15

Πτυχιούχοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο και ανά περιφέρεια (μέσης εκπαίδευσης και υψηλότερου) το 2007

	Πληθ άνω 15	Μεταπ/ Διδακτ	Ανωτ Εκπαιδ	Μέση	Παν	ΤΕΙ
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	499.304	651	78.844	119.270	40.104	38.740
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.594.764	13.527	344.968	455.656	183.618	161.350
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	244.906	299	36.063	74.623	18.134	17.929
ΗΠΕΙΡΟΣ	294.280	558	50.306	73.653	29.687	20.618
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	617.170	2.955	111.918	156.507	64.226	47.692
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	186.814	362	23.688	45.648	10.391	13.297
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	609.228	3.848	100.472	179.861	57.346	43.127
Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	473.356	468	61.318	124.336	30.169	31.149
ΑΤΤΙΚΗ	3.293.162	71.920	961.249	1.079.629	475.534	485.715
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	505.843	785	72.663	136.730	39.331	33.332
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	165.283	253	27.098	44.831	13.048	14.050
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	238.118	607	34.399	61.741	16.971	17.428
ΚΡΗΤΗ	484.481	2.894	97.440	140.009	44.977	52.463

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακή Παιδεία

Ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44

	Πληθυσμός 2007	Ποσοστό πληθυσμού10-44 επί του συνολικού		Στάθμ 40%
Δυτική Μακεδονία	293864	54%	7,00	2,80
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	607205	53%	6,72	2,69
Νότιο Αιγαίο	304975	52%	5,67	2,27
Αττική	4032456	52%	5,44	2,18
Κρήτη	604469	51%	4,84	1,93
Κεντρική Μακεδονία	1927823	50%	4,16	1,66
Δυτική Ελλάδα	736899	50%	3,97	1,59
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	556441	48%	2,39	0,96
Βόρειο Αιγαίο	201083	47%	1,80	0,72
Νήσοι Ιονίου	225879	47%	1,65	0,66
Θεσσαλία	737034	47%	1,62	0,65
Λοιπή Πελοπόννησος	595092	46%	1,29	0,52
Ήπειρος	348520	46%	1,00	0,40

Εκπαιδευτικό επίπεδο (όπως προκύπτει από τη προηγούμενη σύνθετη μεταβλητή)

		Στάθμ 60%
ΑΤΤΙΚΗ	7,00	4,20
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,91	2,35
ΚΡΗΤΗ	3,42	2,05
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	2,79	1,68
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	2,57	1,54
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	2,12	1,27
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,09	1,26
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,08	1,25
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,70	1,02
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	1,69	1,02
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		
ΘΡΑΚΗ	1,65	0,99
Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	1,30	0,78
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,14	0,68

Σύνθετη Μεταβλητή :Επίπεδο Καινοτομίας (στάθμιση20%)

Ποσοστό ερευνητών στο σύνολο των απασχολούμενων

			20%
31: Αττική	68%	7,00	1,4
21: Ήπειρος	54%	5,60	1,12
12: Κεντρική Μακεδονία	47%	4,90	0,98
23: Δυτική Ελλάδα	46%	4,80	0,96
43: Κρήτη	42%	4,40	0,88
41: Βόρειο Αιγαίο	28%	3,00	0,6
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	26%	2,80	0,56
14: Θεσσαλία	18%	2,00	0,4
25: Λοιπή Πελοπόννησος	13%	1,50	0,3
22: Νήσοι Ιονίου	11%	1,30	0,26
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	11%	1,30	0,26
13: Δυτική Μακεδονία	10%	1,20	0,24
42: Νότιο Αιγαίο	8%	1,00	0,2

Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για ΕΤΑ ως ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ

			40%
43: Κρήτη	0,93%	7,00	2,80
23: Δυτική Ελλάδα	0,77%	5,81	2,33
31: Αττική	0,71%	5,37	2,15
21: Ήπειρος	0,65%	4,93	1,97
12: Κεντρική Μακεδονία	0,58%	4,41	1,76
41: Βόρειο Αιγαίο	0,48%	3,67	1,47
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0,35%	2,70	1,08
14: Θεσσαλία	0,30%	2,33	0,93
25: Λοιπή Πελοπόννησος	0,29%	2,26	0,90
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,17%	1,37	0,55
22: Νήσοι Ιονίου	0,16%	1,30	0,52
42: Νότιο Αιγαίο	0,14%	1,15	0,46
13: Δυτική Μακεδονία	0,12%	1,00	0,40

Ανθρώπινο Δυναμικό που απασχολείται σε τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας ως ποσοστό του ΟΕΠ

			20%
31: Αττική	37,5%	7,00	1,4
12: Κεντρική Μακεδονία	30,5%	4,90	0,98
14: Θεσσαλία	28,3%	4,24	0,85
23: Δυτική Ελλάδα	26,8%	3,79	0,76
43: Κρήτη	26%	3,55	0,71
21: Ήπειρος	25,4%	3,37	0,67
13: Δυτική Μακεδονία	25%	3,25	0,65
41: Βόρειο Αιγαίο	24,3%	3,04	0,61
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	23,6%	2,83	0,57
25: Λοιπή Πελοπόννησος	20%	1,75	0,35
42: Νότιο Αιγαίο	18,5%	1,30	0,26
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	18,2%	1,21	0,24
22: Νήσοι Ιονίου	17,5%	1,00	0,2

Αριθμός αιτήσεων πατέντας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατέντας ανά εκατομμύριο πληθυσμού

			20%
Αττική	2,63	7,00	1,40
Ήπειρος	0,59	2,33	0,47
Κρήτη	0,55	2,25	0,45
Κεντρική Μακεδονία	0,46	2,04	0,41
Θεσσαλία	0,27	1,62	0,32
Δυτική Ελλάδα	0	1,00	0,20
Στερεά Ελλάδα	0	1,00	0,20
Πελοπόννησος	0	1,00	0,20
Νότιο Αιγαίο	0	1,00	0,20
Νήσοι Ιονίου	0	1,00	0,20
Δυτική Μακεδονία	0	1,00	0,20
Βόρειο Αιγαίο	0	1,00	0,20
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0	1,00	0,20

Σύνθετη Μεταβλητή: Βαθμός Επιχειρηματικότητας

Αριθμός των Επιχειρήσεων ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ

	Αρ Επιχ/ ΟΕΠ		Σταθμ 45%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	28,17%	7,00	3,15
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	27,19%	6,52	2,93
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	22,71%	4,32	1,94
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21,46%	3,70	1,67
ΗΠΕΙΡΟΣ	20,43%	3,20	1,44
ΚΡΗΤΗ	19,11%	2,55	1,15
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	19,08%	2,54	1,14
ΑΤΤΙΚΗ	17,80%	1,91	0,86
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	17,25%	1,64	0,74
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	17,04%	1,53	0,69
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	16,99%	1,51	0,68
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	16,81%	1,42	0,64
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	15,95%	1,00	0,45

Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση σε κάθε περιφέρεια

	Κυκλ Εργασ/ Αρ Επιχειρ		Σταθμ 25%
ΑΤΤΙΚΗ	575096,9	7,00	1,75
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	204159,1	2,17	0,54
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	168689,7	1,71	0,43
ΚΡΗΤΗ	166186,8	1,67	0,42
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	163133	1,63	0,41
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	153732	1,51	0,38
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	152088,1	1,49	0,37
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	146818,7	1,42	0,36
ΗΠΕΙΡΟΣ	143487,9	1,38	0,34
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	141956,1	1,36	0,34
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	124532,3	1,13	0,28
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	120373,8	1,08	0,27
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	114427,9	1,00	0,25

Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ

	Αρ Επιχ ΤΠΕ/ ΟΕΠ (2005)		Σταθμ. 20%
ΑΤΤΙΚΗ	0,60%	7,00	1,40
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,47%	4,58	0,92
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,47%	4,40	0,88
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,45%	4,18	0,84
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,43%	3,71	0,74
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,37%	2,53	0,51
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	0,36%	2,36	0,47
ΚΡΗΤΗ	0,36%	2,31	0,46
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,35%	2,21	0,44
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,34%	2,07	0,41
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,34%	1,95	0,39
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,31%	1,44	0,29
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,29%	1,00	0,20

Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση ΤΠΕ σε κάθε περιφέρεια

	Κυκλ Εργασ Επ ΤΠΕ/ Αρ Επιχειρ ΤΠΕ (2005)		Σταθμ 10%
ΑΤΤΙΚΗ	1144822,238	7,00	0,7
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	296870,135	1,94	0,193994
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	236331,9133	1,58	0,157868
ΚΡΗΤΗ	186100,0704	1,28	0,127893
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	184882,9239	1,27	0,127167
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	180464,1663	1,25	0,12453
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	177826,2875	1,23	0,122956
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	169736,8262	1,18	0,118128
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	163559,9518	1,14	0,114442
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	159074,177	1,12	0,111766
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	157476,0762	1,11	0,110812
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	144508,5914	1,03	0,103074
ΗΠΕΙΡΟΣ	139357,7647	1,00	0,1

Συνολικό

ΑΤΤΙΚΗ	4,71
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,48
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	3,75
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	3,17
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,81
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,79
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,39
ΚΡΗΤΗ	2,16
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1,67
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,65
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,50
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,37
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1,33

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΟΕΠ	Αρ Επιχ/ΟΕΠ	Κυκλ εργασι/ Αρ επιχειρ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	43231	7292623378,90	150236	0,29	168689,7
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	157302	32114632272,16	486096	0,32	204159,1
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	25555	3182424119,52	71786	0,36	124532,3
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	55287	8499382565,86	85361	0,65	153732
ΗΠΕΙΡΟΣ	28339	4066304655,82	194373	0,15	143487,9
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	27282	3121820610,73	58454	0,47	114427,9
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	48236	7081947680,66	188567	0,26	146818,7
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	42040	6393782098,57	151174	0,28	152088,1
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	45434	7411783350,03	159969	0,28	163133
ΑΤΤΙΚΗ	317099	182362664404,60	1030340	0,31	575096,9
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	17402	2094745434,49	48632	0,36	120373,8
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	38002	5394615492,76	87025	0,44	141956,1
ΚΡΗΤΗ	52995	8807070787,18	160653	0,33	166186,8

ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΠΕ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΠΕ	Αρ Επιχ ΤΠΕ/ ΟΕΠ	Κυκλ εργασι/ Αρ επιχειρ ΤΠΕ
926	171.201.587	0,0062	184883
3.915	1.162.246.578	0,0081	296870
512	91.047.059	0,0071	177826
941	149.688.801	0,0110	159074
511	71.211.818	0,0026	139358
353	63.703.851	0,0060	180464
1.043	164.247.547	0,0055	157476
761	109.971.038	0,0050	144509
903	213.407.718	0,0056	236332
10.705	12.255.322.055	0,0104	1144822
348	59.068.416	0,0072	169737
628	102.715.650	0,0072	163560
991	184.425.170	0,0062	186100

Σύνθετη Μεταβλητή: Πόλοι προαγωγής και διάχυσης της γνώσης (στάθμιση 20%)

Ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

	Αριθμός Φοιτητών Πανεπιστ.	Συνολικός Πληθυσμός	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	10689	607205	1,76%
Αττική	149.646	4032456	3,71%
Βόρειο Αιγαίο	3692	201083	1,84%
Δυτική Ελλάδα	12206	736899	1,66%
Δυτική Μακεδονία	1790	293864	0,61%
Ήπειρος	8956	348520	2,57%
Θεσσαλία	5206	737034	0,71%
Κεντρική Μακεδονία	39907	1927823	2,07%
Κρήτη	9038	604469	1,50%
Λοιπή Πελοπόννησος	1794	595092	0,30%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	331	556441	0,06%
Νήσοι Ιονίου	1625	225879	0,72%
Νότιο Αιγαίο	1582	304975	0,52%

Ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

	Αρ Φοιτ/ Πληθυσμό		Σταθμ 35%
Αττική	3,71%	7,00	2,45
Ήπειρος	2,57%	5,12	1,79
Κεντρική Μακεδονία	2,07%	4,30	1,51
Βόρειο Αιγαίο	1,84%	3,92	1,37
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,76%	3,79	1,33
Δυτική Ελλάδα	1,66%	3,62	1,27
Κρήτη	1,50%	3,36	1,18
Νήσοι Ιονίου	0,72%	2,08	0,73
Θεσσαλία	0,71%	2,06	0,72
Δυτική Μακεδονία	0,61%	1,90	0,67
Νότιο Αιγαίο	0,52%	1,75	0,61
Λοιπή Πελοπόννησος	0,30%	1,40	0,49
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,06%	1,00	0,35

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

	Αρ Καθηγητών	Αρ Φοιτητών	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	816	10689	7,63%
Αττική	15511	149.646	10,37%
Βόρειο Αιγαίο	350	3692	9,48%
Δυτική Ελλάδα	989	12206	8,10%
Δυτική Μακεδονία	169	1790	9,44%
Ήπειρος	685	8956	7,65%
Θεσσαλία	774	5206	14,87%
Κεντρική Μακεδονία	3265	39907	8,18%
Κρήτη	981	9038	10,85%
Λοιπή Πελοπόννησος	330	1794	18,39%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	23	331	6,95%
Νήσοι Ιονίου	187	1625	11,51%
Νότιο Αιγαίο	150	1582	9,48%

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

			Σταθμ. 20%
Λοιπή Πελοπόννησος	18,39%	7,00	1,40
Θεσσαλία	14,87%	5,15	1,03
Νήσοι Ιονίου	11,51%	3,39	0,68
Κρήτη	10,85%	3,05	0,61
Αττική	10,37%	2,79	0,56
Νότιο Αιγαίο	9,48%	2,33	0,47
Βόρειο Αιγαίο	9,48%	2,33	0,47
Δυτική Μακεδονία	9,44%	2,31	0,46
Κεντρική Μακεδονία	8,18%	1,65	0,33
Δυτική Ελλάδα	8,10%	1,60	0,32
Ήπειρος	7,65%	1,37	0,27
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	7,63%	1,36	0,27
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	6,95%	1,00	0,20

Ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

	Αρ Φοιτητων ΤΕΙ	Πληθυσμός	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	6058	607205	1,00%
Αττική	26873	4032456	0,67%
Βόρειο Αιγαίο		201083	0,00%
Δυτική Ελλάδα	15895	736899	2,16%
Δυτική Μακεδονία	11012	293864	3,75%
Ήπειρος	3431	348520	0,98%
Θεσσαλία	11224	737034	1,52%
Κεντρική Μακεδονία	20993	1927823	1,09%
Κρήτη	10039	604469	1,66%
Λοιπή Πελοπόννησος	3865	595092	0,65%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	9743	556441	1,75%
Νήσοι Ιονίου	1955	225879	0,87%
Νότιο Αιγαίο		304975	0,00%

Ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

			Σταθμ 25%
Δυτική Μακεδονία	3,75%	7,00	1,75
Δυτική Ελλάδα	2,16%	4,45	1,11
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,75%	3,80	0,95
Κρήτη	1,66%	3,66	0,91
Θεσσαλία	1,52%	3,44	0,86
Κεντρική Μακεδονία	1,09%	2,74	0,69
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,00%	2,60	0,65
Ήπειρος	0,98%	2,58	0,64
Νήσοι Ιονίου	0,87%	2,39	0,60
Αττική	0,67%	2,07	0,52
Λοιπή Πελοπόννησος	0,65%	2,04	0,51
Βόρειο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,25
Νότιο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,25

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των ΤΕΙ σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

	Αρ Καθηγητών	Αρ Φοιτητών	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	500	6058	8,25%
Αττική	2727	26873	10,15%
Βόρειο Αιγαίο			0,00%
Δυτική Ελλάδα	1281	15895	8,06%
Δυτική Μακεδονία	206	11012	1,87%
Ήπειρος	750	3431	21,86%
Θεσσαλία	1000	11224	8,91%
Κεντρική Μακεδονία	1723	20993	8,21%
Κρήτη	1061	10039	10,57%
Λοιπή Πελοπόννησος	281	3865	7,27%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	651	9743	6,68%
Νήσοι Ιονίου	163	1955	8,34%
Νότιο Αιγαίο			0,00%

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των ΤΕΙ σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

			Σταθμ 15%
Ήπειρος	21,86%	7,00	1,05
Κρήτη	10,57%	3,90	0,59
Αττική	10,15%	3,79	0,57
Θεσσαλία	8,91%	3,45	0,52
Νήσοι Ιονίου	8,34%	3,29	0,49
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	8,25%	3,27	0,49
Κεντρική Μακεδονία	8,21%	3,25	0,49
Δυτική Ελλάδα	8,06%	3,21	0,48
Λοιπή Πελοπόννησος	7,27%	3,00	0,45
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	6,68%	2,83	0,43
Δυτική Μακεδονία	1,87%	1,51	0,23
Βόρειο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,15
Νότιο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,15

Αριθμός των τεχνολογικών πάρκων ανά περιφέρεια και της δυναμικής τους όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων

	Τεχνολογικά Πάρκα	Εγκατεστημένες Επιχειρήσεις
Αττική	1	18
Κεντρική Μακεδονία	1	9
Θεσσαλία	1	5
Κρήτη	1	21
Δυτική Ελλάδα	1	16
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη		
Λοιπή Πελοπόννησος		
Λοιπή Στερεά Ελλάδα		
Νότιο Αιγαίο		
Ήπειρος	1	18
Δυτική Μακεδονία		
Νήσοι Ιονίου		
Βόρειο Αιγαίο		

Αριθμός των τεχνολογικών πάρκων ανά περιφέρεια και της δυναμικής τους όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων

		Στάθμ 5%
Ήπειρος	7,00	0,35
Κρήτη	5,04	0,25
Δυτική Ελλάδα	3,52	0,18
Θεσσαλία	1,79	0,09
Κεντρική Μακεδονία	1,54	0,08
Αττική	1,52	0,08
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,00	0,05
Λοιπή Πελοπόννησος	1,00	0,05
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,00	0,05
Νότιο Αιγαίο	1,00	0,05
Δυτική Μακεδονία	1,00	0,05
Νήσοι Ιονίου	1,00	0,05
Βόρειο Αιγαίο	1,00	0,05

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Αγορές (στάθμιση 25%) Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια ηλεκτρονική συναλλαγή τους τελευταίους 3 μήνες

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή τους τελευταίους 3 μήνες

	% συναλλασσόμενων χρηστών		Σταθ. 80%
31: Αττική	6,18%	7,00	5,60
43: Κρήτη	4,33%	4,56	3,65
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	4,10%	4,25	3,40
24: Στερεά Ελλάδα	3,56%	3,55	2,84
42: Νότιο Αιγαίο	3,55%	3,53	2,82
21: Ήπειρος	3,16%	3,03	2,42
41: Βόρειο Αιγαίο	2,54%	2,21	1,77
12: Κεντρική Μακεδονία	2,28%	1,86	1,49
22: Νήσοι Ιονίου	2,22%	1,79	1,43
23: Δυτική Ελλάδα	2,14%	1,68	1,34
13: Δυτική Μακεδονία	1,84%	1,29	1,03
14: Θεσσαλία	1,76%	1,18	0,94
25: Πελοπόννησος	1,62%	1,00	0,80

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή πριν από 3 έως 9 μήνες

	% συναλλασσόμενων χρηστών		Σταθ. 15%
31: Αττική	2,77%	7,00	1,05
42: Νότιο Αιγαίο	2,13%	5,60	0,84
14: Θεσσαλία	2,01%	5,35	0,80
13: Δυτική Μακεδονία	1,84%	4,98	0,75
43: Κρήτη	1,73%	4,75	0,71
41: Βόρειο Αιγαίο	1,69%	4,67	0,70
12: Κεντρική Μακεδονία	1,63%	4,52	0,68
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,37%	3,95	0,59
22: Νήσοι Ιονίου	1,11%	3,40	0,51
25: Πελοπόννησος	0,65%	2,41	0,36
21: Ήπειρος	0,63%	2,37	0,36
23: Δυτική Ελλάδα	0,61%	2,32	0,35
24: Στερεά Ελλάδα	0,00%	1,00	0,15

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια εμπορική ηλεκτρονική συναλλαγή πριν από 9 μήνες

	% συναλλασσόμενων χρηστών		Σταθ. 5%
41: Βόρειο Αιγαίο	2,54%	7,00	0,35
31: Αττική	1,39%	4,27	0,21
12: Κεντρική Μακεδονία	1,30%	4,07	0,20
23: Δυτική Ελλάδα	1,22%	3,89	0,19
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,02%	3,42	0,17
42: Νότιο Αιγαίο	0,71%	2,67	0,13
21: Ήπειρος	0,63%	2,49	0,12
13: Δυτική Μακεδονία	0,61%	2,45	0,12
14: Θεσσαλία	0,50%	2,19	0,11
25: Πελοπόννησος	0,32%	1,77	0,09
22: Νήσοι Ιονίου	0,00%	1,00	0,05
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,00%	1,00	0,05
43: Κρήτη	0,00%	1,00	0,05

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Τραπεζικές Συναλλαγές (στάθμιση 25%)

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο έχει πραγματοποιήσει έστω και μια διατραπεζική συναλλαγή μέσω διαδικτύου τους τελευταίους εννέα μήνες

ΑΤΤΙΚΗ	5,0%	7,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	4,4%	6,24
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,3%	5,96
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,6%	4,95
ΚΡΗΤΗ	3,0%	4,18
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,7%	3,71
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	2,1%	2,88
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	2,0%	2,75
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,9%	2,53
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,8%	2,45
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,0%	1,23
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,0%	1,18
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,8%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Συναλλαγές με τις Δημόσιες Υπηρεσίες (στάθμιση 25%)

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε το διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή πληροφόρηση

			Σταθ 25%
31: Αττική	10,8%	7,00	1,75
13: Δυτική Μακεδονία	9,2%	5,93	1,48
12: Κεντρική Μακεδονία	9,1%	5,86	1,47
42: Νότιο Αιγαίο	7,8%	4,99	1,25
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	6,1%	3,88	0,97
14: Θεσσαλία	5,8%	3,64	0,91
43: Κρήτη	5,2%	3,25	0,81
21: Ήπειρος	4,4%	2,74	0,68
41: Βόρειο Αιγαίο	4,2%	2,61	0,65
22: Νήσοι Ιονίου	3,3%	2,00	0,50
25: Λοιπή Πελοπόννησος	3,2%	1,94	0,49
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	3,2%	1,89	0,47
23: Δυτική Ελλάδα	1,8%	1,00	0,25

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή προμήθεια εγγράφων (αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ)

			Σταθ 35%
13: Δυτική Μακεδονία	4,9%	7,00	2,45
31: Αττική	4,8%	6,84	2,39
22: Νήσοι Ιονίου	4,4%	6,35	2,22
12: Κεντρική Μακεδονία	4,0%	5,74	2,01
42: Νότιο Αιγαίο	3,5%	5,10	1,78
14: Θεσσαλία	3,3%	4,71	1,65
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,7%	3,96	1,39
41: Βόρειο Αιγαίο	2,5%	3,70	1,29
25: Λοιπή Πελοπόννησος	1,9%	2,87	1,00
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,6%	2,35	0,82
43: Κρήτη	1,3%	1,96	0,69
21: Ήπειρος	1,3%	1,91	0,67
23: Δυτική Ελλάδα	0,6%	1,00	0,35

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τόπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή αποστολή συμπληρωμένων εντύπων, εγγράφων

			Σταθ 40%
31: Αττική	6,2%	7,00	2,80
12: Κεντρική Μακεδονία	4,0%	4,43	1,77
21: Ήπειρος	3,2%	3,43	1,37
13: Δυτική Μακεδονία	3,1%	3,32	1,33
42: Νότιο Αιγαίο	2,8%	3,04	1,22
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,7%	2,92	1,17
41: Βόρειο Αιγαίο	2,5%	2,69	1,08
23: Δυτική Ελλάδα	1,8%	1,86	0,74
43: Κρήτη	1,7%	1,73	0,69
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,6%	1,56	0,62
14: Θεσσαλία	1,5%	1,47	0,59
25: Λοιπή Πελοπόννησος	1,3%	1,22	0,49
22: Νήσοι Ιονίου	1,1%	1,00	0,40

Σύνθετη Μεταβλητή: Ηλεκτρονικό επιχειρείν (στάθμιση 25%)

Ποσοστό των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους Η/Υ

			Σταθμ 10%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100%	7,00	0,70
ΗΠΕΙΡΟΣ	100%	7,00	0,70
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100%	7,00	0,70
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	100%	7,00	0,70
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	100%	7,00	0,70
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	98,88%	6,77	0,68
ΑΤΤΙΚΗ	95,44%	6,07	0,61
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	94,32%	5,85	0,58
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	86,05%	4,16	0,42
ΚΡΗΤΗ	85,85%	4,12	0,41
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	85,61%	4,08	0,41
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	80,64%	3,06	0,31
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	70,49%	1,00	0,10

Ποσοστό διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων

			Σταθμ 15%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100%	7,00	1,05
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	100%	7,00	1,05
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	98,88%	6,78	1,02
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	96,34%	6,28	0,94
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	96,26%	6,27	0,94
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	93,10%	5,65	0,85
ΑΤΤΙΚΗ	91,90%	5,42	0,81
ΗΠΕΙΡΟΣ	87,31%	4,52	0,68
ΚΡΗΤΗ	85,09%	4,09	0,61
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	80,76%	3,24	0,49
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	80,64%	3,22	0,48
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	80,64%	3,22	0,48
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	69,28%	1,00	0,15

Ποσοστό ευρυζωνικά διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων

			Σταθμ 20%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100%	7,00	1,40
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	91,11%	5,60	1,12
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	89,77%	5,39	1,08
ΗΠΕΙΡΟΣ	85,37%	4,70	0,94
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	79,04%	3,70	0,74
ΑΤΤΙΚΗ	78,63%	3,64	0,73
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	76,19%	3,25	0,65
ΚΡΗΤΗ	75,92%	3,21	0,64
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	74,29%	2,96	0,59
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	70,72%	2,39	0,48
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	70,33%	2,33	0,47
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	64,76%	1,46	0,29
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	61,86%	1,00	0,20

Ποσοστό επιχειρήσεων που διαθέτουν εταιρικό διαδικτυακό τόπο

			Σταθμ 30%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	71,99%	7,00	2,10
ΑΤΤΙΚΗ	62,47%	5,90	1,77
ΚΡΗΤΗ	61,72%	5,81	1,74
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	55,76%	5,13	1,54
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	55,72%	5,12	1,54
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	53,38%	4,85	1,46
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	50,45%	4,51	1,35
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	40,93%	3,41	1,02
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	40,39%	3,35	1,01
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	36,29%	2,88	0,86
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	32,24%	2,41	0,72
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	31,93%	2,37	0,71
ΗΠΕΙΡΟΣ	20,04%	1,00	0,30

Ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έλαβε διαδικτυακά παραγγελίες

			Σταθμ 15%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	19,73%	7,00	1,05
ΚΡΗΤΗ	19,34%	6,88	1,03
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	16,45%	6,00	0,90
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	15,48%	5,71	0,86
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	15,03%	5,57	0,84
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	13,57%	5,13	0,77
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	6,94%	3,11	0,47
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	6,37%	2,94	0,44
ΑΤΤΙΚΗ	4,89%	2,49	0,37
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,38%	2,33	0,35
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	3,74%	2,14	0,32
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,00%	1,00	0,15
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,00%	1,00	0,15

Ποσοστό επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που πραγματοποίησε διαδικτυακά παραγγελίες

			Σταθμ 10%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	31,69%	7,00	0,70
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	21,29%	5,87	0,59
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	17,29%	5,44	0,54
ΚΡΗΤΗ	15,74%	5,31	0,53
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	15,29%	4,40	0,44
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12,08%	3,93	0,39
ΑΤΤΙΚΗ	10,40%	3,88	0,39
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	10,23%	3,79	0,38
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	9,92%	3,08	0,31
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	7,38%	2,15	0,22
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,09%	2,02	0,20
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,61%	1,00	0,10
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,00%	1,00	0,10

Σύνθετη Μεταβλητή: Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ (Στάθμιση 50%)

Κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ όπως προκύπτουν από την περιφερειακή κατανομή του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, έως το τέλος του 2008

	Συνολικός Προϋπολογισμός ενταγμένων έργων (ευρώ)	Πληθυσμός 2007
Ανατολική Μακεδονία	84627819,03	607205
Αττική	890087181,7	4032456
Βορείου Αιγαίου	41726199,45	201083
Δυτική Ελλάδα	103513149,5	736899
Δυτική Μακεδονία	53294894,96	293864
Ηπείρου	63412674,72	348520
Θεσσαλίας	97731681,62	737034
Ιόνιοι Νήσοι	39597557,61	225879
Κέντρικη Μακεδονία	252085469,8	1927823
Κρήτη	100375094,5	604469
Νοτίου Αιγαίου	53757119,88	304975
Πελοποννήσου	89522245	595092
Στερεάς Ελλάδος	81355066	556441
Χωρίς Περιφέρεια**	1315825702	

Κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ όπως προκύπτουν από την περιφερειακή κατανομή του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, έως το τέλος του 2008

	Κατά κεφαλήν Δαπάνες (Προυπ/ Πληθ)	
Αττική	220,73	7,00
Βόρειο Αιγαίο	207,51	6,12
Ήπειρος	181,95	4,41
Δυτική Μακεδονία	181,36	4,37
Νότιο Αιγαίο	176,27	4,03
Νήσοι Ιονίου	175,30	3,97
Κρήτη	166,05	3,35
Λοιπή Πελοπόννησος	150,43	2,31
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	146,21	2,03
Δυτική Ελλάδα	140,47	1,65
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	139,37	1,57
Θεσσαλία	132,60	1,12
Κεντρική Μακεδονία	130,76	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Τοπική Ψηφιακή Στρατηγική (στάθμιση 50%)

Ποσοστό υπόχρεων ΟΤΑ να εκπονήσουν επιχειρησιακό πρόγραμμα (το οποίο ουσιαστικά περιλαμβάνει και την ψηφιακή στρατηγική του Δήμου) σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας

	Σύνολο Υπόχρεων ΟΤΑ	Αρ ΟΤΑ στην Περιφέρεια	%		Στάθμ 15%
Αττική	72	124	58,06%	7,00	1,05
Κεντρικής Μακεδονίας	46	144	31,94%	4,03	0,60
Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης	16	55	29,09%	3,71	0,56
Δυτικής Ελλάδος	17	72	23,61%	3,08	0,46
Κρήτης	13	72	18,06%	2,45	0,37
Νοτίου Αιγαίου	10	58	17,24%	2,36	0,35
Θεσσαλίας	14	105	13,33%	1,92	0,29
Ιονίων Νήσων	5	39	12,82%	1,86	0,28
Πελοπόννησος	13	106	12,26%	1,80	0,27
Στερεάς Ελλάδας	11	94	11,70%	1,73	0,26
Δυτικής Μακεδονίας	6	61	9,84%	1,52	0,23
Βόρειο Αιγαίο	3	36	8,33%	1,35	0,20
Ηπείρου	4	76	5,26%	1,00	0,15

Ποσοστό των ΟΤΑ με έργα ενταγμένα στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας σε σχέση με το σύνολο των ΟΤΑ της περιφέρειας

	Πλήθος ΟΤΑ με ενταγμένα Έργα	Αρ ΟΤΑ			Στάθμ. 40%
Κεντρικής Μακεδονίας	96	144	66,67%	7,00	2,80
Αττικής	82	124	66,13%	6,92	2,77
Στερεάς Ελλάδας	42	94	44,68%	3,93	1,57
Πελοποννήσου	35	106	33,02%	2,30	0,92
Δυτικής Ελλάδας	31	72	43,06%	3,70	1,48
Θεσσαλίας	28	105	26,67%	1,42	0,57
Νοτίου Αιγαίου	28	58	48,28%	4,43	1,77
Κρήτης	26	72	36,11%	2,73	1,09
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	24	55	43,64%	3,79	1,51
Δυτικής Μακεδονίας	18	61	29,51%	1,81	0,73
Ηπείρου	18	76	23,68%	1,00	0,40
Ιονίων Νήσων	16	39	0,41	3,42	1,37
Βορείου Αιγαίου	13	36	0,36	2,73	1,09

Αριθμός των έργων ΤΠΕ προς τον αριθμό των Δήμων με ενταγμένα έργα ανά περιφέρεια

	Πλήθος Έργων	Πλήθος ΟΤΑ με ενταγμένα έργα	Μέσος αρ έργων ανά ΟΤΑ με ενταγμένα έργα		Στάθμ 25%
Αττικής	195	82	2,38	7,00	1,75
Θεσσαλίας	66	28	2,36	6,84	1,71
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	52	24	2,17	5,35	1,34
Βορείου Αιγαίου	28	13	2,15	5,25	1,31
Ιονίων Νήσων	32	16	2,00	4,04	1,01
Κρήτης	52	26	2,00	4,04	1,01
Πελοποννήσου	69	35	1,97	3,82	0,95
Δυτικής Ελλάδας	57	31	1,84	2,78	0,70
Δυτικής Μακεδονίας	32	18	1,78	2,30	0,58
Στερεάς Ελλάδας	73	42	1,74	1,99	0,50
Κεντρικής Μακεδονίας	164	96	1,71	1,76	0,44
Νοτίου Αιγαίου	46	28	1,64	1,25	0,31
Ηπείρου	29	18	1,61	1,00	0,25

Προϋπολογισμός των ενταγμένων έργων ανά περιφέρεια προς τον αριθμό των ΟΤΑ με ενταγμένα έργα στην ίδια περιφέρεια

	Π/Υ ενταγμένων έργων	Πλήθος ΟΤΑ με ενταγμένα έργα	Π/Υ/ πλήθος ΟΤΑ με ενταγμένα έργα		Στάθμ. 20%
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	13.071.073	24	544628,04	7,00	1,40
Θεσσαλίας	15.458.306	29	533045,03	6,77	1,35
Κρήτης	13.794.018	26	530539,15	6,72	1,34
Βορείου Αιγαίου	6.262.592	14	447328,00	5,04	1,01
Αττικής	35.624.278	82	434442,41	4,78	0,96
Ηπείρου	7.474.856	18	415269,78	4,39	0,88
Δυτικής Ελλάδας	12.809.952	31	413224,26	4,35	0,87
Πελοποννήσου	13.387.064	35	382487,54	3,73	0,75
Δυτικής Μακεδονίας	6.940.258	20	347012,90	3,02	0,60
Ιονίων Νήσων	5.000.698	17	294158,71	1,95	0,39
Στερεάς Ελλάδας	11.819.132	44	268616,64	1,44	0,29
Νοτίου Αιγαίου	6.923.690	28	247274,64	1,01	0,20
Κεντρικής Μακεδονίας	23.692.666	96	246798,60	1,00	0,20

Στοιχεία 2003

Σύνθετη Μεταβλητή: Ευρυζωνική Πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν Ευρυζωνικές Συνδέσεις
--

Αττική	0,14%	7,00
Κεντρική Μακεδονία	0,13%	6,66
Αν. Μακεδονία & Θράκη	0,00%	1,00
Δυτική Μακεδονία	0,00%	1,00
Θεσσαλία	0,00%	1,00
Ήπειρος	0,00%	1,00
Ιόνια Νησιά	0,00%	1,00
Δυτική Ελλάς	0,00%	1,00
Στερεά Ελλάς	0,00%	1,00
Πελοπόννησος	0,00%	1,00
Βόρειο Αιγαίο	0,00%	1,00
Νότιο Αιγαίο	0,00%	1,00
Κρήτη	0,00%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Επίπεδο ανταγωνιστικότητας στην ευρυζωνικότητα (στάθμιση 14,3%)

Το 2003 ουσιαστικά κανένας από τους εναλλακτικούς παρόχους δεν πρόσφερε ευρυζωνικές υπηρεσίες. Οι ελάχιστες περιπτώσεις ευρυζωνικότητας που καταγράφονται έχουν να κάνουν κατά κύριο λόγο με την ύπαρξη μισθωμένων γραμμών από τον ΟΤΕ. Για αυτόν τον λόγο η τιμή σε όλες τις περιφέρειες είναι η ελάχιστη δηλαδή η μονάδα.

Αττική	1,00
Κεντρική Μακεδονία	1,00
Δυτική Ελλάδα	1,00
Νότιο Αιγαίο	1,00
Κρήτη	1,00
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,00
Θεσσαλία	1,00
Ήπειρος	1,00
Λοιπή Πελοπόννησος	1,00
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,00
Νήσοι Ιονίου	1,00
Βόρειο Αιγαίο	1,00
Δυτική Μακεδονία	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Διαδικτυακή Πρόσβαση(στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό Συνδέσεων στο διαδίκτυο ανά νοικοκυριό

31: Αττική	24,1%	7,00
41: Βόρειο Αιγαίο	18,0%	5,10
22: Νήσοι Ιονίου	15,3%	4,25
43: Κρήτη	14,4%	3,99
12: Κεντρική Μακεδονία	13,4%	3,68
13: Δυτική Μακεδονία	13,4%	3,67
42: Νότιο Αιγαίο	12,0%	3,23
23: Δυτική Ελλάδα	10,8%	2,88
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	9,4%	2,45
14: Θεσσαλία	9,4%	2,44
25: Λοιπή Πελοπόννησος	6,3%	1,49
25: Λοιπή Πελοπόννησος	14,3%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Χρήση Διαδικτύου (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό χρηστών διαδικτύου στο σύνολο του πληθυσμού

31: Αττική	23,4%	7,00
43: Κρήτη	20,8%	6,01
22: Νήσοι Ιονίου	20,3%	5,83
12: Κεντρική Μακεδονία	16,0%	4,19
23: Δυτική Ελλάδα	15,9%	4,14
13: Δυτική Μακεδονία	15,7%	4,08
41: Βόρειο Αιγαίο	15,7%	4,08
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	13,6%	3,26
42: Νότιο Αιγαίο	12,0%	2,64
14: Θεσσαλία	10,3%	2,02
21: Ήπειρος	9,3%	1,64
25: Λοιπή Πελοπόννησος	8,3%	1,26
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	7,7%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Δημόσια Διαδικτυακή πρόσβαση (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό του πληθυσμού που συνδέθηκε με το διαδίκτυο από κάποιο δημόσιο σημείο

Δυτική Μακεδονία	3,9%	7,00
Δυτική Ελλάδα	3,6%	6,50
Νήσοι Ιονίου	3,4%	6,17
Βόρειο Αιγαίο	3,4%	6,14
Ήπειρος	2,7%	5,06
Κρήτη	2,0%	4,05
Κεντρική Μακεδονία	2,0%	3,98
Αττική	1,4%	3,10
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,0%	2,46
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0,8%	2,15
Θεσσαλία	0,6%	1,93
Λοιπή Πελοπόννησος	0,4%	1,60
Νότιο Αιγαίο	0,0%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Διείσδυση Η/Υ (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτει Η/Υ

			Στάθμ 50%
Αττική	40,2%	7,00	3,50
Νήσοι Ιονίου	32,2%	5,21	2,60
Δυτική Μακεδονία	30,7%	4,87	2,44
Βόρειο Αιγαίο	30,3%	4,79	2,39
Κρήτη	26,8%	3,99	2,00
Νότιο Αιγαίο	25,6%	3,73	1,87
Κεντρική Μακεδονία	25,0%	3,59	1,79
Ήπειρος	19,3%	2,31	1,16
Θεσσαλία	17,9%	2,00	1,00
Δυτική Ελλάδα	16,2%	1,62	0,81
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	15,8%	1,52	0,76
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	14,7%	1,28	0,64
Λοιπή Πελοπόννησος	13,5%	1,00	0,50

Ποσοστό χρηστών Η/Υ

			Σταθμ 50%
Αττική	38,6%	7,00	3,50
Δυτική Μακεδονία	32,3%	5,24	2,62
Βόρειο Αιγαίο	31,5%	5,02	2,51
Κρήτη	31,2%	4,94	2,47
Νήσοι Ιονίου	28,8%	4,28	2,14
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	27,2%	3,82	1,91
Ήπειρος	26,7%	3,68	1,84
Κεντρική Μακεδονία	26,0%	3,50	1,75
Δυτική Ελλάδα	26,0%	3,49	1,75
Θεσσαλία	24,6%	3,11	1,55
Νότιο Αιγαίο	21,4%	2,20	1,10
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	20,1%	1,85	0,92
Λοιπή Πελοπόννησος	17,1%	1,00	0,50

Σύνθετη Μεταβλητή: Διείσδυση Κινητών Τηλεφώνων (στάθμιση 14,3%)

Ποσοστό κατόχων κινητών τηλεφώνων στο σύνολο του πληθυσμού

Νότιο Αιγαίο	71,79%	7,00
Αττική	69,36%	6,53
Δυτική Μακεδονία	66,14%	5,91
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	65,55%	5,80
Θεσσαλία	60,18%	4,76
Κεντρική Μακεδονία	58,72%	4,48
Λοιπή Πελοπόννησος	57,54%	4,25
Κρήτη	55,20%	3,80
Ήπειρος	54,67%	3,70
Βόρειο Αιγαίο	52,81%	3,34
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	51,70%	3,12
Δυτική Ελλάδα	49,10%	2,62
Νήσοι Ιονίου	40,68%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Μακροοικονομικό Περιβάλλον (στάθμιση 25%)

Δείκτης Ανεργίας			
			Σταθμ 33,3%
Κρήτη	7,4%	7	2,33
Βόρειο Αιγαίο	8%	6,61	2,20
Λοιπή Πελοπόννησος	8,8%	6,09	2,03
Αττική	8,8%	6,09	2,03
Δυτική Ελλάδα	9,4%	5,70	1,90
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	9,7%	5,50	1,83
Κεντρική Μακεδονία	10,3%	5,11	1,70
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	10,5%	4,98	1,66
Θεσσαλία	10,7%	4,85	1,61
Ήπειρος	11,8%	4,13	1,38
Νότιο Αιγαίο	11,8%	4,13	1,38
Νήσοι Ιονίου	11,9%	4,07	1,35
Δυτική Μακεδονία	16,6%	1	0,33

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ)			
			Σταθμ 33,3%
Αττική	25900	7,00	2,33
Νότιο Αιγαίο	21000	4,72	1,57
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	18200	3,42	1,14
Κρήτη	17600	3,14	1,05
Νήσοι Ιονίου	16400	2,58	0,86
Δυτική Μακεδονία	15500	2,16	0,72
Κεντρική Μακεδονία	15300	2,07	0,69
Λοιπή Πελοπόννησος	15300	2,07	0,69
Θεσσαλία	15100	1,98	0,66
Ήπειρος	14600	1,74	0,58
Βόρειο Αιγαίο	14100	1,51	0,50
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	13100	1,05	0,35
Δυτική Ελλάδα	13000	1,00	0,33

Διαθέσιμο Εισόδημα Νοικοκυριών			
			Σταθμ 33,3
Δυτική Μακεδονία	13.346,10	7,00	2,33
Αττική	12.017,30	5,55	1,85
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	11.245,70	4,70	1,57
Νότιο Αιγαίο	11.009,10	4,44	1,48
Κρήτη	9.849,50	3,17	1,06
Νήσοι Ιονίου	9.564,30	2,86	0,95
Ήπειρος	9.229,50	2,49	0,83
Θεσσαλία	9.088,10	2,34	0,78
Βόρειο Αιγαίο	9.036,50	2,28	0,76
Δυτική Ελλάδα	8.801,50	2,03	0,67
Κεντρική Μακεδονία	8.536,50	1,74	0,58
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	8.444,20	1,64	0,54
Λοιπή Πελοπόννησος	7.863,60	1,00	0,33

Σύνθετη Μεταβλητή: Ευκαιρίες Αγοράς

Κύκλος εργασιών επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος

		Πληθυσμός 2005	Κατά κεφαλήν Δαπάνες		Σταθμ 20%
Αττική	15.226.328.587	3.915.912	3888,32	7,00	1,4
Κεντρική Μακεδονία	827.236.430	1.901.930	434,95	1,42	0,28
Δυτική Μακεδονία	100.286.633	294.830	340,15	1,27	0,25
Νότιο Αιγαίο	91.622.456	301.722	303,67	1,21	0,24
Ιόνια Νησιά	61.236.889	216.255	283,17	1,18	0,24
Κρήτη	158.198.437	598.896	264,15	1,15	0,23
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	150.117.597	606.319	247,59	1,12	0,22
Βόρειο Αιγαίο	48.480.305	204.071	237,57	1,10	0,22
Στερεά Ελλάς	128.994.648	560.768	230,03	1,09	0,22
Δυτική Ελλάς	141.402.606	728.083	194,21	1,03	0,21
Πελοπόννησος	111.679.806	601.307	185,73	1,02	0,20
Θεσσαλία	135.432.280	738.256	183,45	1,02	0,20
Ήπειρος	58.490.993	338.028	173,04	1,00	0,20

Πληθυσμός που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44

	Πληθυσμός 2003	Ποσοστό πληθυσμου10-44 επι του συνολικού			Στάθμ 20%
Αττική	3.915.912	51,60%	2020639	7,00	1,40
Κεντρική Μακεδονία	1.901.930	49,92%	949498	3,66	0,73
Δυτική Ελλάδα	728.083	49,67%	361634	1,83	0,37
Θεσσαλία	738.256	46,60%	344011	1,77	0,35
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	606.319	53,27%	322978	1,71	0,34
Κρήτη	598.896	50,81%	304282	1,65	0,33
Λοιπή Πελοπόννησος	601.307	46,17%	277626	1,57	0,31
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	560.768	47,61%	267001	1,53	0,31
Δυτική Μακεδονία	294.830	53,64%	158133	1,19	0,24
Νότιο Αιγαίο	301.722	51,90%	156580	1,19	0,24
Ήπειρος	338.028	45,79%	154796	1,18	0,24
Νήσοι Ιονίου	216.255	46,64%	100870	1,02	0,20
Βόρειο Αιγαίο	204.071	46,84%	95583	1,00	0,20

Συνολικό μέγεθος του πληθυσμού

	Μέγεθος Πληθυσμού 2007 Μόνιμος		Στάθμ. 25%
Αττική	3.915.912	7,00	1,75
Κεντρική Μακεδονία	1.901.930	3,74	0,94
Θεσσαλία	738.256	1,86	0,47
Δυτική Ελλάς	728.083	1,85	0,46
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	606.319	1,65	0,41
Πελοπόννησος	601.307	1,64	0,41
Κρήτη	598.896	1,64	0,41
Στερεά Ελλάς	560.768	1,58	0,39
Ήπειρος	338.028	1,22	0,30
Νότιο Αιγαίο	301.722	1,16	0,29
Δυτική Μακεδονία	294.830	1,15	0,29
Ιόνια Νησιά	216.255	1,02	0,25
Βόρειο Αιγαίο	204.071	1,00	0,25

Αριθμός των επιχειρήσεων ΤΠΕ προς το περιφερειακό πληθυσμιακό μέγεθος

	Αρ Επιχειρ ΤΠΕ (2005)	Πληθυσμός (2005)	Πληθυσμός/ Αρ Επιχειρ.		Στάθμ. 10%
Θεσσαλία	857	738.256	861,4422	7,00	0,70
Στερεά Ελλάς	709	560.768	790,9281	6,07	0,61
Δυτική Ελλάς	959	728.083	759,2106	5,65	0,56
Πελοπόννησος	828	601.307	726,2162	5,21	0,52
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	860	606.319	705,0221	4,93	0,49
Ήπειρος	481	338.028	702,7609	4,90	0,49
Κρήτη	883	598.896	678,2514	4,57	0,46
Ιόνια Νησιά	328	216.255	659,314	4,32	0,43
Βόρειο Αιγαίο	320	204.071	637,7219	4,04	0,40
Δυτική Μακεδονία	492	294.830	599,248	3,53	0,35
Κεντρική Μακεδονία	3499	1.901.930	488,3	2,36	0,24
Νότιο Αιγαίο	582	301.722	398,3	1,31	0,13
Αττική	9592	3.915.912	371,2	1,00	0,10

Επίπεδο διείσδυσης ΤΠΕ όπως διαμορφώθηκε από την σύνθετη μεταβλητή συνδεσιμότητας και τεχνολογικής υποδομής

		Στάθμ. 25
Αττική	6,91	1,73
Κεντρική Μακεδονία	5,05	1,26
Κρήτη	4,05	1,01
Νότιο Αιγαίο	3,88	0,97
Δυτική Μακεδονία	3,42	0,85
Βόρειο Αιγαίο	3,33	0,83
Νήσοι Ιονίου	3,00	0,75
Δυτική Ελλάδα	2,58	0,65
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,51	0,63
Θεσσαλία	2,40	0,60
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	2,27	0,57
Λοιπή Πελοπόννησος	1,85	0,46
Ήπειρος	1,74	0,44

Σύνθετη Μεταβλητή: Αγορά Εργασίας (στάθμιση 20%)

Ποσοστό του ΟΕΠ σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού, άνω των 15 ετών

	%ΟΕΠ/ Πληθυσμό άνω 15 ετών		Στάθμ. 60%
ΚΡΗΤΗ	56,65%	7,00	4,20
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	56,38%	6,87	4,12
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	54,29%	5,90	3,54
ΑΤΤΙΚΗ	53,73%	5,63	3,38
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	53,11%	5,34	3,20
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	52,66%	5,13	3,08
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	52,06%	4,85	2,91
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	52,06%	4,85	2,91
ΗΠΕΙΡΟΣ	50,95%	4,33	2,60
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	50,35%	4,05	2,43
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	50,26%	4,01	2,40
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	49,34%	3,58	2,15
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	43,84%	1,00	0,60

Ποσοστό του ΟΕΠ το οποίο κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή απασχολείται σε κάποια θέση που απαιτεί προσόντα αυτού του επιπέδου

			Στάθμ. 40%
ΑΤΤΙΚΗ	34,3%	7,00	2,80
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	25,8%	4,48	1,79
ΗΠΕΙΡΟΣ	24,1%	3,97	1,59
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	22%	3,35	1,34
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	20,4%	2,87	1,15
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	19,3%	2,54	1,02
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	19%	2,46	0,98
ΚΡΗΤΗ	18,4%	2,28	0,91
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	18,1%	2,19	0,88
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	16,2%	1,62	0,65
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	15,2%	1,33	0,53
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	14,4%	1,09	0,44
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	14,1%	1,00	0,40

Σύνθετη Μεταβλητή: Διάρθρωση Περιφερειακής Οικονομίας (Σταθμ 20%)

Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα παραγωγής

	% απασχολούμενων Τριτογενή τομέα		Σταθμ 50%
Αττική	74,97%	7,00	3,50
Ιόνιοι Νήσοι	70,18%	6,01	3,00
Νότιο Αιγαίο	70,09%	5,99	3,00
Βόρειο Αιγαίο	65,25%	4,99	2,49
Κεντρική Μακεδονία	58,02%	3,49	1,75
Ηπειρος	57,70%	3,43	1,71
Κρήτη	55,87%	3,05	1,52
Δυτική Ελλάδα	54,89%	2,84	1,42
Θεσσαλία	52,63%	2,38	1,19
Στερεά Ελλάδα	49,12%	1,65	0,83
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	47,08%	1,23	0,61
Πελοπόννησος	46,57%	1,12	0,56
Δυτική Μακεδονία	45,98%	1,00	0,50

Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τριτογενή τομέα παραγωγής

	% ΑΠΑ τριτογενή τομέα		Σταθμ 50%
Αττική	85,47%	7,00	3,50
Ιόνια Νησιά	80,17%	6,63	3,31
Νότιο Αιγαίο	79,96%	6,61	3,31
Κρήτη	76,57%	6,38	3,19
Βόρειο Αιγαίο	74,46%	6,23	3,11
Ήπειρος	71,76%	6,04	3,02
Κεντρική Μακεδονία	69,75%	5,90	2,95
Αν. Μακεδονία & Θράκη	65,46%	5,59	2,80
Δυτική Ελλάς	65,33%	5,59	2,79
Θεσσαλία	61,35%	5,31	2,65
Πελοπόννησος	58,93%	5,14	2,57
Δυτική Μακεδονία	54,88%	4,85	2,43
Στερεά Ελλάς	45,78%	4,21	2,11

Σύνθετη Μεταβλητή: Επενδυτικό Θεσμικό Πλαίσιο (στάθμιση 20%)

Παροχή κινήτρων μέσω του θεσμικού πλαισίου για την προσέλκυση επενδύσεων

	Κίνητρα(Επιχορηγήσεις, Φορολόγηση, επιδότηση απασχόλησης)	
Βόρειο Αιγαίο	40%	7
Αν. Μακεδονία & Θράκη	35%	6
Ήπειρος	32%	5,4
Δυτική Ελλάς	32%	5,4
Πελοπόννησος	32%	5,4
Δυτική Μακεδονία	30%	5
Θεσσαλία	30%	5
Ιόνια Νησιά	30%	5
Νότιο Αιγαίο	30%	5
Στερεά Ελλάς	25%	4
Κρήτη	25%	4
Κεντρική Μακεδονία	20%	3
Αττική	10%	1

Σύνθετη Μεταβλητή: Εκπαιδευτικό Επίπεδο (στάθμιση 20%)

Ποσοστό κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων και διδασκόντων στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 30%
Αττική	0,81%	7,00	2,10
Κεντρική Μακεδονία	0,55%	4,91	1,47
Βόρειο Αιγαίο	0,28%	2,84	0,85
Κρήτη	0,22%	2,33	0,70
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	0,20%	2,21	0,66
Θεσσαλία	0,20%	2,19	0,66
Δυτική Μακεδονία	0,16%	1,88	0,56
Δυτική Ελλάς	0,15%	1,80	0,54
Νότιο Αιγαίο	0,12%	1,54	0,46
Ιόνια Νησιά	0,10%	1,41	0,42
Πελοπόννησος	0,10%	1,38	0,42
Στερεά Ελλάς	0,09%	1,33	0,40
Ήπειρος	0,05%	1,00	0,30

Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιου ακαδημαϊκού ιδρύματος στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 55%
Θεσσαλία	32,14%	7,00	3,85
Αττική	25,92%	5,50	3,02
Κεντρική Μακεδονία	18,24%	3,64	2,00
Κρήτη	15,11%	2,89	1,59
Δυτική Μακεδονία	13,01%	2,38	1,31
Νότιο Αιγαίο	12,97%	2,37	1,30
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	12,85%	2,34	1,29
Δυτική Ελλάς	11,82%	2,09	1,15
Βόρειο Αιγαίο	11,54%	2,03	1,11
Πελοπόννησος	11,05%	1,91	1,05
Ιόνια Νησιά	10,77%	1,84	1,01
Στερεά Ελλάς	10,07%	1,67	0,92
Ήπειρος	7,29%	1,00	0,55

Ποσοστό αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης στο σύνολο του πληθυσμού άνω 15 ετών

	% συνολ πληθυσμ		Στάθμ. 15%
Θεσσαλία	51,61%	7,00	1,05
Αττική	33,44%	4,32	0,65
Κεντρική Μακεδονία	28,36%	3,57	0,54
Δυτική Ελλάς	28,05%	3,53	0,53
Βόρειο Αιγαίο	25,75%	3,19	0,48
Κρήτη	25,39%	3,14	0,47
Δυτική Μακεδονία	25,03%	3,08	0,46
Πελοπόννησος	24,88%	3,06	0,46
Στερεά Ελλάς	24,27%	2,97	0,45
Νότιο Αιγαίο	23,65%	2,88	0,43
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	20,64%	2,44	0,37
Ιόνια Νησιά	20,50%	2,42	0,36
Ήπειρος	10,89%	1,00	0,15

Πτυχιούχοι ανά εκπαιδευτικό επίπεδο και ανά περιφέρεια (μέσης εκπαίδευσης και υψηλότερου) το 2003

	Πληθ άνω 15	Μεταπτ/ Διδακτ	Ανωτ Εκπαιδ	Μέση	Παν	ΤΕΙ
ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	490.850	988	63.096	101.322	32.188	30.908
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.565.279	8.536	285.545	443.892	157.061	128.484
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	241.113	382	31.360	60.352	14.205	17.156
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	284.637	566	91.483	146.914	50.174	41.309
ΗΠΕΙΡΟΣ	607.762	284	44.319	66.155	26.053	18.266
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	179.982	178	19.388	36.903	9.911	9.477
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	595.018	886	70.333	166.885	38.753	31.580
Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	467.979	416	47.113	113.572	25.763	21.349
ΑΤΤΙΚΗ	500.225	479	55.267	124.459	30.239	25.028
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	3.202.505	26.021	830.056	1.071.017	451.653	378.402
ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	163.123	459	18.828	41.997	9.499	9.330
ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	233.447	271	30.289	55.206	11.844	18.445
ΚΡΗΤΗ	476.931	1.034	72.070	121.082	36.247	35.823

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακή Παιδεία

Ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στις ηλικιακές ομάδες 10-44

	Πληθυσμός 2007	Ποσοστό πληθυσμου10-44 επι του συνολικού		Στάθμ 40%
Δυτική Μακεδονία	293864	0,54	7,00	2,80
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	607205	0,53	6,72	2,69
Νότιο Αιγαίο	304975	0,52	5,67	2,27
Αττική	4032456	0,52	5,44	2,18
Κρήτη	604469	0,51	4,84	1,93
Κεντρική Μακεδονία	1927823	0,50	4,16	1,66
Δυτική Ελλάδα	736899	0,50	3,97	1,59
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	556441	0,48	2,39	0,96
Βόρειο Αιγαίο	201083	0,47	1,80	0,72
Νήσοι Ιονίου	225879	0,47	1,65	0,66
Θεσσαλία	737034	0,47	1,62	0,65
Λοιπή Πελοπόννησος	595092	0,46	1,29	0,52
Ήπειρος	348520	0,46	1,00	0,40

Εκπαιδευτικό επίπεδο (όπως προκύπτει από τη προηγούμενη σύνθετη μεταβλητή)

		Στάθμ 60%
09 ΑΤΤΙΚΗ	5,77	3,46
05 ΘΕΣΣΑΛΙΑ	5,56	3,33
02 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,01	2,41
13 ΚΡΗΤΗ	2,76	1,66
11 ΒΟΡ ΑΙΓΑΙΟ	2,44	1,47
03 ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,33	1,40
01 ΑΝΑΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	2,32	1,39
07 ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	2,22	1,33
12 ΝΟΤ ΑΙΓΑΙΟ	2,20	1,32
10 ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,92	1,15
06 ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,80	1,08
08 Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	1,76	1,06
04 ΗΠΕΙΡΟΣ	1,00	0,60

Σύνθετη Μεταβλητή :Επίπεδο Καινοτομίας (στάθμιση20%)

Ποσοστό ερευνητών στο σύνολο των απασχολούμενων

			20%
Αττική	0,55%	7,00	1,40
Δυτική Ελλάς	0,45%	5,85	1,17
Κρήτη	0,38%	5,04	1,01
Ήπειρος	0,37%	4,92	0,98
Κεντρική Μακεδονία	0,36%	4,81	0,96
Βόρειο Αιγαίο	0,26%	3,65	0,73
Θεσσαλία	0,22%	3,19	0,64
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	0,21%	3,08	0,62
Δυτική Μακεδονία	0,11%	1,92	0,38
Ιόνια Νησιά	0,09%	1,69	0,34
Νότιο Αιγαίο	0,08%	1,58	0,32
Στερεά Ελλάς	0,05%	1,23	0,25
Πελοπόννησος	0,03%	1,00	0,20

Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για ΕΤΑ ως ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ

			40%
Κρήτη	0,86%	7,00	2,80
Δυτική Ελλάς	0,81%	6,62	2,65
Αττική	0,69%	5,69	2,28
Κεντρική Μακεδονία	0,64%	5,31	2,12
Ήπειρος	0,6%	5,00	2,00
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	0,43%	3,69	1,48
Βόρειο Αιγαίο	0,41%	3,54	1,42
Θεσσαλία	0,29%	2,62	1,05
Δυτική Μακεδονία	0,23%	2,15	0,86
Πελοπόννησος	0,12%	1,31	0,52
Ιόνια Νησιά	0,1%	1,15	0,46
Νότιο Αιγαίο	0,1%	1,15	0,46
Στερεά Ελλάς	0,08%	1,00	0,40

Ανθρώπινο Δυναμικό που απασχολείται σε τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας ως ποσοστό του ΟΕΠ

			20%
Αττική	34,3%	7,00	1,40
Κεντρική Μακεδονία	25,8%	4,48	0,90
Ήπειρος	24,1%	3,97	0,79
Θεσσαλία	22%	3,35	0,67
Βόρειο Αιγαίο	20,4%	2,87	0,57
Δυτική Ελλάς	19,3%	2,54	0,51
Δυτική Μακεδονία	19%	2,46	0,49
Κρήτη	18,4%	2,28	0,46
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	18,1%	2,19	0,44
Νότιο Αιγαίο	16,2%	1,62	0,32
Πελοπόννησος	15,2%	1,33	0,27
Στερεά Ελλάς	14,4%	1,09	0,22
Ιόνια Νησιά	14,1%	1,00	0,20

Αριθμός αιτήσεων πατέντας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατέντας ανά εκατομμύριο πληθυσμού

			20%
Δυτική Ελλάς	3,55	7,00	1,40
Θεσσαλία	2,77	5,70	1,14
Στερεά Ελλάς	1,80	4,05	0,81
Ιόνια Νησιά	1,66	3,81	0,76
Βόρειο Αιγαίο	1,56	3,63	0,73
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	0,62	2,04	0,41
Κρήτη	0,24	1,41	0,28
Ήπειρος	0,09	1,15	0,23
Κεντρική Μακεδονία	0,0	1,00	0,20
Δυτική Μακεδονία	0,0	1,00	0,20
Πελοπόννησος	0,0	1,00	0,20
Αττική	0,0	1,00	0,20
Νότιο Αιγαίο	0,0	1,00	0,20

Σύνθετη Μεταβλητή: Βαθμός Επιχειρηματικότητας

Αριθμός των Επιχειρήσεων ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ

	Αρ Επιχ/ ΟΕΠ		Σταθμ 45%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	29,05%	7,00	3,15
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	28,53%	6,77	3,05
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	24,35%	4,88	2,19
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21,98%	3,80	1,71
ΗΠΕΙΡΟΣ	19,99%	2,90	1,30
ΚΡΗΤΗ	19,50%	2,68	1,21
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	19,18%	2,53	1,14
ΑΤΤΙΚΗ	18,48%	2,22	1,00
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	17,49%	1,77	0,80
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	17,21%	1,64	0,74
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	16,78%	1,45	0,65
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	16,72%	1,42	0,64
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	15,80%	1,00	0,45

Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση σε κάθε περιφέρεια

	Κυκλ Εργασ/ Αρ Επιχειρ		Σταθμ 25%
ΑΤΤΙΚΗ	532988	7,00	1,75
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	182199	2,24	0,56
ΚΡΗΤΗ	157097	1,90	0,47
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	146652	1,75	0,44
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	138308	1,64	0,41
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	133859	1,58	0,40
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	128651	1,51	0,38
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	124832	1,46	0,36
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	122907	1,43	0,36
ΗΠΕΙΡΟΣ	122341	1,42	0,36
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	114655	1,32	0,33
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	94953	1,05	0,26
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	91084	1,00	0,25

Αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ ανά περιφέρεια προς τον περιφερειακό ΟΕΠ

	Αρ Επιχ ΤΠΕ/ ΟΕΠ (2005)		Σταθμ. 20%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,61%	7,00	1,40
ΑΤΤΙΚΗ	0,56%	6,39	1,28
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,45%	4,85	0,97
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,44%	4,78	0,96
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,43%	4,61	0,92
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,41%	4,31	0,86
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,34%	3,38	0,68
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	0,33%	3,34	0,67
ΚΡΗΤΗ	0,33%	3,26	0,65
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,32%	3,17	0,63
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,31%	3,02	0,60
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,29%	2,78	0,56
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,16%	1,00	0,20

Μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση ΤΠΕ σε κάθε περιφέρεια

	Κυκλ Εργασ Επ ΤΠΕ/ Αρ Επιχειρ ΤΠΕ (2005)		Σταθμ 10%
ΑΤΤΙΚΗ	1587399	7,00	0,70
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	236421	1,47	0,15
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	203835	1,34	0,13
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	186698	1,27	0,13
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	181939	1,25	0,12
ΚΡΗΤΗ	179160	1,24	0,12
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	174555	1,22	0,12
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	158031	1,15	0,11
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	157427	1,15	0,11
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	151501	1,12	0,11
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	147448	1,11	0,11
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	134879	1,05	0,11
ΗΠΕΙΡΟΣ	121603	1,00	0,10

Συνολικό

ΑΤΤΙΚΗ	4,73
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,58
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	4,10
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	3,61
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,97
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,77
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	2,72
ΚΡΗΤΗ	2,46
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,96
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1,87
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,81
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,72
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1,57

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΟΕΠ	Αρ Επιχ/ΟΕΠ	Κυκλ εργασι/ Αρ επιχειρ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	43215	6337560036	490.850	8,80%	146652
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	156298	28477281763	1.565.279	9,99%	182199
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	26634	2528969334	241.113	11,05%	94953
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	54160	7490782375	284.637	19,03%	138308
ΗΠΕΙΡΟΣ	28078	3435080051	607.762	4,62%	122341
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	27882	2539605545	179.982	15,49%	91084
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	47324	6088279860	595.018	7,95%	128651
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	41998	5621804931	467.979	8,97%	133859
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	45102	5630173911	500.225	9,02%	124832
ΑΤΤΙΚΗ	314348	167543722378	3.202.505	9,82%	532988
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	17415	1996711996	163.123	10,68%	114655
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	38228	4698489798	233.447	16,38%	122907
ΚΡΗΤΗ	52702	8279301926	476.931	11,05%	157097

ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΠΕ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΠΕ	Αρ Επιχ ΤΠΕ/ ΟΕΠ	Κυκλ εργασι/ Αρ επιχειρ ΤΠΕ
860	150.117.597	0,18%	174555
3499	827.236.430	0,22%	236421
492	100.286.633	0,20%	203835
857	135.432.280	0,30%	158031
481	58.490.993	0,08%	121603
328	61.236.889	0,18%	186698
959	141.402.606	0,16%	147448
709	128.994.648	0,15%	181939
828	111.679.806	0,03%	134879
9592	15.226.328.587	1,92%	1587399
320	48.480.305	0,20%	151501
582	91.622.456	0,25%	157427
883	158.198.437	0,19%	179160

Σύνθετη Μεταβλητή: Πόλοι προαγωγής και διάχυσης της γνώσης (στάθμιση 20%)

Ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

	Αριθμός Φοιτητών Πανεπιστ.	Συνολικός Πληθυσμός	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	11552	606.319	1,91%
Αττική	73253	3.915.912	1,87%
Βόρειο Αιγαίο	3656	204.071	1,79%
Δυτική Ελλάδα	13456	728.083	1,85%
Δυτική Μακεδονία	0	294.830	0,00%
Ήπειρος	8654	338.028	2,56%
Θεσσαλία	4898	738.256	0,66%
Κεντρική Μακεδονία	41840	1.901.930	2,20%
Κρήτη	8738	598.896	1,46%
Λοιπή Πελοπόννησος	420	601.307	0,07%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0	560.768	0,00%
Νήσοι Ιονίου	1154	216.255	0,53%
Νότιο Αιγαίο	1567	301.722	0,52%

Ποσοστό του φοιτητικού του πληθυσμού των πανεπιστημίων ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

			Σταθμ 35%
Ήπειρος	2,56%	7,00	2,45
Κεντρική Μακεδονία	2,20%	6,16	2,15
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,91%	5,47	1,91
Αττική	1,87%	5,38	1,88
Δυτική Ελλάδα	1,85%	5,33	1,87
Βόρειο Αιγαίο	1,79%	5,20	1,82
Κρήτη	1,46%	4,42	1,55
Θεσσαλία	0,66%	2,55	0,89
Νήσοι Ιονίου	0,53%	2,25	0,79
Νότιο Αιγαίο	0,52%	2,22	0,78
Λοιπή Πελοπόννησος	0,07%	1,16	0,41
Δυτική Μακεδονία	0,00%	1,00	0,35
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,00%	1,00	0,35

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

	Αρ Καθηγητών	Αρ Φοιτητών	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	760	11552	6,58%
Αττική	3688	73253	5,03%
Βόρειο Αιγαίο	318	3656	8,70%
Δυτική Ελλάδα	903	13456	6,71%
Δυτική Μακεδονία	0	0	0,00%
Ήπειρος	659	8654	7,61%
Θεσσαλία	638	4898	13,03%
Κεντρική Μακεδονία	2625	41840	6,27%
Κρήτη	837	8738	9,58%
Λοιπή Πελοπόννησος	59	420	14,05%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0	0	0,00%
Νήσοι Ιονίου	80	1154	6,93%
Νότιο Αιγαίο	136	1567	8,68%

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των πανεπιστημίων σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

			Σταθμ. 20%
Λοιπή Πελοπόννησος	14,05%	7,00	1,40
Θεσσαλία	13,03%	6,56	1,31
Κρήτη	9,58%	5,09	1,02
Βόρειο Αιγαίο	8,70%	4,71	0,94
Νότιο Αιγαίο	8,68%	4,71	0,94
Ήπειρος	7,61%	4,25	0,85
Νήσοι Ιονίου	6,93%	3,96	0,79
Δυτική Ελλάδα	6,71%	3,87	0,77
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	6,58%	3,81	0,76
Κεντρική Μακεδονία	6,27%	3,68	0,74
Αττική	5,03%	3,15	0,63
Δυτική Μακεδονία	0,00%	1,00	0,20
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,00%	1,00	0,20

Ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

	Αρ Φοιτητων ΤΕΙ	Πληθυσμός	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	7229	606319	1,19%
Αττική	20670	3915912	0,53%
Βόρειο Αιγαίο	0	204071	0,00%
Δυτική Ελλάδα	17255	728083	2,37%
Δυτική Μακεδονία	12425	294830	4,21%
Ήπειρος	8344	338028	2,47%
Θεσσαλία	12963	738256	1,76%
Κεντρική Μακεδονία	22134	1901930	1,16%
Κρήτη	11015	598896	1,84%
Λοιπή Πελοπόννησος	5055	601307	0,84%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	4686	560768	0,84%
Νήσοι Ιονίου	1756	216255	0,81%
Νότιο Αιγαίο	0	301722	0,00%

Ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ ως προς τον πληθυσμό της περιφέρειας στην οποία εδρεύουν

			Σταθμ 25%
Δυτική Μακεδονία	4,21%	7,00	1,75
Ήπειρος	2,47%	4,51	1,13
Δυτική Ελλάδα	2,37%	4,37	1,09
Κρήτη	1,84%	3,62	0,90
Θεσσαλία	1,76%	3,50	0,87
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,19%	2,70	0,67
Κεντρική Μακεδονία	1,16%	2,66	0,66
Λοιπή Πελοπόννησος	0,84%	2,20	0,55
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,84%	2,19	0,55
Νήσοι Ιονίου	0,81%	2,16	0,54
Αττική	0,53%	1,75	0,44
Βόρειο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,25
Νότιο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,25

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των ΤΕΙ σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

	Αρ Καθηγητών	Αρ Φοιτητών	
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	534	7229	7,39%
Αττική	3248	20670	15,71%
Βόρειο Αιγαίο	0	0	0,00%
Δυτική Ελλάδα	1219	17255	7,06%
Δυτική Μακεδονία	912	12425	7,34%
Ήπειρος	825	8344	9,89%
Θεσσαλία	1043	12963	8,05%
Κεντρική Μακεδονία	1779	22134	8,04%
Κρήτη	1110	11015	10,08%
Λοιπή Πελοπόννησος	338	5055	6,69%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	484	4686	10,33%
Νήσοι Ιονίου	148	1756	8,43%
Νότιο Αιγαίο	0	0	0,00%

Ποσοστό των καθηγητών (Διδασκόντων) των ΤΕΙ σε σχέση με το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού τους ανά περιφέρεια στην οποία εδρεύουν.

			Σταθμ 15%
Αττική	15,71%	7,00	1,05
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	10,33%	4,94	0,74
Κρήτη	10,08%	4,85	0,73
Ήπειρος	9,89%	4,78	0,72
Νήσοι Ιονίου	8,43%	4,22	0,63
Θεσσαλία	8,05%	4,07	0,61
Κεντρική Μακεδονία	8,04%	4,07	0,61
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	7,39%	3,82	0,57
Δυτική Μακεδονία	7,34%	3,80	0,57
Δυτική Ελλάδα	7,06%	3,70	0,55
Λοιπή Πελοπόννησος	6,69%	3,55	0,53
Βόρειο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,15
Νότιο Αιγαίο	0,00%	1,00	0,15

Αριθμός των τεχνολογικών πάρκων ανά περιφέρεια και της δυναμικής τους όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων

	Τεχνολογικά Πάρκα	Εγκατεστημένες Επιχειρήσεις
Αττική	1	18
Κεντρική Μακεδονία	1	9
Θεσσαλία	1	5
Κρήτη	1	21
Δυτική Ελλάδα	1	16
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη		
Λοιπή Πελοπόννησος		
Λοιπή Στερεά Ελλάδα		
Νότιο Αιγαίο		
Ήπειρος	1	18
Δυτική Μακεδονία		
Νήσοι Ιονίου		
Βόρειο Αιγαίο		

Αριθμός των τεχνολογικών πάρκων ανά περιφέρεια και της δυναμικής τους όπως διαμορφώνεται από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο των πάρκων

		Στάθμ 5%
Ήπειρος	7,00	0,35
Κρήτη	5,04	0,25
Δυτική Ελλάδα	3,52	0,18
Θεσσαλία	1,79	0,09
Κεντρική Μακεδονία	1,54	0,08
Αττική	1,52	0,08
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,00	0,05
Λοιπή Πελοπόννησος	1,00	0,05
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,00	0,05
Νότιο Αιγαίο	1,00	0,05
Δυτική Μακεδονία	1,00	0,05
Νήσοι Ιονίου	1,00	0,05
Βόρειο Αιγαίο	1,00	0,05

Συνολικό

Ήπειρος	5,50
Κεντρική Μακεδονία	4,41
Δυτική Ελλάδα	4,36
Αττική	4,34
Κρήτη	4,27
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	3,97
Θεσσαλία	3,76
Βόρειο Αιγαίο	3,21
Λοιπή Πελοπόννησος	2,94
Δυτική Μακεδονία	2,92
Νήσοι Ιονίου	2,80
Νότιο Αιγαίο	2,17
Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,89

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Αγορές (στάθμιση 25%) Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια ηλεκτρονική συναλλαγή τους τελευταίους μήνες

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια ηλεκτρονική συναλλαγή τους τελευταίους 3 μήνες

	% συναλλασσόμενων χρηστών		Σταθ. 80%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	3,39%	7,00	5,60
ΑΤΤΙΚΗ	1,52%	3,69	2,95
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,91%	2,61	2,09
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	0,75%	2,34	1,87
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,40%	1,70	1,36
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,30%	1,54	1,23
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,00%	1,00	0,80
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,00%	1,00	0,80
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,00%	1,00	0,80
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,00%	1,00	0,80
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,00%	1,00	0,80
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,00%	1,00	0,80
ΚΡΗΤΗ	0,00%	1,00	0,80

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο πραγματοποίησε τουλάχιστον μια ηλεκτρονική συναλλαγή πριν από τους τελευταίους 3 μήνες

	% συναλλασσόμενων χρηστών		Σταθ. 20%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,69%	7,00	1,40
ΑΤΤΙΚΗ	0,97%	4,42	0,88
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,85%	4,03	0,81
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	0,75%	3,67	0,73
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,67%	3,36	0,67
ΚΡΗΤΗ	0,40%	2,42	0,48
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,39%	2,38	0,48
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,36%	2,28	0,46
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,00%	1,00	0,20
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,00%	1,00	0,20
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,00%	1,00	0,20
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,00%	1,00	0,20
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,00%	1,00	0,20

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Τραπεζικές Συναλλαγές (στάθμιση 25%)

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο έχει πραγματοποιήσει έστω και μια διατραπεζική συναλλαγή μέσω διαδικτύου τους τελευταίους εννέα μήνες

ΑΤΤΙΚΗ	2,62%	7,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,69%	4,88
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1,19%	3,72
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1,12%	3,57
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,91%	3,09
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,85%	2,96
ΚΡΗΤΗ	0,80%	2,83
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,78%	2,79
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,36%	1,83
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	0,00%	1,00
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,00%	1,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,00%	1,00
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,00%	1,00

Σύνθετη Μεταβλητή: Ψηφιακές Συναλλαγές με τις Δημόσιες Υπηρεσίες (στάθμιση 25%)

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε το διαδικτυακούς τύπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή πληροφόρηση

			Σταθ 25%
31: Αττική	8,70%	7,00	1,75
43: Κρήτη	7,60%	6,03	1,51
12: Κεντρική Μακεδονία	7,03%	5,53	1,38
21: Ήπειρος	6,00%	4,62	1,16
13: Δυτική Μακεδονία	5,51%	4,19	1,05
41: Βόρειο Αιγαίο	4,49%	3,30	0,82
42: Νότιο Αιγαίο	4,27%	3,10	0,78
23: Δυτική Ελλάδα	3,97%	2,84	0,71
22: Νήσοι Ιονίου	3,39%	2,32	0,58
14: Θεσσαλία	2,43%	1,48	0,37
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	2,39%	1,45	0,36
25: Λοιπή Πελοπόννησος	1,98%	1,09	0,27
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,89%	1,00	0,25

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τύπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή προμήθεια εγγράφων (αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ)

			Σταθ 35%
43: Κρήτη	4,00%	7,00	2,45
41: Βόρειο Αιγαίο	3,37%	6,06	2,12
12: Κεντρική Μακεδονία	2,60%	4,91	1,72
31: Αττική	2,07%	4,11	1,44
13: Δυτική Μακεδονία	1,57%	3,36	1,18
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,51%	3,26	1,14
25: Λοιπή Πελοπόννησος	1,19%	2,79	0,98
23: Δυτική Ελλάδα	1,08%	2,62	0,92
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	0,96%	2,44	0,85
14: Θεσσαλία	0,91%	2,37	0,83
21: Ήπειρος	0,00%	1,00	0,35
22: Νήσοι Ιονίου	0,00%	1,00	0,35
23: Δυτική Ελλάδα	0,6%	1,00	0,35

Ποσοστό του πληθυσμού το οποίο χρησιμοποίησε διαδικτυακούς τύπους δημοσίων υπηρεσιών για ψηφιακή αποστολή συμπληρωμένων εντύπων, εγγράφων

			Σταθ 40%
31: Αττική	6,2%	7,00	2,80
12: Κεντρική Μακεδονία	4,0%	4,43	1,77
21: Ήπειρος	3,2%	3,43	1,37
13: Δυτική Μακεδονία	3,1%	3,32	1,33
42: Νότιο Αιγαίο	2,8%	3,04	1,22
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2,7%	2,92	1,17
41: Βόρειο Αιγαίο	2,5%	2,69	1,08
23: Δυτική Ελλάδα	1,8%	1,86	0,74
43: Κρήτη	1,7%	1,73	0,69
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	1,6%	1,56	0,62
14: Θεσσαλία	1,5%	1,47	0,59
25: Λοιπή Πελοπόννησος	1,3%	1,22	0,49
22: Νήσοι Ιονίου	1,1%	1,00	0,40

Σύνθετη Μεταβλητή: Ηλεκτρονικό επιχειρείν (στάθμιση 25%)

Ποσοστό των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια που έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους Η/Υ

			Σταθμ 40%
11: Βόρειο Αιγαίο	52%	7,00	2,80
08: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	48%	6,14	2,46
13: Κρήτη	41%	4,64	1,86
03: Δυτική Μακεδονία	39%	4,21	1,69
31: Αττική	37%	3,79	1,51
10: Λοιπή Πελοπόννησος	37%	3,79	1,51
02: Κεντρική Μακεδονία	35%	3,36	1,34
06: Νήσοι Ιονίου	34%	3,14	1,26
04: Ήπειρος	34%	3,14	1,26
05: Θεσσαλία	33%	2,93	1,17
12: Νότιο Αιγαίο	28%	1,86	0,41
07: Δυτική Ελλάδα	27%	1,64	0,31
01: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	24%	1,00	0,10

Ποσοστό διασυνδεδεμένων με το διαδίκτυο επιχειρήσεων

			Σταθμ 60%
08: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	82%	7,00	4,20
04: Ήπειρος	63%	4,63	2,78
07: Δυτική Ελλάδα	63%	4,63	2,78
31: Αττική	62%	4,50	2,70
12: Νότιο Αιγαίο	61%	4,38	2,63
13: Κρήτη	60%	4,25	2,55
11: Βόρειο Αιγαίο	59%	4,13	2,48
01: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	52%	3,25	1,95
05: Θεσσαλία	50%	3,00	1,80
10: Λοιπή Πελοπόννησος	44%	2,25	1,35
06: Νήσοι Ιονίου	43%	2,13	1,28
03: Δυτική Μακεδονία	36%	1,25	0,48
02: Κεντρική Μακεδονία	34%	1,00	0,15

Σύνθετη Μεταβλητή: Δημόσιες Δαπάνες για ΤΠΕ

Για το 2003 όπως έχει ήδη επεξηγηθεί και στο κείμενο της εργασίας η συγκεκριμένη σύνθετη μεταβλητή λαμβάνει την τιμή της μονάδας, εξαιτίας του ότι το 2003 οι περιφερειακές δημόσιες δαπάνες για ΤΠΕ (μέσω των έργων που εντάχθηκαν) από το Ε.Π ΚτΠ ήταν συγκριτικά ελάχιστες, με την πλειοψηφία αυτών να κατευθύνεται σε ακαδημαϊκά ιδρύματα και για ορισμένες περιπτώσεις για την λειτουργία κάποιων ΚΕΠ.

Σύνθετη Μεταβλητή: Τοπική Ψηφιακή Στρατηγική

Σε ότι αφορά τη δεύτερη σύνθετη μεταβλητή τη συγκεκριμένη περίοδο, οι ΟΤΑ δεν είχαν εντάξει έργα σχετικά με τις ΤΠΕ, ενώ παράλληλα δεν είχε θεσμοθετηθεί η υποχρέωση της κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία αυτών να μην διαθέτουν καμίας μορφή ψηφιακή στρατηγική.

Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια

Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	% συμμετοχή στο ΑΕΠ 2000	% συμμετοχή στο ΑΕΠ 2007	% Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2007
Περιφέρειες και νομοί											
Σύνολο Ελλάδος	136.281	146.428	156.615	172.431	185.813	195.366	210.460	226.437			66,15%
<i>Ανατ. Μακεδονία - Θράκη</i>	5.490	5.946	5.983	6.466	6.896	7.254	7.717	8.218	4,03%	3,63%	49,69%
<i>Κεντρική Μακεδονία</i>	20.087	21.050	21.970	23.830	25.849	27.120	29.329	30.519	14,74%	13,48%	51,93%
<i>Δυτική Μακεδονία</i>	3.048	3.167	3.501	3.730	3.926	4.280	4.687	4.853	2,24%	2,14%	59,25%
<i>Θεσσαλία</i>	7.144	7.659	8.048	9.050	9.510	9.781	10.490	10.957	5,24%	4,84%	53,38%
<i>Ήπειρος</i>	3.278	3.530	3.645	4.028	4.364	4.502	5.045	5.213	2,41%	2,30%	59,03%
<i>Ιόνια Νησιά</i>	2.326	2.589	2.680	2.912	2.970	3.160	3.482	3.664	1,71%	1,62%	57,50%
<i>Δυτική Ελλάς</i>	6.273	6.641	7.025	7.735	7.992	8.485	9.139	9.614	4,60%	4,25%	53,27%
<i>Στερεά Ελλάς</i>	7.770	7.988	7.895	8.295	8.861	9.412	10.072	10.167	5,70%	4,49%	30,84%
<i>Πελοπόννησος</i>	6.694	6.816	6.960	7.471	7.896	8.557	9.355	9.810	4,91%	4,33%	46,56%
<i>Αττική</i>	61.221	67.062	74.095	82.836	90.833	95.484	101.759	113.046	44,92%	49,92%	84,65%
<i>Βόρειο Αιγαίο</i>	1.805	2.007	2.049	2.341	2.419	2.546	2.869	2.915	1,32%	1,29%	61,54%
<i>Νότιο Αιγαίο</i>	4.307	4.574	4.663	5.159	5.267	5.391	6.138	6.411	3,16%	2,83%	48,85%
<i>Κρήτη</i>	6.838	7.398	8.100	8.578	9.031	9.394	10.375	11.049	5,02%	4,88%	61,59%

Πηγή ΕΣΥΕ Εθνικοί Λογαριασμοί

* Προσωρινά στοιχεία

Σημείωση: Η κατανομή, των φόρων και των επιδοτήσεων έγινε με βάση τη διάρθρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης αξίας 'ανά περιφέρεια

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% Μεταβολή 2000-2007	% Μέσου 2007	% Μέσου 2000
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	11600	12500	12800	13100	13800	14000	14800	15500	33,62%	79,71%	81,03%
12: Κεντρική Μακεδονία	13800	14300	15000	15300	16400	16600	17800	18000	30,43%	92,56%	96,40%
13: Δυτική Μακεδονία	13300	13800	15400	15500	16100	17100	18600	18900	42,11%	97,19%	92,91%
14: Θεσσαλία	12400	14100	14100	15100	15600	15600	16600	17000	37,10%	87,42%	86,62%
21: Ήπειρος	12500	14000	14000	14600	15500	15400	16900	17000	36,00%	87,42%	87,32%
22: Νήσοι Ιονίου	14300	16200	16200	16400	16400	16700	18100	18400	28,67%	94,62%	99,89%
23: Δυτική Ελλάδα	11100	12500	12500	13000	13200	13600	14500	14900	34,23%	76,62%	77,54%
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	17800	18300	18200	18200	19200	19800	21100	20900	17,42%	107,48%	124,34%
25: Λοιπή Πελοπόννησος	14400	14600	14500	15300	16000	16800	18300	18900	31,25%	97,19%	100,59%
31: Αττική	20200	22000	24600	25900	27800	28100	29500	31900	57,92%	164,04%	141,11%
41: Βόρειο Αιγαίο	11300	12500	13000	14100	14500	14800	16600	16600	46,90%	85,36%	78,94%
42: Νότιο Αιγαίο	18600	19600	20100	21000	21100	20800	23500	24000	29,03%	123,42%	129,93%
43: Κρήτη	14800	15900	17600	17600	18200	18300	20000	20800	40,54%	106,96%	103,39%
	14315							19446	79,71%		

Πηγή: Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00004&plugin=1>

Ποσοστό Ανέργων ανά περιφέρεια

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% μεταβολή 2000-2007
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	9%	9,6%	10,5%	10,5%	13,2%	11,9%	11%	9,7%	7,78%
12: Κεντρική Μακεδονία	11,1%	11%	11,5%	10,3%	12,1%	11,1%	9,3%	8,9%	-19,82%
13: Δυτική Μακεδονία	15%	16,5%	15%	16,6%	16,6%	18%	14,2%	12,1%	-19,33%
14: Θεσσαλία	12,9%	12,9%	11,4%	10,7%	9,8%	9,5%	8,2%	7,8%	-39,53%
21: Ήπειρος	11,7%	12,8%	11,4%	11,8%	11,2%	11,5%	9,8%	10%	-14,53%
22: Νήσοι Ιονίου	9,8%	11%	10,1%	11,9%	11,4%	8,5%	11,2%	9%	-8,16%
23: Δυτική Ελλάδα	10,7%	10,7%	10,7%	9,4%	12,5%	10,6%	9,5%	9,6%	-10,28%
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	14,7%	14,1%	10,8%	9,7%	12,8%	10,9%	9,2%	9,4%	-36,05%
25: Λοιπή Πελοπόννησος	9,7%	9,2%	8,2%	8,8%	9,2%	8,7%	7,7%	7,5%	-22,68%
31: Αττική	12%	10,4%	9,3%	8,8%	9,1%	8,8%	8,3%	7,6%	-36,67%
41: Βόρειο Αιγαίο	7,3%	6,8%	9,8%	8%	9,3%	10,2%	9,4%	7,9%	8,22%
42: Νότιο Αιγαίο	11,6%	11,9%	14,7%	11,8%	8,7%	9,3%	8,8%	9,1%	-21,55%
43: Κρήτη	7,4%	7,2%	8,7%	7,4%	7,7%	7,1%	7%	5,3%	-28,38%

Πηγή: Eurostat

**Διαθέσιμο Εισόδημα Ιδιωτικών Νοικοκυριών
(ΜΑΔ)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	8433	8.389,70	8919,4	8.444,20	8477,7	9863,4	10224,9
12: Κεντρική Μακεδονία	7906,8	8095,7	8399,5	8.536,50	9674,9	10738,6	11132,1
13: Δυτική Μακεδονία	13594,8	13.400,70	14199,4	13346.,1	11.593,90	10509,2	10625,7
14: Θεσσαλία	8924,1	8875,7	9.396,50	9088,1	8746,6	9766,3	10165,2
21: Ήπειρος	9706,0	9581,4	10.000,30	9229,5	8797,8	9510,5	9862,3
22: Νήσοι Ιονίου	10586,4	10059,3	10364,9	9.564,30	6410,3	6242,7	6011,7
23: Δυτική Ελλάδα	8821,3	8.885,30	9313,1	8801,5	8114	8814,3	9175,4
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	11254,8	11.280,70	11.934,70	11245,7	10092,8	11189,8	11698,5
25: Λοιπή Πελοπόννησος	7746,6	7594,2	8009,1	7863,6	8271,1	8886,1	9329,7
31: Αττική	11808,7	11695,2	12474,5	12017,3	13471,7	14061,6	14728,1
41: Βόρειο Αιγαίο	9.865,50	9167,5	9545	9036,5	8771,5	9657,2	10197,2
42: Νότιο Αιγαίο	11580	11060,5	11454,8	11009,1	10409,8	10876,7	11661,5
43: Κρήτη	9863,3	9493,9	9918,2	9849,5	8998,4	10053,9	10539,6

Πηγή: Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00026&plugin=0>

Σύμφωνα με το ορισμό που δίνει η Eurostat το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών είναι το υπόλοιπο του πρωτογενούς εισοδήματος (λειτουργικό πλεόνασμα / μεικτό εισόδημα συν τις αμοιβές εργαζομένων συν το εισόδημα περιουσίας που εισπράττεται μείον το εισόδημα ιδιοκτησίας που καταβάλλεται) και την αναδιανομή του εισοδήματος σε μετρητά. Οι συναλλαγές αυτές περιλαμβάνουν κοινωνικές εισφορές που καταβάλλονται, τις κοινωνικές παροχές σε χρήμα που λαμβάνονται, τρέχοντες φόρους στο εισόδημα και τον πλούτο που καταβάλλονται, καθώς και άλλες τρέχουσες μεταβιβάσεις. Στο διαθέσιμο εισόδημα δεν περιλαμβάνονται οι κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος που προέρχονται από τις δημόσιες διοικήσεις ή μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά.

Πληθυσμιακό μέγεθος ανά περιφέρεια

	2000Α00	2001Α00	2002Α00	2003Α00	2004Α00	2005Α00	2006Α00	2007Α00	% Σύνθεση	% Μεταβολη 2001 -2007	έκταση σε km2	% συνόλου έκτασης χώρας	Πληθ. Πυκνότη τα
11: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	606.633	606.319	605.565	607.847	607.460	607.205	606.633	606.319	5,44%	0,03%	14157	10,73%	42,89
12: Κεντρική Μακεδονία	1.888.631	1.901.930	1.909.297	1.911.508	1.919.401	1.927.823	1.888.631	1.901.930	17,26%	2,80%	19146	14,51%	100,69
13: Δυτική Μακεδονία	294.580	294.830	294.470	294.508	294.155	293.864	294.580	294.830	2,63%	-0,16%	9451	7,16%	31,09
14: Θεσσαλία	739.082	738.256	737.340	737.583	737.144	737.034	739.082	738.256	6,60%	-0,46%	14036	10,64%	52,51
21: Ήπειρος	337.265	338.028	340.854	341.851	345.100	348.520	337.265	338.028	3,12%	3,59%	9203	6,97%	37,87
22: Νήσοι Ιονίου	213.077	216.255	218.594	220.398	223149.00	225.879	213.077	216.255	2,02%	7,79%	2318	1,76%	97,44
23: Δυτική Ελλάδα	724.647	728.083	730.238	732.292	734.505	736.899	724.647	728.083	6,60%	2,10%	11350	8,60%	64,92
24: Λοιπή Στερεά Ελλάδα	559.797	560.768	559.351	558.503	557.364	556.441	559.797	560.768	4,98%	-0,40%	15549	11,78%	35,78
25: Λοιπή Πελοπόννησος	599.637	601.307	599.199	598.156	596.621	595.092	599.637	601.307	5,33%	-0,47%	15490	11,74%	38,41
31: Αττική	3.904.292	3.915.912	3.940.099	3.973.326	4.001.911	4.032.456	3.904.292	3.915.912	36,10%	3,60%	3808	2,89%	1058,94
41: Βόρειο Αιγαίο	204.586	204.071	203.169	202.402	201.731	201.083	204.586	204.071	1,80%	-1,99%	3836	2,91%	52,41
42: Νότιο Αιγαίο	299.995	301.722	302.549	303.114	303.980	304.975	299.995	301.722	2,73%	2,29%	5286	4,01%	57,69
43: Κρήτη	596.486	598.896	599.925	601.263	602.658	604.469	596.486	598.896	5,41%	1,77%	8335	6,32%	72,52

Πηγή: Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00013&plugin=1>

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Περιφέρεια

(εκατ. €, τρέχουσες τιμές)

Περιφέρειες	Πρωτογενής Τομέας			Δευτερογενής Τομέας			Τριτογενής Τομέας		
	2000	2007	(%) Μεταβολή	2000	2007	(%)Μεταβολή	2000	2007	(%)Μεταβολή
Αν. Μακεδονία & Θράκη	665	542	-18,54%	1157	1816	56,99%	3028	4623	52,69%
Κεντρική Μακεδονία	1579	1463	-7,35%	4615	7387	60,08%	11550	18943	64,01%
Δυτική Μακεδονία	278	291	4,79%	983	1797	82,74%	1431	2169	51,57%
Θεσσαλία	1089	851	-21,84%	1430	2874	101,03%	3792	5790	52,70%
Ήπειρος	340	384	12,99%	548	1042	90,17%	2008	3283	63,52%
Ιόνια Νησιά	128	113	-11,91%	238	509	113,46%	1688	2601	54,07%
Δυτική Ελλάς	891	830	-6,81%	1249	2106	68,68%	3402	5407	58,93%
Στερεά Ελλάς	942	808	-14,19%	3252	4794	47,43%	2671	4177	56,40%
Πελοπόννησος	665	788	18,42%	2079	2968	42,77%	3169	4951	56,25%
Αττική	381	453	18,91%	8231	12740	54,79%	45467	87169	91,72%
Βόρειο Αιγαίο	176	198	12,27%	183	491	168,29%	1235	1927	56,06%
Νότιο Αιγαίο	149	172	15,29%	465	948	103,94%	3190	4589	43,83%
Κρήτη	650	754	15,98%	796	1580	98,56%	4594	7440	61,94%
Σύνολο Χώρας	7933	7649	-3,58%	25224	41051	62,74%	87225	153069	75,49%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Περιφερειακοί Λογαριασμοί

Οικονομικώς Ενεργός Πληθυσμός ανά Περιφέρεια

	2003	2007	% Μεταβολή 2003-2007
Αν. Μακεδονία & Θράκη	52,66%	52,39%	-0,51%
Κεντρική Μακεδονία	52,06%	52,43%	0,72%
Δυτική Μακεδονία	50,26%	49,00%	-2,50%
Θεσσαλία	49,34%	49,77%	0,85%
Ήπειρος	50,95%	51,89%	1,84%
Ιόνια Νησιά	54,29%	51,60%	-4,96%
Δυτική Ελλάς	50,35%	50,43%	0,16%
Στερεά Ελλάς	52,06%	52,55%	0,94%
Πελοπόννησος	53,11%	55,16%	3,88%
Αττική	53,73%	54,16%	0,81%
Βόρειο Αιγαίο	43,84%	47,76%	8,95%
Νότιο Αιγαίο	56,38%	55,87%	-0,89%
Κρήτη	56,65%	57,46%	1,41%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Αριθμός Επιχειρήσεων και Κύκλος Εργασιών ανά περιφέρεια

Ευρώ, τρέχουσες τιμές

	Συνολικός Αρ Επιχειρήσεων 2000	Συνολικός Κύκλος Εργασιών 2000	Συνολικός Αρ Επιχειρήσεων 2005	Συνολικός Κύκλος Εργασιών 2005	% μεταβολή 2000-2005 αρ επ	% μεταβολή 2000-2005 κυκλ εργ	% συμμετοχη αρ επιχ 2000	% συμμετοχη κυκλ εργασ. 2000	% συμμετοχη αρ επιχ 2005	% συμμετοχη κυκλ εργασ. 2000
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	39790	5279420000	43231	7292623379	8,65%	38,13%	4,94%	3,09%	4,81%	2,62%
ΑΤΤΙΚΗ	282411	112404300000	317099	182362664405	12,28%	62,24%	35,05%	65,83%	35,30%	65,64%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	16393	1460000000	17402	2094745434	6,16%	43,48%	2,03%	0,86%	1,94%	0,75%
ΔΥΤ ΕΛΛΑΔΑ	42247	4253780000	48236	7081947681	14,18%	66,49%	5,24%	2,49%	5,37%	2,55%
ΔΥΤ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	24490	1820170000	25555	3182424120	4,35%	74,84%	3,04%	1,07%	2,85%	1,15%
ΗΠΕΙΡΟΣ	24696	2453180000	28339	4066304656	14,75%	65,76%	3,07%	1,44%	3,16%	1,46%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	49646	5399280000	55287	8499382566	11,36%	57,42%	6,16%	3,16%	6,16%	3,06%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	25308	1806980000	27282	3121820611	7,80%	72,76%	3,14%	1,06%	3,04%	1,12%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	141440	19057220000	157302	32114632272	11,21%	68,52%	17,56%	11,16%	17,51%	11,56%
ΚΡΗΤΗ	45592	5356080000	52995	8807070787	16,24%	64,43%	5,66%	3,14%	5,90%	3,17%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	35529	3659510000	38002	5394615493	6,96%	47,41%	4,41%	2,14%	4,23%	1,94%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	40182	3849870000	45434	7411783350	13,07%	92,52%	4,99%	2,25%	5,06%	2,67%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	37932	3937490000	42040	6393782099	10,83%	62,38%	4,71%	2,31%	4,68%	2,30%
	805656	170737280000	898204	277823796851						

Πηγή ΕΣΥΕ : Μητρώο Επιχειρήσεων

Παράρτημα IV

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: Ειδικών Ερευνών
Νοικοκυριών
Τηλέφ : 210 3289201
Fax : 210 3289076
e-mail : hbs@statistics.gr
echp@statistics.gr

Κωδικός Νοικοκυριού: |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

Νομός: _____

Δήμος ή Κοινότητα : _____

Ημερομηνία: |_|_| |_|_| |_|_|_|_|_|_|

Ερευνητής: _____ |_|_|_|

ΕΡΕΥΝΑ ΧΡΗΣΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 2003

Η έρευνα αυτή γίνεται σε δείγμα νοικοκυριών που έχει καθοριστεί από τη Γ.Γ.ΕΣ.Υ.Ε, με τυχαίο τρόπο. Η παροχή των στοιχείων είναι ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ, και οι απαντήσεις στα ερωτήματα του δελτίου ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ (Ν.3267/56 και Ν. 2392/96).

ΑΘΗΝΑ, 2003

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΣΧΟΛΙΑ ΜΕΛΩΝ

A/a μέλους	Όνομα μέλους του νοικοκυριού	Επώνυμο μέλους του νοικοκυριού	Φύλο 1:Άρρεν 2:Θήλυ	Έτος γέννησης	Μήνας	Βαθμίδα εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει στις 31/3/20...
1	2	3	4	5	6	7
01						
02						
03						
04						
05						
06						
07						
08						
			Στήλη 7		Στήλη 8	
			ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΑΣΧΟΛΙΑ ΜΕΛΟΥΣ	
			0=Δεν έχω παρακολουθήσει/ ολοκληρώσει καμία βαθμίδα 1=Δημοτικό 2=Γυμνάσιο 3=Γενικό ή Επαγγελματικό Λύκειο (ΤΕΛ, ΤΕΕ, Πολυκλαδικό) 4=ΙΕΚ 5=ΤΕΙ 6=ΑΕΙ, Ανώτατες Στρατ. Σχολές 7=Μεταπτυχιακά (Msc., MBA) 8=Διδακτορικό (PhD)		1= Μαθητής, σπουδαστής, φοιτητής 2=Μισθωτός 3=Αυτοαπασχολούμενος 4=Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση (χωρίς αμοιβή) 5= Στρατιώτης 6= Νοικοκυρά 7=Άνεργος 8=Συνταξιούχος 9=Εισοδηματίας εργασία 10=Ανίκανος για εργασία 11=Παιδί που δεν έχει πάει ακόμα σχολείο	

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Συμπληρώνεται από άτομα που έχουν γεννηθεί έως και το έτος 1986

Α/α μέλους που απαντά στα ερωτήματα A1- A4.....|_|_|

A1. Διαθέτει το νοικοκυριό σας κάποιο από τα παρακάτω;

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
1. Κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο (internet).....	☐ 1	☐ 2
2. Κινητό τηλέφωνο χωρίς δυνατότητα σύνδεσης στο internet	☐ 1	☐ 2
3. Τηλεόραση.....	☐ 1	☐ 2
Εάν ΝΑΙ, μήπως είναι:		
3.1. Ψηφιακή τηλεόραση.....	☐ 1	☐ 2
3.2. Τηλεόραση με δορυφορικό «πίατο»	☐ 1	☐ 2
3.3. Καλωδιακή τηλεόραση.....	☐ 1	☐ 2
4. DVD	☐ 1	☐ 2
5. Προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή	☐ 1	☐ 2
6. Ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης (εξαιρετικά μικρός)	☐ 1	☐ 2

A2. Εσείς ή κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού σας έχετε πρόσβαση στο internet από την κατοικία σας (ανεξάρτητα από το εάν το χρησιμοποιείτε);

- Ναι..... 1 → A3
- Όχι..... 2 → A5
- Δε γνωρίζω .....

A3. Σε ποιες από τις παρακάτω συσκευές της κατοικίας σας έχετε σύνδεση με το internet; (Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Στον ηλεκτρονικό υπολογιστή (desktop ή φορητό)..... 1
- Στον ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης .....

- Στην τηλεόραση (ψηφιακή ή set top box) .....
- Στο κινητό τηλέφωνο (WAP, GPRS, UMTS) .....
- Στην κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών.....
- Σε άλλη συσκευή .....
- Δε γνωρίζω .....

A4. Ποιους τύπους σύνδεσης internet χρησιμοποιείτε ; (Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Τηλεφωνική γραμμή (αναλογική ή ISDN)..... 1→ B1
- Σύνδεση με modem ή TV set top box..... 2→ B1
- Σύνδεση ευρείας συχνότητας
  - ο DSL (ADSL, SDSL κλπ.)..... 3.1→ B1
  - ο Δίκτυο καλωδιακής τηλεόρασης (καλωδιακό modem)..... 3.2→ B1
  - ο Κινητό τηλέφωνο (UMTS)..... 3.3→ B1
- LAN (ασύρματη ή ενσύρματη)..... 4→ B1
- Δε γνωρίζω..... 5→ B1

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: Οι ερωτήσεις που ακολουθούν απαντώνται από το μέλος του νοικοκυριού που έχει επιλεγεί να δώσει τις πληροφορίες σε ατομικό επίπεδο.

Α/α μέλους που απαντά στα ερωτήματα Α5- Δ7.....
Κωδικός 00 όταν το προ-επιλεγμένο μέλος απουσιάζει προσωρινά (στην εργασία του, σε επίσκεψη κλπ.) και τα στοιχεία θα ληφθούν με επόμενο τηλεφώνημα.

A5. Ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι που δεν έχετε πρόσβαση στο internet από την κατοικία σας;
(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Έχετε πρόσβαση στο internet από κάπου αλλού..... 1
- Δε θέλετε (οι πληροφορίες που υπάρχουν στο internet δε σας είναι χρήσιμες, θεωρείται το περιεχόμενο του internet επιζήμιο κά.)..... 2
- Το κόστος του εξοπλισμού είναι υψηλό..... 3
- Το κόστος πρόσβασης είναι υψηλό (κόστος τηλεφωνικής σύνδεσης κά.)..... 4
- Έλλειψη εμπιστοσύνης ή ικανοτήτων..... 5
- Μη γνώση ξένων γλωσσών 6
- Λόγω σωματικής αναπηρίας 7
- Προσωπικοί λόγοι ή λόγοι ασφάλειας προσωπικών δεδομένων..... 8
- Άλλοι λόγοι, δηλαδή: _____ 9

**ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (INTERNET)
ΤΟΠΟΣ, ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΧΡΗΣΗΣ, ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**

A/α μέλους που απαντά στα ερωτήματα B1- Δ7.....

B1. Έχετε ποτέ χρησιμοποιήσει ηλεκτρονικό υπολογιστή;

- Ναι..... 1
- Όχι..... 2 → Γ1

B2. Έχετε παρακολουθήσει εκπαιδευτικά σεμινάρια (διάρκειας έστω μισής ημέρας) σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές;

(Περιλαμβάνονται και τα εκπαιδευτικά σεμινάρια στο σχολείο)

- Ναι, κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών 1
- Ναι, τουλάχιστον 1 χρόνο πριν 2
- Όχι 3

B3. Χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή για:

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Να ενεργοποιήσετε εικονίδια σε επιφάνεια Windows και να ξεκινήσετε κάποια εφαρμογή (π.χ. internet browser, επεξεργαστή κειμένου κ.ά.) 1
- Να αντιγράψετε ένα αρχείο 2
- Να αντιγράψετε (copy) και να επικολλήσετε (paste) πληροφορίες σε έγγραφα 3
- Να κάνετε υπολογισμούς (πρόσθεση, αφαίρεση, πολλαπλασιασμό, διαίρεση), σε λογιστικό φύλλο χρησιμοποιώντας βασικούς αριθμητικούς τύπους..... 4
- Να κάνετε συγχώνευση ευρετηρίου επαφών (mailing list) σε μία επιστολή ή να δημιουργήσετε ετικέτες 5
- Να δημιουργήσετε ιστοσελίδα (web page) 6
- Να γράψετε κάποιο πρόγραμμα 7

B4. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;

Τουλάχιστον μία φορά κάθε εργάσιμη ημέρα	☐ 1
Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε εργάσιμη ημέρα	☐ 2
Τουλάχιστον μία φορά το μήνα, αλλά όχι κάθε εβδομάδα	☐ 3
Λιγότερο από μία φορά το μήνα	☐ 4
Δε χρησιμοποίησα Η/Υ το πρώτο τρίμηνο του 2003	☐ 5 → Γ1

B5. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;
 (Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

Στην κατοικία	☐ 1
Στην εργασία	☐ 2
Στην εκπαίδευση	☐ 3
Αλλού	☐ 4

ΧΡΗΣΗ INTERNET

Γ1. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών χρησιμοποιήσατε το internet;

- Ναι..... 1
- Όχι..... 2 → *Τέλος της έρευνας*

Γ2. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, χρησιμοποιώντας το internet, αντιμετωπίσατε κάποιο από τα παρακάτω προβλήματα ασφάλειας;
 (Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Αποκτήσατε ιδί, με αποτέλεσμα να χάσετε κάποια δεδομένα ή το χρόνο σας..... 1
- Κακή χρήση της πιστωτικής σας κάρτας (υπερχρέωση) 2
- Κακή χρήση των προσωπικών σας στοιχείων 3
- Δεν αντιμετωπίσα προβλήματα 4

Γ3. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, χρησιμοποιήσατε το internet;

- Ναι..... 1
- Όχι..... 2 → *Τέλος της έρευνας*

Γ4. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά είχατε πρόσβαση στο internet ;

Τουλάχιστον μία φορά κάθε εργάσιμη ημέρα	☐ 1
Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε εργάσιμη ημέρα	☐ 2
Τουλάχιστον μία φορά το μήνα, αλλά όχι κάθε εβδομάδα	☐ 3
Λιγότερο από μία φορά το μήνα	☐ 4

Γ5. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, σε ποια από τα παρακάτω μέρη είχατε πρόσβαση στο internet (χρησιμοποιώντας υπολογιστή ή οποιαδήποτε άλλη συσκευή);

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

Στην κατοικία	☐ 1
Στο χώρο εργασίας	☐ 2
Στο χώρο εκπαίδευσης	☐ 3
Αλλού :	
➤ Σε δημόσια βιβλιοθήκη	☐ 4.1
➤ Στο ταχυδρομείο	☐ 4.2
➤ Σε δημόσια υπηρεσία, Δημαρχείο, γραφεία κοινότητας	☐ 4.3
➤ Σε πολιτιστικό, αθλητικό όμιλο, ΚΑΠΗ κá.	☐ 4.4
➤ Σε internet καφέ	☐ 4.5
➤ Σε γείτονες, φιλικά ή συγγενικά σπίτια	☐ 4.6

Γ6. Το πρώτο τρίμηνο του 2003, πόσες ώρες, συνολικά, την εβδομάδα ασχοληθήκατε με το internet;

(Παρακαλώ να σημειώσετε τις ώρες κατά τις οποίες κάνατε ενεργή χρήση και όχι τις ώρες σύνδεσης)

- Λιγότερο από μία ώρα 1
- 1-2 ώρες..... 2
- 3-5 ώρες..... 3
- 6-10 ώρες..... 4
- 11-14 ώρες..... 5
- 15-21 ώρες..... 6
- Περισσότερες από 21 ώρες..... 7

Γ7. Το πρώτο τρίμηνο το 2003, είχατε λάβει κάποιο από τα παρακάτω μέτρα που σχετίζονται με την ασφάλεια του υπολογιστή ή του κινητού σας ;

		ΝΑΙ	ΟΧΙ
1. Εγκαταστήσατε πρόγραμμα ελέγχου «ιών».....	☐ 1	☐ 2	☐ 2
2. Αναβαθμίσατε το υπάρχον πρόγραμμα ελέγχου «ιών».....	☐ 1	☐ 2	☐ 2
3. Κάνατε χρήση online πιστοποίησης για πρόσβαση σε συγκεκριμένες τοποθεσίες στο internet (χρησιμοποιήσατε κωδικό πρόσβασης -password ή PIN- ή ψηφιακή υπογραφή).....	☐ 1	☐ 2	☐ 2

ΛΟΓΟΙ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (INTERNET)

Γ8. Το πρώτο τρίμηνο του 2003, για ποιους από τους παρακάτω λόγους χρησιμοποιήσατε το internet;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

Επικοινωνία

- Αποστείλατε ή λάβατε ηλεκτρονικά μηνύματα 1
- Τηλεφωνήσατε ή παρακολουθήσατε τηλε-συνδιάσκεψη, μέσω του internet 2
- Άλλος λόγος (συζήτηση μεταξύ χρηστών του internet κá.)..... 3

Αναζήτηση πληροφοριών και on-line υπηρεσιών

- Αναζητήσατε πληροφορίες για προϊόντα και υπηρεσίες..... 4
- Αναζητήσατε πληροφορίες για ταξίδια και καταλύματα 5
- Ακούσατε ραδιόφωνο / παρακολουθήσατε web τηλεόραση 6
- Παίξατε παιχνίδια / φορτώσατε μουσική 7
- Διαβάσατε εφημερίδες και περιοδικά 8

Αγορά – πώληση προϊόντων και υπηρεσιών, τραπεζικές συναλλαγές

- Τραπεζικές συναλλαγές 9
- Κάνατε χρήση άλλων οικονομικών υπηρεσιών (αγορά μετοχών κλπ.) 10
- Αγοράσατε / παραγγείλατε προϊόντα ή υπηρεσίες (εκτός από οικονομικές υπηρεσίες)..... 11
- Πούλησατε προϊόντα (π.χ. μέσω πλειστηριασμών) / προσφέρατε υπηρεσίες... 12

Συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες

- Λάβατε πληροφορίες από τις ιστοσελίδες δημοσίων υπηρεσιών 13
- Προμηθευτήκατε αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ..... 14
- Αποστείλατε συμπληρωμένες αιτήσεις, βεβαιώσεις, φορολογική δήλωση κλπ. 15

Υπηρεσίες εκπαίδευσης

- Αναζητήσατε πληροφορίες που σχετίζονται με κάποια επίσημη βαθμίδα εκπαίδευσης (σχολείο, πανεπιστήμιο κλπ.)..... 16
- Αναζητήσατε πληροφορίες για προγράμματα μετεκπαίδευσης 17
- Αναζητήσατε πληροφορίες για άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα που σχετίζονται με ευκαιρίες εργασίας 18

Γ9. Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε το internet για υπηρεσίες υγείας, για εσάς ή για άλλους ;
(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

	Σε ημερήσια βάση	Σε εβδομαδιαία βάση	Σε μηνιαία βάση	Μερικές φορές	Ποτέ
1. Αναζητήσατε πληροφορίες υγείας σχετικές με κακώσεις, τραύματα, ασθένειες ή διατροφή	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
2. Κλείσατε ραντεβού (online) με κάποιον γιατρό	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
3. Ζητήσατε (online) συνταγή από γιατρό	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
4. Ζητήσατε (online) ιατρική συμβουλή από γιατρό	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Γ10. Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, χρησιμοποιήσατε το internet για εργασιακά θέματα εκτός του χώρου εργασίας σας;

- Ναι 1
- Όχι ..... 2 → Δ1

Γ11. Για ποιες δραστηριότητες και από πού;

	Στην κατοικία	Οπουδήποτε αλλού εκτός κατοικίας και χώρου εργασίας
1. Αναζητήσατε πληροφορίες που σχετίζονται με την εργασία σας ή την επιχείρησή σας	☐ 1	☐ 2
2. Αναζητήσατε εργασία / στείλατε αιτήσεις	☐ 1	☐ 2
3. Στείλατε την εργασία σας στο χώρο εργασία σας	☐ 1	☐ 2
4. Είχατε πρόσβαση σε αρχεία από το server του εργοδότη	☐ 1	☐ 2
5. Επικοινωνία (αποστολή/ λήψη ηλεκτρονικών μηνυμάτων)	☐ 1	☐ 2
6. Άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με την εργασία	☐ 1	☐ 2

ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ (INTERNET): ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ

Δ1. Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, αγοράσατε/ παραγγείλατε προϊόντα ή υπηρεσίες, μέσω internet, για προσωπική χρήση;
(Για την απάντηση θα διευκρινίζεται εάν οι θετικές απαντήσεις, σε ένα τουλάχιστον από τα υπο-ερωτήματα 9, 10 και 11 της ερώτησης Γ8, αφορούν αγορές/ παραγγελίες για προϊόντα ή υπηρεσίες για προσωπική χρήση).

- Ναι..... 1 → Δ4.1
- Όχι..... 2

Δ2. Έχετε ποτέ αγοράσει ή παραγγείλει προϊόντα ή υπηρεσίες, μέσω internet, για προσωπική σας χρήση;

- Ναι..... 1 → Δ6
- Όχι..... 2

Δ3. Ποιοι ήταν οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους δεν αγοράσατε / παραγγείλατε προϊόντα ή υπηρεσίες για προσωπική σας χρήση;
(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Δε χρειάστηκε..... 1
- Προτιμάτε να αγοράζετε προϊόντα ή υπηρεσίες ο ίδιος 2
- Θέμα συνήθειας/ έχετε εμπιστοσύνη σε συγκεκριμένα καταστήματα / προμηθευτές 3
- Τα προϊόντα είναι πολύ ακριβά..... 4
- Καθυστερεί η παράδοση των προϊόντων 5
- Είναι αμφίβολη η παραλαβή των αγαθών στο σπίτι 6
- Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που χρειάζασταν δεν ήταν διαθέσιμα στο internet 7
- Υπάρχει θέμα ασφάλειας / σας ανησυχεί να δίνετε στοιχεία της πιστωτικής σας κάρτας 8
- Σας ανησυχεί να δίνετε τα προσωπικά σας στοιχεία στο internet 9
- Υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης σχετικά με την παραλαβή ή την επιστροφή των προϊόντων 10
- Έχετε παράπονα / είναι δύσκολο να αποζημιωθείτε για ελαττωματικά προϊόντα 11
- Άλλος λόγος. Παρακαλώ προσδιορίστε..... 12

τέλος της έρευνας

Δ4.1. Γνωρίζετε ποια ήταν η συνολική αξία των προϊόντων ή υπηρεσιών που αγοράσατε ή παραγγείλατε, μέσω internet (για προσωπική σας χρήση), κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003;

(Παρακαλώ, να μη συμπεριλάβετε την αξία των οικονομικών υπηρεσιών (π.χ. μετοχές, τραπεζικές συναλλαγές κ.ά.) που πραγματοποιήθηκαν στο εν λόγω χρονικό διάστημα).

- Ναι 1
- Όχι..... 2 → Δ4.3

Δ4.2. Αν ΝΑΙ, ποιο ήταν το ποσό αυτό;

€ | _____ | → Δ5

Δ4.3. Αν ΟΧΙ, παρακαλώ, να μας υποδείξετε σε ποια τάξη μεγέθους κατατάσσεται, κατά προσέγγιση, η δαπάνη αυτή;

- Κάτω από 30 €..... 1
- 30 € μέχρι κάτω από 100€..... 2
- 100 € μέχρι κάτω από 200 €..... 3
- 200 € μέχρι κάτω από 300 € 4
- 300 € μέχρι κάτω από 500 € 5
- 500 € μέχρι κάτω από 1000 € 6
- 1000 € μέχρι κάτω από 2500 € 7
- 2500 € και άνω 8

Δ5. Πληρώσατε για κάποια από αυτά τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες δίνοντας πληροφορίες για την κάρτα σας (πιστωτική ή χρεωστική) στο internet;

- Ναι..... 1
- Όχι..... 2

Δ6. Τους τελευταίους 12 μήνες, τι προϊόντα ή υπηρεσίες αγοράσατε ή παραγγείλατε από το internet, για προσωπική σας χρήση;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

Προϊόντα και υπηρεσίες	
Είδη διατροφής (φαγητό – είδη μανάβικης)	☐ 1
Βίντεο, dvd, στερεοφωνικά συγκροτήματα , cd, φωτογραφικά films	☐ 2
Βιβλία, περιοδικά, υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης	☐ 3
Είδη ένδυσης – αθλητικά είδη	☐ 4
Λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή (περιλαμβάνονται και τα video games)	☐ 5
Εξοπλισμός ηλεκτρονικού υπολογιστή (εξαρτήματα αναβάθμισης π.χ. μνήμη, σκληρός δίσκος, κάρτες γραφικών κλπ.)	☐ 6
Ηλεκτρονικός εξοπλισμός (κάμερες, μεγάφωνα κλπ.)	☐ 7
Αγορά μετοχών, οικονομικές υπηρεσίες, ασφάλειες	☐ 8
Ταξίδια, εισιτήρια, ξενοδοχεία	☐ 9
Εισιτήρια για αναψυχή (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κλπ.)	☐ 10
Τυχερά παιχνίδια (λαχεία, στοιχήματα κλπ.)	☐ 11
Είδη σούπερ μάρκετ (εκτός ειδών διατροφής)	☐ 12
Άλλα. Παρακαλώ, προσδιορίστε.....	☐ 13
Τους τελευταίους 12 μήνες δεν αγόρασα / παρήγγειλα προϊόντα ή υπηρεσίες από το internet, για προσωπική χρήση	☐ 14

Δ7. Τι προβλήματα αντιμετωπίσατε (εάν υπήρχαν) πραγματοποιώντας τις αγορές σας μέσω internet;
(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Αβεβαιότητα σχετικά με τις εγγυήσεις των προϊόντων..... 1
  - Ο χρόνος παράδοσης ήταν μεγαλύτερος από τον αναγραφόμενο..... 2
  - Το κόστος παράδοσης ήταν μεγαλύτερο από τις αναγραφόμενες τιμές..... 3
  - Η τελική τιμή ήταν υψηλότερη από την αναγραφόμενη 4
  - Παράδοση λάθος προϊόντων..... 5
  - Παράδοση κατεστραμμένων προϊόντων..... 6
  - Έλλειψη ασφάλειας των πληρωμών..... 7
  - Δυσκολίες για τυχόν παράπονα και αποζημιώσεις..... 8
  - Καμία ικανοποιητική ανταπόκριση μετά από παράπονα..... 9
  - Άλλα. Παρακαλώ, προσδιορίστε..... 10
-
- Δεν αντιμετώπισα προβλήματα 11

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε

- Ολοκλήρωση συνέντευξης σε επίπεδο νοικοκυριού και σε ατομικό επίπεδο 1

Δεν υπήρξε επικοινωνία με το νοικοκυριό, διότι:

- Δεν επιτεύχθηκε επικοινωνία, παρά τις επαναλαμβανόμενες τηλεφωνικές κλήσεις (απουσία, λάθος τηλέφωνο κλπ.) 2

Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, αν και υπήρξε επικοινωνία:

- Τα μέλη του νοικοκυριού έχουν ηλικία εκτός των ορίων που περιλαμβάνονται στην έρευνα (16-74 ετών)..... 3
- Αρνηση για συνεργασία..... 4

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: Ειδικών Ερευνών
          Νοικοκυριών
Τηλ: 210 485 2896
Fax: 210 485 2906
e-mail: zouliati@statistics.gr
          mchalk@statistics.gr

Κωδικός Νοικοκυριού: | |_|_| |_|_| |_|_| |_|_| |_|_|

Νομός: _____

Δήμος ή Κοινότητα : _____

Ημερομηνία: |_|_| |_|_| |_|_| |_|_|

Ερευνητής: _____ |_|_|

**ΕΡΕΥΝΑ
ΧΡΗΣΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ
2007**

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΗΛΙΚΙΑΣ 16 - 74 ΕΤΩΝ
(Συμπληρώνεται από άτομα που έχουν γεννηθεί από το έτος 1932 μέχρι και το έτος 1990)

Η έρευνα αυτή διεξάγεται σε δείγμα νοικοκυριών που έχει καθοριστεί από τη Γ. Γ. ΕΣΥΕ, με τυχαίο τρόπο. Η παροχή των στοιχείων είναι ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ και οι απαντήσεις στα ερωτήματα του δελτίου ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ (Ν.3267/56, Ν. 2392/96 και Ν.3470/2006, άρθρο 14).

Πειραιάς, 2007

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

Α/α μέλους	ΟΝΟΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΟ	Έτος γέννησης
1	2	3	4
01			
02			
03			
04			
05			
06			
07			
08			

Συνολικός αριθμός μελών του νοικοκυριού ..... | | |

Συνολικός αριθμός μελών του νοικοκυριού ηλικίας κάτω των 16 ετών .... | | |
(γεννηθέντες από το έτος 1991 και μετά)

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ*(Συμπληρώνεται από άτομα που έχουν γεννηθεί από το έτος 1932 μέχρι και το έτος 1990)*

Α/α προ-επιλεγμένου μέλους ..... |_|_|

Ηλικία μέλους ..... |_|_|

Φύλο ..... 1 άρρεν
 2 θήλυ**Επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρωθεί:**

- Δεν έχει παρακολουθήσει/ ολοκληρώσει καμία βαθμίδα 0
- Δημοτικό..... 1
- Γυμνάσιο - Κατώτερες τεχνικές σχολές..... 2
- Γενικό ή Επαγγελματικό Λύκειο (ΤΕΛ, ΤΕΕ, Πολυκλαδικό)..... 3
- ΙΕΚ..... 4
- ΤΕΙ..... 5
- ΑΕΙ, Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές..... 6
- Μεταπτυχιακά (Msc., MBA)..... 7
- Διδακτορικό (PhD)..... 8

Κύρια ασχολία:

- Μισθωτός 1
- Αυτοαπασχολούμενος (περιλαμβάνεται και ο άμισθος βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση)..... 2
- Άνεργος 3
- Μαθητής, σπουδαστής, φοιτητής 4
- Άλλη περίπτωση μη οικονομικά ενεργού ατόμου (νοικοκυρά, στρατιώτης, συνταξιούχος, εισοδηματίας, ανίκανος για εργασία κλπ.) 5

Επάγγελμα:*Συμπληρώνεται μόνο για τις περιπτώσεις 1 και 2 της κύριας ασχολίας*

Να περιγράψετε, με τη μεγαλύτερη δυνατή λεπτομέρεια, το είδος της κύριας δραστηριότητας (επάγγελμα) που έχετε στη σημερινή εργασία σας.

.....

..... |_|_|_|_*

* Συμπληρώνεται από τη Γ. Γ. ΕΣΥΕ

**ΕΝΟΤΗΤΑ Α : ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

A1. Διαθέτει το νοικοκυριό σας κάποιο από τα παρακάτω;

*(Να καταχωρούνται **ΜΟΝΟ** οι θετικές απαντήσεις)*

- Τηλεόραση..... 1
Εάν ΝΑΙ, μήπως είναι:
  - Τηλεόραση με δορυφορικό «πιάτο» 1.1
  - Καλωδιακή τηλεόραση 1.2
  - Ψηφιακή τηλεόραση 1.3
- Σταθερό τηλέφωνο..... 2
- Κινητό τηλέφωνο..... 3
Εάν ΝΑΙ, μήπως είναι:
  - Κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης στο
διαδίκτυο (WAP, GPRS, UMTS κλπ.) 3.1
- Κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών 4
- Προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή επιτραπέζιο (desktop)..... 5
- Φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή (laptop)..... 6
- Ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης (palmtop)..... 7
- Τίποτα από τα παραπάνω..... 8

A2. Έχετε εσείς ή κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού σας πρόσβαση στο internet από την κατοικία σας (ανεξάρτητα από το εάν το χρησιμοποιείτε);

- Ναι..... 1→A3
- Όχι..... 2→B1
- Δε γνωρίζω ..... 3→B1

A3. Ποιες από τις παρακάτω συσκευές της κατοικίας σας χρησιμοποιείτε για να συνδεθείτε στο internet;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Επιτραπέζιο ηλεκτρονικό υπολογιστή..... 1
- Φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή 2
- Τηλεόραση (ψηφιακή ή set top box) που διαθέτει ειδική
συσκευή σύνδεσης στο διαδίκτυο..... 3
- Κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών..... 4
- Άλλη συσκευή 5
Ειδικότερα:
  - Κινητό τηλέφωνο (WAP, GPRS, UMTS κλπ.) 5.1
  - Ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης (palmtop, PDA) 5.2
- Δε γνωρίζω 6

A4. Ποιους τύπους σύνδεσης internet χρησιμοποιείτε ;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Σύνδεση με modem (μέσω αναλογικής τηλεφωνικής γραμμής)
ή σύνδεση ISDN..... 1→ A5
- Σύνδεση ευρείας συχνότητας DSL (ADSL, SHDSL κλπ.)..... 2→ B1
- Άλλη σύνδεση ευρείας συχνότητας (π.χ. καλωδιακή, UMTS κλπ.)..... 3→ B1
- Σύνδεση περιορισμένης συχνότητας μέσω κινητού τηλεφώνου (WAP,
GPRS κλπ.)..... 4→ A5

**A5. Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν έχετε σύνδεση ευρείας
συχνότητας (πχ. DSL) για internet από την κατοικία σας;**

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Το κόστος είναι υψηλό 1
- Δεν τη χρειάζομαι 2
- Δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα στην περιοχή μου 3
- Έχω πρόσβαση, μέσω σύνδεσης ευρείας συχνότητας, από κάπου αλλού
(πχ. από την εργασία μου) 4
- Άλλος λόγος 5

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΧΡΗΣΗΣ

B1. Πότε χρησιμοποιήσατε, πιο πρόσφατα, ηλεκτρονικό υπολογιστή;

- Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2007 ..... 1→ B2
- Κατά το χρονικό διάστημα Απριλίου - Δεκεμβρίου 2006 ..... 2→ B4
- Πριν τον Απρίλιο 2006 ..... 3→ B4
- Δεν έχω χρησιμοποιήσει ποτέ ..... 4→ B4

B2. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε, κατά μέσο όρο, ηλεκτρονικό υπολογιστή;

- Κάθε ημέρα ή σχεδόν κάθε ημέρα..... 1
- Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε ημέρα 2
- Τουλάχιστον μία φορά το μήνα, αλλά όχι κάθε εβδομάδα 3
- Λιγότερο από μία φορά το μήνα..... 4

B3. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;
(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Στην κατοικία..... 1
- Στο χώρο εργασίας 2
- Στο χώρο εκπαίδευσης 3
- Σε γείτονες, φιλικά ή συγγενικά σπίτια 4
- Σε άλλους χώρους (π.χ. internet café, αεροδρόμιο, ξενοδοχείο κλπ.)... 5

B4. Χρησιμοποιείτε κινητό τηλέφωνο;

- Ναι 1
- Όχι 2

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Γ1. Πότε χρησιμοποιήσατε, πιο πρόσφατα, το διαδίκτυο;

- Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2007 ..... 1→ Γ2
- Κατά το χρονικό διάστημα Απριλίου - Δεκεμβρίου 2006 ..... 2→ Δ1
- Πριν τον Απρίλιο 2006 ..... 3→ Δ1
- Δεν έχω χρησιμοποιήσει ποτέ ..... 4→ Ε1_1

Γ2. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε, κατά μέσο όρο, το διαδίκτυο;

- Κάθε ημέρα ή σχεδόν κάθε ημέρα..... 1
- Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε ημέρα 2
- Τουλάχιστον μία φορά το μήνα, αλλά όχι κάθε εβδομάδα 3
- Λιγότερο από μία φορά το μήνα..... 4

Γ3. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε το διαδίκτυο; (Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Στην κατοικία..... 1
  - Στο χώρο εργασίας 2
  - Στο χώρο εκπαίδευσης 3
  - Σε γείτονες, φιλικά ή συγγενικά σπίτια 4
  - Σε άλλους χώρους (π.χ. internet café, αεροδρόμιο, ξενοδοχείο κλπ.).. 5
- Ειδικότερα:
- Σε δημόσια βιβλιοθήκη..... 5.1
  - Στο Ταχυδρομείο 5.2
  - Σε δημόσια υπηρεσία, δημαρχείο, γραφεία κοινότητας 5.3
  - Σε πολιτιστικό, αθλητικό όμιλο, ΚΑΠΗ κ.ά. 5.4
  - Σε internet καφέ..... 5.5
  - Σε σημεία ασύρματης ευρυζωνικής πρόσβασης (hotspots) 5.6

Γ4. Χρησιμοποιείτε κάποια από τις παρακάτω κινητές συσκευές για να συνδεθείτε στο internet;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Κινητό τηλέφωνο WAP ή GPRS 1
- Κινητό τηλέφωνο UMTS (3G) 2
- Ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης (palmtop, PDA) 3
- Φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή μέσω ασύρματης σύνδεσης (εκτός της κατοικίας και του χώρου εργασίας) 4
- Καμία από τις παραπάνω 5

Γ5. Το πρώτο τρίμηνο του 2007, για ποιους από τους παρακάτω λόγους χρησιμοποιήσατε το διαδίκτυο, για προσωπική σας χρήση ;

(Υποχρεωτική μία, τουλάχιστον, θετική απάντηση)

Επικοινωνία

- Αποστείλατε ή λάβατε ηλεκτρονικά μηνύματα 1
- Τηλεφωνήσατε ή παρακολουθήσατε τηλε-συνδιάσκεψη, μέσω του διαδικτύου..... 2
- Άλλος λόγος (συζήτηση μεταξύ χρηστών του διαδικτύου, χρήση messenger, κ.ά.)..... 3

Αναζήτηση πληροφοριών και on-line υπηρεσιών

- Αναζητήσατε πληροφορίες για προϊόντα και υπηρεσίες..... 4
  - Αναζητήσατε πληροφορίες για ταξίδια και καταλύματα 5
  - Ακούσατε web ραδιόφωνο / παρακολουθήσατε web τηλεόραση 6
  - Παιζατε παιχνίδια / φορτώσατε μουσική / εικόνες 7
  - Φορτώσατε λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή..... 8
  - Διαβάσατε εφημερίδες και περιοδικά 9
- Αν ναι, έχετε εγγραφεί συνδρομητής για την ανάγνωση των εν λόγω εφημερίδων ή περιοδικών;
- Ναι 9.1
  - Όχι 9.2
- Αναζητήσατε εργασία ή αποστείλατε αιτήσεις για εύρεση εργασίας 10
  - Αναζητήσατε πληροφορίες υγείας σχετικές με κακώσεις, τραύματα, ασθένειες ή διατροφή κλπ. 11
  - Αναζητήσατε άλλες πληροφορίες ή on-line υπηρεσίες..... 12

Τραπεζικές συναλλαγές

- Πραγματοποιήσατε τραπεζικές συναλλαγές 13

Συνέχεια στην επόμενη σελίδα

Γ5. Συνέχεια

Συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες

- Λάβατε πληροφορίες από τις ιστοσελίδες δημόσιων υπηρεσιών 14
- Προμηθευτήκατε αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ. 15
- Αποστείλατε συμπληρωμένες αιτήσεις, βεβαιώσεις, φορολογική δήλωση κλπ. 16

Υπηρεσίες εκπαίδευσης

- Αναζητήσατε πληροφορίες για κάποια επίσημη βαθμίδα εκπαίδευσης (σχολείο, πανεπιστήμιο κλπ.), για ύπαρξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.ά..... 17
- Συμμετείχατε σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή προγράμματα μετεκπαίδευσης 18
- Αναζητήσατε πληροφορίες για τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία συμμετέχετε 19

Γ6. Το πρώτο τρίμηνο του 2007, συμμετείχατε σε κάποιο εκπαιδευτικό σεμινάριο;

(Συμπεριλαμβάνονται πάσης φύσεως σεμινάρια στο σχολείο, στο Πανεπιστήμιο, σε κέντρα ιδιωτικής εκπαίδευσης κ.ά.)

- Ναι ..... 1 → Γ7
- Όχι ..... 2 → Γ8

Γ7. Το πρώτο τρίμηνο του 2007, χρησιμοποιήσατε το internet για κάποια από τις παρακάτω δραστηριότητες που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό σεμινάριο στο οποίο συμμετείχατε;

(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Διεξαγωγή ερευνητικής εργασίας στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος ή της εκπαιδευτικής βαθμίδας που παρακολουθήσατε..... 1
- Ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με συνεκπαιδευόμενους με περιεχόμενο σχετικό με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθήσατε 2
- «Κατέβασμα» on-line εκπαιδευτικού υλικού από το internet 3
- Αναζήτηση σε διαδικτυακό τόπο βιβλιοθήκης αναφορικά με τη διαθεσιμότητα κάποιου βιβλίου ή άρθρου, σχετικού με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθήσατε 4

Γ8. Θα θέλατε να χρησιμοποιείτε το internet περισσότερο;

- Ναι ..... 1→ Γ9
- Όχι ..... 2→Γ10

Γ9. Ποιοι από τους παρακάτω λόγους σας εμποδίζουν να κάνετε μεγαλύτερη χρήση του internet;
(Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Γλωσσικές δυσκολίες 1
- Έλλειψη ελεύθερου χρόνου..... 2
- Χαμηλή ταχύτητα σύνδεσης..... 3
- Υψηλό κόστος σύνδεσης ή «ογκοχρέωση», για επιπλέον χρήση..... 4
- Υψηλό κόστος της online χρήσης 5
- Περιεχόμενο (δεν είναι αρκετά ενδιαφέρον για να ασχοληθείτε περισσότερο)..... 6
- Έλλειψη ικανοτήτων ή γνώσεων (οι ιστοσελίδες δεν είναι «φιλικές» ή είναι πολύπλοκες) 7
- Θέμα ασφάλειας (σας ανησυχεί να δίνετε προσωπικά σας στοιχεία)..... 8
- Άλλος λόγος..... 9

Γ10. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών (Απρίλιος 2006 – Μάρτιος 2007), προσβληθήκατε από κάποιο ιό, λόγω χρήσης του internet, με αποτέλεσμα να χάσετε πληροφορίες ή το χρόνο σας;

- Ναι 1
- Όχι 2

Γ11. Κάνετε αντίγραφα ασφαλείας ή back ups των προσωπικών σας αρχείων εγγράφων, εικόνων κλπ. από τον υπολογιστή που χρησιμοποιείτε σε δισκέτα, cd ή σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο σε internet servers;

- Ναι, πάντα ή σχεδόν πάντα 1
- Μερικές φορές 2
- Ποτέ ή σπάνια 3
- Όχι, γιατί δε διατηρώ αρχεία στον υπολογιστή 4

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ

Δ1. Πότε κάνατε την πιο πρόσφατη αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου για προσωπική σας χρήση;

- Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2007 ..... 1→ Δ2
- Κατά το χρονικό διάστημα Απριλίου - Δεκεμβρίου 2006..... 2→ Δ2
- Πριν τον Απρίλιο 2006 ..... 3→E1_1
- Δεν έχω παραγγείλει/ αγοράσει ποτέ ..... 4→E1_1

Δ2. Τους τελευταίους 12 μήνες (Απρίλιος 2006 - Μάρτιος 2007) τι προϊόντα ή υπηρεσίες αγοράσατε ή παραγγείλατε μέσω του διαδικτύου, για προσωπική σας χρήση;

(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

Είδη διατροφής – είδη παντοπωλείου	☐ 1
Οικιακά είδη (π.χ. έπιπλα, παιχνίδια, είδη τέχνης κλπ.)	☐ 2
DVD's, CD's, βιντεοκασέτες κλπ.	☐ 3
Βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης	☐ 4
Είδη ένδυσης και υπόδησης – αθλητικά είδη	☐ 5
Λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή (περιλαμβάνονται και τα computer και video games) και εξαρτήματα αναβάθμισης π.χ. μνήμη, σκληρός δίσκος, κάρτες γραφικών κλπ.	☐ 6
Εξοπλισμό (hardware) ηλεκτρονικού υπολογιστή (μόντεμ, εκτυπωτή κ.ά.)	☐ 7
Ηλεκτρονικό εξοπλισμό (βιντεοκάμερες, φωτογραφικές μηχανές, κινητά τηλέφωνα, τηλεοράσεις, DVD's κλπ.)	☐ 8
Μετοχές, οικονομικές υπηρεσίες, ασφάλειες (πάσης φύσεως)	☐ 9
Ταξίδια, εισπήρια, διαμονή σε ξενοδοχεία	☐ 10
Εισπήρια για αναψυχή (συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, κινηματογράφου κλπ.)	☐ 11
Τυχερά παιχνίδια (λαχεία, στοιχήματα κλπ.)	☐ 12
Άλλα (π.χ. πληροφορίες από βάσεις δεδομένων)	☐ 13

Αν υπάρχει θετική απάντηση σε κάποιο από τα υπο-ερωτήματα **3, 4 ή 6** να συνεχίσετε με το ερώτημα **Δ3**, διαφορετικά να συνεχίσετε με το ερώτημα E1-1.

Δ3. Μήπως κάποια από τα προϊόντα που παραγγείλατε μέσω του διαδικτύου δεν παραδόθηκαν κατ' οίκον (με ταχυδρομείο κλπ.) αλλά μέσω ιστοσελίδων;

(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- DVD's, CD's, βιντεοκασέτες κλπ. 1
- Βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης 2
- Λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή (περιλαμβάνονται computer και video games και εξαρτήματα αναβάθμισης) 3
- Κανένα από τα παραπάνω είδη δεν παραδόθηκε/ αναβαθμίστηκε on-line..... 4

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: e-ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

E1_1. Για τον ερευνητή:

Στο ερώτημα Β1 έχει δοθεί η απάντηση «Δεν έχω χρησιμοποιήσει ποτέ ηλεκτρονικό υπολογιστή»;

- Ναι..... 1→E4_1
- Όχι..... 2→E1

E1. Πότε ήταν το πιο πρόσφατο εκπαιδευτικό σεμινάριο που παρακολουθήσατε σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (διάρκειας, τουλάχιστον, 3 ωρών);

- Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2007 ..... 1→E3
- Κατά το χρονικό διάστημα Απριλίου - Δεκεμβρίου 2006..... 2→E3
- Κατά το χρονικό διάστημα Απριλίου 2003 - Μαρτίου 2006 ..... 3→E3
- Πριν τον Απρίλιο 2003..... 4→E2
- Δεν έχω παρακολουθήσει ποτέ ..... 5→E2

E2. Για ποιο λόγο δεν παρακολουθήσατε, πρόσφατα, κάποιο εκπαιδευτικό σεμινάριο σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές;

(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Δε χρειάστηκε, οι γνώσεις μου στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές επαρκούν 1
- Δε χρειάζεται, χρησιμοποιώ ηλεκτρονικό υπολογιστή πολύ σπάνια 2

Αν επιλεγούν οι απαντήσεις 1 ή 2, να συνεχίσετε με το Ερώτημα E3, διαφορετικά να συνεχίσετε με τις υπόλοιπες απαντήσεις του ερωτήματος

- Λόγω έλλειψης χρόνου 3
- Λόγω κόστους 4
- Δεν πραγματοποιήθηκε κάποιο σεμινάριο για θέματα που χρειάζομαι 5
- Λόγω δυσκολίας των σεμιναρίων 6
- Για κανέναν από τους παραπάνω λόγους 7

E3. Ποιες από τις πιο κάτω εργασίες, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, έχετε κάνει μέχρι σήμερα;
(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Αντιγραφή (copy) ή μεταφορά (move) αρχείου ή φακέλου εγγράφων 1
- Χρήση των εργαλείων "copy" και "paste" για να αντιγράψετε ή να μεταφέρετε πληροφορίες σε έγγραφα 2
- Υπολογισμούς σε λογιστικό φύλλο, με χρήση βασικών αριθμητικών τύπων..... 3
- Συμπίεση αρχείων 4
- Σύνδεση περιφερειακών συσκευών στον υπολογιστή (π.χ. εκτυπωτή, modem κ.ά.) 5
- Συγγραφή προγράμματος με χρήση εξειδικευμένης γλώσσας προγραμματισμού 6
- Σύνδεση υπολογιστών σε τοπικό δίκτυο 7
- Ανίχνευση και επίλυση προβλημάτων σε σχέση με τον υπολογιστή (πχ. είναι αργός κ.ά.) 8
- Καμία από τις παραπάνω..... 9

E4_1. Για τον ερευνητή:

Στο ερώτημα Γ1 έχει δοθεί η απάντηση «Δεν έχω χρησιμοποιήσει ποτέ το διαδίκτυο»;

- Ναι..... 1→ E5_1
- Όχι..... 2→ E4

E4. Ποιες από τις πιο κάτω εργασίες, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου, έχετε κάνει μέχρι σήμερα;
(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Χρήση «μηχανής» αναζήτησης (π.χ. Google, Yahoo) για εύρεση πληροφοριών 1
- Αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με συνημμένα αρχεία (έγγραφα, εικόνες κλπ.) 2
- Αποστολή μηνυμάτων σε "chatrooms" όπου πραγματοποιείται συζήτηση μεταξύ φίλων ή σε on-line δημόσια συζήτηση 3
- Τηλεφωνικές κλήσεις μέσω διαδικτύου 4
- Ανταλλαγή ταινιών, μουσικής κλπ. σε αρχεία peer-to-peer..... 5
- Δημιουργία ιστοσελίδας 6
- Εύρεση, «κατέβασμα» και εγκατάσταση λογισμικού 7
- Αποφυγή ιών, spyware και adware 8
- Καμία από τις παραπάνω 9

E5_1. Για τον ερευνητή:

Στα ερωτήματα E3 ή E4 υπάρχει, τουλάχιστον, μία (θετική) απάντηση;

- Ναι..... 1→E5
- Όχι..... 2→Αποτελέσματα συνέντευξης

E5. Πού ή πώς αποκτήσατε τις δεξιότητες, ώστε να είστε σε θέση να πραγματοποιείτε τις προαναφερθείσες ενέργειες;
(Δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις)

- Παρακολουθώντας κάποια επίσημη βαθμίδα εκπαίδευσης (σχολείο, πανεπιστήμιο κλπ.) 1
- Παρακολουθώντας εκπαιδευτικά σεμινάρια ενηλίκων (όχι με πρωτοβουλία του εργοδότη σας) 2
- Παρακολουθώντας εκπαιδευτικά σεμινάρια, στα πλαίσια της εργασίας σας, κατόπιν αιτήματος του εργοδότη σας 3
- Με μέθοδο άνευ διδασκάλου, χρησιμοποιώντας βιβλία, cd-roms κ.ά. 4
- Μόνος/η σας στην πράξη 5
- Με βοήθεια από συναδέλφους, φίλους ή συγγενείς 6
- Με κάποιον άλλο τρόπο 7

E6. Θεωρείτε ότι οι δεξιότητες/γνώσεις που έχετε σε θέματα υπολογιστών θα σας ήταν επαρκείς, εάν επρόκειτο, εντός του έτους, να αναζητήσετε εργασία ή να αλλάξετε αυτή που έχετε;

- Ναι..... 1
- Όχι..... 2
- Εντός του έτους δεν πρόκειται να αναζητήσω εργασία ούτε να αλλάξω αυτή που έχω..... 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε

- Ολοκλήρωση συνέντευξης σε επίπεδο νοικοκυριού και σε ατομικό επίπεδο 1

Δεν υπήρξε επικοινωνία με το νοικοκυριό, διότι:

- Το νοικοκυριό απουσιάζει προσωρινά..... 2

Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, αν και υπήρξε επικοινωνία, διότι:

- Τα μέλη του νοικοκυριού έχουν ηλικία εκτός των ορίων που περιλαμβάνονται στην έρευνα (16-74 ετών)..... 3
- Το νοικοκυριό αρνήθηκε να συνεργαστεί 4

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
& ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

ΟΔΗΓΙΕΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
Έτους 2003

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελ.

1. Γενικά	3
2. Νομική Βάση.....	3
3. Σκοπός της Έρευνας.....	3
4. Κάλυψη.....	3
5. Σχεδιασμός της Έρευνας.....	3
6. Χρόνος διενέργειας της έρευνας	4

II. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1. Νοικοκυριό	4
2. Μέλη του νοικοκυριού.....	4
3. Περίοδοι αναφοράς.....	4

III. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ

1. Γενικά	5
2. Έντυπα της έρευνας	5
3. Τεχνική της συνέντευξης.....	5
4. Τρόποι συμπλήρωσης των ερωτημάτων	6
5. Επιμέρους τμήματα.....	6
Δημογραφικά στοιχεία, εκπαίδευση, ασχολία των μελών του νοικοκυριού.....	7
Πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας.....	8
Χρήση υπολογιστών και διαδικτύου (Internet) : τόπος, συχνότητα χρήσης, δραστηριότητες	11
Χρήση internet	11
Λόγοι χρήσης του διαδικτύου.....	13
Συναλλαγές στο διαδίκτυο: Δραστηριότητες και εμπόδια.....	15

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1. Γενικά	16
2. Τρόπος συμπλήρωσης	16

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικά

Η **Έρευνα Χρήσης Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας** των νοικοκυριών (ICT) είναι μέρος ενός κοινοτικού στατιστικού προγράμματος στο οποίο συμμετέχουν όλες οι χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικός στόχος της έρευνας είναι η μελέτη, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, του βαθμού χρήσης των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από τα νοικοκυριά, και ο υπολογισμός των δεικτών e-Europe, που αφορούν στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

Η συγκρισιμότητα των στοιχείων επιβάλλει σε όλες τις χώρες-μέλη, κατά το σχεδιασμό και την κατάρτιση του ερωτηματολογίου, να ληφθούν υπόψη οι οδηγίες και το προτεινόμενο ερωτηματολόγιο της Eurostat, αφού προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας, χωρίς ωστόσο να υπάρχει δυνατότητα αλλαγής των ερωτημάτων από τα οποία προκύπτουν οι προαναφερθέντες δείκτες e-Europe.

2. Νομική βάση

Η έρευνα διενεργείται κατόπιν απόφασης του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, βάσει συμβολαίου που προσυπογράφει η Eurostat και η ΕΣΥΕ, ενώ για τα προσεχή έτη αναμένεται να εκδοθεί σχετικός Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

3. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση, ανάλογα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, της εκπαίδευσης και της ασχολίας των μελών του νοικοκυριού:

- η πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας (*ψηφιακή, δορυφορική τηλεόραση, κινητό τηλέφωνο, ηλεκτρονικός υπολογιστής, σύνδεση στο διαδίκτυο -internet κλπ.*)
- η χρήση των υπολογιστών και του internet
- οι λόγοι πρόσβασης στο internet
- το ηλεκτρονικό εμπόριο στο internet

4. Κάλυψη

Η έρευνα καλύπτει τα νοικοκυριά όλης της Χώρας, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή τα οποιαδήποτε οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.

Εξαιρούνται από την έρευνα οι παρακάτω περιπτώσεις:

- Συλλογικές κατοικίες, όπως π.χ. ξενοδοχεία, πανσιόν, νοσοκομεία, γηροκομεία, στρατόπεδα, αναμορφωτήρια κλπ. Ως συλλογικές κατοικίες θα θεωρηθούν και τα νοικοκυριά με περισσότερους από πέντε οικότροφους.
- Νοικοκυριά με μέλη ξένους υπηκόους που υπηρετούσαν σε ξένες διπλωματικές αποστολές.

5. Σχεδιασμός της έρευνας

Η έρευνα είναι δειγματοληπτική. Η τελική δειγματοληπτική μονάδα είναι το νοικοκυριό. Οι μονάδες ανάλυσης είναι τα νοικοκυριά και τα τυχαία προ-επιλεγμένα μέλη τους. Η έρευνα θα διενεργηθεί τηλεφωνικά και, στη συνέχεια, τα στοιχεία θα καταχωρηθούν στον Η/Υ.

Το μέγεθος του δείγματος της έρευνας ICT έχει προσδιοριστεί σε 6000 περίπου νοικοκυριά, τα οποία θα απαρτίζονται από τα τρία τελευταία εναλλασσόμενα υπο-δείγματα (rotations 2,3 και 4) της έρευνας EU-SILC.

Η έρευνα EU-SILC βασίζεται σε δισταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία νοικοκυριών από το πλαίσιο δειγματοληψίας, που έχει δημιουργηθεί με βάση τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού του 2001 και καλύπτει πλήρως τον πληθυσμό αναφοράς.

Ο σχεδιασμός της δειγματοληψίας περιλαμβάνει δύο επίπεδα στρωμάτωσης:

1. Το πρώτο επίπεδο είναι η γεωγραφική στρωμάτωση, που βασίζεται στο διαμερισμό της Χώρας σε Περιφέρειες (μεγάλες διοικητικές περιοχές), που αντιστοιχούν στο Ευρωπαϊκό επίπεδο διαμερισμού NUTS II, ενώ τα δύο μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης συγκροτούν χωριστά γεωγραφικά στρώματα.
2. Το δεύτερο επίπεδο στρωμάτωσης είναι η ταξινόμηση των οικισμών, μέσα σε κάθε Περιφέρεια, σε τέσσερις κατηγορίες αστικότητας σύμφωνα με το μέγεθος του πληθυσμού τους. Η στρωμάτωση των δύο μεγάλων πολεοδομικών συγκροτημάτων έγινε κατά απογραφικές εποποιείες.

Το δείγμα των ιδιωτικών νοικοκυριών επιλέγεται σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο, ένα τυχαίο δείγμα μονάδων επιφανείας (κατοικημένων γεωγραφικών περιοχών που περικλείονται από φυσικά ή τεχνητά όρια) επιλέγεται με συστηματική δειγματοληψία από κάθε τελικό στρώμα, με πιθανότητα επιλογής της κάθε μονάδας, ανάλογη του αριθμού των ιδιωτικών νοικοκυριών που αυτή περιέχει. Στο δεύτερο στάδιο, ένα συστηματικό τυχαίο δείγμα ιδιωτικών νοικοκυριών επιλέγεται, με δεδομένο δειγματοληπτικό κλάσμα, από το σύγχρονο πληθυσμό νοικοκυριών (με βάση την προμέτρηση που γίνεται στο πεδίο) κάθε επιλεγμένης μονάδας επιφανείας.

6. Χρόνος διενέργειας της έρευνας

Η έρευνα θα διενεργηθεί κατά το χρονικό διάστημα Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2003.

II. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1. Νοικοκυριό

Νοικοκυριό είναι ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία.

2. Μέλη του νοικοκυριού

Ως μέλη του νοικοκυριού θεωρούνται τα άτομα, που κατά το **πρώτο τρίμηνο του έτους 2003** (ή κατά το μεγαλύτερο διάστημα του πρώτου τριμήνου) διέμεναν στην κατοικία.

Επομένως, καταγράφονται τα άτομα διέμεναν στο νοικοκυριό κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, είτε αυτά περιλαμβάνονται στο Μητρώο Μελών της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC) είτε όχι, είτε διαμένουν σήμερα στο νοικοκυριό είτε όχι.

Ειδικότερα, **καταγράφονται** τα μέλη που διέμεναν στο νοικοκυριό κατά την περίοδο αναφοράς και σήμερα απουσιάζουν, διότι π.χ. μετακινήθηκαν μόνιμα σε άλλη κατοικία, υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία, κλπ. Στην περίπτωση που πρόκειται για τα προ-επιλεγμένα για έρευνα μέλη τότε:

- θα αντικαθίστανται με άλλο μέλος του νοικοκυριού ηλικίας 16-74 ετών (ή για διευκόλυνση με το μέλος με το οποίο μιλάμε στο τηλέφωνο, αν πληροίται η προϋπόθεση της ηλικίας).

Δε θα καταγραφούν τα μέλη που σήμερα διαμένουν στο νοικοκυριό, γιατί εγκαταστάθηκαν σε αυτό μετά το πρώτο τρίμηνο (επέστρεψαν, είναι νεογέννητα κλπ.).

3. Περίοδοι αναφοράς

Τα χρονικά διαστήματα, στα οποία αναφέρονται τα στοιχεία που συλλέγονται με την έρευνα αποκαλούνται περίοδοι αναφοράς. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιούνται οι παρακάτω περίοδοι αναφοράς:

- **31^η Μαρτίου 2003** (ηλικία, εκπαίδευση)
- **ημέρα διενέργειας της έρευνας** (ασχολία μέλους, εργασιακός χώρος)

- **3 πρώτοι μήνες του έτους 2003 -Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος-** (ερωτήματα Β4, Β5, Γ3, Γ4, Γ5, Γ8, κ.ά.)
- **12 τελευταίοι μήνες** (Γ1, Γ2, Δ6, κ.ά.)

III. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ

1. Γενικά

Οι πληροφορίες συγκεντρώνονται με **ένα ερωτηματολόγιο**, το οποίο περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν :

- σε ολόκληρο το νοικοκυριό (δημογραφικά στοιχεία, στοιχεία εκπαίδευσης και ασχολίας των μελών του νοικοκυριού και ερωτήσεις Α1-Α4 της ενότητας «πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας»). Οι ερωτήσεις αυτές απαντώνται από οποιοδήποτε μέλος του νοικοκυριού, ηλικίας 16-74 ετών, δηλαδή από άτομα που έχουν γεννηθεί από το έτος 1928 μέχρι και το έτος 1986.
- στο μέλος του νοικοκυριού, το οποίο έχει προ-επιλεγεί να δώσει τις πληροφορίες που αφορούν στο άτομό του, ερωτήσεις Α5 έως Δ7.

Διευκρινίζεται ότι, για νοικοκυριά που αποτελούνται από μέλη τα οποία είναι εκτός των ορίων ηλικίας 16-74, **δε** θα συλλέγονται στοιχεία. Μετά την ενημέρωση του Μητρώου Μελών και τη διαπίστωση ότι όλα τα μέλη είναι εκτός των ορίων της έρευνας, θα συμπληρώνεται στο τμήμα «Αποτελέσματα Συνέντευξης» ο κωδικός 3.

2. Έντυπα της έρευνας

Εκτός από το ερωτηματολόγιο θα χρησιμοποιηθούν και τα εξής βοηθητικά έντυπα:

(α) Μητρώα Μελών των νοικοκυριών, από το αρχείο της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC). Αυτά περιλαμβάνουν εκτός από τα στοιχεία αναγνώρισης του νοικοκυριού (κωδικό νοικοκυριού, δήμο ή κοινότητα, ονοματεπώνυμο ερευνητή) και τα ονοματεπώνυμα των μελών του νοικοκυριού, το φύλο και την ημερομηνία γέννησής τους (μήνα και έτος).

Ο ερευνητής πρέπει να ελέγξει την ορθότητα των στοιχείων του Μητρώου Μελών από το ερωτώμενο μέλος και, σε κάθε περίπτωση, να το ενημερώνει σωστά, έχοντας υπόψη ποια άτομα πρέπει να καταγραφούν ως μέλη του νοικοκυριού (Βασικές έννοιες και ορισμοί - §2 «Μέλη του νοικοκυριού»).

(β) Ενημερωτική επιστολή προς τα νοικοκυριά.

3. Τεχνική της συνέντευξης

Η επιτυχία της έρευνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα του ερευνητή να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Θα πρέπει να τονίσει ιδιαίτερα ότι τα στοιχεία της έρευνας είναι ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΑ, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων 3267/56 και 2392/96, και ότι κανείς άλλος δε θα λάβει γνώση αυτών, ότι τιμωρείται αυστηρά ο ερευνητής που τυχόν θα αποκαλύψει πληροφορίες, που αφορούν στο νοικοκυριό, σε τρίτους και ότι με τα στοιχεία όλων των νοικοκυριών μαζί θα καταρτιστούν συγκεντρωτικοί στατιστικοί πίνακες που θα εμφανίζουν τον αριθμό των νοικοκυριών και των ατόμων.

Στη συνέχεια, ο ερευνητής, γνωρίζοντας τη σύνθεση του νοικοκυριού, ζητάει να μιλήσει με το προ-επιλεγμένο μέλος του νοικοκυριού, το οποίο ορίζεται τυχαία και έχει προκαθοριστεί βάσει του συνολικού αριθμού μελών, προκειμένου να λάβει απαντήσεις στις ερωτήσεις που αφορούν στο νοικοκυριό συνολικά, αλλά και σε αυτές που αφορούν τον ίδιο. Έτσι:

- Αν υπάρχει επικοινωνία με το μέλος, όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου συμπληρώνονται από αυτό.

- Αν το μέλος απουσιάζει προσωρινά (είναι στην εργασία του, σε επίσκεψη κλπ.) και μπορούμε να επικοινωνήσουμε μαζί του κάποια άλλη μέρα ή ώρα, τότε συμπληρώνουμε/ ενημερώνουμε, από το μέλος που έχει απαντήσει στο τηλέφωνο, το τμήμα των δημογραφικών στοιχείων, του επαγγέλματος και της ασχολίας των μελών του νοικοκυριού, καθώς και τις ερωτήσεις Α1-Α4 του τμήματος «Πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας», και στον Α/α του προεπιλεγμένου μέλους, πριν από το ερώτημα Α5, καταχωρείται 00. Στη συνέχεια, κλείνουμε τηλεφωνικό ραντεβού άλλη ώρα ή ημέρα με το μέλος που πρέπει να δώσει τις ατομικές πληροφορίες.
- Αν το προ-επιλεγμένο μέλος απουσιάζει από το νοικοκυριό μόνιμα, διότι μετακόμισε σε άλλη κατοικία, τότε αυτό αντικαθίσταται με άλλο μέλος ηλικίας 16-74 ετών (ή, για διευκόλυνση, με αυτό με το οποίο μιλάμε στο τηλέφωνο, αν πληρούται η προϋπόθεση της ηλικίας) και στη συνέχεια συμπληρώνονται όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου.
- Αν το προ-επιλεγμένο μέλος απουσιάζει από το νοικοκυριό, διότι στο διάστημα που μεσολάβησε από το πρώτο τρίμηνο του 2003 και μέχρι την ημέρα διενέργειας της έρευνας παρουσιάστηκε στον στρατό, έφυγε για σπουδές κλπ., αντικαθίσταται με άλλο μέλος ηλικίας 16-74 ετών (ή, για διευκόλυνση, με αυτό με το οποίο μιλάμε στο τηλέφωνο, αν πληρούται η προϋπόθεση της ηλικίας) και στη συνέχεια συμπληρώνονται όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου.

4. Τρόποι συμπλήρωσης των ερωτημάτων

Οι απαντήσεις που θα δοθούν στα ερωτήματα:

- α) Καταχωρούνται με έναν από τους κωδικούς που περιγράφονται κάτω από τις στήλες του ερωτηματολογίου στο τμήμα των δημογραφικών στοιχείων και των στοιχείων εκπαίδευσης και ασχολίας των μελών.
- β) Σημειώνονται με ένα **X** στο ανάλογο τετραγωνίδιο, ενώ στα ερωτήματα με περισσότερες από μία δεκτές απαντήσεις θα σημειώνονται περισσότερα του ενός **X**.
- γ) Γράφονται αριθμητικά στο πεδίο. *Παράδειγμα:* **Έτος γέννησης**

1964

- δ) Καταγράφονται αριθμητικά, όπως π.χ. η συνολική αξία αγαθών ή υπηρεσιών στο πεδίο, ή με την ένδειξη X στην αντίστοιχη τάξη μεγέθους.

Παραδείγματα:

- Συνολική αξία αγαθών ή υπηρεσιών σε ευρώ ..... € | 600 | ή

- από 30 € μέχρι κάτω από 100 € 2

- ε) Σημειώνονται με ένα **X** στο αντίστοιχο τετραγωνίδιο, όπως στο ερώτ. Δ6 «Προϊόντα και υπηρεσίες».

Παράδειγμα: Είδη ένδυσης – αθλητικά είδη 4

Τα βέλη (→) υποδεικνύουν στον ερευνητή τον αριθμό της επόμενης ερώτησης, με την οποία θα συνεχίσει τη συνέντευξη.

5. Επιμέρους τμήματα

Στην αναλυτική παρουσίαση, των ερωτημάτων που ακολουθούν, δεν περιλαμβάνονται τα ερωτήματα των οποίων η συμπλήρωση είναι απλή και δεν απαιτούνται περαιτέρω διευκρινίσεις.

Δημογραφικά στοιχεία, εκπαίδευση, ασχολία των μελών του νοικοκυριού

Η διασφάλιση των πληροφοριών για τη συμπλήρωση του τμήματος αυτού του ερωτηματολογίου λαμβάνονται από οποιοδήποτε μέλος του νοικοκυριού είναι σε θέση να παρέχει πληροφορίες, που αφορούν σε ολόκληρο το νοικοκυριό και σύμφωνα με το Μητρώο Μελών που έχει στη διάθεσή του ο ερευνητής από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών.

Στήλες 5 και 6: Έτος γέννησης / Μήνας

Θα γραφεί, για κάθε μέλος του νοικοκυριού, το έτος (4 ψηφία) και ο μήνας (2 ψηφία) γέννησής του, όπως αυτά αναγράφονται στο Μητρώο Μελών.

Στήλη 7: Βαθμίδα εκπαίδευσης που έχει ολοκληρωθεί στις 31 Μαρτίου 2003

Η απάντηση καταχωρείται, κατά περίπτωση, σύμφωνα με τους κωδικούς 1 – 8 (στο κάτω μέρος της σελίδας).

- ✓ **Κωδικός 0 :Δεν έχω παρακολουθήσει / ολοκληρώσει καμία βαθμίδα**
Καταχωρείται για μέλη που δεν έχουν ολοκληρώσει το Δημοτικό ή δεν έχουν παρακολουθήσει καμία βαθμίδα εκπαίδευσης.
- ✓ **Κωδικός 1 :Δημοτικό**
- ✓ **Κωδικός 2 :Γυμνάσιο**
- ✓ **Κωδικός 3 :Γενικό ή Επαγγελματικό Λύκειο [ΤΕΛ, ΤΕΕ, Πολυκλαδικό]**
- ✓ **Κωδικός 4 :ΙΕΚ**
- ✓ **Κωδικός 5 :ΤΕΙ**
- ✓ **Κωδικός 6 :ΑΕΙ, Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές**
- ✓ **Κωδικός 7 :Μεταπτυχιακά (Msc., MBA)**
- ✓ **Κωδικός 8 :Διδακτορικό (PhD)**

Στήλη 8: Ασχολία μέλους

Η ασχολία κάθε μέλους χαρακτηρίζεται με μία μόνο απάντηση και αφορά στην κύρια ασχολία του. Στην περίπτωση που το ερωτώμενο άτομο έχει περισσότερες από μία ασχολίες, π.χ. φοιτήτρια που εργάζεται, καταχωρείται η ασχολία που το ίδιο το μέλος θεωρεί σπουδαιότερη. Η απάντηση καταχωρείται σύμφωνα με τους κωδικούς 1 - 11 (στο κάτω μέρος της σελίδας).

- **Κωδικός 1 (Μαθητής, σπουδαστής, φοιτητής):** Για άτομα που δηλώνουν μαθητές/σπουδαστές/φοιτητές.
- **Κωδικοί 2, 3 και 4 (Μισθωτός, Αυτοαπασχολούμενος, Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση χωρίς αμοιβή):** Για άτομα που εργάζονται κατά την περίοδο διενέργειας της έρευνας και είναι:
  - **Κωδικός 2 (Μισθωτός):** Στους μισθωτούς περιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι ανεξάρτητα από τον τρόπο πληρωμής τους (με μισθό, ημερομίσθιο, σε είδος, με ποσοστά κλπ.). Ακόμα, τα άτομα που έχουν διακόψει προσωρινά την εργασία τους, γιατί βρίσκονται σε κανονική ή αναρρωτική άδεια, απεργία κλπ.
  - **Κωδικός 3 (Αυτοαπασχολούμενος):** Περιλαμβάνονται όσοι έχουν εισοδήματα από δική τους επιχείρηση, ελεύθερο επάγγελμα, υπεργολαβία, παροχή υπηρεσιών, συγγραφικά δικαιώματα, δικαιώματα εκμετάλλευσης κλπ.
  - **Κωδικός 4 (Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση):** Περιλαμβάνονται τα μέλη του νοικοκυριού που εργάζονται ως βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση χωρίς αμοιβή.
- **Κωδικός 5 (Στρατιώτης):** Για άτομα που δηλώνουν ότι υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία.
- **Κωδικός 6 (Νοικοκυρά):** Για άτομα που δηλώνουν ότι ασχολούνται με τα οικιακά.
- **Κωδικός 7 (Άνεργος):** Για άτομα που δεν εργάζονται και ζητούν σήμερα μία εργασία (π.χ. επειδή απολύθηκαν, τελείωσε η εργασία που είχαν αναλάβει, έκλεισε η επιχείρηση ή ζητούν εργασία για πρώτη φορά).

- **Κωδικός 8 (Συνταξιούχος):** Για άτομα που λαμβάνουν κάποια σύνταξη από την εργασία τους, λόγω ορίου ηλικίας, αναπηρίας από ατύχημα, ασθένειας κλπ. Σημειώνεται ότι δε θα θεωρηθούν συνταξιούχοι τα άτομα που παίρνουν τη σύνταξη του αποθανόντος συζύγου ή πατέρα.
- **Κωδικός 9 (Εισοδηματίας):** Για άτομα που δηλώνουν εισοδηματίες.
- **Κωδικός 10 (Ανίκανος για εργασία):** Για άτομα που δε μπορούν να εργαστούν λόγω ασθένειας ή ανικανότητας κλπ.
- **Κωδικός 11 (Παιδιά που δεν έχει πάει ακόμα σχολείο):** Για παιδιά ηλικίας μικρότερης των 6 ετών.

Στήλη 9: Εργασιακός χώρος

Βασικός στόχος του ερωτήματος είναι να διαχωρίσει τα νοικοκυριά, τα οποία διενεργούν κάποιες εργασίες στην κατοικία τους (κωδικό 1 και 2), όχι απαραίτητα όλες, από αυτά τα οποία δε διενεργούν καμία εργασία στην κατοικία τους, αφού αναμένεται η πρώτη ομάδα νοικοκυριών να έχει μεγαλύτερη ανάγκη για χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από ότι η δεύτερη ομάδα.

Η απάντηση θα καταχωρείται, κατά περίπτωση, σύμφωνα με τους κωδικούς 1 – 4 (στο κάτω μέρος της σελίδας).

- ✓ **Κωδικός 1 (Εργασία, κυρίως, στην κατοικία)** Για άτομα που στην κύρια εργασία τους απασχολούνται, κυρίως, στο σπίτι τους. Η έννοια της εργασίας στην κατοικία, εφαρμόζεται, κυρίως, σε ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίοι εργάζονται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει στην κατοικία τους, συχνά σε χώρο ειδικά διαμορφωμένο γι' αυτό το λόγο. Ωστόσο, αν ο χώρος εργασίας (π.χ. το ιατρείο, το γραφείο ή το στούντιο κλπ.) διαθέτει ξεχωριστή είσοδο από αυτήν της κατοικίας, τότε η εργασία δε θα θεωρείται ως εργασία στην κατοικία. Επίσης, δε θα θεωρείται εργασία στην κατοικία η εργασία των αγροτών / κτηνοτρόφων/ αλιέων, οι οποίοι θα πρέπει να απαντούν στον κωδικό 4. Εργασία στην κατοικία θεωρείται ότι εκτελούν και οι μισθωτοί, οι οποίοι, κατόπιν συμφωνίας με τον εργοδότη τους, εργάζονται, κυρίως, στην κατοικία τους και παράγουν προσυμφωνημένο έργο. Τέλος, εργασία στην κατοικία θεωρείται ότι εκτελούν και οι πωλητές, που προετοιμάζουν στην κατοικία τους τα ραντεβού με τους πελάτες τους.
- ✓ **Κωδικός 2 (Τηλε-εργασία)** Η αμειβόμενη εργασία που διενεργείται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει εκτός γραφείου, συνήθως στην κατοικία, με χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας. Η εργασία αποστέλλεται στον εργοδότη από την κατοικία και όχι μόνο μέσω διαδικτύου, με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή (είτε αυτός είναι ιδιόκτητος είτε απλά χρησιμοποιείται).
- ✓ **Κωδικός 3 (Η εργασία δε διενεργείται στην κατοικία και δεν είναι τηλε-εργασία).** Για τις περιπτώσεις που δεν περιλαμβάνονται στους υπόλοιπους κωδικούς (1, 2 και 4).
- ✓ **Κωδικός 4 (Η εργασία διενεργείται στην ύπαιθρο).** Υπο-περίπτωση του κωδικού 1, που απαντάται μόνο για αγρότες, κτηνοτρόφους και αλιείς.

Πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας

Το τμήμα αυτό συμπληρώνεται από άτομα που έχουν γεννηθεί από το έτος 1928 μέχρι και το έτος 1986 (δηλαδή έχουν ηλικία 16 - 74 ετών).

Ερωτήματα Α1-Α4: Τα ερωτήματα αφορούν σε ολόκληρο το νοικοκυριό και μπορούν να απαντηθούν είτε από το προ-επιλεγμένο άτομο, είτε από οποιοδήποτε μέλος του νοικοκυριού ηλικίας 16-74 ετών.

Αρχικά καταγράφεται ο α/α (σύμφωνα με το προηγούμενο τμήμα των δημογραφικών στοιχείων) του ατόμου που θα δώσει τις πληροφορίες του νοικοκυριού.

Ερώτημα Α1. «Διαθέτει το νοικοκυριό σας κάποιο από τα παρακάτω;»

- ✓ **Κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης στο internet:** Πρόκειται για κινητό τηλέφωνο μέσω του οποίου είναι δυνατή η πρόσβαση στο internet με τη χρήση:

- ο WAP (Wireless Application Protocol) προτύπου μετάδοσης περιεχομένων του Web σε κινητά τηλέφωνα και υπολογιστές χειρός. Δεν είναι δυνατή η εμφάνιση δεδομένων μεγάλου όγκου, όπως οι εικόνες.
  - ο GPRS (General Packet Radio Service) υπηρεσίας, η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες της κινητής τηλεφωνίας να έχουν διαρκή σύνδεση στο Internet, καθώς και δυνατότητα πραγματοποίησης κλήσεων κατά τη διάρκεια της σύνδεσής τους, αλλά και ταχύτερη μεταφορά δεδομένων.
- ✓ **Τηλεόραση:** Θετική απάντηση καταχωρείται για οποιοδήποτε τύπο τηλεόρασης (αναλογική, ψηφιακή, δορυφορική ή καλωδιακή) και αν διαθέτει το νοικοκυριό. Για τους κατόχους της απλής αναλογικής τηλεόρασης μόνο θα καταχωρείται και στο πεδίο, ενώ στα υποερωτήματα 3.1, 3.2 και 3.3 θα καταχωρείται όχι.
- ✓ **Ψηφιακή τηλεόραση:** Είναι η τηλεόραση που η λήψη του σήματός της γίνεται από δορυφόρο, μέσω ψηφιακού δέκτη/ αποκωδικοποιητή, και είναι με συνδρομή. Τα πλεονεκτήματα και χαρακτηριστικά της ψηφιακής τηλεόρασης είναι: απόλυτη ευκρίνεια και άριστη ποιότητα ήχου, επιλογή θεματικών καναλιών, πλήθος υπηρεσιών από απόσταση (τραπεζικές συναλλαγές, ηλεκτρονικό εμπόριο, τηλεπαιχνίδια κ.ά), σύνδεση στο internet, αμφίδρομες υπηρεσίες (δυνατότητα επιλογής κάμερας, εμφάνιση στατιστικών στοιχείων, επαναλήψεις) κ.α.
Σημειώνεται ότι το **Filmnet**, το **Supersport** και το **Fox Kids** θεωρούνται συνδρομητική δορυφορική τηλεόραση με αποκωδικοποιητή, επομένως για τους κατόχους τους καταχωρείται θετική απάντηση.
- ✓ **Τηλεόραση με δορυφορικό «πίατο»:** Είναι η τηλεόραση που η λήψη του σήματός της γίνεται από δορυφόρο μέσω αναλογικού ή ψηφιακού δέκτη/ αποκωδικοποιητή και είναι με ή χωρίς συνδρομή. Οι τηλεοράσεις με αναλογικό σήμα και δορυφορικό «πίατο» χρησιμοποιούνται σε περιορισμένη κλίμακα σε ορισμένες περιοχές (π.χ. στη Θράκη για λήψη τουρκικών ή άλλων προγραμμάτων).
Οι κάτοχοι της **Nova** θα καταχωρήσουν θετική απάντηση τόσο στην ψηφιακή τηλεόραση όσο και στην τηλεόραση με δορυφορικό «πίατο» αφού θεωρείται ψηφιακή δορυφορική τηλεόραση με συνδρομή.
- ✓ **Καλωδιακή τηλεόραση:** Συναντάται σήμερα σε πειραματικό μόνο στάδιο και σε περιορισμένες περιοχές, όπως Εξάρχεια, Κολωνάκι, Πλάκα, Ρόδο κλπ., είναι δε με συνδρομή. Για τις περιοχές του Ν. Αττικής παροχής της καλωδιακής τηλεόρασης είναι το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο.
- ✓ **DVD:** Digital Video Disc, οπτικός δίσκος παρόμοιας τεχνολογίας με αυτή του CD-ROM. Το DVD έχει χωρητικότητα 4.7GB, αρκετή για μία ταινία μεγάλου μήκους. Χρησιμοποιούνται συνήθως για ψηφιακή παρουσίαση ταινιών και άλλων παρουσιάσεων που συνδυάζουν ήχο και εικόνα (γραφικά). Τα DVD είναι συμβατά και μπορούν να παίξουν παλιά CD-ROMs, video CDs, καθώς και DVD-ROMs.
- ✓ **Προσωπικός ηλεκτρονικός υπολογιστής:** Θετική απάντηση καταχωρείται είτε πρόκειται για υπολογιστή desktop είτε για ηλεκτρονικό υπολογιστή μικρού μεγέθους (portable), που λειτουργεί με επαναφορτιζόμενη μπαταρία και μεταφέρεται εύκολα.
- ✓ **Ηλεκτρονικός υπολογιστής παλάμης:** Πρόκειται για εξαιρετικά μικρού μεγέθους ηλεκτρονικό υπολογιστή, που λειτουργεί με επαναφορτιζόμενη μπαταρία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα palmtop και οι ηλεκτρονικές ατζέντες.

Ερώτημα A2 : «*Εσείς ή κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού σας έχετε πρόσβαση στο internet από την κατοικία σας;*»

Θετική απάντηση δίνεται εάν υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο, ανεξάρτητα εάν αυτό χρησιμοποιείται από κάποιο/α μέλη του νοικοκυριού.

Ερώτημα A3 : «*Σε ποιες από τις παρακάτω συσκευές της κατοικίας σας έχετε σύνδεση με το internet;*»

Αρχικά υπάρχει σύνδεση με τα υπολογιστικά συστήματα ενός παροχέα υπηρεσιών internet. Στη συνέχεια, μέσω ενός modem, τα ψηφιακά δεδομένα μετατρέπονται σε ηλεκτρομαγνητικά σήματα και ταξιδεύουν πάνω από την απλή συρμάτινη αναλογική γραμμή του ΟΤΕ. Συσκευές οι οποίες χρησιμοποιούνται για την παρουσίαση είναι ο ηλεκτρονικός υπολογιστής (desktop, φορητός ή παλάμης), η τηλεόραση (ψηφιακή ή set top box), η κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών και το κινητό

τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης, δηλαδή WAP, GPRS ή UMTS –Universal Mobile Telecommunications System, υψηλής ποιότητας ασύρματης επικοινωνίας πολυμέσο μεγάλης ταχύτητας (μέχρι 2Mbits/sec). Το UMTS αποτελεί το μέλλον της ασύρματης κοινωνίας των πληροφοριών με την παράδοση των μεγάλης αξίας ευρυζωνικών υπηρεσιών πληροφοριών, εμπορίου και ψυχαγωγίας στους κινητούς χρήστες μέσω σταθερών, ασύρματων και δορυφορικών δικτύων.

Στο σημείο αυτό και πριν προχωρήσουμε στο ερώτημα A4, εάν στα χτένια, όπου καταχωρείται ο A/α του προ-επιλεγμένου μέλους, υπάρχει [0|0] -για τις περιπτώσεις για τις οποίες δεν κατέστη δυνατόν να επικοινωνήσουμε με τον ερευνώμενο, λόγω προσωρινής απουσίας του- θα πρέπει στο πεδίο να καταχωρείται ο A/α του μέλους και μετά να συνεχίζουμε με τα επόμενα ερωτήματα.

Ερώτημα A4: «Ποιους τύπους σύνδεσης internet χρησιμοποιείτε;»

Στην Ελλάδα ο βασικός τρόπος πρόσβασης στο διαδίκτυο για το μέσο χρήστη ήταν, μέχρι πριν λίγα χρόνια, το modem και η απλή **αναλογική** τηλεφωνική σύνδεση. Τα τελευταία χρόνια έκαναν δυναμικά την εμφάνισή τους οι «γρήγορες» γραμμές **ISDN** (Integrated Services Digital Network), πρότυπο που επιτρέπει την επικοινωνία μέσω ψηφιακών τηλεφωνικών γραμμών με μεγαλύτερη ταχύτητα. Πλεονεκτήματα της ISDN είναι η μεγαλύτερη ταχύτητα και η σχέση τιμής-απόδοσης.

Η δεύτερη επιλογή αναφέρεται σε συσκευή και όχι σε τύπο σύνδεσης. Ειδικότερα, αναφέρεται αφενός στο modem και αφετέρου στο TV set to box. **Modem** είναι η συσκευή η οποία λαμβάνει τα ψηφιακά δεδομένα του υπολογιστή και τα μετατρέπει σε ηλεκτρομαγνητικά σήματα, που «ταξιδεύουν» πάνω στην αναλογική γραμμή του ΟΤΕ (για ISDN σύνδεση, το ρόλο του modem παίζει το λευκό κουτί Netmod που εγκαθιστά ο ΟΤΕ). Το **TV set top box** είναι ψηφιακή ηλεκτρονική συσκευή και προσωπικός υπολογιστής μαζί, που συνδέεται στην τηλεόραση και παρέχει τρισδιάστατη ψηφιακή εικόνα και ήχο υψηλής πιστότητας.

Χρήστης internet, που συνδέεται στο διαδίκτυο με αναλογική ή ISDN τηλεφωνική γραμμή και με modem ή TV set top box, θα καταχωρήσει θετική απάντηση και στο 1 και στο 2 του ερωτήματος.

Σήμερα, προσφέρεται από τους τηλεπικοινωνιακούς φορείς –και προβάλλεται συχνά ως λύση σε επαγγελματικό επίπεδο- η σύνδεση **DSL** (Digital Subscriber Line), τεχνολογία που επιτρέπει τη μεταφορά δεδομένων με υψηλή ταχύτητα, μέσω των ήδη υφιστάμενων τηλεφωνικών γραμμών. Το DSL επιτρέπει την ταυτόχρονη χρήση μιας γραμμής για την τηλεφωνική σύνδεση και μιας γραμμής για τη μετάδοση δεδομένων. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή τηλεφωνία και τις υπηρεσίες ISDN, όλες οι υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ταυτόχρονα. Τα αρχικά **ADSL** και **SDSL** αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τύπους σύνδεσης με διαφορετική μέγιστη αποστολή δεδομένων, μέγιστη λήψη δεδομένων και μέγιστη απόσταση. Κυρίως η σύνδεση αυτή απευθύνεται σε εξειδικευμένο κοινό.

Συσκευή για συνδέσεις ευρείας συχνότητας είναι το **καλωδιακό modem**, το οποίο είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να λειτουργεί με τις γραμμές της καλωδιακής τηλεόρασης.

Σύνδεση ευρείας συχνότητας παρέχεται και από το **UMTS κινητό τηλέφωνο** (Universal Mobile Telecommunications System), το οποίο παρέχει υψηλής ποιότητας ασύρματη επικοινωνία με μεγάλη ταχύτητα (μέχρι 2Mbits/sec). Το UMTS αποτελεί το μέλλον της ασύρματης κοινωνίας των πληροφοριών, με την παράδοση των μεγάλης αξίας ευρυζωνικών υπηρεσιών πληροφοριών, εμπορίου και ψυχαγωγίας στους κινητούς χρήστες, μέσω σταθερών, ασύρματων και δορυφορικών δικτύων.

Τέλος, άλλος τύπος σύνδεσης είναι και η σύνδεση μικρής συχνότητας **LAN**. Κυρίως, χρησιμοποιείται εντός ενός κτιρίου ή μιας μικρής ομάδας κτιρίων που έχουν μικρή απόσταση μεταξύ τους. Εντούτοις, η σύνδεση LAN επιτρέπει σύνδεση με άλλα LANs μέσω τηλεφωνικών γραμμών και ραδιοφωνικών κυμάτων, η οποία ονομάζεται WAN.

Ερωτήματα A5-Δ7: Τα ερωτήματα αφορούν μόνο στο προ-επιλεγμένο άτομο και πρέπει να απαντηθούν αποκλειστικά από αυτό. Για το λόγο αυτό στον A/α μέλους καταχωρείται ο αριθμός του μέλους. Αν για οποιοδήποτε λόγο το προ-επιλεγμένο μέλος απουσιάζει προσωρινά και η επικοινωνία μαζί του πρόκειται να γίνει άλλη ημέρα ή ώρα, στα χτένια θα καταχωρείται 00.

Χρήση υπολογιστών και διαδικτύου (internet): τόπος, συχνότητα χρήσης, δραστηριότητες

Τα ερωτήματα που ακολουθούν καταγράφουν τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή από το ερωτώμενο μέλος, καθώς και τον τόπο και τη συχνότητα χρήσης.

Ερώτημα B2: «Έχετε παρακολουθήσει εκπαιδευτικά σεμινάρια (διάρκειας έστω μισής ημέρας) σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές;»

Περιλαμβάνονται τα σεμινάρια που παρακολουθούν οι μαθητές στο σχολείο, αλλά και οι φοιτητές στα πλαίσια του εκπαιδευτικού τους προγράμματος. Ακόμα, περιλαμβάνονται οποιαδήποτε εκπαιδευτικά σεμινάρια γίνονται στα πλαίσια της εργασίας του ερευνωμένου ή στα πλαίσια προγραμμάτων ανεργίας κλπ.

Ερώτημα B3: «Χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή για:»

Το ερώτημα περιλαμβάνει ενέργειες που σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, από πολύ απλές, όπως ενεργοποίηση εικονιδίων επιφάνειας Windows για έναρξη κάποιας εφαρμογής, αντιγραφή αρχείου, κ.ά., μέχρι περισσότερο πολύπλοκες, που απαιτούν και ειδικές γνώσεις, όπως χρήση excel, δημιουργία ιστοσελίδας, δημιουργία προγράμματος κ.ά.

Ερώτημα B4: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;»

Στο ερώτημα αναφέρεται η **εργάσιμη ημέρα**, η οποία ποικίλει ανάλογα με την ασχολία/εργασία του ερευνωμένου. Έτσι, παραδείγματος χάρη, για δημόσιους υπαλλήλους ως εργάσιμες ημέρες θεωρούνται η Δευτέρα έως την Παρασκευή, ενώ για υπάλληλο σούπερ μάρκετ η Δευτέρα έως το Σάββατο. Κάθε ερευνώμενος θα απαντήσει στο ερώτημα βάσει του δικού του προγράμματος εργασίας.

Ερώτημα B5: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;»

Διευκρινίζεται ότι για άτομα που χρησιμοποίησαν κατά το πρώτο τρίμηνο Η/Υ, αν η εργασία του ερευνωμένου διενεργείται αποκλειστικά στην κατοικία του, θα πρέπει να καταχωρηθεί απάντηση στο πρώτο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία». Αν η εργασία του ερευνωμένου διενεργείται στην κατοικία, αλλά και σε άλλο χώρο τότε θα καταχωρηθεί απάντηση στο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία» και στο τετραγωνίδιο «2. Στην εργασία». Οι εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή στα πλαίσια της εργασίας τους, θα απαντήσουν στο τετραγωνίδιο «2. Στην εργασία», ενώ οι μαθητές / φοιτητές κλπ., που στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας –και όχι μόνο- χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό υπολογιστή στους χώρους εκπαίδευσης, θα απαντήσουν στο τετραγωνίδιο «3. Στην εκπαίδευση».

Χρήση internet

Τα ερωτήματα που ακολουθούν αφορούν στην πρόσβαση στο internet από το ερωτώμενο μέλος, καθώς και τον τόπο και τη συχνότητα πρόσβασης.

Ως **διαδίκτυο** (internet) νοείται ένα τεράστιο δίκτυο πολλών διαφορετικών διασυνδεδεμένων υπολογιστών (servers), οι οποίοι επικοινωνούν μεταξύ τους με ένα κοινό πρωτόκολλο επικοινωνίας. Το internet απαρτίζεται αυτή την στιγμή από εκατομμύρια Servers και χρήστες, που καθημερινά ανταλλάσσουν δισεκατομμύρια πληροφοριών. Το internet δεν έχει βάση ή ιδιοκτησία, καθώς ουσιαστικά αποτελείται από την παραπάνω υποδομή. Αυτό σημαίνει ότι, αν κάποια μέρα αποφασίζαμε όλοι να αποσυνδέσουμε τους υπολογιστές (servers) από τις γραμμές τους, τότε το internet με την ευρεία έννοια θα έπαυε να υπάρχει. Σημαντικές λειτουργίες / υπηρεσίες του internet είναι τα: Web, E-mail, FTP (πρωτόκολλο μεταφοράς αρχείων που αποτελεί ένα πρότυπο με το οποίο, χρησιμοποιώντας ειδικά προγράμματα (FTP Clients), μπορούμε να "κατεβάσουμε" μέσω του internet

αρχεία στον υπολογιστή μας), Chat, Newsgroups (χώρος στον οποίο πραγματοποιούνται ανοιχτές ή κλειστές συζητήσεις και υπάρχουν χιλιάδες διαφορετικές κατηγορίες συζητήσεων στις οποίες οι χρήστες μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα), κ.ά.

Ερώτημα Γ2: «Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, χρησιμοποιώντας το internet, αντιμετωπίσατε κάποιο από τα παρακάτω προβλήματα ασφάλειας;»

- *Αποκτήσατε ιδί, με αποτέλεσμα να χάσετε κάποια δεδομένα ή το χρόνο σας.* Καταφατική απάντηση δίνεται, ακόμα και εάν δε χάθηκαν δεδομένα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, αλλά ο ερευνόμενος έχασε χρόνο μέχρι να κατορθώσει να επαναφέρει τον υπολογιστή του στην προηγούμενη κατάσταση.
- *Κακή χρήση της πιστωτικής σας κάρτας.* Συνήθως χρέωση με ποσό μεγαλύτερο αυτού που αναφερόταν κατά την παραγγελία.
- *Κακή χρήση των προσωπικών σας στοιχείων.* Παραδείγματος χάρη, δόθηκαν τα προσωπικά σας στοιχεία (ονοματεπώνυμο, τηλέφωνο, ταχυδρομική διεύθυνση κ.ά.) σε εταιρείες διαφημιστικές, οι οποίες σας ενοχλούν.
- *Δεν είχα προβλήματα.* Αν κατά τους τελευταίους 12 μήνες δεν αντιμετώπισε ο ερευνόμενος προβλήματα.

Ερώτημα Γ4: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά είχατε πρόσβαση στο Internet;»

Για το ερώτημα ισχύουν οι παρατηρήσεις που αναφέρονται και στο ερώτημα Β4.

Ερώτημα Γ5: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2003, σε ποια από τα παρακάτω μέρη είχατε πρόσβαση στο internet (χρησιμοποιώντας υπολογιστή ή οποιαδήποτε άλλη συσκευή);»

Διευκρινίζεται ότι για εργαζομένους, που έχουν πρόσβαση στο internet στα πλαίσια της εργασίας τους και η εργασία διενεργείται αποκλειστικά στην κατοικία τους, θα καταχωρηθεί απάντηση στο πρώτο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία».

Στα υπο-ερωτήματα 4.1-4.6 περιλαμβάνονται οι δημόσιες βιβλιοθήκες, τα ταχυδρομεία, οι δημόσιες υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των Δημαρχείων και των Κοινοτικών γραφείων), οι πολιτιστικοί σύλλογοι, οι αθλητικοί όμιλοι και τα σωματεία, τα ΚΑΠΗ, οι σύλλογοι νέων και γενικότερα σύλλογοι / όμιλοι εθελούσιας συμμετοχής, τα internet καφέ και τέλος τα σπίτια φίλων που διαθέτουν σύνδεση στο διαδίκτυο.

Ερώτημα Γ6: «Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, πόσες ώρες, συνολικά, την εβδομάδα ασχοληθήκατε με το internet;»

Προσμετρώνται οι ώρες ενεργής χρήσης του internet στην κατοικία, στην εργασία ή σε οποιοδήποτε άλλο χώρο και όχι οι ώρες σύνδεσης.

Ερώτημα Γ7: «Το πρώτο τρίμηνο του 2003, είχατε λάβει κάποιο από τα παρακάτω μέτρα, που σχετίζονται με την ασφάλεια του υπολογιστή ή του κινητού σας;»

- *Εγκαταστήσατε πρόγραμμα ελέγχου «ιών».* Συνήθης τρόπος ελέγχου, αποφυγής και καταπολέμησης «ιών», που δημιουργούν προβλήματα στον υπολογιστή.
- *Αναβαθμίσατε το υπάρχον πρόγραμμα ελέγχου «ιών».* Λόγω εμφάνισης νέων ιών, απαιτείται αναβάθμιση των προγραμμάτων ελέγχου και «αντιβίωσης», κατά τακτά χρονικά διαστήματα.
- *Κάνατε χρήση online πιστοποίησης για πρόσβαση στο internet (χρησιμοποιήσατε κωδικό πρόσβασης –PIN- ή ψηφιακή υπογραφή).* **Online πιστοποίηση** χρησιμοποιείται για την αναγνώριση ενός ατόμου /χρήστη, ώστε να του επιτραπεί η πρόσβαση σε συγκεκριμένες τοποθεσίες του internet. Η πιστοποίηση, συνήθως, επιτυγχάνεται με τη χρήση κωδικού χρήστη και κωδικού πρόσβασης ή ψηφιακής υπογραφής. Ψηφιακή υπογραφή είναι ένας ψηφιακός κωδικός, ο οποίος επισυνάπτεται στο ηλεκτρονικό μήνυμα και ο οποίος είναι μοναδικός για κάθε αποστολέα. Όπως και η γραπτή υπογραφή διασφαλίζει την ταυτότητα του αποστολέα του μηνύματος και είναι σημαντική στο ηλεκτρονικό εμπόριο.

Λόγοι χρήσης του διαδικτύου

Ερώτημα Γ8: «Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, για ποιους από τους παρακάτω λόγους χρησιμοποιήσατε το internet;»

Επικοινωνία

➤ Αποστέλλετε ή Λάβετε ηλεκτρονικά μηνύματα

Από τους δημοφιλέστερους σήμερα τρόπους επικοινωνίας τόσο σε προσωπικό, όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Ηλεκτρονικά μηνύματα αποστέλλονται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και μέσω κινητών τηλεφώνων (WAP, GPRS, κλπ.).

➤ Τηλεφωνήσατε ή παρακολουθήσατε τηλε-συνδιάσκεψη, μέσω του internet

Η τηλε-συνδιάσκεψη επιτυγχάνεται ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους συμμετέχοντες από διαφορετικές τοποθεσίες με χρήση δικτύων υπολογιστών. Κάθε συμμετέχων έχει video κάμερα, μικρόφωνο και ηχεία στο computer του και, καθώς μιλάει με τον άλλο, ο ήχος μεταφέρεται μέσω δικτύου και φτάνει στα ηχεία του συνομιλητή. Οι εικόνες μεταφέρονται μέσω video κάμερας και εμφανίζονται στην οθόνη του συνομιλητή.

Οι χρήστες οφείλουν να κλείνουν μια τηλεδιάσκεψη τρεις (3) εργάσιμες ημέρες πριν από την ημέρα της πραγματοποιήσεώς της και να βρίσκονται σε ειδικά διαρρυθμισμένες αίθουσες (στούντιο). Επισημαίνεται ότι, επί του παρόντος, η Υπηρεσία Τηλεδιάσκεψης παρέχεται μόνο για διεθνείς τηλεδιασκέψεις. Η ελάχιστη διάρκεια μιας τηλεδιάσκεψης είναι τριάντα λεπτά της ώρας και το κόστος της καθορίζεται από το τιμολόγιο της κάθε εταιρείας τηλεπικοινωνιών, που ισχύει κατά την ημέρα της πραγματοποίησής της.

➤ Άλλος λόγος (συζήτηση μεταξύ χρηστών του internet κ.ά.)

Με τον όρο συζήτηση μεταξύ χρηστών του internet (Chat) νοείται η ζωντανή online επικοινωνία/ συνομιλία, μέσω του internet, με χρήση του πληκτρολογίου –με μορφή κειμένου-, μεταξύ δύο τουλάχιστον συνομιλητών.

Αγορά – πώληση προϊόντων και υπηρεσιών, τραπεζικές συναλλαγές

➤ Τραπεζικές συναλλαγές

Οι τράπεζες προσφέρουν στους πελάτες τους (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) τον πιο εξελιγμένο τρόπο επικοινωνίας μαζί τους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ενημερώνονται για τους λογαριασμούς τους και να διενεργούν τραπεζικές ή χρηματιστηριακές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου, από το σπίτι ή το γραφείο, με ταχύτητα και ασφάλεια, εξοικονομώντας πολύτιμο προσωπικό χρόνο.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται, διαφέρουν από τράπεζα σε τράπεζα και είναι μεταξύ άλλων :

- ο Ενημέρωση για το υπόλοιπο λογαριασμών
- ο Ενημέρωση για την κίνηση των λογαριασμών (ημερήσια/ μηνιαία ανάλυση)
- ο Μεταφορά χρημάτων από ένα λογαριασμό σε άλλο
- ο Πληρωμή Φ.Π.Α, εφόσον η σχετική δήλωση υποβάλλεται μέσω internet (TAXISnet)
- ο Πληρωμή λογαριασμών ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.ά.
- ο Πληρωμή δόσεων πιστωτικών καρτών
- ο Εξόφληση ασφάλιστρων ζωής

➤ Κάνετε χρήση άλλων οικονομικών υπηρεσιών (αγορά μετοχών κλπ.)

- ο Αγοραπωλησία μετοχών και ενημέρωση για την τύχη της εντολής που δίνεται, με δυνατότητα ακύρωσης της εντολής πριν την πραγματοποίησή της
- ο Ενημέρωση για το χαρτοφυλάκιο αμοιβαίων κεφαλαίων κλπ.

- **Αγοράσατε / παραγγείλατε προϊόντα ή υπηρεσίες** (εκτός από οικονομικές υπηρεσίες)
Απαντάται το υπο-ερώτημα αν το ερευνώμενο μέλος αγόρασε ή παρήγγειλε προϊόντα ή υπηρεσίες που δεν είναι οικονομικής φύσης και δεν έχουν περιληφθεί στα υπο-ερωτήματα 9 και 10, όπως π.χ. είδη ένδυσης, βιβλία κλπ.

Συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες

- **Λάβατε πληροφορίες από τις ιστοσελίδες δημοσίων υπηρεσιών**
Οι πληροφορίες που μπορεί να λάβει κάθε ενδιαφερόμενος αφορούν σε όλους σχεδόν τους τομείς. Μερικές μόνο από αυτές είναι:
  - ο Πληροφορίες για συναλλαγή με υπηρεσίες κοινής ωφελείας: ΟΤΕ (παροχή νέας τηλεφωνικής σύνδεσης, τηλεφωνικός κατάλογος κ.ά.), ΔΕΗ (παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κ.ά.), ΕΛΤΑ κλπ.
  - ο Ωράριο εργασίας Δημοσίων Υπηρεσιών και τηλέφωνα επικοινωνίας με αυτές.
  - ο Πληροφορίες για στρατιωτική θητεία
  - ο Πληροφορίες για έκδοση ταυτότητας και διαβατηρίου
  - ο Πληροφορίες για φορολογία

➤ Προμηθευτήκατε αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ.

Η ηλεκτρονική επικοινωνία στη Δημόσια Διοίκηση ισχύει από την 1^η Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνει την επικοινωνία μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών ή μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών (ή ΝΠΔ ή Ενώσεων Πολιτών) με τηλεομοιότυπο (fax) και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail). Η ηλεκτρονική επικοινωνία θεσπίστηκε με το άρθρο 14 του ν.2672/98. Με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων, ηλεκτρονικά μπορούν να διακινούνται αιτήσεις, ερωτήματα, πιστοποιητικά, βεβαιώσεις, απαντήσεις, οδηγίες, εκθέσεις, μελέτες κλπ. Τα ηλεκτρονικά μηνύματα, δηλαδή αποστολές e-mail από δημόσια υπηρεσία προς πολίτη και αντιστρόφως, μπορούν να είναι μόνο αιτήσεις παροχής πληροφοριών και απαντήσεις στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών.

- **Αποστείλατε συμπληρωμένες αιτήσεις, βεβαιώσεις, φορολογική δήλωση κλπ.**
Για δευτέρα χρονιά, είναι δυνατή η υποβολή της φορολογικής δήλωσης μέσω διαδικτύου, διαδικασία η οποία λόγω των προνομίων που παρέχει (γρήγορη εκκαθάριση, έκπτωση, αποφυγή ταλαιπωρίας) προτιμάται από μεγάλο αριθμό φορολογουμένων.

Υπηρεσίες εκπαίδευσης

- **Αναζητήσατε πληροφορίες που σχετίζονται με κάποια επίσημη βαθμίδα Εκπαίδευσης**
Οι πληροφορίες μπορεί να αφορούν στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια εκπαίδευση, ή ακόμα σε μεταπτυχιακές σπουδές (masters και PhD).
- **Αναζητήσατε πληροφορίες για προγράμματα μετεκπαίδευσης**
Πληροφορίες για μετεκπαιδευτικά προγράμματα που δεν περιλαμβάνονται στην προηγούμενη κατηγορία (16) και που μπορεί να σχετίζονται με την εργασία, τα χόμπι ή οποιαδήποτε ενδιαφέροντα του ερευνωμένου.
- **Αναζητήσατε πληροφορίες για άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα που σχετίζονται με ευκαιρίες εργασίας**
Οι πληροφορίες αφορούν σε εκπαιδευτικά προγράμματα που παρακολουθούν, κυρίως, άνεργοι, προκειμένου να βελτιώσουν τις πιθανότητες για εύρεση εργασίας ή ακόμα και για να εξασφαλίσουν κάποια αμοιβή, όταν πρόκειται για επιδοτούμενα σεμινάρια. Τέτοια προγράμματα μπορούν να παρακολουθήσουν και όσοι επιθυμούν να αλλάξουν εργασία.

Ερώτημα Γ9: «Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε το internet για υπηρεσίες υγείας, για εσάς ή για άλλους;»

- Αναζητήσατε πληροφορίες υγείας σχετικές με κακώσεις, τραύματα, ασθένειες ή διατροφή. Πληροφορίες και συμβουλές από sites που αφορούν στην υγεία.

- Κλείσατε ραντεβού (online) με κάποιον γιατρό.
Στις περιπτώσεις που ο γιατρός έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο, μέσω της οποίας μπορείτε να κλείσετε ραντεβού.
- Ζητήσατε (online) συνταγή από γιατρό.
Όπως στην προηγούμενη περίπτωση αλλά μόνο για χορήγηση συνταγής.
- Ζητήσατε (online) ιατρική συμβουλή από γιατρό.
Επικοινωνία με το γιατρό, προκειμένου να λάβετε συμβουλή, χωρίς να τον επισκεφθείτε.

Ερωτήματα Γ10 – Γ11:

Το **ερώτημα Γ10** απευθύνεται σε εργαζομένους ή σε άτομα που αναζητούν εργασία και, ως εκ τούτου, θα απαντήσουν **Όχι** όσοι δεν εργάζονται και δεν αναζητούν εργασία, π.χ. μαθητές/φοιτητές, συνταξιούχοι, νοικοκυρές.

Τα ερωτήματα απευθύνονται:

(α) σε εργαζομένους οι οποίοι χρησιμοποιούν το internet για:

- να βρουν πληροφορίες για την εργασία ή την επιχείρησή τους (π.χ. για δάνεια, για νέα προϊόντα, κλπ.), **υπο-ερώτημα (1)**
- να στείλουν την εργασία που έχουν αναλάβει στο χώρο εργασίας τους (τηλε-εργασία), **υπο-ερώτημα (3)**
- να έχουν πρόσβαση σε αρχεία που υπάρχουν στον υπολογιστή της εργασίας τους ή ακόμα να ενημερωθούν για μηνύματα που λαμβάνουν στο χώρο εργασίας τους, κάνοντας χρήση του server του εργοδότη τους, **υπο-ερώτημα (4)**
- να στείλουν ή να λάβουν ηλεκτρονικά μηνύματα (e-mails) για θέματα που σχετίζονται με την εργασία τους κλπ., **υπο-ερώτημα (5)**

(β) σε ανέργους οι οποίοι χρησιμοποιούν το internet για:

- να αναζητήσουν εργασία, να στείλουν αιτήσεις για εργασία κλπ., **υπο-ερώτημα (2)**

Συναλλαγές στο διαδίκτυο: Δραστηριότητες και εμπόδια

Τα ερωτήματα που ακολουθούν αφορούν στο ηλεκτρονικό εμπόριο, δηλαδή σε κάθε εμπορική συναλλαγή η οποία πραγματοποιείται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου, μέσω του διαδικτύου.

Ερώτημα Δ1: «Το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003, αγοράσατε/ παραγγείλατε προϊόντα ή υπηρεσίες, μέσω internet, για προσωπική χρήση.»

Η απάντηση στο ερώτημα είναι άμεσα εξαρτώμενη από την απάντηση που έχει δοθεί στο ερώτημα Γ8 και ειδικότερα στα υπο-ερωτήματα 9, 10 και 11, που αφορούν σε τραπεζικές συναλλαγές και σε αγορά προϊόντων και υπηρεσιών (οικονομικών και μη), αντίστοιχα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί, αφού το ερώτημα Γ8 δε διευκρινίζει, αν η αγορά ή η παραγγελία έγιναν για λόγους προσωπικούς, εργασιακούς ή και τα δύο. Έτσι, θα καταχωρείται απάντηση «Ναι» αν υπάρχει απάντηση (θετική) σε ένα τουλάχιστον από τα υπο-ερωτήματα 9, 10 και 11 και μετά τη διαπίστωση ότι ο ερευνώμενος πραγματοποίησε κάποιες από τις αγορές ή παραγγελίες για προσωπικούς λόγους. Για την περίπτωση που οι αγορές ήταν για προσωπικούς και εργασιακούς λόγους, τα ερωτήματα Δ4.1- Δ6 θα απαντηθούν μόνο για το τμήμα των αγορών και παραγγελιών που αφορούν προσωπικούς λόγους.

Ερωτήματα Δ4.1 και Δ4.2:

Τα ερωτήματα καταγράφουν την αξία των προϊόντων ή υπηρεσιών που αγοράστηκαν ή παραγγέλθηκαν κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους 2003 και δεν ήταν οικονομικής φύσης (όπως αγορά μετοχών, αμοιβαίων κεφαλαίων, τραπεζικές συναλλαγές κλπ.). Επομένως, θα καταχωρηθεί η αξία των προϊόντων ή υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο υπο-ερώτημα 11 του Γ8 και των οποίων οι αγορές έγιναν για προσωπική και μόνο χρήση.

Αν στο ερώτημα Γ8 υπάρχει απάντηση μόνο στα υπο-ερωτήματα 9 ή και 10 (και όχι στο υπο-ερώτημα 11), τότε, επειδή δεν πρέπει να συμπεριληφθεί η αξία των οικονομικών αυτών υπηρεσιών στο Δ4.1, θα καταχωρείται απάντηση 1 «Ναι» και στο Δ4.2 μηδέν € [____0____].

Ερώτημα Δ6: «Τους τελευταίους 12 μήνες, τι προϊόντα ή υπηρεσίες αγοράσατε ή παραγγείλατε από το internet, για προσωπική σας χρήση;»

Στο ερώτημα αναφέρονται διάφορες κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών, και ο ερευνώμενος καλείται να απαντήσει αν αγόρασε ή παρήγγειλε προϊόντα ή υπηρεσίες για προσωπική χρήση και τι ήταν αυτά/ές. Για όσους έχουν στο παρελθόν πραγματοποιήσει αγορές, αλλά όχι κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες, η απάντηση θα καταχωρείται στο υπο-ερώτημα 14.

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1. Γενικά

Μόλις ολοκληρωθεί η τηλεφωνική επικοινωνία με το νοικοκυριό, και ανεξάρτητα από το αν συμπληρώθηκαν όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου, ορισμένα μόνον από αυτά ή και κανένα, ο ερευνητής οφείλει να συμπληρώσει την τελευταία σελίδα με τα **Αποτελέσματα Συνέντευξης**. Τα Αποτελέσματα Συνέντευξης συμπληρώνονται ακόμα και εάν δεν επιτευχθεί επικοινωνία με το νοικοκυριό ή το νοικοκυριό αρνηθεί να συμμετάσχει.

2. Τρόπος συμπλήρωσης

- **Κωδικός 1:** Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε σε επίπεδο νοικοκυριού και σε ατομικό επίπεδο αν έχουν συμπληρωθεί όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου (τμήμα δημογραφικών στοιχείων, στοιχείων εκπαίδευσης και ασχολίας, ερωτήσεις A1-Δ7 και ανεξάρτητα αν η συνέντευξη, λόγω ροής, έχει τελειώσει σε προηγούμενα ερωτήματα).
- **Κωδικός 2:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί, παρά τις επαναλαμβανόμενες τηλεφωνικές κλήσεις, δεν επιτεύχθηκε επικοινωνία με το νοικοκυριό (είτε γιατί το τηλέφωνο είναι λάθος είτε γιατί κανείς δεν απαντά / απουσιάζει το νοικοκυριό κλπ.).
- **Κωδικός 3:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί τα μέλη του νοικοκυριού έχουν ηλικία εκτός των ορίων ηλικίας, που περιλαμβάνονται στην έρευνα (16-74 ετών). Στην περίπτωση αυτή συμπληρώνεται μόνο το τμήμα των δημογραφικών στοιχείων, από τα οποία και διαπιστώνεται η ηλικία των μελών του νοικοκυριού και στη συνέχεια το παρόν τμήμα των Αποτελεσμάτων Συνέντευξης.
- **Κωδικός 4:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, αν και υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία με το νοικοκυριό λόγω **άρνησης** για συνεργασία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
& ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

ΟΔΗΓΙΕΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

Έτους 2007

Πειραιάς, Μάρτιος 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελ.

1. Γενικά	3
2. Νομική Βάση.....	3
3. Σκοπός της Έρευνας.....	3
4. Κάλυψη.....	3
5. Σχεδιασμός της Έρευνας.....	3
6. Χρόνος διενέργειας της έρευνας	4

II. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1. Νοικοκυριό	4
2. Μέλη του νοικοκυριού.....	4
3. Περίοδοι αναφοράς.....	4

III. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΗΛΙΚΙΑΣ 16-74 ΕΤΩΝ (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1)...	5
1. Γενικά	5
2. Έντυπα της έρευνας	5
3. Τεχνική της συνέντευξης.....	5
4. Τρόποι συμπλήρωσης των ερωτημάτων	6
5. Επιμέρους τμήματα.....	6
ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ	6
1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	6
2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ.....	7
ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	7
ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ, ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ, ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΧΡΗΣΗΣ.....	10
ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	11
ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ	16
ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: e-ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ.....	17
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	18
1. Γενικά.....	18
2. Τρόπος συμπλήρωσης.....	18
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΗΛΙΚΙΑΣ 16-74 ΕΤΩΝ (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1)....	18

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικά

Η Έρευνα Χρήσης Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας των νοικοκυριών (ICT) είναι μέρος ενός κοινοτικού στατιστικού προγράμματος στο οποίο συμμετέχουν όλες οι χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικός στόχος της έρευνας είναι η μελέτη, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, του βαθμού χρήσης των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από τα νοικοκυριά και ο υπολογισμός των δεικτών e-Europe, που αφορούν στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

Η συγκρισιμότητα των στοιχείων επιβάλλει σε όλες τις χώρες-μέλη, κατά το σχεδιασμό και την κατάρτιση του ερωτηματολογίου, να ληφθούν υπόψη οι οδηγίες και το προτεινόμενο ερωτηματολόγιο της Eurostat, αφού προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας, χωρίς ωστόσο να υπάρχει δυνατότητα αλλαγής των ερωτημάτων από τα οποία προκύπτουν οι προαναφερθέντες δείκτες e-Europe.

2. Νομική βάση

Η έρευνα διενεργείται κατόπιν απόφασης του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, βάσει συμβολαίου που προσυπογράφει η Commission (Eurostat) και η ΕΣΥΕ, στα πλαίσια του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Κοινοβουλίου με αριθ. 808/2004.

3. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση, ανάλογα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την εκπαίδευση και την ασχολία του ερευνώμενου μέλους του νοικοκυριού:

- της πρόσβασης σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας (*ψηφιακή, δορυφορική τηλεόραση, κινητό τηλέφωνο, ηλεκτρονικός υπολογιστής, σύνδεση στο διαδίκτυο - internet κλπ.*)
- της χρήσης κινητού τηλεφώνου, υπολογιστών και internet
- του ηλεκτρονικού εμπορίου μέσω internet
- των e-δεξιοτήτων

4. Κάλυψη

Η έρευνα καλύπτει τα νοικοκυριά όλης της Χώρας, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή τα οποιαδήποτε οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, με μόνη προϋπόθεση την ύπαρξη τουλάχιστον ενός μέλους ηλικίας 16-74 ετών.

Εξαιρούνται από την έρευνα οι παρακάτω περιπτώσεις:

- Συλλογικές κατοικίες, όπως π.χ. ξενοδοχεία, πανσιόν, νοσοκομεία, γηροκομεία, στρατόπεδα, αναμορφωτήρια κλπ. Ως συλλογικές κατοικίες θα θεωρηθούν και τα νοικοκυριά με περισσότερους από πέντε οικότροφους.
- Νοικοκυριά με μέλη ξένους υπηκόους που υπηρετούσαν σε ξένες διπλωματικές αποστολές.

5. Σχεδιασμός της έρευνας

Στην Έρευνα Χρήσης Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας, εφαρμόζεται η μέθοδος της διασταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, με πρωτογενή μονάδα έρευνας την επιφάνεια (ένα ή περισσότερα ενοποιημένα οικοδομικά τετράγωνα) και τελική μονάδα έρευνας το νοικοκυριό.

Το δείγμα αποτελείται από 6.219, συνολικά, νοικοκυριά και 6.664 άτομα. Ερευνώνται τα νοικοκυριά τα οποία ανταποκρίθηκαν στην προηγούμενη έρευνα έτους 2006 και υποδείγμα νοικοκυριών που ερευνηθήκαν για πρώτη φορά στην έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών έτους 2006 και τα οποία διαθέτουν τηλέφωνο.

Τα νοικοκυριά των Δήμων της Περιφέρειας Πρωτευούσης και του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης, χωρίζονται σε 40 ομοιογενή και ισομεγέθη (κατά προσέγγιση) στρώματα. Κάθε στρώμα ορίζεται από τη διασταύρωση της Γεωγραφικής Περιφέρειας και των 4 βαθμών αστικότητας.

Σε κάθε στρώμα, τα νοικοκυριά που δεν επιλέγησαν από την έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών ήταν οι περιπτώσεις όπου:

- Το νοικοκυριό αρνήθηκε τη συνεργασία,
- Το νοικοκυριό είναι εκτός πεδίου έρευνας, δηλαδή τα μέλη του έχουν ηλικία εκτός των ορίων ηλικίας που περιλαμβάνονται στην έρευνα και
- Υπήρξε αδυναμία επικοινωνίας με το νοικοκυριό, λόγω μη καταγραφής του σωστού αριθμού τηλεφώνου ή λόγω προσωρινής απουσίας.

6. Χρόνος διενέργειας της έρευνας

Η έρευνα θα διενεργηθεί κατά το χρονικό διάστημα Απρίλιος-Μάιος 2007.

II. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1. Νοικοκυριό

Νοικοκυριό είναι ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία. Αναγκαία προϋπόθεση, για να συμπεριληφθεί το νοικοκυριό στην έρευνα είναι η ύπαρξη ενός τουλάχιστον μέλους ηλικίας 16-74 ετών.

2. Μέλη του νοικοκυριού

Ως μέλη του νοικοκυριού θεωρούνται τα άτομα, που κατά το **πρώτο τρίμηνο του έτους 2007** (ή κατά το μεγαλύτερο διάστημα του πρώτου τριμήνου) διέμεναν στην κατοικία.

Επομένως, καταγράφονται τα άτομα που διέμεναν στο νοικοκυριό κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, είτε αυτά περιλαμβάνονται στο Απόσπασμα Μητρώου Νοικοκυριού είτε όχι, είτε συνεχίζουν να διαμένουν κατά το διάστημα διενέργειας της έρευνας στο νοικοκυριό είτε όχι.

Δε θα καταγραφούν τα μέλη που σήμερα διαμένουν στο νοικοκυριό, γιατί εγκαταστάθηκαν σε αυτό μετά το πρώτο τρίμηνο (επέστρεψαν, είναι νεογέννητα κλπ.).

3. Περίοδοι αναφοράς

Τα χρονικά διαστήματα, στα οποία αναφέρονται τα στοιχεία που συλλέγονται με την έρευνα αποκαλούνται περίοδοι αναφοράς. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιούνται οι παρακάτω περίοδοι αναφοράς:

- **31^η Μαρτίου 2007** (εκπαίδευση)
- **ημέρα διενέργειας της έρευνας** (ασχολία μέλους, επάγγελμα)
- **3 πρώτοι μήνες του έτους 2007 -Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος-** (ερωτήματα Α1, Α2, Β2, Β3, Γ2, Γ3, Γ5, κ.ά.)
- **12 τελευταίοι μήνες** (Γ10, Δ2, κ.ά.)

III. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΗΛΙΚΙΑΣ 16-74 ΕΤΩΝ (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1)

1. Γενικά

- **ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ για μέλη ηλικίας 16-74 ετών.** Το ερωτηματολόγιο συλλέγει πληροφορίες για ολόκληρο το νοικοκυριό (Ενότητα δημογραφικών - **1**. Στοιχεία Νοικοκυριού και Ενότητα Α: πρόσβαση σε επιλεγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας -ερωτήσεις Α1-Α5), αλλά και ατομικές πληροφορίες (Ενότητα δημογραφικών - **2**. Στοιχεία επιλεγμένου μέλους και οι ενότητες Β, Γ, Δ και Ε) για ένα μέλος ηλικίας 16-74 ετών, το οποίο επιλέγεται τυχαία.
- **ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ για μέλη ηλικίας 12-15 ετών.** Το ερωτηματολόγιο συλλέγει πληροφορίες για παιδιά ηλικίας 12-15 ετών.

2. Έντυπα της έρευνας

Εκτός από τα ερωτηματολόγια θα χρησιμοποιηθεί και το βοηθητικό έντυπο:

Απόσπασμα Μητρώου Νοικοκυριού

που προκύπτει από τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών και περιλαμβάνει, εκτός από τα στοιχεία αναγνώρισης του νοικοκυριού (κωδικό νοικοκυριού, δήμο ή κοινότητα, οικισμός, ταχυδρομική διεύθυνση) τα ονοματεπώνυμα των μελών του νοικοκυριού, το φύλο, την ηλικία τους, καθώς και το τηλέφωνο της κατοικίας. Στο ίδιο απόσπασμα αναγράφεται ποιο θα είναι το μέλος ηλικίας 16-74 ετών που θα δώσει τα στοιχεία σε ατομικό επίπεδο, καθώς και το/τα προεπιλεγέν/τα παιδί/ά ηλικίας 12-15 ετών (για περιορισμένο μόνο αριθμό νοικοκυριών).

3. Τεχνική της συνέντευξης

Η επιτυχία της έρευνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα του ερευνητή να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Θα πρέπει να τονίσει ιδιαίτερα ότι τα στοιχεία της έρευνας είναι ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΑ, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων 3267/56 και 2392/96, και ότι κανείς άλλος δε θα λάβει γνώση αυτών, ότι τιμωρείται αυστηρά ο ερευνητής που τυχόν θα αποκαλύψει πληροφορίες, που αφορούν στο νοικοκυριό, σε τρίτους και ότι με τα στοιχεία όλων των νοικοκυριών και των ατόμων μαζί θα καταρτιστούν συγκεντρωτικοί στατιστικοί πίνακες.

Η έρευνα θα διεξαχθεί τηλεφωνικά. Ο ερευνητής πρέπει να ελέγξει την ορθότητα των στοιχείων, που αναγράφονται στο **Απόσπασμα Μητρώου Νοικοκυριού** και τα οποία προέρχονται από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών παρελθόντων ετών και να το ενημερώσει σωστά, έχοντας υπόψη ποια άτομα πρέπει να καταγραφούν ως μέλη του νοικοκυριού (Βασικές έννοιες και ορισμοί - 2 «Μέλη του νοικοκυριού»). Στη συνέχεια, ζητάει να συνομιλήσει με το μέλος ηλικίας 16 -74 ετών που έχει προ-επιλεγεί να δώσει τις πληροφορίες. Για περιορισμένο αριθμό νοικοκυριών έχουν επιλεγεί δύο μέλη ηλικίας 16-74 ετών για έρευνα.

Ειδικότερα:

- Αν το προ-επιλεγμένο μέλος παραμένει μέλος του νοικοκυριού και υπάρξει επικοινωνία μαζί του, το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται από αυτό.
- Αν το μέλος που πρέπει να δώσει τις ατομικές πληροφορίες απουσιάζει προσωρινά (*είναι στην εργασία του, σε επίσκεψη κλπ.*) κλείνουμε το επόμενο τηλεφωνικό ραντεβού.
- Αν το μέλος που πρέπει να δώσει τις ατομικές πληροφορίες, αν και είναι μέλος του νοικοκυριού, απουσιάζει προσωρινά (*είναι σε ταξίδι εργασίας ή αναψυχής ή ασθενής, κλπ.*) και δεν μπορούμε, τις προσεχείς ημέρες να επικοινωνήσουμε μαζί του, τότε αυτό αντικαθίσταται με άλλο μέλος ηλικίας 16-74 ετών, με τη χρήση του πίνακα τυχαίων αριθμών, αφού «νοητά» εξαιρέσουμε από τη διαδικασία επιλογής το μέλος αυτό. Στη συνέχεια, συμπληρώνεται το ερωτηματολόγιο από το μέλος που θα υποδείξει η διαδικασία επιλογής με τη χρήση τυχαίων αριθμών.

- Αν ο αριθμός των μελών έχει μειωθεί και ειδικότερα το προ-επιλεγμένο μέλος δεν είναι πλέον μέλος διότι μετακόμισε μόνιμα σε άλλη κατοικία ή παρουσιάστηκε στο στρατό ή έφυγε για σπουδές, τότε αυτό αντικαθίσταται με άλλο μέλος ηλικίας 16-74 ετών, με τη χρήση του πίνακα τυχαίων αριθμών. Αν ο αριθμός των μελών έχει μειωθεί αλλά το προ-επιλεγμένο μέλος παραμένει στο νοικοκυριό, τότε αυτό δεν αντικαθίσταται.
- Τέλος, αν τα μέλη του νοικοκυριού έχουν αυξηθεί και έχουν προστεθεί σε αυτά άλλα ηλικίας 16-74 ετών, τότε προκειμένου να έχουν και τα νέα μέλη ίσες πιθανότητες να επιλεγούν για έρευνα, χρησιμοποιείται ο πίνακας των τυχαίων αριθμών και επιλέγεται με βάση τη νέα σύνθεση τυχαία το μέλος που θα δώσει τις πληροφορίες.

Αν στο νοικοκυριό διαμένουν παιδιά ηλικίας 12-15 ετών, στο Απόσπασμα Μητρώου Νοικοκυριού, όπως προαναφέραμε, έχει σημειωθεί ποιο έχει επιλεγεί, τυχαία, να δώσει ατομικά στοιχεία, οπότε ο ερευνητής ζητάει να μιλήσει με αυτό. Εάν το μέλος είναι διαθέσιμο, συμπληρώνεται το ερωτηματολόγιο (Ερωτηματολόγιο 2) διαφορετικά αυτό αντικαθίσταται, εάν υπάρχει και άλλο μέλος ίδιας ηλικιακής ομάδας, και ισχύουν όσα προαναφέρθηκαν για το μέλος ηλικίας 16-74 ετών.

4. Τρόποι συμπλήρωσης των ερωτημάτων

Οι απαντήσεις που θα δοθούν στα ερωτήματα:

- α) Σημειώνονται με ένα **X** στο ανάλογο τετραγωνίδιο και αφορούν **μόνο θετικές** απαντήσεις. Επομένως, εάν σε κάποιο ερώτημα δεν πρέπει να υπάρχει θετική απάντηση, τότε το αντίστοιχο τετραγωνίδιο θα αφήνεται κενό.

Το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, ειδικότερα, είναι έτσι διαμορφωμένο ώστε δεν επιτρέπεται στον καταχωρητή να «φεύγει» από κάποιο ερώτημα εάν δεν έχει καταχωρήσει τουλάχιστον μία απάντηση (θετική), εφόσον βέβαια, σύμφωνα με τη λογική ροή, το συγκεκριμένο ερώτημα πρέπει να έχει απάντηση.

- β) Γράφονται αριθμητικά στο πεδίο. *Παράδειγμα:* Έτος γέννησης

1964

- γ) Γράφονται αριθμητικά στα χτένια. *Παράδειγμα:* Συνολικός αριθμός μελών του νοικοκυριού

| 0 | 4 |

Τα βέλη (→) υποδεικνύουν στον ερευνητή τον αριθμό της επόμενης ερώτησης, με την οποία θα συνεχίσει τη συνέντευξη.

5. Επιμέρους τμήματα

Στην αναλυτική παρουσίαση, των ερωτημάτων που ακολουθούν, δεν περιλαμβάνονται τα ερωτήματα των οποίων η συμπλήρωση είναι απλή και δεν απαιτούνται περαιτέρω διευκρινίσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ

Οι πληροφορίες για τη συμπλήρωση του τμήματος αυτού του ερωτηματολογίου, αφορούν σε ολόκληρο το νοικοκυριό και λαμβάνονται από το μέλος του νοικοκυριού ηλικίας 16-74 ετών που επιλέγεται να παράσχει τις πληροφορίες και σε ατομικό επίπεδο.

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

Καταγράφονται τα μέλη του νοικοκυριού (όνομα, επώνυμο και έτος γέννησης), σύμφωνα με το τμήμα II των οδηγιών για το ποια άτομα καταγράφονται ως μέλη του νοικοκυριού, καθώς και ο συνολικός αριθμός των μελών του νοικοκυριού και ο συνολικός αριθμός των μελών που έχουν ηλικία μικρότερη των 16 ετών.

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

Τα στοιχεία του τμήματος αυτού αφορούν μόνο στο επιλεγμένο μέλος και είναι :

- Η ηλικία (διψήφιος αριθμός)
- Το φύλο
- Το επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει το μέλος, μέχρι τις 31 Μαρτίου 2007
- Η κύρια ασχολία
- Το επάγγελμα του ερευνώμενου μέλους, το οποίο συμπληρώνεται μόνο για όσους είναι εργαζόμενοι (στην «κύρια ασχολία» υπάρχουν οι κωδικοί 1 ή 2).

Ειδικότερα:

Η **ασχολία** κάθε μέλους χαρακτηρίζεται με μία μόνο απάντηση και αφορά στην κύρια ασχολία του. Στην περίπτωση που το ερωτώμενο άτομο έχει περισσότερες από μία ασχολίες, π.χ. φοιτήτρια που εργάζεται, καταχωρείται η ασχολία που το ίδιο το μέλος θεωρεί σπουδαιότερη. Η απάντηση καταχωρείται σύμφωνα με τους κωδικούς 1 - 5.

- **Κωδικός 1 - Μισθωτός:** Για άτομα που εργάζονται κατά την περίοδο διενέργειας της έρευνας και είναι μισθωτοί. Στους μισθωτούς περιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι ανεξάρτητα από τον τρόπο πληρωμής τους (με μισθό, ημερομίσθιο, σε είδος, με ποσοστά κλπ.). Ακόμα, τα άτομα που έχουν διακόψει προσωρινά την εργασία τους, γιατί βρίσκονται σε κανονική ή αναρρωτική άδεια, απεργία κλπ.
- **Κωδικός 2 - Αυτοαπασχολούμενος:** Για όσους έχουν εισοδήματα από δική τους επιχείρηση, ελεύθερο επάγγελμα, υπεργολαβία, παροχή υπηρεσιών, συγγραφικά δικαιώματα, δικαιώματα εκμετάλλευσης κλπ. Ο ίδιος κωδικός θα καταχωρηθεί και για τα μέλη του νοικοκυριού που εργάζονται ως βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση χωρίς αμοιβή.
- **Κωδικός 3 - Άνεργος:** Για άτομα που δεν εργάζονται και ζητούν σήμερα μία εργασία (π.χ. επειδή απολύθηκαν, τελείωσε η εργασία που είχαν αναλάβει, έκλεισε η επιχείρηση ή ζητούν εργασία για πρώτη φορά).
- **Κωδικός 4 - Μαθητής, σπουδαστής, φοιτητής:** Για άτομα που δηλώνουν μαθητές/ σπουδαστές/ φοιτητές.
- **Κωδικός 5 - Άλλη περίπτωση μη οικονομικά ενεργού ατόμου:** Για άτομα που δηλώνουν ότι ασχολούνται με τα οικιακά, υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία, είναι συνταξιούχοι και λαμβάνουν κάποια σύνταξη από την εργασία τους, λόγω ορίου ηλικίας, αναπηρίας από ατύχημα, ασθένειας κλπ. Σημειώνεται ότι δε θα θεωρηθούν συνταξιούχοι τα άτομα που παίρνουν τη σύνταξη του αποθανόντος συζύγου ή πατέρα. Επίσης, για άτομα που δηλώνουν εισοδηματίες ή για άτομα που δε μπορούν να εργαστούν λόγω ασθένειας ή ανικανότητας κλπ.

Ως **επάγγελμα** καταχωρείται το είδος της εργασίας (επάγγελμα, ειδικότητα) του ερευνώμενου στο κατάστημα, στο εργοστάσιο, στην επιχείρηση κ.λ.π., όπου εργάζεται και συμπληρώνεται μόνο για άτομα που στην κύρια ασχολία δηλώνουν μισθωτοί (κωδικός 1) ή αυτοαπασχολούμενοι (κωδικός 2). Η απάντηση πρέπει να είναι πλήρης και σαφής, ώστε να είναι δυνατή η ταξινόμηση του επαγγέλματος π.χ. υφαντής, μηχανικός αυτοκινήτων, διευθυντής λογιστηρίου, ταμίας, πωλητής, χειριστής πρέσας, συναρμολογητής μηχανημάτων κ.λ.π. Η κωδικογράφηση σύμφωνα με την ISCO 88 γίνεται από την Κ.Υ.

**ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

Το τμήμα αυτό συμπληρώνεται από το επιλεγμένο άτομο το οποίο και θα πρέπει να έχει γεννηθεί από το έτος 1932 μέχρι και το έτος 1990 (δηλαδή να έχει ηλικία 16 - 74 ετών).

Ερωτήματα Α1-Α5: Τα ερωτήματα αφορούν σε ολόκληρο το νοικοκυριό.

Ερώτημα Α1. «*Διαθέτει το νοικοκυριό σας κάποιο από τα παρακάτω;*»

Στο ερώτημα καταχωρούνται μόνο οι θετικές απαντήσεις, επομένως για συσκευές που δε διαθέτει το νοικοκυριό τα τετράγωνα θα παραμένουν κενά.

- ✓ **Τηλεόραση:** Θετική απάντηση καταχωρείται οποιοδήποτε τύπο τηλεόρασης (αναλογική, ψηφιακή, δορυφορική ή καλωδιακή) και αν διαθέτει το νοικοκυριό. Για τους κατόχους απλής αναλογικής τηλεόρασης μόνο θα καταχωρείται απάντηση στο 1, ενώ στα υπο-ερωτήματα 1.1, 1.2 και 1.3 δε θα καταχωρείται απάντηση.
  - **Τηλεόραση με δορυφορικό «πίατο»:** Είναι η τηλεόραση που η λήψη του σήματός της γίνεται από δορυφόρο μέσω αναλογικού ή ψηφιακού δέκτη/ αποκωδικοποιητή και είναι με ή χωρίς συνδρομή. Οι τηλεοράσεις με αναλογικό σήμα και δορυφορικό «πίατο» χρησιμοποιούνται σε μεγάλη κλίμακα σε ορισμένες περιοχές όπως η Θράκη για λήψη τουρκικών ή άλλων προγραμμάτων, αλλά και σε ολόκληρη τη Χώρα προκειμένου να επιτευχθεί καλύτερη λήψη δορυφορικών καναλιών (π.χ. PIK, CNN, RAI-1, TV-5, κλπ.).
  - **Καλωδιακή τηλεόραση:** Είναι η τηλεόραση που παρέχεται μέσω σταθερών οπτικών ινών ή ομοαξονικών καλωδίων. Παράλληλα με την καλωδιακή τηλεόραση παρέχεται η δυνατότητα στο χρήστη να έχει υπηρεσίες internet σε υψηλές ταχύτητες (από 4 Mbps και άνω), τηλεφωνία μέσω διαδικτυακής υποδομής, αλλά και τηλεοπτικά προγράμματα (Video on Demand υπηρεσία που αντιστοιχεί με την ενοικίαση μιας ταινίας στο βίντεο κλαμπ). Πρόκειται για τις υπηρεσίες Triple Play, την επόμενη μεγάλη εξέλιξη στη χρήση του internet. **Καλωδιακή τηλεόραση με την πλήρη της μορφή δεν υπάρχει ακόμα σήμερα στην Ελλάδα**, ενώ μόλις το τελευταίο δίμηνο έχουν αρχίσει περιορισμένες εξαγγελίες για παροχή καλωδιακής τηλεόρασης (π.χ. Vivodi) χωρίς όμως σαφές και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Για την ώρα, ουσιαστικά, αναφερόμαστε σε παροχή αποκλειστικά τηλεφωνικών υπηρεσιών και Internet, χωρίς να υπάρχει διαθέσιμο τηλεοπτικό περιεχόμενο.
  - **Ψηφιακή τηλεόραση:** Είναι η τηλεόραση που η λήψη του σήματός της γίνεται από δορυφόρο, μέσω ψηφιακού δέκτη/ αποκωδικοποιητή, και είναι με συνδρομή. Τα πλεονεκτήματα και χαρακτηριστικά της ψηφιακής τηλεόρασης είναι: απόλυτη ευκρίνεια και άριστη ποιότητα ήχου, επιλογή θεματικών καναλιών, πλήθος υπηρεσιών από απόσταση (τραπεζικές συναλλαγές, ηλεκτρονικό εμπόριο, τηλεπαιχνίδια κ.ά), σύνδεση στο internet, αμφίδρομες υπηρεσίες (δυνατότητα επιλογής κάμερας, εμφάνιση στατιστικών στοιχείων, επαναλήψεις) κ.α. Σημειώνεται ότι το **Filmnet**, το **Supersport Nova**, η **E.R.T +** και το **Fox Kids** θεωρούνται συνδρομητική ψηφιακή τηλεόραση με αποκωδικοποιητή, επομένως για τους κατόχους τους καταχωρείται θετική απάντηση.
  - **Κινητό τηλέφωνο:** Απάντηση καταχωρείται οποιοδήποτε τύπο κινητού και εάν διαθέτει το νοικοκυριό (με ή χωρίς δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο).
    - Ειδικότερα, εάν πρόκειται για κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, θα καταχωρείται απάντηση και στο 3.1. Ως κινητά τηλέφωνα με σύνδεση στο διαδίκτυο θεωρούνται αυτά που χρησιμοποιούν (1) WAP (Wireless Application Protocol) πρότυπο μετάδοσης περιεχομένων του Web σε κινητά τηλέφωνα και υπολογιστές χειρός, υπηρεσία με την οποία δεν είναι δυνατή η εμφάνιση δεδομένων μεγάλου όγκου, όπως οι εικόνες, (2) GPRS (General Packet Radio Service), υπηρεσία η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες της κινητής τηλεφωνίας να έχουν διαρκή σύνδεση στο Internet, καθώς και δυνατότητα πραγματοποίησης κλήσεων κατά τη διάρκεια της σύνδεσής τους, αλλά και ταχύτερη μεταφορά δεδομένων με πολύ οικονομικό τρόπο για

τον τελικό χρήστη ή (3) UMTS (Universal Mobile Telecommunications System), το οποίο παρέχει τη δυνατότητα ακόμα μεγαλύτερων ταχυτήτων και επιτρέπει την εισαγωγή υπηρεσιών όπως multimedia, videoconferencing, υπηρεσίες τηλειατρικής και τηλε-εκπαίδευσης, υπηρεσίες interactive ψυχαγωγίας κλπ.

Θετική απάντηση θα καταχωρείται στο κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο (WAP, GPRS, UMTS) ακόμα και εάν ο κάτοχος δε συνδέεται στο διαδίκτυο μέσω του συγκεκριμένου τηλεφώνου.

- ✓ **Κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών:** Πρόκειται για ηλεκτρονικές συσκευές παιχνιδομηχανών, όπως τα PlayStation, Nintendo, X-box, GameCube, κ.ά. Οι παιχνιδομηχανές από πλευράς εμφάνισης και λειτουργίας μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τον προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή.
- ✓ **Προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή:** Απάντηση καταχωρείται όταν πρόκειται για «επιτραπέζιο» υπολογιστή (desktop).
- ✓ **Φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή (laptop):** Πρόκειται για ηλεκτρονικό υπολογιστή μικρού μεγέθους (portable), που λειτουργεί με επαναφορτιζόμενη μπαταρία και μεταφέρεται εύκολα.
- ✓ **Ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης:** Πρόκειται για εξαιρετικά μικρού μεγέθους ηλεκτρονικό υπολογιστή, που λειτουργεί με επαναφορτιζόμενη μπαταρία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα palmtop και οι ηλεκτρονικές ατζέντες.

Ερώτημα A2 : «Έχετε εσείς ή κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού σας πρόσβαση στο internet από την κατοικία σας;»

Θετική απάντηση δίνεται εάν υπάρχει πρόσβαση στο διαδίκτυο, ανεξάρτητα εάν αυτό χρησιμοποιείται από κάποιο/α μέλη του νοικοκυριού.

Ερώτημα A3 : «Ποιες από τις παρακάτω συσκευές της κατοικίας σας χρησιμοποιείτε για να συνδεθείτε στο internet ;»

Αρχικά υπάρχει σύνδεση με τα υπολογιστικά συστήματα ενός παροχέα υπηρεσιών internet. Στη συνέχεια, μέσω ενός modem, τα ψηφιακά δεδομένα μετατρέπονται σε ηλεκτρομαγνητικά σήματα και ταξιδεύουν πάνω από την απλή συμμάτινη αναλογική γραμμή του ΟΤΕ. Οι κυριότερες συσκευές οι οποίες χρησιμοποιούνται για σύνδεση στο διαδίκτυο είναι :

Σταθερές συσκευές

- ο επιτραπέζιος ηλεκτρονικός υπολογιστής (desktop),
- ο φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής (laptop),
- η τηλεόραση που διαθέτει ειδική συσκευή (set top box) για σύνδεση στο διαδίκτυο,
- η κονσόλα ηλεκτρονικών παιχνιδιών

Κινητές συσκευές

- το κινητό τηλέφωνο με δυνατότητα σύνδεσης, δηλαδή WAP, GPRS ή UMTS
- ο ηλεκτρονικός υπολογιστής παλάμης (palmtop, PDA). Βασικό χαρακτηριστικό αυτών των μοντέλων είναι το πολύ μικρό μέγεθός τους, η απουσία πληκτρολογίου και το ότι η εισαγωγή των δεδομένων γίνεται μέσω οθόνης αφής.

Ερώτημα A4: «Ποιους τύπους σύνδεσης internet χρησιμοποιείτε;»

Στην Ελλάδα ο βασικός τρόπος πρόσβασης στο διαδίκτυο για το μέσο χρήστη ήταν, μέχρι πριν λίγα χρόνια, το modem και η απλή **αναλογική** τηλεφωνική σύνδεση. Τα τελευταία χρόνια έκαναν δυναμικά την εμφάνισή τους οι «γρήγορες» γραμμές **ISDN** (Integrated Services Digital Network), πρότυπο που επιτρέπει την επικοινωνία μέσω ψηφιακών τηλεφωνικών γραμμών με μεγαλύτερη ταχύτητα. Πλεονεκτήματα της ISDN είναι η μεγαλύτερη ταχύτητα και η σχέση τιμής-απόδοσης (**απάντηση 1**).

Σήμερα, προσφέρεται από τους τηλεπικοινωνιακούς φορείς –και προβάλλεται συχνά ως λύση σε επαγγελματικό επίπεδο- η σύνδεση ευρείας συχνότητας **DSL** (Digital Subscriber Line), τεχνολογία που επιτρέπει τη μεταφορά δεδομένων με υψηλή ταχύτητα, μέσω των ήδη υφιστάμενων τηλεφωνικών γραμμών. Η DSL επιτρέπει την ταυτόχρονη χρήση μιας γραμμής για την τηλεφωνική σύνδεση και μιας γραμμής για τη μετάδοση δεδομένων. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή τηλεφωνία και τις υπηρεσίες ISDN, όλες οι υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ταυτόχρονα. Τα αρχικά **ADSL** και **SDSL** αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τύπους σύνδεσης με διαφορετική μέγιστη αποστολή δεδομένων, μέγιστη λήψη δεδομένων και μέγιστη απόσταση (**απάντηση 2**).

Σύνδεση ευρείας συχνότητας παρέχεται και από το **UMTS κινητό τηλέφωνο** (Universal Mobile Telecommunications System), τρίτης γενιάς (3G) το οποίο παρέχει υψηλής ποιότητας ασύρματη επικοινωνία με μεγάλη ταχύτητα και τη δυνατότητα **Video Call** όπου κατά τη διάρκεια της συνομιλίας, εμφανίζεται στην οθόνη του κινητού τηλεφώνου η εικόνα του κάθε συνομιλητή, εφόσον και αυτοί διαθέτουν ίδιας τεχνολογίας κινητό. Επίσης παρέχει τη δυνατότητα για **Video streaming** όπου παρουσιάζεται στην οθόνη του κινητού τηλεφώνου «ζωντανό» περιεχόμενο (TV, video clips, ειδήσεις, αθλητικά, Live Web Camera κ.ά.). Το UMTS αποτελεί το μέλλον της ασύρματης κοινωνίας των πληροφοριών, με την παράδοση των μεγάλης αξίας ευρυζωνικών υπηρεσιών πληροφοριών, εμπορίου και ψυχαγωγίας στους κινητούς χρήστες, μέσω σταθερών, ασύρματων και δορυφορικών δικτύων (**απάντηση 3**).

Απάντηση 3, καταχωρείται επίσης, για σύνδεση με **καλωδιακά modems** τα οποία προσφέρουν δεδομένα με ταχύτητα που ξεπερνά κατά πολύ τα συνήθη modems και τις ISDN γραμμές, για συνδέσεις μικρής συχνότητας **LAN** που κυρίως, χρησιμοποιείται εντός ενός κτιρίου ή μιας μικρής ομάδας κτιρίων που έχουν μικρή απόσταση μεταξύ τους, και γενικά για κάθε είδους σύνδεση ευρείας συχνότητας η οποία δεν είναι DSL.

Τέλος, άλλος τύπος σύνδεσης είναι η σύνδεση περιορισμένης συχνότητας **μέσω κινητών τηλεφώνων** που χρησιμοποιούν υπηρεσίες WAP, GPRS, κλπ. (**απάντηση 4**) και τον οποίο θα πρέπει να σημειώσουν όσοι συνδέονται στο διαδίκτυο από το κινητό τους.

Ερώτημα Α5: «Γιατί είναι οι λόγοι για τους οποίους, για σύνδεση στο internet από την κατοικία σας, δε διαθέτετε σύνδεση ευρείας συχνότητας (π.χ. DSL)»

Το ερώτημα απαντάται για ολόκληρο το νοικοκυριό και ως εκ τούτου είναι δεκτές περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις οι οποίες μπορεί να εκφράζουν την άποψη περισσότερων από ένα μελών του νοικοκυριού.

- ✓ Δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα στην περιοχή μου: για τις περιπτώσεις όπου ακόμη, δεν έχει ολοκληρωθεί από τον ΟΤΕ το ψηφιακό κέντρο ή η εγκατάσταση των γραμμών για σύνδεση ευρείας συχνότητας (DSL).
- ✓ Άλλος λόγος: Η εν λόγω απάντηση θα πρέπει, κατά κανόνα, να αποφεύγεται, αφού οι προηγούμενες απαντήσεις, πρακτικά, καλύπτουν όλους τους υπαρκτούς λόγους.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ, ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΧΡΗΣΗΣ
--

Τα ερωτήματα της ενότητας αυτής καταγράφουν τη χρήση κινητού τηλεφώνου από το ερωτώμενο μέλος καθώς και τη χρήση, τον τόπο και τη συχνότητα χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Ερώτημα Β2: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;»

Ο ερευνώμενος καλείται να επιλέξει ποια απάντηση του ταιριάζει περισσότερο. Η απάντηση 1, ωστόσο θα καταχωρείται για χρήση περισσότερο από 4 ημέρες την εβδομάδα, ενώ η απάντηση 2 για 1-4 ημέρες, κατά μέσο όρο.

Ερώτημα Β3: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε ηλεκτρονικό υπολογιστή;»

Αν η εργασία του ερευνωμένου διενεργείται αποκλειστικά στην κατοικία του, θα πρέπει να καταχωρηθεί απάντηση στο πρώτο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία». Αν η εργασία του ερευνωμένου διενεργείται στην κατοικία, αλλά και σε άλλο χώρο τότε θα καταχωρηθεί απάντηση στο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία» και στο τετραγωνίδιο «2. Στην εργασία». Οι εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή στα πλαίσια της εργασίας τους, θα απαντήσουν στο τετραγωνίδιο «2. Στο χώρο εργασίας», ενώ οι μαθητές / φοιτητές κλπ., που στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας –και όχι μόνο- χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό υπολογιστή στους χώρους εκπαίδευσης, θα απαντήσουν στο τετραγωνίδιο «3. Στο χώρο εκπαίδευσης».

Ερώτημα Β4: «Χρησιμοποιείτε κινητό τηλέφωνο;»

Το ερώτημα καταγράφει τη χρήση και όχι την κατοχή κινητού τηλεφώνου. Θετική απάντηση καταχωρείται για πραγματική χρήση του κινητού τηλεφώνου, ανεξάρτητα αν το κινητό ανήκει στον ερευνώμενο, το χρησιμοποιεί από κοινού με άλλους, ή του έχει παραχωρηθεί από τον εργοδότη του. Μέλη που έχουν κινητό τηλέφωνο αλλά δεν το χρησιμοποιούν, για οποιουδήποτε λόγου, θα απαντήσουν «Όχι».

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Τα ερωτήματα της ενότητας αναφέρονται στην πρόσβαση στο internet από το ερωτώμενο μέλος, καθώς και στον τόπο και στη συχνότητα πρόσβασης.

Ως **διαδίκτιο** (internet) νοείται ένα τεράστιο δίκτυο πολλών διαφορετικών διασυνδεδεμένων υπολογιστών (servers), οι οποίοι επικοινωνούν μεταξύ τους με ένα κοινό πρωτόκολλο επικοινωνίας. Το internet απαρτίζεται αυτή την στιγμή από εκατομμύρια Servers και χρήστες, που καθημερινά ανταλλάσσουν δισεκατομμύρια πληροφοριών. Το internet δεν έχει βάση ή ιδιοκτησία, καθώς ουσιαστικά αποτελείται από την παραπάνω υποδομή. Αυτό σημαίνει ότι, αν κάποια μέρα αποφασίζαμε όλοι να αποσυνδέσουμε τους υπολογιστές (servers) από τις γραμμές τους, τότε το internet με την ευρεία έννοια θα έπαυε να υπάρχει. Σημαντικές λειτουργίες / υπηρεσίες του internet είναι τα: Web, E-mail, FTP (πρωτόκολλο μεταφοράς αρχείων που αποτελεί ένα πρότυπο με το οποίο, χρησιμοποιώντας ειδικά προγράμματα (FTP Clients), μπορούμε να "κατεβάσουμε" μέσω του internet αρχεία στον υπολογιστή μας), Chat, Newsgroups (χώρος στον οποίο πραγματοποιούνται ανοιχτές ή κλειστές συζητήσεις και υπάρχουν χιλιάδες διαφορετικές κατηγορίες συζητήσεων στις οποίες οι χρήστες μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα), κ.ά.

Ερώτημα Γ2: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, κατά μέσο όρο, πόσο συχνά χρησιμοποιούσατε το διαδίκτιο;»

Ο ερευνώμενος καλείται να επιλέξει ποια απάντηση του ταιριάζει περισσότερο. Η απάντηση 1, ωστόσο θα καταχωρείται για χρήση περισσότερο από 4 ημέρες την εβδομάδα, ενώ η απάντηση 2 για 1-4 ημέρες, κατά μέσο όρο.

Ερώτημα Γ3: «Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007, σε ποια από τα παρακάτω μέρη χρησιμοποιήσατε το διαδίκτιο;»

Το ερώτημα δέχεται πολλαπλές απαντήσεις και περιλαμβάνει πρόσβαση στο διαδίκτιο από οποιαδήποτε συσκευή.

Διευκρινίζεται ότι για εργαζομένους, που έχουν πρόσβαση στο internet στα πλαίσια της εργασίας τους και η εργασία διενεργείται αποκλειστικά στην κατοικία τους, θα καταχωρηθεί απάντηση στο πρώτο τετραγωνίδιο «1. Στην κατοικία». Η ίδια απάντηση καταχωρείται και για οποιαδήποτε προσωπική χρήση γίνεται πρόσβαση στο διαδίκτιο από την κατοικία.

Η απάντηση 2 καταχωρείται όταν η πρόσβαση στο διαδίκτυο γίνεται από το συνήθη χώρο εργασίας, ο οποίος και είναι διαφορετικός από την κατοικία του ερευνώμενου. Ωστόσο, για πρόσβαση π.χ. μέσω κινητού τηλεφώνου ή μέσω φορητού υπολογιστή, για λόγους που σχετίζονται με την εργασία και η οποία πραγματοποιείται σε άλλους χώρους όπως π.χ. από ξενοδοχείο, θα πρέπει να καταχωρείται η απάντηση 5 «Σε άλλους χώρους».

Η απάντηση 3 καταχωρείται για όσους η πρόσβαση γίνεται από τον χώρο εκπαίδευσης (π.χ. για φοιτητές, μαθητές οι οποίοι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας). Για εργαζόμενους στον κλάδο της εκπαίδευσης η οποία στα πλαίσια της εργασίας τους χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, θα καταχωρείται η απάντηση «2. Στο χώρο εργασίας».

Στα υπο-ερωτήματα 5.1-5.6 περιλαμβάνονται οι δημόσιες βιβλιοθήκες, τα ταχυδρομεία, οι δημόσιες υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των Δημαρχείων και των Κοινοτικών γραφείων), οι πολιτιστικοί σύλλογοι, οι αθλητικοί όμιλοι και τα σωματεία, τα ΚΑΠΗ, οι σύλλογοι νέων και γενικότερα σύλλογοι / όμιλοι εθελούσιας συμμετοχής, τα internet καφέ και τέλος τα σημεία ασύρματης ευρυζωνικής πρόσβασης (hotspots).

Το hotspot δεν είναι απλώς ένα σημείο, αλλά μία περιοχή η οποία καλύπτεται από συσκευές που επιτρέπουν και διαχειρίζονται την ασύρματη πρόσβαση των χρηστών στο internet. Η πρόσβαση στο ασύρματο δίκτυο είναι δυνατή από ένα σύνολο συσκευών συμβατών με τα κατάλληλα πρωτόκολλα επικοινωνίας, όπως φορητοί υπολογιστές (laptops), έξυπνες συσκευές χειρός (handheld PDAs, τηλέφωνα κλπ.), ασύρματες κάμερες και οθόνες τηλε-προβολής κ.ά. Το hotspot μπορεί να έχει εμβέλεια από μερικά μέτρα και να φτάσει ακόμα και το ένα χιλιόμετρο κάλυψης, αν αυτό είναι επιθυμητό και ο χρήστης είναι σε θέση να πραγματοποιήσει στον υπολογιστή του οποιαδήποτε εργασία έχει σχέση με το internet σαν να ήταν στο σπίτι του ή στο γραφείο του.

Η πρόσβαση από όλους τους προαναφερθέντες χώρους μπορεί να είναι δωρεάν ή και με καταβολή κάποιου ποσού που αφορά όπως π.χ. στα internet καφέ τόσο την πρόσβαση στο διαδίκτυο όσο και τη χρήση της υποδομής.

Ερώτημα Γ4: «Χρησιμοποιείτε κάποια από τις παρακάτω κινητές συσκευές για να συνδεθείτε στο internet;»

Το ερώτημα αναφέρεται σε πραγματική και όχι υποθετική χρήση των κινητών συσκευών για σύνδεση στο διαδίκτυο και από οποιοδήποτε χώρο.

Όσον αφορά στα κινητά τηλέφωνα υπάρχουν ξεχωριστές απαντήσεις για κινητά που χρησιμοποιούν τεχνολογία WAP ή GPRS και για κινητά τρίτης γενιάς UMTS, σε αντίθεση με τα ερωτήματα A1 και A3 όπου δε γίνεται τέτοιος διαχωρισμός. Μέσω αυτού του διαχωρισμού γίνεται παράλληλα ο διαχωρισμός μεταξύ σύνδεσης περιορισμένης (WAP/GPRS) σύνδεσης και σύνδεσης ευρείας συχρότητας (UMTS). Όπως και ξεχωριστές απαντήσεις θα παίρνονται για τον ηλεκτρονικό υπολογιστή παλάμης (palmtop, PDA) και για τους φορητούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές μέσω ασύρματης σύνδεσης.

Ερώτημα Γ5: «Το πρώτο τρίμηνο του 2007, για ποιους από τους παρακάτω λόγους χρησιμοποιήσατε το διαδίκτυο, για προσωπική σας χρήση;»

Απάντηση (θετική) θα καταχωρηθεί στα υπο-ερωτήματα που ακολουθούν **μόνο εάν πρόκειται για προσωπική χρήση**, δηλαδή εάν η χρήση δε γίνεται στα πλαίσια της εργασίας του ερευνώμενου. Μπορεί ωστόσο η πρόσβαση στο internet να γίνει από το χώρο της εργασίας ή και από οποιοδήποτε άλλο. Θετική απάντηση θα καταχωρηθεί ακόμα και εάν η οποιαδήποτε χρήση έγινε από τον ερευνώμενο για λογαριασμό κάποιου άλλου π.χ. πραγματοποίηση τραπεζικής συναλλαγής για κάποιο φίλο.

Επικοινωνία

1. Αποστείλατε ή λάβατε ηλεκτρονικά μηνύματα

Από τους δημοφιλέστερους σήμερα τρόπους επικοινωνίας. Ηλεκτρονικά μηνύματα αποστέλλονται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και μέσω κινητών τηλεφώνων (WAP, GPRS, κλπ.), σε φίλους ή για τη λήψη πληροφοριών σχετικά με προϊόντα ή υπηρεσίες.

2. Τηλεφωνήσατε ή παρακολουθήσατε τηλε-συνδιάσκεψη, μέσω του διαδικτύου

Η τηλε-συνδιάσκεψη επιτυγχάνεται ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους συμμετέχοντες από διαφορετικές τοποθεσίες με χρήση δικτύων υπολογιστών. Κάθε συμμετέχων έχει video κάμερα, μικρόφωνο και ηχεία στο computer του και, καθώς μιλάει με τον άλλο, ο ήχος μεταφέρεται μέσω δικτύου και φτάνει στα ηχεία του συνομιλητή. Οι εικόνες μεταφέρονται μέσω video κάμερας και εμφανίζονται στην οθόνη του συνομιλητή.

3. Άλλος λόγος (συζήτηση μεταξύ χρηστών του διαδικτύου, κ.ά.)

Με τον όρο συζήτηση μεταξύ χρηστών του διαδικτύου (Chat) νοείται η ζωντανή online επικοινωνία/ συνομιλία, μέσω του internet, με χρήση του πληκτρολογίου –με μορφή κειμένου-, μεταξύ δύο τουλάχιστον συνομιλητών.

Αναζήτηση πληροφοριών και on-line υπηρεσιών

4. Αναζητήσατε πληροφορίες για προϊόντα και υπηρεσίες

Καταχωρούνται θετικές απαντήσεις μόνο όταν γίνεται **απλή αναζήτηση** για προϊόντα ή υπηρεσίες. Τα προϊόντα μπορεί να είναι είδη σπιτιού, video games, βιβλία, ταινίες, μουσικά CD, υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης, ρουχισμός, ηλεκτρονικές συσκευές, software ηλεκτρονικών υπολογιστών κ.ά. Θετική απάντηση καταχωρείται και για αναζήτηση (και όχι χρήση) υπηρεσιών όπως οι τραπεζικές, υγείας κ.ά.

5. Αναζητήσατε πληροφορίες για ταξίδια και καταλύματα

Περιλαμβάνεται η αναζήτηση οποιονδήποτε πληροφοριών αφορούν σε ταξίδια και διαμονή, καθώς επίσης και η αγορά σχετικών υπηρεσιών όπως π.χ. η αγορά εισιτηρίων ή διαμονής σε ξενοδοχεία (προπληρωμή της διαμονής) ή οποιασδήποτε μορφής κατάλυμα. Επίσης περιλαμβάνεται η αναζήτηση πληροφοριών ή και κράτηση π.χ. για κάποιο εστιατόριο, καθώς και η «επίσκεψη» σε ιστοσελίδες που περιλαμβάνουν πληροφορίες για τουρισμό, γενικότερα.

6. Ακούσατε web ραδιόφωνο/ παρακολουθήσατε web τηλεόραση

Καταχωρείται θετική απάντηση μόνο εάν ο χρήστης ακούει μουσική ή παρακολουθεί τηλεόραση, ενώ εάν η συγκεκριμένη χρήση συνοδεύεται και από αποθήκευση π.χ. κάποιου τραγουδιού στον ηλεκτρονικό υπολογιστή του χρήστη, θετική απάντηση θα καταχωρηθεί στο αμέσως επόμενο υποερώτημα 7.

7. Παίξατε παιχνίδια / φορτώσατε μουσική – εικόνες

Καταχωρείται θετική απάντηση εάν τα παιχνίδια «φορτωθούν» στον υπολογιστή του χρήστη και το ίδιο ισχύει για τις εικόνες και τη μουσική.

8. Φορτώσατε λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή

Η χρήση να αφορά στην απόκτηση (downloading) του λογισμικού (software) με ή χωρίς κόστος.

9. Διαβάσατε εφημερίδες και περιοδικά

Εάν υπάρχει θετική απάντηση πρέπει να απαντηθεί εάν η ανάγνωση των εφημερίδων και των περιοδικών γίνεται κατόπιν συνδρομής.

10. Αναζητήσατε εργασία ή αποστείλατε αιτήσεις για εύρεση εργασίας

Το ερώτημα απευθύνεται, κυρίως, σε άτομα που αναζητούν εργασία, στέλνουν αιτήσεις online κλπ.

11. Αναζητήσατε πληροφορίες υγείας σχετικές με κακώσεις, τραύματα, ασθένειες ή διατροφή κλπ.

Θετική απάντηση καταχωρείται μόνο εάν οι πληροφορίες λαμβάνονται για προσωπική χρήση και όχι για επαγγελματική, περιλαμβάνεται ωστόσο η αναζήτηση πληροφοριών για φίλους ή συγγενείς. Η αναζήτηση μέσω μηχανών αναζήτησης όπως Yahoo, Google κ.ά. γίνεται για πληροφορίες που αφορούν στην υγεία, γενικότερα και ειδικότερα σε κακώσεις, ασθένειες, διατροφή κλπ. Περιλαμβάνεται και η «επίσκεψη» σε ιστοσελίδες όπως αυτή του Υπουργείου Υγείας ή και άλλων υποστηρικτικών ομάδων (ανώνυμοι αλκοολικοί, ναρκομανείς, Χαμόγελο του παιδιού κλπ.).

Θετική απάντηση καταχωρείται και στην περίπτωση που ο γιατρός έχει δική του ιστοσελίδα στο διαδίκτυο, μέσω της οποίας παρέχεται η δυνατότητα να οριστεί ραντεβού ή ακόμα και στην περίπτωση που οριστεί ραντεβού με γιατρό του Εθνικού Συστήματος Υγείας μέσω της ιστοσελίδας του συγκεκριμένου νοσηλευτικού ιδρύματος. Επίσης, για επικοινωνία με το γιατρό αλλά μόνο για χορήγηση συνταγής ή για τη λήψη συμβουλής, χωρίς επίσκεψη, μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος ή «επισκεπτιόμενος» την ιστοσελίδα του. Η συμβουλή μπορεί να παρασχεθεί δωρεάν ή έναντι αμοιβής.

12. Αναζητήσατε άλλες πληροφορίες ή online υπηρεσίες

Στο υποερώτημα απαντούν θετικά όσοι δεν ψάχνουν κάτι συγκεκριμένο στο διαδίκτυο ή γενικότερα δεν καλύπτονται από τις απαντήσεις 1-11.

Τραπεζικές συναλλαγές

13. Πραγματοποιήσατε τραπεζικές συναλλαγές

Στο ερώτημα καταγράφονται οι ηλεκτρονικές συναλλαγές με τράπεζες, οι μεταβιβάσεις χρημάτων κλπ. ή η αναζήτηση πληροφοριών για λογαριασμούς.

Οι τράπεζες προσφέρουν στους πελάτες τους τον πιο εξελιγμένο τρόπο επικοινωνίας μαζί τους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ενημερώνονται για τους λογαριασμούς τους και να διενεργούν τραπεζικές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου, από το σπίτι ή το γραφείο, με ταχύτητα και ασφάλεια, εξοικονομώντας πολύτιμο προσωπικό χρόνο.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται, διαφέρουν από τράπεζα σε τράπεζα και είναι μεταξύ άλλων :

- ο Ενημέρωση για το υπόλοιπο λογαριασμών
- ο Ενημέρωση για την κίνηση των λογαριασμών (ημερήσια/ μηνιαία ανάλυση)
- ο Μεταφορά χρημάτων από ένα λογαριασμό σε άλλο
- ο Πληρωμή δόσεων πιστωτικών καρτών

Συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες

14. Λάβατε πληροφορίες από τις ιστοσελίδες δημόσιων υπηρεσιών

Οι πληροφορίες που μπορεί να λάβει κάθε ενδιαφερόμενος αφορούν σε όλους σχεδόν τους τομείς. Μερικές μόνο από αυτές είναι:

- Πληροφορίες για συναλλαγή με υπηρεσίες κοινής ωφέλειας: ΟΤΕ (παροχή νέας τηλεφωνικής σύνδεσης, τηλεφωνικός κατάλογος κ.), ΔΕΗ (παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κ.), ΕΛΤΑ κλπ.
- Ωράριο εργασίας Δημοσίων Υπηρεσιών και τηλέφωνα επικοινωνίας με αυτές.
- Πληροφορίες για στρατιωτική θητεία
- Πληροφορίες για έκδοση ταυτότητας και διαβατηρίου
- Πληροφορίες για φορολογία

15. Προμηθευτήκατε απήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά κλπ.

Η ηλεκτρονική επικοινωνία στη Δημόσια Διοίκηση ισχύει από την 1^η Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνει

την επικοινωνία μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών ή μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών (ή ΝΠΙΔ ή

Ενώσεων Πολιτών) με τηλεμοδιότυπο (fax) και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail). Η ηλεκτρονική επικοινωνία θεσπίστηκε με το άρθρο 14 του ν.2672/98.

Με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων, ηλεκτρονικά μπορούν να διακινούνται αιτήσεις, ερωτήματα, πιστοποιητικά, βεβαιώσεις, απαντήσεις, οδηγίες, εκθέσεις, μελέτες κλπ. Τα αρχεία που προμηθεύονται μπορεί να είναι σε μορφή PDF ή Microsoft Word.

16. Αποστέilate συμπληρωμένες αιτήσεις, βεβαιώσεις, φορολογική δήλωση κλπ.

Η υποβολή φορολογικής δήλωσης μέσω διαδικτύου, διαδικασία η οποία λόγω των προνομίων που παρέχει (γρήγορη εκκαθάριση, έκπτωση, αποφυγή ταλαιπωρίας) προτιμάται από ολόένα μεγαλύτερο αριθμό φορολογουμένων, είναι από τις κύριες χρήσεις της κατηγορίας αυτής. Για να καταχωρηθεί θετική απάντηση στο υποερώτημα θα πρέπει η συμπλήρωση του εντύπου / της φόρμας να έχει γίνει online μέσω του διαδικτύου, ενώ η απλή προμήθεια αυτού περιλαμβάνεται στο προηγούμενο υποερώτημα. Θετική απάντηση καταχωρείται και για την αποστολή οποιονδήποτε συμπληρωμένων αιτήσεων, βεβαιώσεων (π.χ. αίτηση για χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης).

Υπηρεσίες εκπαίδευσης

17. Αναζητήσατε πληροφορίες για κάποια επίσημη βαθμίδα εκπαίδευσης (σχολείο, πανεπιστήμιο, κλπ.), για ύπαρξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.ά.

Καταγράφεται θετική απάντηση για την αναζήτηση και μόνο πληροφοριών που μπορεί να αφορούν στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια εκπαίδευση ή ακόμα σε μεταπτυχιακές σπουδές (masters και PhD). Επίσης, για αναζήτηση παρεχόμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων οποιασδήποτε επίσημης εκπαιδευτικής βαθμίδας αλλά και προγραμμάτων / σεμιναρίων που αποσκοπούν στην απόκτηση ή βελτίωση γνώσεων, στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου του ερευνώμενου και τα οποία μπορεί να σχετίζονται με τα ενδιαφέροντά ή τα χόμπι του.

18. Συμμετείχατε σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή προγράμματα μετεκπαίδευσης

Καταγράφεται θετική απάντηση για τη **συμμετοχή** σε εκπαιδευτικά προγράμματα εξ αποστάσεως, οποιουδήποτε αντικείμενου, στα οποία η επικοινωνία με τους εκπαιδευτές, η παραλαβή του εκπαιδευτικού υλικού και γενικότερα η ολοκλήρωση του προγράμματος πραγματοποιείται μέσω του internet. Περιλαμβάνονται ακόμη προγράμματα στα πλαίσια της εργασίας του ερευνώμενου που αποσκοπούν στη απόκτηση / βελτίωση των γνώσεών του.

19. Αναζητήσατε πάσης φύσεως πληροφορίες με σκοπό τη γνώση

Πρόκειται για την αναζήτηση πληροφοριών / απόψεων με σκοπό τη απόκτηση ή βελτίωση των γνώσεων του ερευνώμενου. Θετική απάντηση θα καταχωρηθεί για αναζήτηση στο internet ενός τεχνικού ή οικονομικού όρου (π.χ. τι σημαίνει σύνδεση ευρείας συχρότητας), ενώ δε θα καταχωρηθεί απάντηση για την αναζήτηση ενός χάρτη ή ενός τηλεφώνου.

Ερώτημα Γ6: «Το πρώτο τρίμηνο του 2007, συμμετείχατε σε κάποιο εκπαιδευτικό σεμινάριο;»

Καταγράφεται η συμμετοχή του ερωτώμενου σε πάσης φύσεως εκπαιδευτικά σεμινάρια. Περιλαμβάνονται τα σεμινάρια εκμάθησης ξένων γλωσσών, ηλεκτρονικών υπολογιστών, ζωγραφικής, φωτογραφίας κ.ά. Περιλαμβάνονται και τα σεμινάρια που πραγματοποιούνται στο σχολείο ή στο Πανεπιστήμιο, ενώ δεν περιλαμβάνονται προγράμματα εκπαίδευσης που αφορούν στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης του ερευνώμενου όπως εκμάθηση ποδοσφαίρου, aerobics κ.ά.

Ερώτημα Γ7: «Το πρώτο τρίμηνο του 2007, χρησιμοποιήσατε το internet για κάποια από τις παρακάτω δραστηριότητες που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό σεμινάριο στο οποίο συμμετείχατε;»

- Διεξαγωγή ερευνητικής εργασίας, στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος ή της εκπαιδευτικής βαθμίδας που παρακολουθήσατε.
- Ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με συν-εκπαιδευόμενους, με περιεχόμενο που σχετίζεται με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθήσατε. Όταν ο ερευνώμενος επικοινωνεί ηλεκτρονικά με άλλους συν-εκπαιδευόμενους για την επίλυση θεμάτων / σύνταξη εργασιών, που αφορούν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθεί.
- «Κατέβασμα» on-line εκπαιδευτικού υλικού από το internet. Αφορά σε εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε για τις ανάγκες του σεμιναρίου, ανεξάρτητα εάν αυτό παρελήθε δωρεάν ή με

- πληρωμή. Προϋπόθεση η λήψη του υλικού να πραγματοποιήθηκε on-line από μία ιστοσελίδα και όχι π.χ. μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος.
- Αναζήτηση σε διαδικτυακό τόπο βιβλιοθήκης αναφορικά με τη διαθεσιμότητα κάποιου βιβλίου ή άρθρου, σχετικού με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθήσατε.

Ερώτημα Γ9: «Ποιοι από τους παρακάτω λόγους σας εμποδίζουν να κάνετε μεγαλύτερη χρήση του internet;»

- ✓ Άλλος λόγος: Για την περίπτωση που ο ερευνώμενος δε δηλώνει κάποιο συγκεκριμένο λόγο. Η εν λόγω απάντηση θα πρέπει κατά κανόνα να αποφεύγεται, αφού οι προηγούμενες απαντήσεις, πρακτικά, καλύπτουν όλους τους υπαρκτούς λόγους.

Ερώτημα Γ10: «Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών (Απρίλιος 2006 – Μάρτιος 2007), χρησιμοποιώντας το internet, αποκτήσατε κάποιο ιό, με αποτέλεσμα να χάσετε πληροφορίες ή το χρόνο σας;»

Καταφατική απάντηση δίνεται, ακόμα και εάν δε χάθηκαν δεδομένα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, αλλά ο ερευνώμενος έχασε χρόνο μέχρι να κατορθώσει να επαναφέρει τον υπολογιστή του στην προηγούμενη κατάσταση.

Ερώτημα Γ11: «Κάνετε αντίγραφα ασφαλείας ή back ups των προσωπικών σας αρχείων εγγράφων, εικόνων κλπ. από τον υπολογιστή που χρησιμοποιείτε σε δισκέτα, cd ή σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο σε internet servers;»

Το ερώτημα αφορά στα μέτρα ασφαλείας που λαμβάνει ο ερευνώμενος προκειμένου να αποφύγει απώλεια δεδομένων από τον ηλεκτρονικό του υπολογιστή.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ : ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ

Τα ερωτήματα που ακολουθούν αφορούν στο ηλεκτρονικό εμπόριο, δηλαδή σε κάθε εμπορική συναλλαγή η οποία πραγματοποιείται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου, μέσω του διαδικτύου.

Ιδιαίτερη **προσοχή** θα πρέπει να δοθεί αφού θα πρέπει να καταχωρηθεί **θετική απάντηση** στα ερωτήματα της ενότητας αυτής ακόμα και εάν κάποιος έχει παραγγείλει / αγοράσει προϊόντα ή υπηρεσίες **για λογαριασμό κάποιου άλλου** και όχι για δική του χρήση. Αντίθετα, το μέλος που για λογαριασμό του διενεργήθηκε η αγορά / παραγγελία, χωρίς αυτό να συμμετάσχει στη διαδικασία θα απαντήσει αρνητικά.

Αγορές/ παραγγελίες οι οποίες διενεργούνται μέσω e-mail και όχι online μέσα από την ιστοσελίδα δεν περιλαμβάνονται. Ο τρόπος πληρωμής ή παράδοσης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε και δεν επηρεάζει το ερώτημα. Ωστόσο, για αγαθά ή υπηρεσίες που αποκτήθηκαν δωρεάν μέσω του διαδικτύου δεν καταχωρείται θετική απάντηση στα ερωτήματα της ενότητας. Οικονομικές συναλλαγές μέσω διαδικτύου, όπως αγορά μειοχών περιλαμβάνονται στο ερώτημα, ενώ δεν περιλαμβάνονται οποιοσδήποτε αγορές ειδών ή υπηρεσιών γίνονται στα πλαίσια της εργασίας του ερευνώμενου. Τέλος, για software που «φορτώνεται» από το διαδίκτυο και χρησιμοποιείται για περιορισμένο χρονικό διάστημα, άνευ κόστους, αλλά που δε λειτουργεί μετά από τη λήξη του χρόνου αυτού, θα καταχωρείται θετική απάντηση μόνο όταν το προϊόν τελικά αγοράζεται.

Ερώτημα Δ1: «Πότε αγοράσατε/ παραγγείλατε, πιο πρόσφατα, αγαθά ή υπηρεσίες μέσω του διαδικτύου, για προσωπική χρήση;»

Θα σημειωθεί ο χρόνος κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η παραγγελία και όχι ο χρόνος κατά τον οποίο παραδόθηκαν τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες ή ο χρόνος κατά τον οποίο καταβλήθηκε το αντίτιμο της συναλλαγής.

Ερώτημα Δ2: «Τους τελευταίους 12 μήνες (Απρίλιος 2006 - Μάρτιος 2007), τι προϊόντα ή υπηρεσίες αγοράσατε ή παραγγείλατε μέσω του διαδικτύου, για προσωπική σας χρήση;»

Στο ερώτημα αναφέρονται διάφορες κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών και ο ερευνώμενος καλείται να απαντήσει για το είδος των προϊόντων ή των υπηρεσιών που αγόρασε ή παρήγγειλε για **προσωπική χρήση**. Όπως προαναφέρθηκε προϊόντα ή υπηρεσίες που αποκτήθηκαν δωρεάν μέσω του διαδικτύου δεν περιλαμβάνονται. Τέτοια προϊόντα μπορεί να είναι λογισμικό για Η/Υ, κρατήσεις σε εστιατόρια κ.ά.

Ειδικότερα στα/ στο:

1. **Είδη διατροφής – είδη παντοπωλείου.** Περιλαμβάνονται εκτός από τρόφιμα και τα είδη «καθημερινής χρήσης» όπως είδη προσωπικής υγιεινής, ταιγάρα, καλλυντικά, ποιά, φαρμακευτικά είδη, λουλούδια κ.ά.
2. **Οικιακά είδη.** Περιλαμβάνονται έπιπλα, παιχνίδια, πλυντήρια ρούχων ή πιάτων, φούρνοι μικροκυμάτων, μεταφορικά μέσα, είδη κηπουρικής, φυτά, αντίκες, εργαλεία, συλλεκτικά είδη κ.ά.
3. **DVD's, CD's, βιντεοκασέτες,** μουσικές κασέτες, καθώς και οι ταινίες ή η μουσική που μπορούν να παραληφθούν online με τη μορφή αρχείων. Θετική απάντηση καταχωρείται μόνο για είδη που αγοράζονται έναντι αντιτίμου.
4. **Βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης.** Καταχωρείται θετική απάντηση εάν η ανάγνωση/ λήψη γίνεται με συνδρομή/ χρέωση και δεν παρέχεται δωρεάν. Το υλικό ηλεκτρονικής εκμάθησης εκτός από ψηφιακή μορφή μπορεί να είναι και CD-Roms που χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς λόγους.
5. **Είδη ένδυσης και υπόδησης – αθλητικά είδη.** Περιλαμβάνονται και τα υφάσματα, τα αξεσουάρ κλπ.
6. **Λογισμικό για ηλεκτρονικό υπολογιστή.** Περιλαμβάνονται και τα computers και τα video games και εξαρτήματα αναβάθμισης π.χ. μνήμη, σκληρός δίσκος, κάρτες γραφικών κλπ.
7. **Εξοπλισμό (hardware) ηλεκτρονικού υπολογιστή.** Περιλαμβάνονται εξαρτήματα για τον υπολογιστή όπως μνήμη, κάρτα γραφικών, modem, εκτυπωτής κ.ά.
8. **Ηλεκτρονικό εξοπλισμό.** Περιλαμβάνονται κινητά τηλέφωνα, φωτογραφικές μηχανές, βιντεοκάμερες, στερεοφωνικά συγκροτήματα, DVD players, Video, κλπ.
9. **Μετοχές, οικονομικές υπηρεσίες, ασφάλειες** (πάσης φύσεως). Δεν περιλαμβάνονται οικονομικές υπηρεσίες όπως η μεταφορά χρημάτων από λογαριασμό σε λογαριασμό, δεδομένου ότι δεν πραγματοποιείται καμία αγορά.
10. **Ταξίδια, εισιτήρια, διαμονή σε ξενοδοχεία.** Περιλαμβάνεται και η ενοίκιαση αυτοκινήτου. Δεν καταχωρείται θετική απάντηση για απλή αναζήτηση πληροφοριών για τις υπηρεσίες αυτές ή και η προαγορά/ κράτηση θέσεων χωρίς νομική δέσμευση.
11. **Εισιτήρια για αναψυχή.** Περιλαμβάνεται η αγορά εισιτηρίων για συναυλίες, κινηματογράφο, αθλητικά γεγονότα, θέατρο κλπ.
12. **Τυχρά παιχνίδια.** Περιλαμβάνονται τα λαχεία, στοιχήματα, ΠΡΟΠΟ, ΛΟΤΟ κ.ά.
13. **Άλλα.** Περιλαμβάνονται κοσμήματα, είδη από θαυμαστάς αλλά και υπηρεσίες όπως λήψη πληροφοριών από βάσεις δεδομένων.

Ερώτημα Δ3: «Μήπως κάποια από τα προϊόντα που παραγγείλατε μέσω του διαδικτύου, δεν παραδόθηκαν κατ' οίκον (με ταχυδρομείο κλπ.) αλλά μέσω ιστοσελίδων;»

Για θετικές απαντήσεις στα υπο-ερωτήματα 3, 4 ή 6 της ερώτησης Δ2 καταγράφεται εάν τα συγκεκριμένα προϊόντα παραδόθηκαν on-line και όχι με κατ' οίκον παράδοση.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε : e-ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ερώτημα Ε1: «Πότε ήταν το πιο πρόσφατο εκπαιδευτικό σεμινάριο που παρακολουθήσατε σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (διάρκειας τουλάχιστον 3 ωρών);»

Περιλαμβάνονται τα σεμινάρια που παρακολουθούν οι μαθητές στο σχολείο, αλλά και οι φοιτητές στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος. Ακόμα, περιλαμβάνονται οποιαδήποτε εκπαιδευτικά σεμινάρια γίνονται στα πλαίσια της εργασίας του ερευνωμένου ή στα πλαίσια προγραμμάτων ανεργίας κλπ. Δεν περιλαμβάνονται σεμινάρια που γίνονται από φίλους ή συγγενείς ή ακόμα γνώσεις που αποκτώνται στην πράξη.

Ερώτημα Ε2: «Για ποιο λόγο δεν παρακολουθήσατε, πρόσφατα, κάποιο εκπαιδευτικό σεμινάριο σχετικό με ηλεκτρονικούς υπολογιστές;»

Το ερώτημα απευθύνεται σε όσους, τουλάχιστον, κατά τα τελευταία 3 χρόνια ή ποτέ δεν έχουν παρακολουθήσει εκπαιδευτικό σεμινάριο σχετικό με ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Ερώτημα Ε3: «Ποιες από τις πιο κάτω εργασίες, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, έχετε κάνει μέχρι σήμερα;»

Το ερώτημα περιλαμβάνει ενέργειες που σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, από πολύ απλές, όπως αντιγραφή ή μεταφορά αρχείων, αντιγραφή και επικύρωση πληροφοριών σε έγγραφα, μέχρι περισσότερο πολύπλοκες, που απαιτούν και ειδικές γνώσεις, όπως χρήση excel, συγγραφή προγράμματος με γλώσσες προγραμματισμού.

Ερώτημα Ε4: «Ποιες από τις πιο κάτω εργασίες, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου, έχετε κάνει μέχρι σήμερα;»

Το ερώτημα καταγράφει τα επίπεδα δεξιοτήτων των χρηστών του διαδικτύου. Οι χρήσεις που περιλαμβάνονται είναι και σε αυτό το ερώτημα από πολύ απλές μέχρι πιο σύνθετες και πολύπλοκες. Παρά ταύτα δεν υπάρχει περιορισμός στις απαντήσεις (π.χ. για την απάντηση 4 δεν προαπαιτείται θετική απάντηση στο 1 ή στο 2).

Η «ανταλλαγή ταινιών, μουσικής κλπ. σε αρχεία peer to peer» αναφέρεται στην επικοινωνία μεγάλης ανομοιογένειας υπολογιστών και όχι σε δίκτυο υπολογιστών ενός server.

Ιδιαίτερης σημασίας εργασία θεωρείται η δυνατότητα αποφυγής ιών, spyware και adware.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1. Γενικά

Μόλις ολοκληρωθεί η επικοινωνία με το νοικοκυριό, και ανεξάρτητα από το αν συμπληρώθηκαν όλα τα τμήματα του ερωτηματολογίου, ορισμένα μόνον από αυτά ή και κανένα, ο ερευνητής οφείλει να συμπληρώσει την τελευταία σελίδα με τα **Αποτελέσματα Συνέντευξης**. Τα Αποτελέσματα Συνέντευξης συμπληρώνονται ακόμα και εάν δεν επιτευχθεί επικοινωνία με το νοικοκυριό ή το νοικοκυριό αρνηθεί να συμμετάσχει.

2. Τρόπος συμπλήρωσης

- **Κωδικός 1:** Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε σε επίπεδο νοικοκυριού και σε ατομικό επίπεδο.
- **Κωδικός 2:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, παρά τις επαναλαμβανόμενες τηλεφωνικές κλήσεις, είτε γιατί το νοικοκυριό απουσιάζει είτε γιατί ενδεχομένως το τηλέφωνο είναι λάθος.
- **Κωδικός 3:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί **όλα** τα μέλη του νοικοκυριού έχουν ηλικία εκτός των ορίων ηλικίας, που περιλαμβάνονται στην έρευνα (16-74 ετών). Κατά κανόνα, τα νοικοκυριά που αποτελούνται μόνο από άτομα εκτός των ορίων ηλικίας της έρευνας θα έχουν ήδη εξαιρεθεί από το δείγμα. Ενδέχεται όμως η σύνθεση των υπό έρευνα νοικοκυριών να έχει αλλάξει, π.χ. από ένα νοικοκυριό που περιείχε και μέλη εντός ορίων ηλικίας αυτά να έχουν μετακινηθεί, οπότε για το συγκεκριμένο νοικοκυριό θα καταχωρείται ο κωδικός 3.
- **Κωδικός 4:** Η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε, αν και υπήρξε επικοινωνία με το νοικοκυριό λόγω **άρνησης** για συνεργασία.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΜΕΛΗ ΗΛΙΚΙΑΣ 12-15 ΕΤΩΝ (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 2)

Το ερωτηματολόγιο αυτό επειδή απευθύνεται σε μικρά παιδιά, περιέχει λίγες μόνον ερωτήσεις, οι οποίες είναι όμοιες με αυτές του ερωτηματολογίου που αναπτύχθηκε προηγουμένα και αφορούν στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και κινητού τηλεφώνου, στην πρόσβαση στο διαδίκτυο και στις e-δεξιότητες που διαθέτουν.

Τίτλος Διατριβής: Ο ρόλος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και στη βιώσιμη ανάπτυξη των απομονωμένων περιοχών.

Όνοματεπώνυμο: Ανδρέας Αλεξόπουλος

Λέξεις Κλειδιά: άμβλυνση ανισοτήτων, περιφερειακή ανάπτυξη, βιώσιμη ανάπτυξη, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ψηφιακή ένταξη, δείκτης περιφερειακής ψηφιακής ετοιμότητας.

Περίληψη:

Σε μια περίοδο η οποία σηματοδοτεί σημαντικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο σχετικά με τις ανισότητες, όπως διαμορφώνονται στο χώρο, η μελέτη του φαινομένου αυτού, που πάντοτε είχε ενδιαφέρον, θα μπορούσε να θεωρηθεί ιδιαίτερα επίκαιρη. Παρά την, κατά βάση, περιφερειακή διάσταση της προσέγγισης, στη διατριβή πραγματεύονται και αναδεικνύονται μια σειρά από βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης των ανισοτήτων.

Η μελέτη του περιφερειακού προβλήματος μιας χώρας διαφοροποιείται ανάλογα με το εξωτερικό περιβάλλον, την οικονομική συγκυρία, την αναπτυξιακή φάση που διανύει η χώρα, αλλά και το πλέγμα των πολιτικό-κοινωνικών συσχετισμών που διαμορφώνονται μέσα σε αυτήν. Η προσπάθεια μιας ολοκληρωμένης αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος, το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονη μεταβλητότητα, προϋποθέτει τη χρήση και την προσαρμογή, τόσο στο χώρο όσο και στον χρόνο, κάθε διαθέσιμου μέσου, το οποίο μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά. Ως τέτοιο μέσο αντιμετωπίζονται στη διατριβή οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), η σημασία των οποίων, όπως αναδεικνύεται, είναι αναμφισβήτητη σε ολόκληρο το φάσμα της κοινωνικό-οικονομικής οργάνωσης. Σε αυτό το πλαίσιο η παρούσα μελέτη στοχεύει να καλύψει το ερευνητικό κενό που εντοπίζεται στο θέμα της διερεύνησης της σημασίας των επιπτώσεων των ΤΠΕ, στην ανάπτυξη των περιφερειών και των ανισοτήτων που διαμορφώνονται μεταξύ αυτών.

Η διατριβή αποτελείται από τρεις βασικές ενότητες. Στην πρώτη περιλαμβάνεται η βιβλιογραφική επισκόπηση, στην οποία εστιάζεται στη διερεύνηση του θεωρητικού πλαισίου του θέματος και την οριοθέτηση των εννοιών. Στη δεύτερη ενότητα, μέσα από την επεξεργασία πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων, αποτυπώνεται η υφιστάμενη κατάσταση σχετικά με την πολυεπίπεδη διείσδυση των ΤΠΕ στον ελληνικό χώρο και τις περιφέρειες της χώρας. Στην τρίτη ενότητα μετά από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας

και των σχετικών πρακτικών δημιουργήθηκε ένας σύνθετος δείκτης για την αξιολόγηση της ψηφιακής ετοιμότητας των περιφερειών. Μέσω του δείκτη και των μεταβλητών που τον συνθέτουν, αποτυπώνεται τόσο ο υφιστάμενος βαθμός ένταξης των ΤΠΕ όσο και οι προοπτικές διείσδυσης τους, όπως προκύπτουν από μια ευρύτερη ομάδα παραγόντων, όπως το μακροοικονομικό περιβάλλον, τα δημογραφικά στοιχεία, η επιχειρηματικότητα κλπ. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση και τη σύνθεση των συμπερασμάτων και την παρουσίαση των προτεινόμενων πολιτικών για την αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων τα οποία διαπιστώθηκαν κατά τη διάρκεια της, συνδέοντας όπου αυτό ήταν εφικτό, τις ΤΠΕ με την αναπτυξιακή διαδικασία.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων δεν υποδηλώνει απαραίτητα και αποδοχή της. (Ν.5343/1932 άρθρο 20, παρ. 2).